

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ
ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

КАЛЕНДАР

КРАЄЗНАВЧИХ

ПАМ'ЯТНИХ ДАТ

НА 2011 РІК

Рекомендаційний бібліографічний посібник

Ужгород . Видавництво В.Падяка . 2010

**УДК 015
ББК 92
К17**

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат у 2011 році. Основу календаря складають ґрунтовні наукові розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними карпатознавцями. Окремим розділом подано календар знаменних дат, які в 2011 році відзначатиме громадськість світу та України.

Представлені матеріали з успіхом можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культ-освітніх установах, навчальних закладах тощо.

Укладачі:

**Н.М. Вачиля, О.В. Малинич,
Г.В. Бобонич**

*за участі І.М. Горват
(угорські краєзнавчі дати)*

Відповідальна за випуск Л.З. Григаш

Випусковий редактор Л.О. Ільченко

В оформленні обкладинки використано
репродукцію картини “Різдвяний день” (2002).

Автор – народний художник України,
лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка

Юрій Герц.

© ЗОУНБ, 2010;

© Видавництво В.Падяка, 2010.

ISBN 978-966-387-048-9

ВІД УКЛАДАЧІВ

Календар краєзнавчих пам'ятних дат видається Закарпатською обласною універсальною бібліотекою з 1977 року, в розширеному варіанті – з біографічними матеріалами – з 2003 року.

Видання покликане надати бібліотекарям та читачам довідковий матеріал про важливі події з історії області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, які життям і діяльністю пов'язані з Закарпаттям.

Цьогорічне видання відкривається переліком основних краєзнавчих знаменних та пам'ятних дат 2011 року. (Можливі неточності пояснюються тим, що друковані джерела, якими укладачі користувались при підготовці видання, не завжди розрізняють старий і новий стилі). Якщо у минулорічних випусках містилась довідка щодо цього річного ювіляра чи знаменної події, у переліку вміщено відповідне посилання ("Текстова довідка..."). Ювілейні статті вміщені в другій частині покажчика. Відбір літератури та документів закінчено в основному в червні 2010 р.

У підготовці рекомендаційного бібліографічного посібника брали участь:

Бабота Любиця, кандидат мистецтвознавства, директор інституту русистики, україністики і славістики Пряшівського університету (Словачина), лауреат премії «Золота фортуна»;

Баяновська М. Р., кандидат педагогічних наук, доктор філософії, доцент, завідувач кафедри методики викладання суспільно-гуманітарних дисциплін ЗППО;

Бедзір Н. П., доктор філологічних наук, професор кафедри російської літератури УжНУ;

Біксей Л. І., мистецтвознавець, заступник директора з наукової роботи Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая, лауреат премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі;

Вегеш М. М., доктор історичних наук, ректор Ужгородського національного університету;

Воробець В. В., заступник директора Наукової бібліотеки УжНУ;

Габорець В. С., заслужений працівник культури України;
Гаджега В. М., спортивний журналіст, член Національної спілки журналістів України;
Гармасій І. М., член Національної спілки журналістів України, тележурналіст, письменниця;
Гірник В. М., художній керівник Закарпатської обласної філармонії;
Грневич О. С., заступник директора Закарпатської обласної філармонії по концертній діяльності;
Густі В. П., член Національної спілки письменників України, лауреат обласних премій ім. Д. Вакарова та Ф. Потушняка;
Дегтярьова Н. А., старший науковий працівник Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая;
Делеган В. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України УжНУ;
Долгош-Сопко О. І., художник, викладач кафедри дизайну Закарпатського художнього інституту;
Зимомря М. І., доктор філологічних наук, професор, академік АН ВШ України, завідувач кафедри теорії та методики перекладу Дрогобицького державного університету ім. Івана Франка;
Ігнатович О. С., кандидат філологічних наук, член Національної спілки журналістів України;
Качан А. Л., голова творчого об'єднання дитячих письменників НСП України, лауреат Всеукраїнської премії ім. Л. Українки;
Комінарець Ігор, професор, доктор філософії, директор Інституту педагогіки і психології Факультету гуманітарних і природничих наук Пряшівського університету (Словаччина);
Кушнір Б. Г., заслужений працівник культури України, прозаїк, публіцист, головний редактор видавництва «Карпати»;
Лобода О. С., член Національної спілки журналістів України, головний редактор Закарпатського радіо;
Мадяр-Новак В. В., музикознавець, фольклорист, етномузиколог, викладач Ужгородського державного музичного училища ім. Д. Задора, лауреат обласної премії ім. Д. Задора;
Маринець В. В., доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри диференціальних рівнянь і математичної фізики УжНУ, заслужений працівник освіти України;

Небесник І. І., кандидат педагогічних наук, ректор Закарпатського художнього інституту, заслужений працівник освіти України;

Нитка В. І., заслужений журналіст України;

Олашин М. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри нової і новітньої історії та історіографії УжНУ;

Пагиря В. В., науковець, письменник, краєзнавець, літературознавець;

Петій-Потапчук Н. Й., художній керівник та головний диригент заслуженого академічного Закарпатського народного хору, заслужений працівник культури України;

Приймич М. В., кандидат мистецтвознавства, проректор Закарпатського художнього інституту;

Росул Т. І., кандидат мистецтвознавства, член Національної Спілки композиторів України, лауреат обласної премії ім. Д. Задора, викладач Ужгородського державного музичного училища ім. Д. Задора, доцент Мукачівського гуманітарного педагогічного інституту;

Сенько І. М., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри російської літератури УжНУ;

Сирохман М. В., мистецтвознавець, викладач Закарпатського художнього інституту, заслужений працівник культури України;

Стадник О. А., директор Мукачівської ЦБС, кавалер ордена княгині Ольги III ступеня;

Сюсько М. І., доктор філологічних наук, професор, академік АН ВШ України, заслужений працівник освіти України;

Теличко В. Ф., заслужений діяч мистецтв України, старший викладач УжДМУ ім. Д. Задора, доцент Мукачівського державного університету, Ужгородського заочного факультету Донецької державної музичної академії ім. С. С. Прокоф'єва, голова Закарпатської організації Національної Спілки композиторів України, лауреат премії ім. Д. Задора;

Федака П. М., кандидат історичних наук, директор Національного етнографічного музею (м. Київ);

Федака С. Д., доктор історичних наук, професор кафедри історії України УжНУ, член Національної спілки письменників України, лауреат премії ім. Ф. Потушняка та Всеукраїнської премії ім. Зореслава;

Ходанич Л. П., кандидат педагогічних наук, доцент ЗІППО, поетеса, науковець, відмінник освіти України, лауреат літературних премій – Всеукраїнської ім. Зореслава та обласної ім. Ф. Потушняка;

Чаварга І. М., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України УжНУ;

Чонаді Дьєрдь, колишній головний редактор газети «Beregi Niglar»;

Чопей І. В., декан факультету післядипломної освіти Ужгородського національного університету, доктора медичних наук, професор, заслужений лікар України;

Шелепець В. І., кандидат технічних наук, лауреат Державної премії в галузі науки і техніки;

Юрош О. М., кандидат педагогічних наук, завідувач фортепіанного відділу Ужгородської ДМШ ім. П. І. Чайковського.

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2 0 1 1 РОКУ

Січень

- 1 – 115-річчя від дня народження Івана Парканія, головного радника чотирьох президентів Чехословаччини Т. Масарика, Е. Бенеша, Е. Гахи та К. Готвальда. Народився в с. Тарасівка Тячівського р-ну (1896–1997)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 3 – 75-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Керчі, науковця, заслуженого діяча науки і техніки України, член-кореспондента НАН України, академіка Української технологічної академії, лауреата премії ім. Л. В. Писаржевського та премії ім. А. І. Кіпріанова НАН України. Ю. Ю. Керча – відомий вчений-хімік у галузі високомолекулярних сполук. Він є автором та співавтором близько 400 наукових праць та 20 винаходів. Народився в с. Страбичові Мукачівського р-ну (1936)
- 3 – 50-річчя від дня народження Маргарити Дмитрівни Вовканич, кандидата психологічних наук, доцента кафедри соціальної роботи юридичного факультету УжНУ. Народилася в с. Нижні Ворота Воловецького р-ну (1961)
- 5 – 50-річчя від дня народження Івана Михайловича Ребрика, поета, журналіста, директора видавництва “Тражда”. Народився в с. Боржавському Виноградівського р-ну (1961)
- 6 – 75-річчя від дня народження Василя Петровича Марка, літературознавця, критика. Народився в с. Руське Поле Тячівського р-ну (1936)

- 7 – 90-річчя від дня народження Зірки Василівни Гренджі-Донської, журналіста, громадського діяча, почесного члена товариства “Просвіта”. Народилася в м. Ужгороді в родині відомого закарпатського письменника Василя Гренджі-Донського. Після смерті батька (1974) зайнялася впорядкуванням і каталогуванням його творів. Видала 12 томів його творів. Є автором численних критичних статей, нарисів, які з 1970-х рр. публікувалися в україномовних виданнях Америки (1921)
- 8 – 105-річчя від дня народження Лоранда Андора, угорського художника, графіка, викладача малювання (1906–1966)
- 9 – 70-річчя від дня народження Тетяни Анатоліївни Красницької, кандидата хімічних наук, доцента органічної хімії УжНУ. Автор понад 70 наукових публікацій. З 1947 р. проживає на Закарпатті. Народилася в м. Вітебську (Білорусь) (1941)
- 10 – 75-річчя від дня народження Степана Васильовича Лендєла, прозаїка. Народився в с. Герцівці Мукачівського р-ну (1936)
- 11 – 110-річчя від дня народження Олекси Олексійовича Борканюка, політичного діяча, одного з керівників Закарпатської крайової організації комуністичної партії, Героя Радянського Союзу (помертньо). Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1901–1942)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 12 – 95 років від дня народження Золтана Степановича Баконія, лауреата премії ім. К. Ушинського, заслуженого вчителя України. Народився в с. Невицькому Ужгородського р-ну (1916–1989)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 14 – 50-річчя від дня народження Василя Юрійовича Керецмана, доктора наук з державного управління, доцента, педагога вищої школи. Народився в с. Мирчі Великоберезнянського р-ну (1961–2006)
- 15 – 90 років тому відбулося святкове відкриття Руського театру Товариства “Просвіта” в м. Ужгороді (1921)
- 15 – 70-річчя від дня народження Олександра Івановича Тарабана, кандидата історичних наук, доцента УжНУ. Народився в м. Павлограді (нині Дніпропетровська обл.) (1941–1997)
- 16 – 195-річчя від дня народження Яноша Літераті, реформатського священика, теолога, письменника, пастора Мукачівської в’язниці. Народився в с. Марокпапі (Угорщина) (1816–1887)

- 16 – 75-річчя від дня народження Йосифа Шрамла, кандидата філологічних наук, мовознавця-діалектолога. Заклав наукові засади дослідження німецьких говірок (етнічний німець). Народився в с. Німецька Кучава Мукачівського р-ну (1936–1989)
- 17 – 50-річчя від дня народження Юлії Василівни Юсип-Якимович, кандидата філологічних наук, доцента кафедри словацької філології УжНУ. Народилася в с. Руське Поле Тячівського р-ну (1961)
- 18 – 75-річчя від дня народження Степана Ілліча Жупанина, поета, заслуженого працівника народної освіти України, лауреата премії ім. Л. Українки. Народився в м. Іршаві (1936–2005)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 19 – 80-річчя від дня народження Івана Івановича Губаля, прозаїка, літературознавця. Народився в с. Липчі Хустського р-ну (1931–2004)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 19 – 60-річчя від дня народження Василя Васильовича Сочки, художника декоративно-прикладного мистецтва, члена Національної Спілки художників України. Народився в м. Ужгороді (1951)
- 19 – 55-річчя від дня народження Наталії Андріївни Тесовської, художника-кераміста. Народилася в с. Петрівка Ужгородського р-ну (1956)
- 20 – 75-річчя від дня народження Василя Степановича Габорця, заслуженого працівника культури України. Народився в с. Липчі Хустського р-ну (1936)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 21 – 270-річчя від дня народження Івана Пастелія, історика, церковного діяча. Народився в с. Мала Пастіль (нині с. Пастілки) Перечинського р-ну (1741–1799)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 21 – 75-річчя від дня народження Марти Павлівни Кузьми, учителя-методиста, відмінника народної освіти, соросівського вчителя. Народилася в м. Тячеві (1936)
- 21 – 70-річчя від дня народження Марії Георгіївни Бочко, фольклориста, літературознавця. Народилася в с. Тур’ї Ремети Перечинського р-ну (1941)
- 22 – 65-річчя від дня утворення Закарпатської області у складі України (1946)

- 23 – 70-річчя від дня народження Наталії Петрівни Маньо-Хрипак, науковця УжНУ. Вона є спеціалістом у галузі органічної хімії, автор близько 40 наукових праць, співавтор двох винаходів, навчального посібника “Органічна хімія”. Народилася в с. Тур’ї Ремети Перечинського р-ну (1941)
- 24 – 120-річчя від дня народження Михайла Рощахівського, вчителя, керівника і засновника музичного-драматичного товариства “Кобзар” в м. Ужгороді. У 1946 р. заснував і став першим директором Виноградівської дитячої музичної школи (1891–1952)
- 26 – 220-річчя від дня народження Івана Чурговича, видатного педагога і організатора шкільної справи та підготовки вчителів для народних шкіл. Народився в с. Новоселиці Перечинського р-ну (1791–1862)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 26 – 70 років тому відбулися установчі збори “Подкарпатського об’єднання наук” (1941)
- 27 – 85-річчя від дня народження Павла Юрійовича Бедзіра, графіка. Народився в с. Калини Тячівського р-ну (1926–2002)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 28 – 50-річчя від дня народження Віри Василівни Мадяр-Новак, фольклориста-етномузиколога, музикознавця, педагога. Працює в Ужгородському музичному училищі. Народилася в м. Станіславі (нині м. Івано-Франківськ) (1961)
- 29 – 135-річчя від дня народження Сіона Сільвая, художника, драматурга, композитора, збирача народних пісень. Народився в с. Сускові Свалявського р-ну (1876–1932)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

у січні відзначається:

- 10 років тому на базі спорткомплексу “Драгобрат”, що в смт Ясіня Рахівського р-ну, вперше в Україні проведено Всеукраїнські змагання з гірськолижних видів спорту – дорістайл та могул в рамках І Всеукраїнських зимових спортивних ігор (2001)

Лютий

- 1 – 100-річчя від дня народження Василя Юрійовича Куруца, одного з організаторів Підкарпатського Союзу Молодих (ПСМ), борця

антифашистського Руху Опору. Народився в с. Кольчині Мукачівського р-ну (1911–1976)

- 1 – 85-річчя від дня народження Василя Юлійовича Іванча, священника, засновника Карпатського Союзу в Австралії. Народився в с. Веряця поблизу смт Королева Виноградівського р-ну (1926–?)

- 1 – 80-річчя від дня народження Антона Михайловича Копинця, поета, прозаїка. Народився в с. Імстичеві Іршавського р-ну (1931–1980)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 1 – 80-річчя від дня народження Володимира Васильовича Микити, живописця, народного художника України, академіка АМ України, лауреата Національної премії ім. Т. Г. Шевченка. Народився в с. Ракошині Мукачівського р-ну (1931)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 4 – 90-річчя від дня народження єпископа Івана Антоновича Маргітича, брав активну участь у відродженні греко-католицьких громад і парафій Мукачівської єпархії. Народився в с. Велика Чингава (нині с. Боржавське) Виноградівського р-ну (1921–2003)

- 6 – 190-річчя від дня смерті Василя Григоровича Кукольника, вченого, фізика-природознавця, педагога, юриста. Народився в околицях м. Мукачева (1765–1821)

- 7 – 75-річчя від дня народження Михайла Петровича Тиводара, відомого науковця-етнолога. Народився в с. Бедевлі Тячівського р-ну (1936)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 8 – 115-річчя від дня народження Всеволода Коломацького (о. Андрій), архітектора, діяча православного руху в Підкарпатській Русі (1896–1980)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 10 – 100-річчя від дня народження Григорія Васильовича Марченка, кандидата історичних наук, професора УжНУ. Народився в с. Лозовата (нині Ульяновського р-ну Кіровоградської обл.) (1911–1985)

- 11 – 60-річчя від дня народження Надії Михайлівни Ващиліної, юриста, судді. Указом Президента України їй присвоєно почесне звання “Заслужений юрист України” (1992 р.). Народилася в м. Ужгороді (1951)

- 12 – 70-річчя від дня народження Семена Васильовича Фізера, самодіяльного композитора. Народився в м. Сваляві. Майже все, що написано протягом років С. Фізером, у свій час отримало схвалення Д. Задора, С. Мартона, О. Кобуля. І майже все увійшло до репертуару художніх хорових колективів, якими він у цей час керував (1941)
- 14 – 105-річчя від дня народження Дмитра Петровича Поповича, громадсько-політичного та культурного діяча. Народився в с. Бороняво Хустського р-ну (1906–1989)
- 14 – 70-річчя від дня народження Ореста Дмитровича Климбуша, науковця, академіка Транспортної академії України, громадського і політичного діяча. Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1941)
- 19 – 65-річчя від дня відкриття Закарпатської обласної філармонії (1946)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 20 – 100-річчя від дня народження Катерини Іллівни Шелепець педагога, художниці. Народилася в смт Великий Березний (1911–1988)
- 20 – 90-річчя від дня народження Одоті Пацкан (Євдокії Панасівни Коробець), поетеси, художниці. З 1945 р. жила на Закарпатті. Керувала дитячими студіями при Виноградівському районному Будинку піонерів: літературним об’єднанням “Росточок” та образотворчим “Чарівний пензлик”. Народилася в с. Торговиці Кіровоградської обл. (1921–2002)
- 20 – 65-річчя від дня народження Івана Михайловича Стойки, науковця УжНУ. Він є автором та співавтором понад 60 наукових праць, п’яти винаходів. І. М. Стойка – спеціаліст у галузі напівпровідникового матеріалознавства. Народився в с. Кричові Тячівського р-ну (1946)
- 20 – 65-річчя від дня народження Івана Ілліча Погойди, науковця УжНУ. У 1986 р. був призначений старшим науковим співробітником Ужгородського відділення Інституту ядерних досліджень АН України. Є автором 53 наукових праць, шести винаходів. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (1946)
- 21 – 150-річчя від дня народження Лайоша Готтієра, фармацевта та письменника, головного редактора газети “Munkács es Vidéke” (з вересня 1892 р.), редактора газети “Munkács” (1893–1896). Народився в м. Мукачеві (1861–?)

- 21 – 115-річчя від дня народження Дюли Шайтоша, журналіста, співробітника газети “Kárpáti Híradó” та літературного редактора газети “Kárpáti Igaz Szó” (1945–1953), лектора угорського відділу Національної Спілки письменників України. Народився в м. Мако (Угорщина) (1896–1967)
- 21 – 90-річчя від дня народження Юрія Івановича Ковача, кандидата фізико-математичних наук, доцента кафедри диференціальних рівнянь та математичної фізики УжНУ. Народився в с. Вовчий Свалявського р-ну (1921–1989)
- 23 – 65-річчя від дня народження Лариси Олександрівни Качали, кандидата медичних наук, доцента кафедри соціальної медицини та гігієни УжНУ. Народилася в м. Луцьку Волинської обл. (1946)
- 24 – 120-річчя від дня виступу Марії Ясої, видатної постаті угорського театрального мистецтва (1891). Як актриса вона тричі виступала в м. Ужгороді. Народилася в с. Асар (Угорщина) (1850–1926)
- 24 – 90-річчя від дня народження Антона Михайловича Кашшая, живописця, народного художника України. Народився в с. Дубриничі Перечинського р-ну (1921–1992)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 24 – 65-річчя від дня відкриття Закарпатського інституту методики навчання і виховання, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (1946)
- 25 – 55-річчя від дня народження Маргарити Олександрівни Гайсак (дів. прізвище Ксаверій), кандидата медичних наук. Автор 157 наукових публікацій, у т. ч. є співавтором 5 монографій, 15 методично-інформаційних видань, 90 раціоналізаторських пропозицій, 2 винаходів. Народилася в м. Ужгороді (1956)
- 26 – 70-річчя від дня народження Івана Михайловича Вашкеби, заслуженого журналіста України, почесного громадянина Будапешта. 16 років працював на дипломатичній роботі в посольстві СРСР в Угорській Республіці – першим секретарем та радником посольства. Народився в м. Виноградові (1941)
- 27 – 80-річчя від дня народження Юрія Дмитровича Герца, народного художника України, лауреата Національної премії ім. Т. Г. Шевченка. Народився в с. Лохові Мукачівського р-ну (1931)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 27 – 55-річчя від дня народження Наталії Павлівни Заславської (дів. прізви. Готько), кандидата хімічних наук, доцента кафедри обліку і аудиту ЗакДУ. Співавтор 5 авторських свідоцтв на винаходи. Народилася в м. Берегові (1956)
- 27 – 50-річчя від дня народження Владислава Васильовича Габди, живописця, заслуженого художника України. Народився в м. Ужгороді (1961)
- 28 – 105 років тому на засіданні міської управи було поставлено питання будівництва театру на Новій площі. В результаті голосування (42 голоси проти 27) перемогли ті, які виступали за спорудження (1906)
- 28 – 90-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Боролича, прозаїка. Народився в смт Великий Березний (1921–1973)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

Березень

- 1 – 110 років від дня народження Петра Михайловича Світлика, композитора, педагога, збирача народної творчості. Народився в с. Імстичеві Іршавського р-ну (1901–1973)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 2 – 85-річчя від дня народження Василя Івановича Комендара, вченого-біолога, заслуженого діяча науки і техніки України, прозаїка. Народився в смт Буштині Тячівського р-ну (1926)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 4 – 115-річчя від дня народження Павла Кукурузи, видавця, державного бібліотекаря та директора архіву Карпатської України, редактора журналу “Пчолка”. Народився в містечку Нова Ушиця Кам’янець-Подільської губернії (1896–1978)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 4 – 70-річчя від дня народження Василя Юлійовича Скакандія, народного художника України. Народився в смт Середньому Ужгородського р-ну (1941)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 4 – 60-річчя від дня народження Магдалини Іванівни Белень-Пуглик, художника, кераміка, члена Національної Спілки художників України. Народилася в с. Невицькому Ужгородського р-ну (1951)

- 5 – 85-річчя від дня народження Степана Васильовича Сігетія, художника, заслуженого працівника культури України. Народився в с. Олешнику Виноградівського р-ну (1926)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 5 – 75-річчя від дня народження Юрія Івановича Попа, доктора історичних наук, професора. Народився в с. Страбичові Мукачівського р-ну (1936)
- 7 – 70-річчя від дня народження Йосифа Йосифовича Лечиги, доцента кафедри фінансів і кредиту УжНУ, завідувача кафедри фінансів і банківської справи, заслуженого економіста України. Ним опубліковано понад 50 наукових праць у різних виданнях України, один навчальний посібник та близько 20 навчально-методичних розробок, вказівок, порад тощо. Народився в смт Великий Березний (1941)
- 9 – 130-річчя від дня народження Івана Івановича Муранія, письменника, перекладача, драматурга. Народився в с. Тур’ї Ремети Перечинського р-ну (1881–1945)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 9 – 105-річчя від дня народження Вартоломея Гаджеги, педагога, краєзнавця, громадсько-культурного діяча. Збирав і публікував фольклорний матеріал на сторінках журналу “Пчолка”, газети “Свобода”. Написав “Очерки истории сел Вышние й Нижние Реметы”, склав “Этнографические записи. Село Вышние Реметы”. Частина його рукописних робіт передана до музею Мукачівського замку “Паланок” (1906–1998)
- 9 – 70-річчя від дня народження Катерини Олександрівни Вайнраух, письменниці, бібліотекаря. Народилася в м. Берегові (1941)
- 11 – 60-річчя від дня народження Івана Івановича Опачко, професора УжНУ, завідувача кафедри електронних систем, доктора фізикоматематичних наук, відмінника освіти України. Народився в м. Берегові (1951)
- 12 – 130-річчя від дня народження Володимира Івановича Бірчака, прозаїка, публіциста, учасника подій часів Карпатської України. Народився в с. Любини Стрийського повіту на Галичині (1881–1952)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 12 – 80-річчя від дня народження Василя Васильовича Сабова, кандидата історичних наук. Народився в с. Фогораш (нині с. Зубівка) Мукачівського р-ну (1936)
- 13 – 270-річчя від дня народження Йосипа II Габсбурга, австрійського імператора, співправителя своєї матері Марії-Терезії, імператора Священної Римської імперії з 1765 р. Неодноразово відвідував Ужгород і Мукачево, а в Мукачеві побував у замку та в Мукачівському монастирі на Чернечій горі (1741–1790)
- 15 – 72-річчя Сойму Карпатської України в м. Хусті. Прийняття Конституційного закону про незалежність Карпатоукраїнської держави (1939)
- 16 – 90-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Гарані, графіка. Народився в с. Вузлове (нині смт Батьово) Берегівського р-ну (1921)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 17 – 90-річчя від дня народження Йосипа Олексійовича Дзендзелівського, відомого науковця-славіста, діалектолога, дослідника народних говорів Закарпаття. Народився в с. Мазурові Кривозерського р-ну на Миколаївщині (1921–2008)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 17 – 75-річчя від дня народження Олени Іванівни Почекутової, заслуженого працівника культури України, директора найбільшої в краї книгозбірні – Наукової бібліотеки УжНУ. Під її керівництвом бібліотеку переведено до вищої категорії подібних закладів. Народилася в с. Липчі Хустського р-ну (1936)
- 18 – 125-річчя від дня народження Ерне Сайдлера – одного із піонерів революційного руху на Закарпатті. Народився в м. Ужгороді (1886–1940)
- 18 – 75-річчя від дня народження Ізабелі Іллівни Єршової, науковця УжНУ. Вона є спеціалістом в галузі гетероциклічних сполук методом електрофільного приєднання галогенів до ненасичених поліфункціональних сполук з внутрішньомолекулярною циклізацією. І. І. Єршова є автором 35 наукових праць. Народилася в м. Іванові (Росія) (1936)
- 20 – 90-річчя від дня народження Івана Ілліча Бубряка, вченого, доктора сільськогосподарських наук. Народився в Росвигові, передмісті м. Мукачева (1921–1997)

- 20 – 90-річчя від дня народження Андрія Глуханича, почесного члена товариства “Просвіта”, голови Карпатського Союзу в Мельбурні (Австрія), який гуртує навколо себе вихідців із Закарпаття (1921)
- 20 – 85-річчя від дня народження Деже Гавриловича Ченгері, прозаїка, педагога. Народився в с. Павлові Ужгородського р-ну (1926)
- 21 – 60-річчя від дня народження Василя Петровича Густі, письменника, літературознавця, лауреата обласної премії ім. Д. Вакарова, обласної літературної премії ім. Ф. Потушняка. Народився в смт Королеві Виноградівського р-ну (1951)
- 22 – 80-річчя від дня народження Миколи Васильовича Рішка, письменника-публіциста, журналіста. Народився в с. Драгові Хустського р-ну (1931–2009)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 25 – 225-річчя від дня народження Івана Фогорашія (Бережанина), мовознавця, історика і громадського діяча. Народився в с. Великі Ком’яти Виноградівського р-ну (1786–1834)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2004 рік”
- 25 – 140-річчя від дня народження Ігоря Еммануїловича Грабаря, народного художника СРСР, академіка АН і АМ СРСР, сина вихідців з нашого краю. Народився в м. Будапешті (Угорщина) (1871–1960)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 25 – 130-річчя від дня народження Бейли Бартока, композитора, етнографа і музикознавця. Окремі періоди життя та мотиви творчості композитора тісно пов’язані з Закарпаттям. Народився в с. Нодьсентміклош у Трансільванії (1881–1945)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 25 – 55-річчя від дня народження Маргарити Вільмошівни Берец, художника декоративно-прикладного мистецтва, члена Національної Спільноти художників України. Народилася в м. Ужгороді (1956)
- 26 – 160-річчя від дня народження Йозефа Мігалковича, адвоката, кореспондента, редактора тижневика “Ung” (1868–1885) і журналу “Ungvár” (1880–1885). Народився в м. Ужгороді (1851–?)
- 27 – 335-річчя від дня народження Ференца II Ракоці – сина Ференца Ракоці та Ілони Зріні, князя. Оголосив визвольну війну угорського народу проти Габсбургської монархії 1703–1711 рр. З 1704 р. резиденцією Ракоці Ференца II стає Мукачівський за-

мок. Саме ним були проведені великі роботи по реконструкції і зміцненню замку, а біля його підніжжя був заснований монетний двір (1676–1735)

- 27 – 100-річчя від дня народження Олексі Петровича Бокшая, відомого закарпатського футболіста. 16-річним юнаком став у ворота футбольної команди ужгородських вчителів “СК РУСЬ” (1927–1937), був її головною опорою, з ним команда виграла першість Підкарпатської Русі. Він – почесний громадянин м. Ужгорода. Народився в с. Великі Лази Ужгородського р-ну (1911–2007)
 - 27 – 60-річчя від дня народження Степана Васильовича Віднянського, професора, доктора історичних наук, завідувача кафедрою історії Угорщини і європейської інтеграції УжНУ. Він є автором багатьох наукових робіт та монографій. Народився в м. Ужгороді (1951)
 - 28 – 80-річчя від дня народження Василя Васильовича Шепи, доктора економічних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка Української Академії аграрних наук. Народився в с. Бовтрадь Берегівського р-ну (1931)
 - 28 – 60-річчя від дня народження Федора Дмитровича Гамора, професора, доктора біологічних наук. Автор близько 350 наукових та науково-популярних публікацій в галузі агрофітоценології, заповідної справи та проблем сталого розвитку Карпатського регіону. Народився в с. Верхнє Водяне Рахівського р-ну (1951)
 - 29 – 130-річчя від дня народження Марійки Підгірянки (Марії Омелянівни Домбровської (Ленерт), письменниці і педагога. У 1919–1929 рр. жила і вчителювала на Перечинщині. Народилася в с. Білі Ослави Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл. (1881–1963)
- Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”*
- 29 – 10 років тому відбулося організоване крайовим товариством “Просвіта” перепоховання перевезених в Ужгород з Чехії останків видатної української піаністки Софії Дністрянської (2001)

у березні відзначається:

- 65-річчя відкриття Ужгородського художньо-промислового училища, з часом назву закладу було замінено на Ужгородське училище прикладного мистецтва, з 1995 р. – Коледж мистецтв ім. А. Ерделі Закарпатського художнього інституту (1946)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

20 років від дня заснування в Ужгороді Товариства музичної культури ім. Д. Задора (1991)

Квітень

- 1** – 150-річчя від дня народження Іринія Йосиповича Легези, прозаїка і публіциста. Народився в с. Тур'я Бистра Перечинського р-ну (1861–1922)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік”

- 2** – 50-річчя від дня народження Володимира Івановича Смоланки, доктора медичних наук, нейрохірурга. Автор понад 100 наукових робіт, в т. ч. 15 – за кордоном, 8 методичних рекомендацій, двох патентів України. Народився в м. Ужгороді (1961)

- 4** – 90-річчя від дня народження Кирила Йосиповича Галаса, вченого-мовознавця, педагога, поета. Народився в с. Іза Хустського р-ну (1921–1995)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік”

- 5** – 95-річчя від дня народження Юрія Друляка, просвітянина, пластуна, члена Карпатської Січі. Народився в с. Луг Рахівського р-ну (1916–1997)

- 5** – 75-річчя від дня народження Бориса Михайловича Єршова, науковця. Він є відомим спеціалістом у галузі каталізу. Ним досліджено процес окислення вуглеводнів, зокрема метану, з використанням каталізаторів та носіїв природного походження – клиноптилолітів, морденітів та їх модифікованих форм. Автор 85 наукових праць, 5 винаходів, 2 підручників з фізичної та колоїдної хімії для студентів біологічних і медичних факультетів. Народився в м. Кінешма Іванівської обл. (Росія) (1936)

- 5** – 60-річчя від дня народження Надії Степанівни Пономаренко, графіка, живописця, заслуженого художника України. Народилася в м. Ужгороді (1951)

- 7** – 135-річчя від дня народження Іларіона Семеновича Свенціцького, вченого, дослідника історії Закарпаття. Народився в м. Буськ нині Львівської обл. (1876–1956)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік”

- 9** – 50-річчя від дня народження Мирослави Петрівни Фабіан, доцента кафедри англійської філології УжНУ, кандидата філологічних наук. народилася в м. Ужгороді (1961)

- 11 – 90-річчя від дня народження Петра Петровича Поповича, громадсько-політичного діяча, доцента кафедри економіки і планування УжНУ, науковця. П. П. Попович став безпосереднім свідком і творцем величї й трагедії Карпатської України. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1921–2004)
- 12 – 80-річчя від дня народження Василя Васильовича Фегира, відмінника народної освіти України, нагороджений багатьма грамотами. Народився в с. Арданові Іршавського р-ну (1931)
- 12 – 75-річчя від дня народження Петра Михайловича Гудивока, професора кафедри алгебри математичного факультету УжНУ, академіка АН ВШ України. Народився в с. Лавки Мукачівського р-ну (1936)
- 14 – 100-річчя від дня народження Теодора Ромжі, єпископа Мукачівської єпархії. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1911–1947)
- 15 – 50-річчя від дня народження Василяни Василівни Свистак, кандидата медичних наук, доцента кафедри факультетської терапії медичного факультету УжНУ. Народилася в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1961)
- 16 – 55-річчя від дня народження Ольги Іванівни Лемко (дів. прізвище Гранчак), кандидата медичних наук, старшого наукового співробітника, доцента кафедри факультетської терапії УжНУ. Є співавтором 3 монографій, 3 навчальних посібників, 8 методично-інформаційних документів, 7 патентів. Народилася в м. Ужгороді (1956)
- 17 – 50-річчя від дня народження Марії Романівни Баяновської, кандидата педагогічних наук, доцента, відмінника народної освіти України, зав. кафедрою методики викладання суспільно-гуманітарних дисциплін ЗППО. Народилася в м. Ужгороді (1961)
- 18 – 115-річчя від дня народження Анди Яківни Остапчук, вокалістки. З 1914 р. її життя тісно пов'язане із Закарпаттям. Проводила велику роботу як популяризатор української народної пісні. Народилася в с. Тарасівка на Тернопільщині (1896–1949)
- 19 – 80-річчя від дня народження Адольфа Ісідоровича Едельмана, доцента кафедри філософії УжНУ. Основні напрями його наукових досліджень пов'язані з історією, культурою та Холокостом євреїв на Закарпатті. Народився в м. Кошице (Словаччина) (1931)

- 19** – 60-річчя від дня народження Олександра Каміловича Шуаїбова, доктора фізико-математичних наук, професора кафедри квантової електроніки УжНУ. Автор понад 200 наукових праць, 14 патентів на винаходи. Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1951)
- 20** – 75-річчя від дня народження Григорія Васильовича Павленка, вченого. Його праці з історії Німеччини, України і Закарпаття, дослідження з методології історії є значним внеском у розвиток вітчизняної історіографії. Народився в с. Новий Мир Поліського р-ну Київської обл. (1936–2001)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 20** – 70-річчя від дня народження Марії Василівни Басараб, художниці. Народилася в с. Нове Давидково Мукачівського р-ну (1941)
- 20** – 70-річчя від дня народження Івана Васильовича Хланти, літературознавця, фольклориста, заслуженого діяча мистецтв України. Народився в с. Копашневі Хустського р-ну (1941)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 20** – 65-річчя від дня народження Надії Станіславівни Ференц, літературознавця, доцента кафедри української літератури УжНУ. Народилася в м. Рогатині на Івано-Франківщині (1946)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 21** – 135-річчя від дня народження Марцелла Відора, поета, письменника, журналіста. Народився в м. Ужгороді (1876–1945)
- 21** – 65-річчя від дня народження Марії-Ірини Ільківни Суховії, кандидата біологічних наук. У колі наукових досліджень – проблема впливу основних фізичних факторів довкілля на організм людини. Автор понад 90 наукових публікацій. Народилася в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1946)
- 23** – 75-річчя від дня народження Йосипа Федоровича Яновича, науковця, дослідника. За своє порівняно коротке життя він підготував і видав близько 30-ти наукових праць. Основним об’єктом його досліджень була історія профспілкового руху на Закарпатті. Народився в с. Плав’я Свалявського р-ну (1936–1990)
- 24** – 365 років тому у стінах церкви святого Юрія була укладена Ужгородська церковна унія (1646)
- 25** – 50-річчя від дня народження Лідії Петрівни Повх (у заміжжі Ходаніч), поетеси, науковця, члена Національної Спілки письменників України. Народилася в с. Кушниці Іршавського р-ну (1961)

28 – 65-річчя від дня народження Золтана Золтановича Торіча, вченого, секретаря Інституту електронної фізики НАН України, кандидата фізико-математичних наук. Регулярно бере участь у роботі наукових форумів: “Фізика нейтронів” (Київ, 1984), “Гардрони – 90” (Судак, Крим), “Гардрони – 93” (Новий Світ, Крим), “Х-промені та процеси у внутрішніх оболонках атомів” (Дебрецен, 1993). Народився в м. Тячеві (1946)

у квітні відзначається:

65-річчя заснування Ужгородського музичного училища ім. Д. Задора (1946)

Травень

1 – 100-річчя від дня народження Миколи Івановича Муранія, богослова, вікарія Мукачівської греко-католицької єпархії в м. Ужгороді. Народився в с. Березові Хустського р-ну (1911–1919)

1 – 75-річчя від дня народження Мар’яна Івановича Долішнього, доктора економічних наук, професора УжНУ, академіка НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України. Автор більше 500 наукових праць. Народився в м. Львові (1936)

2 – 80-річчя від дня народження Терезії Егреші, художниці, майстра текстилю. Народилася в м. Ужгороді (1931)

4 – 80-річчя від дня народження Григорія Семеновича Чекрія, науковця УжНУ, заслуженого працівника народної освіти України. Проводив системні дослідження з проблем хімії гетероциклічних сполук. Він опублікував близько 30 наукових праць. Народився в с. Тарноруда Волочиського р-ну Хмельницької обл. (1931)

7 – 100-річчя від дня народження Гізели Дравой, викладача, перекладача, автора підручників угорської мови та літератури. Народилася в с. Квасові Берегівського р-ну (1911–1981)

8 – 185-річчя від дня народження Іоанна Пастелія (Яноша Ковача Пастельї), єпископа мукачівського у 1875–1891 рр. Старослов’янську літургію переклав на угорську мову. В м. Ужгороді першим проводив проповіді угорською мовою (1826–1891)

9 – 140-річчя від дня народження Володимира Михайловича Гнатюка, визначного українського етнографа, літературознавця, фольклориста, дослідника народної культури Закарпаття. Народився

у с. Велеснів, нині Монастирського р-ну на Тернопільщині (1871–1926)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 11** – 55-річчя від дня народження Людмили Андріївни Корж-Радько, художника-монументаліста, заслуженого художника України, лауреата обласної премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі в жанрі образотворчого мистецтва за 1998 (номінація – графіка). Народилася в м. Печенга Мурманської обл. (Росія) (1956)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 12** – 70-річчя від дня народження Івана Олексійовича Моланича, священника, викладача. Отець Іоанн є настоятелем Преображенського храму в м. Ужгороді. Народився в с. Підвиноградіві Винogradівського р-ну (1941)

- 13** – 60-річчя від дня народження Людмили Павлівни Бородіної, кандидата філологічних наук, доцента кафедри російської літератури УжНУ. Народилася в м. Хмельницькому (1951)

- 14** – 75-річчя від дня народження Катерини Євгенівни Маркуш, учителя-методиста, заслуженого вчителя України, відмінника народної освіти, соросівського вчителя. Народилася в м. Ужгороді (1936)

- 16** – 80-річчя від дня народження Віталія Борисовича Звенигородського, живописця. Народився в с. Денисівка Долинського р-ну Кіровоградської обл. (1931–2007)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 17** – 10 років тому відкрито пам’ятну дошку президентові Карпатської України А. Волошину в м. Ужгороді (2001)

- 19** – 90-річчя від дня народження Михайла Шпонтака, який очолював Карпатський Союз земляків-закарпатців у Нью-Йорку (1921)

- 19** – 70-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Туниці, професора, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився в с. Онок Виноградівського р-ну (1941)

- 19** – 60-річчя Михайла Олексійовича Беленя, скульптора, члена Національної Спілки художників України. Автор багатьох пам’ятників та меморіальних дощок на честь визначних закарпатських діячів історії та культури, зокрема Ф. Корятовича, О. Духновича, А. Волошина, Т. Ромжі, Й. Бокшая, Ф. Манайла та інших. Народився в с. Лісковець Міжгірського р-ну (1951)

- 20 – 80-річчя від дня народження Михайла Михайловича Ганича, професора УжНУ, академіка Української академії наук. Опублікував 180 наукових праць, більше 30 навчальних посібників та методичних розробок. Організував нову кафедру охорони материнства і дитинства факультету післядипломної освіти УжНУ. Народився в с. Малий Березний Великоберезнянського р-ну (1931)
- 21 – 125-річчя від дня народження Франтішека Тішого, відомого чеського філолога, літературознавця. Народився в Хіняві поблизу Бєроуна (Чехія) (1886–1968)
- 22 – 635 років тому королева Угорщини та Польщі Ержибет (Єлизавета) подарувала м. Мукачеву грамоту на право користуватися власною печаткою (1376)
- 23 – 100-річчя від дня народження Андрія Андрійовича Коцки, живописця, народного художника України. Народився в м. Ужгороді (1911–1987)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 25 – 120-річчя від дня народження Адальберта Михайловича Ерделі, фундатора закарпатської школи живопису. Народився в с. Загаття Іршавського р-ну (1891–1955)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 25 – 110-річчя від дня народження Івана Івановича Туряниці, першого голови Народної Ради Закарпаття. Народився в с. Ряпідь (нині с. Бистриця) Мукачівського р-ну (1901–1955)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 26 – 115-річчя від дня народження Івана Івановича Ільтя, казкаря. Народився в с. Доробратові Іршавського р-ну (1896–1972)
- 30 – 90-річчя від дня народження Івана Олексика, громадсько-політичного діяча, члена Братства Карпатська Січ в м. Рочестері (США). Народився в с. Залужжі Мукачівського р-ну (1921)
- 30 – 65-річчя від дня народження Івана Петровича Мегели, завідувача кафедри Київського державного театрального інституту, доктора філологічних наук. Він – член правління Міжнародного товариства з угорської філології, член Спілки письменників України, член редколегії журналу “Acta Hungarica”, автор понад 100 наукових публікацій. Нагороджений медаллю “Pro Cultura Hungarica”. Народився в с. Малий Березний Великоберезнянського р-ну (1946)

31 – 60-річчя від дня народження Івана Михайловича Дідика, художника-живописця, члена Національної Спілки художників України. Народився в с. Кострині Великоберезнянського р-ну (1951)

у травні відзначається:

65-річчя від дня створення обласної організації Національної Спілки письменників України (1946)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

10 років тому в м. Ужгороді відбулося засідання міжнародного трейд-клубу “Карпатський Євроміст”, де Закарпаття презентувало нові інвестиційні можливості для зарубіжних партнерів з огляду розбудови в краї спеціальної економічної зони (СЕЗ) (2001)

Червень

2 – 95-річчя від дня народження Елемира Ортутая, греко-католицького священика, викладача, доктора теології. Народився в м. Ужгороді (1916–1997)

4 – 280-річчя дарчої грамоти, виданої Карлом XVI Германським графу Шенборну на володіння Мукачівсько-Чинадієвською домінією. Дарча грамота знаходиться у фондах краєзнавчого музею (1731)

4 – 75-річчя від дня народження Петра Петровича Сокача, музиканта і диригента, заслуженого працівника культури України. Народився в м. Мукачеві (1936)

4 – 75-річчя від дня народження Віри Іванівни Добош, кандидата фізико-математичних наук, доцента кафедри математичного аналізу УжНУ. Народилася в с. Сент-Міклош (нині смт Чинадійово) Мукачівського р-ну (1936)

4 – 55-річчя від дня народження Надії Михайлівни Гораль-Пономаренко, заслуженої артистки України. З 1978 р. – артистка Закарпатського заслуженого народного хору. Народилася в с. Завишень Сокольського р-ну Львівської обл. (1956)

5 – 75-річчя від дня народження Катерини Юріївни Секереш, науковця УжНУ. Вона є спеціалістом у галузі фізичної та колоїдної хімії, хімічної кінетики і каталізу. К. Ю. Секереш є автором понад 110 наукових праць, 8 винаходів. Народилася в с. Нижній Коропець Мукачівського р-ну (1936)

- 10 – 125-річчя від дня народження Павла Яцка, голови Ужгородської міської “Просвіти” (1930), організатора, публіциста і педагога. Народився в м. Перечині (1886–1938)
- 11 – 75-річчя від дня народження Олексія Михайловича Корсуна, історика, дослідника та ініціатора реабілітації громадян області, репресованих радянською владою. Народився в с. Олександрівка Валківського р-ну Харківської обл. (1936)
- 14 – 60-річчя від дня народження Марії Няхай, науковця, української поетеси Словаччини. Народилася в м. Кошице (1951)
- 14 – 50-річчя від дня народження Станіслава Михайловича Аржевітіна, громадсько-політичного діяча, заслуженого економіста України. Народився в с. Колочаві Міжгірського р-ну (1961)
- 17 – 80-річчя від дня народження Івана Івановича Дудича, начальника Закарпатського відділення державного науково-дослідного інституту метрології вимірювальних і управляючих систем, кандидата технічних наук. Він – член ради Західного центру АН України. З 1974 р. – головний редактор науково-технічного збірника “Метрологічне забезпечення виробництва і практика наукового експерименту”. Член редколегії видавництва “Техніка” (Київ, з 1978). У 1972 р. йому присвоєно звання “Заслужений радіоаналізатор України”. Опублікував понад 150 праць, у т. ч. 14 книг і брошур. Народився в с. Страбичові Мукачівського р-ну (1931–2009)
- 17 – 65-річчя від дня першого виступу Закарпатського ансамблю пісні і танцю (нині – Державний заслужений академічний Закарпатський народний хор) в м. Ужгороді (1946)
- 18 – 80-річчя від дня народження Івана Васильовича Іваня, літературознавця, філософа. Народився в с. Дунковиці Іршавського р-ну (1931–1982)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 20 – 100-річчя від дня народження Олексія Олексійовича Фаринича, прозаїка, поета. Народився в с. Бехеров Бардіївського округу (Словаччина) (1911–1991)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 23 – 115-річчя від дня народження Петра Петровича Милославського, фольклориста і музикознавця, засновника професійного хорового мистецтва на Підкарпатській Русі (1896–1954)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 24 – 85-річчя від дня народження Барбари Салаї (Баран Варвари Миколаївни), поетеси, перекладача. Народилася в м. Ужгороді (1926)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 26 – 90-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Керекеша, письменника, перекладача. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1921–2007)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 27 – 100-річчя від дня народження Володимира Івановича Неточаєва, історика, бібліографа. Певний час працював у Закарпатській ОУНБ. Народився в м. Києві (1911–1968)
- 28 – 80-річчя від дня народження Володимира Олексійовича Соколова, поета. Закінчив філологічний факультет УжНУ, працював учителем. Писав російською мовою. Друкував вірші у збірниках творчості молодих “Новоліття” (1974), “Дзвінке джерело” (1983). Посмертно вийшла збірка “На світє жить” (1987). Народився в с. Опаріно Кіровоградської обл. (1931–1978)
- 28 – 60-річчя від дня народження Петра Михайловича Ходанича, письменника, вченого-педагога, кандидата педагогічних наук, лауреата обласної літературної премії ім. Ф. Потушняка. Народився в с. Ракові Перечинського р-ну (1951)
- 30 – 140-річчя від дня народження Оскара Мендлика, художника-мариніста, засновника фонду ім. Оскара Мендлика в Амстердамі. Народився в м. Ужгороді (1871–1963)
- 30 – 85-річчя від дня народження Всеволода Леонтійовича Майданного, заслуженого працівника культури України, режисера. За роки творчої діяльності народний театр у м. Хусті, де режисером був В. Майданний, підготував і поставив 55 вистав за п’єсами української класичної та сучасної вітчизняної і зарубіжної драматургії. Народився в с. Ляшківка Дніпропетровської обл. (1926–1999)

Липень

- 1 – 60-річчя від дня народження Віталія Івановича Ніколайчука, доктора біологічних наук, професора кафедри фізіології рослин і біотехнології УжНУ, декана біологічного факультету УжНУ. Народився в с. Веселівка Краси́лівського р-ну Хмельницької обл. (1951)

- 3 – 55-річчя від дня народження Віри Іллівни Томашевської, художника декоративно-прикладного мистецтва. Народилася в с. Нересниці Тячівського р-ну (1956)
- 5 – 65-річчя від дня народження Павла Павловича Пуги, професора, доктора фізико-математичних наук. Працює на посаді завідувача відділом оптичних матеріалів квантової електроніки Інституту електронної фізики НАН України. Автор 166 друкованих праць, 8 патентів на винаходи. Народився в с. Нова Бовтрадь Берегівського р-ну (1946)
- 6 – 75-річчя від дня народження Володимира Івановича Шелепця, ученого, художника, просвітянина, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився в с. Ставне Велтко-березнянського р-ну (1936)
- 7 – 95-річчя від дня народження Василя Вереша, генерального секретаря Карпатського дослідного центру ім. Ю. Ревтя, заступника голови Братства Карпатських січовиків, співорганізатора Всепросвітянського з'їзду в м. Ужгороді у 1939 р. (1916–?)
- 7 – 60-річчя від дня народження Федора Елемировича Гече, доцента математичного факультету УжНУ, кандидата фізико-математичних наук. народився в с. Шаланки Виноградівського р-ну (1951)
- 10 – 75-річчя від дня завершення будівництва Будинку Земського уряду (нині приміщення обласної адміністрації і облради); автор проекту чеський інженер-архітектор Франтішек Крупка (1936)
- 10 – 60-річчя від дня народження Людвіга Пала, диригента, музичного редактора, фольклориста, заслуженого працівника культури України (1951)
- 11 – 120-річчя від дня народження Дьєрдя Річеї, піаніста, організатора, композитора, диригента. Народився в м. Берегові (1891–1950)
- 13 – 160-річчя від дня народження Едуарда (Едмунда) Егана, громадського діяча Угорщини. Його діяльність тісно пов'язана з нашим краєм (1851–1901)
- 15 – 90-річчя від дня народження Петра Михайловича Басра, активіста Братства Карпатська Січ. Він є членом багатьох українських організацій Канади, зокрема таких, як КУК, УНО, Пласт та інших. Народився в с. Нижні Ремети Берегівського р-ну (1921)
- 15 – 65-річчя від дня смерті Антонія Романа Годинки, історика і фольклориста. Народився в с. Ладомирів (нині в Словацькій Республіці). Помер в Будапешті (1864–1946)

- 16** – 65-річчя від дня народження Каталін Кадаш, художниці. Народилася в м. Берегові (1946)
- 17** – 140-річчя від дня народження Філарета Михайловича Колесси, дослідника музичного фольклору, в тому числі народного мелосу Закарпаття. Народився в с. Татарське Стрийського повіту на Львівщині (1871–1947)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 18** – 100-річчя від дня народження Юліана Химинця, відомого громадсько-політичного діяча, автора трьох книг та багатьох статей з історії Закарпаття. Найважливіші праці: “Мої спостереження із Закарпаття”, “Закарпаття – земля української держави: Нотатки з історії Закарпаття”, “Тернистий шлях до України”. Народився в с. Підгоряни, нині передмістя м. Мукачева (1911–1994)
- 20** – 190-річчя від дня народження Кароя Мейсароша, історика, журналіста й публіциста, адвоката. Працював у різних районах Закарпаття, а потім в м. Ужгороді. Виходець із угорського середовища, визнавав пріоритет слов’ян у Карпатському регіоні. Народився в м. Гайдудорог, Соболч-Сотмар (Австрійська монархія) (1821–1890)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 21** – 155-річчя від дня народження Жигмонда Паппа, угорського нотаріуса і редактора видання “Ugocsa”. Публікував вірші й статті у газетах “Bereg”, “Ugocsa”, “Fővárosi Lapok”. Народився в с. Пийтерфолво (нині с. Петрово) Виноградівського р-ну (1856–1899)
- 21** – 65-річчя від дня народження Івана Івановича Желтвая, науковця. Він є спеціалістом у галузі аналітичної, неорганічної та координаційної хімії; автор понад 140 наукових праць, 5 винаходів. Останнім часом працює доцентом кафедри фармацевтичної хімії Одеського Національного університету ім. І. І. Мечнікова. Народився в м. Ужгороді (1946)
- 21** – 60-річчя від дня народження Валентина Миколайовича Гвоздяка, кандидата філософських наук, доцента, завідувача кафедри філософії УжНУ. Народився в м. Мукачеві (1951)
- 22** – 80-річчя від дня народження Івана Івановича Долгоша, письменника. Народився в с. Доманинці Ужгородського р-ну (1931–1992)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 26** – 90-річчя від дня народження Мойсея Йосиповича Шніцера,

поета. Народився в с. Іза Хустського р-ну (1921–?)

- 28** – 85-річчя від дня народження Бориса Олександровича Гвардіонова, заслуженого працівника культури України, журналіста і видавця. Плідними у його житті були роки, коли очолював видавництво “Карпати”. За цей період воно здобуло не лише республіканське, всесоюзне, але і міжнародне визнання, працювало високорентабельно і щорічно давало в бюджет держави, за нинішніми цінами, понад мільйон доларів США. Народився в м. Дніпропетровську (1926)

у липні відзначається:

- 90-річчя** створення Землеробської Автономної партії Підкарпатської Русі (голова – селянин із с. Ракошино Іван Мочкой). Вона діяла в селах Мукачівського округу (1921)

- 65 років тому** в м. Ужгороді створено угорську редакцію видавництва “Радянська школа” (нині “Освіта”), яка забезпечує вихід підручників для угорських шкіл Закарпаття (1946)

Серпень

- 3** – 180-річчя від дня народження Германа-Ігнатія Бідермана, визначного австрійського вченого, професора Віденського і Пештського університетів, автора двотомної праці німецькою мовою “Угорські русини, їх поселення, духовні устремління та історія” (1831–1892)

- 3** – 90-річчя від дня народження Іллі Гавриловича Шульги, вченого, історика, прозаїка. Жив і працював в м. Ужгороді з 1958 по 1972 рік. Народився в с. Верещаки Лісянського р-ну Черкаської обл. (1921–1993)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 5** – 80-річчя від дня народження Нінель Петрівни Міщенко (Луценко), кандидата історичних наук, доцента. Народилася в м. Ташкенті (нині Республіка Узбекистан) (1931)

- 8** – 85-річчя від дня народження Лілі Орсаг, художниці. Народилася в м. Ужгороді (1926–1978)

- 9** – 65 років тому відповідно до постанови директивних органів № 1287 від 24 липня 1946 р. та наказу Комітету у справах культосвітніх установ при Раді Міністрів України від 9 серпня 1946 р. за № 943 в Закарпатській обл. відкрито технікум підготовки

культосвітніх працівників з базою в м. Хусті (через відсутність необхідних приміщень навчальний процес розпочався лише 5 квітня) (1946)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2007 рік”

12 – 60-річчя від дня народження Галини Малик, поетеси, прозаїка, лауреата премії ім. Л. Українки. Народилася в м. Бердянську Запорізької обл., живе на Закарпатті з 1964 р. (1951)

13 – 50-річчя від дня народження Світлани Нуціївни Стегней, заслуженого працівника культури України, відмінника освіти, директора Ужгородського музичного училища ім. Д. Задора. Народилася в с. Червеньові Мукачівського р-ну (1961)

14 – 75-річчя від дня народження Степана Васильовича Мишанича, вченого-філолога, фольклориста і педагога. Народився в с. Лісковець Міжгірського р-ну (1936)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

15 – 75-річчя від дня народження Антона Миколайовича Залеського, мовознавця, славіста. Найбільшу увагу вчений присвятив дослідженням у галузі діалектології та історичної фонетики української мови. Плідно працював і в галузі лінгвогеографії. Уклав хрестоматію “Товори української мови: Збірник текстів”. Тексти, які увійшли до хрестоматії, записані ним особисто в Закарпатській обл. Народився в с. Доброволі нині Збаразького р-ну Тернопільської обл. (1936–1989)

16 – 65-річчя від дня створення обласної організації Національної Спілки художників України (1946)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

19 – 80-річчя від дня народження Павла Павловича Кіша, науковця УжНУ. Він був відомим спеціалістом у галузі аналітичної хімії. Ним опубліковано понад 250 наукових праць, новизна і актуальність його наукових результатів захищена 30 авторськими свідоцтвами. Народився в м. Виноградіві (1931–1992).

21 – 70-річчя від дня народження Анатолія Миколайовича Завілопуло, доктора фізико-математичних наук. З 1992 р. працює в Інституті електронної фізики НАН України (м. Ужгород), а в 1993 р. призначений заступником директора з наукової роботи. Народився в м. Красний Сулін Ростовської обл. (Росія) (1941)

- 21 – 60-річчя від дня народження Наталії Дмитрівни Висіч, музиканта, заслуженої артистки України. Народилася в м. Мукачеві (1951)
- 21 – 15-річчя відкриття Мукачівського технологічного інституту (1996)
- 22 – 175-річчя від дня народження Юлія Фірцака, мукачівського єпископа. Народився в с. Худльові Ужгородського р-ну (1836–1912)
- 23 – 130-річчя від дня народження Миколи Аркаса (II), творця знаменитої опери на тексти Шевченкової “Катерини” та автора “Історії України-Русі”, режисера і композитора, активного діяча українських театрів на Закарпатті (1881–1938)
- 23 – 75-річчя від дня народження Василя Васильовича Сухана, науковця, лауреата премії ім. Л. В. Писаржевського. Він є відомим в Україні та поза її межами вченим у галузі аналітичної хімії. Автор близько 300 наукових публікацій, 37 винаходів. Йому належать монографії, підручники. Народився в смт Чинадієві Мукачівського р-ну (1936)
- 24 – 100-річчя від дня народження Івана Івановича Неболи, громадського та політичного діяча, команданта відділу Карпатської Січі. Народився в смт Тересві Тячівського р-ну (1911–1952)
- 25 – 65-річчя від дня народження Антона Антоновича Добоша, науковця УжНУ. Він є спеціалістом у галузі органічної хімії, має понад 50 наукових праць, 20 винаходів. Народився в смт Чинадієві Мукачівського р-ну (1946)
- 28 – 85-річчя від дня народження Анатолія Степановича Сабініна, кандидата історичних наук, доцента УжНУ. Народився в м. Нарофомінську (нині Московської обл. Російської Федерації) (1926)
- 30 – 80-річчя від дня відкриття у Мукачеві I з’їзду Спілки трудового селянства (1931)

у серпні відзначається:

- 90 років** тому “Руський театр” очолив корифей української сцени М. Садовський, який у співдружності з художником М. Кричевським, диригентом О. Приходьком та хормейстером А. Рошчівським поновив виставу “Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці” (1921)
- 90 років** тому було створено Товариство німецької культури на зборах у Паланку (м. Мукачево) представників сільських общин з німецьким населенням (1921)

65 років тому Берегівське медучилище було засновано як акушерська школа. У 1947 р. до неї було приєднано Ужгородську фельдшерсько-акушерську школу. У 1956 р. школа була реорганізована в медучилище з фельдшерським, акушерським та медсестринським відділенням (1946)

20-річчя створення в м. Мукачеві державної хорової школи хлопчиків та юнаків. Згодом цей колектив став лауреатом і дипломантом міжнародних фестивалів і конкурсів, що проходили упродовж багатьох років у Бельгії, Австрії, Іспанії, Польщі, Португалії, Словенії, Угорщині, Чехії (1991)

Вересень

1 – 20 років тому у Великому Березному відбувся урочистий мітинг з нагоди річниці відкриття тут першого в Закарпатті пам'ятника генієві українського народу Т. Г. Шевченкові, що споруджений з ініціативи громадськості, за підтримки районної ради і є своєрідною візиткою цього райцентру Закарпаття (1991)

1 – 15-річчя відкриття Яношівського (с. Іванівка Берегівського р-ну) ліцею сільськогосподарського профілю з угорською мовою навчання, що готує спеціалістів сільського господарства середньої ланки (1996)

4 – 80-річчя від дня народження Івана Івановича Маркуша, професора кафедри диференціальних рівнянь і математичної фізики УжНУ. Народився в с. Бедевлі Тячівського р-ну (1931–2002)

4 – 65-річчя від дня народження Володимира Борисовича Сурніна, кандидата історичних наук, доцента УжНУ. Народився в м. Коломий Івано-Франківської обл. (1946)

5 – 105-річчя від дня народження Юрія Івановича Станинця, прозаїка, депутата Сойму Карпатської України. Народився в с. Нижній Шард (нині с. Нижнє Болотне) Іршавського р-ну (1906–1994)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік”

6 – 170-річчя від дня народження Михайла Петровича Драгоманова, публіциста, історика, філософа і громадського діяча. Він зустрічався з А. Крालицьким та іншими культурно-освітніми діячами Закарпаття. На Закарпатті вперше побував у 1875 р., відвідав м. Мукачево, ознайомився з Мукачівським монастирем та його

- бібліотекою. В м. Ужгороді зустрічався з редактором газети “Карпати” Миколою Гомічковим (1841–1895)
- 6 – 95-річчя від дня народження Михайла Левдара, почесного члена крайового товариства “Просвіта”. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1916–2004)
- 6 – 65-річчя від дня народження Івана Юрійовича Романа, науковця. Його наукові інтереси сягають розробки технології одержання нелінійних, акустооптичних та сцинтиляційних матеріалів, дослідження їх фізико-хімічних властивостей. Він є автором понад 50 наукових праць, 4 винаходів. 7 його наукових розробок впроваджені у виробництво. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (1946)
- 8 – 100-річчя від дня народження Архімандрита Василя (Проніна), богослова, науковця, історика. Служив о. Василій у різних приходах Закарпаття. Народився в м. Києві (1911–1997)
- 11 – 100-річчя від дня народження Івана Васильовича Колоса (справж. прізвище – Кошан), поета. Народився в с. Шандрові (нині с. Олександрівка) Хустського р-ну (1911)
- Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”*
- 12 – 215-річчя від дня народження Василя Поповича, мукачівського єпископа у 1837–1864 рр. Перебуваючи під впливом О. Духновича, багато зробив для зміцнення русинських шкіл і училищ на Закарпатті. Помер в м. Ужгороді й похований у кафедральній гробниці. Народився в с. Великі Ком’яти Виноградівського р-ну (1796–1864)
- 13 – 135-річчя від дня народження Генріка Рейсмана, адвоката. Під псевдонімом Непгу публікував у будапештських та ужгородських газетах вірші, оповідання, статті. Редактор ужгородського видання “Ungvári Közlöny”. Народився в м. Ужгороді (1876–?)
- 15 – 100-річчя від дня народження Василя Васильовича Федака, спортсмена, спортивного журналіста, автора книги “Закарпаття у спортивному вимірі”, що вийшла друком у 1994 р. (1911–1991)
- 16 – 115-річчя від дня народження Едуарда Вінтера, видатного вченого-славіста, автора ряду праць з історії Закарпаття, зокрема книги “Німці в Словаччині та на Підкарпатській Русі” (Мюнхен, 1926). Вона була написана на основі вражень від поїздки по Закарпаттю (1896–1982)

- 16 – 60-річчя від дня народження Валентини Георгіївни Петровцій (дів. прізви. Шелест), прозаїка, поетеси, адвоката. Народилася в м. Сальську Ростовської обл. (Росія) (1951–2006)
- 17 – 80-річчя від дня народження Григорія Степановича Ємця, вченого, автора ряду програм соціально-економічного розвитку області. Він опублікував понад 100 наукових праць. Народився в с. Біївці Вінницької обл. (1931–1996)
- 18 – 145-річчя від дня заснування товариства св. Василя Великого в м. Ужгороді (1866–1902)
- 18 – 80-річчя від дня народження Степана Степановича Жудера, вчителя-методиста, відмінника народної освіти, орденоносця. Народився в м. Сваляві (1931)
- 19 – 70-річчя від дня народження Дмитра Дмитровича Данилюка, вченого-карпатознавця, педагога, визначного фахівця з проблем української історіографії XIX–XX ст., відомого дослідника становлення і розвитку історичної науки в Закарпатті. Народився в смт Тересві Тячівського р-ну (1941)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 24 – 105-річчя від дня народження Андрія Васильовича Карабелеша, поета. Народився в с. Тибаві Свалявського р-ну (1906–1964)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 24 – 85-річчя від дня народження Омеляна Івановича Росула, громадсько-політичного і культурного діяча, довголітнього в’язня сталінських таборів, просвітянина. Народився в с. Невицькому Ужгородського р-ну (1926–2004)
- 24 – 80-річчя від дня народження Едуарда Альбертовича Балагурі, вченого, відомого українського археолога. Народився в м. Хусті (1931–2004)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 27 – 100 років тому міська управа Ужгорода на святковому засіданні, присвяченому 50-річчю висвячення єпископа Юлія Фірцака на священика, прийняла рішення назвати відрізок вул. Капітульної іменем Фірцака (назва збереглася лише до радянських часів), а самого єпископа обрати почесним громадянином міста (1911)
- 30 – 115-річчя від дня народження Ярослава Барнича, диригента, режисера, педагога. У 1924 р. прибув до м. Ужгорода і став диригентом “Руського театру” товариства “Просвіта” (1896–1967)

- 30 – 105-річчя від дня народження Яромира Томечека, відомого чеського письменника, одного із найвизначніших представників сучасної чеської анімалістичної прози. Життя і діяльність його були тісно пов'язані із Закарпаттям. Він автор майже 50 книжкових видань (1906–1997)

Жовтень

Перша неділя жовтня – святкування Дня м. Ужгорода

- 1 – 155-річчя від дня народження Ласла Чопея, педагога, перекладача, лінгвіста. Народився в с. Ромчевиці Мукачівського р-ну (1856–1934)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік”

- 2 – 120-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Бокшая, відомого українського живописця і монументаліста, народного художника України, одного з фундаторів закарпатської школи живопису. Народився в смт Кобилецька Поляна Рахівського р-ну (1891–1975)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік”

- 2 – 120-річчя від дня народження Миколи Івановича Сидоряка, одного із керівників робітничого руху на Закарпатті. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1891–1934)

- 4 – 55-річчя від дня народження Наталії Прокопівни Бедзір (дів. прізви. Луценко), доктора філологічних наук, професора кафедри російської літертури УжНУ. Народилася в м. Ужгороді (1956)

- 5 – 110-річчя від дня народження Хоми Юхимовича Руденка, науковця, одного з основоположників університету, засновника біологічного факультету та кафедри ботаніки УжНУ. Народився в с. Будище Київської обл. Він є автором понад 40 наукових праць (1901–1962)

- 5 – 75-річчя від дня народження Василя Івановича Опіярі, кандидата економічних наук, доцента УжНУ, відмінника освіти України. Народився в с. Кушниці Іршавського р-ну (1936)

- 6 – 125-річчя від дня народження Георгія Юліановича Геровського, мовознавця, літературознавця, культурного діяча Закарпаття та Пряшівщини. Народився в м. Львові (1886–1959)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік”

- 7 – 135-річчя від дня народження Франтішека Шпали, чеського педагога, етнографа. Був директором ремісничої школи в Севлюші (1919–1931). Одночасно досліджував народне мистецтво, народну вишивку нашого краю. Зібрав зразки вишивок, систематизував їх і опублікував два альбоми малюнків і фотографій. Народився в м. Жлутіце (Чехія) (1876–?)
- 7 – 85-річчя від дня народження Василя Васильовича Скрипки, поета. Народився в с. Росішка Рахівського р-ну (1926–2004)
- 9 – 85-річчя від дня народження Михайла Івановича Баника, художника, члена Співки народних майстрів Закарпаття. Народився в с. Вербовець Севлюшського округу (нині Виноградівщина) (1926)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 10 – 75-річчя від дня народження Івана Юрійовича Козака, поета, драматурга. Народився в с. Туриці Перечинського р-ну (1936)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 11 – 165-річчя від дня народження Феодосія Злоцького, етнографа, фольклориста, поета, журналіста. Народився в с. Осій Іршавського р-ну (1846–1926)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 11 – 115-річчя відкриття гімназії в м. Ужгороді (1896)
- 12 – 100-річчя від дня народження Марії Миколаївни Кабальок-Тисянської, поетеси. Народився в с. Кваси Рахівського р-ну (1911–2000)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 14 – 110-річчя від дня народження Михайла Михайловича Гендери, казкаря. Народився в с. Дротинці Виноградівського р-ну (1901–1972)
- 14 – 60-річчя від дня народження Василя Петровича Свалявчика, живописця, члена Національної Співки художників України. Народився в с. Зняцеві Мукачівського р-ну (1951)
- 15 – 65-річчя від дня народження Катерини Іванівни Цірікус, професора, доцента кафедри теорії музики Львівської державної музичної академії ім. М. Лисенка, кандидата мистецтвознавчих наук, педагога. К. І. Цірікус є членом Національної Співки композиторів України. Народилася в м. Ужгороді (1946)
- 16 – 80-річчя від дня народження Наталії Семенівни Герц, художника декоративно-прикладного мистецтва, члена Національної Співки художників України. Народилася в с. Кошельові Хустського р-ну (1931)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 17** – 95-річчя від дня народження Федора Васильовича Іванчова, прозаїка. Народився в с. Зубівка Мукачівського р-ну (1916–2007)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 17** – 80-річчя від дня народження Дмитра Ілліча Сікори, завідувача відділом Інституту електронної фізики НАН України, доктора фізико-математичних наук. У 1967–1970 рр. викладав в Інституті Африканського Центру нафти і газу в Алжирі. Народився в с. Старе Давидково Мукачівського р-ну (1931–2009)

- 18** – 140-річчя від дня народження Дмитра Миколайовича Вергуна, славіста, публіциста і поета русофільської орієнтації. Вивчав історію Підкарпатської Русі. Видав збірник поезій “Карпатские отзвуки” (1920) темою якого була доля русинів і Карпатської Русі, також “Карпаторусская литература. Краткий очерк” (Прага, 1925; “Евгеній А. Фенцик и его мѣсто въ русской литературѣ” (Ужгород, 1926) (1871–1951)

- 18** – 85-річчя від дня народження Ніни Іванівни Корабельщикової, доктора медичних наук, науковця УжНУ. Є автором 2 навчальних посібників, 12 методичних посібників, 150 публікацій, присвячених питанням кардіології. Під її керівництвом організовано кардіореанімаційну і кардіореабілітаційну служби Закарпаття. Народилася в м. Оренбурзі (Росія) (1926–1996)

- 19** – 75-річчя від дня народження Миколи Івановича Гафіяка, заслуженого працівника культури України. За період роботи в системі туризму виявив себе ініціативним, компетентним і висококваліфікованим працівником. Активно впроваджував прогресивні форми і методи роботи. Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1936)

- 22** – 65-річчя від дня народження Олени Емерихівни Савиної, заслуженого працівника культури України, директора Центру угорської культури і фольклору с. Дрисино. Своєю багаторічною діяльністю вона сприяла розвитку й збагаченню культури села, за що і має любов та повагу селян. Народилася в с. Дрисині Мукачівського р-ну (1946)

- 23** – 105-річчя від дня народження Аліци Лукс Г. (Грегершенне), скульптора. Народилася в смт Буштині Тячівського р-ну (1906–1988)

- 23 – 75-річчя від дня народження Йосипа Федоровича Яновича, кандидата історичних наук, доцента. Народився в с. Плав'я Свалявського р-ну (1936–1990)
- 25 – 115-річчя від дня народження Василя Івановича Феєра, казкаря. Народився в с. Верхній Шард (нині с. Широке) Виноградівського р-ну (1896–1977)
- 25 – 85-річчя від дня народження Федора Євдокимовича Маркіна, науковця УжНУ. Він є автором та співавтором понад 40 наукових праць, 10 винаходів. Народився в с. Опихань Брянської обл. (Росія) (1926)
- 27 – 60-річчя від дня народження Дмитра Михайловича Кешелі, прозаїка, драматурга, журналіста, лауреата обласної літературної премії ім. Ф. Потушняка. Народився в с. Клячанів Мукачівського р-ну (1951)
- 30 – 70-річчя від дня народження Дмитра Івановича Петровція, єпископа Мефодія, кандидата богослов'я. Народився в с. Задньому (нині с. Приборжавське) Іршавського р-ну (1941)

Листопад

- 2 – 120-річчя від дня народження Олександра Івановича Маркуша, письменника, публіциста, педагога. Народився в м. Хусті (1891–1971)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік”
- 2 – 65-річчя від дня народження Олександра Олександровича Кікінеші, завідувача кафедри твердотільної електроніки, доктора фізико-математичних наук. У 1993 р. його обрано академіком загальної технічної секції АН ВШ України. Він є членом товариства фізиків України, Америки, Угорщини, міжнародного інженерного товариства (SPIE) і наукового товариства ОССБ УАН та ВСІУА. Був членом редколегії журналу “Успехи научной фотографии”. Опублікував понад 150 наукових статей, є автором 15 винаходів. Народився в м. Берегові (1946)
- 4 – 100-річчя від дня народження Андрія Добоша, художника. Його життя і творчість тісно пов'язане із Закарпаттям. Народився в с. Новосад, окр. Требішов (Словаччина) (1911–1996)
- 5 – 70-річчя від дня народження Івана Петровича Горзова, професора, доктора медичних наук. Отримав 11 авторських свідоцтв на винахід. Автор 139 наукових робіт, 14 методичних рекомендацій,

- 3 монографій. І. П. Горзов є головою Асоціації стоматологів Закарпаття, членом координаційної Ради асоціації стоматологів України. Народився в с. Імстичові Іршавського р-ну (1941)
- 5 – 50-річчя заслуженого самодіяльного ансамблю танцю України “Юність Закарпаття” Будинку культури профспілок (1961)
- 7 – 110-річчя від дня народження Андрія Михайловича Ворона, прозаїка, перекладача. Народився в с. Чоум Угочанської жупи (із 1946 р. – с. Затисівка Виноградівського р-ну) (1901–1962)
- 7 – 85-річчя від дня народження Дмитра Івановича Меденця, перекладача. Перекладав твори угорських авторів Ш. Гергеля, І. Добози, Б. Іллеша, чеських – І. Ольбрахта, С. К. Неймана, К. Оутрати, Й. Рибача, серболужицьких – П. Фелкела, Ю. Брезана, К. Янака та ін. Народився в с. Іванівцях Мукачівського р-ну (1926–2000)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 7 – 65-річчя від дня утворення Закарпатського обласного українського музично-драматичного театру (1946)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 7 – 65-річчя від дня народження Дмитра Івановича Блецкана, науковця, професора кафедри фізики напівпровідників УжНУ. Він має понад 150 наукових статей, 20 авторських свідоцтв на винаходи СРСР і патенти України. За дослідження в області технології і фізики халькогенідних склоподібних напівпровідників йому було присуджено в 1989 р. Державну премію України в галузі науки і техніки. Народився в с. Голятині Міжгірського р-ну (1946)
- 8 – 100-річчя від дня народження Миколи Вікторовича Желтвая, священика, просвітянина, громадсько-культурного діяча. Народився в м. Ужгороді (1911–1984)
- 8 – 85-річчя від дня народження Івана Івановича Турянина, професора, доктора біологічних наук. І. І. Турянин зібрав і опублікував народні назви тварин Закарпаття, повір’я, легенди, народні прислів’я про природу, її охорону. Народився в м. Сваляві (1926)
- 9 – 80-річчя від дня народження Ізольди Костянтинівни Бандровської (дів. прізвище Шпильова), кандидата фізико-математичних наук, доцента кафедри твердотільної електроніки фізичного факультету УжНУ. Народилася в м. Донецьку (1931)
- 10 – 105-річчя створення літературного товариства ім. Дендеші. Серед засновників були такі відомі постаті як Августин Волошин,

Іштван Лаудон, Йосип Камінський, Михай Романець, Арпад Філеп та ін. (1906)

11 – 65-річчя від дня народження Павла Івановича Шманька, науковця УжНУ. Він є фахівцем у галузі хімії комплексних сполук; автор та співавтор понад 70 наукових праць. Народився в с. Копинівцях Мукачівського р-ну (1946)

13 – 105-річчя від дня народження Миколи Кушніренка, вченого, громадського діяча. Народився в м. Мельня Полтавської обл. (1906–2000)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

13 – 75-річчя від часу створення прогресивної антифашистської молодіжної організації краю “Підкарпатський Союз Молодих” (ПСМ) (1936)

18 – 150-річчя від дня народження Андраша Комаромі, історика, архіваріуса, літературознавця, члена Академії Наук Угорщини. Для угорської історіографії найбільш цінними й вагомими є його праці з історії Закарпаття. Заслужують на увагу такі як “Замок Нялабі і його домінія” (1894 р.), “З архіву Угочанського комітату” (1893 р.), “З архіву родини Перені” (1900 р.) та ін. Народився в с. Пийтерфолво на Виноградівщині (1861–1931)

19 – 105-річчя від дня народження Павла Митрофановича Стадника, вченого і педагога. З 1947 р. він працював деканом хімічного факультету і завідувачем кафедри фізичної та колоїдної хімії УжНУ. Щоб вшанувати пам’ять вченого і педагога, хімічний факультет визначив кращим студентам іменну стипендію ім. П. М. Стадника. Народився в м. Шпола на Черкащині (1906–1971)

20 – 190-річчя від дня народження Михайла Лихварчика, педагога, публіциста, громадського діяча (1821–?)

20 – 145-річчя від дня народження Михайла Андрійовича Врабеля, фольклориста. Народився в с. Вираву Гуменського округу Земплінської жупи Східно-Словацького краю (1866–1923)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

20 – 90-річчя від дня народження Юрія Івановича Бойчука, фольклориста. Народився в с. Калини Тячівського р-ну (1921–1992)

20 – 70-річчя від дня народження Михайла Васильовича Мишанича (молодшого брата Олекси Мишанича), фольклориста-

етномузикознавця (збирача і транскриптора народної музики). Народився в с. Барвінку Ужгородського р-ну (1941)

20 – 50-річчя від дня народження Ігора Євгеновича Барчія, фахівця у галузі неорганічного матеріалознавства. Він є автором понад 90 друкованих праць наукової та навчально-методичної спрямованості. Народився в м. Мукачеві (1961)

21 – 95-річчя від дня народження Ярослава Томовича Геляса, народного артиста України. Народився в с. Терпилівка на Тернопільщині (1916–1992)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

21 – 90-річчя від дня народження Михайла Прокоповича Вовка, поета. Понад 40 років трудився лікарем-кардіологом санаторію “Карпати”. Член Національної спілки письменників України з 1995 р. Автор збірок “Шелест нив”, “Не туди путівка”, “Золоті пальці” та ін. Народився в с. Війтівці (нині Суворівське) Тульчинського р-ну на Вінничині (1921–1996)

21 – 75-річчя від дня народження Андрія Степановича Головацького, професора, доктора медичних наук. За досягнення в науковій та педагогічній роботі в 1996 р. його обрано академіком Української академії наук, а в 2005 р. йому присвоїли почесне звання “Заслужений професор УжНУ”. Народився в селищі Брошнів-Осада Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. (1936)

22 – 85-річчя від дня народження Михайла Васильовича Машкіна, композитора, заслуженого діяча мистецтв України. Народився в с. Новоолександрівка Синельниківського р-ну на Дніпропетровщині (1926–1971)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

23 – 75-річчя від дня народження Василя Андрійовича Заяця, професора УжНУ, доктора сільськогосподарських наук. Народився в с. Іванівцях Мукачівського р-ну (1936)

23 – 50-річчя від дня народження Івана Івановича Вовканича, доктора історичних наук, професора, декана факультету міжнародних відносин ЗакДУ. Народився в м. Іршаві Закарпатської обл. (1961)

24 – 70-річчя від дня народження Тигоміра Ференці, поета (1941)

25 – 75-річчя від дня народження Віри Михайлівни Чекотіло (дів. прізви. Огієнко), кандидата медичних наук, ст. наукового

співробітника лабораторії імунології та біохімії в м. Ужгороді. Народилася в смт Буди Харківської обл. (1936)

25 – 60-річчя від дня народження Івана Андрійовича Костевича (літ. псевдонім – Іван Карпастський), поета, прозаїка, члена Національної Спілки журналістів України. Народився в с. Тернові Тячівського р-ну (1951)

26 – 105-річчя від дня народження Миколи Васильовича Климпотюка, активного учасника політичного життя Закарпаття 20–30-х рр. XX ст. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1906–1971)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

28 – 135-річчя від дня народження Франтішека Главачека, чеського вченого-славіста. Підтримував тісні наукові контакти з І. Франком, В. Гнатюком та діячами науки і культури Закарпаття. У 1896 р. здійснив подорож на Закарпаття. Залишив численні публікації про людей, з якими зустрічався, про краї, в яких побував (1876–1974)

28 – 80-річчя від дня народження Василя Івановича Герзанича, відмінника народної освіти України, педагога, методиста, наставника учительства. Він завжди прагнув до новаторства, до його практичного застосування. Нагороджений орденом Червоного трудового прапора, грамотами Президії Верховної Ради. Народився в смт Великий Березний (1931)

30 – 65-річчя від дня народження Миколи Івановича Зимомрі, науковця. Він відомий дослідник і популяризатор української культури, його праці побачили світ болгарською, угорською, російською, польською та німецькою мовами. Народився в с. Голятині Міжгірського р-ну (1946)

Грудень

1 – 85 років тому відкрита перша в Європі циганська школа при колонії в м. Ужгороді (1926)

1 – 20 років тому на Всеукраїнському референдумі Акт проголошення незалежної України підтвердили 92,5% закарпатців, що взяли участь у голосуванні (1991)

2 – 145-річчя від дня народження Івана Андрійовича Поливки, культурно-освітнього діяча Закарпаття та Пряшівщини,

- справжнього однодумця А. Волошина у здійсненні культурно-освітньої концепції краю на початку ХХ ст. (1866–1930)
- 2 – 125-річчя від дня народження Григорія Жатковича, губернатора Підкарпатської Русі. Народився в с. Голубиному Свалявського р-ну (1886–1967)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 2 – 80-річчя від дня народження Богдана Йосиповича Набиванця, професора, кандидата хімічних наук. Б. Й. Набиванець неодноразово обирався до складу експертної ради з хімії Вищої атестаційної комісії України. Він є членом Спеціалізованих вчених рад хімічного та географічного факультетів Київського Національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Народився в м. Ужгороді (1931)
- 2 – 75-річчя від дня народження Атаназа Олександровича Фединця, художника та медика. Народився в м. Ужгороді (нині проживає в Угорщині) (1936)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 3 – 90-річчя від дня народження Михайла Івановича Галаса, народного майстра кераміки, заслуженого майстра народної творчості України, члена Національної Спілки художників України. Народився в с. Вільхівка Іршавського р-ну (1921–1993)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 3 – 85-річчя від дня народження Софії Михайлівни Малильо, поетеси. Народилася в с. Верхні Ворота Воловецького р-ну (1926)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 4 – 115-річчя від дня народження Андрія Івановича Григи, казкаря. Народився в с. Керецьки Свалявського р-ну (1896–1972)
- 4 – 75-річчя від дня народження Івана Васильовича Симчери, прозаїка. Народився в с. Сільце Іршавського р-ну (1936–1961)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 6 – 70-річчя від дня народження Миколи Михайловича Ердевді, старшого наукового співробітника Інституту електронної фізики НАН України, кандидата фізико-математичних наук. Народився в с. Кальнику Мукачівського р-ну (1941)
- 6 – 60-річчя від дня народження Миколи Івановича Петровця, архієпископа Марка, кандидата богослов’я, викладача. З 1993 р. став керуючим Патріаршими приходами в Канаді з титулом єпископа

Каширського. Народився в с. Задньому (нині с. Приборжавське) Іршавського р-ну (1951)

- 8 – 65-річчя від дня народження Василя Петровича Мікловди, науковця, доцента кафедри економіки та планування, доктора економічних наук, професора кафедри менеджменту та маркетингу, заслуженого працівника освіти України, лауреата Державної премії України у галузі науки і техніки. Автор понад 130 наукових публікацій, зокрема 11 монографій. Народився в с. Тур'я-Пасіка Перечинського р-ну (1946)
- 10 – 125-річчя від дня народження Ірини Павлівни Невицької, прозаїка, громадського діяча. Народилася в с. Збудівська Біла на Лабірщині (сучасна Східна Словаччина) (1886–1965)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік”
- 10 – 70-річчя від дня народження Івана Івановича Шафраньоша, доктора фізико-математичних наук, професора кафедри квантової електроніки УжНУ. Автор понад 130 наукових праць, 3 авторських свідоцтв на винаходи. Народився в с. Баранинцях Ужгородського р-ну (1941)
- 12 – 135-річчя від дня народження Спиридона Феодосійовича Черкасенка, поета, який залишив вагомий слід у літературі та культурі нашого краю. На Закарпатті доля звела його з М. Садовським, який очолював “Руський театр” в м. Ужгороді. С. Черкасенко працював театральним референтом. В Ужгороді вийшли його поетичні збірки “Пчелка в байках”, “Поезії для молоді”. Він є автором історичних драм “Коли народ мовчить”, “Северин Наливайко” (1876–1940)
- 12 – 80-річчя від дня народження Олекси Івановича Янчика, поета. Народився в с. Верхній Студений Міжгірського р-ну (1931)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2006 рік”
- 13 – 155-річчя від дня народження Миколи Карповича Садовського (Тобілевича), актора, режисера, педагога, директора театру “Промісвіт” в м. Ужгороді у 1921–1923 рр. За цей час він не тільки поновив весь діючий у театрі репертуар, але й сам підготував цілу низку блискучих вистав. У переважній більшості вистав сам виступав у головних ролях. Саме в Ужгороді було відзначено ювілей сорокалітньої діяльності М. Садовського, ювілей, що вилився у всенародне свято (1856–1933)

- 13 – 105-річчя від дня народження Миколи Івановича Рішка, поета, педагога, члена Національної Спілки письменників України. Народився в с. Драгові Хустського р-ну (1906–1994)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 13 – 90-річчя від дня народження Анатолія Тимофійовича Арсірія, поета, перекладача. Працював на ниві художнього перекладу з угорської, російської та білоруської мов. Поетичні переклади публікувалися в газетах та альманахах “Радянське Закарпаття”, “Карпати”. Народився в м. Новоукраїнка Кіровоградської обл. (1921–1995)
Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”
- 14 – 155-річчя від дня народження Івана Кизака, поета, публіциста, музиканта, диригента і педагога. Народився в с. Пакостів на Пряшівщині (Словаччина) (1856–1929)
- 14 – 60-річчя від дня народження Людмили Михайлівни Мокану, педагога, музикознавця, лауреата обласної премії ім. Д. Задора. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1951)
- 15 – 65-річчя від дня народження Світлани Федорівни Гончарової, кандидата фізико-математичних наук, доцента кафедри диференціальних рівнянь та математичної фізики. Народилася в м. Хмельницькому (1946)
- 17 – 90-річчя від дня народження Варвари Іванівни Хоролець, кандидата біологічних наук, доцента кафедри біохімії УжНУ. Наукові праці присвячені, головним чином, вивченню природних вітаміноносіїв Закарпатської області, а також обміну амінокислот і мінеральних речовин при різних патологічних станах людини. Народилася в с. Самарі Полтавської обл. (1921)
- 17 – 80-річчя від дня народження Василя Михайловича Цібере, педагога, художника. У 1979 р. створив в м. Мукачеві художню школу ім. М. Мункачі. Його зусиллями у школі організовані Музей ім. М. Мункачі та Музей дитячої творчості (1931–2007)
- 18 – 90-річчя від дня народження Яромира Гожеца, чеського поета, публіциста, громадського і культурного діяча. У своїх виданнях висвітлював проблеми Підкарпатської Русі. Народився в м. Хусті (1921)
- 23 – 75-річчя від дня народження Валентини Миколаївни Плахотнюк, кандидата медичних наук, доцента кафедри мікробіології УжНУ. Народилася в Краснодарському краї (Росія) (1936)

- 24** – 155-річчя від дня народження Арпада Фесті, угорського художника, який влітку 1892 р. разом із Ласло Медянським та іншими художниками працював в м. Мукачеві. Народився в м. Одялла (Угорщина) (1856–1914)
- 24** – 75-річчя від дня народження Богдана-Миколи Антоновича Булеци, науковця УжНУ. Основні напрями наукової діяльності: цереброваскулярні захворювання в карпатському регіоні. Ним опубліковано близько 110 наукових праць. Народився в м. Берегові (1936)
- 24** – 75-річчя від дня народження Івана Георгійовича Шершуна, кандидата історичних наук, доцента. Народився в с. Старе Давидково Мукачівського р-ну (1936)
- 27** – 80-річчя від дня народження Володимири Степанівни Поляк (дів. прізви. Волошук), кандидата історичних наук, доцента кафедри загальної історії УжНУ. Народилася в м. Дрогобичі Львівської обл. (1931–1999)
- 28** – 75-річчя від дня народження Дмитра Григоровича Семака, науковця, професора кафедри фізики напівпровідників УжНУ. Автор понад 300 наукових праць, 12 винаходів, співавтором більше 10 монографій і підручників. Народився в с. Лупків Жешувського воєводства (Польща) (1936–2009)
- 31** – 110-річчя від дня народження Миколи Різдорфера, лікаря, посла Союзу Карпатської України, автора низки статей (етнічний німець). Народився в м. Рахові (1901–?)

у грудні відзначається:

- 240-річчя** від дня народження Івана Семеновича Орлая, культурно-освітнього діяча, який залишив помітний вклад у розвиток науки не лише в рідному краї, але й в Росії (1771–1829)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

- 190-річчя** від дня народження Андрія Дешка, етнографа, лінгвіста, історика. Народився в с. Дешковиці Іршавського р-ну (1821–1874)

Текстова довідка: “Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2006 рік”

у 2011 році відзначається:

370-річчя від дня народження Іоанна Йосифа Декамеліса, грека за походженням, церковного і освітнього діяча, єпископа Мукачівської єпархії в 1689–1706 рр. Він багато зробив для зміцнення матеріального становища Мукачівської єпархії та Мукачівського монастиря. Вже у 1692 р. йому вдалося повернути єпархії села Бобовище і Лавки з усіма прибутками. Під час війни 1703–1711 рр. під керівництвом Ракоці Ференца II переніс свою резиденцію із Мукачева до Пряшева (1641–1706)

270-річчя від дня народження Івана Югасевича Склярського іконописця, поета, збирача прислів'їв і приказок Закарпаття, майстра рукописної книги (середина VIII–початок XIX ст.). Народився в с. Прикра Шарішського округу (Словаччина). Помер у с. Невичькому на Ужгородщині (1741–1814)

ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ - 2011 рік -

- 10-річчя відкриття Закарпатського інституту ім. Волошина МАУП (2001)
- 10-річчя заснування газети “Репортер” (2001)
- 10-річчя заснування газети “APSA” (“Апша”) Закарпатською обласною спілкою “Дакія” як соціально-політичного видання. Друкується румунською мовою (2001)
- 10 років тому Закарпатська обласна держтелерадіокомпанія провела презентацію телевізійного фільму “Пісні полонин”. Це спільна робота творчих груп Закарпатського, Словацького і Чеського телебачення (2001)
- 10 років тому в селах Люта, Стужиця та інших великих населених пунктах Великоберезнянського району відкрито амбулаторії сімейної медицини. В с. Люта відкрито філію ЗАТ “Ужгородська швейна фабрика “Лютянка”, де працює 240 чоловік (2001)
- 10 років тому в м. Рахові пройшов фестиваль зимового фольклору “Ой радуйся, земле” (2001)
- 10 років тому за участі аматорських колективів Свалявського, Мукачівського, Ужгородського, Воловецького р-нів в м. Сваляві відбулося “Свято русинського фольклору і пісні” (2001)
- 10 років тому в м. Мукачеві проведено обласне свято колядників, співаків, танцюристів, хорових колективів “Вертеп–2001” (2001)
- 10 років тому запущено в дію газопровід високого тиску смт Середне–с. Лінці–с.Кібляри (Ужгородський р-н) (2001)
- 10 років тому в с. Верхні Ворота Воловецького р-ну підведено природний газ (2001)

- 10 років тому в Закарпатті сталася катастрофічна повінь, яка за руйнівною силою, рівнем води і тривалістю перевищила попередні водні стихії усіх попередніх років та призвела до людських жертв. На робочій зустрічі прем'єр-міністрів України та Угорщини було обговорено спільні заходи по боротьбі з паводками у прикордонних районах (2001)
- 10 років тому в м. Берегові освячено новозбудовану римо-католицьку церкву (2001)
- 15-річчя від дня заснування газети "Фест" ("Срібна Земля-Фест") (1996)
- 15-річчя від дня створення народного літературного пісенного ансамблю "Берегиня" Свалявської центральної бібліотечної системи (1996)
- 15-річчя виходу газети "Гімназія". Зареєстрована дирекцією та учнівським колективом Ужгородської гімназії як спеціальне видання (1996)
- 15-річчя відкриття найбільшого підприємства борошномельно-круп'яної галузі СП "Влад" – основного виробника борошна в Ужгородському р-ні (1996)
- 15-річчя відкриття на КПП "Тиса", що поблизу м. Чоп, першої черги реконструйованої частини моста через р.Тиса (1996)
- 15-річчя заснування ЗАТ "Автопорт-Чоп". Введений у дію перший в Україні вантажний автотермінал "Автопорт-Чоп" став важливим етапом розбудови державного кордону України. Унікальне розташування – за 800 м від кордонів трьох країн, універсальне залізничне сполучення (вузька і широка колії), наявні складські приміщення дозволяють приймати вантажі на зберігання (1996)
- 15-річчя заснування газети "Відомості міліції" (1996)
- 15-річчя заснування газети "Християнська родина" Закарпатським товариством ім. Кирила і Мефодія (1996)
- 15-річчя проведення семінару працівників регіональних центрів Євроклубу України, у якому взяли участь представники ряду його структур з Німеччини, Великобританії, Франції та Греції. Розглядалися питання щодо інтеграції України в Європейське співтовариство (1996)

- 15-річчя створення в Закарпатській області колективного транспортного підприємства ВАТ “Закарпатінтерпорт” (1996)
- 15-річчя створення Закарпатського педагогічного інституту ім. Ференца Ракоці II у м. Берегові (1996)
- 15-річчя створення культурного центру “Романі Яг” (1996)
- 15-річчя створення Русинського дослідницького інституту в Угорщині (Будапешт). Його незмінний директор – др. Тібор Попович (1996)
- 15 років тому Постановою Кабінету Міністрів України було відкрито Ужгородський державний інститут інформатики, економіки і права (УЖДІПЕП), нині Закарпатський державний університет (ЗакДУ) (1996)
- 15 років тому за допомогою фонду “Схід-Захід” та Фонду розвитку Карпатського євро регіону було знято документальний фільм “Вас запрошує “Романі Яг” (1996)
- 15 років тому товариство “Романі Яг” виступило з ініціативою щодо обладнання на території свого культурного центру ромського дошкільного закладу (1996)
- 15 років тому ВАТ “Яворник” розпочало спільну діяльність з американською корпорацією “КАІ”, яка з метою відновлення виробничого процесу на підприємстві інвестувала 6,5 млн доларів США (1996)
- 15 років тому у селищі Ясіня зареєстровано українсько-німецько-французьке товариство “Апогей”, основний профіль якого – виробництво пиломатеріалів. У 2000 р. “Апогей” взяв в оренду закрите акціонерне товариство “Ясінянський ЛК” (1996)
- 15 років тому в Міжгір’ї відкрито новий корпус пологового відділення центральної районної лікарні (1996)
- 15 років тому відбувся перший випуск спеціалістів Довжанського економічного коледжу ім. В. Якуба (Іршавський р-н). 79 випускників цього єдиного в Україні сільського вузу одержали дипломи бакалаврів економіки (1996)
- 15 років тому в м. Сваляві відкрито Свято-Кириломефодіївський монастир Мукачівської єпархії Української православної церкви (1996)

- 15 років тому здійснено пробний рейс дизель-поїзда з Тересви до румунського міста Сігет, а звідти до Рахова. Першими його пасажирами стали учасники урочистостей, що відбулися з цієї нагоди у населених пунктах Румунії – Кимпулунг та Тіса, Сігет, Валя-Вішеулу та у закарпатському місті Рахові (1996)
- 15 років тому ЗАТ “Автопорт-Чоп” ввело у дію на п’ятому міжнародному (Критському) транспортному коридорі автотермінал “Експорт” (1996)
- 20-річчя від дня заснування Закарпатського угорського етнографічного товариства (1991)
- 20-річчя від дня заснування Закарпатського угорського товариства скаутів КаМС SSZ в м. Мукачеві (1991)
- 20-річчя від дня заснування Закарпатського товариства скаутів (1991)
- 20 років від дня проведення Днів угорської книги на Закарпатті під керівництвом Кароя Балли (1991)
- 20-річчя заснування Мукачівською греко-католицькою єпархією добродійного видання – газети “Благовісник” (1991)
- 20-річчя заснування письменником Іваном Долгошем громадсько-політичної газети “Карпатський край”. Із 1993 р. видавалась як журнал. У 1994 р. визначено тип – історико-краєзнавчий часопис (1991)
- 20-річчя заснування газети “Новини Закарпаття” (видання Закарпатської державної адміністрації та обласної ради) (1991)
- 20-річчя перейменування Ужгородського технікуму радянської торгівлі в Ужгородський комерційний технікум (1991)
- 20-річчя проведення виїзного засідання Римського клубу. Обговорено шляхи подальшого співробітництва України зі світовим співтовариством (1991)
- 20 років тому Ужгородська міська влада на позачерговій сесії однією з перших в Українській РСР засудила дії Московського “ГКЧП” і висловилася за проголошення Закарпаття в складі незалежної демократичної, соборної Української держави (1991)
- 20 років тому в с. Порошкові Перечинського р-ну відкрито новий двоповерховий будинок культури, в якому розташовані також сільська бібліотека, історико-краєзнавчий музей (1991)

- 20 років тому в школах області з угорською та румунською мовою викладання запроваджено вивчення історії угорського та румунського народів (1991)
- 20 років тому в райцентрі відбулися урочистості з нагоди введення в дію нової поліклініки Берегівської центральної районної лікарні на 600 відвідувань щодня (1991)
- 20 років тому в м. Чопі розпочало діяльність ТОВ “Пакобо”, яке надає транспортно-експедиційні послуги (1991)
- 20 років тому в м. Ужгороді відкрився II Міжнародний фестиваль театрального мистецтва “Інтерарт” (1991)
- 20 років тому в с. Нове Село на Виноградівщині відкрито новозбудоване колгоспом “Іскра” приміщення загальноосвітньої школи на 332 учнівські місця (1991)
- 20 років тому новий сорт картоплі “Сонячний” вивели в с. Нижні Ворота Воловецького р-ну співробітники лабораторії гірського і передгірського картоплярства Українського науково-дослідного інституту картопляного господарства під керівництвом М. Комара. Врожайність сорту становить 250-300 центнерів з гектара (1991)
- 25-річчя створення одного з провідних дитячих колективів “Джерельця Карпат”, добре відомого в Україні та за її межами (1986)
- 25-річчя створення народного ансамблю угорської пісні “Ружа” Центру народної творчості с. Сюрте Ужгородського р-ну (1986)
- 25-річчя створення народного чоловічого ансамблю “Бетяри” Центру словацької культури с. Сторожниці Ужгородського р-ну (1986)
- 25 років тому створено угорський фольклорний ансамбль Берегівської ДШМ (1986)
- 30 років тому народний фольклорний ансамбль пісні й танцю Дерценського центру угорської культури Мукачівського р-ну виступив з концертом на ВДНГ в м. Києві (1981)
- 30 років тому відкрито меморіальний музей Ф. Манайла (1981)
- 30 років тому до складу Ужгорода включено Горяни, Дравці, Доманинці (1981)

- 35-річчя відкриття алергологічної лікарні у смт Солотвино (1976)
- 35 років тому с. Вишково Хустського р-ну віднесено до категорії селищ міського типу (1976)
- 35 років тому став до ладу завод “Турбогаз” (1976)
- 40-річчя відкриття ВАТ “Ужгородмолоко” (1971)
- 40-річчя створення в м. Ужгороді заводу нестандартного обладнання (1971)
- 40 років тому с. Вузлове (Батьово) віднесено до категорії селищ міського типу (1971)
- 45 років тому Горянська ротонда стала філією краєзнавчого музею (1966)
- 45 років тому через м. Ужгород прокладено газопровід СРСР–ЧССР (1966)
- 50-річчя відкриття орендного підприємства “Ужгородський коньячний завод” (1961)
- 50 років тому м. Тячево стало містом районного підпорядкування, районним центром (1961)
- 55-річчя від дня пуску Тербля-Ріцької гідроелектростанції (1956)
- 55 років тому з ініціативи районного відділу народної освіти м. Мукачева був створений чоловічий хор, який згодом переріс у народну хорову капелу (1956)
- 55 років тому славнозвісна у той час артистка, в подальшому театральний режисер – Ярослава Іванівна Бандурович створила при Берегівському районному будинку культури український театральний колектив (1956)
- 60-річчя заснування Закарпатського центру туризму, краєзнавства, екскурсій і спорту учнівської молоді (1951)
- 60-річчя заснування вченою радою університету газети “Ужгородський університет”, тепер – “Погляд”. До 1992 р. виходила під назвою “Радянський студент” (1951)
- 60-річчя створення самодіяльного симфонічного оркестру при районному Будинку культури м. Берегова (1951)
- 65-річчя від дня виходу газети “Верховина” (сmt Міжгір’я). Почала виходити під назвою “Радянська Верховина”. Після розвалу

- Радянського Союзу й проголошення незалежності України змінила свою назву (1946)
- 65-річчя від дня виходу газети “Зоря Рахівщини” (1946)
- 65-річчя введення назви с. Лісковець (Ляховець) Міжгірського р-ну (1946)
- 65-річчя відкриття взуттєвої фабрики в м. Ужгороді (1946)
- 65-річчя відкриття Палацу піонерів і школярів в Ужгороді (1946)
- 65-річчя відкриття Кам’яницького щебеневого заводу – виробника будівельних матеріалів (1946)
- 65-річчя відкриття зоологічного музею університету в м. Ужгороді (1946)
- 65-річчя відкриття ботанічного саду в м. Ужгороді (1946)
- 65-річчя заснування газети “Дружба” як громадсько-політичного часопису Тячівської райдержадміністрації та районної ради (1946)
- 65-річчя заснування в м. Перечині газети “Народне слово” (1946–1962 рр.), далі під іншими назвами – “Перемога” (1962–1965 рр.), “Колгоспне життя” (1965–1990 рр.), “Радянське село” (1991 р.), “Народне слово” (1946)
- 65-річчя заснування газети “Карпатська зірка”, нині органу Великоберезнянської адміністрації та районної ради (1946)
- 65-річчя заснування газети “Нове життя”, нині органу Іршавської райдержадміністрації та районної ради (1946)
- 65-річчя здобуття Ужгородським футбольним клубом “Спартак” титулу чемпіона України (1946)
- 65 років тому м. Мукачево стало містом обласного підпорядкування, районним центром Мукачівського р-ну (1946)
- 65 років тому с. Батьово перейменовано у Вузлове (1946). (Рішенням II сесії XXII скликання обласної Ради народних депутатів від 6 квітня 1995 р. селище Вузлове знову перейменовано у селище Батьово)
- 65 років тому м. Виноградів (Севлюш) стало містом районного підпорядкування, районним центром (1946)
- 65 років тому м. Ужгород став центром Закарпатської області УРСР (1946)

- 65 років тому відкрито перше в області ремісниче училище (1946)
- 65 років тому м. Берегово стало містом районного підпорядкування, районним центром (1946). Це єдине місто Закарпаття, де переважна більшість населення – угорської національності
- 65 років тому почала свої передачі угорською мовою угорська редакція Ужгородського радіотелебачення (1946)
- 65 років тому перейменовано с. Тростник Виноградівського р-ну (називалося Шашвар) (1946)
- 65 років тому був створений Тячівський район як територіальна одиниця (1946)
- 70-річчя від дня народження Дмитра Івановича Попа, краєзнавця, славіста. У співавторстві вийшли книги “В горах и долинах Закарпаття”, путівник “Ужгород-Мукачево”, “Замки Подкарпатской Руси”, “Подкарпатські русини, їх історичні билини і легенди”, написав і опублікував нариси по історії монастирів краю, видав книги “Історія Мукачівського монастиря”. Приділяє увагу проблемам русинської літературної мови, видав у співавторстві “Русинський синонімічний словарь из українськыма відповідниками”, “Русинсько-українсько-руський словарь”. Народився в с. Страбичові на Мукачівщині (1941)
- 70-річчя від дня народження Ілони Павлівни Ковач, заслуженого працівника культури України. У 1961–1996 рр. працювала завідуючою сільською бібліотекою у рідному селі. На її базі працювала школа передового досвіду з питань організації роботи бібліотек, що обслуговують компактно проживаючі національні групи. Народилася в с. Береги Березівського р-ну (1941)
- 70 років тому виходив щомісячно часопис для підкарпатської молоді “Руська молодь”, видання Підкарпатського товариства Наук (ПТН) для школярів і молоді краю, редактор Іван Гарайда (Ужгород, 1941–1944)
- 75-річчя від дня народження Христо Йосиповича Роглева, журналіста, заслуженого працівника сфери послуг України, лауреата міжнародної премії “Дружба”, віце-президента товариства “Україна-Болгарія”, члена Президії Української Ради Миру, члена Міжнародної ради українських підприємців, першого

- віце-президента товариства “Закарпатці в Києві”. Народився в м. Мукачеві (1936)
- 80-річчя заснування художниками Й. Бокшаєм та А. Ерделі “Товариства діячів образотворчих мистецтв на Підкарпатській Русі” (1931)
- 80-річчя обрання Костянтина Грабаря першим старостою Ужгорода на другий термін (1931)
- 80-річчя опублікування Йосипом Янковичем (директор музею ім. Т. Легоцького в м. Мукачеві) однієї з найкращих своїх праць “Підкарпатська Русь в доісторії”. Вийшла трьома мовами: чеською, руською та угорською. Як зазначив сам автор, мета цієї книги полягала в пропаганді пам’яток історії та культури й зверненні уваги населення на археологічні знахідки. Багато ілюстрована книга не втратила свого наукового значення й до нині (1931)
- 80-річчя посвячення фундаменту церкви в с. Тітківці Міжгірського р-ну. Церкву збудувала талановита родина Форосів (1931)
- 80 років тому в м. Ужгороді збудовано поштамт (1931)
- 85-річчя завезення чеськими ботаніками до м. Ужгорода сакури (1926)
- 85-річчя спорудження пам’ятника Євгену Фенцику, письменнику і публіцисту (скульптор О. Мондич) (1926)
- 85 років тому Йозеф Ізакович та Вільмош Горшкович створили автобусне підприємство (4 автобуси), яке займалося перевезенням пасажирів всередині міста, а також із залізничного вокзалу до центру (1926)
- 90-річчя заснування Мистецького клубу основоположниками закарпатської школи живопису А. Ерделі та Й. Бокшаєм (1921)
- 90 років тому в м. Ужгороді створено Руський народний хор та Руський театр (1921)
- 90 років тому Григорій Жаткович, перший губернатор Підкарпатської Русі, дав вечерю, на яку запросив найвпливовіших представників політичних сил краю і заявив про свою відставку. Згодом площу, яка до того називалася Комітатською, або Жупанатською, перейменували на Жатковича (1921)

- 100 років тому в м. Іршаві була прокладена вузькоколіїрка довжиною в 12 кілометрів (1911)
- 105-річчя відкриття Мукачівською греко-католицькою єпархією будинку-сиротинця для дівчат і сиріт дяко-вчителів (1906)
- 105 років тому єпископ Юрій Фірцак висунув на соборі оо. ЧСВВ в Маріяповчі ідею спорудження монастиря в м. Ужгороді (1906)
- 110-річчя від дня народження Юлія Марини (псевд. Юлій Мадарас), священика, педагога, політичного діяча, русинофіла про-угорської орієнтації. Висвячений у священики (1926), викладав історію церкви і канонічне право в Ужгородській духовній семінарії, був заступником її директора. Народився в с. Луг на Рахівщині (1901–1983)
- 110 років тому в м. Ужгороді збудовано міський стадіон “Спартак” (1901)
- 115-річчя від дня народження Івана Юхимовича Петрова, Героя Радянського Союзу (1945). В м. Ужгороді одна з вулиць носить ім’я генерала Петрова, а на будинках, де він зупинявся із своїм штабом, встановлені пам’ятні дошки (1896–1958)
- 120-річчя від дня народження Василя Климбуша, депутата Сойму Карпатської України (1891–1965)
- 120-річчя занесення з Америки філоксери, яка знищила усі ужгородські виноградники, їх довелося відроджувати заново. І вже на початку ХХ ст. ужгородці змогли знову насолоджуватися власним вином у холодних пивницях Підвального ряду (1891)
- 120 років тому побував на Закарпатті всесвітньо відомий скрипаль, один із найпопулярніших угорських музикантів ХІХ ст. – Еде Ремені, що давав блискучі концерти в м. Берегові та м. Мукачеві (1891)
- 125-річчя від дня народження Віктора Желтвая, священика. Одержав диплом професора для горожанських шкіл, був іменований професором учительської семінарії в м. Ужгороді. Брав участь у Всенародному конгресі 1919 р. в м. Хусті, був засновником товариств “Просвіта” та “Учительська громада”. Народився в с. Малий Бичків на Рахівщині (1886–1963)

- 125-річчя від дня народження Балінта Мадяра, поета, священика, редактора газети “*Határszéli Újság*” у 1916–1921 рр., яка видавалась в м. Ужгороді (1886)
- 125-річчя закладення дендропарку екзотичних рослин вчителем І. Лаудоном (нині парк дитячої лікарні) (1886)
- 125-річчя створення “Ужгородської фабрики гнутих меблів”, яка з 1911 р. мала назву “Мундус”. Її продукція була відома не лише в місті, але й далеко за його межами: у США, Західній Європі, Азії. Традиції меблярів міста збереглися і в міжвоєнний та повоєнний час (1886)
- 130-річчя від дня народження Кирила Феделеша, священика, письменника. Працював у Берегівській гімназії разом з Василем Пачовським, Корнилом Заклинським. Був членом культурно-освітньої комісії Союзу Карпатської України (1881–1949)
- 130-річчя прокладення магістральної залізниці Львів–Відень через м. Сваляву (1881)
- 130 років тому в м. Севлюші (нині Виноградів) відкрито горожанську школу, а пізніше і промислову (1881)
- 140-річчя від дня виходу 1-го номеру газети “Новий світ”, друкованого органу Товариства св. Василя Великого (1871)
- 140 років тому викладач Ужгородської гімназії, її майбутній директор Еде Сібер заклав основи історичного музею – першого музейного закладу в м. Ужгороді (1871)
- 140 років тому редактор Віктор Кимак видав 5 номерів сатиричної газети “Сова” (1871)
- 145-річчя від дня народження Іштвана Дудинського, директора Ужгородської вчительської семінарії (з 1925 р.), журналіста, засновника газети “*Ungvári Közlöny*”, диригента, завідуючого інформаційним відділом Угорсько-Русинського Товариства. Народився в м. Нодьмігаль (нині Велке Міхаловце – Словаччина) (1866–?)
- 145-річчя першої лікарні в м. Ужгороді. Нинішня будівля обласної лікарні побудована завдяки старанням відомого лікаря А. Новака, монумент якому встановлено в центрі лікарняного комплексу (1866)

- 150-річчя від дня народження Яноша Петридеса, напівзабутого скульптора і кераміста, який працював також у галузі живопису та графіки. У кінці XIX ст. оселився на Закарпатті, де спочатку в м. Мукачеві, а згодом і в Ужгороді, керував ремісничою школою керамістів, а також працював у жанрі побутової скульптури. Помер в м. Ужгороді (1861–1920)
- 150-річчя першої друкованої історії Ужгорода (автор К. Мейсарош) (1861)
- 150 років тому в м. Ужгороді почала діяти постійна молодіжна акторська трупа, яка пропрацювала до початку 1880-х рр. (1861)
- 150 років тому при Берегівській реформатській церкві існував хор на славу Господа – “Baiaŕcia”, учасниками якого були поважні й достойні прихожани (1861)
- 155 років тому побачила світ стаття А. Грінеуса “Хроніки Ужгорода” (1856)
- 155 років тому в гімназії Другетів було створено одне з найперших в Угорщині учнівське спортивне товариство. Ужгородська гімназія з часу отримання статусу державної реальної руської гімназії у 1920 р. й до часу свого закриття випустила понад тисячу учнів. Серед цих випускників були відомі вчені, політики, митці й письменники (1856)
- 160 років від публікації першого нотного збірника закарпатських народних пісень “Русский Соловѣй” Миколи Нодя (1851)
- 170-річчя від дня народження Ференца Хевердле, живописця (1841–1910)
- 205 років тому в м. Ужгороді вперше заможено вулицю (1806)
- 210-річчя від дня народження Івана Івановича Молнара, закарпатського медичного та освітнього діяча в Росії, почесного члена товариства св. Василя Великого в м. Ужгороді, який багато зробив для збереження наукової спадщини свого двоюрідного брата Ю. І. Гуци-Венеліна та видання його праць (1801–1872)
- 215 років тому в м. Ужгороді збудовано реформатську церкву; споруджено млин на вісім жорен (1796)
- 225 років тому згідно з австрійською адміністративною реформою Ужгород став центром комісаріату, до якого входили комітати Унг, Берег, Угоча, Мараморош і Сату-Маре (1786)

- 230-річчя побудови кам'яної споруди колишнього пивного заводу, який збудувала казенна домінія. (У кількох десятках метрів від альпінарію, недалеко від Жупанатського пагорба). Пивний завод проіснував до 1889 р. (1781)
- 235 років тому до м. Ужгорода переведено з м. Мукачева духовну семінарію (1776)
- 240 років тому канонізовано Мукачівську греко-католицьку єпархію (1771)
- 255-річчя відновлення с. Забродь (нині Великоберезнянського р-ну) після руйнівної повені. Село відновилося за рікою (за бродом) і так утворилася його назва (1756)
- 260 років від першої згадки про с. Гайдош Ужгородського р-ну, назва якого походить від прізвища Гойда, 255 років тому село було філією парохії в Киблярах і налічувало всього 10 садиб (1751)
- 260 років першої згадки про дерев'яну церкву в с. Невицькому Ужгородського р-ну (1751)
- 260 років тому ділянку для церкви і парохії в м. Тячеві виділив військовий Марамош Л. Бачинський (1751)
- 265-річчя від дня народження Імре Переньї, Естергомського (Угорщина) каноника, настоятеля, релігійного письменника. Народився в м. Виноградів (1746)
- 265-річчя перебудови Мукачівського замку Євгеном-Ервіном Шенборном. Мукачівський замок набув того вигляду, який він має сьогодні (1746)
- 300 років тому м. Ужгород зайняли австрійські війська, місто конфісковане від М. Берчені й перейшло у державну власність (1711)
- 300 років тому за Сотмарським мирним договором м. Мукачево переходить до рук Габсбургів (1711)
- 315-річчя першої писемної згадки про с. Новоселиця (під назвою Нова Кам'яниця) (1696)
- 320-річчя першої згадки про старовинну дерев'яну церкву с. Неліпино Свалявського р-ну (1691)
- 320 років тому, згідно з описом міста, Соляна вулиця належала до найпрестижніших і водночас була найбільшою вулицею

- м. Ужгорода зі своїми 43 будинками (не всі з них були заселені). Тут проживало найбільше дворян і вільних людей. Свою престижність вулиця зберегла й пізніше, аж до дорадянських часів (1691)
- 320 років тому вулиця Корзо згадується під назвою Мостова (бо вела до великого (головного) мосту через р. Уж (нині Пішохідний міст) (1691)
- 320 років тому помер останній представник Другетів, у зв'язку з цим в м. Ужгороді проведено інвентаризацію, виявлено 22 двори, 156 виноградників, 11 коней, 86 волів, 337 свиней, 30 овець; у місті було 10 вулиць (1691)
- 340-річчя відкриття початкової школи з рідною (русинською) мовою навчання в м. Мукачеві. Подібного типу школи були в селах: Великі Лучки, Ромочевиця (тепер Мукачівський р-н), Чорний Потік (тепер Чорнотисово, Виноградівський р-н), Бедевля (тепер Тячівський р-н) (1671)
- 345-річчя від дня народження Томаша Есе, знаменитого вождя куруців, полковника народного повстання Ференца Ракоці II (1703–1711). Меморіальні дошки на його честь є на церквах сіл Вари (Берегівського р-ну) та Вилोक (Виноградівського р-ну). Народився в с. Тарпа (поблизу м. Берегова, нині – Угорщина) (1666–1708)
- 370-річчя від дня з часу завершення будівництва дерев'яної церкви у с. Нижнє Селище Хустського р-ну. У 30-ті рр. XX ст. вона вивезена і сьогодні знаходиться у м. Блансько (Чеська республіка) (1641)
- 380-річчя першої письмової згадки про Нове місто (нині площа Шандора Петефі в м. Ужгороді та її околиці) (1631)
- 380 років тому в м. Ужгороді вже згадується вулиця Собранецька (на початку XIX ст. її називали “Під садом” (малися на увазі сад і виноградники на південно-західному схилі Кальварії в урочищі Малий Дайбоц) (1631)
- 380 років тому, згідно з архівними документами, м. Ужгород нараховував 238 землеволодінь, складався з 10 вулиць, однією з яких була й вулиця Вовняна (у перекладі з угорської), яка сьогодні перейменована на честь Олександра Духновича (1631)

- 460-річчя першої згадки про с. Зарічево (Перечинський р-н), яке розташоване за р. Уж (1551)
- 460-річчя першої згадки про с. Сімер на Перечинщині (1551)
- 460 років тому населення м. Тячева одержало право вільно користуватися землею, випасати худобу в королівських лісах, вести безмитну торгівлю, але при цьому повинно було виконувати ряд державних і громадських повинностей (1551)
- 465-річчя організації першої протестанської общини в м. Ужгороді. Її засновником був знаменитий проповідник Мартон Шанта із Калманчехі (1546)
- 485 років тому м. Мукачево переходить у володіння трансільванських князів. Династія Ракоці навіть на деякий час робить його столицею свого князівства (1526)
- 485 років тому Хуст потрапив до складу Трансільванського князівства і протягом XVI–XVII ст. місто стає центром міжусобної війни між трансільванськими князями і Габсбургами (1526)
- 500 років тому король Владислав II віддав Хустську фортецю з усіма маєтками угочанському жупану Табору Перені (1511)
- 545-річчя заснування с. Страбичово (Мукачівський р-н). Спочатку село було в іншому місці, “на Селешу”, де нині – поле (1466)
- 555 років тому Чинадієво (Сент-Міклош) вже згадується в історичних документах як містечко (oppidum) (1456)
- 560-річчя першої згадки про смт Тур’ї Ремети Перечинського р-ну (1451)
- 600 років тому від угорського короля Жигмунда Чинадієво отримує у володіння Петер Перені. Рід Перені володів Чинадієвською домінією, до складу якої на той час входило 15 сіл (1411)
- 670-річчя першої писемної згадки про м. Іршаву (1341)
- 730-річчя першої документально підтвердженої згадки про поселення Чоп (1281)
- 740-річчя першої згадки про с. Вишка (Велиберезнянський р-н) (1271)
- 740 років тому м. Берегово стало центром Березької жупи (1271)
- 770 років тому Ромочевиця (Мукачівський р-н) як предтеча сучасного села стала розвиватися після татаро-монгольського нашествия (1241–1242)

770 років тому м. Берегово (Лампертсас, Лупрехтсас, Берегсас, Берег) було спустошено ордами хана Батия і угорський король змушений був переселити сюди нових поселенців, надавши їм ряд привілеїв: право вільного пересування, користування лісом (1241)

770 років з часу першої письмової згадки про замок в м. Хусті, на жаль, від замку залишилися лише руїни, що височать над містом і нагадують про бурхливі події на берегах річок Тиса та Ріка (1241)

КРАЄЗНАВЧІ ЗНАМЕННІ ДАТИ

СІЧЕНЬ: 7

ЗІРКА ВАСИЛІВНА ҐРЕНДЖА-ДОНСЬКА (АЛІСА ДАНИЛЮК)

90-річчя від дня народження громадсько-політичної
і культурної діячки (нар. 1921)

Твори Василя Ґренджі-Донського (1897–1974), ім'я якого в радянський час табували як ім'я “буржуазного націоналіста”, прийшли до сучасного українського читача і двотомником видавництва “Карпати” (2004), і книгою щоденникових записів “Щастя і горе Карпатської України” та книгою публіцистики “Я теж українець” (обидві вийшли у світ у видавництві “Закарпаття” в 2002–2003 роках). Цим виданням передував 12-томник “Твори” Василя Ґренджі-Донського, який вийшов друком у 1981–1992 рр. завдяки старанням його доньки Зірки та Карпатського Союзу у Вашингтоні.

І. Кардашинець, який добре знав життя у США Зірки Данилюк (її прізвище в заміжжі), писав у часописі “Народна воля” (Скрентон) 11 травня 2000 року: “Всупереч несприятливим особистим і суспільним обставинам, Зірка спромоглася зберегти літературну творчість свого батька не тільки для закарпатців, але й для українського народу взагалі... Своєю клопітливою, напруженою, невпинною працею впродовж вісімнадцяти років, Зірка сповнила бажання свого батька, бо вважала це своїм обов'язком. Вона зуміла зібрати, впорядкувати, передрукувати і нарешті видати 12 томів віршів, оповідань, драм, повістей, казок, статей, перекладів та спогадів. Хто знає Зірку і знайомий з її подвижницькою працею, той

не може цю талановиту і шляхетну людину, обдаровану Божою ласкою, інакше вважати, ніж надзвичайною жінкою!”.

Донька Василя Гренджі-Донського Аліса народилася в Будапешті 7 січня 1921 р., де в той час, після закінчення Першої світової війни й демобілізації з угорської армії, молодий верховинець (уродженець Волового, тепер Міжгір'я) проживав із дружиною і звідки того ж року в силу різних обставин змушений був “дати ногам знати”. Він нелегально переплив через Бодрог (річку-кордон між Угорщиною й Чехословаччиною) й добрався до Ужгорода. Долаючи бюрократичні перешкоди, таки домігся того, що дружина з донечкою на руках приїхала до нього на Закарпаття. Та різні погляди на життєві цінності внесли розлад в сім'ю. Не маючи й восьми років, Аліса стала свідком офіційного розлучення батьків, при чому вона залишилася сама з батьком, а мати з молодшою дочкою повернулася до Угорщини. Виховувати дитину батькові допомагали сестри-василіанки.

У 1931 р. Аліса Гренджа-Донська вступила до Ужгородської реальної гімназії. Під впливом батька вона виховувалася свідомою українкою: раділа, що книги батька “Тернові квіти полонин” та “Оповідання з карпатських полонин” видано в тодішній столиці України Харкові, була активним членом Закарпатського Пласту. Біля пластунської ватри в Солочині, що біля Сваляви, в 1933 р., як було звичаєм, пластуни і пластунки 12-річну дівчинку, на бажання її батька, назвали Зіркою. І це ім'я стало її іменем назавжди.

У важкі часи Карпатської України вона була медичною сестрою. Після трагічних подій на Красному полі переховується у знайомих. Василь Гренджа-Донський, якого заарештували і кинули у в'язницю в Тячеві, а згодом перевезли в концтабір Варюлопош в Угорщині, постійно думає про донечку. У вірші, присвяченому своїй улюбленій донечці, співець карпатських полонин і активний боєць Карпатської України, висловив свою надію на неї:

*Я вірю, свято вірю,
Що Зірка зіркою остане,
Була б ганьба, великий сором,
Коли б упала метеором.*

Вона не згоріла метеором, а всюди, куди вела її доля, намагалася справдити надію батька – бути для інших яскравою українською зорею. Була вимушена емігрувати спочатку в Угорщину,

згодом – у країни Західної Європи (до Австрії та Німеччини). Там закінчила курси при Будапештській торговельній школі, курси німецької мови і стенографії, навчалася в Мюнхенському університеті. Працювала у штаб-квартирі американської переселенської комісії, виконувала обов'язки директора канцелярії у Мюнхенському еміграційному бюро.

У 1950 р. разом з чоловіком Михайлом Данилюком переїхали до США. Однак сімейне життя у Зірки не склалося. Залишившись із дворічним сином Марком, вона самовіддано працювала, щоб заробити на хліб насущний, вивести сина в люди, примножувати загальне добро. Вона працювала секретарем Українського Золотого Хреста, вчителем в українській школі при церкві Св. Михаїла, секретарем відділу Українського Конгресового Комітету Америки, координатором Фестивалів Націй, членом Ради директорів Інтернаціонального Інституту Міннесоти, організатором виставок народного мистецтва, великодніх писанок та інших громадських заходів.

У часописах української діаспори Зірка Гренджа-Донська опублікувала десятки статей, нарисів, репортажів. Є в її доробку й переклади з словацької мови на українську. Дбала, щоб і син Марко володів мовою знаменитого дідуся.

У 1974 р. помер її батько. Письменник у тестаменті всю свою літературну спадщину заповів Зірці. Повернувшись із Братислави після похорону батька додому, взялася за упорядкування багатотомника його творів. Коли завершила видання 12-томника творчої спадщини Василя Гренджі-Донського, подбала, щоб частина тиражу потрапила на батьківщину письменника. Посилаючи В. Пагірі 12-томник, писала: “Я щаслива, що могла виконати бажання Татка і зберегти його спадщину”. Життєпису батька та огляду його творчості вона присвятила понад 50 публікацій. Про його життя і творчість видала книгу “Ми є лишень короткі епізоди...” (Ужгород, 1993).

Коли в 1997 р. на Закарпатті святкували 100-річчя від дня народження В. Гренджі-Донського, Зірка з сином Марком приїхали на батьківщину батька і дідуся. Спочатку побували у Братиславі на могилі письменника. Зустрічав їх тодішній посол України в Словаччині Дмитро Павличко. Звідти приїхали до Ужгорода, відвідали Мукачево, Виноградово, Тячево і, звичайно, Міжгір'я. Всюди

були зустрічі – з родичами письменника, з шанувальниками його творчості. Хто спілкувався з гостею, дивувалися мелодійності й чистоті її української мови.

Двотомник творів В. Гренджі-Донського, що видали “Карпати” в 2004 р. і до якого увійшли його поеми “Князь Лаборець” і “Червона скала”, драми “Останній бій” і “Сотня Мочаренка”, повісті “Ілько Липей” і “Петро Петрович”, оперета “Як сади цвітуть”, роман “Сини Верховини”, відкривається ґрунтовною понад 60-сторінковою передмовою доньки Зірки з епіграфом із написаного її батьком у в’язниці 22 березня 1939 р. листа “Мойй донечці”: “...Ми знаємо, що люди ми є смертні, і нам також колись прийдуть на зміну, ми є лишень короткі епізоди всієї вічності, а вічність та – це наш народ і наша Україна, навіки – вічна і свята...”.

Рятуючи від забуття літературну спадщину В. Гренджі-Донського, його донька Зірка випрозорила одну із незабутніх сторінок національних змагань на Закарпатті за Соборну Україну, не дала загубитися у вирі часу яскравій сторінці культурного життя українців – творчості незабутнього Співця полонин.

ІВАН СЕНЬКО

Джерельні приписи:

1. Гренджа-Донська, З. Ми є лишень короткі епізоди ... : життя і творчість В. Гренджі-Донського / Зірка Гренджа-Донська. – Ужгород : ЮВТФ “Срібна Земля”, 1993. – 82 с.

2. Гренджа-Донська, З. Маруся Кукурузова-Король : (до 90-річчя від дня народж.) : [співачка та арт. закарпат. театрів] / Зірка Гренджа-Донська // Календар “Просвіти” на 1997 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 1997. – С. 25-26. : фото.
3. Гренджа-Донська, З. Моя подорож у світ : (спогад) / Зірка Гренджа-Донська // Календар “Просвіти” на 1998 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 1998. – С. 50-52.
4. Гренджа-Донська, З. Похорон Василя Гренджі-Донського : [нарис] / Зірка Гренджа-Донська // Календар “Просвіти” на 1994 рік. – Ужгород : Патент, 1994. – С. 166-168.
5. Гренджа-Донська, З. Спогади дочки : думки з приводу 100-ої річниці з дня народж. В. Гренджі-Донського / Зірка Гренджа-Донська // Календар “Просвіти” на 1997 рік. – Ужгород : Закарпат. край т-во “Просвіта”, 1997. – С. 79-84. : фото.

6. Гренджа-Донська, З. Василь Гренджа-Донський – “льояльний маляр”? : [поет, письм., громад.-політ. діяч] / Зірка Гренджа-Донська // Новини Закарпаття. – 1991. – 28 серп. – С. 6.
 7. Гренджа-Донська (Данилюк), З. Дванадцятитомник Василя Гренджі-Донського / Зірка Гренджа-Донська (Данилюк) // Новини Закарпаття. – 1992. – 14 листоп. – С. 8.
 8. Гренджа-Донська, З. Моя праця над виданням творів батька : [видат. закарпат. письм., громад.-політ. діяча В. Гренджі-Донського] / Зірка Гренджа-Донська // Крайнка. – 1994. – № 1. – С. 58-60.
 9. Гренджа-Донська, З. “Я у своїй душі не могла знайти досить слів подяки...” : [до 100-річчя з дня народж. В. Гренджі-Донського] / Зірка Гренджа-Донська // Новини Закарпаття. – 1997. – 7 серп. – С. 6. : фото.
- ***
10. Анталовський, В. Дочка поета – на батьківській землі : [перебув. З. Гренджі-Донської на Міжгірці] / Володимир Анталовський // Календар “Просвіти” на 1995 рік. – Ужгород : Гражда, 1995. – С. 150-151. : фото.
 11. Вегеш, М. М. Гренджа-Донська Аліса Василівна : [громад.-політ. і культ. діячка] / М. М. Вегеш // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 111. : фото.
 12. Висіцька, Т. Гренджа-Донська Зірка : [ж-ст, громад. діяч] / Таміла Висіцька // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Висіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 104-105. : портр.
 13. Гренджа-Донська Зірка // Хто є хто. Закарпаття / упоряд. В. В. Болгов. – Вип. 2 : Присвячується 60-річчю возз’єднання Закарпаття з Україною. – Київ, 2005. – С. 139. : портр.
 14. Кардашинець, І. Про надзвичайну жінку : [про З. Гренджу-Донську] / Імре Кардашинець // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 23-25. : фото.
 15. Пагіря, В. Зірка Гренджа-Донська : [громад.-політ. і культ. діячка] / Василь Пагіря // Пагіря, В. Закарпатці у діаспорі : нариси про закарпат. емігрантів / Василь Пагіря. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 27-31.
 16. Пагіря, В. Зустрічі і листування з Василем Гренджею-Донським та його дочкою Зіркою : до 110-річчя народж. письм., публіциста, громад. діяча / Василь Пагіря // Календар “Просвіти” на 2007 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2007. – С. 54-58. : портр., фото.
 17. Пагіря, В. Спогад про останню зустріч : [про письм. В. Гренджу-Донського] / Василь Пагіря // Календар “Просвіти” на 1997 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 1997. – С. 85-87. : фото.
 18. Почесні члени товариства “Просвіта” : [в т. ч. З. Гренджа-Донська] // Календар “Просвіти” на 1995. – Ужгород : МПП “Гражда”, 1995. – С. 36.

19. Рекіта-Пазуханич, Г. Зірка зіркою zostалась : до 85-річчя з дня народж. З. Гренджі-Донської / Ганна Рекіта-Пазуханич // Календар “Просвіти” на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2006. – С. 23-27.
20. Федака, П. Зірка Гренджа-Донська / Павло Федака // Календар “Просвіти” на 1994 рік. – Ужгород : Патент, 1994. – С. 164-165. : фото.
- ***
21. Вегеш, М. Справа її життя : до 80-річчя з дня народж. З. Гренджі-Донської / Микола Вегеш // Срібна Земля. – 2000. – 13 січ.
22. Мушинка, М. На правах рукопису. Нова публікація Зірки Гренджі-Донської / Микола Мушинка // Дукля. – 1997. – №5. – С. 62-63. : фото.
23. Пагіря, В. Зустрічі і листування з Василем Гренджою-Донським і його дочкою Зіркою : [до 35-річчя з дня смерті письменника] / Василь Пагіря // Карпат. Україна. – 2009. – 21 лист. – С. 7. : фото.

СІЧЕНЬ: 14

ВАСИЛЬ ЮРІЙОВИЧ КЕРЕЦМАН

**50-річчя з дня народження вченого-історика, краєзнавця,
державознавця, педагога вищої школи (1961–2006)**

Час не в змозі стерти пам'ять про людину, яка чесно і добросовісно виконувала своє покликання та залишила добрий слід на землі. Її благородні дії і вчинки зберігаються в пам'яті рідних, колег, друзів і просто знайомих. І ця людина живе доти, поки живе пам'ять про неї. До когорти таких людей належить Василь Юрійович Керецман – вчений-історик, краєзнавець, державознавець, педагог вищої школи та високопорядна Людина. Саме про нього і піде мова у пропонованій статті, приуроченій до його недожитого 50-річчя.

Василь Керецман народився 14 січня 1961 р. в с. Мирча Великоберезнянського району Закарпатської області в родині вчителів. Через 5 років батьки переїхали в с. Оноківці, що на Ужгородщині. Василь навчався у місцевій початковій та Доманинській восьмирічній школах та Ужгородській СШ № 2. Саме в останній і одержав атестат зрілості.

Закінчив історичний (1982) і юридичний (1998) факультети та аспірантуру по кафедрі історії України (1993) Ужгородського

державного (тепер національний) університету, а також докторантуру по кафедрі державного управління та менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України (2004). Захистив кандидатську (1995) і докторську (2005) дисертації. Йому було присвоєно вчене звання доцента по кафедрі історії та теорії держави і права (1999).

Трудову діяльність Василь Керецман розпочав після закінчення університету на посаді командира мотострілецького взводу в/ч 74222 (м. Ужгород) (1982–1984). Згодом працював вихователем Ужгородської школи-інтернату (1984–1987) та завідувачем кабінету кафедри історії КПРС (1987–1990). З 1993 р. трудився в Ужгородському університеті: завідувач лабораторії юридичного факультету (1993–1994); викладач (1994–1996) та доцент (1996–1999) кафедри історії та теорії держави і права; доцент (1999–2001, 2004–2006) та професор (2006) кафедри державного управління; в. о. декана факультету суспільних наук (березень–грудень 2006). Під час навчання в докторантурі (2001–2004) працював за сумісництвом доцентом кафедри державного управління. Помер 4 грудня 2006 р. в с. Оноківці, похований на місцевому цвинтарі.

Василь Керецман з Божої волі прожив досить коротке життя. Але встиг чимало зробити в царині науки і педагогіки. Так, будучи аспірантом (1990–1993), він, за порадою наукового керівника професора Володимира Євгеновича Задорожного, взявся досліджувати здобутки історичного краєзнавства на Закарпатті в XIX – 30-х рр. XX ст. З цією метою багато часу провів у архівних установах, передусім у Державному архіві Закарпатської області. Крім того, ґрунтовно опрацював історико-краєзнавчі студії професійних вчених та аматорів вказаного періоду. Усе це дало йому можливість показати особливості досліджуваного процесу на різних етапах історичного розвитку краю, вирізнити внесок культурно-освітніх товариств (“Просвіта”, “Общество ім. О. Духновича”, “Етнографічне товариство”, “Музейне товариство ім. Т. Легоцького”) та друкованих видань (“Науковий збірник товариства “Просвіта”, “Підкарпатська Русь”, “Наш родний край”, “Карпатский свет” та ін.) у розвиток краєзнавства, охарактеризувати ставлення державних органів влади до краєзнавчого руху, дати оцінку вкладу у історико-культурну спадщину професійних вчених, аматорів та окремих краєзнавчих товариств. Результати наукових пошуків

він апробував, беручи участь у роботі наукових конференцій та публікував у статтях, повідомленнях, тезах доповідей. А 30 травня 1995 р. успішно захистив кандидатську дисертацію на тему: “Історичне краєзнавство на Закарпатті початку XIX – 30-х рр. XX ст.”, що одержала схвальні оцінки вітчизняних фахівців.

Перехід на роботу на юридичний факультет призвів до зміни наукових зацікавлень нашого колеги. Робота на посаді доцента кафедри державного управління визначила його майбутні наукові пріоритети і спонукала Василя Керецмана до вступу в докторантуру Національної академії державного управління при Президентові України. З приємністю констатуємо той факт, що Василь Юрійович став піонером у цій справі. До нього ці проблеми не привертали уваги наших земляків.

Звернемо увагу ще на один момент, а саме: роки навчання в докторантурі були для колеги надзвичайно напруженими. Під керівництвом наукового консультанта професора Ніни Романівни Нижник він виконав велику роботу, досліджуючи теоретичні і практичні аспекти державного регулювання розвитку регіонів як складного феномену, властивого більшості сучасних країн. Він показав існуючий стан та основні проблеми розвитку державного регулювання розвитку регіонів; розкрив і уточнив сутність і зміст понять “регіон”, “розвиток регіону”, “державне регулювання розвитку регіону”, “ефективність державного регулювання розвитку регіону”. Вчений запропонував способи класифікації регіонів та критерії ефективності їх державного регулювання. На основі глибокого вивчення здобутків вітчизняних та зарубіжних вчених він дослідив правові засади та інституційні механізми державного впливу на розвиток регіонів, накреслив пріоритетні напрями удосконалення державного регулювання розвитку регіонів та запропонував шляхи його удосконалення. Підкреслимо, що здобутки дисертанта є дуже важливими і використовуються в практичній роботі органів державної влади. Крім того, вони сприяють подальшому розвитку української науки у сфері державного управління.

Додамо, що результати наукових пошуків у вищеназваному напрямку були викладені у десятках публікацій, а також у монографії “Державне регулювання регіонального розвитку: теоретичні аспекти” (К., 2002). А 8 грудня 2005 р. на засіданні спеціалізованої

вченої ради Національної академії державного управління при Президентові України Василь Керецман успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління.

Він став першим і поки що єдиним закарпатцем, що здобув докторський ступінь зі згаданої спеціальності. І доводиться тільки глибоко жалкувати, що його наукова робота через невблаганну смерть припинилася на піку піднесення.

Василь Юрійович був чудовим педагогом і методистом. До викладацької роботи ставився з великою відповідальністю. Він чудово знав фактичний матеріал своїх курсів. Завжди цікавився педагогічними новинками. Мав багату домашню бібліотеку. Любив працювати зі студентами. Завжди був тактовним, толерантним, стриманим, доступним у спілкуванні. За це його поважали колеги, любили вихованці. Додамо, що Василь Юрійович був співавтором двох навчальних посібників – “Виконавча влада в Україні” (К., 2002) і “Органи державної влади в Україні: структура, функції і тенденції розвитку” (К.-Івано-Франківськ, 2003) та автором низки навчально-методичних видань.

А ще наш колега мав чималі організаторські здібності. Він зумів частково проявити їх на посаді виконуючого обов'язки декана факультету суспільних наук. Підкреслимо, що йому довелося очолити новостворений факультет. Однак, незважаючи на це, він зумів налагодити його роботу. І, мабуть, довго та впевнено стояв би біля його штурвалу, якби доля була більш прихильною. На жаль, багатьом його планам не судилось збутись...

Наш колега був чудовим сім'янином – коханим чоловіком і люблячим татком. Ще в студентські роки він палко покохав чарівну однокурсницю Надійку Гранчак. Його чисті і щирі почуття тільки посилювались з роками. Після закінчення вишу вони поєднали свої долі. Подружжя дало життя і виховало двох чудових синів – Михайла і Юрія. Вони стали економістами і знайшли себе у цьому непрогнозованому світі. Вирізняються вихованістю, скромністю, добротою, працелюбністю та цілеспрямованістю. Хочеться вірити, що татко і за межею вічності переживає за них та радіє їхнім успіхам. А сини свято бережуть у своїх серцях його світлий образ.

Через кілька місяців Василь Юрійович Керецман повинен був зустріти свій перший життєвий ювілей – 50-річчя. На превеликий

жаль, його свіча догоріла дуже скоро. І це невимовно сумно. Наш сум посилюється й тим, що з Василем ми зналися зі студентських років. Він завжди вирізнявся порядністю. Ні разу не дав привід засумніватися в жодному його слові. Втішати може тільки те, що Бог рано забирає до себе найкращих.

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Керецман, В. Ю. Державне регулювання регіонального розвитку: теоретичні аспекти : моногр. / В. Ю. Керецман ; Укр. Акад. держ. упр. при Президентіві України. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 188 с.

2. Керецман, В. Ю. Державне регулювання регіонального розвитку та проблема європейського вибору України / В. Ю. Керецман // Регіональні студії : наук. зб. : спецвип. : Держава і церква: уроки минулого і проблеми сьогодення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 27 листоп. 2003 р., Ужгород, Україна. – Ужгород : Ліра, 2001. – С. 162-170.
3. Керецман, В. Ю. Деякі проблеми правового забезпечення виконавчої влади в Україні / В. Ю. Керецман // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Право. – Вип. 1. – Ужгород, 2002. – С. 67-72.
4. Керецман, В. Ю. До проблеми законодавчого забезпечення розвитку регіонів в Україні / В. Ю. Керецман // Вісник державної служби. – 2004. – № 4. – С. 51-55.
5. Керецман, В. Ю. До проблеми інформаційного забезпечення регіонального розвитку / В. Ю. Керецман // Статистика України. – 2004. – № 2. – С. 34-37.
6. Керецман, В. Ю. До проблеми правового регулювання регіонального розвитку в країнах Європи / В. Ю. Керецман // Вісник державної служби. – 2004. – № 2. – С. 22-26.
7. Керецман, В. Іван Панькевич і проблеми історичного краєзнавства на Закарпатті в 20–30-х рр. / Василь Керецман // Матеріали наукової конференції, присвяченої пам'яті Івана Панькевича : (23–24 жовт. 1992 р.) / Закарпат. край. т-во “Просвіта”, Закарпат. краєзнав. музей. – Ужгород, 1992. – С. 193-195.
8. Керецман, В. Ю. Історико-краєзнавчі матеріали на сторінках журналу “Наш родний край” (1922–1939) / В. Ю. Керецман, Н. П. Керецман // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 1. – Ужгород, 1995. – С. 55-59.
9. Керецман, В. Ю. Краєзнавчий часопис “Подкарпатська Русь” / В. Ю. Керецман // Тези доповідей наукової конференції “Суспільно-політичні відносини на Закарпатті в 20–30 рр. XX ст.” / М-во освіти і науки

- України, Ужгород. держ. ун-т, Каф. історії України. – Ужгород, 1992. – С. 70-74.
10. Керецман, В. Ю. Місцеве самоврядування в Україні в контексті адміністративної реформи / В. Ю. Керецман // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Економіка. – Вип. 3. – Ужгород, 2000. – С. 9-15.
 11. Керецман, В. Правове регулювання взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на регіональному рівні / В. Керецман // Регіональні студії : наук. зб. – Вип. 3. – Ужгород, 2001. – С. 50-56.
 12. Керецман, В. Проблеми формування регіональної політики та регіонального управління в Україні / Василь Керецман // Регіональні студії : наук. зб. – Вип. № 1. – Ужгород : Ліра, 2001. – С. 9-17.
 13. Керецман, В. Ю. Проблемні регіони: поняття та класифікація / В. Ю. Керецман // Вісник Хмельницького ін-ту регіонального управління та права. – 2004. – № 3 (11). – С. 261-267.
 14. Керецман, В. Ю. Регіональний моніторинг як інформаційно-аналітична база державного регулювання розвитку регіонів / В. Ю. Керецман // Статистика України. – 2004. – № 4 (27). – С. 23-26.
 15. Керецман, В. Ю. Регіональний розвиток як предмет державного регулювання / В. Ю. Керецман // Вісник Національної академії державного управління (НАДУ). – 2003. – № 4. – С. 397-401.
 16. Керецман, В. Ю. Факультет суспільних наук : [УжНУ] / Василь Юрійович Керецман // Бюл. прес-служби Ужгород. нац. ун-ту. – 2006. – 20 трав. – С. 27. : фото.
 17. Керецман, Н. Краснзнавча діяльність “Просвіти” на Закарпатті / Надія Керецман, Василь Керецман // Науковий збірник товариства “Просвіта” в Ужгороді. – Річник I (XV). – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 1996. – С. 52-57.
 18. Король, І. Ф. О. Петров та В. Францев як дослідники історії Закарпаття / І. Ф. Король, В. Ю. Керецман // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 1. – Ужгород, 1995. – С. 9-15.
 19. Ліхтей, І. М. Діяльність громадських організацій : [20–30-ті рр.] / І. М. Ліхтей, В. Ю. Керецман, Н. П. Керецман // Нариси історії Закарпаття. – Т. II : (1918–1945) / Ужгород. держ. ун-т, Ін-т карпатознав., Закарпат. облас. орг. т-ва охорони пам’яток історії та культури. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 413-429.
 20. Олуйко, В. М. До питання правового забезпечення державного регулювання розвитку регіонів в Україні / В. М. Олуйко, В. Ю. Керецман // Вісник Хмельницького ін-ту регіонального управління та права. – № 1-2. – Хмельницький, 2004. – С. 282-288.

21. Керецман, В. Зневажені манускрипти : до питання про зародж. краєзнав. на Закарпатті та його розвиток до середини XIX ст. / В. Керецман // Карпат. край. – 1994. – № 7-12. – С. 61-63.
 22. Керецман, В. Скалки минувшини : (краєзнав. в пресі Закарпаття) / В. Керецман // Карпат. край. – 1995. – № 1-4. – С. 40-43.
 23. Керецман, Н. Невідома стаття О. Петрова : [“Деякі роздуми про дослідження архівного матеріалу з історії карпаторосів”] / Н. Керецман, В. Керецман // Карпат. край. – 1995. – № 5-8. – С. 112.
- ***
24. Керецман В. Ю. : [некролог] // Новини Закарпаття. – 2006. – 5 груд. – С. 7. : фото.
 25. Перший доктор наук з державного управління : [В. Ю. Керецман] // Бюл. прес-служби Ужгород. нац. ун-ту. – 2006. – 11 трав. – С. 4.
 26. Тар, В. УжНУ втратив декана : [В. Ю. Керецмана] / В. Тар // Погляд. – 2006. – 26 груд. (№ 10). – С. 2.
 27. УжНУ втратив двох професорів наук : [В. В. Сагарду і В. Ю. Керецмана] // Старий Замок. Паланок. – 2006. – 7-13 груд. – С. 3.

СІЧЕНЬ: 19

ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ СОЧКА

60-річчя від дня народження художника (нар. 1951)

Твори художника Василя Сочки відразу вражають своєю несподіваною присутністю, а при ближчому огляданні – вони поглинають всю увагу, пропускають у себе і залишають дивне відчуття доторку до чогось рідкісного, до особливої гармонії перевтілень, метаморфоз. Його формоутворення ніби зростають, творяться перед очима подібно до непідробної краси проростання рослин, розвитку пагонів, листків, до напруження ліній крил у польоті, до пружної динаміки м'язів – усього того, що творить природа, того, що є єдиним законом існування світу і всесвіту. Це поєднана краса рацію, логіки і уявлень, ідей, молекулярних структур і злету мрій.

На виставках твори Сочки чарують конструктивною грацією, узгодженням напруги і звільнення, вільним перетіканням лискухих тонованих шліфованих поверхонь, а народжуються вони в тіснуватій майстерні, заставленій каркасами розпочатих фігур,

паперовими моделями і модулями, в яких ще переважає математика, та вже передбачається поезія. Вони народжуються з мислення, з інтелектуального проникнення і з почуття, з художнього осягнення, з поєднання аналітичного розуму і творчого духу. Сочка охоче показує всім бажаним як просто робити те, що він робить, та чомусь ніхто не наважується спробувати. Адже не досить побачити як просто робиться гармонія. Потрібно мати ще й характер і пережити багато чого, перш ніж підійти до гармонії.

Василь Сочка вчився в ужгородській школі-інтернаті № 2, де перевагу віддавав фізиці, хімії, біології та улюбленій геометрії. Він також малював і навіть півроку відвідував образотворчу студію Золтана Баконія. Батьки записали Василя в музичну школу, та одного разу вчитель повівся грубо і цього було досить, щоб хлопець відчув відразу до занять і до скрипки. Після школи зібрався було поступати в художнє училище, але там насамперед приймали учнів з восьмирічною освітою, потрібно було добувати якісь фіктивні довідки і це відбило бажання поступати. Оце невміння підлаштуватися, примиритися з неприйнятним стало однією з визначальних рис його характеру.

Зрештою юнак вирішив довіритись своєму потягові до природничих дисциплін і поступив у 1967 р. на фізичний факультет Ужгородського державного університету. Але тоді був СРСР, на перших курсах домінували ідеологічні предмети. Василь розгублено дивився на томи класиків марксизму-ленінізму і ніяк не міг осягнути таємницю конспектування. Він німів на семінарських заняттях і поступово перетворився на трієчника. Фізфак тривав півроку. Далі – служба в армії, а після повернення – остання спроба здобути вищу освіту, яка вилилася у рік навчання на загальнотехнічному факультеті. Там була улюблена нарисна геометрія, але навчання так само зайшло в глухий кут. Переживання через невдачі сина привели маму в лікарню, а Василь ніяк не міг пояснити, чому він категорично не може робити те, що його не цікавить.

Розпочався тривалий період напівтворчого, напівробітничого життя, впродовж якого, однак, поступово і невпинно зростав, виіривав відомий нині блискучий майстер форми. Василь працював у рекламному комбінаті, в об'єднанні ресторанів і кафе, тривалий час шоферував, був наладчиком апаратури, виготовляв з дерева сувеніри в Художпром і згодом в Ужгородському лісокомбінаті. Увесь

цей час був потрібний, щоб поступово прийти до свого мистецтва. Сочка не пішов на компроміси в навчанні. Він вчився сам і зберіг, як він каже, чисту голову і незасмічений світогляд. Читав багато літератури, зокрема наукової фантастики, братів Стругацьких, Івана Єфремова, науково-популярні журнали “Техника молодежи”, “Наука и жизнь”, “Знание – сила”, “За рулем”. Цікаві й добротні матеріали зі світу науки і техніки будили фантазію, захоплювали світом технічної творчості. Василь постійно малював різноманітні схеми, креслення машин, літальних апаратів, човнів, кораблів. Шліфувалося вроджене інженерне мислення, вміння конструювати. Захоплювала творчість Наума Габо, який казав, що його твори могла створити природа, але не створила. Генрі Мур, Олександр Архипенко вражали свободою мистецького прояву. Паралельно відбувалися власні інтуїтивні пошуки гармонії.

Всі його інтереси й заняття зрештою привели у сорокарічному віці до кінцевого рішення – зайнятися творчістю, присвятити весь свій час тільки мистецтву, а заохочення друзів-художників Володимира Щура, Богдана Коржа, Василя Беци сприяли виставковій діяльності. Сочка прийшов до себе, поринув у свій світ улюблених геометричних тіл, які так багато говорили йому. Світ, в якому мужня стрімкість прямих породжує жіночні вигини площин – бінарність інь і ян, в якому – спіралі й зіркові поєднання, синусоїдальні поверхні, динаміка хвиль чи руху змії – підйом після спаду, імпульс і згасання, від’ємний і додатний простір, гіперболічні площини і спроби осягнення сфери, правильні кути, і сакральні кути. Платонові тіла. Божественна гармонія. Октаедри, додекаедри, ікосаедри, кристалічні структури, синтез і заворожуючі інтерпретації стрічки Мебіуса.

Все це багатство постає з нарізання на станках мініпланочок міліметрової товщини, з пошуку модуля – первісного трикутника, чотирикутника, з виклеювання і вигинання площин, з пилюки шліфування, тонування аніліновими барвниками. Основний матеріал – тверді породи дерева: ясен, граб, бук, черешня, слива, горіх, а також бамбук і бузок, і покриття гіпсом дерев’яних каркасів найновіших робіт.

Геометрія, робота з формами привели до зацікавлення таємничою сутністю тіл, їх глибинним змістом, спровокували інтерес до езотеричних вчень. На книжковій полиці з’явилися книги про

старі й нові загадки походження життя і розвитку космосу, про загибель таємничої Атлантиди та існування не менш таємничої Лемурії. Ця лектура не так важила з наукової точки зору, як розбурхувала уяву, відкривала незвичний погляд на відомі речі, наповнювала новим космогонічним змістом знання про старі єгипетські піраміди, про англійський Стоунгендж та інші мегалітичні споруди. Форми набували дивовижного внутрішнього змісту і таких же дивовижних здатностей зовнішнього впливу, сполучилася краса геометрії і музики, форма стала музичною, а музика застигла в формі, але не зупинилася, продовжила гармонізувати середовище. Книга Мельхіседека “Стародавня таємниця квітки життя” лише підтвердила інтуїтивні здогадки художника. Форми набувають іншого виміру, сприйняті як дороговкази, осереддя чи обереги повсюдно розлитих потоків енергій. Фантазія невпинно породжує нові докази існування реальності, а реальність виявляється багато-рівневою, спостереженою з різних ракурсів.

Часом назва роботи стає другорядною, часом назва народжує ідею форми. Роботи Сочки завжди вирізняються глибоким баченням суті форми, летючою легкістю виконання, за якою невідчутна щоденна копітка праця, красою, вишуканістю композиції, довершеністю обробки поверхні. Експонати настільки вивершені, що мимоволі виникає бажання протилежного – якоїсь огрубленості, суворості, мужньої невивершеності, але потім здогадуєшся, що це не форми світу людей, людських емоцій і протиріч. Це світ ідеального, вищого, позачасового, а емоції резонують, впізнають себе в ньому. Ці форми лише виловлені з потоку перетворень, колізій зникнень і народжень. Це зупинені миті, які, як відомо, є прекрасними, довершеними й ідеальними, і зупинити їх під силу тільки художнику, що пізнав красу математики і таїну поезії. Художнику, що прямує до своєї гармонії.

МИХАЙЛО СИРОХМАН

Джерельні приписи:

1. Сочка Василь Васильович : [худож. твори: “Зустріч”, “Піонер”] // Декоративне мистецтво Закарпаття : вист. / відп. за вип. Б. Кузьма, М. Росул, В. Вінковський. – Ужгород, [2005]. – С. 15. : портр.

2. Поп, И. Сочка Василий : [скульптор] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 336.

3. Поп, И. Сочка Василий : [скульптор] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 350.
4. Сочка Василь Васильович : [худож. декор.-приклад. мистец.] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спільки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 210-211. : портр., іл.
5. Сочка Василь Васильович : [про худож. декор.-приклад. мистец.] // Декоративне мистецтво Закарпаття : вист. / відп. за вип. Б. Кузьма, М. Росул, В. Вінковський. – Ужгород, [2005]. – С. 20.

СІЧЕНЬ: 22

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ

65-річчя від дня утворення Закарпатської області (1946)

22 січня 1946 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР створено Закарпатську область. Її територія об'єдналася в окрему адміністративну одиницю відносно нещодавно – 1919 р., коли ця земля стала Підкарпаторуським краєм у складі Чехословацької республіки. До того як єдиної адміністративно-територіальної одиниці нас не існувало. До речі, того ж таки 1919 р. у Хусті відбувся з'їзд, де практично одноголосно проголосували за входження нашого краю до соборної України. Але реалізувати тоді таке рішення не вдалося. 1939 р. тут на дещо урізаній території було проголошено навіть незалежну державу Карпатську Україну. Возз'єднатися же з великою Україною вдалося тільки 1945 р. Тоді же для вирішення якраз усіх проблем, пов'язаних з возз'єднанням, було створено унікальне перехідне державне утворення. Це була Закарпатська Україна зі своїм урядом з 17 місцевих діячів під назвою Народна Рада. Вона проіснувала 14 місяців і була ліквідована лише з утворенням уніфікованої Закарпатської області.

Отже, Закарпаття – єдина область України, яка упродовж ХХ ст. двічі бодай на недовгий час проголошувала свою державність. Це пов'язано перш за все з нашим унікальним геополітичним положенням, адже це єдина в Україні область, що межує одразу з чотирма країнами. Цим зумовлено і нинішній розвиток Закарпаття як перш за все регіону транскордонного співробітництва.

Закарпаття – наймолодша область України (якщо не рахувати Автономну Республіку Крим, або Черкаську область, створену у повоєнний час). Область відносно маленька – 12,8 тис. кв. км (2,1% території України) і 1243,4 тис. населення (на 1 січня 2009 р.). Тут 9500 річок і потоків, мінерально-сировинна база налічує 220 родовищ 30 видів корисних копалин. Діє 60 санаторно-курортних і оздоровчих закладів, зареєстровано 2000 пам'яток історії і культури.

Інша особливість області – наші унікальні гірські і лісові ландшафти. Тому Закарпаття називають українською Швейцарією. Я би радше назвав нас українською Грузією, бо у нас теж багато вина, пісень, овечих отар, кам'яних замків, дерев'яних церков.

Закарпаття є найбільш сільською, найбільш селянською з усіх областей України. Тільки тут сільське населення перевищує міське. У нас же найбільший за населенням сільський район України – Тячівський. І водночас Ужгород є найменшим з усіх обласних центрів України – таке собі казкове місто із табакерки.

Ще одна особливість області – демографічна. Упродовж віків професійна медицина тут ледве намічалася, зате різні епідемії та голоди бували щодесять років. Тому родини традиційно орієнтувалися на велику кількість дітей – за принципом: хто виживе, той виживе. Матері народжували практично щороку. Такі традиції вже закріпилися, тому діють і зараз, коли з медициною все гаразд. Через це область наша мала позитивний природний приріст навіть тоді, коли в більшості інших областей смертність вже перевищувала народжуваність. Тому частка закарпатського люду серед усього населення України повільно, але неухильно зростає.

Історично склалося так, що Закарпаття не стало індустріальним регіоном. У нас потужно розвивалася тільки лісова та деревообробна галузі. Затє – на совість: саме закарпатськими меблями обставлено Маріїнський палац у Києві, де приймають зарубіжних лідерів. Ще область відома своїми мінеральними водами, вином і коньяком, а також дуже працьовитими людьми. В радянські часи бригади наших шабашників будували корівники по всьому Союзу, добували нафту і газ, прокладали залізниці. Зараз наші заробітчани теж працюють від Владивостока до Лісабона, від Аргентини до Канади. А закарпатці творчих професій відомі практично в усіх областях України.

Основний напрямок розвитку Закарпаття зараз – туристично-рекреаційний. Не маємо моря як у Криму, затє маємо набагато

лісистіші гори, унікальні лижні траси, пішохідні і річкові маршрути для екстремалів. Маємо десятки санаторіїв і турбаз, багато з яких розрослися у цілі містечка і не поступаються європейським аналогам. Якщо вугілля чи метал ми потребуємо від інших областей України, то зате радо надаємо тамтешнім виробникам можливість зміцнити здоров'я, відпочити у наших благодатних краях.

Література ж про Закарпатську область налічує вже з десяти тисяч томів (не рахуючи періодики). Вона обліковується Закарпатською обласною універсальною науковою бібліотекою, яка вже видала близько 150 покажчиків. Щокварталу виходять покажчики "Закарпаття на сторінках преси", де обліковуються статті із понад сотні газетно-журнальних видань – районних, обласних, всеукраїнських. Від 1977 р. бібліотека видає "Календар краєзнавчих пам'ятних дат". З 2003 р. покажчик виходить у розширеному варіанті – з біобібліографічними матеріалами. З 2003 р. бібліотека видає і покажчик "Книга Закарпаття", наразі вийшло сім річників, де обліковуються усі книжки місцевих видавництв (а також книжки, видані поза межами області, але присвячені даному краю), які надійшли до фондів бібліотеки. Статистичні же дані по області регулярно публікує Головне управління статистики у Закарпатській області. Вже зо три десятиліття регулярно виходить збірник "Статистичний щорічник Закарпаття за ... рік" (у жовтні 2010 р. – збірник даних за 2009 рік), а також щороку виходить до десятка різних тематичних збірників статистики.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Басараб, М. Закарпаття = Transcarpathia : фотоальб. / М. Басараб, В. Браславець; пер. на англ. О. Драган. – Ужгород : Вид-во ПП Басараб М. М., 2006. – 16 с. : фото. – (Наш рідний край).
2. Географія Закарпатської області / О. В. Заставецька [та ін.]. – Тернопіль : Підручники & посібники, 1996. – 96 с.
3. Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX ст. / Закарпат. облас. осередок наук. т-ва ім. Т. Шевченка, Карпат. ун-т ім. А. Волошина ; редкол. В. В. Бедь [та ін.]. – Ужгород : Гражда, 2007. – 400 с.
4. Закарпаття – європейський регіон = Transcarpathia – European region / відп. за вип. М. Денис ; пер. англ. М. Денис. – Ужгород : Шарк, [2008]. – 36 с. : іл. – Текст укр., англ. мовами.

5. Закарпаття в енциклопедії українознавства / Наук. т-во ім. Шевченка ; ред.-упоряд. та передм. В. Маркусь. – Ужгород : Гражда, 2003. – 212 с. – (Енциклопедія українознавства тт.1–11).
 6. Закарпаття туристичне : путівник. – К. : Світ успіху, 2007. – 320 с.
 7. Історія міст і сіл Української РСР : Закарпат. обл. – К. : Голов. ред. Укр. Рад. Енцикл. АН УРСР, 1969. – 787 с. : іл.
 8. Нариси історії Закарпаття : Т. III : (1946–1991) / Закарпат. облдержадмін. ; редкол. : І. М. Різак [та ін.]. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2003. – 648 с.
 9. Природа Закарпатської області / за ред. К. І. Геренчука. – Львів : Вища шк., 1981. – 156 с.
 10. Радянське Закарпаття : док. і матеріали / Парт. арх. Закарпат. обкому компартії України, Держ. арх. Закарпат. обл. ; уклад. : М. К. Новіков, О. П. Славик. – Ужгород : Карпати, 1985. – 184 с.
 11. Рушак, М. Ю. Система хозяйствования в Закарпатской области в 1991–2004 годах : экон. упадок, развал аграр. сектора, губительное использование природных ресурсов, крах соц. защиты населения, политика ассимиляции русин, нарушение прав коренного населения / М. Ю. Рушак, В. И. Падяк ; Исследователь. центр карпатовед. при Изд-ве В. Падяка. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2004. – 56 с.
 12. Химинець, Ю. Закарпаття – земля української держави : нотатки з історії Закарпаття / Ю. Химинець. – Ужгород : Карпати, 1991. – 144 с.
- ***
13. Данилюк, Д. Закарпатській області – 60 років / Дмитро Данилюк // Хто є хто. Закарпаття. – Вип. 3 / авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К. : Укр. акад. геральдики, товар. Знаку та логотипу, 2007. – С. 4-8. : фото.
- ***
14. Вегеш, М. Закарпатська область вже не є для С. М. Ніколаєнка “білою плямою” : [про візит міністра освіти й науки України] : [розмову з ректором УжНУ / вів С. Біляк] / Микола Вегеш // Карпат. Україна. – 2007. – 3 берез. – С. 5.
 15. Густі, І. Ніхто не забутий, ніщо не забуто... : до 60-річчя Великої Перемоги / І. Густі // Новини Закарпаття. – 2005. – 12 квіт. – С. 6.
 16. Історичними кольорами Закарпаття є синьо-жовті, а не російський триколор // Фест. – 2008. – 27 груд. - 2 січ. – С. 4.
 17. Людвіг, Л. Історичні аспекти символіки Закарпаття / Л. Людвіг // Вісті Ужгородщ. – 2007. – 24 берез. – С. 5.
 18. Пеняк, П. Закарпаття – скарбниця археологічних старожитностей. Наше прадавнє минуле у зводі пам'яток історії і культури / П. Пеняк // Світогляд. – 2005. – 16 квіт. – С. 12.
 19. Федака, С. Золотий вік залізного Закарпаття / Сергій Федака // Закарпат. правда. – 2008. – 26 квіт. - 7 трав. – С. 14.

20. Федака, С. Перший газетний бум – рік 1867 : [історія краю в дзеркалі преси] / Сергій Федака // Фест. – 2006. – 21-27 верес. – С. 14.
21. Федака, С. Срібна Земля – Закарпаття / С. Федака, Ф. Шандор // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. – № 39-40. – С. 1-47.
22. Шандор, Ф. Історія Закарпаття : погляд фахівця / Федір Шандор // Репортаж. – 2007. – 13 січ. – С. 6.

СІЧЕНЬ: 24

МИХАЙЛО АНДРІЙОВИЧ РОЩАХІВСЬКИЙ

**120-річчя від дня народження композитора,
диригента, співака, фольклориста,
педагога та музично-громадського діяча (1891–1952)**

Михайло Андрійович Роццахівський (псевдоніми: Емер або М. Р.) – яскравий музикант, який більшу частину свого життя присвятив Закарпаттю. Багато часу був першопрохідцем: один із перших світських композиторів з професійною освітою; перший хормейстер хору “Руського театру”; засновник перших руських хорів з місцевої молоді, один із перших професійних збирачів музичного фольклору; автор першої на Закарпатті музично-фольклорної збірки для дітей; авторитетний музикант, котрий в числі найдостойніших був включений до складу Музичної комісії товариства “Просвіта”... До приїзду на Закарпаття М. Роццахівського цінували К. Стеценко, М. Леонтович, О. Кошиць, К. Квітка... Матеріали про нього у 20-х рр. ХХ ст. публікувалися за кордоном.

Михайло Андрійович виділявся високою ерудицією. За спогадами сучасників знав не менше семи іноземних мов: латинь, французьку, німецьку, англійську, італійську, чеську, угорську. Цікаво про нього висловився колишній викладач Ужгородської чоловічої учительської семінарії Федір Шимановський: “Вам подобається диригент Еміл Петрович Сокач? М. Роццахівський був такий же: талановитий музикант і світла людина”.

Народився Михайло Роццахівський в с. Концеба Подільської губернії Російської імперії (нині Одеської області України) в родині священика. Отримав хорошу духовну освіту: Тульчинське

духовне училище (1906) та Кам'янець-Подільську духовну семінарію (1913) [як і М. Леонтович!]. Захоплений музикою, обрав шлях вчителя. Спочатку викладав у церковно-приходських школах Вінниччини, а з 1916 р. і до її закриття – у Києво-Михайлівській церковно-учительській школі. У 1917 р. запрошений працювати у Музичну секцію Міністерства освіти. З коротких біографічних відомостей, розпорошених у спогадах сучасників, дізнаємося, що М. Рощахівський приблизно в цей же період навчався у Київському українському університеті, де захопився національними ідеями. Увійшов до складу Першого українського національного хору (кер. К. Стеценко, М. Леонтович, О. Приходько, О. Кошиць). Став учнем і молодшим другом Кирила Стеценка та Миколи Леонтовича. Включився у збирання музичного фольклору рідного Поділля. Під час військової служби у селах Кужелівка та Медвеже ушко Подільської губернії віднайшов і занотував рідкісні обрядові пісні, котрі К. Стеценко передав видатному українському фольклористу К. Квітці. Климент Квітка, а згодом і академік Філарет Колесса високо оцінили збирацьку роботу М. Рощахівського. Обидва вчені включили його нотування у власні збірники (К. Квітка “Українські народні мелодії” (1922) та Ф. Колесса “Народні пісні Подкарпатської Руси” (1938). Фольклорні музичні записи М. Рощахівського оцінив і Микола Леонтович. Вони настільки йому сподобалися, що на їх основі композитор написав ряд хорових обробок (“По горах, по горах сніженьки”, “Зайчик” та інші).

Музично обдарований від природи, М. Рощахівський виділявся красивим баритоном. У 1919 р. на конкурсній основі був включений до складу Української Республіканської капели, яка під керуванням Олександра Кошиця здійснила знамените концертне турне по Європі. Під час поїздки Михайло зарекомендував себе не лише, як хорист, але і як співак-соліст, перетворився на помічника диригента. Про це згадує у своїх спогадах сам О. Кошиць.

З ліквідацією Української Республіки разом з 18-ма учасниками капели приїхав на Закарпаття (1920). Включився у розбудову музичної культури краю, проявив себе різнопланово.

Як один із кращих диригентів (представник традицій української диригентської школи), вніс вагомий внесок у розвиток хорової справи. 18 учасників хорової капели О. Кошиця обрали його своїм хормейстером. У 1920 р. М. Рощахівський – хормейстер

ужгородського музично-театрального товариства “Кобзар”. У цей період на прохання молоді заснував студентські хори в Ужгородській чоловічій та жіночій учительських семінаріях, на основі яких було створено “Руський національний хор”. Пропагує українську хорову класику (твори М. Лисенка, К. Стеценка, М. Леонтовича, Я. Яциневича, Д. Бортнянського та ін.). Під керівництвом М. А. Рощахівського у 20–30-х рр. ХХ ст. було проведено багато тематичних концертів: “Руська народна пісня” (“Хорові обробки українських народних пісень”) (1920), “Українська духовна музика” (1921), “Кантата “Б’ють пороги” М. Лисенка” (1921), “Хорові твори Д. Бортнянського” (1926) та інші; зі сторінок краєвих видань порушує проблему хорового репертуару. У розгорнутій статті “Що співати?”, опублікованій в збірнику, присвяченому Першому з’їзду професійних хорів Підкарпатської Русі, рекомендує розвивати хорову справу на високохудожніх зразках хорової творчості М. Лисенка, К. Стеценка та М. Леонтовича. Одним із перших подає короткий огляд їх творчості, не боїться вказати справжню причину смерті М. Леонтовича.

Став хормейстером новоствореного “Руського театру товариства “Просвіта” в Ужгороді” (1920). У 20-х рр. ХХ ст. на Закарпатті в приміщенні нинішнього Ужгородського лялькового театру ставилися великі опери. З участю М. Рощахівського в 1920–1921 та 1925–1927 рр. було поставлено опери “Фауст” Ш. Гуно, “Продана наречена” Б. Сметани, “Сільська честь” П. Москаны, “Катерина” М. Аркаса, “Циганський барон” Й. Штрауса, “Заручини при свічках” Ж. Оффенбаха, оперети “Королева чардашу” І. Кальмана, “Циганська любов” Ф. Легара, “Барон Кіммель” В. Колло і т. д.

В рік смерті М. Леонтовича Михайло Андрійович вирішив продовжувати його справу і поступив на композиторське відділення Празької консерваторії. По завершенню навчання (1925) плідно працював, як світський *професійний композитор*. Писав переважно в хоровому жанрі. Створював обробки народних пісень для хору *a cappella* (“Сирота”, “Защебетала ластуваченька на дворі” та ін.), оригінальні хори (“Про Оленку” (сл. О. Духновича), “Коломийка”, “Аркан”, “Пластовий марш” (сл. В. Гренджі-Донського) та ін.), хорові поеми (“Змагайтеся!” (сл. О. Духновича), кантати (“Довбуш”), багато музики для дітей (“Пчолка”, (сл. С. Черкасенка), хоровий канон “Музика” (сл. і муз. М. Рощахівського) і т. д.). Його

композиторська творчість опиралася на фольклорні джерела, виділялася яскравістю музичної мови, використанням ряду сучасних прийомів і професіоналізмом. На жаль, після його смерті твори композитора були вилучені із родинного архіву і доля багатьох із них нині невідома. Але те, що збереглося, дозволяє стверджувати, що на Закарпатті він став засновником художніх хорових обробок народних пісень – обробок нового типу, започаткованих М. Леонтовичем і здійснив перехід до хорових творів великої форми – світських кантат та хорових поем.

Як одного з кращих музикантів краю та як людину з досвідом роботи у Міністерстві освіти, М. Рощахівського запрошують в Музичну Комісію товариства “Просвіта” (1921–1938). Він впливає на музичне життя краю, очолює *музично-педагогічний* та *музично-етнографічний* напрямки роботи. Для виховання дітей М. Рощахівський укладає збірник “Забава” з народно-музичними іграми (для дошкільного та молодшого шкільного віку) (1921). Цей збірник тривалий час залишався на Закарпатті єдиним збірником з дитячим музичним фольклором.

Досвід збирацької роботи на Поділлі Михайло переносить на нотування закарпатських народних пісень: неодноразово виїздить в музично-етнографічні експедиції, організовані “Просвітою” та Шкільним рефератом.

М. А. Рощахівський стояв біля витоків формування музичної фольклористики Закарпаття. Завдячуючи йому, перші кроки цієї науки опиралися на наукові позиції К. Квітки, а потім і Ф. Колесси. Він обирає недосліджені території, здійснює *перші музично-етнографічні* нотування закарпатської Гуцульщини, Мараморощини та межилаборської Лемківщини (найзахідніша територія Закарпаття, нині – Східна Словаччина). Вперше в краї занотовує такі реліктові жанри, як обжинкові ладкання та колядки-жеканки, започатковує Нотний відділ Крайового Архіву подкарпатурської народної пісні (1926) та розпочинає музично-етнографічне обстеження закарпатських сіл. Його два рукописних збірники 20-х рр.: “Пісні подкарпатських русинів” та “Мелодії пісень с. Радвань Земплинської жупи” – виявляють народно-музичне багатство нашого краю, а стаття “Музика й спів у прис. Вишоватом в Марамороші” (1931) відображає цікаві спостереження: *вперше* на Закарпатті М. Рощахівський помічає перетворення коломийки із

танцювальної у “співану”, відкриває унікальну архаїчну манеру виконання колядок-жеканок (з опущеними головами), ставить проблему необхідності вивчення взаємовпливів румунської і руської народної музики у Тересвянській долині, а в цілому, дає блискучий зразок комплексного вивчення музичного фольклору (як поєднання народного співу, інструментального музикування та народного танцю). Музично-етнографічні дослідження викладає зрозумілою і доступною для широкого читача мовою. Ця сторона його діяльності, що поєднала професіоналізм з посиленою увагою до обрядового фольклору, зацікавила Ф. Колессу. З 1934 р. між ними розпочалося листування. Вчений вбачав у М. А. Роццахівському найперспективнішого *етнографічно-грамотного* місцевого транскриптора народної музики. Його нотування ставив в один ряд зі своїми і включив у власний збірник “Народні пісні Підкарпатської Русі” (1938). Підтримуючи закарпатського фольклориста, Ф. Колеса підготував до видання об’ємний нотний фольклорний збірник М. Роццахівського “Пісні подкарпатських русинів”, котрий, на жаль, у 1939 р. разом з іншими матеріалами товариства “Просвіти” був знищений окупаційною владою.

Розповідь про Михайла Андрійовича була б неповною без характеристики його музично-педагогічної діяльності. Їй він приділяв велику увагу, бо усвідомлював, що діти – це майбутнє нації. На Закарпатті безпосереднім музичним вихованням займався в період учителювання у 1928–1938 рр. (у школах Тячівського, Велико-Березнянського та Виноградівського районів) та в 1946–1952 рр. (м. Виноградів).

Під час німецької окупації (1939–1944), переживши арешт і важке ув’язнення в камері для смертників, чудом залишився живим і змушений був відійти від музики.

Після закінчення Великої Вітчизняної війни весь свій досвід і уміння присвятив дітям. Став першим директором Виноградівської дитячої музичної школи (1946–1952), керівником зразкового дитячого хору, вчителем співів.

Відомий у 20-х рр. ХХ ст. в багатьох країнах Європи, Михайло Андрійович Роццахівський після смерті був незаслужено забутий. Це сталося із зрозумілих причин. Для сталінського режиму він мав надто багато негативів: син священика, активний діяч Української

Народної Республіки та Підкарпатської Русі; людина, що дозволила сказати правду про деякі “перекуси” Радянської влади.

Нині ж його ім’я відроджується. Незаперечно, що внесок М. Рошахівського у розвиток хорової та театральної справи на Закарпатті виявився вагомим, фольклористична та композиторська діяльність дала відчутний поштовх до подальшого руху вперед, а його учні і нині зберігають найкращі спогади про свого незабутнього вчителя.

Михайло Андрійович Рошахівський належав до когорти яскравих постатей “музичного ренесансу Закарпаття”, котрі залишили помітний слід у культурному житті нашого краю.

ВІРА МАДЯР-НОВАК

Джерельні приписи:

1. Забава : збірник забавок из мелодіями, назначеный для родинъ, захоронок та школ Подкарпатской Руси / уложив М. Рошаховскій. – Ужгород : Выдавництво тов. “Просвіта” в Ужгороді, 1921. – 37 с.
- ***
2. Баглай, Й. Перший хормейстер “Руського театру товариства “Просвіта” в Ужгороді” : до 110-річчя від дня народж. М. Рошахівського / Йосип Баглай // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 30-33.
3. Баглай, Й. У вирі українського національного пробудження : (до 115-ої річниці від дня народж. видат. актора, дириг. і педагога в Карпат. краї І. Трухлого) / Йосип Баглай. – Ужгород : Гражда, 1999. – 23 с. : фото. Зі змісту : [про М. Рошахівського]. – С. 6, 7.
4. Баглай, Й. Українська пісня над Карпатами : (до 80-річчя заснув. Закарпат. край. т-ва “Просвіта”) / Йосип Баглай. – Ужгород : Два кольори, 2000. – 44 с. : фото. Зі змісту : [про М. Рошахівського]. – С. 13, 15, 23, 24, 25, 31, 35, 36, 38, 39.
5. Гошовский, В. Из истории собрания и изучения украинских народных песен Закарпатья : [в т. ч. о хормейстре М. Рошахивском] / Владимир Гошовский // Гошовский, В. Украинские песни Закарпатья / Владимир Гошовский ; под. ред. Л. Н. Лебединского. – М. : Сов. комп., 1968. – С. 62-71.
6. Мадяр-Новак, В. Из досліджень на тему історії збирання і вивчення музичного фольклору Закарпаття : [в т. ч. про М. Рошахівського] / Віра Мадяр-Новак // Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення : зб. ст., есе про муз. культуру Закарпаття. – Вип. 1 / Ужгород. заоч. ф-т Донец. держ. муз. акад. ім. С. С. Прокоф'єва [та ін.] ; упоряд.,

- підготов. текстів, передм., прим. Л. М. Мокану ; редкол. В. Ф. Теличко та ін. – Ужгород : Карпати, 2005. – С. 292-327. : фото.
7. Мадяр-Новак, В. Михайло Рошахівський у витоків формування музичної фольклористики Закарпаття / Віра Мадяр-Новак // Київське музикознавство. – Вип. 10. – К., 2003. – С. 107-147.
8. Мишанич, О. На переломі : літературознав. ст. й дослідж. / Олекса Мишанич. – К. : Вид-во С. Павличко “Основи”, 2002. – 435 с.
Зі змісту: [про М. Рошахівського]. – С. 251.
9. Науковий збірник музею української культури в Свиднику. – Т. 4. : кн. 1. – Пряшів : Слов. пед. вид-во, Музей Укр. культури в Свиднику, 1969. – 499 с.
Зі змісту : [про М. Рошахівського]. – С. 118, 126, 128, 130, 131, 134, 136, 143, 144, 147.

10. Баглай, Й. Михайло Рошахівський – диригент, хормейстер і педагог / Йосип Баглай // Срібна Земля. – 2001. – 20 січ. – С. 14.
11. З когорти славних українців : [про вечір пам'яті до 110-ліття від дня народж. визнач. діяча укр. культури М. Рошахівського, в т. ч. про музикознавця В. Мадяр-Новак] // Срібна Земля. – 2001. – 24 лют. – С. 2.

СІЧЕНЬ: 28

ВІРА ВАСИЛІВНА МАДЯР-НОВАК

50-річчя від дня народження музикознавця,
фольклориста та педагога (нар. 1961)

Віра Василівна Мадяр-Новак – один із авторитетних на Закарпатті музикознавців-фольклористів, знана на Україні та за її межами. Матеріали про неї внесені в “Українську музичну енциклопедію”, в “Енциклопедію Закарпаття: визначні особи ХХ століття”; у біо-бібліографічний довідник “Жіночі постаті в історії Закарпаття”, в ряд публікацій Східної Словаччини. Двічі Лауреат обласної державної премії ім. Д. Є.Задора (2004, 2007). На сучасному етапі (разом з В. А. Шостаком) очолює наукову роботу області в галузі музичного фольклору, формує регіональну етномузикознавчу “школу”.

Народилася в сім'ї інженерів (батько – Василь Дмитрович – інженер-будівельник, мати – Віра Сергіївна – інженер-

конструктор). Її родина була багатонаціональною. По татовій лінії – дідусь був русином (із с. Гусного Великоберезнянського району Закарпатської області), бабуса – угоркою (із м. Тячова) і дуже захоплювалася румунською та угорською народною музикою. По маминій лінії – дідусь був родом із Кавказу, бабуса – із Полісся (на межі українсько-білоруського пограниччя). Ця строкатість дозволила ще в дитячі роки прожитися повагою до різних культур.

Дитинство та юність промайнули в Ужгороді, який став для Віри рідним містом.

Музичні здібності проявилися рано. Вже в 5 років, завдячуючи гарному голосу, заспівувала в дитячих хорах, виступала з сольними піснями; у 12 років з піснею М. Я. Попенка “Кличуть нас далі зоряні” (в дуєті з М. Луцьо) була включена до програми концерту-звіту від Закарпатської області. Любов до музики привела її в Ужгородську дитячу музичну школу ім. П. І. Чайковського в клас гри на фортепіано (викл. Карцуб К. П.). Музичні заняття поєднувала з навчанням в Ужгородській загальноосвітній школі № 6.

Коли на початку 1970-х рр. на Закарпаття з гастрольями приїхав Вольфганг Мейсінг, Віра виявилася тією “дівчинкою із залу обласної філармонії”, котру відомий телепат підняв з місця і сказав: “Не кидай музики! У тебе на цьому шляху буде все добре!”. Їй тоді це видавалося дивним, бо музичне мистецтво сприймала лише, як захоплююче хобі. Планувала, подібно батькам, стати інженером: у школі тяжіла до точних дисциплін; з математики та фізики брала участь у міських олімпіадах.

У зміні поглядів на майбутнє ключову роль відіграла Надія Григорівна Затіна. Незабутні уроки, участь і перемоги в музично-теоретичних олімпіадах... Під її впливом захоплення музично-теоретичними предметами стало настільки сильним, що по закінченні музичної школи не виникало жодних сумнівів: єдино можливим фахом має стати пізнання музики.

1977–1981 рр. пов’язалися із навчанням на музично-теоретичному відділі в Ужгородському державному музичному училищі (в класі викладачів Попової І. В. та Олійник Н. О.); 1981–1986 – в Петрозаводському філіалі Ленінградської державної консерваторії ім. М. А. Римського-Корсакова (клас доцента Тимонен Т. М.) та у

Львівській державній консерваторії ім. М. В. Лисенка (клас професора Луканюка Б. С.). Це був період професійного зростання. Вірі пощастило навчатися у кращих викладачів УжДМУ (за фахом – у Попової І. В., Олійник Н. О., Мокану Л. М., Карабана В. П., Желтвай З. М., Світлика М. П., Кухти І. Г., з фортепіано – у Чернової А. І.); в ПФ ЛДК ім. М. Римського-Корсакова – у професора Кона Ю. Г. (визнаного ЮНЕСКО людиною року), доцентів: Бочкарьової О. О., Тимонен Т. М., Краснопольської Т. В., Бутира Л. М.; в ЛДК ім. М. Лисенка – у таких авторитетних музикознавців, як Павлишин С. С., Луканюка Б. С., Волинського Й. З., Якуб'яка Я. В., Кобулея Е. Д. Вчилася із задоволенням, входила до числа кращих студентів курсу. Годинами просиджувала в бібліотеках. І, що цікаво, на кожному етапі навчання були свої улюблені предмети: в Ужгороді – музична література, в Петрозаводську – гармонія, у Львові – музичний фольклор.

Насичене студентське життя включало також захоплення театром (участь у театральних гуртках УжДМУ Соколової В. І., Панченка М. Г., теоретичних “капусниках”), інтерес до літератури і поезії (участь в Ужгородській міській студії поезії і публіцистики “Товариш” (кер. І. М. Колубакін), а в консерваторський період приходять справжнє зацікавлення науковою роботою. З першого курсу включилася у виступи на студентських конференціях. Серед перших робіт: “Третя партита М. Скорика в світлі новаторства і традицій” (кер. Т. М. Тимонен), “Особливості гармонії вищого порядку в опері М. Мусоргського “Хованщина” (кер. О. О. Бочкарьова), “Національні риси в опері Б. Сметани “Продана наречена” (кер. С. С. Павлишин), “Ладова теорія П. Сокальського” (кер. Б. С. Луканюк).

Наукове захоплення фольклором прийшло в консерваторії. Базою для цього слугували уроки Л. М. Мокану в Ужгороді, а першим поштовхом послужили незабутні враження від “приїзdnих” лекцій завідувачої відділом музичної фольклористики Московського музичного інституту ім. Гнесіних – Олени Єфіменкової. Один із кращих фольклористів Москви майстерно демонструвала студентам Петрозаводська високий аналітичний рівень, зацікавлювала і, на прикладі власних досліджень, переконувала, що вивчення музичного фольклору – це дуже приваблива сфера, а те, що наука молода, означає лише, що поле діяльності в ній надзвичайно широке.

Під впливом О. І. Єфіменкової Віра з власної ініціативи почала вивчати фольклористичні публікації Б. Бартока, на прохання Т. В. Краснопольської переклала з української на російську кілька наукових праць Ф. Колесси. Але справжня спеціалізація з музичного фольклору розпочалася лише у Львові, в класі засновника Кафедри фольклористики Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка – професора Б. С. Луканюка. Віра виявилася другою студенткою, яку він “допустив” до свого улюбленого дітища – народної музики. Вимогливий до себе, Богдан Степанович спонукав багато працювати, давав надзвичайно великі завдання. Дипломною роботою став “Частотний словник народнопісенних звукорядів західноукраїнських земель” (на матеріалі 10 000 народних пісень), який виявив найтипівіші та рідковживані звукоряди у західному регіоні і, як довідник, склав велику цінність. Голова іспитової державної комісії проф. Арсеній Котляревський при обговоренні зауважив, що якби дипломні роботи продавалися, то він купив би лише цю. Консерваторію закінчила з відзнакою.

Наступний великий життєвий етап: утвердження і зрілість – пов’язалися з викладацькою роботою в Ужгородському державному музичному училищі, а згодом і в Ужгородському заочному факультеті Донецької державної музичної академії ім. С. С. Прокоф’єва.

В. В. Мадяр-Новак поставила дисципліну “Музичний фольклор” на високий фаховий рівень, залучила студентів до збирацької, наукової та виконавської діяльності. Факти засвідчують, що систематичне збирання закарпатського музичного фольклору було розпочато з 1987 р. (Матеріали, відправлені на ВДНГ), а за період 2000–2009 рр. Віра Василівна підготувала на Всеукраїнські та Міжнародні конференції близько 25 студентських доповідей (зокрема на “Молоді музикознавці України” – 19, з яких 10 відзначені в числі кращих, а три отримали найвищу відзнаку конференції – опубліковані у ваківському виданні “Київське музикознавство” (Статті Тюпи В., Жданович К., Кріль К.). Як провідний викладач-методист з питань музичного фольклору Закарпатської області, уклала дві навчальні програми (“Народна музична література для ДМШ” та “Регіональний музичний фольклор для ЗОШ”), навчальний посібник “Збірник закарпатських народних пісень для шкіл” (у 2-х частинах), затверджені Міністерством освіти і науки України, ряд навчально-методичних фільмів.

Дослідженням музичного фольклору займається більше двадцяти років. Має близько 20 наукових публікацій на теми дослідження окремих народно-музичних жанрів та історії розвитку музичної фольклористики Закарпаття. Учасник Всеукраїнських та міжнародних конференцій. Пропагує нові фольклорні наукові “знахідки” та дає огляд основних подій музично-фольклорного життя краю у засобах масової інформації, теле- та радіопередачах.

Серед найпомітніших результатів останніх років стала організація і проведення В. В. Мадяр-Новак першої в історії Закарпаття Всеукраїнської етномузикознавчої конференції (2007 р.), приводом до якої стало відзначення 85-річчя Володимира Гошовського. Ця конференція засвідчила не лише про вшанування видатного земляка, але й про формування закарпатської школи музикантів-фольклористів з числа випускників В. В. Мадяр-Новак. Нині її колишні вихованці пишуть кандидатські дослідження: Катерина Оленич (НМАУ ім. П. Чайковського, наук. кер. О. І. Мурзіна), Габрієлла Сидоренко (НМАУ ім. П. Чайковського, наук. кер. І. Б. Пясовський), мають досвід роботи в музично-фольклорній лабораторії НМАУ ім. П. Чайковського (Катерина Жданович), здобули або здобувають освіту на кафедрах музичної фольклористики: Віталія Тюпа (НМА ім. Лисенка у Львові, наук. кер. В. В. Коваль), Ганна Пеліна (НМАУ ім. П. Чайковського, наук. кер. О. І. Мурзіна). Сама ж Віра Василівна працює над кандидатським дослідженням “Історія розвитку музичної фольклористики Закарпаття”, що охопила період XIX–XX ст. (НМА ім. Лисенка у Львові, наук. кер. Б. С. Луканюк).

Нині вона продовжує і розвиває на Закарпатті наукові починання Володимира Леонідовича Гошовського в галузі етномузикології.

ТЕТЯНА РОСУЛ

Джерельні приписи:

1. Мадяр-Новак, В. В. Збірник закарпатських народних пісень / Віра Василівна Мадяр-Новак. – Ч. 1. – Ужгород : Закарпаття, Вид-во Закарпат. облас. упр. статистики, 1999. – 219 с.
2. Мадяр-Новак, В. В. Збірник закарпатських народних пісень / Віра Василівна Мадяр-Новак. – Ч. 2. – Ужгород : Закарпаття, Вид-во Закарпат. облас. упр. статистики, 1999. – 201 с.
3. Мадяр-Новак, В. Каталог районування опублікованих нотних записів українських (руських, русинських) народних пісень сучасної території Закарпатської області / Віра Мадяр-Новак. – Ужгород : Ліра, 1999. – 48 с.

4. Мадяр-Новак, В. В. Народна музична література : прогр. І-ї ч. 4-річного курсу з “Української музичної літератури” / Віра Василівна Мадяр-Новак. – Ужгород : Ліра, 1998. – 28 с.

5. Учитель зі світлим ім'ям Надія : матеріали та спогади про Н. Г. Затіну / ред.-упоряд., авт. наук. ч., комент. і прим. В. Мадяр-Новак. – Ужгород : Гражда, 2009. – 260 с. : іл.

6. Мадяр-Новак, В. В. Володимир Гошовський і музична фольклористика Закарпаття : (до 80-річчя з дня народж. вчен.) / В. В. Мадяр-Новак // *Náš kultúrno-historický kalendár 2003*. – Užhorod : Užhorodský spolok Slovákov, 2003. – S. 20-23.
7. Мадяр-Новак В. В. Географія основного фонду опублікованих нотних записів українських (руських, русинських) народних пісень Закарпатської області / В. В. Мадяр-Новак // VI конференція дослідників народної музики червононоруських (Галицько-Володимирських) та суміжних земель. – Львів, 1995. – С. 66-76.
8. Мадяр-Новак, В. В. Дитячий фольклор в краєзнавчих нотних виданнях початку 20-х років ХХ століття / В. В. Мадяр-Новак, М. І. Мартинюк // Матеріали IV Всеукраїнської науково-методичної конференції. – Ужгород, 2001. – С. 68-71.
9. Мадяр-Новак, В. В. Завдання та методика організації фольклорних експедицій в Ужгородському державному музичному училищі / В. В. Мадяр-Новак // Матеріали II Всеукраїнського науково-практичного семінару викладачів музичного фольклору. – К., 1993. – С. 50-54.
10. Мадяр-Новак, В. В. Збірник “Народні пісні подкарпатських русинів” – початок фольклористичної діяльності Юрія Костюка / В. В. Мадяр-Новак // *Náš kultúrno-historický kalendár 2000*. – Užhorod : Užhorodský spolok Slovákov, 2000. – S. 23-26.
11. Мадяр-Новак, В. В. Из досліджень на тему історії збирання і вивчення музичного фольклору Закарпаття / Віра Мадяр-Новак // Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення : зб. ст., есе про муз. культуру Закарпаття. – Вип. 1 / Ужгород. заоч. ф-т Донец. держ. муз. акад. ім. С. С. Прокоф'єва [та ін.] ; упоряд., підготов. текстів, передм., прим. Л. М. Мокану ; редкол. В. Ф. Теличко та ін. – Ужгород : Карпати, 2005. – С. 292-327. : фото.
12. Мадяр-Новак, В. Михайло Рошахівський у витоків формування музичної фольклористики Закарпаття / Віра Мадяр-Новак // Київське музикознавство. – Вип. 10. – К., 2003. – С. 150-158.
13. Мадяр-Новак, В. В. Музичний фольклор – загальнонаціональна культурна цінність та важливий фактор національного виховання дітей /

- В. В. Мадяр-Новак // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць Акад. пед. наук України. – Кн. 2. – К., 1999. – С. 240-246.
14. Мадяр-Новак, В. В. Музично-фольклористична діяльність Петра Михайловича Світлика на Закарпатті / В. В. Мадяр-Новак // Київське музикознавство. – Вип. 17. – К., 2005. – С. 76-86.
 15. Мадяр-Новак, В. Народний учитель : до 100-річчя з дня народж. П. Світлика / Віра Мадяр-Новак // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 55-57.
 16. Мадяр-Новак, В. В. Перші фонозаписи закарпатського музичного фольклору / В. В. Мадяр-Новак // Тези VIII Всеукраїнської науково-теоретичної студентської конференції “Молоді музикознавці України”. – К., 2006. – С. 45-47.
 17. Мадяр-Новак, В. В. Старовинні ладкання Закарпаття та східної Словаччини / В. В. Мадяр-Новак // *Náš kultúrno-historický kalendár 2002*. – Uzhorod : Uzhorodský spolok Slovákov, 2002. – S. 53-56.
 18. Мадяр-Новак, В. В. Фольклористична діяльність Дезидерія Задора / В. В. Мадяр-Новак // Київське музикознавство. – Вип. 14. – К., 2004. – С. 128-135.

19. Мадяр-Новак, В. Інколи самі не усвідомлюємо, наскільки ми багаті й талановиті : [інтерв'ю з музикознавцем / вела І. Козоріз] / Віра Мадяр-Новак // Фест. – 2002. – 21-27 лют. – С. 14.
20. Мадяр-Новак, В. Музикознавці з периферії своєю ерудицією здивували столицю : [про наук.-теорет. конф.-конкурс “Молоді музикознавці України”] : [розмову з музикознавцем / вела І. Густі] / Віра Мадяр-Новак // Новини Закарпаття. – 2002. – 8 черв. – С. 14.
21. Мадяр-Новак, В. Музичний фольклор як фактор відродження національного виховання дітей / В. Мадяр-Новак, М. Мартинюк // Освіта Закарпаття. – 2006. – № 3. – С. 92-95.
22. Мадяр-Новак, В. Розвивати музичну етнологію : [інтерв'ю з музикознавцем / вів І. Хланта] / Віра Мадяр-Новак // Молодь Закарпаття. – 2000. – 20 трав. – С. 5. : портр.
23. Мадяр-Новак, В. Слово про П. Лінтура : [видат. закарпат. фольклорист, літературознавець, педагог] / Віра Мадяр-Новак // Карпат. край. – 2000. – № 1-4. – С. 117-118.
24. Мадяр-Новак, В. Філарет Колесса на Закарпатті / В. Мадяр-Новак // Новини Закарпаття. – 1997. – 14 серп. – С. 7.

25. Висіцька, Т. Мадяр-Новак Віра Василівна : [музикознавець, фольклорист] / Таміла Висіцька // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття :

- Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Висіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 177-178. : портр.
26. Поп, И. Мадяр-Новак Вера : [етномузиколог, фольклорист, педагог] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 238.
27. Росул, Т. І. Мадяр-Новак Віра Василівна : [музикознавець, педагог] / Т. І. Росул // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 197-198. : фото.
28. Шевчук, О. Мадяр-Новак Віра Василівна / О. Шевчук // Українська музична енциклопедія. – Т. 3. – К., 2010.
- ***
29. Оприш, В. Вірин пісенний міст : [про презентацію кн. В. В. Мадяр-Новак “Збірник закарпатських народних пісень” у 2 ч.] / Василь Оприш // Новини Закарпаття. – 2000. – 24 лют. – С. 6. : іл.
30. Радославка, М. Знову разом : [про ансамбль нар. обрядів Закарпаття, кер. якого є В. Мадяр-Новак] / Марія Радославка // Соціал-демократ. – 2000. – 16 верес. – С. 7.

ЛЮТИЙ: 1

ВАСИЛЬ ЮРІЙОВИЧ КУРУЦ

100-річчя від дня народження одного з організаторів
Підкарпатського Союзу Молодих (ПСМ),
борця антифашистського Руху Опору (1911–1976)

Василь Куруц народився в с. Кольчино на Мукачівщині, у бідній багатодітній селянській родині. Батько його у першу світову війну побував у російському полоні і часто розповідав дітям про революційні події на Сході. Хлопець зростав працелюбним, з 12-річного віку включився в трудову діяльність у господарстві батьків. Любив і шанував фізичну працю і одночасно завжди відчував потяг до знань. Тому після закінчення шести класів сільської народної школи при невеликих селянських статках батьки все ж відправили здібного хлопця на навчання в місто.

З вересня 1923 по червень 1927 р. юнак навчався в Мукачівській реальній гімназії, а далі в 1927–1928 рр. у відомій тамтешній Торговельній академії. На жаль, після першого року Василеві довелося перервати навчання. Причина занадто прозаїчна – у

батьків не вистачало грошей на оплату навчання. Довелось самому заробляти на хліб насущний. Пішов працювати на залізничну станцію в Мукачеві, згодом у Королеві і Берегові. Міг хоч дечим допомагати батькам, підтримувати молодших братів-школярів. А ще робота на залізниці, як згадував пізніше, давала змогу спілкуватися з багатьма людьми, бути обізнаному з подіями в краї.

Юнак багато часу проводив серед молодих робітників, постійно і зацікавлено стежив за прогресивними виданнями, перші з яких потрапили йому до рук ще в Торговельній академії. Часто приходив у Робітничий будинок на вул. Інтернатську, 12, де розміщувалося крайове партійне та молодіжне керівництво. Тут у 1931 р. особисто познайомився з Олексою Борканюком, який тоді очолював крайову молодіжну організацію і редагував газету “Працююча молодь”. У Робітничому будинку Василь згодом стрінеється також з серйозним юнаком із Березнянщини Йосипом Гавелкою. Незабаром вони спільно організували в Торговельній академії і в школах Мукачева кілька молодіжних гуртків.

Як завжди, непростою була агітаційно-масова робота під час передвиборних кампаній. У краї діяло тоді близько двох десятків різного роду політичних партій та організацій, котрі обманом, обіцянками і дрібними подачками намагалися привернути людей до себе. Однак роз'яснювальна робота комуністів і комсомольців, їхні виступи на зборах і мітингах призводили до того, що всі намагання супротивних сил здебільшого виявлялися марними. Звичайно, власті не хотіли подібного допускати. Тому за активну участь у передвиборній кампанії до парламентських виборів 1935 р. у липні місяці В. Куруц був звільнений з роботи із “вовчим білетом”. Тож не міг більше влаштуватися на державну службу. Впродовж 14 місяців залишався безробітним. Зрештою, вільного часу для революційної роботи стало значно більше.

Тим часом у молодіжному революційному русі назрівали істотні зміни. У відповідності з директивами VII конгресу Комінтерну були прийняті рішення про перебудову комуністичних молодіжних спілок у масові антифашистські і демократичні організації. 8 грудня 1935 р. на крайовій конференції в Мукачеві делегат конгресу молодіжного інтернаціоналу в Москві (вересень–жовтень 1935 р.) від молоді Закарпаття Михайло Гаджега наголошував: “Для того, щоб молодь Підкарпаття виборола краще життя, їй треба витворити нову, непартійну організацію молоді, до котрої

зорганізувалося б усе молоде покоління”. Делегати конференції дійшли висновку, що попередня праця серед юнацтва не була достатньою, і тому треба створювати нову, масовішу організацію, яка успішно вела би боротьбу за всі домагання молоді. Разом з Й. Гавелкою, М. Смутком, Д. Тарахоничем, М. Гаджегою та іншими Василь Куруц – на передньому краї боротьби за нову молодіжну організацію, яку запропоновано назвати Підкарпатським Союзом Молодих. Її установчі збори відбулися в Мукачеві 13 листопада 1936 р. Головою ПСМ був обраний В. Куруц, секретарем – М. Гаджега.

Паралельно йшов процес створення низових організацій ПСМ. У зв'язку з цим В. Куруц часто виступає на мітингах, зборах і маніфестаціях. Близько трьох тисяч чоловік зібралися на першотравневий мітинг у Мукачеві, де в числі ораторів були О. Борканюк, І. Моргентал, представники української та угорської молоді краю. Чи не вперше виступаючи на такому багатолюдному мітингу, В. Куруц заявив, що українська молодь приєднується до необхідності оборони Чехословаччини, але не фашистської, а дійсно демократичної. Наприкінці червня він відкривав антифашистський мітинг молоді в Мукачеві, на якому виступали І. Балега, М. Гаджега, Й. Гавелка, Д. Попович та інші. Голова ПСМ також взяв участь і виступив на зборах, конференціях і маніфестаціях у Шелестові, Арданові, Верхній Визниці, Ставному та інших населених пунктах.

Відчуваючи потребу в знаннях, В. Куруц постійно поповнював свій ідейно-теоретичний багаж. У 1936 р. він закінчив крайові партійно-політичні курси в Мукачеві, а згодом ще два місяці навчання в Празі.

Попри активну партійно-молодіжну роботу 25-річному юнакові треба було заробляти на прожиття. Тому з вересня 1936 р. працював паралельно на різних роботах у робітничо-селянському товаристві “Єдність”. У 1937–1938 рр. закінчив 9-місячні кооперативні курси в столиці республіки, відтак успішно працював у кооперативі в Мукачеві, керував роботою “Єдності” в Сваляві.

Після заборони комуністичних організацій з листопада 1938 р. В. Куруц проводив нелегальну роботу в Свалявському окрузі. За дорученням партії працював у різних ворожих організаціях, до середини березня 1939 р. був секретарем Співки залізничних і поштових робітників Карпатської України в Хусті.

У день початку остаточної окупації краю угорськими військами В. Куруц виїхав у Рахів, де в гімназії вчилися його молодші

брати Петро та Ілля. Тим часом довідався, що вдома проти нього хортистські власті розпочали слідство, й тому перебрався через румунський кордон у сусідню країну. У Мараморош-Сигеті відбулася остання зустріч В. Куруца з О. Борканюком, який разом з І. Туряницею і С. Вайсом через Румунію переходив у Радянський Союз. Згодом О. Борканюк кілька разів згадував про В. Куруца у своїх листах, написаних у травні-червні і серпні 1939 р. Так, у листі від 16 травня на ім'я Г. Феєра в Лондон він просив “для всіх відповідальних товаришів, які проявили себе витриманими і чесними більшовиками, і опинилися за кордоном, зробити все, щоб могли дістатися до Англії”. Серед перелічених у листі були прізвища Ю. Гаджеги, В. Куруца, Е. Пуфлера.

З кінця березня по вересень 1939 р., перебуваючи на території Югославії, В. Куруц важко заробляв на прожиття, влаштувавшись чорноробом у чехословацькій школі емігрантів у Белграді. Через півроку транзитом через Туреччину і Сирію з чималими клопатами зрештою дістався Франції. Щоправда, під час зупинки в Константинополі без зайвого афішування намірів дістався при нагоді в радянське консульство з проханням дати візу на в'їзд до СРСР. Зовні ввічливий консул однак настійно порадив йому як комуністові залишитися в чехословацькому війську і там працювати проти фашизму.

Після 6-тижневого перебування в чехословацькому легіоні В. Куруц за підозрою в комуністичній пропаганді був заарештований і засуджений на 26 місяців військової тюрми. Після окупації Франції фашистами його шлях проліг у концтабір м. Верне. Там знайомиться з радянськими військовополоненими, встановлює контакти з місцевими комуністами. Згодом тікає до французьких партизанів (“макі”). Але отримує завдання повернутися в Бордо й продовжити роботу в місті. За його участю було звільнено з концтабору 27 радянських військовополонених і 13 в'язнів-смертників. Всі вони вступили в ряди партизанського загону.

Після визволення Бордо із наявних тут слов'ян було сформовано окреме з'єднання, а В. Куруца призначено керівником чехословацької групи і заступником командира Слов'янського партизанського загону. Пізніше у французькому місті Ажені нашого земляка обрали головою місцевого Народного комітету. Обирався також керівником організації іноземних громадян, в якій були тисячі італійців, іспанців та поляків. Як учасника крайового

з'їзду комуністів у Парижі, партія направляє його в чехословацьку військову частину командиром відділення другої чехословацької західної бригади. Брав участь у боях за Дюнкерк. Після закінчення бойових дій В. Куруца переводять на службу до Моравської Острави в армію генерала Людвика Свободи.

На Закарпаття повернувся в серпні 1945 р. І вже за кілька днів написав заяву про вступ до Компартії Закарпатської України, до якої додав довідку Центрального секретаріату КПЧ, що підтверджувала його участь у партизанському русі на території Франції і Бельгії, членство у Французькій компартії та з березня 1945 р. в армійській організації Компартії Чехословаччини. В числі рекомундуючих був Ю. Ф. Млавець, який добре знав В. Куруца з довоєнних часів. До речі, саме завдяки йому автор цих рядків у свій час мав змогу особисто познайомитися з В. Ю. Куруцом, слухати його цікаві розповіді.

В. Куруц працював у Мукачівському окружкомі КПЗУ, зокрема, його обирали секретарем партійної організації апарату окружкому. Згодом став слухачем першого набору обласної радпартшколи в Ужгороді. У 1949–1951 рр. закінчив з відзнакою двохрічну партійну школу у Львові. Далі працював заступником начальника політвідділу Хустської, начальником політвідділу Берегівської МТС, головою колгоспу, на господарській роботі, в системі торгівлі. Читач може помітити, що в плані кар'єри не сягнув він високих щаблів, хоча в ті роки люди з нижчою освітньою підготовкою і меншим досвідом здобували помітніші посади. Звичайно, ці посади в першу чергу займали кадри, прислані з Росії чи бодай Східної України. Працьовитість, прямота і чесність та порядність корінних закарпатців не завжди належно шанувалися. Тим більше, якщо взяти до уваги ще дві обставини. У повоєнні роки участь у боротьбі проти фашизму на Західному фронті (що там казати, навіть у Чехословацькому корпусі на території СРСР!) особливих симпатій не викликала. Не додавало плюсів і те, що два молодші брати В. Куруца після війни влаштували своє життя в Чехословаччині (хай навіть і “братній”!): один – старшим офіцером народної армії, інший – учителем середньої школи. За тодішніми мірками це викликало якісь підозри.

Зрештою, заглиблену у себе, трохи замкнуту по натурі людину нібито не так уже й хвилювали посади та зовнішні ознаки

благополуччя. Здавалося, досить було і скромних нагород – медалей “За визволення Праги”, “За перемогу над Німеччиною” та післявоєнної “За трудову доблесть”. Ніколи не мав на гадці заздрити численним кавалерам застійних орденів.

Помер Василь Юрійович Куруц у Кольчині 5 березня 1976 р.

ВАСИЛЬ ДЕЛЕГАН

Джерельні приписи:

1. Борканюк, О. Чим є для нас Радянський Союз : вибрані ст., промови, інтерпеляції / Олекса Борканюк. – Ужгород : Карпати, 1976. – 340 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 291, 293, 295, 326.
2. Делеган, В. В. Куруц Василь Юрійович (1911–1976 рр.) / В. В. Делеган // Борці партії. – Ужгород : Карпати, 1984. – С. 205-207. : фото.
3. Довганич, О. Д. Закарпаття в роки війни / О. Д. Довганич, З. А. Пашкуй, М. В. Троян. – Ужгород : Карпати, 1990. – 171 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 31, 34.
4. Дочинець, М. Куруц Василь : (1911–1976) / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря // Дочинець, М. Енциклопедія Мукачєва в іменах / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря. – Мукачєво : Карпат. вежа, 2006. – С. 280.
5. История городов и сёл Украинской ССР : Закарпатская область. – К. : Ин-т истории АН УССР, Глав. Ред. Укр. Сов. Энцикл., 1982. – 612 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 318, 319.
6. Климполюк, М. В. Юність в боротьбі / Микола Васильович Климполюк. – Ужгород : Закарпат. облас. вид-во, 1959. – 104 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 96.
7. Нариси історії Закарпатської обласної партійної організації. – Ужгород : Карпати, 1980. – 320 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 91.
8. Пагіря, В. В. Куруц Василь Юрійович (1911–1976) / Василь Васильович Пагіря // Довганич, О., Пагіря, В. Закарпатські воїни генерала Людвика Свободи. – Ужгород : Патент, 1999. – С. 104-106.
9. Попович, Д. Крізь тортури / Дмитро Попович. – Ужгород : Карпати, 1977. – 192 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 108, 122, 123.
10. Ротман, М. Напередодні Другої світової : (з історії Закарпат. комуніст. орг. 1933–1938 рр.) / Микола Ротман. – Ужгород : Карпати, 1964. – 140 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 68.
11. Співак, Б. І. Нариси історії революційної боротьби трудящих Закарпаття в 1930–1945 роках / Борис Іванович Співак. – [Львів] : Вид-во Львів. ун-ту, 1963. – 381 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 210, 211, 212, 226, 238, 252.

12. Справі революції відданий / упорядкув. і літзапис І. К. Стецюри. – Ужгород : Карпати, 1987. – 198 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 22, 32, 188, 192.
13. Тези доповідей та повідомлення до XVIII наук. конф. : (квіт. 1964 р.) / МВ і ССО УРСР, УжДУ, Каф. історії КПРС. – Ужгород, 1964. – 82 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 72.
14. Шляхом Жовтня : боротьба трудящих Закарпаття за соц. і нац. визволення, за возз'єднання з Рад. Україною : зб. док. – Т. IV : (1934–1938 рр.). – Ужгород : Карпати, 1964. – 596 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 256, 258, 278, 522.
15. Шляхом Жовтня : боротьба трудящих Закарпаття за соц. і нац. визволення, за возз'єднання з Рад. Україною : зб. док. – Т. V : (1938–1944 рр.). – Ужгород : Карпати, 1967. – 520 с.
Зі змісту : [про В. Куруца]. – С. 440.

16. Делеган В. “... Я постановив усе своє життя присвятити справі трудового народу” : [про колиш. голову Підкарпат. Союзу молодих В. Ю. Куруца] / В. Делеган // Молодь Закарпаття. – 1991. – 23 берез. – С. 6-7. : фото.
17. Климпотюк, М. Спілка молодих : до 50-річчя Радянської влади : [про Закарпат. Спілку молодих, в т. ч. про В. Куруца] / Микола Климпотюк // Закарпат. правда. – 1966. – 20 серп. – С. 2.

ЛЮТИЙ: 20

КАТЕРИНА ІЛЛІВНА ШЕЛЕПЕЦЬ

100-річчя від дня народження педагога, художниці
(1911–1988)

Слово про матір

Про свою матір Катерину Шелепець (20.02.1911–26.12.1988), згадую з благоговінням, схиляючи голову перед її задушевністю, всебічним обдаруванням і наполегливістю, з якою вона реалізувала свій талант, невтомною працелюбністю, тривкістю і мужністю, жертівністю і самовідданістю служіння людям.

Мати, як і батько, належала до тієї плеяди учителів-сподвижників, зусиллями яких, за визнанням В. Гренджі-Донського, із “етнічної маси сформувався свідомий український народ”.

Народилася 20 лютого 1911 р. у сім'ї лісоруба Іллі Сегеди з Великого Березного.

Рано осиротівши, наймолодша із дев'яти дітей спромоглася отримати диплом вчителя народних шкіл в Ужгородській учительській семінарії (1926–1930), одночасно студіюючи живопис у Й. Бокшая. Пізніше під наставництвом А. Волошина пройшла фахову підготовку для викладання в горожанських школах. Працю вчительки розпочала в 1930 р. в с. Ільниця на Іршавщині, потім разом з чоловіком Іваном Шелепцем, відомим просвітянином і громадсько-політичним діячем краю, вчителювала в найвіддаленіших верховинських селах – Стричаві, Ставному та Ужку, а з 1945 р. і до виходу на пенсію в 1966 р. – у Великому Березному.

Учительське подружжя вело серед горян активну культурно-освітню і патріотичну роботу, до якої колишні режими ставились неприхильно. Після трагічного березня 1939 р. мати – одна із очільниць жіночого руху, і батько – заступник команданта Карпатської Січі, потерпали від переслідувань, тривалий час були безробітними. З встановленням радянської влади, “місцевій і безпартійній” матері – студентці-заочниці випускного курсу географічного факультету Львівського педінституту – заборонили викладати географію як “політичну” дисципліну.

Із позбавленням батька права на вчительську працю, сім'я, в якій росли двоє дітей, опинилася в повоєнні голодні роки на межі виживання, що примусило матір змінити фах. За короткий час вона зуміла стати авторитетним спеціалістом-хіміком.

Крім педагогічної діяльності, матір знали як талановиту акторку і театрального режисера, вона створювала п'єси та хореографічні композиції, публікувала статті на виховні та мистецькі теми, здійснювала літературні переклади, і, звичайно, віддавалась сповна улюбленому заняттю – малюванню. Її пейзажі, натюрморти і сюжетні роботи експонувалися на багатьох виставках, зокрема, в Києві (1983), а персональні виставки в Ужгороді (1981) та Львові (1986) визнані як помітні культурно-мистецькі події. Картини матері зберігаються у фондах Львівського музею народної архітектури і побуту, в приватних колекціях в Україні і за кордоном.

Мати не називала себе художницею, вважаючи заняття образотворчим мистецтвом тільки однією із граней системи навчання та естетичного виховання, формування непроминутих почуттів людяності і добра, духовності і любові до отчої землі та її природи.

Найбільшим надбанням народної вчительки і митця з ласки

Божої є пам'ять і спогади вдячних учнів і шанувальників її таланту, засвідчені численними публікаціями згадок, статтями і нарисами. Уривки із окремих публікацій, подані нижче, ілюструють захоплююче і шанобливе ставлення до неї, як неординарної особистості.

“Читальня т-ва “Просвіта” в Ставнів влаштувала святочну академію... Після хору зачалось представлення “Безталанної” чистою нашою українською мовою. К. Шелепцова в ролі Софії своїм справді артистичним виступом довела публіку до сліз...” (“Українське слово”, 3 груд. 1936 р.).

“Дня 29-го січня ц. р. відбувся у Великім Березні великий окружний з'їзд УНО... Пані Шелепцова промовляла від січовичок...” (“Нова свобода”, 31 січ. 1939 р.).

“Вона – моя вчителька. Не один рік я мав щастя відвідувати її уроки, слухати її розповіді... Це завдяки їй, учительці своїй, усі ми безмежно, на все життя, полюбили чарівну українську народну пісню!...” (І. Цупа, “Карпатська зірка”, 18 листоп. 1967 р.).

“Незабутнє враження справили на хлопця (М. Романишина – *авт.*) відвідини шкільної вчительки Катерини Іллівни Шелепець... в помешканні якої він уперше в житті побачив “світську картину”... (В. Мартиненко, “Дніпро”, № 8, 1969 р.).

“... Знати, що довкола тільки колір смутку і жалю, а у тебе під руками – райдуга фарб, бери найяснішу, щоб полотно від першого пензля зайнялося...”

У власному житті вона, найпевніше, не змогла б одділити якусь грань і визначити: в ній я уся. Викладаючи хімію, була режисером учнівських, учительських і сільських вистав, художнім керівником танцювального гуртка, автором численним хореографічних картин, вела студію малювання, керувала народним театром при районному будинку культури, сходила з етюдником Верховину й Гуцульщину...

Сестро-осене, матінко-земле, не через віконну шибку приймаю вас, а так – з серця у серце. Коли ж надійде зима, залишіть мене на білім світі червоною калиною стояти”. (П. Часто, “Закарпатська правда”, 27 груд. 1970 р.).

“... Не раз хлопчаком після уроків забігав до Вашої робітні – туди, ніби на додатковий урок з естетики після Ваших уроків хімії... Той поріг переступала більшість учнів...”

Десь тільки бринить осінній смуток від Ваших років... І при відкриваються двері до пізнання, до розуміння того, що як і душу

і серце матері, так і вчительки, годі досягнути...” (Ф. Зубанич, “Молодь України”, 7 січ. 1982 р.).

“...Шелепець Катерина Іллівна – педагог, народна художниця, культурний діяч,.. тонкий лірик, закохана в життя, природу... З глибоким почуттям любові оспівує красу рідного краю, працю земляків-лемків...” (“Наше слово”, Варшава, 14 і 21 лип. 1985 р.).

“... Катерина Іллівна, як, горда жінка і поетична натура, шукала розраду в педагогічній праці і черпала наснагу в мистецтві,.. навчала розумному і прекрасному та дала путівку у світ тисячам своїх учнів,.. залишившись в історії краю воістину його Народною Вчителькою”. (Й. Баглай, “Срібна Земля”, 24 лют. 2001 р.).

Катерина Іллівна Шелепець померла 26 грудня 1988 р. в Ужгороді, похована на своїй батьківщині у Великому Березному.

ВОЛОДИМИР ШЕЛЕПЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Звітна виставка художніх творів майстра народної творчості Меланії Балаж та самодіяльних художників Катерини Шелепець, Володимира Шелепця : кат. / Облас. наук.-метод. центр нар. творчості і культурно-освіт. роботи, Облас. міжспілк. будинок самодіял. творчості, Закарпат. музей нар. архіт. та побуту. – Ужгород : Закарпат. облполіграфвидав, 1981. – 7 с. : репрод.
2. Шелепець, К. Живопис : [кат.] / Катерина Шелепець ; вступ. ст., укладання та редагування В. Шелепця. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2002. – 13 с.

3. Шелепець, К. Виховання – справа сім’ї і школи / К. Шелепець // Карпат. зірка. – 1974. – 5 берез.
4. Шелепець, К. Зустріч з прекрасним : [про вчителя Солян. шк. – В. І. Цифру] / К. Шелепець // Карпат. зірка. – 1983. – 12 квіт. – С. 4.
5. Шелепець, К. Чудовий відпочинок – рукоділля : [про нар. вишивку та рукодільність М. П. Кирлик] / К. Шелепець // Карпат. зірка. – 1975. – 4 берез.
6. Шелепець, К. Якщо у сім’ї – першокласник / К. Шелепець // Карпат. зірка. – 1974. – 17 верес.

7. Баглай, Й. Педагог і митець з ласки Божої : до 90-річчя від дня народж. нар. вчительки і самодіял. худож. К. Шелепець / Йосип Баглай // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 46-49.

8. Густі, В. Сонячна палітра : [про худож. К. І. Шелепець] / Василь Густі // Карпат. зірка. – 1974. – 8 берез.
9. Єлейко, І. “Закарпатська палітра” на галицькому вернісажі : [про вист. “Закарпатська палітра” у Львів. музеї нар. архіт. та побуту та живописців К. Шелепець, В. Шелепця, Г. Олексюка] / Ірина Єлейко // Фест. – 2007. – 12-18 квіт. – С. 14. : фото.
10. Звонар, І. Днина творчістю зоріє : [про вист. робіт худож. М. Й. Балаж, К. І. Шелепець та В. І. Шелепця] / І. Звонар // Закарпат. правда. – 1981. – 30 жовт. – С. 4. : фото.
11. Зубанич, Ф. Відломлю окраєць сонця... : відкритий лист моїй вчительці, самодіял. худож. К. І. Шелепець / Федір Зубанич // Карпат. зірка. – 1982. – 5 січ. – С. 3, 4.
12. Зубанич, Ф. Синя птаха щастя : відкритий лист моїй вчительці, самодіял. худож. К. І. Шелепець / Федір Зубанич // Молодь Закарпаття. – 1982. – 7 січ.
13. Мартиненко, В. Пісня Верховини : [про закарпат. худож. М. Романишина, в т. ч. про худож. К. І. Шелепець] / Валентина Мартиненко // Дніпро. – 1969. – № 8. – С. 141-142.
14. Цуга, В. Півонії зацвітають восени : [про худож. К. І. Шелепець] / В. Цуга // Карпат. зірка. – 1975. – 18 жовт.
15. Цуга, І. Зустріч з чарівником : [про педагога та худож. К. І. Шелепець] / І. Цуга // Карпат. зірка. – 1967. – 18 листоп.
16. Часто, П. Я без твоєї любові, що дім без порога : [про К. І. Шелепець] / П. Часто // Закарпат. правда. – 1970. – 27 груд. – С. 4.

ЛЮТИЙ: 26

ІВАН МИХАЙЛОВИЧ ВАШКЕБА

70-річчя від дня народження заслуженого журналіста
України (нар. 1941)

Вашкеба Іван Михайлович народився в м. Виноградів Закарпатської області 26 лютого 1941 р. в родині відомого севлюського дипломованого муляра Михайла Михайловича Вашкеби.

Трудову діяльність розпочав зразу ж, після закінчення у 1957 р. середньої школи. Різним виробничим професіям навчався безпосередньо на виробництві, в першу чергу – Виноградівському широкопрофільному промисловому комбінаті. Працював

слюсарем-інструментальником, ковалем, а згодом газоелектро-зварником, токарем.

З 1959 по 1962 рр. перебував на строковій службі в радіотехнічних військах протиповітряної оборони, розташованих у містах Орел, Брянськ, Курськ, Москва, а після демобілізації поступив на історичний факультет Ужгородського державного університету, який закінчив у 1967 р. Протягом навчання у вузі Іван Михайлович регулярно публікується у студентській пресі, ужгородській та виноградівській районних газетах, бере участь у підготовці програм молодіжної, громадсько-політичної та літературної редакцій Закарпатського обласного радіо.

Ще під час навчання в університеті, у 1964 р. Іван Вашкеба був прийнятий на творчу роботу – позаштатним студентським кореспондентом-організатором обласного радіокомітету. По закінченню вищого навчального закладу успішно пройшов конкурс і став кореспондентом головної редакції новин, потім редактором, старшим редактором редакції громадсько-політичного мовлення обласного радіо.

З 1968 по 1973 рр. очолює щойно відкритий у Закарпатті кореспондентський пункт Держтелерадіо Української РСР і водночас є власним кореспондентом багатоканальної радіостанції “Маяк” Всесоюзного радіо. Аактивно співпрацює з редакціями обласних газет – українською “Закарпатська правда” та угорськомовною “Карпаті ігоз сов” (“Карпатське правдиве слово”), низкою республіканських періодичних видань, щоквартально готує обмінні передачі для Кошицької україномовної студії Чехословацького радіо та Ніредьгазької студії Угорського Національного радіо. Іван Михайлович публікує тут свої репортажі, нариси, публіцистичні матеріали про людей праці нашого краю, кореспонденції на актуальну суспільно-політичну тематику, що характеризувалися вдумливістю, глибиною розкриття теми, оригінальністю задуму, громадянською позицією.

Шістнадцять років поспіль – з жовтня 1973 р. по грудень 1992 р. Іван Михайлович працює на дипломатичній роботі в Угорській Республіці. Протягом цього часу, у ранзі першого секретаря, а пізніше радника Посольства СРСР в Угорській Республіці він обіймає у різний період посади завідуючого протокольним відділом, прес-аташе, відповідального секретаря Будапештського

Представництва Союзу радянських товариств дружби із зарубіжними країнами, Представника Всесоюзного агентства з авторських прав та ліцензування, Представника Союзу радянських товариств дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами, працює у групі дипломатів, що займаються питаннями культури й культурного співробітництва Радянського Союзу та Угорщини. В цей час коло його професійних обов'язків входить поширення та глибоке роз'яснення знань у галузі культури й культурного співробітництва двох держав, практична організація процесу культурного обміну професійними колективами артистів, музикантів, вчених, проведення художніх виставок, концертів відомих ансамблів, хорових колективів, оперних співаків, артистів балету, проведення театральних вистав, підготовка міжурядових договірних документів про культурну співпрацю та організацію культурних заходів на теренах Угорщини й тодішнього Союзу, надання авторських прав на книговидання, публікацію статей та інше використання в Угорщині художньої, технічної, медичної літератури, музичних, драматичних та інших творів інтелектуальної діяльності радянських авторів в Угорщині та угорських авторів в СРСР.

Будучи радником Посольства з питань культури і культурного співробітництва, Іван Вашкеба в Угорській Республіці організував з допомогою управління культури в Закарпатській області, дирекції та відповідальних працівників Закарпатського художнього музею у рамках персональних та колективних виставок, що проводилися ним у виставочних залах Будапешта, Дебрецена, Солнока, Сегеда, Мішкольца, Егера, Сийкешфегирвара, Сомботгея, Овзда, Ниредьгази, Шіовфока, Колочо, Копошвара, Козінцборціко, Бийкийшчобо, Говдмезиввашаргея та багатьох інших містах Угорщини представлення художніх полотен наших земляків: Антона Кашшая, Івана Шутєва, Золтана Шолтеса, Володимира Микити, В'ячеслава Приходька, Йосипа Бокшая, Адальберта Ерделі, Федора Манайла, Ернеста Контратовича, Миколи Керечаніна, Василя Свалявчика, Василя Гангура, Степана Усика, Йосипа Чернія, Юрія Герца, Василя Габди, Йосипа Бабинця, Василя Скакандія, Мирослава Ціпле, Степана Сігетія, Петра Гулина, Івана Доробана та багатьох інших. У Будапешті відбулися концерти заслуженого Закарпатського народного хору, танцювального колективу "Юність Закарпаття", колективу "Угорські мелодії", Мукачівського хору

хлопчиків, багатьох самодіяльних художніх колективів нашого краю, цілої низки українських республіканських колективів. Серед них – “Червона рута”, у складі якої була тоді і Софія Ротару, тріо Мареничів, хор ім. Верьовки, танцювальний ансамбль Вірського, сольні концерти оперних співаків Гізелли Ціполи, Ірини Мірошніченко, театральна вистава з участю народної артистки України Лариси Хоролець, інші колективи. Були організовані зустрічі угорської громадськості з українськими вченими, серед яких були академік Євген Патон, викладачі Ужгородського державного університету (тепер Національного) Іван Грінчак, Петро Лизанець, Адальберт Балагурі, Василь Русин, Григорій Павленко, тодішній ректор УжНУ Володимир Сливка, космонавтом-українцем Павлом Поповичем – всього не перерахувати.

Перебуваючи на дипломатичній службі, І. Вашкеба водночас був власним кореспондентом Українського радіо в Угорській Республіці, тісно співробітничав з українськими республіканськими періодичними виданнями “Літературна Україна”, “Робітнича газета”, “Сільські вісті”, регулярно направляв свої матеріали у різні редакції Українського республіканського радіо, закарпатську обласну пресу та на обласне радіо. Протягом роботи в Угорщині з відзнакою закінчив у Будапешті вечірнє відділення Міжнародного інституту журналістики за фахом “міжнародна журналістика”.

З жовтня 1970 р. Іван Вашкеба – член українського відділення Спілки журналістів СРСР (згодом Національної Спілки журналістів України), а з листопада 1974 р. – член Міжнародної організації журналістів.

Працюючи в Угорщині і вільно володіючи угорською мовою, він багато публікується в центральних засобах масової інформації цієї країни – газетах “Нийпсободшаг” (“Воля народу”), “Нийпсово” (“Слово народу”), “Модьор Немзет” (“Угорська Нація”), “Модьор Гірлоп” (“Угорські Новини”) та у відомчій пресі, готує замовні матеріали для редакцій громадсько-політичного мовлення першого й другого Національного каналів угорського радіо і телебачення про політичну, культурну й економічну співпрацю двох країн, в тому числі Саболч-Сотмар-Березької (Угорщина) та Закарпатської (Україна) областей, про співробітництво окремих трудових колективів, допомагає в організації й проведенні їх ділових прикордонних зустрічей, сприяє обмінові досягнень людей різних професій у

праці, проведенню щорічних святкових заходів у “Саду дружби” поблизу с. Лужанка Берегівського р-ну для працівників сільського господарства та підприємств переробної промисловості, керівників закладів культури й освіти двох країн.

За шістнадцять років дипломатичної служби в Угорській Республіці І. Вашкеба – учасник кількох Всеугорських журналістських конкурсів, за успішну участь та перемогу в яких у 1984 р. йому присуджено вищу нагороду Спілки журналістів Угорщини – нагрудний знак “Золоте перо”. У цьому ж році за особистий вклад у справу зміцнення дружніх зв’язків між народами двох країн та внесок у розширення й поглиблення культурного співробітництва Вашкебі І. М., рішенням угорських властей, присвоєно звання “Почесний громадянин XII району Будапешта” із врученням відповідного диплому та золотої пам’ятної каблучки.

Після повернення в Закарпаття, з 1991 р. І. Вашкеба працює заступником начальника відділу прес-служби управління з питань внутрішньої політики Закарпатської обласної адміністрації, згодом заступником начальника управління, а з лютого 1995 р. начальником управління з питань внутрішньої політики облдержадміністрації.

З січня 2000 р. Іван Михайлович переходить на роботу в Закарпатський філіал Національного інституту стратегічних досліджень Президента України (ЗФ НІСД), де в різні періоди обіймає посади завідувача відділу регіональних проблем суспільного розвитку, згодом відділу регіонального моніторингу, експерта ЗФ НІСД. Щороку він бере активну участь у підготовці й проведенні міжнародних конференцій, семінів, “круглих столів”, експертних зустрічей, презентацій нових наукових видань філіалу. Водночас, як журналіст-міжнародник І. Вашкеба регулярно публікує власні матеріали у друкованих та електронних засобах масової інформації Закарпаття, головним чином, тематично пов’язаних з його безпосередньою роботою: про розбудову української державності, шляхи до європейської інтеграції нашої країни, проблеми ринкових реформ та підприємницьких відносин, поглиблення демократичних процесів в українському суспільстві, життя національних меншин. Він – постійний учасник дискусійних матеріалів на конференціях, незмінний редактор багатьох наукових збірників, що перманентно видаються регіональним філіалом НІСД в м. Ужгороді. У своїй

роботі він постійно веде пошук, дбає про високий рівень достовірності, фактажної та історичної правдивості аналітичних матеріалів, їх аргументованості й мовної культури.

Професійні та організаторські якості Вашкеби І. М. яскраво проявилися під час нищівної повені у Закарпатті в 1998 р., коли в якості члена оперативної комісії облдержадміністрації з ліквідації наслідків природних катастроф він керував роботою відряджених в область груп журналістів центральних ЗМІ, які працювали у найбільш постраждалих районах нашого краю. Іван Михайлович активно допомагає їм якісно виконувати практичні завдання по висвітленню найважливіших щоденних подій. В його службові обов'язки входила водночас підготовка оперативних матеріалів про подолання наслідків повені для секретаріату Президента України, зведення про хід ліквідації повені в Закарпатті для Кабінету Міністрів України та тимчасової комісії Верховної Ради України з ліквідації наслідків катастрофічної повені. За успішне виконання цього завдання голова міжвідомчої комісії з ліквідації наслідків повені у Закарпатті, тодішній міністр України з питань надзвичайних ситуацій Валерій Кальченко нагородив Івана Вашкебу Почесною Грамотою та іменним кишеньковим годинником свого відомства.

Вашкеба І. М. має низку урядових та відомчих нагород: 1981 р. – орден “Знак Пошани”, 1984 р. – медаль “За соціалістичну культуру”, 1989 р. – медаль “Ветеран праці”, 1990 р. – Почесний Знак Президії ССОРД – “За зміцнення дружби між народами”, 1991 р. – Почесний Знак Президії ТУРД “Золотий Вінок”. У січні 2006 р., в дні святкування Соборності України Вашкебі І. М. присвоєно Почесне звання “Заслужений журналіст України”.

ВАСИЛЬ ГУСТИ

Джерельні приписи:

1. Вашкеба, І. Вакація під сливою, або Велике майбутнє сільського туризму / Іван Вашкеба // Зоря Карпат. – 2006. – 14 берез. – С. 4. : іл.
2. Вашкеба, І. Гуцульська Республіка – етап у розбудові нашої державності : [до 80-річчя від дня проголошення] / Іван Вашкеба // Новини Закарпаття. – 1999. – 26 січ. – С. 1, 2.
3. Вашкеба, І. З виставки у Будапешті : [про персон. вист. творів самодіял. худож. з Рахова І. В. Доробана] / Іван Вашкеба // Зоря Рахівщ. – 1990. – 6 жовт. – С. 3, 4. : фото.

4. Вашкеба, І. Жодного дня без рядка не буває у закарпатського поета Василя Густі / Іван Вашкеба // Новини Закарпаття. – 2008. – 25 берез. – С. 7, 8.
5. Вашкеба, І. Забутий кінофільм про історію нашого краю : [чес. фільм “Корятович” про князя Ф. Корятовича] / Іван Вашкеба // Новини Закарпаття. – 1997. – 12 лип. – С. 14. : іл.
6. Вашкеба, І. Маленький золотник, але дорогий : [вихід зб. В. Густі “Опрісники”] / Іван Вашкеба // Новини Виноградівщ. – 2007. – 23 січ. – С. 3.
7. Вашкеба, І. Мистецтво, що сповнене великих таємниць : [про закарпат. худож. М. Балог] / Іван Вашкеба // Новини Закарпаття. – 1996. – 14 трав. – С. 5. : фото.
8. Вашкеба, І. Мій матері сповідь ... : [урив. з есе] / Іван Вашкеба // Соціал-демократ. – 2000. – 18 берез. – С. 11.
9. Вашкеба, І. Нова книжка поета Василя Густі : [про зб. “Опрісники” (ІВА, 2006)] / Іван Вашкеба // Європа-центр. – 2007. – 11 серп. – С. 13.
10. Вашкеба, І. Нова Україна в оновленій Європі розпочинається з Ужгорода. А наш край стає своєрідним барометром євроінтеграційних процесів в Україні... / Іван Вашкеба // Новини Закарпаття. – 2005. – 26 лют. – С. 3. : фото.
11. Вашкеба, І. Основам соціальної ринкової економіки навчають вже і на Закарпатті / Іван Вашкеба // Новини Закарпаття. – 2005. – 5 лют. – С. 6.
12. Вашкеба, І. Світ мудрих думок : [про нову кн. Н. Панчук “Різні Наголоси” (вид-во “Мистец. Лінія”, 2004)] / Іван Вашкеба // Новини Закарпаття. – 2005. – 25 січ. – С. 8.
13. Вашкеба, І. Сполох фабрики смерті : [до 60-ї річниці визвол. від фашистів в'язнів концтабору в Освенцімі] / Іван Вашкеба // Новини Закарпаття. – 29 січ. – С. 5. : фото.
14. Вашкеба, І. Таємниці пана Ласло, або закарбована мить : [про фотомайстра Л. Товта] / Іван Вашкеба // Закарпат. правда. – 2003. – 20-26 берез. – С. 12. : фото.
15. Вашкеба, І. “... Усе, що я роблю, для мене рівнозначно з людською честю і чеснотою ...” : [про угор. худож. К. Рейха] / Іван Вашкеба // Молодь Закарпаття-реформа. – 2000. – 17 черв. – С. 3. : іл.
16. Вашкеба, І. “Яд вашим” – по-українськи означає “безмовний крик” : до місячника пам'яті жертв концентрац. таборів / Іван Вашкеба // Новини Закарпаття. – 1996. – 24 лют. – С. 15. : іл.
17. Севлюський, І. Регіональна модель міжнаціональних відносин / Іван Севлюський // Новини Закарпаття. – 2001. – 4 верес. – С. 6.
18. Шимон, Л. Одвічні скарби науковця : [про фізика В. С. Шеверу] / Людвиг Шимон, Михайло Повч, Іван Вашкеба // Новини Закарпаття. – 2003. – 18 лют. – С. 6. : портр.

19. Академік Отто Шпенік : до сімдесятиріччя від дня народження / Ін-т електрон. фізики Нац. акад. наук України ; вступ. ст.: І. М. Вашкеба ; : А. М. Завілопуло, Л. Г. Романова ; відп. ред. А. М. Завілопуло ; ред. Т. Ю. Попик. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2008. – 154 с.

20. Густі, В. Від низин притисянських – до життєвих вершин. Доля Івана Вашкеби пересікалась із Яношом Кадарем : [про засл. ж-ста України І. Вашкебу] / Василь Густі // Новини Закарпаття. – 2006. – 25 лют. – С. 15. : фото.

ЛЮТИЙ: 27

ВЛАДИСЛАВ ВАСИЛЬОВИЧ ГАБДА

**50-річчя від дня народження живописця,
заслуженого художника України (нар. 1961)**

Владислав Габда народився 27 лютого 1961 р. у родині відомого творця, поета закарпатської природи, композитора витончених пейзажів та натюрмортів, народного художника України Василя Габди. Зростав у сім'ї, де краса завжди була основою людської сутності, де родинні стосунки були запорукою морально-етичних цінностей, де поколіннями вирощувався сад, що став символом міцних спадкових зв'язків і окрасою життя членів родини, що надзвичайно цінувала кожне дерево, кожен кущ цього остову сімейного клану. Саме цей казковий сад і став першою творчою лабораторією, де ще маленьким хлопчиком, стоячи на рівних за мольбертом поруч з батьком, Владислав Габда робив перші малюнки з натури, робив перші кроки у відкритті нових обривів, саме розмаїття та буяння фарб квітучого саду і сприяло тонкому відчуттю кольору, який у творах художника вирішує все.

Неабиякий талант та міцний характер допомогли вийти із своєрідної ситуації, коли твоїм батьком і першим вчителем є сильна, надзвичайно талановита, творча особистість, з-під авторитету, сили впливу якої потрібно вирватись, щоб сформуватись у самостійного, неординарного, незалежного творця. Перша робота, представлена на виставку ("Сріблясте озерце", 1983) вже продемонструвала

майстерність автора поліфонічною грою сріблясто-перлистих нюансів, простою, вираженою композицією.

Далі з'являється серія робіт, де фарби лягають густо, щільно, напористо. Автор намагається відірватись від сентиментальної описовості, додає контрастуючий темний контур, що робить картини більш жорсткими, драматичними. Саме в цих роботах відображена напружена боротьба екзистенції художника – зовні незалежного, впевненого і, в той же час, з чутливою ліричною натурою, зі своїми поетичними ідеалами, своїми рефлексіями.

Наступним етапом у творчому пошуку Владислава Габди є поступовий відхід від реалістичного зображення, від сюжетності, від вербальності до абстрактних форм вираження свого натхнення. Вправно оперуючи відкритими контрастуючими кольорами, нашаровуючи їх, як людський досвід, Габда виводить картину на рівень суто емоційного впливу, підпорядковуючи прості, виразні елементи для передачі складної чуттєвої сутності людської психіки.

Згодом бачимо твори, де художник вже не бавиться різнобарв'ям, а стримано і виражено вводить глядача у драматичний сюжет, створений двома-трьома кольорами (найчастіше – чорний, білий, синій) з основною метою – захопити, заморозити, втягнути у таємничий вир роздумів про доцільність існування та вагомість буття. Для мене цей період творчості Владислава Габди – час, коли, зваживши весь життєвий досвід, ти спокійно і розважливо можеш відділити “зерна від плевел”, чітко бачиш грань між добром і злом, тобто, ніколи не підміниш чорне білим і – навпаки.

Окремою темою у творчому доробку майстра вирізняємо умовно названі “архітектурні пейзажі”. Найчастіше це зображення закарпатських дерев'яних церков, де повага до витвору людського вимагає від автора чіткого, конкретного, лінійного зображення, схожого на безпосередній дитячий малюнок, а тлом все ж залишається характерне для Габди чуттєво-емоційне компонування кольорів, завдяки якому значимість архітектурної пам'ятки підноситься на рівень поклоніння.

Постійний пошук у формі, колористиці, матеріалі дає такі ж різноманітні результати: особливі техніки з використанням звичайного піску, який служить тлом для об'ємних живописно-пластичних деталей композиції, є новим проявом творчої фантазії

художника. Пісок, який є символом нестабільності, текучості, швидкоплинності, ненадійності, у творах Габди набуває протилежного значення і живе особливим мерехтливо-заворожуючим життям.

Особлива група символічно-образного ряду творчості Владислава Габди – це його графічні композиції. Лаконічні, стримані, двоколірні зображення деталей старої архітектури, які є своєрідними історичними нарисами-закликами до нас і до прийдешніх поколінь про вагомість збереження минулого, без якого ми не матимемо майбутнього.

А нещодавно на виставці з'явилися роботи, виконані на пленері, які закумулювали, на мій погляд, весь попередній досвід пошуків у драматично-експресивній манері і, в той же час, пронизані болюче ностальгійними, бузково-фіалковими смугами-відлуннями батьківських робіт, родинного саду, карпатської весни.

Постійні поїздки по країнах світу, спілкування на міжнародних пленерах, інтерес до всесвітнього мистецького процесу, активна участь у виставках нашого міста та поза його межами є свідченням палкого бажання творити і усвідомлювати себе у загальному творчому руслі цього неперервного потоку.

Результатом попередніх досягнень у розвитку образотворчого мистецтва є відзначення Владислава Габди званням заслуженого художника України за 2009 рік, і, сподіваємось, що майбутній доробок майстра, потенціал якого ми відчуваємо, також буде належним чином оцінений.

НАДІЯ ДЕГТЯРЬОВА

Джерельні приписи:

1. Габда, В. “Недостатньо писати картини, треба пояснити свій “ізм”, вважає відомий закарпатський художник Владислав Габда / Владислав Габда // Новини Закарпаття. – 2009. – 20 черв. – С. 21. : фото.

2. Габда Владислав : творчий шлях. – Ужгород, 1991. – 4 с.

3. Габда Владислав Васильович : [живописець] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 64-65. : портр., іл.

4. Владислав Габда став заслуженим художником України, а Лідія Бусвич – заслуженим працівником соціальної сфери : [указом Президента

- України присвоєно почес. звання : “Заслужений художник України” – В. Габді, “Заслужений працівник соціальної сфери” – Л. Буєвич – голові Берегів. міськради орг. ветеранів України] // Новини Закарпаття. – 2009. – 27 жовт. – С. 4.
5. Кривенко, Ю Екзальтація кольору Владислава Габди : [худож.] / Юлія Кривенко // Образотв. мистец. – 2007. – № 1. – С. 61-62.
6. Мишанич, В. Мистецтво покликане робити людей кращими : [про худож. В. Габду] / Володимир Мишанич // Ужгород. – 2006. – 25 лют. – С. 12. : фото.
7. Мишанич, В. Шлях до себе : [про персон. ретросп. вист. творч. робіт худож. В. Габди з нагоди 45-річчя від дня народж.] / Володимир Мишанич // Ужгород. – 2006. – 22 квіт. – С. 12. : фото.

БЕРЕЗЕНЬ: 4

МАГДАЛИНА ІВАНІВНА БЕЛЕНЬ-ПУГЛИК

60-річчя від дня народження художника, кераміка,
члена Національної Спілки художників України (нар. 1951)

В історії образотворчого мистецтва Закарпаття цікавою постаттю є професійний майстер – керамік, художник, педагог, живописець Магдалина Іванівна Белень. Серед колег вона виділяється своєю оригінальністю світобачення і широким діапазоном мистецьких уподобань.

Магдалина Белень у мистецтві Закарпаття впевнено зайняла свої позиції, здобула визнання талановитої авторки, що не обмежує коло своїх інтересів декоративно-ужитковим мистецтвом. Глядачі мали нагоду бачити не тільки зразки кераміки, а й пластики, ручного ткацтва, графіки та живопису.

Художниця М. Белень народилася в Ужанській долині на Закарпатті, в селі, що притулилося до замку і називається Невицьким, 4 березня 1951 р. З раннього віку вона бачила світ навколо себе об'єктом своїх мистецьких розвідок. Здається, з часів далекого дитинства Магдалина зберегла здатність дивуватися красі. Освіту одержала в Ужгородському училищі прикладного мистецтва, яке закінчила у 1973 р. Вчителями з фаху були А. Дунчак, А. Бачинська-Сельська, В. Берец. Працюючи в училищі понад десять років як викладач, Магдалина Іванівна зростала професійно.

Педагогічну роботу суміщала з роботою у видавництві “Карпати” та на Закарпатському художньо-виробничому комбінаті. Пройшла повний курс педагогіки при Львівській академії мистецтв (1977 р.).

Активно працюючи у галузі кераміки та малої пластики, М. Белень демонструє глибоке розуміння не тільки засад декоративності, а й знання психотипу закарпатця. У щирих камерних сценках з народного буття авторка розкривається як спостережлива і доброзичлива людина. З любов’ю і радістю вона збирає типажі майбутніх героїв закарпатськими селами. Вони оселяться у майбутньому у багатофігурних композиціях та керамічних “портретах”: “Вишивальниця”, “Літо”, “Тільки я та кума”, “Бетлегемі” 1990 р., “Сільський базар” 2003 р. Сердечна людяність і тонкий гумор означають керамічні твори Магдалини Іванівни. Створені автором образи підносяться до кращих взірців декоративно-ужиткового мистецтва 80-х рр. минулого століття.

Під силу художниці і витвори ручного ткацтва, що несуть глядачам не тільки інформацію, розповідь, а й естетичну насолоду. В усіх гобеленах чи килимах відчутно тонку натуру майстрині: “Святість душі матері” 1995 р., “Архангел Михаїл” 1995 р., “Мадонна” 1996 р.

Оглядаючи мистецькі здобутки члена Національної Співки художників України (з 1977 р.) та Національної Співки майстрів народного мистецтва України (з 2001 р.) М. І. Белень, переконуємось у її вмотивованому потязі до живописання та графіки. Багатство кольорового світу, швидкість і відносна доступність технік “демократизує” саме ці види мистецтва. Реакція живописця на ту чи іншу подію може бути моментальна, якщо йдеться про пленер чи рисунок. М. Белень прагне вловити ритм природи, сонця, вітру, води, наповнюючись глибокою єдністю з світобудовою. Її милі “Кульбабки” – цілющі, загадкова “Папороть” – цвіте, підводні “Корали” – грають увертюру, а болотна “Ряска” – має своє літо. Фантазія не виходить за межі видимої світобудови, але авторське світобачення сповнене ніжності і трепетної тендітності. Авторка кохається у природі, відчуває себе частинкою її.

Стиха, поволі, крок за кроком відчиняє художниця Магдалина Белень віконце у невидиме. “Янголи” з’являються у її творах. Небесні мешканці, вони приходять як люди, мають риси

простих людей, бо так написано в Книзі і про це знає автор. Вони симпатичні і милі, усміхнені і щирі, з ними можна поговорити, помріяти, вони ходять нашим світом. Закономірно, що і у малій пластиці на Магдалину Белень очікує успіх. Бачимо як ціла купка закарпатських персонажів розсілася на камінцях: “Бас. Старий музикант. Скрипаль.” 1987 р., “Сопілка”. У своїй творчості для концентрації потрібних ідей та посилів художниця спробувала використати і принципи японської малої пластики, що відома під назвою “нецке”. Чисто декоративні речі набувають закарпатського звучання у адаптованій Магдалиною Белень традиції східної культури, зокрема, дрібної скульптури. Зосередження і концентрація авторки на невеликих формах додають зумисного загострення і глядацькому сприйманню.

Магдалина Белень зростає як митець, розкриваючи не просто світ, а світ сакральний, утаємничений. Саме тут у пригоді стає філософія. Не дарма художниця проголошує у своїх афоризмах, що “творчість – це муки пошуку істини...”, а філософія для Магдалини – це кольори Неба і Землі. Живописні знахідки Магдалини Белень – це і пейзажі, і жанрові композиції, у яких авторка спирається на біблійські постулати та категорії. Привертають увагу не тільки сюжети, дійові особи живописних полотен, а й дивовижне бачення того, що ми називаємо простором. Ця категорія матеріального світу у творах Магдалини Іванівни фактично є символом і має всі ознаки символічності, що здавна використовувалася у храмовій архітектурі та книгодрукуванні. Простір проявляється у візерунках та орнаментах, ритміці площин, структурованості овалів та напівовалів, сходів, колон, атрибутів рослинного світу. У полотнах представлені своєрідні “живописні камінці”, або цеглинки структури, на чому вибудований світ – “атоми та молекули”. Таке мистецьке бачення визначає традицію орієнтального чи візантійського декору. Видається доречним кожному задуматися про людські чи янгольські постаті в композиціях М. Белень. Вони сповнені неземної, божественної краси.

У живописних краєвидах – образах рідного краю – художниця постає ліриком, поетом. Бачимо, як через олійні фарби полотен пробиваються “сонети вселюдських мрій” – загадка неординарної особи – Магдалини Пуглик-Белень. Здається, ця загадка – у словах про Долю. Роздумуючи над словами майстрині, розуміємо

багатство жіночої душі. Світ без цієї душі був би монохромним. Як і образотворче мистецтво Закарпаття і України без мудровиважених і світлих мистецьких творів Магдалини Белень.

Твори художниці зберігаються в художніх музеях України, Грузії, Канади, США, приватних колекціях Франції, Німеччини, Італії, Ізраїлю, США, Канади, Фінляндії, Данії, Японії, Словаччини, Угорщини, Чехії, Румунії, Польщі, колишніх республік СРСР.

Магдалина Белень є учасницею Міжнародного бієнале кераміки в Буенос-Айресі, Аргентина (2003, 2005 рр.). Створила унікальну серію в кераміці і скульптурі малих форм, твори – ідеї вселюдської філософії буття “Космогонія людства”, від символічних знаків раннього неоліту й до початку XX століття. Учасниця обласних, республіканських, всесоюзних, міжнародних та всесвітніх виставок з 1972 р., лауреат обласної премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі.

ЛЮДМИЛА БІКСЕЙ

Джерельні приписи:

1. Белень, М. І. Персональна ретроспективна виставка / Магдалина Белень, Михайло Белень. – 2006. – 11 с.
2. Белень (Пуглик), М. І. Ювілейна ретроспективна виставка творів / Марія Іванівна Белень (Пуглик). – Ужгород, 2001. – 5 с. : іл.
3. Пуглик-Белень, М. І. Космогонія людства : альб.-кат. персон. вист. / Магдалина Іванівна Пуглик-Белень ; Нац. спілка худож. України, Нац. спілка майстрів нар. мистец. України, Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Ін-т карпатознавства УжНУ. – Ужгород ; К., 2005. – 112 с. : фото, іл.

4. Звітна виставка творів художників : М. Ігнатика : живопис, графіка та М. Пуглик-Белень : декор.-приклад. мистец. – Ужгород, 1976. – 10 с.
5. Персональна ретроспективна виставка творів (живопис, скульптура, графіка, кераміка, gobelen, декоративний живопис, медальєрне мистецтво) Магдалини і Михайла Беленів : присвячена 15-й річниці Дня Незалежності України : до 55-річчя від дня народження митців та 35-річчя творчої діяльності / Закарпат. облдержадмін., Закарпат. облрада ; відп. за вип. М. О. Белень. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2006. – 11 с. : іл.

6. Баник, М. Митці Божого дару : до 50-річчя народж. Магдалини і Михайла Беленів : [худож.] / Михайло Баник // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 100-102.

7. Белень-Пуглик Магдалина Іванівна : [худож. декор.-приклад. мистец.] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спільки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 28-29. : портр., іл.
8. Висицька, Т. Пуглик-Белень Магдалина Іванівна : [худож.] / Таміла Висицька // Висицька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Висицька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 267-268. : портр.
9. Поп, И. Белень (Пуглик) Магдалина : [худож., керамист] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпаторусс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 87.

10. Бочковський, В. Одна виставка, а ювілеїв – два : [вист. творів худож. М. Пуглик та М. Беленя в Закарпат. музеї нар. архіт. і побуту] / Василь Бочковський // Культуролог. джерела. – 2006. – № 3. – С. 18-19.
11. Гармасій, І. Мов звуки сонати... : [про худож. М. Пуглик-Белень] / Ірина Гармасій // Світ Карпат. – 2006. – берез.-квіт. – С. 51. : портр.
12. Карпатець, І. Подружжя Беленів. Кожна робота – з любові : [про худож.] / Іван Карпатець // Віче. – 2009. – № 5 (берез.). – С. 71.
13. “Керамічні та бронзові дивосвіти Закарпаття” : [про вист. худож. М. Беленя, М. Пуглик-Белень, Е. Гіді, К. Ліврінц в Закарпат. музеї нар. архіт. і побуту] // РІО. – 2008. – 30 серп. – С. 30.
14. Марчук, Л. Свічка життя Магдалини з Закарпаття – дороговказ добра і рівноваги : [про худож. М. Пуглик-Белень] / Лариса Марчук // Віче. – 2009. – № 15 (серп.). – С. 70-73. : фото.
15. Мейсарош, М. Живопис закарпатської Мірей Мат’є. 33 картини Магдалини Пуглик-Белень співають осанну Срібній Землі : [про персон. вист. худож. в замку “Паланку”] / Михайло Мейсарош // Старий Замок. Паланок. – 2008. – 14-20 серп. – С. 24.
16. Олійник, Л. У творчості сімейного тандему Магдалини і Михайла Беленів відчувається Божа рука... / Людмила Олійник // Новини Закарпаття. – 2009. – 28 берез. – С. 20. : фото.
17. Філософія мистецтва Магдалини і Михайла Беленів : [про персон. вист. худож. у Закарпат. музеї нар. архіт. і побуту] // Ужгород. – 2006. – 26 серп. – С. 2.
18. Штефаньо, О. “Глядач – основний екзамінактор творчості”, – вважає художниця Магдалина Пуглик-Белень / Оксана Штефаньо // Фест. – 2008. – 21-27 серп. – С. 14.
19. Юрчик, М. Кам’яницький потік подружжя Беленів : [про вист. мистец. подружжя в Закарпат. музеї нар. архіт. і побуту (м. Ужгород)] / Марина Юрчик // Новини Закарпаття. – 2006. – 29 серп. – С. 8.

ЙОСИФ II ГАБСБУРГ

**270-річчя від дня народження цісаря-реформатора
Австрійської імперії (1741–1790)**

Найбільш колоритним з усіх правителів, що коли-небудь відвідували Ужгород і чиї приїзди мали вирішальний вплив на наше місто і весь край, був австрійський цісар Йосиф II (1780–1790). Він був сином імператриці Марії-Терезії та її чоловіка Франца I Стефана Лотарінгського. З 1765 по 1780 рр. був співправителем своєї матері. У цей час багато подорожував, накопичував досвід і знання. Двічі, у 1770 і 1773 р. відвідав північно-східні околиці своєї імперії, зокрема побував в Ужгороді, Мукачеві, Хусті, оглянув замки, розпорядився про їх подальше використання як військових фортець. 1770 р. в Мукачеві на подив найвищих військових чинів імператор Йосиф II особисто розмовляв із присутнім там руським єпископом Іоанном Куткою, але відкинув пропозицію графа Шенборна відвідати його палац. Імператор не любив аристократію і тому демонстративно переночував у будові казарми на солдатському ліжку, а на другий день був присутній на літургії в монастирі. На відміну від обережної і дипломатичної матері Йосиф II був людиною різкою. Він відмовився від коронації угорською короною, щоб під час неї не приймати зобов'язання дотримання особливого статусу земель Угорського королівства. Те, що майбутній імператор побачив на Закарпатті, дуже неприємно вразило його: засилля місцевого дворянства, зубожіння селян, вимираючі села, темнота і неучтво, міжконфесійна гризня. Відвідання цього краю, як і цілого ряду інших, підштовхувало його до рішучих реформ.

З початку 1781 р. його канцелярія невпинно видавала реформаторські маніфести і розпорядження. Було проголошено нову систему судівництва, що забезпечувала рівність всіх підданих перед законом, скасовано смертну кару, заборонено фізичні покарання кріпаків. Наступна група законів стосувалась католицької церкви, яка на думку імператора, все ще залишалась державою в державі. Імператор розширив на угорські комітати розпорядження Марії-Терезії про контроль імператора над усіма церковними справами. У березні 1781 р. він скасував необмежені права монастирських ієрархів (абатів, ігуменів), монахи підпорядковувались місцевому

єпископів. Це викликало велике невдоволення ченців Мукачівського монастиря св. Миколи, яких Марія-Терезія 30 років тому звільнила від підпорядкування єпископові. В червні 1781 р. цісар скасував право церкви на цензуру. Одночасно список заборонених у державі книг був зменшений з 4000 назв до 900.

Одним із найвизначніших реформаторських документів Йосифа II став його толерантний маніфест (патент), виданий в жовтні 1781 р. Ним було зрівняно у правах усі конфесії на території монархії (лютеранську, кальвіністську, греко-католицьку, православну) з католицькою, це був небувалий крок у тогочасній Європі. Віруючі всіх церков могли вільно розпоряджатися із своїм маєтком, одержувати університетські дипломи, працювати в державних установах, служити в армії. В 1783 р. такі ж права одержали євреї, яких у наших краях в той час уже було чимало. Вони одержали право будувати синагоги, закладати школи, здобувати світську освіту. Проте останнім ортодоксальні карпатські євреї-хасиди не скористались. На завершення церковних реформ імператор Йосиф II розпустив у січні 1782 р. усі католицькі ордени, які не брали участі у харитативній або освітній діяльності. Їхні ченці мали покинути монастирі. Будови їх були передані армії. Наші греко-католицькі монастирі (Мукачівський, Великоберезнянський, Марія-Повчанський, Краснобрідський) зуміли переконати комісарів імператора у своїй корисності як культурно-освітніх центрів і продовжували функціонувати. 1783 р. імператор видав розпорядження, які викликали невдоволення серед широких верств населення, в тому числі і в руському середовищі. Імператор встановлював законом кількість церковних процесій за рік, характер музики та співу під час богослужби, кількість використаних свічок, прикрас у церквах, забороняв дзвонити в дзвони під час бурі ("відганяти бурю"). Найбільше невдоволення викликала заборона ховати не у дерев'яних трунах (заради економії дерева), а у мішках, та й то до спільних могил, просто ям.

В 1784 р. імператор проголосив німецьку мову єдиною офіційною мовою адміністрації і шкільництва. Латинську мову, що була офіційною на території Угорського королівства, проголосив мертвою, а угорську недосконалою. До того ж підкреслювалось, що в країні багатонаціональній, де значна частина населення не розуміє по-мадярськи, краще ввести німецьку. Всі чиновники мали

скласти державні іспити на знання німецької за три роки. Опір комітатських управлінь і сеймів Йосиф II вирішив ліквідувати притаманним йому способом: в березні 1785 р. просто їх ліквідував і замінив десятима дистриктами (краями) на чолі з королівськими комісарами. Комісари мали надзвичайні повноваження адміністративного, судового та фінансового характеру. Був створений Ужгородський дистрикт. До нього входили комітати Унг, Берег, Угоча, Мараморш і Сатмар. Так Ужгород вперше стає центром великої адміністративно-політичної одиниці, що включала всі землі сучасної Закарпатської області.

Не встигло дворянство опам'ятатись від ліквідації комітатських органів, як імператор у квітні 1785 р. видав розпорядження про проведення нового перепису земель в Угорщині. Тепер записані мали бути всі земельні володіння, включно з дворянськими. Перепис був проведений під захистом війська в 1785–1787 рр. професійними геодезистами. Тоді, зокрема, з'явився широковідомий нині геодезичний знак біля Ділового. Результати перепису були вражаючими. Земельних угідь було зареєстровано удвічі більше, ніж проголошувало дворянство. На території комітатів, де проживали русини, найбільшим містом був Ужгород. Проте русинів серед його жителів були одиниці, головним чином працівники єпископської резиденції. Місто мало 21 вулицю, 15 на правому березі й 6 на лівому, 507 будинків, в яких проживали 2902 жителі. У Мукачеві в той час була 431 будова і 2424 жителі, в Берегові 361 будова і 1834 жителі. В Ужгороді було поселено 20 німецьких родин ремісників на вулиці, що отримала назву Швабської. Заплановано було поселити в місті 115 німецьких родин з Рейнської області. Колоністам було обіцяно виділення земельних наділів, будинок, майстерні, робочу і м'ясну худобу. Проте дійсність була набагато гіршою, державні чиновники повели себе безвідповідально, а саме бідне місто не могло допомогти переселенцям. Частина з них повернулась до Німеччини, інші судились у королівському суді з чиновництвом ще на початку XIX ст.

У середині 1780-х рр. наш край кілька років поспіль страждав від неврожаю. Це призвело до голоду, хвороб, мору. Руські хроністи-священики записували, що був небувалий падіж худоби, хвороби косили цілі села, особливо на Верховині. В сусідній Трансильванії розгорілося селянське повстання. Воно було придушене,

та підштовхнуло цісаря до подальших реформ. У серпні 1785 р. Йосиф II скасував поняття “кріпак” на території Угорського королівства, хоч це ще не було цілковите скасування кріпацтва – тільки перейменування. Цей указ дозволяв селянину міняти місце проживання, самостійно шукати працю, вільно розпоряджатись своїм майном. В лютому 1789 р. новим указом цісар замінив панщину і натуральний оброк єдиною грошовою повинністю в розмірі 17,25% селянського врожаю. На це дворянство відповіло вибухом загального невдоволення. Розчарований і смертельно хворий імператор 26 січня 1790 р. скасував усі свої укази і закони, крім маніфесту про рівноправність церков і заборони терміну “кріпак”. Через кілька тижнів, 20 лютого 1790 р. цісар-реформатор помер, залишивши по собі добрі спогади у нашого селянства і духовенства.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Микитась, В. Л. Давня література Закарпаття : нариси л-ри Закарпаття доби феодалізму / В. Л. Микитась. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1968. – 254 с.
Зі змісту : [про Йосипа II]. – С. 145, 245.
2. Микитась, В. Л. Літературний процес на Закарпатті доби феодалізму : конспект лекцій з курсу історії давньої укр. л-ри / В. Л. Микитась. – Ужгород : Закарпат. облас. друк., 1966. – 80 с.
Зі змісту : [про Йосипа II]. – С. 76.
3. Мицюк, О. Нариси з соціально-господарської історії Підкарпатської Руси / Олександр Мицюк. – Т. II : Доба феодально-кріпацька (від другої чверти XVI в. до половини XIX) = Essais sur l'histoire sociale et economique de la ruthenie Subkarpathique. – Прага : Друк. Р. Грдлічки, 1938. – 390 с.
Зі змісту : [про Йосипа II]. – С. 6, 60, 61, 111, 112, 163, 164, 165, 166.
4. Найпавер, К. С. Оурбаріум (Підкарпаття у XVIII столітті) / К. С. Найпавер, Л. М. Несух ; Київ. славист. ун-т, Закарпат. філ. – Ужгород : Карпати, 2006. – 184 с. : іл.
Зі змісту : [про Йосифа II]. – С. 34, 35, 148.
5. Павленко, Г. В. Йосиф II : (13.3.1741–20.2.1790) : [австр. імператор] / Григорій Васильович Павленко // Павленко, Г. В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття : малий енциклопед. слов. / Григорій Васильович Павленко. – Ужгород : Патент, 1999. – С. 85-86. : іл.
6. Пап, С. Цісар Йосиф II (1780–1790) і підданство / Степан Пап // Пап, С. Історія Закарпаття / Степан Пап. – Т. 3. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2003. – С. 62-66.

7. Петрів, Р. Правове становище селян Східної Галичини : [в т. ч. про цесаря Йосифа II] / Роман Петрів // Бойківщина : наук. зб. – Т. 3 / Науково-культуролог. т-во “Бойківщина” ; упоряд. О. Німилевич. – Дрогобич : Коло, 2007. – С. 217-222.
8. Поп, И. Йосиф II : [император] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 200. : илл.
9. Поп, И. Йосиф II : [император] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 189-190. : портр.
10. Приймич, М. В. Перед лицем твоїм. Закарпатський іконостас / Михайло Васильович Приймич. – Ужгород : “Карпати”–“Гражда”, 2007. – 224 с. : кол. іл.
Зі змісту : [про Йосифа II]. – С. 42, 180.
11. János, I. Ruszinok latin nyelvű panegyricusa II. Józsefhez = Русинський панегірик Йосипу II на латинській мові / Istvan Janos; Ред. та передм. І. Удварі. – 2-е вид. – Ужгород : ПоліПрінт, 2003. – 71 с. – Латин. та угор. мовами.

12. Линтур, П. Император Йосиф II в угро-русской народной традиции / П. Линтур // Нар. шк. – 1941. – № 10. – С. 203-212.
13. Філіппов, О. Як Цісар Йосип II їздив через Мукачево у Трансільванію. Обставини однієї подорожі : [історія XVIII ст.] / Олексій Філіппов // Старий Замок. Паланок. – 2009. – 19-25 берез. – С. 20. : фото.

БЕРЕЗЕНЬ: 17

ОЛЕНА ІВАНІВНА ПОЧЕКУТОВА

**75-річчя від дня народження заслуженого працівника
культури України (нар. 1936)**

Олена Іванівна Почекутова – людина з широким діапазоном інтересів та різноманітних захоплень.

Народилася 17 березня 1936 р. в с. Липча на Хустщині. Була другою дитиною у сім'ї хліборобів Ганни Іванівни та Івана Івановича Губалів. Подружжя народило, виховало, вивчило і дало шлях у життя трьом дітям: старший син Степан став знаним у краї

педагогом, директором СШ №6, завучем гімназії, наймолодша Марійка по закінченні Львівської політехніки стала інженером.

Олена Іванівна закінчила неповну середню школу в рідному селі. Пізніше навчалась у Хустському культосвітньому технікумі. По закінченні технікуму в 1953 р. направлена на роботу в Ужгородську міську бібліотеку для дорослих. Одночасно навчалася в Ужгородському державному університеті на філологічному факультеті, який закінчила в 1960 р.

З 1960 р. працює в науковій бібліотеці УжДУ, не уявляючи собі життя без бібліотеки. Тут пройшла всі етапи професійного росту від рядового бібліотекаря до директора книгозбірні (з 1978 р.). За досягнення у науковій роботі бібліотеку переведено до вищої категорії подібних закладів. Вмілий керівник, професіонал вищої кваліфікації, Олена Іванівна користується авторитетом серед бібліотечних працівників області та наукових бібліотек України, про що свідчить цілий ряд відзнак, подяк від керівництва університету, від облдержадміністрації та МОН України.

Довгі роки працювала членом науково-методичної комісії вузівських бібліотек України, член вченої ради Ужгородського державного університету.

Олена Іванівна встигала займатися і бібліографічною роботою, вона відповідальна за випуск багатьох бібліографічних покажчиків, що видавались бібліотекою, є автором численних публікацій в університетській та крайовій пресі, співукладачем довідника “Наукова бібліотека УжНУ”, збірника “Скарбниця духовності”, автором інформаційних статей про бібліотеку у довідкових виданнях і буклетах про наш вуз.

За багаторічну та плідну діяльність у бібліотечній справі О. І. Почекутова удостоєна урядових нагород. Вона нагороджена нагрудним знаком МВ і ССО СРСР “За відмінні успіхи в роботі” у 1986 р. та медаллю “За трудову відзнаку”, а в 1995 р. їй присвоєно високе звання “Заслужений працівник культури України” – за значний особистий внесок у підготовку висококваліфікованих спеціалістів, розвиток наукових досліджень.

З 2007 р. Олена Іванівна працює на посаді старшого наукового співробітника. Підготувала до друку бібліографічний покажчик “Преса Закарпаття другої половини 19–поч. 20 ст.”.

ВІКТОРІЯ ВОРОБЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Наукова бібліотека Ужгородського національного університету : довід. / відп. за вип. О. І. Почекутова ; уклад. : Л. О. Мельник, О. І. Почекутова, Т. В. Туренко. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2005. – 64 с. : фото.

2. Почекутова, О. Олена Почекутова: “Бібліотека – найкращий спадок одного покоління іншому” : [розмову з дир. наук. б-ки УжНУ / вела І. Гармасій] / Олена Почекутова // Гармасій, І. М. Висока наука: Ужгородський національний / Ірина Михайлівна Гармасій. – Ужгород : Гражда, 2009. – С. 136-142. : портр.
3. Почекутова, О. Бібліотека Ужгородського національного університету – ровесниця вузу / Олена Почекутова // Наукова бібліотека Ужгородського національного університету : довід. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2005. – С. 5-12. : фото.
4. Почекутова, О. І. Бібліотека УжНУ – ровесниця вузу: здобутки, проблеми та перспективи / О. І. Почекутова // Бібліотечна орбіта інформаційного суспільства : до 60-річчя заснув. Закарпат. облас. універс. наук. б-ки. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2005. – С. 209-212. : фото.
5. Почекутова, О. І. Наукова бібліотека / О. І. Почекутова // Гранчак, І. М. Осередок освіти, науки, культури : Ужгород. держ. ун-ту – 50 р. / І. М. Гранчак [та ін.]. – Ужгород : Патент, 1995. – С. 157-162.
6. Почекутова, О. Наукова бібліотека Ужгородського державного університету: становлення, розвиток, проблеми / Олена Почекутова // Скарбниця духовності : наук. б-ці Ужгород. держ. ун-ту – 50 р. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 6-30.
7. Почекутова, Е. И. 50 лет Научной библиотеке Ужгородского государственного университета / Е. И. Почекутова // Календарь 1996 : общество им. А. Духновича / сост. С. Броди. – Ужгород, 1996. – С. 73-76.
8. Почекутова, О. І. Скарбниця духовності : [про Наук. б-ку Ужгород. держ. ун-ту] / О. І. Почекутова // Бібліотечне Закарпаття: Сторінки історії та сучасності. – Ужгород : Патент : Вид-во Падяка, 2000. – С. 119-124.
9. Спогади директора бібліотеки Ужгородського національного університету, заслуженого працівника культури України Олени Почекутової : [про бібл. від. Ужгород. уч-ща культури] // Ужгородське училище культури – 60 років. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2007. – С. 27-28. : фото.

10. Почекутова, О. І. Бібліотека – криниця мудрості : [про нові надходж. л-ри до б-ки УжДУ] / О. І. Почекутова, С. В. Серединська // Ужгород. ун-т. – 1995. – 11 верес. – С. 4.

11. Почекутова, О. І. І на їхній “вулиці” буде свято : [розмова з дир. Наук. б-ки УжДУ / вела Л. Попова] / Олена Іванівна Почекутова // Новини Закарпаття. – 1998. – 29 верес. – С. 7. : фото.
12. Почекутова, О. Олена Почекутова: “Наша бібліотека багата на унікальні пам’ятки...” : [розмову з дир. Наук. б-ки УжНУ / вела С. Русин] / Олена Почекутова // Погляд. – 2001. – 31 берез. – С. 5. : фото.
13. Почекутова, О. І. Найбільша книгозбірня Закарпаття : [про Наук. б-ку УжДУ] / О. І. Почекутова // Новини Закарпаття. – 1997. – 21 черв. – С. 14.
14. Почекутова, О. Наукова бібліотека УжНУ – скарбниця книг / Олена Почекутова // Бюл. прес-служби Ужгород. нац. ун-ту. – 2007. – 19 листоп. – С. 10-12.
15. Почекутова, О. І. 50 років Науковій бібліотеці Ужгородського державного університету / О. І. Почекутова // Бібл. вісн. – 1995. – № 6. – С. 36-37.
16. Почекутова, О. І. Ровесники : [б-ці УжНУ – 55] / О. І. Почекутова // Ужгород. ун-т. – 2000. – 16 лют. – С. 1-2.

17. Вісіцька, Т. Почекутова Олена Іванівна : [засл. працівник культури України] / Таміла Вісіцька // Вісіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Вісіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 264-265. : портр.
18. Олашин, М. Любов до книги на все життя : до жит. ювілею О. Почекутової : [дир. Наук. б-ки УжНУ] / Микола Олашин // Календар “Просвіти” на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2006. – С. 58-60. : портр.
19. Рудейчук, В. Заслужені працівники культури України : [в т. ч. О. І. Почекутова] / В. Рудейчук, В. Сможаник // Рудейчук, В. Розвиток аматорського мистецтва Закарпаття / В. Рудейчук, В. Сможаник. – Перечин : ТУРпрес, 2008. – С. 149.
20. Уральський, Л. В. Олена Іванівна Почекутова : [дир. б-ки Ужгород. держ. ун-ту] // Уральський, Л. В. Ентузіаста : творч. портр. засл. працівників культури України / Леонід Валентинович Уральський. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ ком. інформації, 1998. – С. 55-56. : фото.

21. Нагороди працівникам вищої школи : [в т. ч. медаль “За трудову відзнаку” Почекутовій О. І., дир. б-ки Ужгород. держ. ун-ту] // Закарпат. правда. – 1986. – 14 верес. – С. 2.
22. Олашин, М. Берегиня духовних скарбів : [про дир. Наук. б-ки УжНУ О. І. Почекутову] / Микола Олашин // Срібна Земля. – 2001. – 17 берез. – С. 13. : фото.

23. Сливка, В. Здобутки і завдання : засл. працівник культури України Почекутова Олена Іванівна – директор бібліотеки / В. Сливка // Ужгород. ун-т. – 1996. – 20 верес. – С. 1.
24. Україна. Президент (Кучма Л. Д.; 1994–2004). Про присвоєння почесних звань України працівникам Ужгородського державного університету : [в т. ч. про присвоєння почес. звання “Заслужений працівник культури України” О. І. Почекутовій – дир. б-ки] : указ... від 17.10.1995 р. м. Київ // Новини Закарпаття. – 1995. – 21 жовт. – С. 1.
25. Шарган, Г. Штрихи до портрета фахівця, керівника, жінки : (до ювіл. дня народж. О. Почекутової) / Галина Шарган, Валентина Москаленко, Іван Зимомря // Бюл. прес-служби Ужгород. нац. ун-ту. – 2006. – 6 берез. – С. 14. : портр.

БЕРЕЗЕНЬ: 21

ВАСИЛЬ ПЕТРОВИЧ ГУСТІ

60-річчя від дня народження письменника,
літературознавця, журналіста (нар. 1951)

Василь Густі – поет, лауреат обласних літературних премій ім. Д. Вакарова (1984), Ф. Потушняка (1999, 2006, 2008), перекладач, редактор, публіцист, журналіст. Належить до покоління письменників, що дебютували у 70-ті рр. ХХ ст. Автор поетичних збірок “Перон” (1977), “Жадання дороги” (1982), “Обличчя” (1985), “Простеліть мені, мамо, рушник” (1991), “Пригорщ краплин” (1991), “Калина в інеї” (1991), “Зерно в ріллі” (1996), “Прибайки з таратайки” (1997), “Між берегами тиші” (1998), “Тиса камінь обтесала” (2001), “Подарунок від інвестора” (2005), “Березове колесо” (2005), “Опрісники” (2006), “Ріка під кригою” (2009), нарисів “Незвідана стежина думку кличе” (1997), “Кого я знав, кого люблю” (2007), оповідань “Пляшка бургундського” (2003), віршованої п’єси “Як Рак-неборак Козу розуму навчив” (2000). Разом із Василем Попом упорядкував антологію малої закарпатської прози “Сонце над Карпатами”, яка вийшла словацькою мовою у м. Кошице (Словаччина, 1985), головний упорядник та автор передмови до антології “Закарпатська поезія ХХ століття”. Ініціатор проведення на Закарпатті фестивалю поезії “Карпатська ватра” поетів Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької областей та українських поетів Словаччини, Польщі, Угорщини, Румунії (2008, 2010).

Протягом близько сорока літ творчої праці доробок В. Густі був у полі зору критиків, літературознавців М. Ільницького, Л. Федоровської, Д. Федаки, Н. Ференц, В. Фединишинця, Н. Вигодованець та ін. Нарис життя і творчості та бібліографію письменника склав Іван Хланта. Твори В. Густі перекладені російською, німецькою, угорською, словацькою, румунською, киргизською, осетинською, таджицькою мовами.

Народився Василь Петрович Густі у березні 1951 р. в с. Королеві Виноградівського району на Закарпатті. Після отримання атестата зрілості закінчив філологічний факультет УжДУ, служив в армії. Поетичні твори почав друкувати зі шкільної лави в обласній та республіканській пресі “Піонерія”, “Дніпро”, “Україна”, кварталнику “Поезія-77”, альманасі “Вітрила-68”, колективних збірниках “Добридень”, “Новоліття”, “Суцвіття”. Працював кореспондентом районної газети “Карпатська зірка”, був на комсомольській та профспілковій роботах, редактором видавництва “Карпати”, у прес-службах обласної державної адміністрації, обласної ради, заступником начальника управління у справах преси та інформації ОДА. Член Національної Спілки письменників України (1978), Національної Спілки журналістів України (2000), голова правління крайової організації Національної Спілки письменників (2001–2005). За творчу працю відзначений почесними грамотами Закарпатської обласної ради, облдержадміністрації, Грамотою Верховної Ради України.

Хо́да Васи́ля Густи́-поета почина́лась легко́ і ба́гатообіця́юче: ба́тьки стави́лися з розу́мінням до си́нових змага́нь, його́ вчи́тель украї́нської мо́ви та лі́тератури П. І. Фе́динець підтри́мав дар сво́го учня́ й регуля́рно пра́цював з ним, ві́рші ю́нака відзна́чені на райо́нній лі́тературній студі́ї, то́ж він бере́ уча́сть у республі́канській нара́ді школя́рів-початкі́вців, яку щоро́ку органі́зовувало Міні́стерство о́світи Укра́їни, де його́ ві́рш “Више́ньки” серед сотні́ інших упо́добав Па́вло Ти́чина:

*Юну вишню
Осінь-мати
Заміж хоче
Віддавати.
Нарум'янила
Їй щоки,*

*Стан дала
Стрункий, високий.
Стоїть вишенька,
Тріпоче:
— Мамо, заміж
Я не хочу.*

Справді, поезія могла б прикрасити набуток набагато старшого й досвідченішого автора, а не початківця, бо іскриться зрілим спокоєм, що межує з мудрістю, відтіняє суголосність світу природи й людського, оповідь легка, невимушена й тяжіє до фольклорних джерел, а також позначена флером життєвого смутку. Вабить мелодійність і вишукана простота поезії. Ці риси залишилися притаманними усій творчості Василя Густі. Найближчими за світосприйняттям йому, вочевидь, були Юлій Боршош-Кум'ятський, а серед титанів української літератури – Максим Рильський. Бо квінтесенцією їхньої творчості стала любов до світу природи, сприйняття людини частиною її. Молодий поет не мав конфлікту зі старшим поколінням митців, а було прагнення вчитися у зрілих письменників, часом так, як це роблять початкуючі художники, перемальовуючи полотна класиків живопису. Тож у ранніх віршах В. Густі знаходимо виразні риси поезії Петра Скунця, подекуди звучать симоненківські акорди...

...У передмові ж до першої збірки поета “Перон” Петро Скунць зауважував, *що дебютанту варто позбавитися й певної декларативності, й зайвої риторичності, урізноманітнювати поетичну символіку...* Але не повів автор передслова, звідки взялася та не властива талантові В. Густі пафосність. Річ у тім, що надто довго йшла перша поетична збірка до читача. Настільки довго, що автор мав змінитися і в стилі, і в темах. Митцеві довелося шукати компромісів. Певно, тому так болісно звучать у зрілій поезії рядки-опрісники:

*Душа... Скажи, якою ти була,
Як в іншій плоті ти колись жила?
Коли ж мій час відміряний мине,
Не муч так іншого, як мучиш ти мене.*

Дорослий світ, який прихильно поставився до дитини, не схотів сприйняти її молодечих ідей та шукань. Тут можна було поету йти шляхом бунту і зазнати долі, схожої до життя Д. Кременя – нашого земляка, колишнього товариша по філологічному факультеті УжДУ, а нині лауреата Національної премії ім. Т. Шевченка, котрому довелося долати шлях ізгоя батьківщини. А можна було змиритися з обставинами. Останній шлях обрав Василь Густі, поєднавши своє життя з комсомолом, де очолював сектор роботи з творчою молоддю. Мабуть, десь у дон-кіхотських роз-

думах, прагнучи впливати на покращення світу, сказати б, “із середини”. Це дало змогу скористатися багатьма відрядженнями по території колишнього Союзу – це і БАМ, і Новий Уренгой, Ужгород-Северний..., та й за кордон, що позитивно впливало на збагачення кругозору, досвіду.

Поезія Василя Густі повертається у річище супокою. Ліричний герой не стільки впливає на хід подій, скільки спостерігає за тим, що відбувається і є несуетним літописцем доби:

<i>Душа запрагнула обнови</i>	<i>– Дивись, яку ласкаву казку</i>
<i>В буденній сірій метушні.</i>	<i>Діброви відгомін несе.</i>
<i>Ходімо в гості до діброви,</i>	<i>Лише не смій зірвати квітку,</i>
<i>Все зле забудемо у ній.</i>	<i>Зломити гілку. Ти ж в гостях.</i>
<i>І ту образу, й цю поразку,</i>	<i>Берізки милі, наче дітки,</i>
<i>І зраду, підлість – геть усе...</i>	<i>Гойдають зорі на листках.</i>

Літературознавець Микола Ільницький у книзі “Від покоління до покоління”, оглядаючи проблемно-тематичний та стильовий зріз поезії 70-х рр. ХХ ст. серед художніх пошуків П. Перебийноса, Л. Скирди, В. Затуливітра, Х. Керити, відзначив творчість нашого поета й спостеріг, що *голос В. Густі негучний, віршам не властива ускладненість асоціацій, але в кращих його творах струментить ліризм і самі об’єкти випромінюють світло чи музику.*

Композитори помічають музикальність художніх текстів поета. Низку віршів В. Густі покладено на музику С. Мартоном, В. Гайдуком, В. Теличком, С. Гігою, З. Слободян, П. Готвоні та ін., а пісні виконують знані співаки краю й України – Алла Кудлай, Степан Гіга, Петро Матій, Оксана Ільницька, Олександр Садварій, Надія Копча...

Інтимна лірика поета так само притишена: пристрасть виливається у художню деталь, кохання – у символ. Тому ми або влітку блукаємо Карпатами (*“Що шукаєш, любко, в затінку дібров? – Що колись згубила, То тепер шукаю: І шовкову стрічку, І твою любов”*), або палимо осіннє листя (*“Палю торішнє листя –/ І спогади палю./ Іскринки, мов намисто,/ Застрибали в ріллю. / Разочок до разочка – / І вже цілий роман ./ Палю торішнє листя,/ А дим – як океан!”*), або йдемо в країну снігів (*“А сніг іде... Іде... Іде... Десь ти була. І теж одна. І падала, неначе сніг, Душа моя тобі до ніг.”*), або знов у весні (*“Як розлюбити жінку ту мені,/ Що проліском*

тяжку пробила кригу?/ В моїй душі розбурхала відлигу.../ я можу знов незгодам всім на зло/ Творити, жити, вірити, любити...”). Немає зайвої екзальтації в розмові про почуття, хоча реєстр автор бере високий. Це досягається певною мірою тим, що психологічні переживання виокреслюються через споконвічні образи природи (дерева, рослини, світ птахів, космічні стихії води, вогню, повітря, землі, місяця, сонця...).

Новим виявом творчості В. Густі постали нариси про письменників – наших земляків. Хоч і цікаво живеться серед мистецького люду, але завжди непросто. Тож часто в таких історіях ми опускаємося до буденщини, чи того гірше – до зведення рахунків. Василь Густі зумів відчути, а головне – передати у слові тепло серця кожного літератора, віднайти ключ-символ до показу їх характерів. Так, Микола Матола зливається з образом журавля, що втомленим падає у хвилі Тиси, Василь Ігнат – із синіми незабудками, Дмитро Меденцій-перекладач – із садівником, великим майстром скіпити дерева, Олекса Янчик – із вороним, що мчить... І постають перед нами життєві перипетії спілчанського життя останнього півстоліття. Коли ще кілька літ тому по розповіді-придибенції зі спілчанського життя ми ходили до Василя Попа, Юрія Керекеша, Юрія Шкробинця, Петра Скунця, Івана Чендея, то тепер – до Василя Густі. Час пливе...

Час – це філософська категорія, якою пронизаний набуток нашого поета, час – субстанція, яку відчуває мовби фізично. Плинність життєва присутня і в назвах збірки від першої “Перон” до останньої “Ріка під кригою”. Символічність вловлюємо у заголовках – перон: це початок руху, а разом і площа, яка на короткий час збирає зовсім незнайомих людей. П. Скунць пояснював: *“Нині перон у житті молоді такий символ, що близький кожному, бо за ним – зустрічі по довгих розлуках і розлуки, що обіцяють майбутні зустрічі”*. Що ж символізує назва “Ріка під кригою”? Це життєва течія, час, що його людина проходить під знаком зими, перебуваючи у поважному віці, який обмежує наші дії, або й думки. А можливо, вбачаємо у цьому образі роки життя кожного в лещатах тоталітарної системи:

<i>На кригу глянть не з висоти –</i>	<i>І дні, що в розпачі, в біді,</i>
<i>Під нею не ріка, а ти,</i>	<i>Роки, що час, неначе кат,</i>
<i>Твої пориви молоді</i>	<i>Затис в безвиході лещат...</i>

Але ріка під кригою може сприйматися також уособленням поета, якому доводилось усе життя бути скутим обов'язками державного службовця, що примушувало свій дар тримати у певних рамках, часто вдаючись до іноскання...

... А якою сильною є вода, здобута з-під криги на Водохрещі...

ОЛЕКСАНДРА ІГНАТОВИЧ

Джерельні приписи:

1. Густі, В. П. Березове колесо : лірика / Василь Петрович Густі ; вступ. ст. Б. Г. Кушніра. – Ужгород : Карпати, 2005. – 136 с.
2. Густі, В. П. Жадання дороги : поезії / Василь Петрович Густі ; ред. В. Т. Дзьоба ; худож. М. І. Пуглик-Белень. – Ужгород : Карпати, 1982. – 71 с.
3. Густі, В. Зерно в ріллі : поезії / Василь Густі. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. ком. у справах преси та інформації, 1996. – 116 с.
4. Густі, В. Калина в інеї : поезії / Василь Густі. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. облас. упр. по пресі, 1991. – 80 с.
5. Густі, В. П. Кого я знав, кого люблю : спогади-есеї / Василь Петрович Густі. – Ужгород : Карпати, 2007. – 160 с. : іл.
6. Густі, В. П. Між берегами тиші : з поезій одного року / Василь Петрович Густі. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ ком. інформації, 1998. – 56 с.
7. Густі, В. Незвідана стежинка думку кличе... : нарис про творчість поета К. Копинця / Василь Густі. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. ком. у справах преси та інформації, 1997. – 40 с.
8. Густі, В. П. Обличчя : поезії / Василь Петрович Густі ; ред. О. П. Логвиненко ; худож. М. М. Дем'ян ; рец. Л. К. Федоровська. – Ужгород : Карпати, 1985. – 104 с. : іл.
9. Густі, В. П. Перон : поезії / Василь Петрович Густі ; ред. В. Т. Дзьоба. – Ужгород : Карпати, 1977. – 72 с.
10. Густі, В. П. Пляшка бургундського : оповідки з минулого ст. / Василь Петрович Густі. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2003. – 72 с.
11. Густі, В. Подарунок від інвестора : байки, гумор, сатира / Василь Густі. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2005. – 88 с.
12. Густі, В. П. Простелить мені, мамо, рушник : лірика / Василь Петрович Густі ; ред. В. І. Ладижець. – Ужгород : Карпати, 1991. – 70 с.
13. Густі, В. Тиса камінь обтесала : вибр. поезії / Василь Густі. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2001. – 224 с.

14. Густі, В. П. Як рак-неборак козу розуму навчив : п'єса на дві дії (за мотивами укр. нар. казки "Коза-дереза") / Василь Петрович Густі ; ред. Є. О. Дунайська. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2000. – 44 с. : фото.

15. Густі, В. Лицем до осені : [лірика] / Василь Густі // Календар "Просвіти" на 1991 рік. – 1991. – С. 51-54.
16. Густі, В. Поезія / Василь Густі // Закарпатська поезія ХХ століття : антол. / заг. упорядкув. та передм. В. П. Густі. – Ужгород : Закарпаття, 2003. – С. 375-379.

17. Густі, В. Весняний цвіт із відтінком печалі : [про поета П. Скунця] / Василь Густі // Новини Закарпаття. – 2008. – 3 трав. – С. 14.
18. Густі, В. Інтелігент симоненківського гарту : [до 65-річчя поета В. Вароді] / Василь Густі // Новини Закарпаття. – 2008. – 5 лип. – С. 23.
19. Густі, В. "Не лінуватися і не жаліти себе" : (про В. Гренджу-Донського) / Василь Густі // Едельвейс Закарпаття. – 2008. – 25 квіт. – С. 4.
20. Густі, В. Письменник невсипущої енергії : до 60-річчя В. Фединшинця / Василь Густі // Календар "Просвіти" на 2003 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2003. – С. 120-122.
21. Густі, В. П. "Спасибі прожитому року за все..." : [розмову із головою правл. облас. орг. НСПУ, щодо вручення лауреатам облас. премії ім. Ф. Потушняка (за 2003 р.) / вела І. Звонар] / Василь Петрович Густі // Новини Закарпаття. – 2004. – 1 січ. – С. 2, 3. : портр. лауреатів премії.

22. Хланта, І. В. Труди і дні на рушнику життя : нарис життя і творчості В. Густі / Іван Васильович Хланта. – Ужгород : Патент, 2004. – 128 с. : іл.

23. Поп, И. Густы Василь : [поэт, публицист] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 148-149.
24. Федака, Д. На межі літа й осені : до полудня віку В. Густі : [поет] / Дмитро Федака // Календар "Просвіти" на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2001. – С. 85-88.
25. Хланта, І. В. Густі Василь Петрович : [поет, письмен.] / І. В. Хланта // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 110-111. : фото.

26. Білецька, Д. Опрісники по-закарпатськи. Побачила світ автобіографічна збірка поетичних мініатюр Василя Густі / Діана Білецька // Експрес. Закарпат. новини. – 2006. – 19-26 жовт. – С. 3.

27. Вашкеба, І. Жодного дня без рядка не буває у закарпатського поета Василя Густі / Іван Вашкеба // Новини Закарпаття. – 2008. – 25 берез. – С. 7, 8.
28. Доля, А. Анекдоти про наших письменників : [кн. В. Густі “Кого я знав, кого люблю”] / Андрій Доля // Закарпат. правда. – 2008. – 23-29 лют. – С. 13.
29. Куртанич, П. Труди і дні Василя Густі : [про кн. І. В. Хланти “Труди і дні на рушнику життя”] / Петро Куртанич // Культуролог. джерела. – 2004. – № 1. – С. 44-45. : фото.

БЕРЕЗЕНЬ: 27

ОЛЕКСА ПЕТРОВИЧ БОКШАЙ

100-річчя від дня народження відомого закарпатського футболіста, воротаря (1911–2007)

15 серпня 1901 р. – дебют закарпатського футболу. Саме цього дня відбувся перший офіційний товариський матч між збірною командою Ужгорода та відомою на той час футбольною командою будапештського атлетичного клубу (БАК), яка приїхала повним основним складом, враховуючи й легіонерів. А через десять років народився основоположник воротарської школи на Закарпатті.

Останнім часом багато говорилося і писалося про закарпатську футбольну школу. Так, рідна Срібна Земля, окрім усього (згадаймо, приміром, нашу школу митців), щедра на футбольні таланти. Такі “зірки”, як заслужені майстри спорту Михайло Михалина, Йосип Беца, Йозеф Сабо, Василь Турянчик, Стефан Решко, Василь Рац, Іван Яремчук, майстри спорту міжнародного класу Ференц Медвідь та Віктор Пасулько, майстри спорту Михайло Коман, Тиберій Попович, Ернест Юст, Степан та Федір Варги, Іван Дивковець, Георгій Лавер та багато інших, були окрасою не тільки багатьох клубних команд (у 50-х рр., наприклад, тільки в київському “Динамо” грало відразу дев’ять закарпатців), але й достойно репрезентували вітчизняний футбол на міжнародній арені. Серед них і Олекса Бокшай з Ужгородщини.

Бокшай Олекса Петрович народився 27 березня 1911 р. в с. Великі Лази у багатодітній учительській сім’ї. Початкову школу

закінчив у рідному селі, потім абсолював учительську семінарію в Ужгороді і здобув диплом. Змалку, як і більшість хлопчаків, мріяв бути форвардом і забивати гарні голи, але йому судилося стати найкращим і, безумовно, найпопулярнішим голкіпером за сторічну історію закарпатського футболу.

У футбол почав грати за Дравецьку (нині вул. Гагаріна в обласному центрі) вуличну команду, причому відразу став у ворота. Згодом він уже член футбольної секції СК “Русь”, якій, народившись у 1925-му, судилося наприкінці 20-х та 30-х рр. перерости в найславніший футбольний колектив не тільки Закарпаття, але й Словаччини.

У наш час про досягнення СК “Русь”, на жаль, знає небагато людей. А тим часом факт є факт, популярність і успіхи футболістів цього колективу відомі далеко за межами нашої області, ба навіть за океаном.

Так, наприклад, в 1976 р. в США відзначався 50-річний ювілей “одного із найславніших в історії українського спорту клубу, яким був СК “Русь” (Ужгород) на Закарпатській Україні”. Ось як про цю подію писала газета “Вільне слово” (США): “На жаль, досі українське суспільство дуже мало або нічого не знає про великі досягнення СК “Русь” як у ділянці спорту, так і у ділянці його вкладу до пробудження і відродження національної свідомості українців на Срібній Землі”.

Десять років (1927–1937 рр.) Олекса Петрович Бокшай захищав кольори одного зі славетного спортивного клубу “Русь” (Ужгород) із яким ставав п’ятиразовим чемпіоном області, дворазовим абсолютним чемпіоном Словаччини. У 1937 р. Бокшай запрошують до відомої чехословацької команди “Славія” (Прага), за яку ужгородець виступав шість футбольних сезонів. Уже наступного року “Славія” досягла небувалого успіху, вигравши найпрестижніший на той час турнір Старого світу — Кубок Мітропи. Після цієї триумфальної перемоги хтось із журналістів ужив фразу, яка стала свідченням великої майстерності ужгородця: “Бокшай хітал як Панбуг” (“Бокшай ловив як пан Бог”). Це визнання поставило його в один ряд із фаворитами світового футболу: чехом Франтішеком Планічкою, іспанцем дон Рікардом Заморою, австрійцем Хіденом та італійцем Комбі.

Олекса Бокшай кілька матчів зіграв за збірну Чехословаччини, а після завершення футбольної кар’єри гравця, спочатку працював

тренером, а потім певний період навіть очолював національну команду ЧССР.

Про футболістів цього амплуа хтось влучно сказав: “Там, де він грає, – найпроклятіше місце на футбольному зеленому газоні, навіть трава не росте. І всі його партнери весь час повернуті до нього спинами”. Мова йде дійсно про голкіпера – воротаря з великої літери Олексу Бокшая. Очевидці, котрі бачили Олексу Петровича в грі, розповідають, що його рукавички немов притягували м’яч після найприцільніших і несподіваних та сильних ударів форвардів, як магніт. Він сміливо кидався в ноги суперникам, “витягував” такі м’ячі, про які, висловлюючись футбольною термінологією, кажуть “мертві”, тобто ті, що не беруться. Це була дійсно жива легенда 30-х рр. “Гумовий” воротар, як його прозвали шанувальники, мав виняткову реакцію, яка поєднувалася з надзвичайно ефектним стилем гри. А як він брав пенальті! Уболівальники з гордістю згадують моменти, коли мистецтво Бокшая брало гору над умінням форвардів бити з “точки”. Він як в буденному житті, так і на футбольному полі завжди намагався бути урівноваженим, спокійним, однак віддавався повністю, навіть на тренуваннях не дозволяв собі розслабитись. Всього було у воротарській кар’єрі Олекси Бокшая. Цікавий той факт, що Бокшай у ті роки учився у с. Худльово, що на Ужгородщині. Це 30 кілометрів від обласного центру. Олекса три рази на тиждень, а були й такі, що й кожного дня, на велосипеді добирався на вулицю Доманинську, де був стадіон його команди (на його місці побудовані будинки під № 101 та 103). Протягом вісьми років він їздив на тренування та ігри з гірського села, шанувальники його таланту підраховували, що їх кумир “намотав” приблизно 50 тисяч кілометрів, а це вже довжина меридіану земної кулі. Олекса Петрович був напроцуд працелюбним і тренувальному процесу віддавався повністю. І завжди чи не найбільше за усіх переживав, коли його улюблена команда програвала, особливо, коли саме він допустився помилки.

З цього приводу згадуються слова одного з кращих голкіперів світу в 50–60-х рр. минулого століття – Лева Яшина, який любив повторювати майбутнім своїм колегам: “Будь спокійним, урівноваженим, не метушись. Навіть якщо прикро помилився, пропустив гол, не переживай, гра продовжується, а без помилок футбол неможливий”.

Ветеран закарпатського футболу Георгій Лавер, який теж один футбольний сезон провів у славнозвісній ужгородській команді СК “Русь”, згадує: “Страж воріт Олекса Бокшай – по праву вважається одним із найобдарованіших і кращих голкіперів за всю історію закарпатського футболу. Своєю надійною грою у воротах СК “Русь” Олекса Бокшай досить скоро привернув увагу до себе таких славних празьких команд, як АЦ “Спарта” та СК “Славія”. Честь останньої захищав один із найславніших і легендарних воротарів того часу Франтішек Планічка. Саме в цю команду подався в 1937 р. Олекса Петрович, який зайняв місце легендарного воротаря Планічки. Саме того, котрий разом із форвардом збірної Чехословаччини Неедли, як писали газети світу про перебіг подій на чемпіонаті світу в Італії, “вирішили” долю півфінального поєдинку між Чехословаччиною та збірою Німеччини. Чехи тоді перемогли і у фінальному поєдинку поступилися господарям – італійській збірній (1:2). Саме в празькій “Славії” Олекса Петрович вперше став володарем Кубка Центральної Європи. Саме цей колектив був єдиною командою майстрів, котра протягом 12 років (1927–1939 рр.) брала участь у всіх турнірах за цей престижний кубок. І тільки в 1938 р., коли її ворота уже захищав закарпатець, “Славія”, вигравши попередні етапи, “дісталася” фіналу, перемігши так сильні футбольні колективи, як Белградський СК (Югославія), “Амброзіану-Інтер” (Мілан, Італія).

У головному матчі суперником СК “Славії” стала не менш славнозвісна команда того періоду – будапештський “Ференцварош”, за яку в основному грали футболісти збірної Угорщини з не менш відомим центральним форвардом і кращим бомбардиром Дюрко Шароші. Перший поєдинок, котрий проходив у Празі, завершився внічию – 2:2 і угорці вже бачили цінний почесний трофей у своїх руках, оскільки були переконані, що в “рідних стінах” переможуть суперника. На матч-реванш пражани їхали, думаючи тільки про єдине: аби тільки пристойно програти. Та сталася сенсація: кращі форварди “Ференцвароша”, Танцош, Кіш, Шароші, Тодді, Кемень – нічого не могли вдіяти проти злагоджених і надійних дій захисників. А справжнім героєм матчу став воротар “Славії” Олекса Бокшай, котрого після цієї пам’ятної гри празькі уболівальники ласкаво називали “Саша”. У цьому поєдинку він перевершив самого себе, залишивши свої ворота “сухими”. До

речі, цікавий факт. Роком раніше, тобто в 1937 р., у міжнародному матчі національних збірних Угорщини та Чехословаччини, який теж проходив на тому ж будапештському стадіоні Дюрко Шароші забив тоді кращому воротарю світу Франтішеку Планічкові 7(!) м'ячів. Тут, як мовиться, коментарі зайві.

До речі, після фінального поєдинку на Кубок Центральної Європи, керівництво ФК “Ференцварош” тут же запропонувало вигідний контракт закарпатському голкіперу. Олександр Петрович, хоч і досконало володів угорською мовою, категорично відмовився, залишившись вірним СК “Славія”.

Олекса Петрович надійно захищав ворота не тільки команди, але й упевнено грав за збірну Чехословаччини, а пізніше (1945–1946 рр.) став навіть її тренером.

Про велику популярність Бокшая свідчить і те, що чеська газета “Справодай” у березні 1976 р. з приводу 75-річного ювілею нашого земляка писала: “Так, Бокшай був гідним наступником Планічки у воротах і поза ними. Його і сьогодні запрошують для участі у визначних подіях, де “блиск особистості”, як говориться, є доречним... Погляд Олекси Бокшая є завжди цінним, беруться до уваги його знання і досвід спеціаліста, його спостережливість, яка ніколи не зупинялася... Тисячі “славістів” і любителів футболу цінять шляхетність, яку спорту вміють дати “лицарі” типу Олекси Бокшая”. Краще і не скажеш!

Олекса Петрович проживав у Празі, але про рідний край ніколи не забував. Щороку, іноді й по кілька разів, відвідував Закарпаття. Він переконаний, що в цілому світі (а побував у багатьох країнах) нема такої краси. При зустрічі з ним Олекса Петрович завжди захоплено згадував про наші гори, полонини, добропорядність, благородство і добросердечність земляків, їх прекрасні звичаї і, зокрема, про незабутні різдвяні колядки. Що ж, як мовиться в чеському прислів'ї: стара любов не іржавіє.

Не стало основоположника воротарської школи на Закарпатті Олекси Бокшая 26 серпня 2007 р.

ВАСИЛЬ ГАДЖЕГА

Джерельні приписи:

1. Бокшай, О. “Ми захищали честь усього краю...” : [про свою участь у діяльн. СК “Русь” (Ужгород)] / Олексій Бокшай // Срібна Земля. – 1993. – 10 квіт. – С. 6. : фото.

2. Крайняница, П. І. Історія закарпатського футболу / Петро Іванович Крайняница. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інф-ції, 2004. – 272 с. : іл.
Зі змісту : [про О. Бокшай]. – С. 26, 27, 46, 51.
3. Крайняница, П. Закарпатському футболу – 95 : [в т. ч. про футболіста О. Бокшай] / П. Крайняница // Календарь 1996 : общество им. А. Духновича / сост. С. Броди. – Ужгород, 1996. – С. 100-106. : фото.
4. Кардашинець, І. Про славного футбольного воротаря : [про О. Бокшай] / Імре Кардашинець // Календар “Просвіти” на 2002 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2002. – С. 69-73.
5. Поп, І. Бокшай Алексей : [спортсмен] / Иван Поп // Поп, І. Енциклопедія Подкарпатської Русі / Иван Поп ; Карпато-русс. Етнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 119.
6. Поп, І. Бокшай Алексей : [спортсмен] / Иван Поп // Поп, І. Енциклопедія Подкарпатської Русі / Иван Поп ; Карпато-русс. Етнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 99.
7. Федак, В. В. Бокшай Олекса Петрович : [спорт. діяч] / В. В. Федак, В. М. Гаджега // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 51-52. : фото.
8. Федак, В. В. Список футболістів СК “Русі” (Ужгород) 1926–1945 років : воротарі : [в т. ч. О. Бокшай] / Василь Васильович Федак // Федак, В. В. Закарпаття у спортивному вимірі / Василь Васильович Федак ; ред. І. М. Ребрик. – Ужгород : Карпати, 1994. – С. 136.

9. Католик, В. Закарпатці в національних збірних : [в т. ч. про футболіста О. Бокшай] / Володимир Католик // Срібна Земля. – 1994. – 17 верес. – С. 11.
10. Товтин, В. Легендарного футболіста ужгородця Олексу Бокшай убо-лівальники називали “гумійовий брамкар” / Володимир Товтин // Ужгород. – 2001. – 24 лют. – С. 11. : фото.
11. Федак, В. В. “Канторське двойчата” : знаменитому спортсмену, футбол. воротарю О. Бокшаю – 80 : [інтерв’ю із спорт. діячем / вів В. Чубірко] / Василь Васильович Федак // Закарпат. правда. – 1991. – 3 квіт. – С. 4. : фото.

БЕРЕЗЕНЬ: 27

СТЕПАН ВАСИЛЬОВИЧ ВІДНЯНСЬКИЙ

60-річчя від дня народження вченого-історика,
провідного дослідника всесвітньої історії,
педагога вищої школи (нар. 1951)

У поточному році історичний факультет Ужгородського національного університету відзначатиме своє 65-річчя. До цієї знаменної дати від підійшов з багатьма вагомими здобутками. Зокрема, він дав путівку у життя майже 6 тисячам молодих фахівців, які трудяться у різних сферах народного господарства. Його випускники працюють на педагогічній ниві, у галузі науки, державного управління тощо. Серед них виразно виділяється Степан Васильович Віднянський – доктор історичних наук, професор, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України НАН України, провідний вітчизняний дослідник всесвітньої історії, міжнародних відносин, зовнішньої політики України.

Він народився 27 березня 1951 р. в древньому Ужгороді в родині вчителів. Після закінчення міської середньої школи № 3 поступив на історичний факультет Ужгородського університету. Ще у студентські роки (1968–1973) у нього проявився нахил до наукової роботи. І щоб реалізуватися саме у цьому напрямку, Степан Васильович продовжив навчання в аспірантурі Інституту історії АН УРСР, яке успішно завершив у 1976 р. Відтоді його доля нерозривно пов'язана з цією авторитетною академічною установою. Він був молодшим (1976–1980) та старшим (1980–1991) науковим співробітником, а з 1991 р. і дотепер завідує відділом всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України Національної академії наук (НАН) України. Захистив кандидатську (1977) та докторську (1997) дисертації. Йому було присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника (1983) та професора (1999) за спеціальністю “всесвітня історія”.

С. Віднянський добре відомий в науковому світі. Бібліографія його праць налічує понад 300 позицій. Це монографії (одноосібні і колективні), брошури, статті, повідомлення, тези доповідей, рецензії. Треба підкреслити, що з плином часу його наукові уподобання зазнали суттєвих змін. Так, будучи аспірантом, він

зосередився над вивченням ролі профспілкового руху в Чехословаччині в 1969–1975 рр. Під керівництвом відомого вченого, члена-кореспондента республіканської Академії наук Ірини Миколаївни Мельникової (до речі, великого друга і радника закарпатських істориків) Степану Васильовичу вдалося повністю виконати поставлені завдання. А в кінцевому рахунку вийшла цікава й змістовна дисертаційна робота, у якій ґрунтовно було висвітлено роль і місце профспілкового руху в політичній системі тогочасного чехословацького суспільства; дано аналіз економічних, соціально-політичних і ідеологічних факторів, що впливали на розвиток і діяльність профспілок в ЧССР.

Після захисту кандидатської дисертації Степан Васильович немало зробив в плані вивчення різних аспектів робітничого руху в Болгарії, НДР, Чехословаччині та інших країнах так званої народної демократії, розвитку соціалістичної економічної інтеграції, участі громадських організацій країн Центрально-Східної Європи в міжнародних відносинах, становлення та розвитку міжнародного руху споріднених областей і міст-побратимів.

Після розпаду СРСР і проголошення незалежної Української держави у Степана Васильовича розпочався новий період наукового життя. Він був позначений зростанням творчої активності. Це по-перше. І, по-друге, зміною пріоритетів у науковій роботі. Історик взявся за вивчення українського питання в Чехословаччині у 20-х – першій половині 40-х рр. XX ст. С. Віднянський скрупульозно виявляв та вивчав документи архівних фондів, що містили інформацію про заснування Українського Вільного університету (УВУ), наукову, педагогічну і культурно-освітню діяльність окремих представників української еміграції в першій Чехословацькій республіці (ЧСР) тощо. Одна за одною з'являлися солідні наукові публікації у фахових виданнях (у тому числі й зарубіжних), а у 1994 р. побачила світ монографія “Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехословаччині: Український Вільний університет (1921–1945 рр.)”. У ній, зокрема, мова йде й про видатного закарпатського суспільно-політичного, державного та релігійного діяча, чудового педагога, президента Карпатської України о. Августина Волошина (1874–1945), який у роки Другої світової війни викладав в УВУ, і деякий час був його ректором. У своїх студіях історик доводить, що діяльність української еміграції

вказаного періоду принесла користь не тільки українському народу, але й чехословацькій культурі та народному господарству ЧСР. Логічним наслідком наукових пошуків у згаданому напрямку став захист у березні 1997 р. докторської дисертації на тему: “Українське питання у міжвоєнній Чехословаччині”. Однак робота над досліджуваною проблемою після цього не припинилася. І це дуже добре, бо вона є широкою і багатогранною, актуальною не тільки в науковому плані, але й у пізнавальному та виховному.

Вище ми згадали тільки найголовніші напрямки наукових пошуків Степана Віднянського. Але він має вагомі здобутки й на інших теренах історичної науки. Маємо на увазі його студії з проблем інтеграції історії України у всесвітню історію, ролі і місця Української держави у міжнародних відносинах тощо. Крім того, він є добре відомим богемістом і словакістом. І, звичайно, чудовим знавцем історії рідного Закарпаття. Про усе це свідчать, зокрема, праці, написані у співавторстві в 1990-х рр. та на початку ХХІ ст. Назвемо такі: “Українська державність у ХХ столітті: історико-політологічний аналіз” (Київ, 1996), “Україна в європейських міжнародних відносинах” (Київ, 1998), “Т. Г. Масарик і нова Європа” (Київ, 1998), “Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918–1939)” (Київ; Ужгород, 1998), “Україна: утвердження незалежної держави (1991–2001)” (Київ, 2001), “Україна в Організації Об’єднаних Націй: 60 років участі у розв’язанні найважливіших міжнародних проблем” (Київ, 2005) та ін. А ще він співавтор низки енциклопедичних видань.

З приємністю констатуємо і той факт, що Степан Васильович не обмежується тільки науковою роботою. Навпаки, історик з успіхом трудиться й на педагогічній ниві. Сьогодні він – професор Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Дипломатичної академії України при МЗС України та Закарпатського державного університету. А у 2005–2006 рр. очолював (за сумісництвом) новостворену кафедру історії Угорщини та європейської інтеграції УжНУ. Наш колега досконало знає свої нормативні та спеціальні курси, оптимально використовує навчальні методи і прийоми, враховуючи при цьому психологію студентської молоді. Він також є автором шкільних та вузівських підручників.

С. Віднянський проводить значну науково-організаційну діяльність. Так, на початку 1990-х рр. він доклав чимало зусиль,

щоб перебудувати (а де можна, то вдосконалити) методологічні засади науково-дослідницької діяльності керованого ним відділу, змінити наукові пріоритети, визначити нові актуальні і слабовивчені у вітчизняній історіографії проблеми. Новим важливим завданням співробітників цього підрозділу стало інтегрування історії України у всесвітню історію, а також розвиток досліджень власне із всесвітньої історії та міжнародних відносин.

Історик вирізняється неабиякою активністю у громадській роботі. Понад 15 років він був відповідальним секретарем редколегії міжвідомчого наукового збірника “Історичні дослідження. Історія зарубіжних країн”. На даний момент є членом Українського комітету славістів та Українського національного комітету по вивченню країн Південно-Східної Європи, двох спеціалізованих вчених рад по захисту дисертацій, а також експертної ради Вищої атестаційної комісії України з історичної науки. А ще він – відповідальний редактор міжвідомчого збірника наукових праць “Міжнародні зв’язки України: наукові пошуки і знахідки”, член редколегій багатьох періодичних видань.

Наукові, педагогічні, адміністративні та громадські здобутки професора С. Віднянського не залишилися не поміченими. Ще у 1981 р. його, як молодого вченого, було відзначено медаллю АН УРСР, а через двадцять років – премією НАН України за кращу наукову працю з історії боротьби за незалежність України та розбудову української державності. Двічі (у 1996 і 2000 рр.) його удостоювали Почесної грамоти Міністерства освіти і науки України. Серед зарубіжних відзнак згадаємо медаль “Академік Зденек Неєдли” (1985 р.) та Почесну відзнаку першого ступеня Союзу чехословацько-радянської дружби (1988 р.). А ще він – дійсний член Нью-Йоркської академії наук (1995 р.), Міжнародної асоціації вчених ім. Т. Г. Масарика (1996 р.), академік і віце-президент Міжнародної Слов’янської академії наук (1997 р.), академік Української академії історичних наук (1999 р.), Почесний доктор (Doktor Honoris Causa) Ужгородського національного університету (2005). Але найвищою відзнакою, безперечно, є почесне звання “Заслужений діяч науки і техніки України”, присвоєне Указом Президента України 27 березня 2001 р. У той же час віримо, що основні нагороди і відзнаки нашого відомого земляка ще попереду.

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Віднянський, С. В. Всесвітня історія. Новітня історія / С. В. Віднянський, В. О. Дріюниця. – Ч. 2 : з 1939 р. : навч. посіб. для 11 кл. – К. : Фаренгейт, 2000. – 320 с.
 2. Віднянський, С. В. Всесвітня історія. Новітня історія : 1939–2003 / С. В. Віднянський : навч. посіб. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – 2 вид., перероб. – К. : Дієз-продукт, 2003. – 239 с.
 3. Виднянский, С. В. Консолидация профсоюзного движения в Чехословакии, 1969–1975 / С. В. Виднянский. – К. : Наук. думка, 1979. – 212 с.
 4. Віднянський, С. В. Об'єднана Європа: від мрії до реальності : іст. нариси про батьків-засновників Європейського Союзу / С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов ; НАН України, Ін-т історії України. – К., 2009. – 376 с.
 5. Мельникова, І. М. ЧССР: впевнена хода соціалізму / І. М. Мельникова, С. В. Віднянський. – К. : Політвидав України, 1985. – 134 с.
- ***
6. Брицький, П. П. Україна як суб'єкт історії Європи у минулому і в наші дні / П. П. Брицький, С. В. Віднянський // Україна в європейських міжнародних відносинах : наук. зб. : зб. присвяч. відомому укр. вчен., д-ру іст. наук, проф., члену-кор. НАН України І. М. Мельниковій у зв'язку з її славним ювілеєм та 50-річчям наук. діяльн. / НАН України, Ін-т історії України ; редкол. : С.В. Віднянський [та ін.]. – К., 1998. – С. 88-106.
 7. Виднянский, С. В. Вклад общественности Украинской ССР в развитие советско-чехословацкой дружбы и сотрудничества (70-е годы) / С. В. Виднянский // Украина во взаимосвязях славянских народов: (К IX Международному съезду славистов) / АН УССР, Ин-т истории ; редкол. : П. С. Сохань [и др.]. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 129-152.
 8. Виднянский, С. В. Идеи славянского единства в исторической концепции А. В. Духновича / С. В. Виднянский // Культурные и общественные связи Украины со странами Европы : сб. науч. трудов / АН УССР, Ин-т истории ; редкол. : Н. Н. Варварцев [и др.]. – К. : Наук. думка, 1990. – С. 107-130.
 9. Виднянский, С. В. Интернациональные связи профсоюзов социалистических стран / С. В. Виднянский // Сотрудничество общественных организаций стран социализма / АН УССР, Ин-т истории ; редкол. : И. Н. Мельникова [и др.]. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 31-96.
 10. Віднянський, С. Олександр Духнович та його творча спадщина / С. Віднянський, Д. Данилюк // Міжнародні зв'язки України: пошуки і знахідки : міжвід. зб. наук. праць / НАН України, Ін-т історії України. – Вип. 12. – К., 2003. – С. 37-49.

11. Виднянский, С. Особенности использования советских войск в ходе подавления венгерской революции 1956 г. / С. Виднянский // Научный вестник Ужгородского университета : сер. : История. – Вип. 18. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2007. – С. 52-59.
 12. Виднянский, С. В. Роль интернационального социалистического соревнования в углублении сотрудничества рабочего класса УССР и братских стран социализма / С. В. Виднянский // Породненные социалистическим интернационализмом: Дружественные связи и сотрудничество породненных областей и городов УССР и братских стран социализма / АН УССР, Ин-т истории ; редкол. : И. Н. Мельникова [и др.]. – К. : Наук. думка, 1980. – С. 39-100.
 13. Віднянський, С. Україна в Європі: основні етапи та проблеми історії українсько-угорських взаємин / С. Віднянський, М. Вегеш // Научный вестник Ужгородского университета : сер. : История. – Вип. 16. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2006. – С. 185-197.
 14. Віднянський, С. В. Україна та “українське питання” в політиці Чехословаччини / С. В. Віднянський // Українська державність у XX столітті : історико-політолог. аналіз. – К. : Політ. думка, 1996. – С. 177-197.
 15. Віднянський, С. Українська еміграція в міжвоєнній Чехословаччині та значення її діяльності для актуалізації “українського питання” / В. Віднянський // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки : міжвід. зб. наук. праць / НАН України, Ін-т історії України. – Вип. 17. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2008. – С. 94-116.
 16. Віднянський, С. В. Українці Чехословаччини в демократичному русі 1968–1969 рр. / С. В. Віднянський, Р. М. Постоловський // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки : міжвід. зб. наук. праць. – К. : Ін-т історії України НАНУ, 1997. – Вип. 6. – С. 54-66.
 17. Віднянський, С. Ялта 1945: погляд на значення та уроки Кримської конференції з нагоди її 60-річчя / С. Віднянський // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки : міжвід. зб. наук. праць / НАН України, Ін-т історії України. – Вип. 14. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2005. – С. 20-28.
- ***
18. Віднянський, С. В. Заснування і діяльність Українського вільного університету – першої української високої школи за кордоном (1921–1945 рр.) / С. В. Віднянський // Укр. іст. журн. – 1993. – № 11-12. – С. 68-80 ; 1994. – № 4. – С. 41-54 ; № 5. – С. 48-60.
 19. Віднянський, С. В. Русини-українці в Чехо-Словаччині: процес національного самоусвідомлення / С. В. Віднянський, І. М. Сюсько // Укр. іст. журн. – 1991. – № 5. – С. 86-95.
- ***

20. Вегеш, М. М. Степан Віднянський / М. М. Вегеш // Вегеш, М. М. Історичні дослідження. – Т. V : Українська історична наука в портретах (XIX–XX ст.) / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 2000. – С. 135-149.
21. Віднянський Степан Васильович // Інститут історії України НАН України : 1936–2006 / НАН України, Ін-т історії України. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2006. – С. 502-503.
22. Віднянський Степан Васильович // Під покровительством музи Кліо : іст. ф-ту Ужгород. нац. ун-ту – 60 р. / МОН України, Ужгород. нац. ун-т ; уклад. : М. В. Олашин [та ін.]. – Ужгород, 2005. – С. 197-198 : портр.
23. Виднянский Степан Васильевич // Историки-слависты СССР : биобиблиограф. словарь-справочник / АН СССР, Научный совет по комплексным проблемам славяноведения и балканистики, Ин-т славяноведения и балканистики. – М. : Наука, 1981. – С. 55.
24. Даниленко, В. М. Віднянський Степан Васильович / В. М. Даниленко // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 4. – К., 2005. – С. 502. : портр.
25. Даниленко, В. Віднянський Степан Васильович / В. Даниленко // Українські історики XX століття : біобібліограф. довід. : сер. : “Українські історики”. – Вип. 2, ч. 1 / НАН України, Ін-т історії України. – К. ; Львів, 2003. – С. 57-59. : фото.
26. Олашин, М. В. Віднянський Степан Васильович / М. В. Олашин // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 69. : фото.
27. Олашин, М. В. Віднянський Степан Васильович // Олашин, М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету : біобібліограф. довід. – Ужгород : Гражда, 2010. – С. 95-97. : фото.
28. Петровский, Л. П. Виднянский Степан Васильевич / Л. П. Петровский // Славяноведение в СССР: изучение южных и западных славян : биобиблиограф. словарь / АН СССР, Ин-т славяновед. и балканистики. – Нью-Йорк-Москва, 1991. – С. 110.
29. Печерога, В. Віднянський Степан Васильович / В. Печерога // Вчені Інституту історії України : бібліограф. довід. / НАН України, Ін-т історії України. – К., 1998. – С. 39. – (Українські історики ; Вип. 1).
30. Слово про вченого : [проф. С. В. Віднянського] // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки : міжвід. зб. наук. праць / НАН України, Ін-т історії України. – Вип. 10. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2001. – С. 4-8.

НАДІЯ СТЕПАНІВНА ПОНОМАРЕНКО

60-річчя від дня народження графіка, живописця,
заслуженого художника України (нар. 1951)

Надія Пономаренко мешкає в Ужгороді на старовинній вулиці Августина Волошина. Вікна її кімнат, подібно до рам, окреслюють сюжети старого міста – втомлені фасади з фронтонами й ліпниною, добротні етернітові й бляшані дахи, занедбані брами з накладним різьбленням. У спеку спокій застигає в густих тінях кленів і лип, у дощ бруківка темніє, виблискує свинцевою поливою. Літнього надвечір'я теплі плями сонця забарвлюють стіни відчуттям тремтливої ностальгії. Випадкова ваза на підвіконні несподівано об'єднує внутрішній і зовнішній простір, перетворюється на ознаку часоплину, що обволікаючи все тимчасове, надає уявної незмінності мінливому.

До оповитого виноградною лозою дворика зазирають із синього неба над Замковою горою вежі греко-католицького собору. Шмат кам'яної стіни – притягальний архаїкою кладки, кам'яною справжністю поверхні. Одинокий столик підкреслює атмосферу творчої усамітненості, споглядальності. Можливо, сама художниця привнесла свій світ у цей куточок міста, можливо, він чекав на неї, багато разів уявлений, пережитий в її графічних композиціях і живописних полотнах.

Світ Надії почався в дитинстві, у середній школі № 2, у відомій образотворчій студії Золтана Степановича Баконія, де все провокувало до творчості, де полонила пастозна консистенція свіжої гуаші, вільні перетікання акварелі, запах свіжозаструганих олівців. Літні пленери в гірських селах відкривали царство Карпат. На зустрічі до школярів з якогось іншого світу приходили метри закарпатського живопису. Студія переживала свій зоряний час.

Надія отримала дарунок таланту, але не вміння голосно оприлюднювати себе. Вона промовляла талановитими роботами, попри відстороненість від усього “тусовочного” і все ще не подолану несміливість. Прочитані в старших класах знамениті “Листи Ван Гога” визначили її долю. Після закінчення школи вона не наважилася поступати в художній заклад – художники уявлялися їй якимись богами. Компромісом став вибір відділення книжкової

графіки Українського поліграфічного інституту у Львові. Безкомпромісним було входження в мистецьке життя великого міста і творення свого шляху в мистецтві.

Стаціонарне відділення тільки-но утворено. Пономаренко серед студентів лише другого набору. Все в стані формування. З викладачів вирізняється Анатолій Попов, що читає історію мистецтва, Володимир Овчінников і Валентин Бунов ведуть фахові дисципліни. Студенти здебільшого вчать одне від одного. Серед них – відомі в майбутньому художники Богдан Пікулицький, Валерій Дем'янишин, Юрій Чаришніков та незрівнянний Олександр Аксінін, що втиснув у своє коротке життя і десять років творчості дивовижні відкриття нових філософсько-мистецьких сенсів.

Роки навчання з 1967 до 1972 пролетіли швидко, та Львів залишився надовго. За розподілом Надія потрапила в Ужгород, в облполіграфвидав. Розпочалося паралельне життя, що тривало аж до початку 1990-х рр.: в Ужгороді – будні, малоцікава робота з 9 до 18 години і нуль спілкування, і ніяких контактів з художниками, у Львові – активне творче життя, середовище мистецького андеграунду, нові зустрічі, нова література і поезія.

Все неофіційне гуртувалося в помешканні художника Веніаміна Сіпера, де домінувала величезна кімната, що слугувала і вітальнею, і майстернею. Притягальним центром була Тетяна Белінська. Тут постійно товкся народ – від вже відомого Кшиштофа Зануссі до Кузі з майбутніх “Братів Гадюкіних”. Приходили Григорій Островський, Іван Остафійчук, Микола Шимчук, Ігор Дюрич, Олена Бурдаш, Іван Могитич. Це був своєрідний львівський Монпарнас – значною мірою космополітичне різнонаціональне мистецьке товариство. Саме закид щодо космополітизму, а ще вплив Остафійчука спричинили спалах творчої активності і серію графічних робіт на мотиви українського народного мистецтва. Наступна серія зафіксувала імпресії від поїздки у Вірменію. Вже в перших композиціях проявилися основні риси творчості Пономаренко – витончена емоційна філософічність, вміння створити настрій, що викликає ледь не тактильні відчуття, засобами композиції надати графічному аркушу якогось іншовимірного чи багатовимірного звучання.

Виставлятися Надія почала з 1977 р., а перша персональна виставка графіки у 1980 принесла не тільки успіх. Проблеми

почалися ще до відкриття. Твори Пономаренко ніяк не вписувалися у догми соцреалізму. Незвична образотворча мова налякала керівництво спілки. Пролунали звинувачення у містицизмі й вимоги зняти виставку. Почався тиск з боку партійних органів, управління культури, приїжджали якісь дядьки з Києва. Дивним чином Надія все це витримала, а захистили її старші колеги Андрій Коцка, Микола Медвецький, Володимир Микита. Незабаром для урегулювання спілчанських питань в Ужгород приїхав нинішній президент Академії мистецтв Андрій Чебикін. Він посприяв запрошенню художниці на творчу базу в Седнів. Вільне заглиблення у творчість подарували й мистецькі бази в Сенсжі біля Москви в 1983 р. та в литовському місті Паланга 1985 р.

З 1980 р. Надія почала оформляти книги, з'явилися замовлення і можливість покинути рутинну роботу, перейти на вільні хліби. Склався особливий пономаренківський стиль книжкової графіки. Любов до поезії знайшла своє вираження у витонченому мистецькому супроводі поетичних збірок.

Виставка 1985-го була тріумфом Надії Пономаренко. Заворожувала філігранна, незвична й незбагненна техніка виконання, чаруючі графічні аркуші були справді “містичними” за філософською глибиною, поетичною інтерпретацією вічних людських поривань та символів української ментальності. Пономаренко вступила в Спілку художників. Залишилися в минулому звинувачення і ярликування та ще довго зберігалася певна недовіра до її інакшості, що в радянській фразеології трактувалася як “чужорідне явище”. Наступні численні виставки, обласні, республіканські й закордонні (зокрема виставки в Києві й Ужгороді 1991 р., у Хмельницькому 1993 та Львові 1994) засвідчували стале зростання інтересу й захоплення творчістю Надії. Її роботи – це витончена естетична насолода для очей, і насолода розкодування, прочитання смислів для втаємничених, для всіх, хто воліє віднаходити в собі відлуння осягненого, безпомилково виявленого художником.

Всесвіт Надії Пономаренко – це постійний розвиток. Колись первісним поштовхом до народження художниці стали сповіді Ван Гога. Енергію творення підсилили львів'яни – ранній Любомир Медвідь, Ласло Пушкаш, Марія Качмар-Савка. Згодом додалося знайомство з музеями Львова, Москви, Ленінграда, неконформістським мистецтвом прибалтійських республік. Розгорнувся творчий діалог з близькими по духу художниками. З середини

1980-х склалося своє мистецьке середовище в Ужгороді. Коло друзів утворили Людмила Корж-Радько, Олена Кондратюк, Ігор Панейко. Незмінним джерелом відновлення творчих сил залишаються студії світу карпатської природи і незнищений скарб народного мистецтва. А ще з'явилося нове заняття – викладання в Закарпатському художньому інституті, де вже кілька поколінь студентів мають можливість спілкуватися з Надією Степанівною, вивчати основи графічної мови і втілювати власними засобами здобуте в учителя, формуючи таким чином своєрідну графічну школу Пономаренко.

Світ Надії Пономаренко – як чистий стиль, як єдиний свіжий подих. Це екзистенціалізм у тональності надії й ностальгії, це вселенська самотність людини, усвідомлення обмеженості в часі й відмежованості в просторі, та водночас – це чудо божественного дарунку життя і глибока краса вічних змін. А ще світло, особливе м'яке світло, що летить ізвідки, чи звідусіль. Воно обволікає увесь формат, осяйною аурую обтікає фігури й предмети, виявляє темні тіні, синю чорноту виноградних грон, замирає над чашами й кивотами, перетворюється на тишу навколо сповитої усопшої, робить прийнятними й нероздільними всі етапи людського шляху.

На жаль, закінчилася графіка Пономаренко, та на щастя існує живопис Пономаренко. Її творчість – синонім добірності, чогось вищого – вищого понад звичним і вищого, бо пов'язаного з вищим світом. Це завжди нове диво нових інспірацій, проявлення вічного у зоні тимчасового. Це як вежі собору, що вітають художницю кожного ранку і як тихий плін вулиці Августина Волошина, що бачила стільки народжень, кохань і прощань, і стіни втомлених будинків невтомно фіксують кроки перехожих і розквітають під вечірнім сонцем у передчутті кохання. Це є любов – у “завершеність форми невітлена туга”.

МИХАЙЛО СИРОХМАН

Джерельні приписи:

1. Пономаренко, Н. Виставка графіки / Н. Пономаренко. – Ужгород, 1980. – 14 с.
2. Пономаренко, Н. Графіка : вист. / Н. Пономаренко. – Ужгород, 1992.
3. Пономаренко, Н. С. Методичні вказівки до вивчення дисципліни “Основи композиції” / Надія Степанівна Пономаренко. – Ужгород : Гражда, 2006. – 64 с.

4. Чотири виміри = Four dimensions : О. Долгош (Сопко), О. Кондратюк, Л. Корж-Радько, Н. Пономаренко : [альб.] / авт. тексту та проекту Н. Гончарова, пер. М. Шевкун, В. Сімех, О. Драган. – Ужгород, 2006. – 48 с. : іл.

5. Від Художньо-промислового училища до Закарпатського художнього інституту / М-во освіти і науки України ; упоряд. М. Ю. Кіяк ; відп. за вип., передм. І. І. Небесник ; худож. оформ. Н. Пономаренко, О. Сопко (Долгош). – Ужгород : Гражда, 2006. – 176 с. : іл.
6. Керита, Х. В. У затінку літа : вибр. твори / Христина Василівна Керита ; худож. оформ. Н. Пономаренко. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2005. – 224 с.
7. Хмел, К. 365 пір року : вибр. поезії / Карол Хмел ; пер. зі слов. М. Бобак ; худож. оформ. Н. С. Пономаренко. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2006. – 64 с. : портр.

8. Пономаренко, Н. “Нова форма” як явище в мистецькому житті Закарпаття : [про асоц. творч. жінок Закарпаття] / Надія Пономаренко // Вісник Львівської Національної академії мистецтв / М-во освіти і науки України ; редкол.: А. Бокотей [та ін.]. – Спецвип. II : Ерделівські читання : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 60-річчю створ. перш. худож. навч. закладу на Закарпатті. – Ужгород : Гражда, 2006. – С. 151-163.
9. Пономаренко, Н. Тенденції колірної презентації на прикладі корпоративного стилю банківських установ Ужгорода / Надія Пономаренко // Вісник Львівської національної академії мистецтв / М-во освіти і науки України. – Спецвип. 6 : Ерделівські читання : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Ужгород, 15-16 трав. 2008 р.). – Ужгород : Гражда, 2008. – С. 96-103.

10. Пономаренко, Н. С. Впливти з виру щодення : [розмову з засл. худож. України / вела Н. Панчук] / Н. С. Пономаренко // Срібна Земля. – 1998. – 19 верес. – С. 12.
11. Пономаренко, Н. Дерев'яні церкви потребують надійного захисту / Н. Пономаренко // Неділя. Тиждень. – 2005. – 30 верес. – С. 2.
12. Пономаренко, Н. Надія – на свіжі сили : [інтерв'ю з худож. / вели Ю. Зейкан, М. Грига] / Надія Пономаренко // Молодь Закарпаття-реформа. – 1997. – 29 берез. – С. 5.
13. Пономаренко, Н. Надія Пономаренко: “Нині я традиціоналіст, а колись була... чужорідним явищем” : [інтерв'ю з худож. / вела І. Козоріз] / Надія Пономаренко // Фест. – 2001. – 6 верес. – С. 14.

14. Пономаренко, Н. “Нова форма”: Творення програм, побудованих на синтезі мистецтв : [про громад. орг. “Асоціація творчих жінок Закарпаття” (АТЖЗ) “Нова форма”] / Надія Пономаренко // Екзиль. – 2007. – № 7. – С. 33-36. : фото.
15. Пономаренко, Н. “Нова форма” – як явище мистецького життя : [громад. орг. асоц. творч. жінок Закарпаття “Нова форма”] / Надія Пономаренко // Образотв. мистец. – 2007. – № 1. – С. 46-47.
16. Пономаренко, Н. “У мистецтві я завжди співала своїм голосом”, – каже відомий закарпатський художник-графік Надія Пономаренко : [інтерв'ю / вела Н. Гончарова] / Надія Пономаренко // Фест. – 2004. – 23-29 верес. – С. 5.

17. Висіцька, Т. Пономаренко Надія Степанівна : худож. / Таміла Висіцька // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Висіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 258-259. : фото.
18. Надія Пономаренко : [худож.] // Митці Закарпаття / Закарпат. Спілка худож. України. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. облас. упр. по пресі, 1994. – С. 84-85. : портр., іл.
19. Пономаренко Надія Степанівна : [худож.] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 168-169. : портр., іл.

20. Кривенко, Ю. Живописні аперцепції Надії Пономаренко : [худож.] / Юлія Кривенко // Образотв. мистец. – 2007. – № 1. – С. 70-71.
21. Кудрявська, Л. Політ людського духу : [про вист. худож. Н. Пономаренко та скульптора Б. Коржа] / Л. Кудрявська // Вісті Ужгородщ. – 1992. – 14 берез.
22. Павлович, Н. Ягоди пізнання : [про ужгород. худож.-графіка Н. Пономаренко] / Н. Павлович // Молодь Закарпатт-реформа. – 1996. – 27 квіт. – С. 7.
23. Панчук, Н. Енергія подолання : [про ужгород. худож. Н. Пономаренко] / Н. Панчук // Карпат. Україна. – 1992. – 8 січ.
24. Попова, Л. Надія Пономаренко “Хроніка. Accidentis” : [про вист. живопису засл. худож. України Н. Пономаренко] / Л. Попова // Новини Закарпаття. – 2001. – 24 квіт. – С. 8.
25. Хаятова, А. Хор “Кантус” зустрівся із картинами Надії Пономаренко і – запрошує на фестиваль / Алла Хаятова // Неділя. – 2008. – 26 квіт. – 7 трав. – С. 6б. ; Новини Закарпаття. – 2008. – 3 трав. – С. 3.

ТЕОДОР РОМЖА

100-річчя від дня народження
єпископа Мукачівської єпархії (1911–1947)

Важко сказати щось нове про життя та смерть блаженного Теодора Ромжі, коли бачиш перед собою цілу низку публікацій та видань. Особливо цінною з цього огляду є праця о. Ласло Пушкаша та ряд опублікованих спогадів священників і мирян. У цих працях життєвий шлях владики трактується з різних позицій і у різному контексті. Присутність суб'єктивізму при висвітленні долі єпископа, свідчить про намагання авторів зрозуміти його життя через власний досвід. І це не випадково, бо досягнути постаті блаженного Теодора, виходячи тільки з раціонального аналізу, неможливо. Це життя зачіпає почуття людини, викликає різні емоції. Пропонована стаття є також значною мірою суб'єктивною і не претендує на розкриття усіх аспектів долі владики. Думаю, що це зроблять ще не скоро, адже для кожної людини у житті Теодора Ромжі знайдеться щось особливо важливе для її розуміння світу і себе самої.

Метою статті є ще раз нагадати широкому загалу про владику у рік його ювілею. Минуло ціле століття, відколи народився маленький безпомічний хлопчик, якому за коротке життя судилося багато витерпіти та засвідчити про існування у цьому світі віри в Бога і любові до Церкви та людей. Особливо це важливо сьогодні, коли суспільство переживає період розчарування. Людина, залишена на самоті зі своїми проблемами і болями, не знаходить опори у цьому світі, через що намагається тікати від самої себе, бо не хоче більше терпіти. Життя владики Теодора говорить, що терпеливість і любов здатні перемагати всі ілюзії та безнадію, що час завжди відділяє правду від наклепів, пересудів та неправдивих звинувачень. Його смерть ще раз ствердила величезну цінність людського життя, заперечуючи приказку, що один у полі не воїн.

Ми із замилюванням дивимося на немовлятко, але чи задумуємося над тим світом, який воно приносить у наше життя? Чи могли собі уявити батьки маленького хлопчика, який народився 14 квітня 1911 р. у с. Великий Бичків на Гуцульщині – працівник залізниці Павло Ромжа та мама – Марія Ромжа (дівоче прізвище

Семак) долю сина? Він, як і інші хлопчики, виростав у звичайному гуцульському середовищі, де все активніше заявляла про себе нова урбанізована епоха, з раціоналістичним ставленням до життя, людини, Бога. Це був час, коли багатьом здавалося, що розвиток людських знань та техніка змінять людське життя на краще. У цю пору багато мислилося про прогрес людства і мало зверталось уваги на людське серце. Це нерідко помічаємо у творах мистецтва як Європи, так і Закарпаття зокрема. Таке матеріальне втілення переживань епохи зумів зробити визначний закарпатський художник Адалберт Ерделі у композиції “XX століття”, в якій лик Христа, зміщеного на бік від центру картинного поля. Справді, в архаїчне середовище Закарпаття разом з новими технологіями та машинами приходили ідеї, які прагнули витіснити образ Христа на маргінес людської свідомості. У гуцульському середовищі це відбувалося значно повільніше, тут ще досить міцно трималися патріархальні традиції, мова, звичаї. Цікаво, що тільки після повернення з навчання у Римі Ромжа побачить у цьому житті велику кількість забобонів, магії, формального ставлення до віри, що не зовсім узгоджувалося для нього з християнством. Але разом з тим відкриття цього світу майбутнім владикою говорить про колишнє романтичне ставлення до своєї землі.

Потяг малого хлопчика до чогось незбагненого, невідомого, та бажання батьків забезпечити дитині кращу долю, а тоді це пов’язувалося з освітою, привели Теодора у 1922 р. до державної реальної гімназії в Хусті, яку він успішно закінчив. У 1930 р. він уже вивчає філософію та богослов’я у Римі. Всяке знання має цінність тільки тоді, коли вмієш ним ділитися з іншими. Відчуваючи цю потребу та необхідність нести іншим любов Христову, він у грудні 1936 р. приймає священничі свячення. Це був важливий крок, адже Ромжа готував себе до місії, як тоді нерідко писали у пресі, в “безбожному Радянському Союзі”. І хоч йому не судилося поїхати туди, цю місію він виконав, не покидаючи рідної землі. Після повернення у Закарпаття він був призваний на військову службу, а восени 1938 мукачівський єпископ Олександр Стойка призначив Ромжу адміністратором парохії у с. Нижній Бистрий. Проте його знання були потрібні і в центрі єпархії, через що у вересні 1939 р. отець Теодор призначається духівником і професором семінарії в Ужгороді.

Початок війни, здавалося, дуже віддалив його місіонерську діяльність. А велика кількість роботи на місці, серед своєї пастви, робила цю мрію взагалі неможливою. Найгірші передчуття людської катастрофи, що були відчутні у середині XX ст., знаходили своє відображення як у розмовах, так і в різних формах культури – вони проявилися, наприклад, у творі Адальберта Ерделі “Христос серед вибухів, падаючих літаків та палаючих церков”. У центрі картини бачимо світлу постать Христа, а в нижній частині – єпископа Стойку з високо піднятим хрестом, який немов показує знамено спасіння людини у цьому хаосі. За кілька років після створення цієї композиції передчуття художника стали дійсністю, у якій надії змінювалися розчаруваннями, піднесення – падінням, а впевненість – розгубленістю.

Фронт підходив до самих Карпат, що серед населення сприймалося по-різному. Одні на це покладали великі надії, інші готувалися до спротиву, а інші в страхі намагалися втекти. У цьому сум'ятті людських мрій і бажань та тривожних передчуттів 8 вересня 1944 р. Папа Пій XII призначив Ромжу титулярним єпископом апійським та помічником мукачівського єпископа Дудаша. Хіротонія відбулася в Ужгороді 24 вересня 1944 р. перед самим приходом Радянської армії. Уже у жовтні 1944 р. реальна влада у Закарпатті переходить у руки радянської військової адміністрації. З кожним днем наростало усвідомлення, що доля Закарпаття загалом вирішена. Про це свідчила пропаганда, яка велася серед населення. Приймавши сан єпископа, Теодор Ромжа взяв на свої плечі важку ношу, намагаючись врегулювати відносини Церкви з новими органами управління. Його неможливо було знеславити перед українським населенням, адже він сам походив з народного середовища і не зробив жодного кроку, який могли б потрактувати, як співпрацю з угорськими окупантами. Будучи людиною надзвичайної духовної глибини, він бачив, що нова влада греко-католицьку церкву тільки терпить. Владика чудово розумів, що тільки єдність народу і стійкість у відстоюванні своїх культурних і духовних традицій, можуть якоюсь мірою протистояти тій силі, яка не рахувалася ні з чим. Знаючи, що не на всіх парохіях гаразд, владика намагається відвідати якомога більше сіл з метою моральної підтримки священиків та вірних. Він справді стає істинним пастирем, який шукає кожную маленьку налякану овечку

і прагне зберегти її для Господа. Радянська пропаганда працює на відторгнення молоді від церкви, єпископ налагоджує виготовлення та поширення літератури релігійного змісту. Звісно, що така діяльність не могла залишатися не поміченою.

У 1946 р. УГКЦ заборонена у Галичині. Стало зрозуміло, що така ж доля чекає і Мукачівську єпархію. Владика Ромжа намагається протистояти розгортанню пропагандистської кампанії, яка очорнювала Церкву та священників в очах населення. Експлуатуючи добре зрозумілі в Закарпатській Україні ідеї возз'єднання з Радянською Україною, нова влада отримала схвалення депутатів з різних частин Закарпаття у Мукачеві рішення про приєднання краю до Радянського Союзу, а підписавши договір з Чехословацькою республікою у 1945 р., вона остаточно закріпилася у краї. Уже у 1946 р. Закарпатська Україна стала областю УРСР, що вимагало наведення тут відповідного порядку. Греко-католицька церква у цьому новому порядку не мала місця. Найперше було зроблено все, щоб ліквідувати основну святиню – Мукачівський монастир – першу єпископську резиденцію і місце найбільших паломництв з усіх частин єпархії. Незважаючи на протести єпископа, це відбулося у березні 1947 р., після чого ситуація тільки погіршувалася. Ромжа, який прагнув присвятити себе місії у далекій Росії, отримав від Бога великий подарунок, – свідчити про Христову любов серед рідного населення, щоб разом з ним свідчити і “далекій Росії”. Здається, що єпископ розумів це, бо чим іншим можна пояснити ту терпеливість і неймовірно активну працю у часі, коли люди зведені пропагандою, починали відвертатись від Церкви. Багато хто з вчорашньої пастви активно працює проти владики, утверджуючи “світле майбутнє у краї”. У силу різних причин, все менше залишається тих, які допомагали нести важкого хреста служіння своєму народу і Церкві.

Та незважаючи на зростаючу небезпеку, владика їде куди тільки є нагода. Саме з таким пастирським візитом він їде 26 жовтня 1947 р. у с. Лавки, де править літургію. Попереджений селянами, він виїхав у зворотну путь тільки 27 жовтня. Саме в цей день було реалізовано план по ліквідації єпископа. Та незважаючи на жаклиний наїзд вантажівки та жорстокі побиття, Бог зберіг владичі життя і він був селянами доправлений до лікарні у Мукачеві. Саме тут у першій столиці мукачівських єпископів мусила завершитись

справа ліквідації церкви – смерть її предстоятеля. 1 листопада від отруєння владика помер.

Багатьом здавалося, що справу завершено, а з загибеллю пастиря і стадо розбіжиться. Та не так сталося, бо ця смерть сколихнула серця багатьох людей. Уже у часі загибелі єпископа, коли страх охопив багатьох, з'являються твори, що увічнювали пам'ять про нього. Цікавим з цього огляду є іконостас у с. Доробратово, який було встановлено у 1948 р. Автор живопису Йосип Бокшай, створюючи зображення для амвону та апостольського ряду іконостасу, зобразить тут дві постаті, які мають портретну схожість з владикою Теодором. І хоч іконостас завершувався нашвидкоруч, він став першою реакцією художника на вбивство єпископа і спробою увічнення його пам'яті.

Владика було поховано у крипті кафедрального собору, і, здавалося, у питанні існування греко-католицької церкви на Закарпатті поставлено крапку, що незабаром проявилось в остаточній її забороні. Проте вітри свободи кінця 1980-х, разом з ідеями незалежності України, сприяли виходу з підпілля церкви. А згодом у одній із ніш крипти кафедрального собору 3 липня 1998 р. було знайдено тлінні останки та залишки облачань владики Теодора. У червні 2001 р. Папа Іван-Павло II проголосив владика Теодора Ромжу – блаженним. 29 червня 2003 р. його мощі знайшли вічний спочинок в Ужгородському кафедральному соборі.

Як говориться в Євангелії, світло не для того запалюється, щоб його сховати під горщиком. Світло місії владики у таких темних часах сяяло на виду у всієї єпархії. Ті, що прагнули погасити його через ліквідацію – зазнали невдачі, бо сьогодні вірність владики яскраво сяє не тільки для України, але і для далекої Росії та інших близьких і далеких народів.

МИХАЙЛО ПРИЙМИЧ

Джерельні приписи:

1. Коссей, Ю. Живи в Бозі і в Христі священномученику Теодоре! : з нагоди 2000-ліття Різдва Христового / Юрій Коссей ; ред. В. Фединишинець. – Ужгород, 2003. – 140 с.
2. Пушкаш, Л. Ісповідництво і мученича смерть єпископа Теодора Ромжі / Л. Пушкаш ; Мукач. Греко-катол. Єпархія. – Ужгород : Патент 1999. – 83 с.

3. Бендас, С. Ромжа Теодор : [єпископ Мукач. греко-католич. єпархії] / Стефан Бендас, Даниїл Бендас // Бендас, С. Священники-мученики, сповідники вірності / Стефан Бендас, Даниїл Бендас. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – С. 205-209. : портр.
 4. Довганич, О. Смерть єпископа Теодора (Феодора) Ромжі / Омелян Довганич, Олексій Хланта // Довганич, О. У жорнах сталінських репресій : з історії ліквідації греко-католич. церкви та її возз'єднання з рус. православ. церквою, переслідув. інших реліг. громад у 40–50-х рр. XX ст. / Омелян Довганич, Олексій Хланта. – Ужгород : Карпати-Іражда, 1999. – С. 25-30.
 5. Дочинець, М. Ромжа Теодор : реліг. діяч : (1911–1947) / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря // Дочинець, М. Енциклопедія Мукачєва в іменах / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря. – Мукачєво : Карпат. вежа, 2006. – С. 264-265. : іл.
 6. Йосипчук, В. У Великому Бичкові вшановано пам'ять визначних постатей краю : 1. Пам'яті священномученика Теодора Ромжі / Володимир Йосипчук // Календар “Просвіти” на 2008 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2008. – С. 120.
 7. Пагіря, В. Теодор Ромжа : [єпископ] / Василь Пагіря // Пагіря, В. Світочі карпатського краю : іст. портр. греко-католич. священників Мукач. єпархії / Василь Пагіря. – Мукачєво : Елара 1996. – С. 90-91. : портр.
 8. Поп, І. Ромжа Теодор : [греко-католич. священник, педагог] / Іван Поп // Поп, І. Енциклопедія Подкарпатської Русі / Іван Поп ; Карпат. русс. Етнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 312. : илл.
 9. Поп, І. Ромжа Теодор : [греко-католич. священник, педагог] / Іван Поп // Поп, І. Енциклопедія Подкарпатської Русі / Іван Поп ; Карпат. русс. Етнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 324-325.
- ***
10. Блаженний вірою своєю : [про св. Т. Ромжу] // Карпат. Україна. – 2003. – 26 черв. – С. 14.
 11. Васков, А.-Й. Вшанування пам'яті єпископа – мученика Теодора Ромжі в Угорщині / А.-Й. Васков // Благовісник. – 2001. – № 5. – С. 11.
 12. Гаврош, О. Блаженний Теодор : [Папа Римський оголосив закарпат. єпископа Т. Ромжу блаженим] / О. Гаврош // Благовісник. – 2001. – № 10. – С. 4.
 13. Деметр, Є. Життя і смерть єпископа : до мученицької смерті Теодора Ромжі було причетне найвище керівництво УРСР та СРСР / Є. Деметр // РІО. – 2005. – 29 жовт. – С. 18.

14. Дорога до вічності Теодора Ромжі : сьогодні виповнюється 60 р. від Дня загибелі Блажен. священномученика // Фест. – 2007. – 1-7 листоп. – С. 5.
15. Жирош, І. Мощі блаженного повертаються додому : [Т. Ромжі] / І. Жирош // Експрес. – 2003. – 26 черв. – 3 лип. – С. 7.
16. Закарпаття вшанувало пам'ять священномученика Теодора Ромжі // Едельвейс Закарпаття. – 2007. – 8 листоп. – С. 1, 2.
17. Коссей, Ю. Дума про мученика : [вірш] : [про Т. Ромжу] / Ю. Коссей // Новини Закарпаття. – 1995. – 31 жовт. – С. 5.
18. Коссей, Ю. Мученицька смерть єпископа : [вірш пам'яті Т. Ромжі] / Ю. Коссей // Благовісник. – 2000. – № 13. – С. 3.
19. Лявинец, М. Священномученик Теодор Ромжа / М. Лявинец // Русин. світ. – 2004. – № 11. – С. 2.
20. Маргітич, І. Священномученик Теодор Ромжа Блаженний... / І. Маргітич // Чорна гора. – 2001. – 31 серп. – С. 2.
21. Мацо, М. День Теодора : [про владика Т. Ромжу] / М. Мацо // Благовісник. – 2005. – № 11. – С. 7.
22. Мацо, М. Пам'ятна дошка єпископу Теодору Ромжі відкрита в Мукачівській лікарні на Закарпатті / Мирослава Мацо // Чорна гора. – 2007. – 2 листоп. – С. 2.
23. Пагіря, В. Понад 40 років замовчувалася смерть єпископа : [о. Т. Ромжі] / В. Пагіря // Карпат. Україна. – 2003. – 19 черв. – С. 14.
24. Посол Ватикану в Україні Іван Юркович та кардинал Йозеф Томко приїхали на річницю перенесення мощей Теодора Ромжі // РІО. – 2004. – 3 лип. – С. 4.
25. Спомин про єпископа Теодора Ромжу : велика галаска, або на яку наживку КДБ ловило свою жертву // Подкарпат. русин. – 2007. – № 6 (авг.). – С. 1, 4.
26. Турияниця, Ю. За христову церкву життя своє віддав : [про єпископа Т. Ромжу] / Юрій Турияниця // Ужгород. – 2008. – 12 квіт. – С. 12.
27. Федака, С. Пам'яті єпископа-мученика : [згадка про Т. Ромжу] / Сергій Федака // Закарпат. правда. – 2008. – 19-25 квіт. – С. 14.
28. Шашік, М. “Існують справжні цінності життя. Невидимі...”. Єпископ Мукачівської греко-католицької єпархії – про річницю перенесення мощей блаженного Теодора Ромжі, духовний світ молоді, професіоналізм журналістів та про єдність церкви : [розмову / вела М. Мацо] / Мілан Шашік // Світогляд. – 2004. – 26 черв. – С. 13.

МАРІЯ РОМАНІВНА БАЯНОВСЬКА

50-річчя від дня народження вченої, педагога,
громадського діяча, композитора (нар. 1961)

Марія Баяновська – кандидат педагогічних наук, доктор філософії, доцент, завідувач кафедри методики викладання суспільно-гуманітарних дисциплін Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, відмінник освіти України, член Національної Ліги композиторів України.

Вона належить до когорти закарпатської еліти на суспільно-політичній, науково-освітній, культурно-просвітницькій арені на зламі XX–XXI ст. Відома у науковому світі, передусім, як дослідниця проблем виховання та навчання, багатьом читачам знайома як педагог та митець. Народилася 17 квітня 1961 р. в мальовничому старовинному Ужгороді в сім'ї службовців. Закінчила Ужгородський державний університет, факультет романо-германської філології, німецьке відділення. Навчання у ВНЗ поглибило любов до мов і літератур, культур, мистецтв. Розпочинає свою педагогічну діяльність учителюванням у середніх школах м. Ужгорода, обіймає посаду директора Ужгородського районного будинку дітей та юнацтва. Та душа тягнеться до наукової роботи, ґрунтовного вивчення багатючих скарбів історії і практики вітчизняної та зарубіжної педагогічної науки.

У 1991 р. успішно закінчує навчання в аспірантурі і в 1996 р. у Київському національному університеті ім. Т. Шевченка захищає кандидатську дисертацію “Соціально-педагогічна діяльність самодіяльних дитячих і молодіжних об'єднань (на матеріалах Закарпаття)” за двома спеціальностями – соціальна педагогіка; теорія та історія педагогіки. Основу дисертації склали маловідомі і невідомі матеріали з історії дитячого і молодіжного руху в Україні та на Закарпатті зокрема, відроджені і повернені в історію імена фундаторів дитячих і молодіжних організацій, особливо дорадянського періоду, робочі документи цих об'єднань, досліджено педагогічні явища впливу дитячого і молодіжного рухів на формування молоді генерації. На основі дисертаційних матеріалів викладачами історичного факультету Ужгородського

державного університету були розроблені і впроваджувалися в навчально-виховний процес спецкурси, розроблені теми з історії педагогіки, соціальної педагогіки.

У Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти працює з 1991 р., починаючи з посади старшого викладача кафедри педагогіки, психології та методики викладання, а у 1996 р. на конкурсній основі обирається на посаду доцента цієї ж кафедри. Тут викладає такі курси і спецкурси, як “Теорія освіти і навчання”, “Теорія і практика виховання”, “Проблеми розвитку особистості і їх значення для виховання”, “Дитячий та молодіжний рух в Україні”, “Обдарована особистість”, “Механізми творчості: шляхи їх реалізації”, “Розвиток альтернативної освіти в Україні”, “Основні проблеми розвитку європейського шкільництва”, “Ціннісні орієнтації з погляду молодого європейця”, “Сучасний вчитель, його діяльність і професійний розвиток”.

З 2003 р. обіймає посаду завідувача кафедри методики викладання суспільно-гуманітарних дисциплін Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти. У 2004 та 2010 рр. за результатами конкурсу обрана завідувачем кафедри методики викладання суспільно-гуманітарних дисциплін ЗППО. За її підтримки та організації належних умов науково-педагогічної діяльності на кафедрі 4 викладачі захистили кандидатські дисертації.

У науковому доробку вченої близько 200 наукових, навчально-методичних, науково-популярних публікацій. Її перші наукові публікації з’явилися наприкінці 80-х рр. XX-го ст. на сторінках всесоюзних фахових видань. Понад 20 наукових праць видруковано у Польщі, Словаччині, Німеччині, Угорщині, Росії, Білорусії. Наприкінці 90-х рр. XX-го ст. Марія Баяновська успішно співпрацює зі словацькими та польськими вченими над проектом PHARE FIESTA II (mgr. Soja Marek, Rzeszow, 1998), з угорськими науковцями – у рамках програми “Колективний шлях до Європи”. Спільно з німецькими науковцями брала участь проекти “Studien zur Wirtschafts- und Erwachsenenpädagogik aus der Humboldt-Universität”. Виступає з доповідями на міжнародних конференціях та семінарах у різних європейських країнах (Берлін, Ниредьгаза, Дебрецен, Пряшів, Кошиці, Герляни, Братіслава, Жешув, Краков, Кошалін, Москва, Мінськ та ін.), а також на різного рівня всеукраїнських і обласних. Керує науково-педагогічною лабораторією “Сучасні

технології виховання”, яку створила у 1997 р. З 1999 р. обрана до складу наукової ради Краківського видання “Prace edukacyjne” у Польщі, науково-редакційної ради науково-методичного журналу “Освіта Закарпаття”, є членом Вченої та Науково-методичної рад Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Наукові розвідки присвячені дослідженню проблем післядипломної освіти, соціальної педагогіки, дошкільної та шкільної педагогіки, теорії та практики виховання.

Баяновська М. Р. – викладач вищої школи. Ще під час навчання в аспірантурі працювала викладачем кафедри педагогіки і психології Ужгородського державного університету, викладала курс “Теорія виховання”, керувала педагогічною практикою студентів, а з 1999 р. – доцентом кафедри іноземних мов цього ж вузу, де викладала німецьку мову, брала активну участь у наукових конференціях викладацько-професорського складу УжДУ.

Протягом багатьох років окрім Ужгородського національного університету працює також і в Київському університеті культури і мистецтв, Закарпатському художньому інституті, Мукачівському державному університеті. Є науковим керівником бакалаврських, дипломних та магістерських робіт. Так, з магістрами дошкільного виховання Мукачівського державного університету організує і проводить вперше в історії Закарпаття міжвузівську конференцію “Софія Русова і сучасне виховання”, присвячену 90-річчю ідеї національного виховання педагогічної концепції С. Ф. Русової.

Марія Баяновська – один з авторів регіональної концепції розвитку народної освіти (1991), варіативних навчальних програм з громадянської освіти, історичного краєзнавства та народознавства у системі шкільної і позашкільної освіти (1992, 1996, 2003), орієнтовних програм діяльності дитячих та молодіжних організацій (1997), навчальних програм для студентів ВНЗ з дошкільної психології, німецької мови та ін. Автор навчально-методичних посібників – “Словник-довідник основних понять і термінів з курсу “Людина і суспільство” (1995), “Rozmowy o Evropie” (1998), “Формування громадянської зрілості в учнів професійно-технічних закладів освіти” (2003), “Гуманітарна освіта на шляху оновлення” (2005), “Дидактичні аспекти аналізу літературного твору” (2005) та ін.

Ініціатор проведення науково-методичних та науково-практичних конференцій, присвячених видатним педагогам

В. Сухомлинському, С. Русовій, письменникам Т. Шевченку, М. Гоголю, В. Стусу, Л. Костенко, Ф. Потушняку. Організатор проведення вперше в історії закарпатської освітньої думки педагогічних читань вшанування творчості М. Стельмаховича, С. Жупанина, П. Чубинського та ін.

У 2010 р. організовує і проводить у Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти вперше за всю історію його функціонування курси підвищення кваліфікації вчителів християнської етики, а також обласний постійно діючий навчально-методичний семінар “Християнська етика: досвід, проблеми, перспективи”. Тема християнського виховання порушується дослідницею ще з початку 90-х рр. ХХ-го ст.

Автор-засновник культурно-мистецьких проєктів “Вольфганг Амадей Моцарт у музичному мистецтві і літературі” (2006), “Музична творчість педагогів Закарпаття” (2007–2008), “Світочі української музичної освіти і культури” (2009–2011), автор 84 рецензій на навчально-методичні посібники, програми з музичного мистецтва, збірки пісень за період 1990–2010 рр.). У її творчому доробку 25 пісень.

Чимало сил і часу забирає громадська робота. Вона – член Творчої спілки вчителів України. З середини 90-х рр. входить до складу Української асоціації соціальних педагогів і спеціалістів з соціальної роботи, ради Ужгородської міської організації крайового товариства “Просвіта”. Є засновником юнацького об’єднання “Молода просвіта” та пластового куреня студіюючої молоді, що утворив секцію роботи з молоддю при крайовому культурно-освітньому товаристві “Просвіта”. Глядачам і слухачам запам’яталися теле- та радіопередачі з її участю про події і постаті Карпатської України, педагогічну концепцію В. Сухомлинського, мову в діалозі та полілозі культур та ін. Полудень віку ювілярка зустрічає у розквіті творчих сил, сповнена енергії і натхнення, цілеспрямованою працею. На її робочому столі чимало рукописів розпочатих досліджень. Хай Господь дарує їй сили й мудрість засівати на педагогічній ниві зерна багатого, добротного врожаю! Хай завдяки і її науковим доробкам Україну пізнають у світі та Європейському домі!

ІГОР КОМІНАРЕЦ

Джерельні приписи:

1. Баяновська, М. Р. Дидактичні аспекти аналізу літературного твору в загальноосвітній школі / М. Р. Баяновська, Г. Д. Децик, Г. В. Шумицька ; М-во освіти і науки України, Закарпат. ін-т післядиплом. пед. освіти, Каф. методики викладання суспільно-гуманіт. дисциплін. – Ужгород : Гражда, 2005. – 116 с.
2. Баяновська, М. Формування громадянської зрілості в учнів професійно-технічних закладів освіти : навч.-метод. посіб. / М. Баяновська, Г. Демко; М-во освіти і науки України, Закарпат. ін-т післядиплом. пед. освіти ; відп. за вип. М. І. Талапканич. – Ужгород : Гражда, 2003. – 104 с.

3. Баяновська, М. Августин Волошин про соціальне виховання / Марія Баяновська // Календар “Просвіти” на 1998 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 1998. – С. 71-73.
4. Баяновська, М. Вечір пам’яті Остапа Вахнянина / Марія Баяновська // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 105.
5. Баяновська, М. 80-річний ювілей крайової “Просвіти” / Марія Баяновська // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 125.
6. Баяновська, М. “Гей, юнаки! Гей, пластуни!” : [з нагоди 90-річчя заснув. укр. Пласту] / Марія Баяновська // Календар “Просвіти” на 2003 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2003. – С. 159.
7. Баяновська, М. З історії села Ярок Ужгородського району : до 500-річчя першої письм. згадки про село / Марія Баяновська // Календар “Просвіти” на 1999 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 1999. – С. 101-104.
8. Баяновська, М. З історії Церкви Різдва Пресвятої Богородиці у с. Ярок Ужгородського району : (до 200-річчя спорудж. храму) / Марія Баяновська // Календар “Просвіти” на 2002 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2002. – С. 116-118.
9. Баяновська, М. Р. Іван Іванович Небесник : 55-річчя від дня народж. науковця, засл. працівника освіти України (нар. 1955 р.) / Марія Романівна Баяновська // Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2010 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2009. – С. 117-119.
10. Баяновська, М. Р. Олександр Стойка : 120-річчя від дня народж. церков. і громад. діяча (1890–1943) / Марія Романівна Баяновська // Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2010 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2009. – С. 157-162.
11. Баяновська, М. Останній могікан : (з нагоди 75-річчя з дня народж. В. Белея) : [подвижник і поширювач пласт. руху на Закарпатті] / Марія

- Баяновська // Календар “Просвіти” на 1997 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 1997. – С. 51-53.
12. Баяновська, М. Р. Остап Вахнянин : 120-річчя від дня народж. педагога, пласт. і культ. діяча (1890–1924) / Марія Романівна Баяновська // Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2010 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2009. – С. 82-88.
 13. Баяновська, М. Пласт і пластування. Лещатарство. КАУМ “Орли” / Марія Баяновська // Календар “Просвіти” на 1998 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 1998. – С. 152-153.
 14. Баяновська, М. Пластовим шляхом за красою життя : до 110-річчя від дня народж. О. Вахнянина : [пластун] / Марія Баяновська // Календар “Просвіти” на 2000 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2000. – С. 56-58.
 15. Баяновська, М. Проблеми становлення дитячого і молодіжного рухів на Закарпатті в системі виховної діяльності “Просвіти” / Марія Баяновська // Науковий збірник товариства “Просвіта” в Ужгороді. – Річник I (XV). – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2000. – С. 83-87.
 16. Баяновська, М. Р. Роль молодіжних організацій в культурному відродженні Закарпаття (20–30-ті рр. XX-го століття) / М. Р. Баяновська // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 3. – Ужгород, 1999. – С. 56-59.
 17. Баяновська, М. Роль Юліана Ревая у розвитку освіти в Закарпатті у 20–30-і роки XX ст. / Марія Баяновська // Науковий збірник товариства “Просвіта” в Ужгороді. – Річник IV (XVIII). – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2000. – С. 145-148.
 18. Баяновська, М. Сіяч мудрості людської : (до 75-річчя від дня народж. В. Худанича) / Марія Баяновська // Календар “Просвіти” на 1997 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 1997. – С. 67-69.
 19. Баяновська, М. Сокіл з Галичини : до 130-ої річниці від дня народж. І. Боберського : [про сокіл. рух на Галичині та його організатора] / Марія Баяновська // Календар “Просвіти” на 2003 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2003. – С. 156-158.
 20. Баяновська, М. Соколи на Закарпатті : [про молодіж. сокіл. рух на Закарпатті] / Марія Баяновська // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 107-108.
- ***
21. Баяновська, М. Р. Андрагогіка у системі сучасного людинознавства / М. Р. Баяновська // Освіта Закарпаття. – 2005. – № 1. – С. 15-20.
 22. Баяновська, М. Р. Життєтворчість та духовні змагання велета : до 100-річчя Ф. Потушняка / Марія Романівна Баяновська // Слово вчителя. – 2010. – 31 берез. – С. 6-7.

23. Висіцька, Т. Баяновська Марія Романівна : [канд. пед. наук, доц.] / Таміла Висіцька // Висіцька, Т. Із плеяди науковців Закарпаття : біо-бібліограф. довід. / Таміла Висіцька. – Ужгород : Ліра, 2005. – С. 343-349. : портр.
24. Герцюк, Д. Вчена, педагог, композитор : [про М. Баяновську] / Дмитро Герцюк // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 106. : портр.
25. Євтух, М. Б. Баяновська Марія Романівна : [канд. пед. наук, доц.] / М. Б. Євтух // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 34. : портр.
26. Керецман, М. Творчі обрії Марії Баяновської : [вчен.-педагог] / Михайло Керецман // Календар “Просвіти” на 1996 рік. – Ужгород: Гражда, 1996. – С. 151-153.
27. Марія Романівна Баяновська : [канд. пед. наук, доц.] // Освіта Закарпаття : моногр. / В. В. Химинець [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 2009. – С. 393. : портр.

КВІТЕНЬ: 25

ЛІДІЯ ПЕТРІВНА ПОВХ

**50-річчя народження від дня народження поетеси,
науковця (нар. 1961)**

Її “Жабка” вже кілька десятків років “скаче” нашою літературою, що твориться для дітей: чотири рядки, у яких точно схоплено ментальність дитинства, здаються простими до краю:

*Журилась під осінь малесенька жабка:
–Уже потемніла у соняха шапка
І жовтими стали листочки у клена,
А я іще й досі зелена-зелена...*

Це тільки на перший погляд здається, що простіше простого писати легко. А той, хто спробував, знає: нема нічого важчого, ніж простота. За простотою слова Лідії Повх завжди ховається філософське бачення світу й людини, тому її вірші цікаві не тільки дітям, а й дорослим. Вона спромоглася віднайти на всіма сходженному полі дитинства свої теми, образи, ба й свою стилістику, тому

в сучасній українській літературі для дітей Лідія Повх є, як на мене, одним з найцікавіших імен. А ще ця авторка уміло малює характери: її кіт, наприклад, це закарпатець-заробітчанин (“Йшли коти на заробітки”), а киця не та, що муркоче біля дитяти – вона ілюструє відступництво від свого, рідного, сприйняття чужого, іноземного (“Наша киця каву пила”), поширене сьогодні в Україні. У творчості цієї авторки оживає Закарпаття з його топонімією і красою природи (“Наші гори”, “Гірська пісенька”, “Біля Тиси, біля Хуста...”), характером працьовитого і веселого народу, який понад усе любить свій край.

Народилася Лідія Повх 25 квітня 1961 р. у гірському с. Кушніці на Іршавщині, в серці Закарпаття, де колись побачив світ і дитячий поет Степан Жупанин. Бабуся-словачка, Ольга, наспівувала дівчинці моравських пісень, а інша бабуся, Марія, оповідала про Розбійницьку криницю й опришків, подвиги Пинті і славні Боржавські гори. Батько Петро вечорами читав “серйозні” книжки і переповідав їх дітям, а мама Катерина з двома сестрами виспівувала сотні пісень українською, російською, словацькою, угорською.

З п’яти років Ліда – в Ужгороді. Тут закінчила з золотою медаллю середню школу №7, з відзнакою – філологічний факультет Ужгородського державного університету (1983) й працювала вчителькою української мови та літератури. І вчителькою вона була теж неординарною: пам’ять про цікаві уроки, внутрішню незаангажованість її учні з шкіл № 8 та № 19 зберігають через десятки років. За часи вчителювання Лідія Петрівна, як вчитель-методист, двічі здобувала звання лауреата Всеукраїнського конкурсу “Вчитель року” в номінації українська мова та література – у 1994 та 1997 рр., стала відмінником освіти України.

Перша книжка Лідії Повх “Йшла ворона по перону” видана 1989 р. у київському видавництві “Веселка” сотисячним накладом. Наступні збірки авторки – “Цар Іван – з кукурудзи качан” (1995), “Нумо гратися усі” (1997), “Дражнилки” (1998), “Політ на кулі” (2002), “Біла хата на горбку” (2006), “Школярі-школярики” (2007), “Канікули”(2010) – хоч і видавались в Ужгороді значно меншими тиражами, завжди були святом для дитини. Ім’я закарпатської авторки з’являється на сторінках дитячих журналів як в Україні,

так і за кордоном, і її публікації особливі, це експеримент з формозмістом, гра з образом.

Сьогодні Лідія Повх – автор одинадцяти збірок, кожна з яких свідчить про творчий пошук. У її доробку – кілька дитячих пісень, її поезії – у всеукраїнській програмі виховання в дошкільному закладі “Я у світі”, у читанках для школярів. Талант поетеси нас продовжує дивувати грою думки.

Бренд Лідія Повх багатозначний. У ліриці для дорослих це національно позначена філософія життя (три книжки лірики – “Гілка глоду” (2001), “Дощі і стіни” (2005), “Секрети словоскладання” (2009) – яскраве свідчення цьому), в поезії для дітей – незвичний ракурс бачення з точною деталлю, лаконічною формою, світлом специфічного закарпатського гумору та дотепу.

Лауреат літературних премій – Всеукраїнської ім. Зореслава (2009) та обласної ім. Ф. Потушняка (2002, 2007), Лідія Повх (у науці – Л. П. Ходанич) в останні роки дедалі більше стає відомою як літературознавець. Після захисту в Академії педагогічних наук України кандидатської дисертації “Формування у молодших школярів уявлень про ментальне засобами поезії” (2001) – вона один із небагатьох сучасних науковців, які досліджують дитячу літературу і фольклор, виводять формулу творчості для письменників, що пишуть для дітей. На рахунку Лідії Ходанич – понад 100 наукових публікацій, окремих видань, серед яких виділяються книги “Дитяча література Закарпаття: виховний потенціал”, “Виховні та дидактичні аспекти ментального в українській поезії для дітей”.

Кандидат педагогічних наук, доцент Лідія Ходанич перебувала на посаді викладача, а згодом першого завідувача кафедри суспільних дисциплін в Закарпатському державному університеті (1995–2003). Сьогодні вона доцент Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, заступник головного редактора єдиного в області педагогічного журналу “Освіта Закарпаття”, працює за сумісництвом і в Закарпатському художньому інституті. Її лекції з культури мовлення, сучасного літературного процесу, психології творчості, професійної етики та риторики не залишають байдужим слухача будь-якого віку: його величність Слово – це вогонь, і Лідія Повх, поетеса й науковець, добре знає, як його світити в людському серці.

АНАТОЛІЙ КАЧАН

Джерельні приписи:

1. Повх, Л. П. Біла хата на горбку : вірші для дітей дошк. та мол. шк. віку / Лідія Петрівна Повх. – Ужгород : Карпати, 2006. – 60 с. : іл.
2. Повх (Ходанич), Л. П. Виховні та дидактичні аспекти ментального в українській поезії для дітей / Л. П. Повх (Ходанич). – Ужгород : Гражда, 1998. – 75 с.
3. Повх, Л. П. Гілка глоду : поезії / Лідія Петрівна Повх ; худож. оформ. М. Ходанич. – Ужгород : Гражда, 2001. – 60 с. : іл.
4. Повх, Л. П. Дощі і стіни : поезії / Лідія Петрівна Повх ; ілюстр. М. Ходанич. – Ужгород : Карпат. вежа, 2005. – 84 с.
5. Повх (Ходанич), Л. П. Дразнилки : вірші для дітей / Лідія Петрівна Повх (Ходанич). – Ужгород : Патент, 1997. – 22 с.
6. Повх, Л. П. Йшла ворона по перону : вірші для дітей / Лідія Петрівна Повх. – К. : Веселка, 1989. – 16 с.
7. Повх, Л. П. Канікули : вірші для дітей. – Ужгород : “Вид-во О.Гаркуші”, 2010. – 64 с.
8. Повх, Л. П. Політ на кулі : вірші для дітей мол. шк. віку / Лідія Петрівна Повх ; худож. К. Малько. – Ужгород : Закарпаття, 2002. – 47 с. : іл.
9. Повх, Л. П. Секрети словоскладання : поезії / Лідія Петрівна Повх. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2009. – 106 с. : іл.
10. Повх, Л. П. Школярі-школярики : вірші для дітей мол. шк. віку / Лідія Петрівна Повх. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2007. – 50 с. : іл.
11. Ходанич Л. П. Ділове мовлення: типових 300 помилок : навч.-метод. посіб. / Л. П. Ходанич. – Ужгород : Гражда, 2002. – 48 с.
12. Ходанич, Л. П. Уроки після школи: культура мовлення : навч. посіб. / Лідія Петрівна Ходанич ; Упр. освіти і науки Закарпат. облдержадмін., Закарпат. ін-т післядипломної педagogічної освіти. – Ужгород : Інформ.-видав. центр ЗІППО, 2004. – 72 с.
13. Ходанич, Л. П. Формування у молодших школярів уявлень про ментальне засобами поезії : автореферат дисертації 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська література) / Лідія Петрівна Ходанич ; наук. кер. Н. М. Бібік. – К., 2000. – 20 с.
- ***
14. Повх, Л. Поезія / Лідія Повх // Закарпатська поезія XX століття : антол. / заг. упорядкув. та передм. В. П. Густі. – Ужгород : Закарпаття, 2003. – С. 444-449.
- ***
15. Повх, Л. Дощі і стіни : [добірка віршів] / Лідія Повх // Дукля. – 2005. – № 6. – С. 66-71.
- ***
16. Ходанич, Л. П. Ділова гра як засіб активізації навчально-виховного процесу під час вивчення лінгвістичних дисциплін на негуманітарних

- факультетах / Л. П. Ходанич // Проблеми розвитку та управління інтеграційними процесами на міжнародному ринку вищої освіти і науки : матеріали міжнар. наук. конф. : 16-18 жовт. 2002 р., Ужгород (Україна) – Сніна (Словаччина). – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2003. – С. 206-208.
17. Ходанич, Л. Етносоціальна природа особистості у казках словацьких циган / Лідія Ходанич // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Філологія. – Вип. 12. – Ужгород, 2005. – С. 185-188.
 18. Ходанич, Л. П. Німецькомовна поетеса із Закарпаття : (штрихи до літ. портр. О. Рішаві) / Л. П. Ходанич // Науковий вісник. – 1997. – № 1 / М-во освіти України, Ужгород. держ. ін.-т інф-ки, економіки і права. – Ужгород : “Поличка “Карпат. краю”, 1997. – С. 203-209.
- ***
19. Повх, Л. П. Дитяча література Закарпаття в контексті післядипломної педагогічної освіти / Л. П. Повх // Освіта Закарпаття. – 2006. – № 3. – С. 18-19.
 20. Повх, Л. Поетеса з країни дитинства : [про М. Підгірянку] / Лідія Повх // Ужгород. – 2006. – 22 квіт. – С. 12.
 21. Повх, Л. П. Словацький дитячий фольклор у змісті післядипломної освіти вчителів Закарпаття / Л. П. Повх // Освіта Закарпаття. – 2005. – № 2. – С. 38-42.
 22. Ходанич, Л. Погляд із сьогодні : освіта Закарпаття в час. просторі / Лідія Ходанич // Фест. – 2009. – 24-30 верес. – С. 14.
 23. Ходанич, Л. Як сформувати вчителя інноваційно-компетентною особистістю : з досвіду метод. роботи / Л. Ходанич, Т. Гнаткович // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2007. – № 8. – С. 60-65.
- ***
24. Вигодованець, Н. Лідія Повх : [поетеса, науковець] / Наталія Вигодованець // Письменники Срібної Землі : до 60-річчя Закарпат. орг. Нац. спілки письмен. України / упорядкув., передм. П. М. Ходанича. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2006. – С. 631-639. : портр.
 25. Вісіцька, Т. Повх Лідія Петрівна : [поетеса, науковець] / Таміла Вісіцька // Вісіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Вісіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 251-255. : портр.
 26. Хланта, І. В. Повх (Ходанич) Лідія Петрівна : [поетеса, педагог] / І. В. Хланта // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 250. : фото.
- ***

27. Маткобожик, М. Секрети словоскладання – секрети життя... : [рец. на кн. Л. Повх “Секрети словоскладання” (Ужгород : “Вид-во О. Гаркуші”, 2009)] / Марія Маткобожик // Літ. Львів. – 2009. – № 8. – С. 22-23. : фото.
28. Ребрик, Н. Про поезію Лідії Повх : [про кн. “Гілка глоду”] / Наталія Ребрик // Новини Закарпаття. – 2002. – 20 черв. – С. 6. : іл.
29. Слохінняк, А. “Секрети словоскладання” Лідії Повх : [одноімен. зб. поезій (Ужгород : “Вид-во О. Гаркуші”, 2009)] / Андрій Слохінняк // Фест. – 2009. – 9-15 лип. – С. 11.

КВІТЕНЬ

УЖГОРОДСЬКЕ ДЕРЖАВНЕ МУЗИЧНЕ УЧИЛИЩЕ ім. Д. Є. ЗАДОРА

65-річчя від дня створення (1946)

Весною 2011 р. виповнюється 65 років з дня створення головного професійного музичного закладу Закарпаття – Ужгородського державного музичного училища.

Ужгородське державне музичне училище імені Д. Є. Задора – один з перших професійних музичних закладів в області, заснований у 1946 р. з метою підготовки професійних музикантів і пропаганди академічної музики.

Бурхливий розвиток культури і мистецтва на Закарпатті в першій половині ХХ ст., відкриття численних мистецьких установ вимагали їх кадрового забезпечення, що обумовило необхідність організації навчального закладу в обласному центрі – Ужгородського державного музичного училища. З 1992 р. училище гідно носить ім'я свого першого директора – композитора, піаніста, фольклориста, диригента, музикознавця і публіциста, заслуженого діяча мистецтв України Дезидерія Євгеновича Задора.

Після Дезидерія Задора директорами Ужгородського музичного училища були: Віталій Хоменко (1949–1952), Станіслав Грдлічка (1953–1957), Леонід Клепіков (1957–1965), Йосип Базел (1965–1972), Василь Гайдук (1972–1983), Василь Білей (1983–2000). З 2000 р. училище очолює заслужений працівник культури України, відмінник освіти України Світлана Стегней.

Музичне середовище 20-30 рр. на Закарпатті об'єднало талановитих музикантів, випускників провідних європейських консерваторій. Разом з виконавською діяльністю вони вели активну просвітницьку роботу і створили необхідну викладацьку базу музичного училища. Серед них: піаністи С. Хосроєва-Щекіна, З. Лендел, К. Воска, Я. Гергей, скрипалі В. Ромишевська, С. Факторович, віолончеліст Л. Клепіков, співаки А. Задор, П. Милославська, диригенти П. Милославський, А. Волинський, П. Гудз та інші.

Спочатку в музичному училищі були відкриті чотири відділи – фортепіанний, струнно-смічковий, диригентський та вокальний, що було зумовлено тодішньою виконавською практикою.

Поступово в колектив вливалися обдаровані музиканти, представники різних педагогічних шкіл, що сприяло розширенню структури і потенційних можливостей закладу. Невдовзі в училищі відкриваються відділи народних, духових та ударних інструментів, а також теорії музики. Значна заслуга в цьому належить авторитетним музикантам В. Гошовському, І. Мартону, М. Антоненку, І. Серому, П. Нефьодову, І. Поповій, О. Кобулею, В. Ейхлеру та багатьом іншим.

За час свого існування Ужгородське державне музичне училище ім. Д. Є. Задора підготувало та випустило понад 5000 фахівців, які нині є солістами-виконавцями, артистами філармоній, театрів, викладачами, керівниками провідних закладів культури та мистецтв в Україні і за кордоном.

Багато талановитих музикантів, співаків, диригентів вийшло зі стін цього навчального закладу.

Серед випускників училища – композитор і піаніст, член Спілки композиторів України та Угорщини, заслужений діяч мистецтв України І. Мартон; всесвітньо відомий композитор, Герой України, академік Національної Академії мистецтв України, професор, завідувач кафедри композиції Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, народний артист України, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, лауреат міжнародних конкурсів, Голова Національної Спілки композиторів України Є. Станкович; народна артистка СРСР та України, лауреат міжнародних конкурсів Г. Ціпола; відмінник народної освіти, народний вчитель України, незмінний директор АНБК № 2 м. Ужгорода,

художній керівник, лауреат всесвітніх хорових олімпіад та міжнародних конкурсів хору “Едельвейс” З. Жоффчак; музикознавець, кандидат мистецтвознавства, член Національної Спілки композиторів України, доцент Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, магістр міжнародного права Ю. Чекан; заслужений діяч мистецтв України, професор Національної академії України ім. П. І. Чайковського І. Шилова; професор Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, художній керівник та головний диригент симфонічного оркестру “Ренесанс” Й. Франц; доцент Санкт-Петербурзької консерваторії, дипломантка всеукраїнського конкурсу ім. М. Глінки Н. Тульчинська; заслужений артист України, лауреат Національного конкурсу ім. С. Турчака, головний диригент Національного академічного Великого театру та балету Республіки Білорусь В. Плоскіна; доценти Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського О. Полусмяк та М. Екшмідт; професор Національної академії України ім. П. І. Чайковського Ю. Алексик; професор, кандидат мистецтвознавства К. Цірікус; композитор, піаніст, викладач, заслужений діяч мистецтв України, лауреат премії ім. Д. Задора, голова Закарпатської організації НСКУ В. Теличко; композитор, диригент, викладач, заслужений діяч мистецтв України, директор Мукачівської хорової школи, лауреат премії ім. Д. Задора В. Волонтир; лауреат премії ім. Л. Ревуцького, доцент Львівської Національної музичної академії ім. М. В. Лисенка, заслужений артист України Й. Ермін; лауреат міжнародних конкурсів, заслужена артистка України, доцент Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка Е. Чуприк; доцент Київського педагогічного інституту ім. М. В. Гоголя О. Носикова; кандидат мистецтвознавства, член Національної Спілки композиторів України Г. Конькова; кандидат мистецтвознавства, член Національної Спілки композиторів України, доцент кафедри інструментального мистецтва і музично-теоретичних дисциплін Мукачівського державного університету Т. Росул; доцент Дебреценської консерваторії Л. Товт; композитор, піаніст, генеральний директор Міжнародної музичної академії в м. Коліма (Мексика) А. Затін; концертмейстер оркестру Краківського оперного театру Д. Бороні, лауреат міжнародних конкурсів, соліст Національної опери України М. Желізняк; заслужений артист України, концертмейстер

Національного заслуженого академічного симфонічного оркестру України В. Давиденко; концертмейстер Дебреценського симфонічного оркестру П. Готвоні; заслужений артист Росії, керівник Президентського оркестру Казахстану В. Скороход; концертмейстер Мюнхенського симфонічного оркестру Ю. Лінер; художній керівник та головний диригент заслуженого Закарпатського народного хору, доцент, заслужений працівник культури України, Н. Петій-Потапчук; художній керівник та диригент камерного хору “Кантус”, народний артист України Е. Сокач; народна артистка Білорусії, солістка Великого театру опери та балету Білорусії Л. Златова; заслужений діяч мистецтв Республіки Бурятії М. Куцин; народні артисти України М. Харченко, М. Зубанич, П. Матій, К. Лабик, М. Кречко, І. Лацанич, В. Штефуца, С. Гіга, Л. Васильченко; заслужені артисти України Н. Висіч, М. Форіш, В. Даньо, М. Вігула, Й. Гарчар, М. Медвідь, Г. Кампо, М. Попенко, І. Вісаник, М. Ходанич, Г. Дашак, Б. Лаба, Н. Копча, Н. Гораль, Ю. Ондич, М. Маркович, Н. Мерцин, В. Юрош, Е. Готвоні, Н. Боднар та багато інших; диригенти, педагоги, заслужені діячі мистецтв України П. Рак, В. Гайдук; заслужені працівники культури С. Стегней, М. Митровка, В. Гуцал, М. Коцан, С. Томич, М. Керецман, Т. Деяк, В. Калинюк, М. Мокану, П. Сокач, М. Чайковський, Н. Мельник, Л. Пал та інші.

Багато викладачів училища нагороджені Почесними грамотами та подяками Кабінету Міністрів України, Міністерства культури і туризму України, Закарпатської обласної державної адміністрації, Закарпатської обласної ради, управління культури, обкому профспілки працівників культури, дирекції училища.

Сьогодні Ужгородське державне музичне училище ім. Д. С. Задора – вищий навчальний заклад I рівня акредитації. В ньому навчається 240 студентів, працюють 130 висококваліфікованих викладачів, з них звання “викладач-методист” мають 7 чол., “старший викладач” – 39 чол. Серед викладачів – 2 заслужені діячі мистецтв України, 2 народні артисти України, 5 заслужених артистів України, 4 заслужених працівників культури України, 1 кандидат мистецтвознавства, 1 кандидат юридичних наук, 1 кандидат філософських наук, 9 відмінників освіти України. Близько 80% педагогічних працівників училища – її колишні випускники.

Викладачі училища постійно підвищують свій фаховий рівень, беруть участь в роботі всеукраїнських та обласних

конференцій, семінарів, конкурсів, обласних методоб'єднань предметно-циклових комісій навчальних закладів I рівня акредитації, відвідують майстер-класи провідних педагогів вищих навчальних закладів України. Викладачі проводять навчально-методичну роботу в училищі (розробка методичних посібників, рекомендацій, проведення відкритих занять), надають методичну допомогу закладам культури і освіти у підготовці та проведенні культурно-мистецьких заходів. Силами студентів і викладачів проводиться профорієнтаційна робота та значна концертно-виконавська діяльність.

Ужгородське державне музичне училище ім. Д. Є. Задора продовжує кращі традиції професійної музичної культури та історії нашого краю. Студенти та викладачі училища є активними учасниками різноманітних заходів, які проводяться в населених пунктах області на районному, обласному, всеукраїнському та міжнародному рівні, проводять активну музично-просвітницьку діяльність для громадськості міста та області, залучаються до участі у різноманітних акціях в області та за її межами. Концерти викладачів та студентів закладу постійно збирають у великому та малому залах багато зацікавлених слухачів та поціновувачів музичного мистецтва.

Училище є центром професійного мистецтва і культури, професійної музичної освіти на Закарпатті, готує фахівців з відповідною кваліфікацією для шкіл естетичного виховання області та професійних творчих колективів.

Велика кількість випускників щорічно продовжує навчання у вищих навчальних закладах України, Росії, Угорщини, Словаччини, Франції. Концертна і педагогічна діяльність випускників розповсюджується не тільки в Україні, але й далеко за її межами.

Досягнення значних результатів та визнання навчального закладу завдячується високопрофесійним педагогічним працівникам та якості підготовки належного рівня випускників училища.

З 2001 навчального року на базі музичного училища відкритий Ужгородський заочний факультет Донецької державної музичної академії ім. С. С. Прокоф'єва. Створення та існування підрозділу такого типу обумовлене необхідністю підготовки фахівців-музикантів вищої кваліфікації з напрямку 0202 "Мистецтво" на Закарпатті.

Важливою ділянкою роботи училища є концертна музично-просвітницька діяльність. Студентські та викладацькі колективи (симфонічний, камерний, духовий та естрадний оркестри, оркестр народних інструментів, хор, вокальні та інструментальні ансамблі), солісти є постійними учасниками міжнародних, всеукраїнських музичних фестивалів та концертів як в місті, області, так і за її межами.

Училище є методичним центром області, підтримує тісні зв'язки з дитячими мистецькими школами, щороку проводить обласні семінари, конкурси й олімпіади, які дають позитивні результати і допомагають виявити найбільш обдарованих дітей.

Ужгородське державне музичне училище ім. Д. Є. Задора було і є центром професійного музичного мистецтва на Закарпатті, гідно продовжує кращі педагогічні й мистецькі традиції, започатковані видатними педагогами і музикантами.

ВІКТОР ТЕЛИЧКО

Джерельні приписи:

1. Грін, О. О. До 50-річчя Ужгородського державного музичного училища ім. Д. Задора. Деякі аспекти творчої та педагогічної діяльності його фундаторів до 1945 року / Олександр Олексійович Грін // Грін, О. О. Професійне музичне мистецтво Закарпаття ХІХ – першої половини ХХ століть: історичний аспект / Олександр Олексійович Грін. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2004. – С. 38-42.

2. Жданович, К. До питання про творчі взаємини Дезидерія Задора з Бейлою Бартоком : [комп.] / Катерина Жданович // Культуролог. джерела. – 2004. – № 2. – С. 46-50.
3. Задор, І. Нотний архів Дезидерія Задора повернувся в Ужгород : [розмову із сином комп., який подарував нот. архів батька в користув. б-ці Ужгород. держ. муз. уч-ща / вела О. Макара] / Іштван Задор // Ужгород. – 2010. – 15 січ. – С. 1, 7.
4. Макара, А. Спадщина Дезидерія Задора повернулася до Ужгорода : [подарунок сина комп. – І. Задора нот. архіву в користув. б-ці Ужгород. держ. муз. уч-ща] / Анастасія Макара // Новини Закарпаття. – 2010. – 15 січ. – С. 3.
5. Сушко, Л. В Ужгородське музучилище повернувся орган / Людмила Сушко // РІО. – 2006. – 25 листоп. – С. 9.

ТРАВЕНЬ: 7

ГІЗЕЛЛА ДРАВОЇ

**100-річчя від дня народження педагога, перекладача,
автора підручників з угорської мови та літератури
(1911–1981)**

Берегово гордиться багатьма визначними педагогами. Одна з найбільш відомих – Гізелла Дравої.

Народилася 7 травня 1911 р. у сім'ї греко-католицького священника. Після закінчення Мукачівської вчительської семінарії розпочинає свою педагогічну діяльність у Берегівській горожанській школі (нині загальноосвітня школа № 6). Вже у 30-х рр. вона відігравала значну роль у культурному житті Берегова. З найкращою подругою Гізеллою Клукнавською, бібліотекарем міської бібліотеки, проводили неоціненну роботу з популяризації творів видатних угорських письменників. Багато вечорів організовували спільно.

Після війни спочатку у 7-річній школі № 4 (сьогодні ЗОШ ім. Лайоша Кошута) продовжує свою роботу – викладає угорську мову та літературу. У ті часи в навчальних програмах цим дисциплінам уваги не приділяли, так, щотижня проводилось кілька уроків, вивчались лише деякі твори Шандора Петефі, Ендре Аді, Аттіли Йожефа. У програмі переважали переклади творів російських та українських поетів, письменників та партизанські історії Антала Гідаша, Бели Іллеша. Гізі-нийні, як називали її учні, не могла змиритися з цим і намагалася подати своїм учням більше матеріалу, ніж дозволяла навчальна програма. Про це дізнались і освітянські керівники. Мало хто знає, що у 1946 р. Гізеллу Дравої “відрадили” викладати угорську мову та літературу, і змусили її викладати українську мову. Важко сприймала це приниження але намагалась на позакласних заняттях прищеплювати учням любов до угорської літератури. Пізніше, у загальноосвітній школі № 6 продовжує свою діяльність, врешті-решт таки викладає угорську мову та літературу.

Для учнів вона була не тільки викладачем, але й подругою; учні могли з довірою звертатись до неї з різних, інколи навіть делікатних питань. Кожен урок був справжнім шедевром! З великим

знанням, компетентністю, винахідливістю, дотепністю читала свої дисципліни; на уроках багато унаочнень готувала спільно з художником Анною Горват.

Найефективнішим засобом виховання культури мови, на її думку, є шкільний твір. Учні писали твори на цікаві теми, а найкращі роботи разом відверто обговорювали на уроках. Навчила своїх учнів грати у розвиваючі ігри, вигадувала цікаві головоломки, урок ніколи не закінчувався дзвоником. Добре знала своїх учнів, цікавилася їхніми проблемами, турботами, ділилася з ними своїм життєвим досвідом.

Гізелла Дравої прищеплювала своїм учням любов до книги, привертала увагу до багатого вибору тодішнього книжкового магазину, який часто відвідували разом. Вдома у неї була власна багата бібліотека з рідкісними виданнями, які охоче позичала своїм учням, друзям, знайомим. Щонеділі збирались у неї і слухали вірші, класичну музику, бесідували. Незабутніми були ці повні затишку, щирі зустрічі. Багато часу присвятила гурткам художньої самодіяльності, вивчала з членами гуртків народні танці, пісні, ігри.

За її ініціативою у 1952 р. при редакції районної газети була створена, тоді єдина на Закарпатті, угорська літературна студія. Заняття студії відвідувало багато людей, у тому числі Вілмош Ковач, Бела Кечкеш, Тихомир Ференці, Магда Фюзеші, Єва Фінта та інші. Цю малу громаду вона перетворила у справжню творчу майстерню, де молоді автори багато чого могли навчитись від неї.

У ті часи угорських підручників було мало. Гізі-нийні взялася за роботу і почала складати підручники з угорської мови та літератури. У процесі своєї роботи довелось часто зустрічатися із непоступливістю з боку видавців, редакторів; вони чіплялися до кожного її речення. Траплялося і таке, що книга виходила тільки у тому випадку, якщо вона брала когось у співавтори. Але і при таких приниженнях вона взяла на себе величезну роботу по створенню підручників.

Незважаючи на велику зайнятість, знайшла час на художні переклади. Переклала на угорську мову окремі твори М. Коцюбинського, І. Франка, М. Горького.

Гізелла Дравої підтримувала дружні стосунки з письменником Деже Дьєрі, художником Адальбертом Ерделі та іншими

видатними діячами культури Закарпаття. Після закінчення війни листувалась з багатьма письменниками Угорщини, у тому числі з Мігаєм Ваці, Кароєм Йоббадьом, Мозешом Кагана.

Багаторічне листування з письменником Мігалем Ваці та його дружиною Марією Югас Гізеллі Дравої вдалось врятувати, і ці листи мають неабияке історико-літературне значення. У своїх листах Мігаль Ваці з великою повагою писав про неї. Важко перенесла передчасну смерть самого улюбленого поета; його портрет до смерті висів у її кімнаті.

Талановита вчителька і перекладач не брала участі у політичному житті краю, але переживала за долю закарпатських угорців. Сьогодні вже можемо відкрити таємницю, що саме вона допомагала Яношу Ковачу у складанні листа М. Хрущову та М. Підгорному у 1962 р. Ті, хто підписував цей лист, сформулювали тоді багато законних вимог, у тому числі, просили, щоб випускники угорських шкіл вступні іспити до УжДУ складали рідною мовою; відокремити угорську кафедру УжДУ; щоб обласна газета “Карпаті Ігоз Со” стала окремим виданням, адже тоді вона виходила як дубляж “Закарпатської правди”; щоб направляли в угорські колективи керівників, фахівців угорської національності або таких, що володіють угорською мовою; дбати про підготовку угорських кадрів, про відкриття, створення самостійного угорського театру і т. д.

Лист був настільки логічно сформульований і факти, викладені у ньому, були такі неспростовні, що у здійсненні більшості прохань не могли бути відмови.

В Ужгороді, за ініціативою угорської інтелігенції, при відділі літератури іноземними мовами Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки створено літературно-просвітницький клуб ім. Гізелли Дравої, який дотепер успішно працює.

Берегівська міська рада посмертно нагородила Гізеллу Дравої премією Pro Urbe.

Померла шанована всіма вчителька у 1981 р. В останню дорогу проводила Гізеллу Дравої любов всього міста. Прощальну промову над труною виголосив письменник Ласло Балла.

Багато колишніх учнів Г. Дравої вибрали педагогічну професію, стали журналістами, літературними редакторами, лекторами.

ДЬЄРДЬ ЧОНАДІ

Джерельні приписи:

1. Drávai, G. Nevelhető-e : (Levelek Zsuzsíról) / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1979. – okt. 29. – O. 4.
2. Drávai, G. Pedagógusnak lenni... : a tanítók napja elé / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1979. – okt. 5. – O. 4.
3. Drávai, G. A virágok védelmében : [“védőbeszéd” a pusztuló vagy kipusztult virágok érdekében] / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1979. – júl. 28. – O. 3.
4. Drávai, G. Csak közömbösek ne legyünk : [eszmefuttatás és cikk] / Gizella Drávai // Az igazi Kárpáti Igaz Szó. Élet-jel. – 2006. máj. 27. – O. 9. (I).
5. Drávai, G. Szemnyitogató : (Levelek Zsuzsíról) / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1979. – ápr. 19. – O. 4.
6. Drávai, G. Ő, a leg-, leg-, leg-... : (Levelek Zsuzsíról) / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1979. – ápr. 5. – O. 4.
7. Drávai, G. Új erőpróbák kezdetén : egy pedagógus levelei / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1978. – szept. 15. – O. 4.
8. Drávai, G. Aranyok aranya : [gondolatok Arany János születésének 160. évfordulója alkalmából] / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1977. – feb. 27. – O. 3.
9. Drávai, G. A “nagy palóc” : 130 évvel ezelőtt született Mikszáth Kálmán / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1977. – jan. 16. – O. 3.
10. Drávai, G. Miniátürjeiben is maradandót alkotott : [Kosztolányi Dezső “sziporkáiról”] / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1976. – okt. 31. – O. 3.
11. Drávai, G. “...Én, az ifjú-ósvi lantos” : [Kosztolányi Dezsőről, születésének 90. évfordulójára] / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1975. – máj. 30. – O. 3.
12. Drávai, Gizella. Tiszta és csengő költészet : bemutatjuk a Területi József Attila Irodalmi Stúdió tagjait : Ferenczi Tihamér / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1973. – jún. 10. – O. 3.
13. Drávai, G. Rügyek és remények / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1973. – máj. 1. – O. 4.
14. Drávai, G. Költők edzőtábor / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1973. – feb. 18. – O. 3.
15. Drávai, G. “A lázadó ember” : kilencven éve született Nagy Lajos / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1973. – feb. 4. – O. 3.
16. Drávai, G. A népdal : örök érték : (iskolai élet) / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1972. – nov. 29. – O. 4.
17. Drávai, G. Mindig boldogan, izgatott örömmel... : [“...milyen módszertani” fogásokkal hozom közelebb Petőfi alakját a gyermeki lelkekhez...”] / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1972. – jún. 2. – O. 4.
18. Drávai, G. Egy lépcsőfokkal feljebb... : [középiskolások irodalmi vetélkedőjéről] / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1972. – ápr. 6. – O. 4.

19. Drávai, G. Mennyi lágyság, mennyi simogató szeretet... : (naplójegyzeteimből) / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1972. – feb. 13. – O. 4.
20. Drávai, G. A “nagy palóc” : 125 évvel ezelőtt született Mikszáth Kálmán / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1972. – jan. 16. – O. 4.
21. Drávai, G. Szemléltetés a nyelvtanításban : a magyar nyelv és irodalom tanárjainak problémái / Gizella Drávai // Kárpáti Igaz Szó. – 1968. – márc. 7. – O. 2.

22. Balla, L. Lelkesen és lelkesítve : [Drávai Gizella munkásságáról] / László Balla // Kárpáti Igaz Szó. – 1979. – ápr. 22. – O. 4.
23. Balla, L. Drávai Gizella gerendás szobájából / László Balla // Az igazi Kárpáti Igaz Szó. Élet-jel. – 2006. máj. 27. – O. 9. : fotó.
24. Kecskés, B. Sírba hullt egy csillag (In memoriam Drávai Gizella) : [vers] / Béla Kecskés // Kárpáti Igaz Szó. – 2001. – máj. 8. – O. 6.
25. Kőszeghy, E. Drávai Gizella- emlékverseny Beregszászon / Elemér Kőszeghy // Kárpáti Igaz Szó. – 2001. – dec. 1. – O. 3.
26. Punykó, M. Születésnap levél : (Drávai Gizella születésének 90. évfordulójára) / Mária Punykó // Kárpáti Igaz Szó. – 2001. – máj. 8. – O. 6. : fotó.

ТРАВЕЊ: 13

ЛЮДМИЛА ПАВЛІВНА БОРОДІНА

60-річчя від дня народження вченого-філолога,
педагога вищої школи, поета, критика, акторки-аматорки
(нар. 1951)

Людмила Павлівна Бородіна (у дівочтві Маришева) – знаний у краї філолог, доцент університету, відома діячка на ниві російської культури Закарпаття. Вона народилась у м. Хмельницьку в сім’ї лікарів, але її свідоме життя пов’язане із Закарпаттям, із Ужгородом. Тут у 1975 р. вона закінчила російське відділення філологічного факультету Ужгородського державного університету, сформувалась як викладач, літературознавець, поет. Л. П. Бородіній доля надала щасливу можливість долучитись до самодіяльного театального життя Ужгорода, яке завдяки режисерським та організаторським здібностям Віталія Дворцина у 1970-ті рр. охопило чималі верстви інтелігенції міста та області.

На факультеті її помітили одразу: тендітна, синьоока, золотоволоса красуня прекрасно декламувала вірші, тонко відчувала

поезію, мала гарний голос, почала брати участь у самодіяльності, читала вірші К. Бальмонта, П. Скуня, Д. Вакарова. На той час філолог-третьокурсник Лев Луцкер запросив дівчину до аматорської театральної трупи, яку очолював Віталій Дворцин. Вже навесні 1970-го рр. її залучили до роботи над п'єсою Аля "Правду, нічого крім правди", але у якості "голосу за сценою". У тому ж 1970-му р. Дворцин – на той час вже дипломований лікар і одночасно студент Московського театрального училища ім. Щукіна – узявся за постановку п'єси великого російського драматурга О. Островського "Прибуткове місце" ("Доходное место"). У спектаклі була задіяна талановита молодь. Роль Юсова виконував Л. Луцкер, Жадова – В. Бородин, Вишневського – В. Михайленко, Кукушкіну, Вишневську, Юліньку грали відповідно Т. Семенова, Л. Пермінова, О. Каспрович. Роль Поліни – романтичної, ліричної, наївної молоді дружини Жадова – дісталась Л. Бородіній.

Прем'єра відбулась на сцені Будинку офіцерів – нинішнього приміщення "Просвіти" – і була надзвичайно успішною. Навесні 1971 р. спектакль приїхала дивитись комісія із театральної "Щуки". Постановка викликала повне схвалення комісії, а Дворцину натякнули, що виконавицю ролі Поліньки хотіли б бачити на вступних іспитах до Московського театрального училища. Але про це Людмила дізналась ... через десятиліття.

Самодіяльну театральну трупу перекваліфікували у театр-студію при Закарпатському муздрамтеатрі. В. Дворцин узявся за постановку п'єси Ж. Ануя "Антигона", де головну роль "сучасної Антигони" (на відміну від "античної") грала Л. Бородіна. Піднесена, рвучка, емоційна, пластична білявка в чорному одязі вражала талановитою, надзвичайно виразною грою. У спектаклі були зайняті Л. Луцкер, О. Каспрович, І. Костюков, Л. Шипілова, В. Михайленко, О. Гегальчій, І. Юрковецький. Невдовзі Людмила виходить заміж, через рік народжує дочку Іринку, але не пориває з театром, добре вчиться на філологічному факультеті.

Вражаючою була друга постановка "Антигони" (1975 р.), яку молодь вирішила показати не тільки в приміщенні театру, але і серед мурів Невицького замку. Спектакль справляв враження античної містерії, у якій молода героїня несе тягар трагічного вибору – між "суспільним законом" та "голосом родової крові". Саме цю юнку успішно грала Людмила Бородіна.

У 1975 р. випускниці Людмилі Бородіній запропонували по-годинну роботу на кафедрі російської літератури, згодом її обрали на посаду асистента кафедри. Вона встигає доглядати дитину, готувати лекції та семінари, відвідувати незчисленні репетиції, а ще – пише вірші, рецензії, літературні відгуки. Захоплюється творчістю замовчуваного Ф. Кривіна. В 1978 р. в “Закарпатській правді” вийшла стаття Л. Бородіної “Майстер мініатюри”, яка про-рвала багаторічне мовчання офіційної критики і стала поворотним моментом у творчій біографії митця. Молода викладачка пише кілька театральних рецензій – на постановку В. Дворциним п’єси І. Друце “Свята святих”, на виставу “Святий і грішний” за М. Вор-фоломеевим (Мукачівський театр російської драми). Захоплення театром сформувало її наукове зацікавлення історією російського театру, жанровим та стильовим розмаїттям драматургії ХХ ст.

У 1978 р. В. Дворцин звернувся до творчості А. Чехова, по-ставивши спектакль “Лебедина пісня” за чотирма його водевіля-ми. Л. Бородіна грала Попову (водевіль “Ведмідь”). На цей раз її героїня була рішучою, але в той же час слабкою жінкою, яка програє чоловікові у любовному двобої. Яскравий комізм, життєва дотепність ситуацій вимагали інших прийомів театральної гри, і з цією роллю молода акторка блискуче впоралась.

У 1983 р. Л. Бородіній запропонували вступати до аспіранту-ри. Вона їде до Москви і стає аспіранткою на кафедрі радянської літератури Московського університету ім. М. Ломоносова. На кафедру вона прийшла готовою до наукової праці за улюбленою тематикою – театр, драматургія. Керівником дисертації Л. Бо-родіної стає один із найкращих фахівців із проблем драматургії проф. Б. Бугров. Захистивши у 1987 р. в Московському універси-теті дисертацію на тему “Жанрово-стильові пошуки в радянській драматургії 60-х – 80-х років”, вона повертається в Ужгород, на рідну кафедру, де у 1988 р. вже обіймає посаду доцента.

Робота на кафедрі заповнила весь час, та й дочка закінчувала школу, стала студенткою. Молодіжний театр Людмила уже відві-дувала у якості глядача, радника, фахового театрознавця. Від-гукувалась рецензіями на прем’єри: написала про постановку п’єси О. Галіна “Ретро”, яка в інтерпретації Закарпатського обласного музичного драмтеатру називалась “Шампанського і карету”; віді-звалась аналітичною рецензією на спектакль “Голомоза співачка”

за Е. Іонеско, поставлений В. Дворциним у Мукачівському театрі російської драми, на постановку “Вишневого саду” А. Чехова, також здійснену В. Дворциним.

Л. Бородіна написала кілька передмов до збірок молодих поетів та прозаїків, які стали “путівкою” у світ літератури для О. Лизанець, М. Рошка, С. Бричкової. Саме її передмова відкриває книгу Ф. Кривіна “Політ жирафа”, нещодавно видану видавництвом В. Падяка. Глибоким літературознавчим аналізом відзначається її дослідження поезії Л. Кудрявської – відомої російськомовної української поетки. Л. Бородіна знає силу слова, тому особливо підкреслює місію поета, яку відповідально і свідомо несе Л. Кудрявська. Професійно і по-людськи тепло критик оцінила поетичну збірку колишньої своєї студентки Л. Десятникової – талановитої молоді жінки, яка рано пішла із життя.

Загалом доцент Л. Бородіна видала методичні посібники для студентів, опублікувала більше сорока наукових статей. Її професійний інтерес стосується російської та світової літератури ХХ ст., російського літературного рубежу ХІХ–ХХ ст. Вона читає курси з вивчення історичного роману та детективу, жанрово-стильових пошуків у російській драматургії та літературі російської еміграції, творчості Нобелівських лауреатів у галузі літератури, з історії угорської літератури. Сьогодні її спецкурси стосуються творчості Й. Бродського, О. Солженіцина, А. Чехова. За 35 років викладацької діяльності Л. Бородіна розробила значну кількість курсів та спецкурсів.

Як засвідчує сама Людмила Павлівна, на неї вплинули рівною мірою українська та російська культури: навчалась у російській школі, але вдома співали українських пісень, декламували українську поезію. Цінності російської та української культур поєднуються в ній і донині, переливаючись у театрознавчі роздуми (наприклад, про постановку “Боярині” Лесі Українки на ужгородській сцені), знаходять відгук у образах власної поезії.

Перша збірка її віршів “Ожог” (“Опік”) вийшла в 2003 р. в київському видавництві і стала для багатьох повною несподіванкою, адже авторка видала їх під дівочим іменем та прізвищем – Міла Маришева. Це була сповідь жіночої душі – ніжної і бентежної, щасливої і зраненої. Своїми віршами, як відзначили рецензенти, авторка втілила традиції жіночої поезії російського Срібного віку.

Успіх окрилив, і в 2008 р. вийшла наступна збірка – “Звезда над обрывом” (“Зірка над крутояром”). В книзі високий естетичний смак поєднався із розмаїттям прийомів віршування. Про поезію Бородіної-Маришевої писали Л. Кудрявська, Л. Тоцька, І. Сенько, І. Лазоришин, В. Ариповський, В. Михайленко та інші. Л. Кудрявська відзначала: “Мила Марышева соединяет в своих стихах, казалось бы, несоединимое – обыденная лужа – и “звенящие в воздухе крылья синих птиц, залетевших в апрель”, фавны и Лель, “миг и вечность”, Эдемский сад и засохший ясень, Офелия и Мария Стюарт ... Но может, из этого, на первый взгляд, противоречивого и несоединимого и рождается Поэзия? Своеобразная, не похожая на что бы то ни было и, одновременно впитавшая в себя традиции русской классики”.

Духовна та моральна зрілість Л. Бородіної стали основою для формування чесної громадянської позиції. Вона полягала у підтримці та захисті російської культури на теренах Закарпаття, адже людина, яка виросла на гуманістичних засадах російської літератури, не може не розуміти непоправність утрат, що несе із собою знавсність антиросійськості. У 2004 р. Л. Бородіна стає членом товариства російської культури “Русь”. Вона організовує вечори, присвячені поезії С. Єсеніна, О. Блока, О. Мандельштама, долучається до щорічних пушкінських свят та стає одним із організаторів відзначення 210-ї річниці від дня народження О. Пушкіна у місті (2009 р.).

У 2008 р. поетичний талант жінки було відзначено незалежною руською премією – за внесок у скарбницю російськомовної літератури, “за щирі сентиментальні вірші”.

Л. Бородіна бере активну участь у виданні альманаху “Русская культура Закарпатья”, який налічує вже чотири випуски. Вона прагне, щоб альманах став містком між російською та українською культурою, щоб жодне ім’я російського подвижника на теренах Закарпаття не було забуте. Бородіна вважає, що кожен випуск альманаху повинен вміщувати прозу та поезію молодих російськомовних авторів, тому що в умовах Закарпаття їм друкуватись ніде. Третій випуск альманаху (2009 р.) був присвячений ювілеєві М. Гоголя. Саме тут Л. Бородіна досліджує сприйняття драматургії Гоголя на Закарпатті та історію вистави “Ревізор” на сцені Закарпатського державного російського театру (м. Мукачево). На жаль, пише

літературознавець, жоден закарпатський театральний колектив не спромігся зустріти 200-ліття М. Гоголя новою виставою.

Всю душу громадська діячка вклала в четвертий альманах (2010 р.), в якому була головним редактором та укладачем. Альманах присвячений 65-й річниці Перемоги над фашизмом. У збірці вміщено чотири публікації Л. Бородіної про росіян, яких доля пов'язала з Закарпаттям.

Л. Бородіна вірить, що правдиве і сміливе слово залишиться у вічності. Вона вже двічі бабуся, але роки не позначились на ній – красивій, повній сил, натхнення, оптимізму.

НАТАЛІЯ БЕДЗІР

Джерельні приписи:

1. Бородина, Л. П. Методическое пособие к практическим занятиям по русской литературе 30-х–50-х гг. XX в. / Л. П. Бородина, Н. П. Бедзир. – Ужгород, 1998. – 27 с.
2. Бородина, Л. П. Методическое пособие к практическим занятиям по истории русской литературы конца XIX – нач. XX веков / Л. П. Бородина, Н. П. Бедзир. – Ужгород, 1998. – 24 с.
3. Марышева, М. Звезда над обрывом : [лирика] / Мила Марышева. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2008. – 66 с.
4. Марышева, М. Ожог : лирика / Мила Марышева ; худож. В. Чутур. – К. : Друк. ВПЦ “Літопис-XX”, 2003. – 56 с.

5. Бедзир, Н. П. Жінка, поет, науковець... : (пам'яті Т. Волкової) / Н. П. Бедзир, Л. П. Бородіна // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Філологія. – Вип. 18. – Ужгород, 2008. – С. 142-145.
6. Бідзіля, Ю. Слово про вчителя : [пам'яті Т. М. Чумак] / Юрій Бідзіля, Людмила Бородіна // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Філологія. – Вип. 12. – Ужгород, 2005. – С. 201-203.
7. Бородина, Л. Динамика развития психологической драмы / Людмила Бородина // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Філологія. – Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 92-96.
8. Бородина, Л. П. Единственный путь : [о поэтессе Т. С. Волковой] / Л. П. Бородина // Русская культура Закарпатья : альм. 2009. – Вып. 3 / сост. А. Е. Луговой. – Ужгород, 2009. – С. 211-215. : фото.
9. Бородина, Л. Монография о поэтическом мире Л. Кудрявской : [о моногр. Т. С. Волковой “Сентябрьская птица : поэтич. мир Л. Кудрявской”] / Людмила Бородина // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Філологія. – Вип. 8. – Ужгород, 2003. – С. 137-138.

10. Бородин, Л. П. Несколько слов о Кривине / Л. П. Бородин // Кривін Фелікс Давидович : до 65-річчя від дня народж. : бібліограф. покажч. / уклад. : Г. К. Ковальчук, Л. О. Ільченко ; відп. за вип. В. Г. Лехцер – Ужгород, 1994. – С. 2-5.
 11. Бородин, Л. П. Он любил жизнь и русскую литературу : [о педагоге, писат. Г. И. Пономарёве] / Л. П. Бородин // Русская культура Закарпаття : альм. 2007. – Вып. 2 / сост. А. Е. Луговой. – Ужгород, 2007. – С. 179-182. : ил.
 12. Бородин, Л. Отрешиться от эмоций : [о творчестве писат. Ф. Д. Кривина] / Людмила Бородин // Кривин, Ф. Полёт жирафа : стихи и проза. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2006. – С. 3-12.
 13. Бородин, Л. Поздние стихи. Прозрение : предисл. / Людмила Бородин // Бричкова, С. Прозрение : стихи, поэма / Светлана Бричкова. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2005. – С. 3-6.
 14. Бородин, Л. Проблема смерти и нравственного выбора в романе Л. Улицкой “Казус Кукоцкого” / Людмила Бородин // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Філологія. – Вип. 14. – Ужгород, 2006. – С. 15-19.
 15. Бородин, Л. Прорив у четвертий вимір : [рец. на кн. М. Рошка “Ревнощі з того світу”] / Людмила Бородин // Рошко, М. Ревнощі з того світу : повість і оповід. / Михайло Рошко. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2003. – С. 3-6.
 16. Бородин, Л. П. Пушкинские реминисценции в ранней поэзии Иосифа Бродского / Л. П. Бородин // Пушкина чествуют и за Карпатами : сб. ст. русистов Ужгород. нац. ун-та. – Ужгород, 2002. – С. 104-109.
 17. Бородин, Л. П. Россияне в жизни Карпатской Руси / Л. П. Бородин, А. Е. Луговой // Русская культура Закарпаття : альм. 2006. – Ужгород, 2006. – С. 39-50.
 18. Бородин, Л. П. Система художественных знаков в современной драматургии / Л. П. Бородин // Проблемы литературоведения и языкознания : материалы Всеросс. науч. конф. – Ростов-на-Дону, 1995. – С. 39-41.
- ***
19. Русская культура Закарпаття : альм. 2006 / Ужгород. общество русс. культуры ; сост. А. Е. Луговой, Л. П. Бородин. – Ужгород, 2006. – 220 с.
- ***
20. Бородин, Л. “Заручники” в Ужгороді : [вистава ЗДРДТ “Сім днів вічності” (“Заручники”) в ляльк. театрі] / Людмила Бородин // Ужгород. – 2007. – 21 лип. – С. 12.
 21. Бородин, Л. Мастер миниатюры : [о творчестве писат. Ф. Д. Кривина] / Л. Бородин // Закарпат. правда. – 1978. – 11 юн. – С. 3. : фото.

22. Бородина, Л. Наш академ Бородина : [інтерв'ю з доц. каф. русс. і заруб. л-ры] / вела Е. Макара (Величко) / Л. Бородина // Ужгород. – 2006. – 13 трав. – С. 13.
23. Бородина, Л. Непоказна краса : [о прем'єре спектакля по п'єсе молдав. Драматурга І. Друцэ “Свята святых” (реж.-постановщик В. Ф. Дворцин) в Закарпат. русс. драмат. театре] / Л. Бородина // Закарпат. правда. – 1979. – 1 марта. – С. 4. : фото.
24. Бородина, Л. П. Парадоксы “Лысой певички” : (ужгород. прем'єра театру из Мукачевы) / Л. П. Бородина // РІО. – 2004. – 20 берез. – С. Б6.
25. Бородина, Л. Поговорим о вечности : [о спектакле по п'єсе Ф. Кривина “В плену у вечности”] / Л. Бородина // Единство-плюс. – 1991. – 14 декаб. – С. 4.
26. Бородина, Л. Презентація нового альманаха “Русская культура Закарпаття” : [в ЗОУНБ] / Л. П. Бородина, А. Е. Луговой // Європа-центр. – 2010. – 14 трав. – С. 7.

27. Ариповский, В. И. Мимолетные размышления над книгой Милы Марышевой “Ожог” / В. И. Ариповский // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Філологія. – Вип. 10. – Ужгород, 2004. – С. 159-160.
28. Гегальчій, А. Лавреати руської премії. Пудкарпатська Русь : [І. Петровці, В. Бездір, Ф. Кривін, В. Матола, І. Поп, М. Маришева (Л. П. Бородин), Т. Керча] / Александр Гегальчій // Русин. – 2008. – № 3-4. – С. 212-223. : фото.
29. Лазоришин, І. “Ожог” Мили Маришевої : [про зб. поезій] / Ігор Лазоришин // Срібна Земля. – 2004. – 6 берез. – С. 14.
30. Тоцкая, Л. Не пропусти мгновение весны : [о творчестве писат. Л. П. Бородиной] / Лариса Тоцкая // Трибуна. – 2004. – 1 трав. – С. 12. : фото.

ТРАВЕНЬ: 19

МИХАЙЛО ОЛЕКСІЙОВИЧ БЕЛЕНЬ

60-річчя від дня народження скульптора,
заслуженого художника України (нар. 1951)

Закарпатці та гості нашого карпатського краю зустрічаються з творами заслуженого художника України Михайла Беленя на вулицях міст і сіл. Ужгород прикрашає величний монумент О. Духновичу (1997 р.), пам'ятник відомому листоноші Ф. Фекеті

(2004 р.) зручно розташувався в сквері Перечина, у серці високогірної Колочави – пам'ятник чеському письменнику І. Ольбрахту (2001 р.), Мукачево вшанувало всесвітньо відомого генія критичного реалізму живописця і земляка М. Мункачі (1994 р.). Усі ці та багато інших творів не тільки прославляють наших земляків, а й засвідчують високу культуру звернення до традиції професійної пластики, взірців класичного українського мистецтва закарпатського майстра, сучасного скульптора Михайла Беленя.

Михайло Олексійович Белень у історії образотворчого мистецтва України сказав своє вагоме слово численними пам'ятниками, медалями, творами графічного мистецтва, не байдужим є митець до публіцистики та поезії. Щедра карпатська земля виплекала його несамоовиту пристрасну натуру і спрямувала його творчу еволюцію в мистецтво. Закарпатське мистецтво потребувало такої особистості. Ідеї патріотизму та гуманізму стали тими світоглядними позиціями, на яких вибудував своє багатожанрове, багатозвучне мистецтво скульптор і медальєр М. Белень.

Народився художник 19 травня 1951 р. в с. Лісковець Міжгірського району Закарпатської області. Закінчив Київський художній інститут (зараз Всеукраїнська Академія образотворчих мистецтв та архітектури) у 1983 р. Викладачами з фаху були В. Бородай, В. Борисенко, І. Макогон, В. Швецов. Удосконалював свою майстерність в аспірантурі Академії мистецтв СРСР (1986–1989 рр.), творчі лабораторії якої працювали в Києві. Закінчив аспірантуру при кафедрі філософії УжНУ (1997–2000 рр.). Працював головним художником Закарпатського виробничого комбінату. Є членом Національної Спілки художників України з 1983 р., Національної Спілки журналістів України (з 1996 р.). Відзначений премією ім. М. Островського (1989 р.) та обласною премією ім. Д. Вакарова (1989 р.). 2002 р. одержав звання заслуженого художника України.

Створив серію меморіальних дошок діячам історії та культури Закарпаття: єпископам А. Бачинському, Т. Ромжі, художникам Й. Бокшаю, Г. Глюку, А. Ерделі, Ф. Манайлу, артисту М. Садовському, князю Ф. Корятовичу, президенту Карпатської України А. Волошину, голові її сейму А. Штефану тощо.

Служіння народу, країні, ідеям гуманізму є лейтмотивом монументальної скульптури та пластики М. Беленя. Художник є автором багатьох пам'ятників землякам, що полягли під час другої

світової війни на території Закарпаття та на території Словаччини. Якщо величні, змістовно насичені пам'ятники скульптора призначені огляду велелюдному, публічному, офіційному, то медалі і плакетки, як правило, демонструються в тиші музейних залів. Скульптура потребує вільного огляду, тому координовані дії архітекторів разом з скульптором узгоджено вибудовують просторове середовище. Часто навіть нюанси змінюють авторське звертання. При виконанні скульптурних станкових композицій, які є менші за розміром, скульптор не тільки домагається подібності, зовнішньої схожості. Портрети видатних чи відомих історичних діячів набувають камерного звучання. Це сприяє індивідуальному спогляданню. Виразна індивідуальність та характер звучить у творах: “Портрет Ф. Ліста” 1975 р., “Портрет українського скульптора В. Борисенка” 1984 р., “Портрет угорського поета Ш. Петефі” 1994 р. Пластичність, гармонія ліній та об'ємів підтверджують майстерність та професійність автора.

Медальєрне мистецтво покликане створювати мистецькі твори, що призначені для колекціонерів чи служать сувенірами. Традиція медальєрного зображення сягає історії Древнього Риму. Як правило, композиція медалі розташовується на двох сторонах: аверсі і реверсі. Образ, інформація, текст, символ за бажанням автора наноситься обабіч. М. Белень досконало вивчив техніку виготовлення медалей. Вшановуючи світоців культури та мистецтва усіх часів, автор виконав серії медалей, присвячених європейським художникам епохи Відродження. Українським художникам-класикам дореволюційного періоду та російським передвижникам присвячений цілий цикл медалей, об'єднаний в серію. Понад сто медалей присвятив художник визначним діячам Карпатської Русі. Майстерністю, що межує з ювелірною філігранністю, відзначені медалі М. Беленя. Вони виконані в різних техніках, з різних матеріалів: у автора бронза може сусідити з шамотом. Понад п'ятсот медалей засвідчують вправну руку скульптора. Багато медалей поповнили Ермітаж Російської Федерації, Третьяковську галерею, Санкт-Петербурзький Монетний двір, а також Папську галерею Іоанна Павла II, Ватикан та нумізматичні колекції багатьох країн світу.

Михайло Белень, заслужений художник України, володіє майстерним рисунком, що є обов'язковим для підготовки до виготовлення скульптури. Графічна серія “Етнографія Карпат”

звучить як цінний науковий матеріал етнографічного плану. Не менш цікавою і мистецьки самобутньою є і раніша серія, виконана у 80-х рр., “Кам’яні храми Вірменії”. Сорок портретів князів та гетьманів України виконані в графіці. Понад сто філософських композицій “Людина – світ Душі – Всесвіт” 2006 р. вінчають своєрідною аурую безмірності авторське відчуття нового тисячоліття.

М. Белень – один із найяскравіших і неординарних творчих особистостей нашого часу. Усе своє життя, усю творчість і енергію присвятив культурі і історії рідного краю, народностям, які проживають на ній, таїнствам душі людини і Всесвіту.

ЛЮДМИЛА БІКСЕЙ

Джерельні приписи:

1. Белень, М. Каталог виставки : скульптура, графіка, живопис / Михайло Белень. – Ужгород, 1977. – 32 с.
2. Белень, М. Каталог виставки : скульптура, медальєр. мистец., графіка / Михайло Белень. – Ужгород : Закарпат. облполіграфвидав, 1984. – 40 с.
3. Белень, М. Каталог виставки / Михайло Белень. – Ужгород, 1986. – 26 с.
4. Белень, М. О. Олександр Духнович : до 200-річчя від дня народж. / М. О. Белень. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2003. – 344 с.
5. Белень, М. Каталог персональної виставки : скульптура, рисунок / Михайло Белень. – К., 1980. – 31 с.
6. Белень, М. Скарби предків / Михайло Белень ; ред. А. Дурунда, М. Ряшко. – Ужгород : Два кольори, 2000. – 536 с.

7. Белень, М. Вчений із віковичної краси прашурів : (роздум) : [про вчен., мовознавця М. А. Грицака] / Михайло Белень, Олександра Белень // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : (зб. наук. праць) / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т. – Вип. 3. – Ужгород : “Поличка “Карпат. краю”, 2000. – С. 344-346.
8. Белень, М. О. “Мистецтво і душа народу критиці не підлягають”, – стверджує скульптор, художник, педагог, доктор мистецтвознавства Михайло Белень : [розмову з худож. / вела М. Шутко] / Михайло Олексійович Белень // Новини Закарпаття. – 2010. – 3 квіт. – С. 17. : фото.

9. Персональна ретроспективна виставка творів (живопис, скульптура, графіка, кераміка, гобелен, декоративний живопис, медальєрне мистецтво) Магдалини і Михайла Беленів : присвячена 15-й річниці Дня Незалежності України : до 55-річчя від дня народж. митців та 35-річчя творч. діяльн. / Закарпат. облдержадмін., Закарпат. облрада ; відп. за вип. М. О. Белень. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2006. – 11 с. : іл.

10. Шип, Ю. В. Новти пана Керецмана : пісенник / Юрій Васильович Шип ; худож. оформ. М. Беленя. – Ужгород : Патент, 1999. – 76 с. : іл. + Ноти.

11. Белень, М. Возвеличена правицею праця : [розмову із засл. худож. України, педагогом / вів М. Зимомря] / Михайло Белень // Бойківщина : наук. зб. – Т. 3 / Науково-культуролог. т-во “Бойківщина” ; упоряд. О. Німілович. – Дрогобич : Коло, 2007. – С. 393-441.

12. Белень Михайло Олексійович : [скульптор] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 30-31. : портр., іл.
13. Дурунда, А. “Щоб майбутнє пожинало...” : [про закарпат. худож. М. О. Беленя] / Андрій Дурунда // Дурунда, А. Замах на Паганіні : нариси / Андрій Дурунда. – Ужгород : Два кольори, 2002. – С. 153-170. : фото.
14. Мигович, І. Художники “від Бога” : [про М. О. Беленя і М. І. Белень-Пуглик] / Іван Мигович // Мигович, І. Світочі і фарисеї / Іван Мигович. – К., 2010. – С. 193-201.
15. Поп, І. Белень Михаил : [скульптор, худож.-графік] / Іван Поп // Поп, І. Енциклопедія Подкарпатської Русі / Іван Поп ; Карпато-русс. Етнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 86-87.
16. Стецяк, І. П. Белень Михайло Олексійович : [худож., педагог] / І. П. Стецяк // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 37. : фото.

17. Бочковський, В. Одна виставка, а ювілеїв – два : [вист. творів худож. М. Пуглик та М. Беленя в Закарпат. музеї нар. архіт. і побуту] / Василь Бочковський // Культуролог. джерела. – 2006. – № 3. – С. 18-19.
18. Головка, С. У Мукачеві відкрили ще одну виставку : авт. пам’ятника О. Духновичу М. Беленя : [вист. в приміщенні Мукачів. замку “Паланок”] / Світлана Головка // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 9-15 серп. – С. 3.
19. “Керамічні та бронзові дивосвіти Закарпаття” : [про вист. худож. М. Беленя, М. Пуглик-Белень, Е. Гіді, К. Ліврінц в Закарпат. музеї нар. архіт. і побуту] // РІО. – 2008. – 30 серп. – С. 30.
20. Нестеренко, П. Пісня про рідний край : [про ужгород. худож. М. Беленя та С. Глущука] / Петро Нестеренко // Укр. культура. – 2007. – № 12 (груд.) – С. 22-23.
21. Олійник, Л. У творчості сімейного тандему Магдалини і Михайла Беленів відчувається Божа рука... / Людмила Олійник // Новини Закарпаття. – 2009. – 28 берез. – С. 20. : фото.

22. Фединишинець, М. Неспокій митця з-під Невицького замку : відомий скульптор Михайло Белень створив богиню у ... формі зернини, а ще цікавиться тризубом і хрестом / Михайло Фединишинець // Старий Замок. Паланок. – 2010. – 13-19 трав. – С. 24. : фото. М. Беленя.
23. Фединишинець, М. “У мені бурлить дуже цікавий і тяжкий світ”. Працездатність Михайла Беленя гідна Книги рекордів України / Михайло Фединишинець // Старий Замок. Паланок. – 2009. – 21-27 трав. – С. 8. : фото.
24. Юрчик, М. Кам’яницький потік подружжя Беленів : [про вист. мистец. подружжя в Закарпат. музеї нар. архіт. і побуту (м. Ужгород)] / Марина Юрчик // Новини Закарпаття. – 2006. – 29 серп. – С. 8.

ТРАВЕНЬ: 20

МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ ГАНИЧ

80-річчя від дня народження доктора медичних наук,
заслуженого професора УжНУ, академіка АН України
(нар. 1931)

Ганич Михайло Михайлович – акушер-гінеколог вищої категорії, високоєрудований педагог вищої школи, відомий вчений, досвідчений організатор охорони здоров’я, активний громадський діяч.

Народився 20 травня 1931 р. в с. Малий Березний Великоберезнянського району в родині селян. Закінчив Великоберезнянську середню школу (1949) зі срібною медаллю. Спеціальність лікаря здобув, навчаючись на медичному факультеті Ужгородського державного університету, який закінчив з відзнакою в 1955 р. За направленням у 1955–1957 рр. працював головним лікарем Синевирської сільської лікарні, що на Міжгірщині. У 1958–1959 рр. – головний лікар Міжгірського району і райлікарні, хірург, завідувач відділення. Вперше на Закарпатті в 1959 р. пришив з хорошим результатом ампутовану руку лісоруба. У 1959–1962 рр. – аспірант кафедри акушерства і гінекології УжДУ. Після успішного дострокового захисту кандидатської дисертації (1962) працює на медичному факультеті УжДУ асистентом (1962–1963), доцентом (1963–1965), професором (1976), деканом факультету (1984–1987). З 1964 р. протягом 36 років завідувач кафедрою і клінікою

акушерства і гінекології УжДУ. Організував нову кафедру охорони материнства і дитинства факультету післядипломної освіти Ужгородського національного університету (УжНУ), якою завідував в 2001–2005 рр. На теперішній час продовжує працювати професором цієї ж кафедри.

Під керівництвом видатного українського вченого, академіка М. С. Бакшеева виконав та у 1974 р. успішно захистив докторську дисертацію на тему: “Плацентарний бар’єр та його роль в обміні білків і біологічно активних речовин між материнським організмом і плодом”. Вперше серед вчених України вивчив на електронно-мікроскопічному рівні стан плодово-плацентарного комплексу.

За вагомі наукові здобутки та підготовку кадрів вищої кваліфікації обраний академіком Української академії наук (1996). Опублікував 220 наукових праць, більше 35 навчальних посібників та методичних розробок. Вперше написав українською мовою та видав навчальні посібники “Акушерський фантом” (1971) та “Практикум з акушерства і гінекології” (1974). До сьогодні ці практичні посібники є настільними книгами акушерів-гінекологів України. Співавтор трьох підручників з акушерства і гінекології, виданих в Братиславі (Словаччина) та Україні (м. Харків).

Наукові праці переважно присвячені лікуванню пізніх гестозів вагітних, акушерських кровотеч, корекцій порушень обміну речовин між материнським організмом і плодом, лікуванню раку матки, попередженню та лікуванню впливу радіації та йодної недостатності на репродуктивне здоров’я жінок.

В цей славний для всіх нас ювілей ми з глибокою шаною вітаємо цю прекрасну доброзичливу Людину, яка протягом піввікового творчого шляху віддає всі свої сили справі охорони здоров’я матері та дитини, навчанню та вихованню студентів та лікарів, розвитку акушерсько-гінекологічної служби Закарпаття та всієї України. Понад 30 років активний учасник координаційної Ради обласної державної адміністрації з питань жінок, сім’ї, материнства і дитинства. Голова науково-медичного товариства акушерів-гінекологів Закарпаття (1965–2001), член Правління республіканського наукового товариства, член редколегії журналу “Педіатрія, акушерство, гінекологія”.

Життєвий і творчий шлях М. М. Ганича є прикладом безоглядної жертвенної праці для свого народу в ім’я охорони його

найбільшого багатства – здоров'я. Завдяки винятковій працьовитості і таланту йому вдається щасливо долати всі труднощі на професійній стежці, бути прикладом для всіх нас.

За свою багаторічну творчу працю М. М. Ганич підготував понад 7 тис. майбутніх лікарів і виховав сотні акушерів-гінекологів, створив свою школу акушерства та гінекології, яка гідно представляє УжНУ в Україні та за її межами. Будучи керівником обласного наукового товариства акушерів-гінекологів протягом багатьох десятиліть, проф. М. М. Ганич сприяв зростанню фахового рівня лікарських кадрів краю, допомагав молодим колегам та по-батьківськи оберігав їх.

У проф. М. М. Ганича щедро поєднується талант лікаря-практика і науковця. Наукові праці, надбання кафедри під його керівництвом відомі широкому загалу акушерів-гінекологів України, гідно представлені в матеріалах з'їздів та конференцій, друкувались в періодичних виданнях за кордоном, де отримали високу оцінку фахівців. Під його керівництвом підготовлено 8 кандидатів наук та 6 магістрів. Особливою увагою серед студентів та лікарів користуються монографії та методичні розробки по невідкладній допомозі гінекології, які допомагають освоїти ці важливі ділянки медицини.

Ще один, може, найважливіший здобуток – сердечна вдячність десятків тисяч прооперованих, проконсультованих та вилікованих пацієнтів нашого Закарпаття та інших областей України.

М. М. Ганич нагороджений орденом “Знак Пошани”, двома медалями, відзнакою “Відмінник вищої школи”. Плідно розвивав наукові зв'язки з вченими Кошицького університету (Словаччина), що відзначено трьома “Пам'ятними медалями”.

За особливі заслуги в розбудові національної освіти і науки, утвердження високого міжнародного авторитету університету та плідну культурно-громадську діяльність Вчена рада УжНУ присвоїла М. Ганичу почесне звання “Заслужений професор Ужгородського національного університету” (2005).

ІВАН ЧОПЕЙ

Джерельні приписи:

1. Ганич, М. М. Акушерство : підруч. для лікарів-інтернів / М. М. Ганич ; за ред. В. І. Грищенко. – Харків, 1996. – 608 с.

2. Ганич, М. М. Акушерський фантом : учб. посіб. для практ. занять з акушерства / Михайло Михайлович Ганич. – Ужгород : Закарпат. облас. друк., 1971. – 110 с. : іл.
3. Ганич, М. М. Плацентарний бар'єр и его роль в обмене белков и некоторых биологически активных веществ между матерью и плодом : автореф. дис. канд. мед. наук / М. М. Ганич. – Львов, 1974. – 42 с.
4. Ганич, М. М. Течение беременности, родов и послеродового периода у женщин, страдающих эпидемическим зобом : автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. мед. наук / М. М. Ганич. – К., 1963. – 24 с.
5. Ганич, М. Фантомне акушерство : учб. посіб. – 3-є вид. / Михайло Ганич. – Ужгород, 2001. – 127 с.

6. Ганич, М. М. Втілення в життя закону про мови на медичному факультеті Ужгородського університету / М. М. Ганич [та ін.] // Українська мова на Закарпатті у минулому і сьогодні : матеріали наук.- практ. конф. (Ужгород, 5-6 трав. 1992 р.) / редкол.: Б. К. Галас [та ін.] – Ужгород, 1993. – С. 117-121.
7. Ганич, М. М. До питання балансу вітамінів між материнським організмом та плодом / М. М. Ганич [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 9. – Ужгород, 1999. – С. 227-229.
8. Ганич, М. М. Застосування йоддицерину при лікуванні доброякісних патологічних станів шийки матки / М. М. Ганич [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 11. – Ужгород, 2000. – С. 260-262.
9. Ганич, М. М. Масивні акушерські кровотечі, принципи раціонального лікування та профілактики / М. М. Ганич [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 9. – Ужгород, 1999. – С. 213-215.
10. Ганич, М. М. Метод індивідуального прогнозу ефективності радіопроменевого методу лікування раку шийки матки / М. М. Ганич [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 1. – Ужгород, 1993. – С. 106-108.
11. Ганич, М. М. Наш досвід лікування жіночої неплідності / М. М. Ганич [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 9. – Ужгород, 1999. – С. 206-209.
12. Ганич, М. М. Особливості ведення вагітності і родів при пізньому гестозі / М. М. Ганич [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 9. – Ужгород, 1999. – С. 209-213.
13. Ганич, М. М. Особливості планування сім'ї у молодих подружніх пар / М. М. Ганич, І. І. Розумик, В. Ю. Качала // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 9. – Ужгород, 1999. – С. 215-219.

14. Ганич, М. Професор Федір Федорович Теличко : (1928–2003) / М. Ганич [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 21. – Ужгород, 2003. – С. 129-296. : портр.
 15. Ганич, М. М. Сімейні аспекти профілактики пізнього гестозу та роль природного харчування у його попередженні / М. М. Ганич, Т. М. Качала // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 16. – Ужгород, 2001. – С. 219-222.
 16. Ганич, М. М. Фітопрофілактика ранніх та пізніх гестозів вагітних / М. М. Ганич [та ін.] // Актуальні теоретичні та клінічні аспекти фітотерапії : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (19-21 квіт. 2007) : до 15-річчя заснув. НДІ фітотерапії УжНУ / Ужгород. нац. ун-т, Словац. аграр. ун-т в Нітрі [та ін.] ; редкол.: Ганич О.М. [та ін.]. – Ужгород : Говерла, 2007. – С. 49-52.
 17. Ганич, Т. М. Медичні наслідки Чорнобильської катастрофи: вплив патогенних факторів, особливості динамічних змін та можливості їх корекції / Т. М. Ганич, О. М. Ганич, М. М. Ганич // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 4. – Ужгород, 1997. – С. 73-76.
 18. Калій, В. В. Про обмін вітаміну РР при нормальному та ускладненому пізнім гестозом перебігу вагітності / В. В. Калій, М. М. Ганич // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 11. – Ужгород, 2000. – С. 269-272.
 19. Корсак, В. В. Ефективність хірургічного лікування істміко-цервікальної недостатності / В. В. Корсак, М. М. Ганич, В. В. Калій // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 4. – Ужгород, 1997. – С. 15-17.
 20. Корсак, В. В. Проблеми грудного годування у практиці сімейного лікаря / В. В. Корсак, М. М. Ганич, Т. М. Качала // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 16. – Ужгород, 2001. – С. 43-47.
 21. Мандзюк, Н. І. Роль цитологічного дослідження в діагностиці злоякісних пухлин жіночої статеві сфери / Н. І. Мандзюк, М. М. Ганич // Тези доповідей до XX-ої наукової конференції професорсько-викладацького складу : (секція мед. наук) : берез. 1966 р. – Ужгород : Закарпат. обл. лас. друк., 1966. – С. 141-142.
- ***
22. Ганич, М. Світоч медицини Закарпаття : [проф., лікар-хірург О. В. Фединець] / Михайло Ганич, Оксана Ганич // Карпат. край. – 1998. – № 1-2. – С. 2-3. : фото.
- ***
23. Бедь, В. В. Ганич Михайло Михайлович : [лікар, педагог, науковець] / В. В. Бедь, І. П. Стецяк // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 84. : фото.

24. Ганич М. М. : [зав. каф. охорони материнства і дитинства УжНУ, д-р мед. наук, проф.] // Історія медичного факультету Ужгородського національного університету : до 60-річчя мед. ф-ту УжНУ / М-во освіти і науки України, УжНУ, Мед. ф-т ; за ред. С. О. Бойка. – Ужгород : Вид-во УжНУ, 2005. – С. 137-139. : фото.
 25. Ганич Михайло Михайлович : [лікар, педагог] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту / М-во освіти і науки України, УжНУ. – Ужгород : Гражда, 2005. – С. 31-32. : фото.
 26. Дурунда, А. В ім'я життя : [про сім'ю лікарів Ганичів] / Андрій Дурунда // Дурунда, А. Замах на Паганіні : нариси / Андрій Дурунда. – Ужгород : Два кольори, 2002. – С. 65-100. : фото.
 27. Калій, В. В. Доктору медичних наук, професору, академіку Української академії наук національного прогресу Михайлу Ганичу – 70 / В. В. Калій // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Медицина. – Вип. 15. – Ужгород, 2001. – С. 190-191. : портр.
 28. Професор М. М. Ганич // Історія медичного факультету Ужгородського національного університету : до 60-річчя мед. ф-ту УжНУ / М-во освіти і науки України, УжНУ, Мед. ф-т ; за ред. С. О. Бойка. – Ужгород : Вид-во УжНУ, 2005. – С. 35-36. : фото.
- ***
29. Густі, І. У житті господар – не постоялець : [про лікаря М. Ганича] / Ірина Густі // Новини Закарпаття. – 2001. – 19 трав. – С. 6. : портр.
 30. Чендей, І. Висота : М. Ганичу – 60 : [д-р мед. наук, проф. і педагог] / Іван Чендей // Новини Закарпаття. – 1991. – 18 трав. – С. 6. : фото.

ТРАВЕНЬ: 31

ІВАН МИХАЙЛОВИЧ ДІДИК

60-річчя від дня народження художника-живописця
(нар. 1951)

Цікаві самобутні твори живопису члена Національної Спілки художників України Івана Михайловича Дідика останніми десятиліттями незмінно привертають увагу глядачів на обласних, міських, республіканських виставках образотворчого мистецтва Закарпаття. Художник з великим відчуттям кольору, лінії, форми відкрито демонструє своє бачення навколишнього світу. І це

бачення є дуже оптимістичним. І. Дідик вибудовує свою мистецьку позицію, спираючись на покоління митців не тільки крайової школи малярства, але й звертаючись до традицій мистецтва народного, регіональних шкіл України та європейського мистецтва. Своїми коренями, своїм народженням І. Дідик – закарпатець. Народився він в с. Кострині Великоберезнянського району Закарпатської області 31 травня 1951 р. Любов до малювання прийшла до Івана Михайловича з раннього віку. Відчуття прекрасного стало з цього раннього віку його дороговказом. Саме загострене відчуття краси допомогло обрати нелегку, але цікаву мистецьку стежу. Численні виставки в Україні та за кордоном засвідчують про активну творчу роботу митця, до якої долучилася не тільки його дружина Надія, а й доньки, а згодом навіть онуки. Тішить, що у нас на Закарпатті живе і творчо працює така обдарована щедротами талантів родина! І. Дідик активно працює в олійному живописі, у розписі на склі, вітражах.

Нам видається дуже цікавим, що Іван Дідик для передачі своїх емоцій та створення художнього образу часто обирає техніку пастелі. Дзвінкий, чистий колір, оксамитова поверхня творів, виконаних цією технікою, сприяють особливій довірливій атмосфері. Художник уникає різкості, втім, все ж звертається до стилістичної декоративності. Сюжети і мотиви творів різноманітні. Часто це пейзажі та натюрморти, зрідка трапляються жанрові сцени сакрального чи фантазійного характеру. Загалом, Іван Дідик – дуже вправний художник з легкою рукою, що досягає яскравих живописних ефектів. Митець зачаровує глядача своїм неординарним сприйняттям явищ навколишнього світу.

Дивовижні “портрети” квітів Івана Дідика переконують не тільки в спостережливості, а й в умінні передати глядачу власне захоплення природою. Зовні прості речі, на яких непросто вибудувати особливу філософію, стають “посланцями” інших, паралельних цивілізацій – ірисів, яблук, соняшників. Можна з впевненістю стверджувати, що Іван Дідик дуже уважно придивляється до цього світу, щоб передати його багатовимірність.

Іван Дідик – знаний в краї та мистецтві талановитий художник, що багато сил та енергії віддав не тільки власне мистецтву, а й підготовці професійних митців. І. Дідик з 1975 р. викладає в Ужгородському училищі прикладного мистецтва викладачем

загальних дисциплін, потім на відділі художньої обробки металу. Започаткував в училищі ковальство. З 1990 р. брав активну участь у відновленні відділу художнього оформлення (тепер графічного дизайну) та створенні навчальних програм цього відділу, а також у роботі над документацією про реорганізацію училища в коледж.

Відмінник народної освіти (1995 р.), з 1993 р. є членом Національної Спілки художників України. У 2008 р. стає лауреатом обласної премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі.

Активна громадська позиція художника співпадає з його світоглядною. Іван Дідик – патріот і шанувальник рідкісних красот природи рідного Закарпаття. Закоханість в рідний край – це, безумовно, дар Всевишнього. Бо саме він дарує людині той чудовий інструмент, у якому владарює душа. Іван Дідик – сумлінний, інтелігентний, з приязним ставленням до всіх, щедрий душею. Ці внутрішні якості позитивно вплинули на еволюцію творчості самого Івана Дідика. Удосконалювати свою майстерність розпочинав у стінах Ужгородського училища прикладного мистецтва (вчителі з фаху В. Свида, В. Демидюк, О. Петкі, В. Берез) – 1966–1970 рр. У 1970–1975 рр. навчався в Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва на кафедрі проектування інтер'єру та меблів.

Відрядно, що Іван Дідик не тільки вчить студентів, а й вчиться сам. Ця якість для людини інтелігентної повинна бути визначальною. І вона у І. Дідика є. Подорожуючи, художник поглинає враження та надихається до творчості. І тут уже відчувається вплив французького імпресіонізму, мистецтво Відня чи Амстердама. Цей мистецький прояв трансформується митцем у свої, авторські ремінісценції, що несуть людям віднайдене відчуття прекрасного. І де б не застосував свої здібності і таланти художник І. Дідик, скрізь він успішний: у ковальстві і живописі, дизайні і викладанні, малюванні на склі, вітражах. Щасливий світ, коли до нього приходять такі творці, як художник Іван Михайлович Дідик!

Персональні виставки художника пройшли в Ужгороді – 1984 р., 2001 р.; Токаї – 1993 р., Тайо – 1994 р., 2000 р., Будапешті – 1995 р., 1999 р., Ніредьгазі – 2000 р. (усі – Угорщина), Празі – 1998 р., Пірні – 1995 р. (Німеччина), Братиславі та Пряшеві – 2001 р.

ЛЮДМИЛА БІКСЕЙ

Джерельні приписи:

1. Дідик Іван Михайлович : [живописець] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 100-101. : портр., іл.

2. Гаврош, О. І за вікном є світ... : [вист. закарпат. худож. І. Дідика “Світ за вікном” у львів. галереї “Гердан”] / Оксана Гаврош // Закарпат. правда. – 2002. – 14-20 листоп. – С. 4.
3. Лесич, М. Червоні перці, сині сливи, зелені яблука і мерехтливі вогники потерчат : [вист. худож. І. Дідика] / Михайло Лесич // Трембіта. – 2007. – 1 груд. – С. 9.
4. Малярство і пастель Івана Дідика : [ужгород. худож.] // Образотв. мистец. – 2008. – № 3. – С. 150.
5. Мишанич, В. Віртуоз пастелі : [худож. І. Дідик] / Володимир Мишанич // Ужгород. – 2007. – 24 листоп. – С. 12.
6. Мишанич, В. Івану Дідику – 50 : [худож.] / В. Мишанич // Срібна Земля. – 2001. – 9 черв. – С. 13.
7. Надворна, І. Експресія від мальовничої пари. В Ужгороді відбулися виставки художніх робіт Івана та Надії Дідиків / Ірина Надворна // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 29 листоп. - 5 груд. – С. 10.
8. Нейметі, М. Іван Дідик любить пастель за її молодість : [про персон. вист. худож. в галереї “Ужгород”] / Мар’яна Нейметі // Новини Закарпаття. – 2007. – 24 листоп. – С. 21.
9. Нейметі, М. Мистецький клан Дідиків : [худож.] / М. Нейметі // Новини Закарпаття. – 2005. – 10 листоп. – С. 5.
10. Попова, Л. Гра світла, синтез почуттів, багатство художніх імпровізацій : [вист. творів худож. І. Дідика, М. Пийтера, В. Скакандія] / Л. Попова // Новини Закарпаття. – 2003. – 18 берез. – С. 8.
11. Сірко, Ф. Сім’я” – мистецька сім’я : [вист. картин худож. Н. та І. Дідиків] / Ф. Сірко // Закарпат. правда. – 2005. – 5-11 листоп. – С. 13.
12. Ходанич, П. Ранок у світі барв : до 50-річчя з дня народж. худож. І. Дідика / П. Ходанич // Вісті тижня. – 2001. – 9 черв. – С. 11.
13. Шумилович, Б. Мистецька творчість Івана та Надії Дідиків : [худож.] / Богдан Шумилович // Образотв. мистец. – 2007. – № 1. – С. 48.

ПЕТРО ПЕТРОВИЧ СОКАЧ

75-річчя від дня народження відомого хорового диригента,
педагога, заслуженого працівника культури України
(нар. 1936)

До числа невтомних подвижників культури і мистецтва, котрі своїм талантом і наполегливою працею прославили мистецьку творчість Срібної землі, по праву належить відомий хоровий диригент і досвідчений педагог Петро Петрович Сокач. Спираючись на кращі диригентсько-хорові традиції, започатковані такими талановитими хоровими диригентами, як П. Милославський, М. Кречко, М. Попенко, ювіляр своєю багаторічною творчою практикою доклав чимало зусиль і старань, аби продовжити та примножити ці славні набутки у популяризації вітчизняної хорової класики, кращих авторських пісень закарпатських композиторів, а також народно-пісенного мелосу. Сьогодні з певністю можна говорити про вагомий вклад митця у розвиток і побутування в нашому краї сучасної хорової культури.

Народився П. П. Сокач 4 червня 1936 р. в м. Мукачеві у родині священика Петра Івановича та Віри Іванівни Сокачів. У зв'язку з переїздом батька на роботу в с. Красна на Тячівщину тут хлопець закінчив початкову школу. Вже змалку захоплювався піснею та музикою, чому сприяло й родинне оточення. Часто буваючи з батьками на церковних відправах, з дитинства заглиблювався в чарівний світ краси церковного хорового пісенспіву. А коли батько згодом прийняв церковну парафію в с. Білках на Іршавщині, юнак продовжив навчання у місцевій середній школі, директором котрої на той час працював та водночас керував шкільним учнівським хором відомий фольклорист і композитор, пристрасний любитель народної пісні Петро Світлик. Невгасиму любов до неї заронив у душу і майбутньому диригентові П. Сокачу, який охоче співав у шкільному хорі і кінцево прийшов до твердого переконання, що музика та хоровий спів стали невід'ємною частиною його життя.

Отож, закінчивши в 1953 р. десятирічку, хлопець відразу ж поступає на диригентсько-хоровий відділ Ужгородського державного музичного училища, де став також активним учасником

студентського хору. Закінчивши в 1958 р. училище і отримавши кваліфікацію диригента хору, молодий спеціаліст із головою та властивим його характеру природженим завзяттям і неспокоїною вдачею поринув у бурхливе творче життя краю, встигаючи випробовувати свої сили та здібності і керівником аматорських художніх колективів, і на педагогічній ниві у мистецьких та загальноосвітніх навчальних закладах, і на інших посадах в установах культури та мистецтва. І скрізь, куди б не закидала його доля, залишав добрий слід, отримував щирі слова вдячності і похвали за натхненну працю. Та попри все, головним полем його творчої діяльності було і залишається пісенно-хорове мистецтво, якому віддав понад півстоліття своєї невтомної творчої праці, гартуючи від самого початку свій диригентський хист у аматорських колективах, де проявив незвичайні організаторські здібності, природний дар психолога і педагога, вміння завойовувати повагу і авторитет у людей, піднімати очолювані ним аматорські колективи до рівня справжнього професіоналізму. Так, працюючи після закінчення музичного училища педагогом хорового класу на десятимісячних курсах підготовки хормейстерів-баяністів на базі Ужгородської дитячої музичної школи ім. П. І. Чайковського (1959–1962), викладачем, згодом – директором Перечинської дитячої музичної школи (1963–1977), відповідальним секретарем правління обласного відділення Музичного товариства УРСР (1977–1980), художнім керівником обласного об'єднання музичних ансамблів (1980–1991) та художнім керівником обласної філармонії (1991–1992), одночасно керував знаменитим ансамблем пісні й танцю Ужгородського фанерно-меблевого комбінату ім. О. Борканюка (1958–1992), а певний період – і самодіяльним хором колгоспу ім. І. Франка та районним учительським хором у Перечині. За короткий період невеликий хоровий гурток ужгородських меблевиків під керівництвом П. Сокача виріс у потужний та злагоджений ансамбль пісні й танцю, одним з перших в області аматорських колективів завоював звання народного, неодноразово брав участь у багатьох престижних громадсько-культурних заходах, фестивалях, конкурсах, гідно представляв музично-хорове мистецтво Закарпаття поза його межами, в тому числі й за кордоном. А скільки мистецького хисту, наполегливої праці та наснаги вклав ювіляр у творче зростання ансамблю пісні й танцю “Дружба” Ужгородського району, керів-

ником якого є і сьогодні, й котрий, як відомо, успішно виступив і на творчому звіті народних митців Закарпаття у 2009 р.

Особисто я неодноразово переконувався, як митець насправді рятував від занепаду, виручав у скрутну хвилину відомі хорові колективи за браком досвідчених диригентів. Так, зокрема, трапилося і з відомим народним хором Свалявського району, котрим впродовж багатьох років успішно керував заслужений лікар та заслужений працівник культури України М. С. Чайковський. Після його кончини на прохання обласного управління культури та स्वाлявчан П. Сокач погодився очолити колектив, гідно продовживши хорові традиції свого славного попередника, створивши оркестр, поповнивши репертуар новими творами хорової класики та народно-пісенної скарбниці.

Подібну відповідальну місію з честю виконував П. Сокача і на посаді художнього керівника та головного диригента заслуженого академічного Закарпатського народного хору (1992–1996).

Його справедливо називають шукачем та вихователем талантів, обдарованих співаків, солістів-вокалістів. Улюбленим пісенним жанром ювіляра є мішаний багатоголосий хор, у якому завжди домагається злагодженого, гармонійного, образно-емоційного звучання. Надзвичайно вимогливий до себе та до виконавців, бо переконаний, що тільки надзвичайна працьовитість може забезпечити якісну та належну виконавську майстерність. Колеги, друзі справедливо підкреслюють його енергійність, творчий неспокій, які зберіг і донині. Тож за всю творчу біографію митця не було жодного випадку, аби очолюваний ним колектив виходив на сцену з таким собі посереднім художнім виконавством, бо керівник колективу ніде й ніколи не працював упівсили.

Благодатні якості мистецького хисту ювіляра особливо виразно визріли та проявились у його багаторічній педагогічній практиці під час роботи в Перечинській та Ужгородській дитячих музичних школах та в Ужгородському училищі культури (з 1997 р.), нині – коледжі культури і мистецтв, де він справедливо визнаний висококваліфікованим спеціалістом вищої категорії з присвоєнням звання старшого викладача і де по сьогодні успішно керує цикловою комісією хорових дисциплін. Виховав цілу плеяду здібних молодих співаків, частина яких гідно поповнила колектив заслуженого академічного Закарпатського народного хору та інші

професійні колективи, а також понад сотню обдарованих хорових диригентів. В коледжі культури і мистецтв створив оригінальний чоловічий вокальний квартет “Цімбори”, є керівником хорових колективів викладачів і студентів та студентського вокального ансамблю. Принагідно зауважимо, що успішно здійснив десятиденні гастролі по Голландії. Такої високої честі удостоюється далеко не кожен хоровий колектив.

П. Сокач зі своїми художніми колективами – активний учасник культурно-мистецького життя: творчих звітів області на столичній сцені, багатьох престижних фестивалів і конкурсів. На Закарпатті немає такого району, митцям якого не надавав би посильну творчу допомогу наш ювіляр. Тож цілком доречно П. Сокачу в 1990 р. присвоєно почесне звання заслуженого працівника культури України.

Власне, вся родина Сокачів – це родина талановитих музикантів і диригентів: старший син Еміл – диригент, народний артист України, створив унікальний академічний камерний хор “Кантус” європейського зразка, середущий – Станіслав, скрипаль, директор “Кантуса”, молодший – Петро, віолончеліст, працює за кордоном в одному з оркестрів Норвегії. Отож родинна традиція живе, продовжується в синах та внуках ювіляра, у благородних творчих діяннях всієї родини.

Один мудрець влучно відмітив, що пісня зі своєю мелодією служить для того, щоб зм’якшити і радувати душу. Цій благородній меті ось уже понад півстоліття вірою і правдою служить наш ювіляр. Тож нехай його невичерпний талант диригента і дбайливого педагога, дивовижні сумлінність у праці і завзяття, нестримна енергія та наполегливість і в подальші роки служать вічній красі мистецтва і людського буття.

ВАСИЛЬ ГАБОРЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Сокач, П. Петро Сокач: “Щоб бути хорошим диригентом, треба любити людей, віддаватися роботі й мати певні знання...” : [інтерв’ю з заслуж. працівником культури / Вела Евеліна Гурницька] / Петро Сокач // РІО. – 2008. – 12 квіт. – С. 15.

2. Габорець, В. Айбо голоси!.. Талановитому диригенту і педагогу Петру Сокачу виповнилося 70 щасливих років / Василь Габорець // Габорець,

- В. Скарби духовності : публіцистика, культорологічні статті, рецензії. – Ужгород : Ліра, 2006. – С. 107–110.
3. Митровка, М. Петро Петрович Сокач / Михайло Митровка // Ужгородське училище культури – 60 років : [1947–2007] / Упр. культури Закарпат. облдержадмін. ; над текстами працювали: М. М. Митровка та ін., відп. за вип. М. М. Митровка. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2007. – С. 5, 9-10.
 4. Поп, И. Сокач Петр Петрович : [хормейстер] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 334.
 5. Поп, И. Сокач Петр Петрович : [хор. дириж.] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 347.
 6. Рудейчук, В. Заслужені працівники культури України : [в т. ч. П. П. Сокач] / В. Рудейчук, В. Сможаник // Рудейчук, В. Розвиток аматорського мистецтва Закарпаття / В. Рудейчук, В. Сможаник. – Перечин : ТУРпрес, 2008. – С. 150.
 7. Сможаник, В. Поки пісня жива, живий і народ : [про нар. хор Сваляв. район. Центру культури і дозвілля, худож. кер. якого засл. працівник культури України П. Сокач] / В. Сможаник // Овиди дивосвітів : творч. портр. аматор. худож. колективів Закарпат. обл. / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Облас. центр нар. творчості. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2000. – С. 27-30.
 8. Уральський, Л. Петро Петрович Сокач / Леонід Уральський // Уральський, Л. Ентузіаста : творчі портрети засл. прац. культури України. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 1998. – С. 65-66 : фото.

9. Габорець, В. Айбо голоси!.. Талановитому диригенту і педагогу Петру Сокачу виповнилося 70 щасливих років / Василь Габорець // Новини Закарпаття. – 2006. – 6 черв. – С. 6, 8.
10. Митровка, М. Петро Сокач – диригент, педагог / М. Митровка // Карпат. Україна. – 2006. – 3 черв. – С. 14.
11. Сможаник, В. Лицар хорового мистецтва Закарпаття (3 нагоди 70-річчя від дня народження заслуженого працівника культури України Петра Петровича Сокача) / Василь Сможаник // Культуролог. джерела. – 2006. – № 2. – С. 37-40. : портр.

НАДІЯ МИХАЙЛІВНА ПОНОМАРЕНКО (ГОРАЛЬ)

55-річчя від дня народження солістки
заслуженого академічного Закарпатського народного хору,
заслуженої артистки України (нар. 1956)

“Під дубиною, під зеленою. Там сидів голуб з голубиною.
Сиділи в парі, цілувалися, ще й крилоньками обнімалися...”

Впродовж кількох десятиліть ця задушевна українська лірична балада у її виконанні не залишає байдужими жодні людські серце й душу, а колоритна закарпатська народна пісня в обробці М. Кречка “Ой, на плаю вівці пасуть” – вимальовує в уяві слухачів неповторні краєвиди закарпатського краю: його мальовничі гори, природну красу, людей, які тут живуть, трудяться та кохають. Неповторний природний тембр голосу, вміння тонко передавати зміст та характер пісні, надзвичайна чуйність та людяність при-таманні людині, знаній на Закарпатті, солістці одного з провідних професійних колективів України, заслуженого академічного Закарпатського народного хору, заслуженій артистці України Надії Михайлівні Пономаренко (Гораль).

Народилася Надія Михайлівна 4 червня 1956 р. в невеличкому галицькому с. Завишень, Сокальського району на Львівщині. Любов до музики стала невинуватою, адже виховувалася в неабиякій інтелігентній сім’ї. Батько – Гораль Михайло Якович, був високоосвіченою особистістю, знаним в Галицькому регіоні педагогом та музикантом. Здобувши освіту в духовному інституті (м. Перемишль, сьогодні – Польська Народна Республіка), довгий час очолював місцеву громадську організацію “Просвіта”, був керівником багатьох самодіяльних драматичних гуртків, керував хором та займався педагогічною роботою в місцевих школах. Мама, Гораль Ганна Станіславівна – володіючи прекрасним вокальним голосом, все своє життя співала в церковному хорі, була талановитою вишивальницею, разом з чоловіком виховувала п’ятеро дітей, які у дорослому житті стали достойними наслідувачами своїх батьків (Олег – художник, член Спілки художників України, Богдан – музикант, заслужений діяч мистецтв Росії, Іван – професійний співак, Михайло – художник-іконописець, Надія – співачка, заслужена артистка України).

Ще з малих років, будучи найменшою дитиною в сім'ї, Надія Михайлівна разом із своїм батьком та чотирма старшими братами стала активною учасницею місцевої художньої самодіяльності, була солісткою хору, яким керував батько.

Закінчивши навчання в школі, маючи величезне бажання пов'язати все своє життя з музикою, Н. М. Пономаренко (Гораль) без вагань їде до м. Ужгорода, де успішно складає вступні іспити і стає студенткою Ужгородського музичного училища (вокальний відділ). Протягом всього навчання в училищі (1974–78 рр., клас викладача Бохорської Г. В.), Надія Михайлівна виділялася серед однокурсників своєрідним тембром та манерою співу, що посприяло відразу після завершення навчання зайняти достойне місце солістки заслуженого Закарпатського народного хору. Поряд з визнаними на той час солістами, такими як заслужені артисти України Олена Поляк, Терезія Бартфай, Микола Форіш, Клара Лабик, Віктор Даньо – молода, з величезним творчим потенціалом, солістка внесла свіжий подих в життя вже прославленого колективу під керівництвом досить вимогливого та досвідченого закарпатського хормейстера, заслуженого артиста України Миколи Попенка. Пісні у виконанні Надії Михайлівни стали окрасою концертних програм колективу, зрозумілими як українським, так і зарубіжним шанувальникам високого мистецтва. Концертні маршрути пролягали через цілий Радянський Союз – від Закарпаття до Камчатки, по країнах Європи – Словаччині, Угорщині, Польщі, Німеччині, Португалії, Франції та ін. До її репертуару входять велика кількість народних балад (“Голубка”, “Ой, над Хустом ворон кричє”, “Ой, за горєв, ой, за ділом” тощо), обробки закарпатських народних пісень для хору та соліста (“Ой, на плаю” М. Крєчка, “Лебідки” М. Попєнка, “Ой, на горі черешєнка” Ф. Копинця, “Колискова” З. Корінця тощо), дуєти з хором (“Ой, засвіти місячєнку” М. Попєнка, “Іванку, Іванку” М. Попєнка тощо), які увійшли до “золотого фонду” заслуженого академічного Закарпатського народного хору. Враховуючи високу професійну майстерність та вагомий вклад в розвиток народного музичного мистецтва Надії Михайлівни Пономарєнка (Гораль) присвоєно почесне звання “Заслужений артист Української РСР” (1989 р.).

Протягом останніх років, поряд з професійною концертною діяльністю, Надія Михайлівна Пономарєнка (Гораль) долучилася до роботи міжнародного благодійного проекту “Надія”, а саме

разом з музикантами-однотумцями здійснюють творчі проекти, кошти від яких направляються в реабілітаційний центр “Джерело” (м. Львів) для дітей, хворих на церебральний параліч.

Разом з чоловіком Володимиром виховують доньку Ганну – студентку Ужгородського художнього інституту.

Особистість Надії Михайлівни належить до тієї когорти відомих митців Закарпаття, які своїм вмінням, діяльністю та способом життя вивели колектив заслуженого академічного Закарпатського народного хору на найвищий щабель професійності, були і є достойними репрезентантами закарпатського народного мистецтва в Україні та за кордоном.

ВОЛОДИМИР ГІРНИК

Джерельні приписи:

1. Гораль, Н. “Чаруйте своєю художньою красою Україну, чаруйте весь світ...” : засл. арт. України Н. Гораль – наш гість : [розмову / вела Ю. Зейкан] / Надія Гораль // Молодь Закарпаття-реформа. – 1998. – 16 трав. – С. 4. : портр.
2. Гораль, Н. Чаруйте Україну, чаруйте світ : [інтерв’ю із засл. арт. України / вела Ю. Зейкан] / Надія Гораль // Краєнка. – 2001. – № 3-4. – С. 30-32.

3. Вісіцька, Т. Гораль-Пономаренко Надія Михайлівна : [засл. арт. України] / Таміла Вісіцька // Вісіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Вісіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 96. : портр.

ЧЕРВЕНЬ: 14

МАРУСЯ НЯХАЙ

60-річчя від дня народження української поетеси
Словаччини, журналіста, бібліографа україністики
та карпатики (нар. 1951)

У другій половині минулого століття українська література (Чехо) Словаччини рясніла відносно значною кількістю жіночих імен, які пробували свої сили в царині літератури. Вплині часу деякі з них повністю залишили свої спроби пера, деякі до художнього слова зверталися лише принагідно, а деякі постійно

вдосконалювали свою майстерність. Саме до цієї групи належить виразна постать жіночого поетичного слова Пряшівщини – Маруся Няхай.

Маруся Няхай народилася 14 червня 1951 р. в Кошицях в сім'ї вчителя. Початкову освіту здобула у Свиднику (1957–1962), де батько працював. Після того, як сім'я в 1962 р. переїхала в Пряшів, талановита дівчинка тут, в центрі української культури, відвідує Основну дев'ятирічну школу, а опісля Середню загальноосвітню школу з українською мовою навчання. Закінчивши середню освіту (1969), вона поступає на філософський факультет Університету ім. Павла Йозефа Шафарика, де, до 1974 р., вивчає історію та філософію. В 1972–1975 рр. М. Няхай працювала в пряшівській Українській студії Чехословацького радіо, а в 1976–1982 рр. в Музеї Словацької республіки рад в Пряшеві (нині Краєзнавчий музей). Рік 1982 був для неї дуже успішним. Вона здобула звання доктора філософії (PhDr.), захистивши ригорозну роботу з історії і щоб бути у постійному й безпосередньому зв'язку зі своєю великою любов'ю – літературою, поміняла місце роботи, стала працювати редактором літературно-мистецького та публіцистичного журналу “Дукля”. Доля, однак, зумовила, що М. Няхай в 1990 р. переїхала з Пряшева до Праги. В золотoverхій столиці вона працювала в Слов'янській бібліотеці, де завідувала українськими фондами (очолювала відділ опису), займалася україністикою, організувала міжнародні наукові конференції про українську, російську та білоруську еміграції міжвоєнного періоду в Чехословаччині, але не поривала зв'язків з Пряшівщиною. Збіг обставин, однак, зумовив, що та сама доля, яка М. Няхай повела в Прагу, повернула її назад у Пряшів, де з 2004 р. вона працює бібліографом у бібліографічно-історичному відділенні Державної наукової бібліотеки в Пряшеві, продовжує досліджувати питання еміграції, україністики, слов'янської та опрацьовує історичні фонди.

Початкові спроби пера М. Няхай, яка почала писати, будучи 15-річною дівчиною, належать до періоду, коли помітних успіхів у поезії досягло “чоловіче” покоління, яке народилося в часі війни, або наприкінці неї – Степан Гостиняк, Михайло Дробняк, Мирослав Немет та Мілан Бобак. Жінки-поетеси тільки поступово почали заявляти про своє існування. Вона належала до тих, хто ламав стереотипи регіоналізму й орієнтувався на загальночехословацький контекст.

Книжковий дебют авторки – збірка поезій “Білі руки беріз” (1974) був успішним і нараховував майже чотири десятки віршів. Книжечка була доказом того, що поетичні зацікавлення М. Няхай були порівняно широкі. В збірці зустрічаємо вірші, присвячені бабуні молодій авторки, любовну лірику, вірші про природу і любов до рідного краю, а також серйозні роздуми про життя і його смисл. Почуття любові висловлені поетесою ніжно й щиро, схвильованою інтонацією, по-жіночому привабливо й чутливо. До цієї збірки М. Няхай увійшов і вірш “Празький ранок”, ніби авторка передбачувала, що Злата Прага стане в майбутньому її домівкою. Збірка засвідчила, що в літературу увійшла авторка з оригінальним художнім та поетичним мисленням, яке виросло з атмосфери тогочасних років, авторка з властивим їй гострим відчуттям суперечності між старим і новим, яка відкинула класичний силаботонічний вірш, класичну строфіку, класичну систему рим і прийшла в поезію з єдинопочатком верлібру.

Через три роки, в 1977 р., добірку М. Няхай знаходимо в колективному збірнику “Сонячні криниці”, куди увійшли зразки творчості дванадцяти поетів Пряшівщини трьох генерацій і вона єдина представляла молоде жіноче покоління.

Друга збірка поетеси “Чекаю тебе” (1981) – містить майже шістдесят віршів. Авторка здебільшого у всьому продовжує розвивати тематику попереднього поетичного доробку. Це торкається тематичної широти, верлібру й переваги інтелектуальності, хоч більшість віршів відтворює любовну проблематику. В окремих віршах помітне образне бачення світу – образи філософської рефлексії, образи-символи, образи з наукової сфери, образи з народної творчості.

Третя збірка “Моє ательє” (1986) за розміром найбільша, поміщено в ній майже 70 віршів. Поетеса головним чином відкриває перед читачем інтимні почуття ліричного героя-жінки, дає змогу зазирнути у світ її почуттів, настроїв, у світ дитинства та наших буднів. Її лірична героїня надзвичайно щира і відверта у своїх почуттях, почуття любові в неї чисті, глибоко людські. В кращих віршах М. Няхай зупинені неповторні миті, в них відтворені тонкі нюанси сприймання навколишнього світу. Вона знову працює з словом економно. На невеликому просторі, у кількох рядках уміє виразити, передати душевну драму ліричної героїні, її конфлікт

із середовищем, сумніви, терзання душі. І все це подано у строгій гармонії вірша і вираженого в ньому почуття.

В поезії М. Няхай можна знайти малюнки, які ніхто раніше з місцевих поетів не передавав. Вона належала до когорти тих, кого об'єднувала сміливість у висловлюванні своїх почуттів й вперше приносила з собою струни емансипації в поезію Пряшівщини. Лірична героїня М. Няхай – це високоінтелектуальна особистість, яка відчуває себе відповідальною за долю землі й вважає себе частинкою всесвіту. Вона не тільки відкриває свій душевний світ, але й осягає духовні висоти, мислить філософськими категоріями та культурологічними знаками. Йдеться про явище, типове для всієї української поезії кінця ХХ ст., й свідчить про її новий духовно-естетичний рівень.

Не диво, що творчість Марусі Няхай зацікавила відомих літературознавців – її творами зацікавилися Микола Ільницький, Олександра Вісич, Ілля Галайда, Федір Ковач, Юрій Кундрат, Йосиф Сірка, Андрій Червеньак та інші. Зразки доробку поетеси в перекладах публікувались у часописах Росії, Польщі, Німеччини (лужицько-сербською), Болгарії, Румунії, Югославії (хорватською), увійшли до антологій словацькою, чеською та угорською мовами. Український читач мав також змогу познайомитися з доробком Марусі Няхай в літературних журналах “Жовтень”, “Київ”, “Вітчизна”, в антологіях “Карпатська замана” (Київ, 1989), “Під синіми Бескидами” (Ужгород, 2006). Нещодавно вийшла друком “Біла книга кохання. Антологія української еротичної поезії ХХ століття”, в яку увійшли твори двох поетів Пряшівщини – Степана Гостиняка й Марусі Няхай.

Маруся Няхай продовжує в рамках свого фахового спрямування досліджувати славістичні й україністичні джерела в пряшівській науковій бібліотеці, займається перекладами словацьких, чеських та лужицько-сербських авторів українською мовою й хочеться вірити, що незабаром порадує любителів художнього слова новими поетичними збірками.

ЛЮБИЦЯ БАБОТА

Джерельні приписи:

1. Няхай, М. Білі руки беріз : [поезія] / Маруся Няхай. – Пряшів : Словац. пед. вид-во в Братіславі, Від. укр. л-ри в Пряшеві, 1974. – 47 с.

2. Няхай, М. Моє ательє / Маруся Няхай. – Пряшів : Словац. пед. вид-во в Братіславі, Від. укр. л-ри в Пряшеві, 1986. – 80 с.
3. Няхай, М. Чекаю тебе / Маруся Няхай. – Пряшів : Словац. пед. вид-во в Братіславі, Від. укр. л-ри в Пряшеві, 1981.

4. Няхай, М. Твори : [поезії] / Маруся Няхай // Під синіми Бескидами : антол. поезії та малої прози укр. письм. Словаччини. – Ужгород : Закарпаття, 2006. – С. 239-244.

5. Няхай, М. Твори : [поезії] / Маруся Няхай // Дукля. – 1982. – № 4. – С. 8-9.

6. Маруся Няхай : [про письм.] // Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина. – Пряшів : Союз русинів-українців Словац. республіки, 1999. – С. 245. : фото.
7. Роман, М. Маруся Няхай : [про письм.] / Михайло Роман // Роман, М. Літературні портрети українських письменників Чехословаччини. – Пряшів, 1989. – С. 111-114. : фото.
8. Роман, М. Чи можна мені помовчати ... : [про нову зб. М. Няхай “Моє ательє” (СПВ-ВУЛ, Пряшів, 1986)] / Михайло Роман // Дукля. – 1987. – № 5. – С. 71-72.
9. Сірка, Й. Розвиток національної свідомости лемків Пряшівщини у світлі української художньої літератури Чехословаччини / Йосиф Сірка. – Мюнхен, 1980. – 191 с.
Зі змісту : [про М. Няхай]. – С. 32, 69, 70, 128, 134, 146, 148, 162.
10. Федака, Д. Маруся Няхай : [про письм. Пряшева] / Дмитро Федака // Під синіми Бескидами : антол. поезії та малої прози укр. письм. Словаччини. – Ужгород : Закарпаття, 2006. – С. 238. : фото.

11. Галайда, І. Білі руки беріз : [про дебют. зб. М. Няхай] / Ілля Галайда // Дукля. – 1976. – № 2. – С. 73-75.
12. Ковач, Ф. З відкритим серцем до людей : (про зб. віршів М. Няхай та Л. Ярмач) : [М. Няхай – “Білі руки беріз”, “Чекаю тебе”; Л. Ярмач – “На крилах ластівки”] / Федір Ковач // Дукля. – 1984. – № 2. – С. 51-56.
13. Ковач, Ф. Маруся Няхай : [про зб. віршів “Білі руки беріз”] / Федір Ковач // Дукля. – 1977. – № 6. – С. 45-47.
14. Червеняк, А. В очікуванні великої поезії : [рец. на кн. М. Няхай “Чекаю тебе” (Пряшів : СПВ-ВУЛ, 1981.)] / Андрій Червеняк // Дукля. – 1982. – № 4. – С. 76-79.

СТАНІСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ АРЖЕВІТІН

50-річчя від дня народження громадсько-політичного
та культурного діяча, заслуженого економіста України
(нар. 1961)

Станіслав Аржевітін народився в сім'ї педагогів, що вчителювали у найбільшому верховинському селі Закарпаття – у Колочаві. Батько Михайло Іванович (1926–1981) був учителем фізкультури і директором школи, мати Любов Дмитрівна (1932 р. н.) працювала вчителькою молодших класів. С. Аржевітін був відмінником навчання, займався спортом та громадською роботою. Захоплювався футболом, баскетболом, тенісом, плаванням, був актором шкільного драмгуртка, навчався гри на баяні, зайняв 2-ге місце на районній олімпіаді з історії. Школу закінчив з відмінним атестатом. У 1978–1982 рр. навчався у Київському інституті народного господарства (нині Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана) за спеціальністю “Фінанси та кредит”. Свою банківську кар’єру Аржевітін розпочав у 1982 р. – економістом Черкаської обласної контори Будбанку СРСР. Під час проходження строкової служби був заступником помічника начальника фінансової служби в/ч 01655. З 1984 р. працював старшим ревизором Української республіканської контори Будбанку СРСР, керівником Києво-Святошинського відділення, начальником ОПЕРУ Київського обласного управління Промбудбанку СРСР.

З 1982 по 1984 рр. проходив строкову службу в Повітряно-десантних військах Збройних сил СРСР. З 1984 по 1991 рр. працював у системі Промінвестбанку. У 1991–2005 рр. – голова правління Акціонерного банку “АЖІО” (тепер “СЕБ Банк”). У 1992 р. закінчив курс банківського менеджменту у Німеччині, 1993 р. навчався у США, 1994 – у Чехії, 1996 – знов у Німеччині. Кандидат економічних наук – захистив дисертацію на тему “Особливості фінансування підприємств малого бізнесу в Україні”. Заслужений економіст України. Докторант КНЕУ. У 2005–2006 рр. – заступник міністра з надзвичайних ситуацій. Починаючи з 2006 р., депутат Верховної Ради України. Нині – депутат ВР України VI скликання, член депутатської групи “За Україну!” фракції Блоку “Наша

Україна – Народна самооборона”, голова Закарпатської обласної партійної організації “Наша Україна – Народна самооборона” з 2008 р. Перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності. Відзначений орденами “За заслуги” I, II, III ступенів, грамотами Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України та ін.

Був радником Президента України (поза штатом) із червня 2005 до початку 2010 рр., секретарем Ради Українського козацтва при Президентові України. Є головою Ради Асоціації українських банків, головою Ради “Товариства закарпатців” у м. Києві, член Національної Спілки письменників України.

Одружений. Разом із дружиною Іриною виховує трьох синів: Павла (1987 р. н.), Дмитра (1989 р. н.) та Ярослава (1999 р. н.).

Аржевітін є автором багатьох законопроектів, останні з яких – “Про призначення членів наглядових рад Відкритого товариства “Державний ощадний банк України” та Державного експортно-імпортного банку України “Укрексімбанк””, “Про систему валютного регулювання і валютного контролю”, “Про внесення змін до Закону України “Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб”, “Про мінімізацію впливу світової фінансової кризи на фінансово-банківську систему та економіку України”, “Про антикризові заходи в будівництві житла” та інших антикризових постанов.

С. Аржевітін став також активним учасником козацького руху – ще в середині 90-х, за часів, коли Гетьманом Українського козацтва був В. Мулява. Перебував на посаді генерального скарбника Українського козацтва. Коли взимку 2005 р. Гетьманом України став Президент України Віктор Ющенко, Аржевітін обійняв посаду секретаря Ради Українського козацтва при Президентові України, до якої увійшли усі керівники міжнародних та всеукраїнських козацьких організацій. Автор та ініціатор проекту Закону “Про засади відновлення та розвитку Українського козацтва, козацькі організації та їхні об’єднання”. Підготував та провів Велику козацьку раду, на якій тодішній Президент України В. Ющенко прийняв присягу Гетьмана України. Провів I та II Всеукраїнські великі козацькі ради за участю Президента. Автор Меморандуму об’єднання козацьких організацій України. Багато уваги приділяє вихованню молодого покоління козачат.

У рідному селі Аржевітіна Колочаві, що на Міжгірщині, створено козацький курінь, у сусідньому селі Голятині – осередок юних козачат. У 2006 р. за його сприяння у Києві відбувся Всеукраїнський фестиваль національних бойових мистецтв “Козацька звитяга”. У 2009 р. за сприяння Ради Українського козацтва при Президентові України, Міністерства освіти України, Міністерства оборони України та при активній участі Аржевітіна як співголови організаційного комітету пройшла дитячо-юнацька військово-спортивна патріотична гра “Сокіл” (Джура), що зібрала дітей з усіх куточків України. Власним коштом видав подарунковий набір плакатів “Гетьмани України” та низку збірників найважливіших подій у житті козацтва у 2005–2008 рр. Має особисту відзнаку Гетьмана Українського козацтва, орден “Козацький хрест”. Нагороджений багатьма орденами і медалями козацьких організацій за участь у сучасному козацькому русі.

Головний творчий задум С. Аржевітіна – створення десяти музеїв у Колочаві та написання десяти книг з історії села. На сьогодні його коштом у Колочаві побудовані скансен “Старе село” і музейний комплекс “Стара школа”, до якого входять музеї: “Церковно-приходська школа XIX ст.”, “Чеська школа”, “Радянська школа”. Нещодавно, до сторіччя появи вузькоколійної залізниці на Закарпатті відкрито музей “Колочавська вузькоколійка”. Сьогодні на території села діє вже шість музеїв. За ідеєю та коштом Аржевітіна 3 жовтня 2009 р. в Колочаві встановлено та урочисто відкрито пам’ятник українській вчительці, як вияв поваги до тих 5000 вчителів з Центральної України, що наприкінці 50-х приїхали на Закарпаття навчати місцевих дітлахів. Серед них були і батьки Аржевітіна.

С. Аржевітін – ініціатор проведення літніх оздоровчих таборів для дітей-сиріт, свят та фестивалів, щорічного футбольного турніру пам’яті вчителя фізкультури Михайла Аржевітіна для колочавських школярів тощо. За його сприяння місцеві школи комп’ютеризовано, у селі з’явився Центр послуг, прокладається газ, освітлюються вулиці, заасфальтовано дорогу на сільський цвинтар, побудовано мости, облаштовано джерело “Боркут”, встановлено огорожу довкола церкви XVII ст. у с. Колочава-Горб, прибрані і упорядковані єврейське, мадярське, чехословацьке кладовища та пам’ятники тощо. Крім того, Аржевітін – ініціатор зміни назв

вулиць, що нагадували про диктатуру комуністичного режиму, профінансував виготовлення та встановлення пам'ятних знаків знищеним колочавським євреям та колочавцям, що загинули в таборах ГУЛАГу.

С. Аржевітін був ініціатором першого на Закарпатті збору вояків Колочави, що воювали у мадярській та радянській арміях, його коштом здійснено реконструкцію пам'ятника воїнам, що загинули в роки Великої Вітчизняної війни. Колочава стала прикладом Примирення для всієї України. У 2003 р. отримав подяку від Посла Угорщини за вшанування поховань мадярських вояків.

Цікавість до історії рідного краю та бажання донести її до широкого загалу стали причиною того, що за сприяння Аржевітіна здійснено український дубляж чеського фільму “Микола Шугай – розбійник”, знятого за однойменним романом Івана Ольбрахта, що за радянських часів ні разу не був у прокаті. Зараз знімається фільм “Колочавські повстанці”.

2008 р. народний депутат започаткував відзначення “Дня села” (відзначається на початку травня). Головна ідея театралізованого дійства – ушанування всіх тих відомих історичних постатей, котрі залишили знакові сторінки в історії Колочави за останні триста років.

Нині в Колочаві діє кілька музеїв, створених за ініціативою та на кошти народного депутата України Станіслава Аржевітіна. “Старе село” вже сьогодні налічує десяток житлових і господарських будівель з предметами домашнього побуту і художніми витворами XIX–XX ст. українських горян з Колочави. Відвідувачі можуть оглянути будинок кузні 30–40-х рр. XX ст. із знаряддями праці, зібраними зі всієї України, будинок угорської жандармерії, хату сільського бірова, хату сабова, хату тесляра, хату вівчаря і ще багато інших цікавих експозицій. Привертає увагу житлова “хижа” – будинок I-ї половини XX ст. з унікальною колекцією ткацтва: колочавські полотна, одяг, рушники, вишиванки, взірці весільного вбрання, старовинний ткацький верстат і т. ін. Особливо цікаво оглянути 3-секційний будинок сільської церковно-парафіяльної школи разом із “літнім” класом (просто неба), де вчилися одночасно колочавські дітки різного віку, та 2-секційну хату єврейської “бужні” – синагоги з автентичним інтер'єром та кімнатою рабина.

Музейний комплекс “Стара школа”, який складається з двох музеїв-шкіл: “Радянська школа” та “Чеська школа”. Музей “Радянська школа” переносить у шкільну атмосферу 60–70-х рр. ХХ ст. Експонати “великого” класу нагадують, що колись діти користувалися чорнильницями і перами, рахували на рахівницях, слухали патефон і грілися біля старої грубки. У “малому” класі – атрибути ідеологічного виховання молоді: прапор комсомольської організації, портрет Володі Ульянова і червоний куточок. Все повертає у часи, коли на шкільні лінійки кликали горни і барабани, а біографії комуністичних вождів вивчалися у шкільній програмі. В “кабінеті директора” вже давно не дзвонить громіздкий телефон, не працює друкарська машинка і не грає радіоприймач, але у шафі збережена вся документація, а на робочому столі директора – “Шкільна хроніка”, яку започаткував управитель школи Омелян Скиба ще з часів Австро-Угорщини. У вузьенькій “учительській” – старанно розкладені на столах класні журнали. Колись їх ретельно заповнювали вчителі Колочави, котрі дивляться на відвідувачів з портретів.

Музей “Чеська школа” переносить відвідувачів у 1931–1938 рр., коли в Колочаві діяли дві чеські державні школи – народна (русинська), інша – з чеською мовою навчання. Експозиція готувалася за спогадами колишніх учнів чеської школи, а також академіка Миколи Мушинки з Пряшівського університету (Словаччина) та доктора Францішека Гибела, директора музею Яна Коменського (Чехія). Музей складається з двох приміщень: класу та кімнати, де проживав учитель.

Музей “Колочавська вузькоколійка” розташований на території скансену “Старе село” у вигляді потяга, що складається із діючого паровоза та 10 вагонів. У вагонах чеського та радянського періодів представлені унікальні експонати, які розповідають про історію розвитку вузькоколійки не тільки Колочави, а й усього Закарпаття. Тут можна побачити пасажирські вагони, якими лісорубів доправляли на роботу в гори, вантажні вагони для перевезення худоби та лісу, різноманітні інструменти та прилади, якими користувалися залізничники та пасажери. Відвідувач може відчути себе кочегаром, дати паровозний гудок та покататися на дрезині. Закладена наприкінці ХІХ ст., вузькоколійна залізниця на Закарпатті на сьогодні майже припинила своє існування, за

винятком відрізка Іршава – Хмільник, де ще двічі на день їздить “Анця Кушницька” з двома пасажирськими й одним вантажним вагонами. “Колочавська вузькоколійка” – єдиний на Закарпатті музей, де зберігаються історичні реліквії вузькоколійок Боржавської, Тересвянської, Теремлянської долин, вузькоколійок верхів’я Тиси, річок Латориці та Ріки.

З метою збереження та популяризації вівчарської справи С. Аржевітін відкрив на схилі гори Стримба (висота 1719 м) безпрецедентний навчально-туристичний заклад – “Школу вівчарства”.

2010 р. у Коловчаві відкрито нові музейні об’єкти: бункер Штаєра (криївка місцевих повстанців 1940–50-х рр.), музей колочавців – учасників міжнародних збройних конфліктів (в Афганістані, Ефіопії тощо), три бункери лінії Арпада (дот, лазарет і їдальня), пам’ятник колочавцям – учасникам Першої світової війни.

Станіслав Аржевітін – член Національної Спілки письменників України, дослідник історії Закарпаття. Його творчий задум – створення історії Колочава в десяти книгах. Наразі побачили світ дві – п’ята (про опришків Шугаїв) і друга (церковна історія), готується третя – про шкільництво. З січня 2008 р. виходить кольорова газета “Нова Колочава”, до літа 2010 р. вийшло 17 номерів. 6-7 червня 2010 р. вперше проведено Дні Колочава в Ужгороді за участі 50 односельців, що продемонстрували в обласному центрі велику театралізовану програму.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Аржевітін, С. Перші десять років банківської справи в Україні / С. Аржевітін. – К., 2000.
2. Аржевітін, С. М. Релігія : історія верховинського села Колочава. – Кн. 2 / Станіслав Михайлович. Аржевітін ; передм. М. М. Болдижар ; пер. з угор. М. І. Бідзіля ; пер. з чес. О. В. Житник ; пер. з лат. С. А. Вискварка. – К. : Майстерня книги ; Чернівці : Букрек, 2007. – 832 с. : фото.
3. Аржевітін, С. Трансформація грошово-кредитних відносин у сучасній економіці України / С. Аржевітін. – К. : Майстерня книги, 2009. – 383 с.
4. Аржевітін, С. Фінансові посередники та їхня діяльність на фінансових ринках / С. Аржевітін. – К., 1998.
5. Аржевітін, С. М. Шугаї: історія верховинського села Колочава. Т.5. / С. М. Аржевітін. – Чернівці : Видавничий дім “Букрек” ; К. : Укр. письменник, 2006. – 548 с. : кол. іл.

6. Аржевітін, С. М. Станіслав Аржевітін: “Важливо, щоб жінки залишались жінками, а чоловіки – чоловіками” : [розмова із нар. деп., головою Ради Асоціації банкірів України] / Станіслав Михайлович Аржевітін // Світ Карпат. – 2008. – № 13. – С. 6-8. : фото.
7. Аржевітін, С. М. “Допомагати країнам стало для мене стилем життя” : С. Аржевітін про історію, культуру і політику : [інтерв’ю з нар. деп., письм. / вів Р. Теремля] / Станіслав Михайлович Аржевітін // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 6-12 верес. – С. 7. : фото.
8. Аржевітін, С. “Карпатське Поле – це закарпатські Крути” : [розмову з нар. деп. України / вів І. Гудзоватий] / Станіслав Аржевітін // Європа-Центр. – 2008. – № 4 (груд.). – С. 110. : фото.
9. Аржевітін, С. Маю честь представити Вам книгу “Колочава. Шугаї” : [кн. про історію с. Колочава Міжгір. р-ну] / Станіслав Аржевітін // Світ Карпат. – 2005/2006. – № 4 (груд.-січ.). – С. 52-53. : фото.
10. Аржевітін, С. “Школярем пам’ятаю, як вулицею гнали по кілька тисяч овець”. Народний депутат Станіслав Аржевітін любить випасати отару, доїти кіз і варити сир : [розмову з нар. деп. / вела Н. Кляшторна] / Станіслав Аржевітін // Україна молода. – 2006. – 4 жовт. – С. 8.

11. Бедь, В. В. Аржевітін Станіслав Михайлович : [засл. економіст України] / В. В. Бедь // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 14. : портр.
12. Лівінський, О. Колочава – село не лише опришків та туристів, але й банкірів та козаків! : [про С. М. Аржевітіна] / Олекса Лівінський // Пагіря, В. Закарпатці в Києві / Василь Пагіря, Христо Роглев. – Ужгород : Патент, 2000. – С. 303-305.
13. Пагіря, В. Генерал-хорунжий з Колочави : [про С. М. Аржевітіна] / Василь Пагіря, Христо Роглев // Пагіря, В. Закарпатці в Києві / Василь Пагіря, Христо Роглев. – Ужгород : Патент, 2000. – С. 122-124. : фото.
14. Пагіря, В. Станіслав Аржевітін : [громад.-політ. діяч, економіст] / Василь Пагіря, Христо Роглев // Пагіря, В. Від Карпат до Дніпра : нариси про закарпат. “киян” / Василь Пагіря, Христо Роглев. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 115-116. : портр.
15. Станіслав Аржевітін : нар. деп. України // Неділя. Топ – 50. Найвпливовіші люди Закарпаття 2008 / автор ідеї, засновник та видавець В. Тимошенко ; кер. проекту, авт. тексту Г. Валюк. – Ужгород, 2008. – С. 32. : портр.

16. Донець, І. Станіслав Аржевітін: “Київські пагорби не заважають мені бачити колочавські вершини” : [нар. деп., уродженець с. Колочава Міжгір. р-ну] / Іван Донець // Віче. – 2008. – берез. – С. 20-23.

17. Мишанич, В. Аржевітін налаштований на співпрацю... з науковцями : [про літ. діяльн. письм., деп.] / Володимир Мишанич // Ужгород. – 2007. – 8 верес. – С. 12.
18. Поп, Л. Шугай із Колочаки. Знаний в Україні фінансист Станіслав Аржевітін презентував першу книгу з 10-ти томного проекту про рідне село Колочаку, що на Закарпатті, та фільм про рідне село Колочаку, що на Закарпатті, та про фільм знаменитого земляка / Л. Поп // Україна молода. – 2006. – 11 квіт. – С. 7.
19. Україна. Президент (Ющенко В. А.; 2005–2010). Про нагородження С. Аржевітін орденом “За заслуги” : [І ступеня] : указ... від 14 березня 2008 р. № 217/2008 м. Київ // Уряд. кур’єр (орієнтир). – 2008. – 9 квіт. – С. 2.
20. Філіппов, О. Станіслав Аржевітін видав другий том історії гірської Колочаки : [“Релігія. Історія верховинського села Колочака”] / Олексій Філіппов // Старий Замок. Паланок. – 2008. – 4-10 верес. – С. 2.

ЧЕРВЕНЬ:17

ЗАСЛУЖЕНИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЗАКАРПАТСЬКИЙ НАРОДНИЙ ХОР

65-річчя від дня першого концерту (1946)

17 червня 1946 р. в Ужгороді (обласний театр) відбувся перший публічний концерт Державного Закарпатського ансамблю пісні і танцю, перейменованого в 1948 р. у Державний Закарпатський народний хор.

Створений 25 вересня 1945 р. перший в історії краю професійний музично-виконавський колектив блискавично завоював симпатії слухачів не тільки на рідній землі, але і далеко за її межами.

На початку 1946 р. хор нараховував близько 100 чоловік.

Склад хору на 95% складали корінні закарпатці, кращі представники художньої самодіяльності краю.

Перша концертна програма готувалася під керівництвом художнього керівника і головного диригента Добродєєва М. І., диригента-хормейстра – П. П. Милославського, балетмейстера – В. С. Ангарова, концертмейстера – Л. Маркман. Концерт пройшов

блискуче, як величезне свято хорового мистецтва. Ось що про перший концерт писала обласна преса: “Це був огляд народних талантів. Це було чудове видовище і кожен присутній може сказати, що він був на великому святі!”

З великим натхненням на концерті були виконані закарпатські народні пісні: “За горою”, “Гей, на високій полонині”, “Там за горою” в обробці П. Милославського і танці в постановці В. Ангарава “Дубкани-скакани”, “Верховино”, “Аркан”, “Увиванець”.

З іменами П. Милославського, В. Ангарава пов’язані перші успіхи молодого колективу, визначення його творчого профілю.

Золотими літерами в історію хору вписане ім’я народної артистки України К. Балог, яка пройшла 65-річний творчий шлях від артистки балету до незмінного балетмейстера-постановника, а також І. Опаленика, Т. Бартфай, М. Сеніної, Б. Єрмоменка, В. Даня, П. Куштана, О. Поляк, М. Ходанича, М. Форіша, К. Лабик, Н. Гораль, Н. Мерцин, В. Кітченка, Л. Вайзер, П. Рака та багатьох інших.

Художніми керівниками та головними диригентами хору були такі відомі постаті, як П. Милославський, М. Кречко, М. Попенко, які становили підґрунтя нашої культури, творили її. Їх добрі справи продовжили О. Щербатий, П. Сокач, З. Корінець, М. Вігула, Н. Петій-Потапчук.

Заслужений академічний Закарпатський народний хор – видатний мистецький колектив, домінантою творчої діяльності якого є збереження незгасимого вогню любові і шани до національної культури, духовних цінностей. Це єдиний в Україні професійний колектив, який пропагує і збагачує не тільки українську пісенну та хореографічну культуру, а й різнобарвне музичне мистецтво всіх національних меншин краю.

На протязі 65-літньої творчої дороги колективу захоплено аплодували в усіх куточках України, республіках колишнього Радянського Союзу, а також країнах Європи: Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині, Румунії, Сербії, Німеччині, Франції, Нідерландах, Португалії, Хорватії та багатьох інших.

Нині колектив у розквіті творчих сил, має багатющі творчі можливості й об’єднує в собі багатогранні яскраві індивідуальності та таланти.

НАТАЛІЯ ПЕТІЙ-ПОТАПЧУК

Джерельні приписи:

1. Поп, И. Закарпатский народный хор / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 191.
2. Поп, И. Закарпатский народный хор / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 177-178.
- ***
3. Володимир Гірник: “У Закарпатський хор я закохався вже давно...” : [творч. ювілей худож. кер. хору] // Ужгород. – 2009. – 1 серп. – С. 12.
4. Габорець, В. Сюрприз удався. А ви вже слухали тарагот? : [концерт оркестру та солістів засл. Закарпат. нар. хору в облас. філармонії] / Василь Габорець // Новини Закарпаття. – 2009. – 28 лют. – С. 3.
5. Дудаш, О. Закарпатський увиванець, як і 60 років тому, запалює душі і серця : [до 60-річчя Закарпат. нар. хору] / О. Дудаш // Фест. – 2006. – 6-12 лип. – С. 14.
6. Закарпатський заслужений народний хор б'є на сполох // Моя новинка. – 2007. – 27 квіт. – С. 2.
7. Зубач, В. Закарпатський народний хор – прообраз добрих змін у краї : [отрим. статусу – “академічного”] / Василь Зубач // Фест. – 2009. – 24-30 груд. – С. 14. : фото.
8. Мишанич, В. Закарпатський народний хор у Хорватії / Володимир Мишанич // Ужгород. – 2009. – 19 верес. – С. 6.
9. Мишанич, В. Закарпатський хор приймали чехи : [участь Закарпат. нар. хору у фест. “Повернення до коренів” у Брно] / Володимир Мишанич // Культуролог. джерела. – 2008. – № 3. – С. 4-5.
10. Мишанич, В. Державне визнання : [про концерт Держ. засл. Закарпат. нар. хору під назвою “Із золотого фонду”] / Володимир Мишанич // Культуролог. джерела. – 2009. – № 2. – С. 8-9.
11. Мушинка, М. Закарпатський народний хор зачарував Братиславу і Пряшів : [вечір пам'яті Ю. Шерегія в Будинку культури Братислав. кв. Ружинов] / Микола Мушинка // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 5-11 квіт. – С. 24.
12. Нейметі, М. Закарпатський народний хор дедалі частіше запрошують у гості / Мар'яна Нейметі // Новини Закарпаття. – 2008. – 6 груд. – С. 20.
13. Нейметі, М. Ужгородцям аплодували стоячи! : [про участь засл. Закарпат. нар. хору у фест. етн. культур “Повернення до коренів” у Чехії] / Мар'яна Нейметі // Пороги. – 2008. – № 3 (лип. - серп.). – С. 5.
14. Папп, Р. ... А Закарпатський народний хор – на “Днях Габури” : [на одноймен. фест. в одноймен. словац. селі] / Роберт Папп // Ужгород. – 2010. – 17 лип. – С. 12. : фото.

15. Петій-Потапчук, Н. Зелений концерт : його влаштував своєму керівникові Закарпатський хор. Публіці це сподобалося : [розмову із голов. дириг. і кер. хору / вела М. Нейметі] / Наталія Петій-Потапчук // Новини Закарпаття. – 2007. – 18 серп. – С. 21.
16. Петій-Потапчук, Н. “Керувати таким колективом, як заслужений Закарпатський народний хор, – це найвища мрія диригента” : [розмову із кер. хору / вела О. Макара] / Наталія Петій-Потапчук // Ужгород. – 2009. – 20 черв. – С. 13-14. : фото.
17. Петій-Потапчук, Н. Наталія Петій-Потапчук: “Закарпатський хор має об’єднувати краян у всьому світі” : [розмову з кер. і голов. дириг. Закарпат. хору, засл. прац. культури України / вів В. Бедзір] / Наталія Петій-Потапчук // Калейдоскоп оголошень. – 2010. – 18 берез. – С. 1-2.
18. Петій-Потапчук, Н. Справжні посли краю. 20 дипломатів не зробили для України стільки, як Закарпатський заслужений народний хор : [розмову із голов. дириг. хору / вела Т. Грицишук] / Наталія Петій-Потапчук // Старий Замок. Паланок. – 2009. – 29 жовт. - 4 листоп. – С. 22. : фото.
19. Попенко, М. Я. Уже в свої шість років Микола Попенко міг замінити цимбаліста на весіллі... : [розмову з нагоди 80-річчя кер. Закарпат. засл. нар. хору / вів В. Кухта] / Микола Якович Попенко // Новини Закарпаття. – 2010. – 5 черв. – С. 22.
20. Рибалко, М. В. “На сцені – я слухаю”. Завдяки цьому концертмейстер Михайло Рибалко чудово знає, як, коли і яким звуком відповідь його 18-кілограмовий приятель : [розмову із концертмейстром танц. групи Засл. академ. Закарпат. нар. хору, баяністом ансамблю “Гармонія” / вів М. Фединишинець] / Михайло Васильович Рибалко // Старий Замок. Паланок. – 2010. – 22-28 квіт. – С. 20. : фото.
21. Товт, Ш. Закарпатські майстри вкотре підкорили Будапешт. У столиці Угорщини з успіхом відбувся концерт Закарпатського народного хору / Шандор Товт // Старий Замок. Паланок. – 2008. – 15-21 трав. – С. 2.
22. Хаятова, А. Готуються до ювілею! – стверджує директор Закарпатського народного хору Олександр Дорожко у відповідь на чутки про розпуск колективу / А. Хаятова // Закарпат. правда. – 2005. – 16-22 лип. – С. 13.
23. Хланта, І. Той, хто виступає за ліквідацію Закарпатського народного хору, не є ні патріотом, ні піклувальником про розквіт рідного краю / І. Хланта // Новини Закарпаття. – 2005. – 21 лип. – С. 6.
24. Хор гастролюватиме за рахунок спецфонду держбюджету : [Закарпат. нар. хор переможець конкурсу з визнач. вітчизн. гастролерів] // Трибуна. – 2010. – 15 трав. – С. 2.
25. Цмур, Ю. Відомі люди села Ворочово – Василь Степанович і Іван Васильович Опаленики : [солісти Закарпат. нар. хору] / Ю. Цмур // Трибуна. – 2006. – 8 серп. – С. 4.
26. Ювілей Закарпатського народного хору // Закарпат. правда. – 2006. – 15-21 лип. – С. 3.

ПЕТРО МИХАЙЛОВИЧ ХОДАНИЧ

60-річчя від дня народження письменника,
вченого-педагога і художника (нар. 1951)

Творча доля Петра Ходанича нагадує втаємничений трилистник конюшини. Один листок – література, другий – мистецтво, третій – педагогіка. Це три його музи.

Народився відомий письменник, художник-різьбяр, кандидат педагогічних наук, доцент 28 червня 1951 року в с. Ракові на Перечинщині. Батько Михайло був лісорубом і добре знався на обробці дерева, а мама Юлія працювала в колгоспі, була неперевершеною майстринею перебірного ткацтва і вишивки, а ще – гарно співала.

Листочок перший. Література.

Кожен письменник приходять в літературу по-своєму, бо, як кажуть, література це не стільки професія, як стан душі. Літературний талант рідкість. Але все починається з інтересу дитини до загадки Слова. Загадку слова намагався ще у шкільні роки розгадати й учень Раківської восьмирічної школи Петро Ходанич. Перші вірші написав у четвертому класі, а у сьомому береться за роман про екіпаж підбитого фашистами неподалік села восени 1944 р. радянського бомбардувальника.

Інтерес до літератури не зникає і під час навчання в Ужгородському училищі прикладного мистецтва (1966–1970 рр.). Роки навчання в училищі – це час розквіту української літератури, захоплення поезією і прозою тих, яких згодом назвуть шістдесятниками. Писати і читати вірші вважалося за честь. Петро пише вірші, гуморески. На старших курсах знайомиться з визнаними поетами П. Скунцем, В. Панченком, В. Діяничем, Ф. Кривіним, прислухається до їх літературних порад, але друкувати написане не наважується. Вважає, що його майбутнє у мистецтві. Слово приваблює юнака і під час служби в армії. Випадково на військових навчаннях познайомився з редактором дивізійної газети поетом В. Фроловим, який, дізнавшись про потяг до красного письменства, запропонував посаду позаштатного кореспондента газети. Писати довелося російською. П. Ходанич друкує замітки, нариси

й оповідання на військові теми в армійських газетах “Голос воина” та “Слава Родины”.

Публікації окрилили. Відчувши особливий потяг до літератури, після закінчення служби П. Ходанич подає написане на творчий конкурс в Літературний інститут ім. О. М. Горького й здобуває право на вступ до всесвітньовідомого вузу. У 1974 р. він стає студентом-заочником відділення прози. Шість років навчання у Москві допомогло майбутньому письменникові пізнати закономірності формування художнього образу і літературного тексту, ознайомитись з глибинами світової літератури, зазирнути в таїну слова. Цікаво, що П. Ходанич вступав в інститут як російськомовний, а закінчував – як україномовний літератор. Це стало результатом спілкування з керівником творчого семінару, відомим російським письменником В. Курочкіним, видатними літературознавцями-професорами В. Машинським, С. Артамоновим, Д. Кедріним, В. Богдановим, які переконали, що письменник є голосом свого народу, а мова літератури – голосом нації. Дипломною роботою випускника став рукопис книги “Тиждень у горах” (1980), окремим виданням вона вийшла у видавництві “Карпати” в 1983 р., бо в ті часи шлях від рукопису до книги тривав роками.

На Республіканській нараді молодих письменників в Ірпені у 1984 р. О. Гончар рекомендує молодого прозаїка до Співки письменників, друкує його новелу “Косіння при місяці” в антології “Оповідання–82”. Рекомендації П. Ходаничу дали також І. Чендей та П. Скунець. На сьогодні П. Ходанич – автор книг оповідань, повістей, нарисів “Тиждень у горах” (1983), “Степанова земля” (1988), “Портрет орендатора” (1992), “Міст через Тису” (2001), “Знак дракона” (2005), трагікомедії “Синдром ER” (1996), роману “Таємниця капища Перуна” (2008). Він упорядник і співавтор антології “Закарпатське оповідання XX століття” (2002), монографічного дослідження історії літератури Закарпаття “Письменники Срібної землі” (2006), антології сучасної української новели угорською мовою “Kărpătokon innen és túl” (По обидва боки Карпат (2010), чисельних статей з літературознавства. Твори письменника публікувалися у журналах, альманахах, збірниках, газетах, звучали на радіо і телебаченні.

Петро Ходанич – лауреат обласної літературної премії ім. Ф. Потушняка (2001, 2006, 2008), Всеукраїнської літературної

премії ім. Ірини Вільде (2009 р.), Міжнародної премії “Карпатська корона” (Україна-Румунія) (2010). Він неодноразово обирався делегатом письменницьких з’їздів, з 2005 р. – голова Закарпатської організації Національної спілки письменників України, член Ради НСПУ.

Листочок другий. Мистецтво.

Під час навчання у школі малий Петро багато малює, ліпить з глини фігурки людей і тварин. Вирібки школяра експонуються на шкільних і районних виставках, де привертають увагу відомого закарпатського педагога С. З. Баконі, який запрошує сільського хлопчину на навчання у свою мистецьку студію до Ужгорода. Ця студія і визначила мистецьке майбутнє П. Ходанича. Після закінчення восьмирічки (1966) він поступає до Ужгородського училища прикладного мистецтва, де навчається у провідних закарпатських майстрів: різьбярству – в народного художника України В. Свида, а скульптурі – у І. Гарапка. У 1970 р. П. Ходанич з відзнакою закінчує училище, отримує направлення на навчання в художній інститут. Та не судилося: на юнацькі плечі накинули шинель.

Служив гранатометником у мотострілецькій дивізії. Довелося копати шанці, лягати під атакуючі танки, стояти в караулах... Та армія стала не тільки школою змужніння, а й професійного зростання молодого художника. Керівництво дивізії залучає П. Ходанича до оформлення музею бойової слави, він виконує скульптурні композиції на військову тематику і 14 бюстів Героїв Радянського Союзу, які полягли у боях. Виконані у бетоні в 1970–1972 рр. бюсти алеї слави досі прикрашають територію військової бригади в м. Мукачеві.

Після армії П. Ходанич виграє конкурс на роботу художником в Закарпатський комбінат Художнього фонду України. Тут йому доводиться працювати з корифеями крайового мистецтва Ф. Манайлом, А. Коцкою, В. Свидою. Вони підтримують інтерес молодого художника до етнографії, пластичного різьблення, пошуку авторського стилю. У майстернях Худфонду П. Ходанич створює більше ста взірців декоративного мистецтва, виконує великі за обсягом декоративні різьблені грати-панно для санаторіїв “Сонячне Закарпаття”, “Гірська Тиса”, ресторанів та кафе. З 1973 р. він активний учасник обласних, республіканських виставок, його

скульптури і рел'єфи в дереві виставляються також в Угорщині, Чехословаччині, Румунії. З часом Петра обирають відповідальним секретарем Закарпатської організації Спільки художників. Твори малої дерев'яної пластики П. Ходанича зберігаються у Закарпатському художньому музеї, приватних колекціях в Україні, США, Франції, Італії, Англії, Ізраїлі, Угорщині, Словаччині.

Тематика дерев'яної пластики майстра пов'язана з етно побутовими і культурними традиціями закарпатців, він знайшов і свій авторський стиль, що виділяє його творчість на тлі закарпатського різьбярства. Інтерес до народної культури привів П. Ходанича до Національної Спільки майстрів народного мистецтва України, яка об'єднує митців, що сповідують принципи національної української культури. Він член цієї Спільки з часу її створення у 1995 р. У 1996 р. він разом з С. Шолтесом і В. Брензовичем створює Спільку професійних художників Закарпаття.

В останні десятиліття П. Ходанич активно працює у галузі монументально-декоративного сакрального різьбярства. Він автор іконостасів, зокрема Свято-Преображенської (Цегольнянської) церкви в Ужгороді, церкви Святого Пророка Іллі в с. Соломоново, храму Святого Пророка Іллі в с. Довге Поле, тетрапоту, скарбниці, гербів для Ужгородського Хресто-Воздвиженського кафедрального собору, престолів та жертвників у церквах Святої трійці і Милосердя Божого в Ужгороді, Миколи-Чудотворця в Перечині та ін. Як батька його тішить, що чимало творів сакрального мистецтва він виконав разом із сином Михайлом, випускником Львівської художньої академії.

Листок третій. Педагогіка.

Після закінчення інституту П. Ходанича запрошують викладати спецдисципліни в рідне Ужгородське училище прикладного мистецтва. Тут він працює за сумісництвом, передаючи досвід художника-різьбяра учням. У 1995 р. створюється Ужгородський природничо-гуманітарний коледж, і вже досвідченого педагога запрошують читати курси зарубіжної літератури та етики. Згодом він стає викладачем Ужгородського державного інституту інформатики, економіки і права (нині Закарпатський державний університет). Тут розкривається його педагогічний талант. У 2000 р. в Національному педагогічному університеті ім. М. Драгоманова захистив кандидатську дисертацію на тему "Педагогічна та

культурно-освітня діяльність українських письменників-педагогів на Закарпатті у міжвоєнний період (1919–1939 рр.)”, а незабаром стає доцентом, отримує почесне звання відмінника освіти України.

З 2004 р. П. Ходанич – доцент Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти. Він автор монографій “Педагогічна та культурно-освітня діяльність українських письменників-педагогів на Закарпатті у міжвоєнний період”, “Історія педагогічної освіти на Закарпатті” (співавтори В. Гомоннай, В. Росул), навчальних посібників “Українська та зарубіжна художня культура”, “Культура та література країн Центральної Європи”, “Етика та естетика”, “Мистецтво красного слова”, а також навчальних посібників на електронних носіях “Християнська етика”, “Художня культура: образотворче мистецтво” та ін. Наукові праці доцента П. Ходанича опубліковані у провідних педагогічних журналах “Шлях освіти”, “Рідна школа”, “Українська мова і література в школі”, наукових збірниках Академії педагогічних наук, енциклопедіях тощо. Загалом понад сто наукових і науково-популярних статей з історії педагогіки, естетичного виховання, художньої культури, літератури, філософії мистецтва.

Працюючи над цією статтею, автор звернувся до ювіляра з запитанням “Як удається поєднувати три музи? Чи не переважає часом любов до однієї?”.

Петро Ходанич відповів: “Музи втішають, але розділяти любов завжди нелегко. Закохані жінки ревниві. Не кожній вдається віділити достатньо часу. Тому в моїй майстерні припадають пилом чисельні ескізи на папері і ліпки в пластиліні, але перевести їх у твори ніколи. Мене мучать записи, фрагменти, начерки ненаписаних оповідань і повістей, наукових праць. А ніколи допрацювати. Але музи за комп’ютером нашіптують теми майбутніх скульптур і рельєфів. Коли беруся різьбити, неодмінно маю при собі клапоть паперу, бо друга ревнива муза надиктовує цікаву фразу, сюжет. Швиденько записую. А муза – педагогіка відкриває широкі можливості викласти наукові спостереження і думки, почути відгук на них. Інститут післядипломної освіти – це праця з освітянами, які часто стають моїми героями. Отака вона любов у колі трьох муз”.

ВАСИЛЬ НИТКА

Джерельні приписи:

1. Ходанич, П. М. Знак дракона : вибр. повісті, оповід. / Петро Михайлович Ходанич. – К. : Дніпро, 2005. – 356 с.
2. Ходанич, П. Міст через Тису : оповід., корот. повісті, п'єса. / Петро Ходанич. – Ужгород : Гражда, 2001. – 212 с.
3. Ходанич, П. М. Степанова земля : повість, оповід. / Петро Михайлович Ходанич. – Ужгород : Карпати, 1988. – 237 с. : іл.
4. Ходанич, П. М. Таємниця капища Перуна : роман-містерія / Петро Михайлович Ходанич. – Ужгород : Карпати, 2008. – 224 с.
5. Ходанич, П. М. Тиждень у горах : оповід. / Петро Михайлович Ходанич. – Ужгород : Карпати, 1983. – 120 с.
6. Ходанич, П. М. Українська художня культура. Культура рідного краю: Закарпаття : тест. завдання : навч.-метод. посіб. / Петро Михайлович Ходанич ; М-во освіти і науки України, Закарпат. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Ужгород, 2005. – 68 с.

7. Ходанич, П. Тінь межового хреста : [проза] / Петро Ходанич // Зелені Карпати. – 2002. – № 1-2. – С. 95-99. : портр.

8. Закарпатське оповідання XX століття : антологія / упорядкув., передм., підготов. текстів, приміт. та слов. П. М. Ходанича. – Ужгород : Закарпаття, 2002. – 528 с.
9. Письменники Срібної Землі : до 60-річчя Закарпат. орг. Нац. спілки письмен. України / упорядкув., передм. П. М. Ходанича. – Ужгород : Ужгородська друк., 2006. – 672 с. : портр.

10. Гомоннай, Василь Васильович. Педагогічна освіта на Закарпатті / В. Гомоннай, П. Ходанич, В. Росул. – Ужгород : Гражда, 2003. – 112 с. : іл.

11. Ходанич, П. Бобик : [оповід.] / Петро Ходанич // Закарпатська література для дітей XX століття : антол. / упорядкув., передм. та підготов. текстів Г. Малик, худож. оформ. О. І. Долгош. – Ужгород : Закарпаття, 2004. – С. 450-453.

12. Ходанич, П. М. Володимир Юрійович Товтин : 60-річчя від дня народж. поета і прозаїка (нар. 1950 р.) / Петро Михайлович Ходанич // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2009. – С. 107-112.
13. Ходанич, П. М. Культурні взаємозв'язки між Східною Словаччиною та Закарпаттям другої половини XX–XXI століття / П. М. Ходанич // Проблеми розвитку та управління інтеграційними процесами на

міжнародному ринку вищої освіти і науки : матеріали міжнар. наук. конф. : 16-18 жовт. 2002 р., Ужгород (Україна) – Сніна (Словаччина). – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2003. – С. 209-211.

14. Ходанич, П. М. Людина на зламі епох : до питання формування свідомості В. Стефаника / П. М. Ходанич // Науковий вісник. – 1997. – № 1 / М-во освіти України, Ужгород. держ. ін.-т інф-ки, економіки і права. – Ужгород : “Поличка “Карпат. краю”, 1997. – С. 210-220.
15. Ходанич, П. Творчість Івана Чендея у контексті прози Закарпаття другої половини ХХ століття / Петро Ходанич // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства / М-во освіти і науки України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, Ужгород. нац. ун-т. – Вип. 11 : Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті : матеріали Всеукр. наук. конф. : 14-16 трав. 2007 р., Ужгород. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2007. – С. 175-180.

16. Ходанич, П. М. Вічний Іван від Сергія Федаки : [новий твір авт. “Валет Валентина Другета” (Вид-во “Ліра”)] / Петро Михайлович Ходанич // Фест. – 2010. – 18-24 берез. – С. 14.
17. Ходанич, П. Жива пам’ять : [про кн. спогадів – есеїв В. Густі “Кого я знав, кого люблю” (Ужгород : Карпати, 2007)] / Петро Ходанич // Слово вчителя. – 2008. – 28 січ. – С. 7.
18. Ходанич, П. Інтерес до сакрального мистецтва привів художника до монументально-декоративного живопису : [Ю. Мошак] / Петро Ходанич // Фест. – 2009. – 2-8 квіт. – С. 14. : фото.
19. Ходанич, П. “Конфлікт поколінь у літературі завжди був дуже умовним” : [розмову із головою облас. осередку НСПУ / вів В. Нитка] / Петро Ходанич // Неділя. – 2009. – 24-30 січ. – С. 6а.
20. Ходанич, П. М. Література твориться не в столицях – стверджує голова Закарпатської обласної організації Національної спілки письменників України Петро Ходанич : [розмову / вів В. Нитка] / Петро Михайлович Ходанич // Голос України. – 2010. – 2 берез. – С. 18.
21. Ходанич, П. “Нашій молоді бракує знань про літературні канони, от і “наступають на граблі” : [про нараду молодих літераторів, що проходила в ЗО НСПУ] / Петро Ходанич // Фест. – 2008. – 10-16 лип. – С. 14. : фото.
22. Ходанич, П. Премія ім. Федора Потушняка : [літ. премія письм. Закарпаття – Л. Баллі, Л. Кудрявській, Л. Повх, Д. Кешелі, В. Кузану] / Петро Ходанич // Літ. Україна. – 2008. – 21 лют. – С. 2.
23. Ходанич, П. Свято літературного слова : у ці дні відзначаємо 60-ліття утворення Закарпат. орг. Нац. спілки письм. України / Петро Ходанич // Новини Закарпаття. – 2006. – 4 листоп. – С. 21. : фото.

24. Ходанич, П. Уроки Федора Манайла : [про вихід зб. ст. В. Фолтін, В. Іванус та В. Приходько-Манайло “Про життя і творчість народного художника України Федора Федоровича Манайла” (Вид-во “Ужгород. міська друк.”, 2006)] / Петро Ходанич // Ужгород. – 2006. – 9 груд. – С. 12.
 25. Ходанич, П. “Я ніколи не уявляв себе артистом” / П. Ходанич; [розмову з головою Закарпат. орг. НСПУ / вів В. Кузан] // Паланок. – 2006. – 6-12 лип. – С. 13.
- ***
26. Густі, В. П. Ходанич Петро Михайлович : [письм., вчен., худож.-різбяр по дереву] / В. П. Густі // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 352-353. : фото.
 27. Рошко, М. Петро Ходанич : [письм., педагог, худож.] / Михайло Рошко // Письменники Срібної Землі : до 60-річчя Закарпат. орг. Нац. спілки письмен. України / упорядкув., передм. П. М. Ходанича. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2006. – С. 547-557. : портр.
- ***
28. Савко, М. “Знак Дракона” Петра Ходанича : [презентація кн. “Знак Дракона” в Перечин. буд. культури] / М. Савко // Перечин. тема. – 2006. – 17 черв. – С. 3.

ЧЕРВЕНЬ: 27

ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ НЕТОЧАЄВ

100-річчя від дня народження історика, бібліографа
(1911–1968)

У числі педагогічних працівників, присланих радянською владою у повоєнні роки для роботи в Ужгородському університеті, траплялися надто різні люди. Були серед них і невиправні пияки, й злісні хворобливо підозріливі донощики, й занадто активні на частих тоді всіляких зібраннях невгамовні демагоги, котрі на ділі нічого не вміли й не хотіли робити. Чимало з них явно неприязно і відверто зверхньо ставилися до місцевих кадрів. Звичайно, було б неправильно й навіть непорядно щось перебільшувати, однак усе вищезгадане, на превеликий жаль, в тій чи іншій мірі мало місце.

Серед позитивних винятків справедливо і правомірно назвати історика Володимира Неточасєва, який плідно працював у нашому університеті з 1948 по 1961 рр.

Народився Володимир Іванович 27 червня 1911 р. у Києві, в тодішньому передмісті Соломенка. Батька свого не знав зовсім, у документах матері був записаний як позашлюбний син. Мати Катерина Микитівна Неточаєва, за походженням – з інтелігенції, працювала земським лікарем у Черкаському повіті Київської губернії і померла в 1913 р. від епідемії тифу. Отже, й материнської ласки практично не довелося зазнати.

Очевидно, нелегко сироті жилося в наступні роки. Не знаємо, з ким із родичів він в цей час залишався. Але в 1920 р. переїздить з Києва в містечко Вахнівку Липовецького району на Вінниччині до маминого брата Дмитра. Однак через часті побой тітки 9-річному Володі вже восени 1920 р. довелося тікати з Вахнівки. Впродовж деякого часу перебивався як безпритульний, а з осені 1921 по 1925 рр. був пастушком у куркулів сіл Константинівки Турбівського та Олександрівки і Воловодівки Вороновицького районів Вінницької області.

З 1925 по 1928 рр. Володимир виховувався в дитячому будинку в м. Вінниці і в містечку Тиврові на Вінниччині. З 1928 по 1932 рр. навчався в технікумі механізації сільського господарства в містечку Вороновиця. В цей час у 1930 р. вступив у комсомол. З 1931 р. був членом профспілки. Після закінчення технікуму з лютого по липень 1932 р. працював механіком з ремонту тракторів у Красилівській, згодом Плисківській МТС Антонінського району на Вінниччині. Пізніше перевівся у Вінницьку МТС, де працював механіком з ремонту тракторів і техніком-нормувальником до серпня 1938 р.

Восени 1933 р. в м. Вінниці призивався в ряди РСЧА, однак через дефект зору був знятий з військового обліку.

У 1937–1938 рр. у Вінниці без відриву від виробництва з відмінним атестатом закінчив 10-й клас середньої школи для дорослих. А в вересні 1938 р. без екзаменів був прийнятий на перший курс історичного факультету Київського університету. У 1938–1941 рр. закінчив три курси цього університету. Однак, уже в липні-вересні 1941 р. тривала важка оборона Києва, і тому черговий навчальний рік не міг розпочатися.

Влітку 1941 р. В. Неточаєв працював різноробочим у радгоспі в с. Велика Буромка Чорнобаївського району на Полтавщині. Згодом евакуювався в м. Харків, де близько двох місяців продовжував

навчання в Харківському університеті, одночасно працюючи в приміських радгоспах і колгоспах. Із жовтня по грудень 1941 р. знаходився в дорозі, евакуюючись із Харкова в Саратов і далі в Середню Азію, в м. Кзил-Орду Казахської РСР. У містечку на березі Сир-Дар'ї продовжив навчання в Об'єднаному Українському університеті (Сюди були евакуйовані Київський і Харківський університети). З січня по серпень 1942 р. пройшов програму четвертого-п'ятого курсів історичного факультету і на "відмінно" склав державні екзамени. Отримав диплом з відзнакою. Щоправда, нагрудний знак йому було видано вже після війни (у березні 1947 р.). Впродовж двох місяців викладав історію в 5-7 класах Кзил-Ординської школи. У жовтні 1942 р. поступив в аспірантуру Об'єднаного Українського університету.

Однак в умовах затяжної війни в лютому 1943 р. В. Неточаєв був відновлений на військовому обліку як нестройовий і в липні 1943 р. мобілізований в ряди Червоної Армії. Спочатку знаходився в запасному стрілецькому полку 50-ої армії і до травня 1944 р. перебував там на комсомольській роботі, виконуючи обов'язки комсорга роти. Згодом був посланий на одномісячні курси радистів-мікрофонщиків при окремому полку зв'язку 50-ої армії. У червні 1944 р. направлений у 538-й окремий батальйон зв'язку 95-ої стрілецької дивізії, де перебував з червня 1944 до червня 1945 рр. як рядовий-радист. У складі вказаної дивізії, котра входила спочатку в 50-ту армію 2-го Білоруського фронту, а потім в 33-тю армію 1-го Білоруського фронту, брав участь у боях під Гродно і Осовцем, в поході від Вісли до Одера (з Пулавського плацдарму), у визволенні Варшави, штурмі Франкфурта на Одері, в поході від Одера до Берліна, в розгромі німецького угруповання південно-східніше Берліна, у взятті Берліна і виході на Ельбу біля Цербста.

В боях підтримував зв'язок між батальйонами і полком, між полками і дивізією, між тилами дивізії і штабом, будучи батальйонним, полковим, дивізійним радистом. За відмінний зв'язок під час наступальних боїв нагороджений солдатською медаллю "За відвагу", а також медалями "За визволення Варшави", "За взяття Берліна", "За перемогу над Німеччиною".

Після розформування своєї частини у червні 1945 р. був переведений для демобілізації в запасний стрілецький полк

8-ої гвардійської армії, яка входила в Групу радянських окупаційних військ у Німеччині, і знаходився в районі Дрездена-Цербста. Тоді ж був прийнятий кандидатом у члени ВКП(б). А 15 серпня 1945 р. був демобілізований. При цьому медична комісія зняла його з військового обліку у зв'язку з різким погіршенням зору.

Повернувшись із армії, В. Неточаєв у жовтні 1945 р. відновлює навчання в аспірантурі Київського університету, яку закінчує в 1947 р. Цікаво, що з п'яти кандидатських екзаменів чотири було складено на "відмінно". В числі екзаменів були філософія, дві іноземні мови (французька і польська), два екзамени з історії України (в т. ч. "Історія України XVI–XVII ст."). Серед екзаменаторів були проф. Петровський М. Н., проф. Шлепаков М. С., доценти Лавров П. А. і Дядиченко В. А. та інші. З жовтня 1947 до вересня 1948 рр. працював асистентом на кафедрі історії України Київського університету. У травні 1948 р. після тривалої майже трьохрічної затримки через втрату кандидатської карточки був прийнятий у члени ВКП(б).

У вересні 1948 р. Управління в справах вищої школи при Раді Міністрів УРСР направило В. І. Неточаєва в розпорядження ректора Ужгородського університету для зарахування на посаду виконуючого обов'язки завідувача кафедри історії України. Та ба, такої кафедри в УжДУ не існувало і її не збирались відкривати. (Лише згодом з 1976 р. вона працювала спочатку декілька років, а з 1990 р. по нинішній час на постійній основі). В. Неточаєв був призначений старшим викладачем історії України при кафедрі історії СРСР.

За час роботи в Ужгородському університеті В. Неточаєв викладав різні загальні та спеціальні курси, зокрема, історію України, історіографію та джерелознавство (які перед цим ніхто на факультеті не брався читати!), керував курсовими та дипломними роботами стаціонарного та заочного відділів. Заняття проводив на належному науково-методичному рівні. Навіть в період активних гонінь перевіряючи все ж відносили його до тих, хто читає лекції добре й цікаво. До висловленої оцінки приєднується й автор цих рядків, якому на IV курсі довелося слухати джерелознавство у В. Неточаєва, особливо запам'яталась лекція, яка проходила в правому крилі нинішнього юридичного факультету, в приміщенні, де певний час перебувала загальноуніверситетська кафедра

іноземних мов. Навіть на велелюдних партзборах при розгляді персональної справи часом лунали голоси толкових студентів на захист викладача (“Ми його дуже любимо!”, “Він фундаментально дає навчальний матеріал!” – заявляли молоді історики-партійці).

Як прийнято було в ті часи, на новенького відразу посипалися численні доручення. Вже на початку листопада 1948 р. він увійшов до складу групи з перевірки роботи профкому та місцевому. 22 листопада партбюро вперше затвердило позитивну партійну характеристику на нього. У січні 1949 р. доповідав на урочистих факультетських зборах з нагоди річниці смерті В. І. Леніна. У червні в числі перших називався серед агітаторів, які дуже добре працювали, а на звітно-виборних партзборах УЖДУ в грудні 1949 р. – серед тих, хто добре відноситься до виконання партійних доручень. За місяць до того на загальноуніверситетських партзборах В. Неточаєв різко критикував погану роботу госпчастини, її повну безвідповідальність і безтурботність. Йшлося, зокрема, й про те, що в аудиторіях дуже холодно і там доводиться по 6-8 годин займатися в пальто.

Впродовж усіх років роботи в університеті В. Неточаєв брав активну участь в громадсько-політичному житті як свого факультету, так і університету в цілому. Він неодноразово обирався до складу партбюро факультету, у 1950–1951 навчальному році працював заступником, а в 1953–1954 рр. – секретарем партійної організації факультету. Систематично виступав з лекціями і бесідами серед трудящих області і студентів. Працював агітатором академгрупи. Як кажуть, “хто тягне, того й грузять”: у грудні 1959 р. його називали серед тих, у кого забагато доручень.

Водночас активно займався науковою роботою. У березні 1950 р. його кандидатська дисертація була передана для прийняття до захисту в Київський університет. Дисертація на тему “Селянський рух на Україні в кінці XVI – першій чверті XVII ст.” (436 с. машинопису) була захищена 16 травня 1952 р. У червні наступного року рішенням Ради КДУ йому було присуджено вчений ступінь кандидата історичних наук. Однак лише в березні 1954 р. ВАК ухвалила видати диплом. У вересні 1953 р. був обраний доцентом кафедри, а в лютому 1955 р. одержав ВАКівський атестат доцента.

У кожную інстанцію вимагалася тоді характеристика, без якої не могло бути ні захисту, ні затвердження в званні. Близько семи

таких характеристик зібрано в університетській справі В. Неточаєва. А характеристики залежали від конкретних людей.

Не склалися у В. Неточаєва відносини з викладачем Я. Чубуковим, який прибув в Ужгород у 1947 р. з доганою за несплату аліментів, однак із захищеною вже кандидатською дисертацією, і невдовзі опинився в ролі одного з керівників партійної організації університету. Саме він став найактивнішим організатором гоніння на молодого претендента на науковий ступінь і можливого суперника по кафедрі. Нападки Я. Чубукова почалися в 1950–1951 рр., в силу чого захист кандидатської дисертації В. Неточаєва затягнувся на цілий рік. Ним складена була довідка з різними неймовірними звинуваченнями, яку змушені були розглядати навіть “відповідні органи”. Чубуков увесь час вишукував нові приводи і можливості напасти на В. Неточаєва. Одним із “вбивчих” як на той час приводів було те, що В. Неточаєв познайомився з родиною Брацайків, мав особисті розмови з М. Брацайком, активним учасником подій, які досліджував науковець В. Неточаєв. Як на тверезу голову, це можна зрозуміти й пояснити, але в тодішніх умовах всезагальної підозріливості, тим більше для злісних недоброзичливців, це могло бути неабияким козирем. До того ж, десь на початку 1955 р. один із аспірантів доніс, нібито В. Неточаєв передав “одному з главарів українських буржуазних націоналістів” авторський примірник Наукових записок УжДУ з своєю статтею і дарчим надписом “Дорогому Михайлові Брацайку в знак глибокої поваги. Від автора”.

Тодішні обставини відверто заохочували іудиних послідовників, обнадіюючи, що зрадою і підлістю можна багато чого досягти.

Донос аспіранта дав привід для чергової заяви Я. Чубукова в ректорат і партбюро університету. Чого там тільки не було! Виглядає, Неточаєв “проводить тенденції, спрямовані на притуплення класової пильності радянської молоді”, “вперто протягує меншовицькі буржуазно-націоналістичні погляди”, більше того, “виношує певні провокаційні задуми і очевидно, перебуває в змові з ворожими елементами” і т. п. І все це писалося не в 1937 р., а в другу річницю смерті кремлівського диктатора. Насправді ж серед причин нападок Я. Чубукова було зведення особистих рахунків за справедливую критику його статті, за відмову виконувати за нього певні роботи і таке інше. На жаль, і нині подібні “борці за правду”

на університетських кафедрах ще зустрічаються. Вони не терплять на роботі підлеглих, які не схильні ставати їхніми холоуями.

Пізніше в одній із розмов В. Неточаєв розповідав, що після переводу в Ужгород, як людина із слабким здоров'ям, шукав таку сім'ю, в якій мав би змогу харчуватися по-домашньому, і хтось із місцевих викладачів старшого покоління порадив йому сім'ю Брацайків. Жив по вулиці Калініна, але харчувався в тієї господарки на Набережній. Йому подобались домашні умови, поважне ставлення до себе. Однак, невдовзі це зачепило окремих колег, керівників факультету. Давали поради залишити ту родину й одночасно пропонували, щоб Неточаєв готував матеріали з критикою “буржуазних націоналістів Брацайків”. Питання про “негідну поведінку” ставилося на партійних зборах. Мала місце й відверта низькопробна провокація, коли студентка, від якої Володимир Іванович не прийняв іспит, демонстративно підняла в аудиторії галас, на який відразу знайшлися свідки, і нахабно заявила, нібито викладач домагався від неї інтимного контакту. Питання поставили “ребром”: або він виступає з критикою Брацайків і цей “факт” залишиться поза увагою, або ж “цю ганебну справу” буде передано до суду. Звинувачення зняла тільки лікарська довідка про хворобу людини, яка за станом здоров'я інтимними відносинами не цікавиться.

І ось в умовах подібних гонінь і переслідувань доводилось працювати. Тим не менше мав певні здобутки і досягнення. Зокрема, в науковій роботі. Так, якщо на лютий 1953 р. в списку його публікацій була 21 позиція, то на травень 1956 р. – вже 41 позиція. Його статті публікувалися як в місцевих, так і в республіканських виданнях. Спочатку вони були пов'язані з темою кандидатської роботи, а згодом переходять на закарпатську тематику. Окрім української, володів російською, білоруською, польською мовами, в деякій мірі французькою. Щоб мати змогу працювати в місцевих архівах, оволодівав основами угорської і чеської мов. Опрацьовував джерела і літературу із книгозбірні М. Лелекача, з яким спільно працював над кількома статтями, налагодив отримання джерел і літератури з Угорщини і Чехословаччини, у складі яких перебувало в свій час Закарпаття. У вільні від лекцій дні в архівосховищах Мукачева і Берегова поповнював необхідні для нього матеріали, уточнював, звіряв і співставляв відоме йому з інших джерел.

Вже значно пізніше професор І. М. Гранчак шанобливо згадував, що співавтором його перших публікацій був доцент В. Неточаєв, що В. Неточаєв і М. Лелекач багато працювали в читальному залі архіву, де він співробітничав на півставки під час навчання на заключних курсах університету. Від Неточаєва і Лелекача одержав чимало цінних порад.

Були у Неточаєва також публікації у співавторстві з тодішнім аспірантом М. Лакизою, з мовознавцем Й. Дзендзелівським, архівним працівником А. Гайдошем, лаборантом факультету Г. Божук та іншими. Вихованець столичної школи щедро ділився своїми знаннями і досвідом наукової роботи. Його часто включали до складу редколегій наукових видань університету.

У краєзнавчому відділі обласної універсальної наукової бібліотеки зберігається авторський відбиток відомої статті М. Лелекача “Про приналежність Закарпаття до Київської Русі в X–XI ст.”, вміщеної в 2-ому томі Наукових записок УжДУ (1949) з дарчим написом “В. І. Неточаєву від автора. 20.11.1950 р.”. Там же можна зустріти окремі відбиток статті І. Шульги, опублікованої в Наукових записках Інституту історії АН УРСР (1957) з дарчим написом “Шановному Володимирі Івановичу Неточаєву від І. Г. Шульги”. Усе це свідчить про науковий авторитет В. Неточаєва і повагу до нього з боку серйозних дослідників.

Володимир Іванович ретельно працював над докторською дисертацією. На кінець 1959 р. більша частина розділів дисертації була обговорена на кафедрі. Автор вважав, що йому потрібно буде ще приблизно рік для виправлень і доробок після зауважень колег. Та не судилося. Саме в той час у групі п'ятикурсників, академнаставником якої був В. Неточаєв, арештували студента В. Кушніра, ще двох виключили з університету. Їм приписували “антирадянські висловлювання, прояви українського буржуазного націоналізму та ревізйонізму”. Молодих допитливих хлопців згодом виправдали, а один із них став відомим вченим, доктором історичних наук, професором.

Але неприємна подія наразі послужила приводом для нових серйозних звинувачень В. Неточаєва та деяких інших викладачів у всіх смертних гріхах. У заключній характеристиці не забули згрупувати всі давні зауваження до лекцій чи публікацій, у тому числі й дарчий надпис на подарованій М. Брацайковій книжці. Він був виключений з партії, а наказом по УжДУ за № 453 від

20 червня 1961 р. звільнений з роботи в університеті “як необраний за конкурсом”.

3 листопада 1961 р. В. Неточаєв працював в обласній бібліотеці. Почував себе ображеним і приниженим. Тим не менше В. Сможаник згадує, що з перших днів роботи В. Неточаєв повернув до себе увагу як людина спокійна, витримана, котра з повагою відноситься як до працівників колективу, так і до читачів. Відзначався працьовитістю. У спілкуванні з ним відчувалося, що ця людина багато знає і може дати корисну пораду і допомогу.

Історик за основною спеціальністю, він залишив добрий слід у книгозбірні як бібліограф, багато зробив для створення і наповнення краєзнавчого каталогу, виявлення і збирання краєзнавчих джерел. Тільки тепер, через десятки років, ця робота може бути досягнута і поцінована.

Помер В. І. Неточаєв 31 грудня 1968 р. Похований на Кальварії неподалік від місця останнього спочинку братів Брашайків.

“Історія збідніла ще на одну нереалізовану особистість”, – підсумувала поетеса Надія Панчук, якій доводилось працювати поряд з В. І. Неточаєвим.

ВАСИЛЬ ДЕЛЕГАН

Джерельні приписи:

1. Неточаев, В. И. Крестьянское движение на Украине в конце XVI и в 1-й четверти XVII столетия : автореф. дисс. ... канд. ист. наук / В. И. Неточаев ; МВО СССР, Ужгород. гос. ун-т. – Ужгород, 1951. – 16 с.

2. Неточаев, В. І. Вплив Великої Жовтневої соціалістичної революції на Закарпаття і розгортання боротьби трудящих за возз'єднання з усім українським народом в 1918–1919 рр. / В. І. Неточаєв // Наук. записки УжДУ : сер. іст. – Т. 30. – Ужгород, 1957. – С. 45-66.
3. Неточаев, В. І. Діяльність Рад на Закарпатті в 1919 році / В. І. Неточаєв // Укр. істор. журн. – 1957. – № 1. – С. 55-69.
4. Неточаев, В. І. До оцінки ролі і поглядів Адольфа Добрянського / В. І. Неточаєв // Доповіді та повідомлення УжДУ : сер. іст. – Вип. 2. – Ужгород, 1958. – С. 50-54.
5. Неточаев, В. І. Закарпаття в роки першої світової імперіалістичної війни (1914–1917 рр.) / В. І. Неточаєв // Доповіді та повідомлення УжДУ : сер. історико-філол. – Вип. 1. – Ужгород, 1957. – С. 26-29.
6. Неточаев, В. І. Закарпаття напередодні першої світової війни (1908–1914 рр.) / В. І. Неточаєв // Наук. записки УжДУ. – Т. 29. – Ужгород, 1957. – С. 91-136.

7. Неточасев, В. З історії боротьби за владу Рад і проти інтервенції США й Антанти на Закарпатті в 1918–1919 рр. / В. Неточасев, М. Лелекач // Наук. записки УжДУ. – Т. 9. – Ужгород, 1954. – С. 261-322.
8. Неточасев, В. І. З історії боротьби трудящих Закарпаття проти наступу інтервентів у квітні 1919 року / В. І. Неточасев // Доповіді та повідомлення УжДУ : сер. іст. – № 4. – Ужгород, 1960. – С. 77-85.
9. Неточасев, В. І. З історії формування робітничого класу на Закарпатті в 2-й половині XIX і на початку XX ст. / В. І. Неточасев // Наук. записки УжДУ. – Т. 43 : Питання генезису капіталізму на Україні (на матеріалах Закарпат. обл. XVIII–XIX ст.). – Ужгород, 1960. – С. 76-100.
10. Неточасев, В. І. Колоніальна політика угорського буржуазного уряду на Закарпатті в кінці XIX ст. і на початку XX ст. / В. І. Неточасев // Наук. записки УжДУ. – Історія. – Т. 36. – Ужгород, 1958. – С. 30-54.
11. Неточасев, В. І. Лист-інструкція 1813 р. про профілактичні заходи проти чуми / В. І. Неточасев, Й. О. Дзендзелівський // Доповіді та повідомлення УжДУ. – Вип. 1. – Ужгород, 1957. – С. 111-115.
12. Неточасев, В. І. Невицьке : [про с. Невицьке Ужгород. р-ну] / В. І. Неточасев // Історія міст і сіл Української РСР : Закарпат. обл. – К. : Голов. ред. Укр. Рад. Енцicl. АН УРСР, 1969. – С. 663-672. : фото.
13. Неточасев, В. И. Невицкое : [о с. Невицкое Ужгород. р-на] / В. И. Неточасев, С. Ю. Пруница // История городов и сёл Украинской ССР : Закарпат. обл. – К. : Ин-т истории АН УССР, Глав. Ред. Укр. Сов. Энцикл., 1982. – С. 495-502. : фото.
14. Неточасев, В. І. Праця угорського вченого з історії Закарпаття XIX–XX ст. : [рец.] / В. І. Неточасев, В. І. Ілько // Укр. іст. журн. – 1958. – № 2. – С. 136-139.
15. Неточасев, В. І. Ракошин : [про с. Ракошино Мукачів. р-ну] / В. І. Неточасев, І. Г. Шершун // Історія міст і сіл Української РСР : Закарпат. обл. – К. : Голов. ред. Укр. Рад. Енцicl. АН УРСР, 1969. – С. 412-421. : фото.
16. Неточасев, В. И. Ракошин : [о с. Ракошино Мукачев. р-на] / В. И. Неточасев, И. Г. Шершун // История городов и сёл Украинской ССР : Закарпат. обл. – К. : Ин-т истории АН УРСР, Глав. Ред. Укр. Сов. Энцикл., 1982. – С. 332-338. : фото.
17. Неточасев, В. Рецензія на статтю Ф. Потушняка “Словянські археологічні знахідки на Закарпатті (за I–XII ст.)” / Володимир Неточасев // Carpathica-Carpatika. – Вип. 9 : Науково-педагог. діяльн. та літ. творчість Ф. Потушняка : (до 90-річчя від дня народж.). – Ужгород, 2001. – С. 251-252.
18. Неточасев, В. І. Селянські рухи напередодні визвольної війни українського народу (кінець XVI–I половина XVII ст.) / В. І. Неточасев // Наук. записки УжДУ. – Т. 9. – Ужгород, 1954. – С. 3-89.
19. Неточасев, В. І. Створення частин Угорської Червоної Армії на Закарпатті в 1919 р. та їх бойові дії / В. І. Неточасев, І. М. Гранчак // Українсько-угорські історичні зв'язки : зб. ст. – К. : Наук. думка, 1964. – С. 110-131.

20. Неточасев, В. І. Територія, населення, міста Закарпаття в кінці XIX–на початку XX ст. / В. І. Неточасев // Доповіді та повідомлення УжДУ : сер. іст. – № 4. – Ужгород, 1960. – С. 89-93.
21. Неточасев, В. І. Участь населення міст України у визвольній боротьбі українського народу (кінець XVI–перша половина XVII ст.) / В. І. Неточасев // Наук. записки УжДУ : сер. історико-філол. – Т. 20. – Львів : Вид-во Львів. Держун-ту, 1956. – С. 3-44.
- ***
22. Бібліотечне Закарпаття : сторінки історії та сучасності / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. ОУНБ ; уклад. Н. М. Панчук ; відп. за вип. Л. З. Григаш. – Ужгород : Патент ; Вид-во В. Падяка, 2000. – 208 с. : іл.
- Зі змісту : [про В. Неточасєва]. – С. 49, 54. : фото, 59. : фото.
23. Історія міст і сіл Української РСР : Закарпат. обл. – К. : Голов. ред. Укр. Рад. Енцикл. АН УРСР, 1969. – 787 с. : іл.
- Зі змісту : [про В. Неточасєва]. – С. 27, 83, 117, 171, 276, 318, 327, 403, 414, 421, 466, 494, 506, 533, 672.
24. Олашин М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету (1945–2007) : корот. іст. нарис та довідк. матеріали. – Ужгород : Гражда, 2007. – 124 с.
- Зі змісту : [про В. Неточасєва]. – С. 6, 9, 55, 57, 72.
25. Під покровительством музи Клію : іст. ф-ту Ужгород. нац. ун-ту – 60 років / УжНУ ; упоряд. : М. В. Олашин [та ін.]. – Ужгород, 2005. – 280 с. : іл.
- Зі змісту : [про В. Неточасєва]. – С. 6, 10.

ЧЕРВЕНЬ: 30

ВСЕВОЛОД ЛЕОНТІЙОВИЧ МАЙДАННИЙ

85-річчя від дня народження відомого театрального
митця, педагога, заслуженого працівника культури України
(1926–1999)

Почесне місце в історії культури Закарпаття другої половини минулого століття займає помітна постать талановитого театрального митця, пристрасного ентузіаста культурно-мистецького життя, умілого та досвідченого педагога і вихователя молоді Всеволода Леонтійовича Майданного, котрий своїм непересічним мистецьким хистом, самовідданою творчою працею вписав золоту

сторінку в скарбницю крайової культури і найперше – в розвиток самодіяльного театрального мистецтва. Вся його творча біографія – яскравий приклад сумлінного служіння нев’янучій красі Мельпомени, зразок щиросердої турботи про естетичне і духовне збагачення наших людей.

Народився майбутній митець на Дніпропетровщині, в с. Ляшківка, 30 червня 1926 р. В рідному селі закінчив семирічну школу, а після визволення в 1943 р. Дніпропетровщини від фашистських загарбників був призваний на військову службу. Однак за станом здоров’я фронтовиком не став, працював в оборонній галузі на одному з московських заводів. Після демобілізації в 1945 р. повернувся додому, працював у колгоспі, згодом – завідуючим сільським клубом, де залюбки брав участь у драматичному гуртку. Отже, любов і тяга до театрального мистецтва пробудились ще в юнацькі роки і супроводжували його протягом усього життя. Вони ж і привели допитливого юнака до Дніпропетровського державного театрального училища, після закінчення котрого в 1957 р. він отримав направлення на Закарпаття. Отже, із степів неозорих та промислових велетнів Дніпропетровщини молодий слуга Мельпомени опинився в казково-мальовничому краї Срібної Землі, а точніше – в Міжгір’ї, де працював художнім керівником районного будинку культури. Відразу заявив про себе, як про палкого організатора театрального життя, поставивши на сцені місцевого драматичного колективу вистави “У неділю рано зілля копала” та “Веселка” за відомими творами Ольги Кобилянської та Миколи Зарудного. Отже, провідною тематичною спрямованістю у творчій практиці молодого режисера стали кращі твори вітчизняної драматургії, що, власне, чітко спостерігається у всій подальшій творчій роботі митця.

Його майстерність талановитого театрального режисера особливо потужно та барвисто розквітла після того, як він у 1959 р. перейшов на посаду художнього керівника Хустського районного будинку культури, де з перших же днів особливо прискіпливо зацікавився творчою діяльністю драматичного колективу. Оцінивши творчий доробок місцевих аматорських театралів та порадившись з тогочасними обдарованими учасниками драмколективу О. І. Сливкою, М. В. Петрашко та іншими, дійшов висновку, що разом з такими зацікавленими ентузіастами зможе досягти нової художньої якості вистав і активно розпочав роботу над постановкою п’єси

“Дай серцю волю, заведе в неволю” Марка Кропивницького, музичне оформлення якої здійснила колишня учасниця “Руського театру товариства “Просвіта” в Ужгороді” і театру “Нова сцена”, викладач Хустської дитячої музичної школи Ольга Морозова, художнє – художник Юрій Герц (нині – народний художник України, лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка). Прем’єра вистави, яка відбулася в Хусті 27 листопада 1959 р., пройшла з успіхом, і згодом її переглянули десятки тисяч глядачів населених пунктів Хустського та інших районів.

Цей дебют у новому для митця колективі окрилив та надихнув його на нові творчі пошуки. Він ставить на сцені вистави за п’єсами “Фараони” О. Коломійця, “Веселка” М. Зарудного, “На хуторі біля Диканьки” В. Минка, приїздить з драмколективом до обласного центру, де отримує високу оцінку своєї режисерської праці, а в 1962 р. виборює для аматорського колективу Хустського районного будинку культури звання “Самодіяльний народний театр”. В кінці шістдесятих років керований В. Майданним народний театр за успішний виступ на республіканському огляді-конкурсі в Києві, де показав виставу “Олекса Довбуш” Л. Первомайського, відзначений спеціальним дипломом.

З кожним роком режисер урізноманітнював репертуар, збагачував його жанрову палітру. Завдяки цьому у виконанні хустських драмгуртківців глядачі мали змогу дивитись трагедії, комедії, побутові драми, психологічні п’єси, водевілі, оперети, інсценізовані казки... На хустській сцені ожили герої п’єс “Потомки запорожців” О. Довженка, “Суд серця” О. Дмитренка, “Тил” М. Зарудного, “За двома зайцями” М. Старицького, “Трибунал” А. Макайонка, “Шельменко-денщик” Г. Квітки-Основ’яненка, “Пошились у дурні” М. Кропивницького, “97” М. Куліша та інших. Всього ж у народному театрі Хустського районного будинку культури В. Майданним поставлено понад п’ятдесят вистав за п’єсами української класичної, сучасної та зарубіжної драматургії. Насправді не кожному професійному театру під силу здійснити такий обширний обсяг творчої роботи.

Чималою заслугою В. Майданного було його вміння поєднувати популяризацію на сцені драматичних творів вітчизняної і зарубіжної класики з показом творчих надбань і місцевих авторів. Ці підходи до формування репертуару продовжують і його послідовники – теперішні режисери С. Гержик, В. Чорей

(нині – художній керівник колективу). На сцені Хустського народного театру поставлено вистави за п'єсами “Князь Богдан” В. Гренджі-Донського, “Пригоди Циля Ковбаски” А. Копинця, “Бородате непорозуміння”, “Джерга” О. Сливки, “Карпатський чардаш” В. Андрійця, “Маруся Верховинка” А. Волошина, “Чарівна липка”, “У Карпатах фіглюють” С. Гержика та інших авторів Закарпаття. Хустський народний театр під керівництвом В. Майданного став своєрідною творчою лабораторією, гідно продовжив та примножив славні театральні традиції, започатковані в 30-х рр. театром “Нова сцена” братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв.

Наполегливу творчу працю в районному будинку культури режисер поєднував із заочним навчанням у Харківському державному інституті культури, який закінчив у 1971 р., а впродовж майже двадцяти років викладав режисуру, акторську майстерність, техніку сцени і гриму в Хустському культурно-освітньому училищі, передаючи молоді свій багатий творчий досвід. За досягнуті успіхи в розвитку аматорського драматичного мистецтва та естетичному вихованні населення був нагороджений Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР, а в 1985 р. йому присвоєне почесне звання заслуженого працівника культури України.

Всеволод Леонтійович Майданний своєю натхненною творчою працею збагатив сценічне театральне мистецтво нашого краю і посідає гідне місце в історії нашої культури. Хустський народний театр цілком виправдано носить його ім'я. В пам'ять про талановитого організатора аматорського театального мистецтва в місті над Тисою уже впродовж кількох років проводяться обласні фестивалі драми ім. Всеволода Майданного, які стали традиційними і відіграють важливу роль у вихованні здібної театальної молоді.

Пам'ять про видатного сина Дніпропетровщини живе у серцях закарпатців, у його яскравих та незабутніх творіннях.

ВАСИЛЬ ГАБОРЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Андрійцьо, В. Доля світла, тополина... : нариси з історії Хуст. нар. театру ім. В. Майданного / Василь Андрійцьо. – Ужгород : Гражда, 2009. – 112 с. : іл.
2. Андрійцьо, В. Театр дебютів : [про Хуст. нар. театр] / Василь Андрійцьо // Андрійцьо, В. Культурологічні мотиви Хустщини. – Хуст, 2004. – С. 33-34.
3. Андрійцьо, В. Хуст – столиця театральна. Народний театр ім. В. Майдан-

- ного Хустського районного Центру культури і дозвілля / В. Андрійцьо // Овиди дивосвітів : твор. портр. amator. худож. колективів Закарпат. обл. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2000. – С. 13-16.
4. Андрійцьо, В. М. Хустський самодіяльний народний театр / В. М. Андрійцьо // Хуст над Тисою / упоряд. І. І. Губаль. – Ужгород, 1992. – С. 372-374.
 5. Андрійцьо, В. Чекаємо нових захоплюючих вистав : [про Хуст. нар. театр] / Василь Андрійцьо // Андрійцьо, В. Культурологічні мотиви Хустщини. – Хуст, 2004. – С. 31-32 : фото.
 6. Рудейчук, В. Заслужені працівники культури України : [в т. ч. В. Л. Майданний] / В. Рудейчук, В. Сможаник // Рудейчук, В., Сможаник, В. Розвиток аматорського мистецтва Закарпаття. – Перечин : ТУРпрес, 2008. – С. 149.
 7. Рудейчук, В., Сможаник, В. Основні етапи розвитку театрального мистецтва Закарпаття : [в т. ч. про Хуст. нар. театр та його кер. В. Майданного] / В. Рудейчук, В. Сможаник // Рудейчук, В., Сможаник, В. Розвиток аматорського мистецтва Закарпаття. – Перечин : “ТУРпрес”, 2008. – С. 37.
 8. Уральський, Л. Всеволод Леонтійович Майданний / Леонід Уральський // Уральський, Л. Ентузіасти : твор. портр. засл. прац. культури України. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 1998. – С. 47-48 : фото.
- ***
9. Кобаль, В. Його дух і досі витає у театрі, якому Всеволод Майданний віддав себе сповна : [вихід кн. В. Андрійця “Доля світла, тополина” (“Траджа”, 2010)] / Василь Кобаль // Новини Закарпаття. – 2010. – 30 берез. – С. 6. : фото.
 10. Мишанич, Володимир. “Доля світла, тополина...” : [вихід кн. за одноімен. назвою В. Андрійця про нариси з історії Хуст. нар. театру ім. В. Майданного] / В. Мишанич // Ужгород. – 2009. – 5 груд. – С. 12.
 11. Мишанич, Володимир. Хустському народному театру ім. Всеволода Майданного – 50 : [свято у Хуст. район. буд. культури] / В. Мишанич // РІО. – 2009. – 12 груд. – С. 2.
 12. Хустський самодіяльний народний театр імені Всеволода Майданного вінець культурної спадщини району // Вісник Хустщ. – 2009. – 7 листоп. – С. 2. : фото.
 13. Юрковецька, Наталія. Фестиваль драми і художнього слова : [фест. драми і худож. сл. ім. В. Майданного] / Н. Юрковецька // Культуролог. джерела. – 2003. – № 4. – С. 29-30.

ЛИПЕНЬ: 1

ВІТАЛІЙ ІВАНОВИЧ НІКОЛАЙЧУК

60-річчя від дня народження доктора біологічних наук,
професора, декана біологічного факультету УжНУ,
заслуженого діяча науки і техніки України (нар. 1951)

Ніколайчук В. І. є відомим вченим в галузі екології, охорони довкілля, генетики та фізіології рослин.

Питання екології та охорони природи є стрижнем наукової та громадської діяльності професора Ніколайчука В. І., за що у 2005 р. йому була присуджена Державна премія України в галузі науки і техніки за цикл праць “Розроблення наукових засад і практичних рекомендацій збереження біорізноманіття в контексті сталого розвитку України”.

У 2001 р. затверджений Закарпатською обласною радою та облдержадміністрацією головою наукової комісії по вивченню та проведенню експертизи причин катастрофічних паводків та виробленню пропозицій по їх усуненню. Комісією під керівництвом вченого розглянуті і детально проаналізовані природа паводків та причини їх виникнення в межах Українських Карпат, а також вплив головних антропогенних чинників, з якими пов’язують виникнення цих стихійних явищ, а саме, проблеми лісогосподарського та водогосподарського комплексів. Вперше всі фактори розглядаються в комплексі та запропоновані шляхи попередження цих стихійних явищ становлять великий теоретичний і практичний інтерес. Наукові розробки та висновки комісії лягли в основу стратегії протипаводкового захисту, виходячи з принципів сталого (стійкого) розвитку карпатського євро регіону. В 2000 та 2001 рр. Ніколайчук В. І. керував робочою науковою групою від УжНУ, що разом з державним управлінням екології та природних ресурсів в Закарпатській області вивчала наслідки забруднення території р. Тиса важкими металами внаслідок серії аварій на румунських гірничодобувних підприємствах. З 2002 р. включений до складу громадської ради з питань екологічної політики та використання природних ресурсів при облдержадміністрації, з 2005 р. – обраний членом президії Закарпатського обласного товариства охорони природи. Постійно бере участь у підготовці підсумкових документів Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи.

Ніколайчук В. І. є активним учасником міжнародних екологічних проєктів. Зокрема, брав участь у спільному українсько-швейцарському проєкті “Дослідження екосистем лісів як основа для збереження і управління гірських екосистем в Українських Карпатах і Швейцарських Альпах”, з 2005 р. спільно із співробітниками Інституту лісів, снігів і ландшафтів (Швейцарія) включився у роботу над новим грантом “Посилення дослідження у незайманих і використовуваних лісах, як основа для збереження біорізноманітності і сталого (стійкого) використання лісових ресурсів Українських Карпат”. Є керівником двох держбюджетних наукових тем: фундаментальної “Розробка наукових засад нівелювання негативного впливу факторів довкілля на продуктивність багаторічних трав’янистих насаджень з застосуванням лядвенцю рогатого” та прикладної “Комплексне вивчення екологічного стану залізничних примагістральних екосистем”.

Як результат багаторічної плідної роботи над вивченням перспективної для регіону Карпат високобілкової ерозійно стійкої рослини – лядвенцю рогатого – проф. Ніколайчуком В. І. отримано два перспективні сорти цієї культури ОВіМарС-1 і ОВіМарС-2 (2001 р.) (Авторські свідоцтва на сорти рослин № 1569 та 1570). Вченим запропоновані перспективні напрямки відновлення трав’яного покриву еродованих полонинських земель шляхом закладання на них тривалих і перемінних лук з високою часткою бобових, що дасть можливість зберегти великі масиви земель від ерозії і зсувів, не вилучаючи їх повністю з землекористування.

Ніколайчук В. І. є автором двох патентів на винахід: “Спосіб мікроклонального розмноження лядвенцю рогатого” і “Штам *Holobacterium halobium* 353 П – продуцент білково-вітамінної біомаси”.

За ініціативи проф. Ніколайчука В. І. та керівництва на кафедрі генетики, фізіології рослин і мікробіології створена наукова лабораторія з біотехнології еукаріот, основним напрямком роботи якої є дослідження продукційного процесу та розмноження рідкісних та корисних рослин Закарпаття (зокрема і лядвенцю рогатого) методом мікроклонального розмноження.

Віталій Іванович керував науковим напрямом Міністерства України “Оптимізація використання, розширене відтворення та збагачення рослинних ресурсів шляхом введення в культуру нових

та малопоширених культур”. З 1999 р. до кінця 2004 р. був членом секції “Екологія, загальна біологія та охорона природи” при Державному Західному Науковому центрі НАН України. З 2001 р. є членом науково-методичної комісії Міністерства науки і освіти України. З 2001 р. по даний час – член експертної ради з біологічних наук ВАК України. Був експертом наукової ради секції “Біологія, біотехнологія, харчування” Міністерства освіти і науки України (з 2001 до 2008 рр.).

Основні результати викладені в 291 наукових працях, з них: 4 монографії: “Екологічний стан Закарпаття. Проблеми і перспективи”, “Лядвенець (*Lotus L.*): біологія, генетика, екологія”, “Лядвенець рогатий – високобілкова культура Закарпаття”, та “Фізіологічні особливості сортів озимої пшениці за різного водозабезпечення та живлення”. Автор підручника “Генетична інженерія” (під грифом “Допущено Міністерством освіти і науки України як підручник для студентів біологічних спеціальностей вищих закладів освіти”) та 30 навчально-методичних посібників (11 з яких під грифом “Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів”).

Під його керівництвом захищено 6 кандидатських дисертацій та одна подана до захисту. Керує науково-дослідною роботою 4 аспірантів, 2 здобувачів, тематика дисертаційних робіт яких стосується проблем екології, охорони довкілля, фізіології рослин і генетики.

В. І. Ніколайчук був ініціатором та організатором ряду міжнародних конференцій екологічного спрямування. Так, у 1997 р. було проведено науковий семінар “Охорона довкілля: сучасні методи дослідження в екології і мікробіології”; у 2001 р. – Міжнародну науково-практичну школу для молодих вчених і спеціалістів “Природні екосистеми Карпат в умовах посиленого антропогенного впливу”; у квітні 2005 р. – обласну науково-практичну конференцію “Проблеми охорони природи Закарпаття – наші спільні проблеми”; у грудні 2005 р. – конференцію молодих учених “Сучасні проблеми фізіології рослин і біотехнології”, одним із центральних напрямків роботи якої була секція “Екологія”.

Проф. В. І. Ніколайчук є головним редактором журналу “Науковий вісник УжНУ” (серія “Біологія”), який зареєстрований ВАК України як фаховий, та член редколегії журналів “Фізіологія і біохімія культурних рослин” і “Мікробіологічного журналу”.

У 2004 р. обраний віце-президентом Українського товариства фізіологів рослин, є членом президії Українського товариства клітинної біології та генної інженерії. Протягом багатьох років є головою Закарпатського відділення Українського товариства фізіологів рослин, а також Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова, в рамках яких проводить вагомому науково-організаційну роботу. В травні 2007 р. обраний почесним академіком Угорської Академії Наук.

Основною проблемою, над якою зараз активно працює Віталій Іванович, є нівелювання негативного антропогенного впливу на екосистеми Українських Карпат в контексті сталого розвитку карпатського єврорегіону. Ця проблема є комплексною і багатовекторною тому, що стан довкілля залежить як від глобальних тенденцій, так і регіональних впливів.

Під його керівництвом ведуться наукові дослідження екосистем Карпат за такими напрямками: екологічні, фізіологічні та генетичні проблеми біорізноманіття рослин Карпат; вивчення природних популяцій кормових та зникаючих лікарських рослин; відновлення рослинного покриву Карпат; фізіологічне, біохімічне, генетико-морфологічне, ембріологічне вивчення культурних і дикорослих рослин Закарпаття; вивчення структури природних та трансформованих біоценозів та шляхи підвищення їх продуктивності з застосуванням бобових рослин; вплив стресових факторів на стан та первинну продукцію рослин; розмноження та підвищення продуктивності цінних рослин з застосуванням культури *in vitro*. Одним із перших у Закарпатській області почав наукове вивчення проблем біобезпеки використання трансгенних рослин у Карпатському регіоні.

Роботи професора Ніколайчука В. І. відзначені численними нагородами. За створення фізіологічної школи та розробку нових напрямків наукових досліджень екології, фізіології, генетики, селекції кормових культур та зникаючих рослин, вагомі досягнення у праці і високий професіоналізм у 2000 р. йому присвоєно звання “Заслужений діяч науки і техніки України”. Нагороджений відзнакою Закарпатської облдержадміністрації – нагрудним знаком “За розвиток регіону”, а також почесною грамотою Закарпатської обласної Ради та Ужгородської міської ради за особливий внесок у розвиток національної освіти і науки України, плідну науково-педагогічну

діяльність. За багаторічну роботу по підготовці студентів – “Відмінник освіти України”; у вересні 2005 р. за особливі заслуги перед українським народом нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України; у грудні 2005 р. В.І. Ніколайчук була присуджена Державна премія України в галузі науки і техніки за цикл праць “Розроблення наукових засад і практичних рекомендацій збереження біорізноманіття в контексті сталого розвитку України”. У лютому 2008 р. отримав подяку Вищої Атестаційної Комісії за вагомий внесок у систему атестації наукових кадрів вищої кваліфікації України. В квітні 2009 р. присвоєно звання “Заслужений професор УжНУ”, а також неодноразово нагороджувався грамотами та отримував подяки від Ужгородського національного університету за вагомий особистий внесок у розвиток національної освіти, підготовку висококваліфікованих кадрів.

МИКОЛА ВЕГЕШ

Джерельні приписи:

1. Ніколайчук, В. І. Екологічний стан Закарпаття. Проблеми і перспективи / Віталій Іванович Ніколайчук ; УжНУ. – Ужгород, 2004. – 248 с. : кол. іл.
 2. Ніколайчук, В. І. Лядвенець (Lotus L.): біологія, генетика, екологія : монографія / В. І. Ніколайчук ; рец. : В. В. Моргун, В. Ю. Мандрик, І. Ю. Горбатенко. – Ужгород : Таля, 2002. – 208 с.
 3. Ніколайчук, В. І. Лядвенець – високобілкова кормова рослина Закарпаття / В. І. Ніколайчук ; рец. : Г. Х. Мацука, В. В. Моргун, В. Ю. Мандрик. – Ужгород : Вид-во “Закарпаття”, ВАТ “Патент”, 1997. – 129 с.
 4. Ніколайчук, В. І. Фізіологічні особливості сортів озимої пшениці та різного водозабезпечення та живлення : монографія / В. І. Ніколайчук, І. П. Григорюк, П. В. Вайда. – Ужгород, 2005. – 170 с.
- ***
5. Вакерич, М. М. Вплив різних концентрацій сульфату міді на проростання та деякі морфологічні показники семиденних проростків вівса посівного (Avena sativa) / М. М. Вакерич, В. І. Ніколайчук // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 20. – Ужгород, 2007. – С. 199-202.
 6. Гуляєв, Б. І. Фізіологічні основи фотосинтетичної продуктивності рослин за різних екологічних умов / Б. І. Гуляєв, І. П. Григорюк, В. І. Ніколайчук // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 16. – Ужгород, 2005. – С. 36-43.
 7. Кривцова, М. В. Вплив пробіотику із бактерій роду Bacillus на показники мікрофлори кишечника лабораторних тварин за умов експериментального гіпотиреозу / М. В. Кривцова, В. І. Ніколайчук // Науковий вісник

- Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 20. – Ужгород, 2007. – С. 239-242.
8. Ніколайчук, В. І. Активність регуляторів росту рослин та комплексного добрива “омега” на злакових рослинах / В. І. Ніколайчук [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 21. – Ужгород, 2007. – С. 228-231.
 9. Ніколайчук, В. Біологічний факультет Ужгородського державного університету – провідний науковий та педагогічний центр Закарпаття / Віталій Ніколайчук // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 8. – Ужгород, 2000. – С. 3-4.
 10. Ніколайчук, В. І. Біолого-господарські особливості сортотразків лядвенцю в Закарпатті / В. І. Ніколайчук // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 2. – Ужгород, 1995. – С. 76-80.
 11. Ніколайчук, В. І. Вивчення регуляторів росту рослин з метою їх використання в зеленому господарстві міста / В. І. Ніколайчук [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 22. – Ужгород, 2008. – С. 9-12.
 12. Ніколайчук, В. Віталій Ніколайчук: “У природі нема нічого не корисного” : [розмову з деканом біолог. ф-ту УжНУ / вела І. Гармасій] / Віталій Ніколайчук // Гармасій, І. Висока наука: Ужгородський національний / Ірина Гармасій. – Ужгород : Гражда, 2009. – С. 34-45. : фото.
 13. Ніколайчук, В. І. Вплив лазерного випромінювання на чутливість культури золотистого стафілококу до антибактеріальних препаратів / В. І. Ніколайчук [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 21. – Ужгород, 2007. – С. 204-208.
 14. Ніколайчук, В. І. Вплив препарату Del-Immune V® на функціональну активність природних клітин кіллерів та продукцію імунорегуляторних цитокінів / В. І. Ніколайчук [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 26. – Ужгород, 2009. – С. 232-239.
 15. Ніколайчук, В. І. Вплив регуляторів росту на параметри водного режиму та біоелектричний потенціал озимої пшениці в умовах посухи / В. І. Ніколайчук [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 9. – Ужгород, 2001. – С. 298-304.
 16. Ніколайчук, В. І. Динаміка акумуляції сухої речовини проростками озимої м'якої і твердої пшениці за умов різної інтенсивності освітлення та температурного стресу / В. І. Ніколайчук [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 16. – Ужгород, 2005. – С. 145-149.
 17. Ніколайчук, В. І. Екологічні проблеми Карпат та шляхи ймовірного їх подолання / В. І. Ніколайчук // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 21. – Ужгород, 2007. – С. 6-13.

18. Ніколайчук, В. І. Кінетика параметрів водного режиму, фотосинтезу і дихання сортів озимої пшениці за умов наростаючої посухи / В. І. Ніколайчук [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 10. – Ужгород, 2001. – С. 76-79.
19. Ніколайчук, В. І. Концепція екологічної освіти та виховання в загально-освітній та вищій школах / В. І. Ніколайчук, В. Г. Рошко, Н. В. Куруц // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 4. – Ужгород, 1997. – С. 3-8.
20. Ніколайчук, В. І. Охорона довкілля – найважливіше завдання сьогодні / В. І. Ніколайчук // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 5. – Ужгород, 1998. – С. 104-105.
21. Ніколайчук, В. І. Перспективи мікроклонального розмноження різних популяцій арніки гірської, вивчення можливостей розширення її ареалу / В. І. Ніколайчук [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 1. – Ужгород, 1994. – С. 32-34.
22. Николайчук, В. И. Поиск штаммов бактерий родов *Lactobacillus* и *Bifidobacterium* перспективных для создания пробиотиков / В. И. Николайчук [и др.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 26. – Ужгород, 2009. – С. 216-219.
23. Ніколайчук, В. І. Причини катастрофічних паводків у Закарпатті та перспективи їхнього уникнення у майбутньому / В. І. Ніколайчук [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 9. – Ужгород, 2001. – С. 5-16.
24. Ніколайчук, В. І. Прориховий опір сортів озимої пшениці за дії водного стресу: апробація математичної моделі / В. І. Ніколайчук [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 16. – Ужгород, 2005. – С. 138-144.
25. Пантьо, В. В. Вплив низькоінтенсивного лазерного випромінювання на біологічні об'єкти (огляд літератури) / В. В. Пантьо, В. І. Ніколайчук, В. І. Пантьо // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 26. – Ужгород, 2009. – С. 99-106.
26. Романко, В. О. Особливості морфогенезу та регенерації рідкісних видів шафранів в умовах “in vitro” / В. О. Романко, В. І. Ніколайчук // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 20. – Ужгород, 2007. – С. 209-213.
27. Цикун, Т. В. Нові для Українських Карпат види роду *Armillaria* / Т. В. Цикун, Д. Ріглінг, В. І. Ніколайчук // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 22. – Ужгород, 2008. – С. 73-79. : іл.
28. Sharga, V. M. Medicinal mushrooms industry prospects and need of wild nature mushrooms preservation in subcarpathian region of Ukraine / V. M. Sharga, V. I. Nikolaychuk, V. V. Morgun // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 14. – Ужгород, 2004. – С. 62-69.

29. Віталій Ніколайчук : біобібліограф. покажч. / Ужгород. нац. ун-т, Біолог. ф-т, Наук. б-ка УжНУ ; Уклад. О. Г. Люта, Л. О. Мельник, Т. В. Туренко. – 2-е вид., доп. і перероб. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2006. – 134 с : іл. – (Вчені Ужгородського державного університету).

30. Ніколайчук Віталій Іванович : [д-р біолог. наук, проф.] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту / М-во освіти і науки України, УжНУ. – Ужгород : Гражда, 2005. – С. 85-86. : портр.

ЛИПЕНЬ: 6

ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ ШЕЛЕПЕЦЬ

**75-річчя від дня народження ученого, художника,
просвітянина (нар. 1936)**

Життя таки котиться колесом по орбітах спадковості. І ми рано чи пізно поринаємо в духовну пам'ять рідного народу, свого родоводу. Ніяка штучна порожнеча не здатна стерти з пам'яті ввібране з молоком матері. Переконливий приклад істинності цього твердження – біографія Володимира Івановича Шелепця – кандидата технічних наук, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки, в минулому інженера-конструктора і науковця, нині – живописця, активного просвітянина.

Ювіляр народився в сім'ї учителів-подвижників Івана та Катерини Шелепців 6 липня 1936 р. на Закарпатті, у с. Ставне, на лемківській Березнянщині. Освіту здобув у середній школі В. Березного (1953), в складні післявоєнні напівголодні роки, про які воліє не згадувати, бо тільки тепер достеменно розуміє всю складність тодішнього життя вчителів-патріотів, до яких з недовірою ставилася радянська влада. А вони мусили вижити і прогодувати двійко дітей – Олечку і Володьку. Опісля був Львівський державний університет ім. І. Франка, де здобув вищу освіту за спеціальністю "фізик" (1958). Доля вготувала йому навчатися у професора М. О. Зарицького та академіка І. Р. Юхновського, згодом торує шлях в науці на кафедрі телебачення Ленінградського електротехнічного інституту зв'язку та Київському політехнічному інституті.

Працюючи з 1959 р. до 1978 р. в галузевому КБ (нині – Український державний науково-дослідний інститут приймальних електронно-променевих приладів), В. Шелепець займався дослідженнями в галузі електроніки. В подальшому, впродовж 1978–85 рр., об'єктами його наукових інтересів в Інституті прикладних проблем механіки і математики АН України були питання математичного моделювання та автоматизованого проектування складних систем.

Туга за отчим краєм повертає В. Шелепця на Закарпаття. У 1986 р. він призначається завідувачем відділу економіки і науково-технічного прогресу Закарпатського облвиконкому, а з 1991 р. до виходу на пенсію в 1997 р. працює заступником начальника обласного управління статистики. За сумісництвом викладав в Ужгородському національному університеті.

Його життя, мов два крила, які по черзі розправляв спершу на неозорих просторах науки, а згодом – на рідній Срібній Землі. Роки активної наукової діяльності, які пройшли у Львові, В. Шелепець згадує як роки великих можливостей у розв'язанні актуальних наукових та інженерних проблем. В цей період ним отримано 10 авторських свідоцтв про винаходи, опубліковано понад 50 науково-технічних статей і монографію та захищено кандидатську дисертацію, йому присуджено звання лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки.

В. Шелепець признається, що над усе бажає наслідувати філософське кредо батька – в минулому народного вчителя – Івана Шелепця: “Життя тяжке і складне. Лем праця, все інше – пуста” та силу духу і незламність матері, педагога і художниці Катерини Шелепець.

Попри велику професійну зайнятість, В. Шелепець знаходив час для малювання (талант успадкував від матері), поїздок на пленери та участі у художніх виставках, в т. ч. у Києві (1983), Львові (1986, 2007) та Ужгороді (1981, 2006). Колекції його картин зберігаються у фондах Львівського музею народної архітектури і побуту, в численних приватних зібраннях, зокрема, в Канаді, Німеччині, Словаччині, Угорщині.

Останніми роками першочерговою справою для В. Шелепця стало відродження батьківської пам'яті. Тепер, умудрений роками, він достеменно знає, що біля батьків необхідно бути вчасно, тоді, коли вони потребують підтримки, допомоги і шани в старості.

Біль за незаслужено забутих просвітян, як борг перед батьками, привів В. Шелепця до крайового товариства “Просвіта” і спонукав його досліджувати та публікувати матеріали про відомих мистецьких, культурно-освітніх та громадсько-політичних постатей краю, життя і діяльність яких пов’язана із Закарпаттям, зокрема, О. Олесь, І. Невицької, Е. Контратовича, М. Романишина, І. Лацанича. Зокрема, при його активному сприянні Закарпатською ОДТРК (канал “Тиса-1”) були створені телефільми “Від отчого до отчого порогу” і “Окрилений музикою” (2006) про життєвий і творчий шлях оперного диригента світового значення Ігоря Лацанича родом із смт Великий Березний тощо.

І ще один біль В. Шелепця – реальність сьогодення, яке б розчарувало просвітян 20–30-х рр., бо усе суперечить їхнім ідеалам та омріяній волі.

Саме це зобов’язує його продовжувати справу батьків і справедливо вписати в історію просвітянського руху Закарпаття їхні імена. Так, з нагоди їх ювілею в Народному Домі товариства “Просвіта” були організовані вечори пам’яті, а окрасою відзначення Дня матері та проявом щирої синівської шани стали підготовлені В. Шелепцем виставки картин своєї матері “Земля в цвітінні” в Ужгороді та Львові. Володимир Шелепцю належить організація акцій проти наруди над українською мовою та інших проявів українофобії.

В. Шелепець також заступник голови правління Закарпатської обласної організації Всеукраїнського товариства “Лемківщина”, яке сприяє відродженню пам’яті і культури лемків Карпат. Його громадська діяльність – як міцна цеглина в непохитних стінах незалежної України, криця духу, передана від предків. Якими б каміннями не засипали нашу духовну пам’ять, проростаємо духом і знову засіваємо духовне, заповідане нам батьками.

ІРИНА ГАРМАСІЙ

Джерельні приписи:

1. Звітна виставка художніх творів майстра народної творчості Меланії Балаж та самодіяльних художників Катерини Шелепець, Володимира Шелепця : кат. / Облас. наук.-метод. центр нар. творчості і культурно-освіт. роботи, Облас. міжспілк. будинок самодіял. творчості, Закарпат. музей нар. архіт. та побуту. – Ужгород : Закарпат. облполіграфвидав, 1981. – 7 с. : репрод.

2. Шелепець, В. Вона засівала ниву духовності... : до 120-річчя з дня народж. І. Невицької : [письм., громад.-політ. діячки] / Володимир Шелепець // Календар "Просвіти" на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2006. – С. 182-186. : портр., іл.
3. Шелепець, В. Із спогадів про батька : [про культ.-освіт., громад.-політ. діяча і педагога І. Шелепця] / Володимир Шелепець // Календар "Просвіти" на 2004 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2004. – С. 24-27.
4. Шелепець, В. Із спогадів про друга : до 75-річчя від дня народж. нар. худож. України М. Романишина / Володимир Шелепець // Календар "Просвіти" на 2008 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2008. – С. 85-88.
5. Шелепець, В. Митець Срібної землі : до 95-річчя від дня народж. Е. Контратовича : [нар. худож. України] / Володимир Шелепець // Календар "Просвіти" на 2007 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2007. – С. 65-66. : портр.
6. Шелепець, В. Фотодокументи засвідчують : [про окр. з'їзд "Просвіти" в с. Тур'я Ремета 1937 р.] / Володимир Шелепець // Календар "Просвіти" на 2008 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2008. – С. 77. : фото.

7. Шелепець, В. "...Всі виразно висказали, що ми єсьмо українцями" : свідч. із приват. арх. закарпат. родини / Володимир Шелепець // Фест. – 2009. – 5-11 берез. – С. 14. : фото.
8. Шелепець, В. Життя, освячене любов'ю до рідного краю : до 120-річчя з дня народж. І. Невицької : [письм.] / Володимир Шелепець // Фест. – 2006. – 7-13 груд. – С. 14. : фото.
9. Шелепець, В. Зустріч з лауреатом : [інтерв'ю з науковцем, лауреатом Держ. премії Укр. РСР / вів І. Цупа] / Володимир Шелепець // Карпат. зірка. – 1982. – 29 черв.
10. Шелепець, В. Його серце залишилося в горах : до недожитого 75-річчя М. Романишина : [про нар. худож. України, дир. Нац. худож. музею України, секр. Спільноти худож. України, уродженця Великого Березного] / Володимир Шелепець // Трибуна. – 2008. – 16 серп. – С. 13. : фото.
11. Шелепець, В. Йому аплодували в Страсбурзі і Празі... : [про дириг. І. Лавчаніча] / В. Шелепець // Новини Закарпаття. – 2005. – 12 лип. – С. 6. : фото.
12. Шелепець, В. "Коли Україна за право життя з катями боролась... Європа мовчала, або Дещо про забороненого О. Олеся" : [поет-лірик] / Володимир Шелепець // Фест. – 2009. – 29 січ. - 4 лют. – С. 14. : фото.
13. Шелепець, В. Крайовій "Просвіті" – 85! : [про т-во] / Володимир Шелепець // Трембіта. – 2005. – 14 трав. – С. 5. : фото.

14. Шелепець, В. “Моду на Контратовича” зробила оригінальність художньої манери : відомий живописець святкує ювілей / Володимир Шелепець // Фест. – 2007. – 17-23 трав. – С. 14. : портр.
15. Шелепець, В. Народний учитель : до 100-річчя з дня народж. культ.-освіт. і громад.-політ. діяча І. Шелепця : [розмову з канд. техн. наук, лауреатом Держ. премії в галузі науки і техніки / розмову вела С. Мельник] / Володимир Шелепець // Срібна Земля. – 2004. – 24 січ. – С. 15. : фото.
16. Шелепець, В. Повічте “лемко”, то вшитко єдно, што “руснак-українець” : відгук на те, що про нас пишуть / Володимир Шелепець // Фест. – 2009. – 9-15 квіт. – С. 14. : фото.
17. Шелепець, В. Фотодокументи зсвідчують : із минулого край. “Просвіти” / Володимир Шелепець // Календар “Просвіти” на 2008 рік. – Ужгород, 2008. – С. 77.

18. Гармасій, І. Вважаю себе боржником перед батьками : до 70-річчя В. Шелепця – вчен., худож. і просвітянина / І. Гармасій // Календар “Просвіти” на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2006. – С. 93-96. : портр.
19. Юричка, І. Виставка з нагоди 70-річчя Володимира Шелепця : [худож., науковця, просвітянина] / Іван Юричка // Календар “Просвіти” на 2007 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2007. – С. 84. : фото.

20. Бітлян, О. Сонячний край Володимира Шелепця : [вист. робіт худож.] / О. Бітлян // Новини Закарпаття. – 2006. – 18 лип. – С. 2.
21. Гармасій, І. Вважаю себе боржником перед батьками : до 70-річчя В. Шелепця – вчен., худож. і просвітянина / Ірина Гармасій // Трибуна. – 2006. – 8 лип. – С. 12. : фото.
22. Гармасій, І. Учений, художник, просвітянин : до 70-річчя народж. В. Шелепця / Ірина Гармасій // Просвіта. – 2006. – № 1 (серп.). – С. 4. : фото.
23. Зеленська, К. Критерій ефективності : цільові наук.-техн. прогр. – в дії : [про засід. Президії Акад. наук УРСР, в т. ч. про вчен. В. І. Шелепця] / Катерина Зеленська // Україна. – 1976. – груд. – С. 6-8, 14. : фото.
24. Сімейна виставка Шелепців стартувала в музеї : [вист. робіт до 70-річчя від дня народж. В. Шелепця в Закарпат. музеї нар. архіт. та побуту] // Фест. – 2006. – 13-19 лип. – С. 2. : фото.
25. Юричка, І. 70 картин – 70-річчю Володимира Шелепця : [презентація худож. полотен у Закарпат. облас. музеї нар. архіт. і побуту] / Іван Юричка // Ужгород. – 2006. – 22 лип. – С. 12. : фото.

ЛЮДВІГ СТЕПАНОВИЧ ПАЛ

60-річчя від дня народження диригента, педагога, фольклориста, та музично-громадського діяча (нар. 1951)

Людвіга (Лойоша) Степановича Пала характеризують дві найголовніші риси: 1) яскравий музикант; 2) справжній професіонал. Хоча ті, хто з ним спілкується, знають, що це людина різносторонніх обдарувань: талановитий диригент, прекрасний організатор, чудовий педагог, знавець закарпатського музичного фольклору. У своєму житті він зумів реалізувати подаровані природою здібності і досягти значних висот у музичному мистецтві. Нині він вже не належить лише Закарпаттю. Це митець європейського рівня.

Народився в угорсько-мовному закарпатському с. Вишково Хустського району Закарпатської області. З раннього дитинства тяжів до музики. Його першим “учителем” музики став не набагато старший брат Карл, який навчив грати на баяні (в той час баян був одним із найпопулярніших інструментів радянських часів). У період вибору професії – не було ніяких сумнівів. Найбільше його вабив світ музики.

Важливим етапом життя стало здобуття музичної освіти та початок утвердження. У 1970 р. Лойош успішно закінчив Ужгородське державне музичне училище зі спеціалізації хорового диригування в класі викладача И. Сулінчака. У 1970–1978 рр. навчався в Київській державній консерваторії ім. П. Чайковського, отримавши дві спеціальності: хорове диригування (кл. проф. Мих. Берденнікова, 1970–1975), оперно-симфонічне диригування (кл. проф. Ст. Турчака, 1975–1978).

В консерваторський період разом із завідувачем Кабінету народної музичної творчості Київської державної консерваторії О. Матвієнко здійснив свої перші музично-фольклорні експедиції по Закарпаттю. Нова фольклорна хвиля кінця 60-х – початку 70-х рр., яка мала в Києві яскравий прояв, пробудила справжнє захоплення народною музикою. Цей інтерес до фольклорних джерел Людвіг Пал пронесе через усе своє життя.

По закінченню консерваторії повертається на Закарпаття і близько десяти років працює у своєму рідному с. Вишково, згодом переїжджає у с. Петрово Виноградівського району. В період 1978–2000 рр. Людвіг Степанович викладає, керує шкільними хорами

та фольклорними ансамблями, досягає найвищих результатів. Колективи під його диригуванням отримують визнання: у 1986 р. хору с. Вишково, а у 1989 р. Петрівському ансамблю пісні і танцю “Тиса” було присвоєно звання народного; у 1994 р., керований ним дитячий ансамбль пісню і танцю визнаний взірцевим.

Творчу роботу успішно поєднує з обов’язками директора Петрівської дитячої музичної школи.

Прагнення залучити до пізнання рідного фольклору музично-обдарованих дітей з усієї області спонукає організувати на базі Петрівської ДМШ дитячий літній музичний табір “Угорська та українська народна музика і танці”, на який запрошувалися провідні виконавці народної музики на різних музичних інструментах, а також етнохореологи з України та Угорщини. Молодь вчилася імпровізувати на народних музичних інструментах, зацікавлювалася народними танцями і співом. Цей табір діяв протягом 1994–2000 рр., отримав надзвичайно позитивний резонанс на Закарпатті та за його межами.

Ще від 1978 р. Л. Пал розпочав самостійно збирати на звукозаписуючу апаратуру і переводити у ноти аутентичну народну музику з Тячівського, Виноградівського, Берегівського та Хустського районів. Підходив комплексно. Приділяв однакову увагу як народним пісням, так і інструментальній музиці, обрядам та народним танцям. Йому вдалося записати гру останніх старих скрипалів-євреїв. Це були народні професіонали найвищого рівня, які в XIX – на початку XX ст. активізували розвиток народно-інструментальної ансамблевої музики Закарпаття, але в період німецького геноциду були фізично знищені. Прагнення відтворити їх гру за аудіозаписами призвело до необхідності записів на відеоапаратуру [адже відтворити народне звучання без бачення прийомів гри – виявилось неможливим]. Саме Л. С. Палу належать *перші відеозаписи* закарпатських народних інструменталістів, а згодом і *відеозаписи* танців.

Фольклорні захоплення органічно поєднувалися з інтересом до композиторської музики. Людвіг Пал не втрачає форми симфонічного диригента. Управління культури Закарпатської ОДА неодноразово запрошує його диригувати тимчасово створеним обласним симфонічним оркестром (приміром, на відзначенні 85-річчя Д. Є. Задора – “Концертом для фортепіано з оркестром” Д. Задора).

Але ці “випадкові” концерти його вже не влаштовують. У 2000 р. він виїжджає в Угорщину у містечко Осуд, що поблизу Будапешта на посаду диригента міського камерного оркестру та хору, а також – директора дитячої школи мистецтв. Тут він поєднує усі свої улюблені справи: 1) симфонічне і хорове диригування; 2) захоплення музичним фольклором; 3) музичне виховання дітей.

Як диригент Л. С. Пал здійснює концертні подорожі в країни Європи (2002 – турне по Німеччині). Як педагог і фольклорист ростить майбутні таланти. Із сина Степана він виховав прекрасного музиканта, який нині є солістом національного фольклорного ансамблю у Будапешті (прімаш-скрипаль) і неодноразовим переможцем світових фольклорних конкурсів.

Сам Л. Пал у 2000 р. став призером фестивалю народного мистецтва у Гамбурзі. На сьогодні випустив 63 компакт-диски з матеріалами власних експедиційних звукозаписів закарпатського музичного фольклору та виступів своїх колективів, створив ряд фольклорних збірників української, угорської та румунської народної музики Закарпаття, виданих Будапештською музичною академією.

Словом, життя кипить. З роками прийшов досвід, визнання. Тільки б не підводило здоров’я, а бажання творити – не згасає.

На малій Батьківщині Людвіга Степановича Пала не забувають.

Це, воістину, музикант від Бога!

ВІРА МАДЯР-НОВАК

Джерельні приписи:

1. Григора, Є. Конкурс угорської народної пісні у Виноградові : [Пал Л. С. – голова журі конкурсу] / Є. Григора // Новини Виноградівц. – 2008. – 15 квіт.
2. Станко, М. Свято народної музики і танцю : [XIII-ий Міжнар. дит. мист. табір та його орг. Пал Л. С.] / М. Станко // Новини Виноградівц. – 2008. – 8 лип.
3. Dózsa. Jótékonyági koncert Beregszászban és Visken : [Pál L. a koncertek egyik szervezője] / Dózsa // Kárpátalja. – 2008. – május 9.
4. Fischer, Z. KMPSZ-tábor Tiszapéterfálván : [Pál L. tanít hangszeres zenét] / Zsolt Fischer // Kárpátalja. – 2009. – április 11.
5. Karmacsi. Tizennégy évesen kezdett zenélni : [Pál L.-Pro Cultura Hungarica-díjas] / Karmacsi // Kárpátalja. – 2002. – július 5.

6. Kovács, E. Tizenöt évvel ezelőtt indult útjára : [Pál L. a művészeti tábor vezetője és oktatója] / Elemér Kovács // Kárpátinfo. – 2010. – július 22.
7. Kovács, E. Csendül a zene, perdül a szoknya... : [Pál L. a művészeti tábor szervezője] / Erzsébet Kovács // Bereginfo. – 2002. – július 21.
8. Marton. Népdaléneklési verseny Nagyszőlősen : [Pál L. a verseny zsűrijének elnöke] / Marton // Kárpátinfo. – 2008. – április 9.
9. Mihály, L. Ének-, zene-, néptánc- és kézművestábor : [Pál L. a tábor művészeti vezetője] / Lajos Mihály // Kárpátalja. – 2010. – július 16.
10. Mihály, L. Hagyományörző tábor Visken : [Pál L. és családja a tábor szakmai vezetői] / Lajos Mihály // Kárpátalja. – 2010. – július 18.
11. Mihály, L. “Mindnyájunk lelkében ott lakik a zene...” : [Pál L. a népdaléneklési verseny zsűrijének elnöke] / Lajos Mihály // Kárpátalja. – 2009. – március 27.
12. Popovics, Zs. Szól a zene, hajlik a tánc Péterfalván : [Pál L. a népzenei tábor szakmai vezetője] / Zsuzsanna Popovics // Kárpátalja. – 2002. – július 5.
13. Tóth, V. “Általmennék én a Tiszán” : [Pál L. a verseny kezdeményezője] / Viktor Tóth // Kárpáti Igaz Szó. – 2009. – április 11.

ЛИПЕНЬ: 18

ЮЛІАН ХИМИНЕЦЬ

100-річчя від дня народження громадсько-політичного діяча (1911–1994)

Народився 18 липня 1911 р. в с. Підгоряни біля Мукачева. Закінчив початкову школу, а у 1922 р. поступив до Мукачівської горожанської школи. У 1926 р. Ю. Химинець став студентом державної торговельної академії в Мукачеві, яка була щойно перенесена сюди з Ужгорода.

Директором академії був А. Штефан, чудовий педагог, організатор і людина української орієнтації. Юліан Химинець належить до когорти провідних громадсько-політичних діячів 30–90-х рр. ХХ ст. Доля його подібна до долі інших закарпатців, які народилися, вчилися, працювали у лоні різних держав, відтак змушені були емігрувати, зазнали чимало поневірянь по чужих землях, опинилися за океаном, де продовжували святу справу боротьби за незалежність України і дочекалися незалежності Української держави.

По закінченні академії за порадою професора Василя Чаплі Юліан з 1 грудня 1930 р. був зарахований на посаду секретаря торговельної академії. Влітку 1930 р. українська громадськість міста заснувала читальню “Просвіти”, і він проводив активну діяльність по збору коштів для сплати найму приміщення, в якому збиралися просвітяни Мукачева.

У кінці 1932 р. заснував ексекутивну ОУН Закарпаття, робота в якій була поділена на легальну частину – її очолював Степан Росоха, і конспіративну (мала політико-виховний напрям) – її провідником був Ю. Химинець. Незважаючи на те, що в національному житті на цей час вже багато зробила “Просвіта” і Учительська громада, у політичному плані справи просувалися повільно. Два роки напруженої праці дали плоди: на 1 липня 1934 р. вдалося організувати величний з’їзд української молоді в Мукачеві. Це був найбільший з’їзд молоді за всю історію Закарпаття (понад 10 тисяч учасників). Багато зусиль для успішного проведення з’їзду доклав Ю. Химинець – секретар організаційного комітету. На з’їзді було прийнято ухвалу “Закарпаття на нинішній день належить до Чехословаччини, але молодь Закарпаття не заважається ані на один момент прилучити його до українського материка Київ-Львів”.

Юліан Химинець брав також активну участь у знаменитому Всепросвітянському з’їзді в Ужгороді 17 жовтня 1937 р., залучивши чимало народовецької молоді краю.

У розпал національно-визвольних змагань, коли вже було чути гарячий подих політичних перемін, Ю. Химинець разом із дружиною Марією (зі славної української родини Кедюличів) виїхав у кінці 1938 р. до Праги, а у кінці вересня цього ж року – до Відня, де мав завдання створити закордонну групу сприяння Карпатської України. Тут він встановив зв’язки з Євгеном Скоцком – директором Української Пресової служби в Нью-Йорку, Юрієм Габовдою – провідником Української націоналістичної молоді в Америці, професором Миколою Беньом – членом проводу “Комітету оборони Карпатської України” та іншими. До групи 16 жовтня 1938 р. приєднався Іван Рогач – представник Української Національної оборони в Ужгороді.

Віденська група, керована Ю. Химинцем вела активну пропаганду української державності на Закарпатті, видавала інформаційний бюлетень, виступала по радіо, висилала меморандуми,

телеграми урядам Західної Європи і Японії з проханнями захистити кордони Закарпаття тощо, а також сприяла появі книжки Ореста Чемеринського “Карпатська Україна”, яка зробила добру справу для ознайомлення німецьких політичних кіл та зарубіжної громадськості з проблемами Закарпаття. О. Чемеринський був і автором програми дій на теренах Закарпаття під назвою “Платформа Закарпаття”, якою активно користувалася група Ю. Химинця (Закардонна делегація Карпатської України).

Ю. Химинець упродовж жовтня 1938 – березня 1939 рр. виконував доручення А. Волошина, збирав різні дані щодо ставлення західних держав до Підкарпатської Русі – Карпатської України тощо. Він був свідком і учасником радісних і трагічних подій, пов’язаних із проголошенням незалежності Карпатської України та її окупації гортіївською Угорщиною. 17 березня вранці був захоплений терористами, кинутий у тюрму в Тячеві, катований і тільки чудом врятувався і разом із письменником Уласом Самчуком повернувся до Хуста, звідки 29 березня 1939 р. добрався до Відня. Тут він став головою допомогового комітету для біженців із Закарпаття, переправивши до Праги і Братислави близько 900 осіб.

Залишившись за кордоном, Ю. Химинець став студентом Віденського університету, кілька разів (у Берліні та Австрії) був арештований гестапо, після війни опинився в Інсбруку, де став секретарем Українського допомогового комітету (головою комітету був відомий український письменник Іван Багряний), а дружина Юліана Марія – допомоговою референткою. Тут же закінчив свої університетські студії, захистив дисертацію на тему: “Форми організації більшовицького господарства у 1917–1946 рр.”, став доктором політології.

Аби не потрапити до рук енкаведистів, Ю. Химинець разом з дружиною змушений був емігрувати до США. 17 квітня 1943 р. працював робітником на фабриці і закінчив комерційний коледж, через 4 роки переселився до м. Елизабет, згодом – до Пассайку, а у 1944 р. – до м. Кергонксон. Відразу по переїзді в Америку Ю. Химинець активно включився в громадсько-культурне і політичне життя української діаспори. Самовіддано працював в “Рідній школі”, Українському Конгресовому Комітеті Америки, Земляцькому Карпатському Союзу, головою якого був декілька років. Зібрав серед земляків-закарпатців та вихідців з інших регіонів України

поважну суму на пам'ятник Тарасові Шевченку в Ужгороді, на розвиток Закарпатського об'єднання Товариства української мови ім. Т. Шевченка, надіслав цінні книжки для бібліотеки Закарпатського крайового товариства "Просвіта" тощо.

Ю. Химинець – автор чисельних публіцистичних статей в українській пресі Америки та трьох поважних книжок з історії Закарпаття.: "Мої спостереження із Закарпаття" (Нью-Йорк, 1984), "Закарпаття – земля Української держави" (Ужгород, 1991), "Тернистий шлях до України" (Ужгород, 1996), в яких висвітлено боротьбу закарпатців за волю, за своє національне ім'я і незалежну Українську державу.

Юліан Химинець у 1991 р., уперше через 52 роки після вимушеного покинення рідної землі, побував у Закарпатті, взяв участь у Міжнародній науковій конференції в Ужгороді, виступив з доповіддю, зустрівся з громадсько-культурними, політичними діячами і вченими Срібної Землі.

Помер 17 червня 1994 р. в м. Кергонксон, США.

ПАВЛО ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Химинець, Ю. Закарпаття – земля української держави : нотатки з історії Закарпаття / Ю. Химинець. – Ужгород : Карпати, 1991. – 144 с.
2. Химинець, Ю. Мої спостереження із Закарпаття / Ю. Химинець. – Нью-Йорк : Карпат. союз, 1984. – 189 с.
3. Химинець, Ю. Тернистий шлях до України / Ю. Химинець. – Ужгород : Гражда, 1996. – 396 с.

4. Божук, Г. Усе життя був вірним Україні : до 90-річчя від дня народж. Ю. Химинця : [громад.-політ. діяча укр. діаспори] / Ганна Божук // Календар "Просвіти" на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2001. – С. 139-141.
5. Дочинець, М. Химинець Юліан : громад.-політ. діяч (1911–1994) / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря // Дочинець, М. Енциклопедія Мукачєва в іменах / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря. – Мукачєво : Карпат. вежа, 2006. – С. 58-59. : портр.
6. Кучер, Т. Юліан Химинець – організатор ОУН в Закарпатті / Тарас Кучер // Науковий збірник товариства "Просвіта" в Ужгороді. – Річник IV (XVIII). – Ужгород, 2000. – С. 106-109.
7. Пагіря, В. Юліан Химинець : [громад.-політ. діяч] / Василь Пагіря // Пагіря, В. Закарпатці у діаспорі : нариси про закарпат. емігрантів / Василь Пагіря. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 10-11.

8. Поп, И. Химинец Юлиан : [публицист, полит. деятель] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2001. – С. 388.
9. Почесні члени товариства “Просвіта” : [в т. ч. Ю. Химинець] // Календар “Просвіти” на 1995. – Ужгород : МПП “Гражда”, 1995. – С. 36.
10. Токар, М. Ю. Химинець Юліан (1911–1994) : [громад.-політ. діяч] / М. Ю. Токар // Вони боронили Карпатську Україну : нариси історії нац.-визвол. боротьби закарпат. українців. – Ужгород : Карпати, 2002. – С. 529-530.
11. Удварі, І. Образчики з історії пудкарпатських Русинув : XVIII. ст.: Из-глядовання з історії культ. и языка / Иштван Удварі. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2000. – 340 с.
Зі змісту : [про Ю. Химинця]. – С. 34.
12. Федака, П. М. Химинець Юліан : [громад.-політ. діяч] / П. М. Федака // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 348-349. : фото.
13. Шпонтан, М. В пошану св. п. д-ра Ю. Химинця : [громад.-політ. діяч] / Михайло Шпонтан // Календар “Просвіти” на 1995 рік. – Ужгород : Гражда, 1995. – С. 119-120.
14. Юліан Химинець : [громад.-політ. діяч] // Бойки : вид. науково-культуролог. т-ва “Бойківщина”. – Дрогобич, 1999. – С. 143-144.

15. Федака, П. Шлях до Срібної України : (до 90-річчя народж. Ю. Химинця) / П. Федака // Просвіта. – 2001. – № 1 (серп.).

ЛИПЕНЬ: 28

БОРИС ОЛЕКСАНДРОВИЧ ГВАРДІОНОВ

85-річчя від дня народження книговидавця, літератора,
журналіста, заслуженого працівника культури України
(нар. 1926)

Його розповіді про теорію еволюції, проблеми народження Розуму можна слухати і дискутувати про них годинами, і кожного разу дивуєшся енциклопедичним знанням нашого колеги і його аналітичній здатності прискіпливо, педантично і послідовно вибудовувати свою модель авторського бачення проблем космології. З його оригінальними, нестандартними, новаторськими світоглядними думками, опублікованими у вітчизняній та російській пресі,

познайомилися сотні тисяч читачів, додаючи тим самим авторитету всьому нашому краю.

Він першим на Україні доніс до широкої громадськості неординарну ухвалу Парламентської Асамблеї Ради Європи, яка після тривалих дискусій заявила: у державних школах й інших навчальних закладах країн Європейського Союзу теорію еволюції належить вивчати як фундаментальну наукову теорію. І вже третій рік поспіль у школах Європи молода генерація ЄС виховується на основі світоглядного еволюційного вчення, котре передбачає виключення з навчальних програм міфів про божественне походження людини і світу.

Україна теж на всіх міжнародних зібраннях декларує своє прагнення бути європейською державою. І при цьому, зазначає наш співрозмовник, попри чіткі європейські стандарти у сфері виховання підростаючого покоління українських громадян, на рідних теренах жоден із високих посадовців, котрі визначають внутрішню політику держави, жодного разу не спромігся згадати – ні усно, ні письмово! – про рішення ПАРЄ. Зрештою, можемо тільки здогадуватися, чому.

І є у житті Бориса Олександровича Гвардіонова те, про що з ним можна говорити безкінечно: про народження книги. Підкреслювати і наголошувати, що він сьогодні у нашому краї найдосвідченіший книговидавець, не зайве хоча б тому, що молоді працівники двох чи й цілих трьох десятків задекларованих новонароджених видавництв краю уже можуть і не знати історії закарпатського книговидання. Та подеколи не дуже й прагнуть знати. А між тим, на цілому крайовому полі такого рівня організаторів, таких успішних менеджерів книговидавничих проектів, як Б. О. Гвардіонов, за всю історію після 1945 р. сьогодні можна виокремити в обіймі зовсім невеликий.

Він прийшов у “Карпати”, як і переважна більшість фахівців, після роботи в редакції газети. Не будемо деталізувати кроки його кар’єрного шляху. Тоді колектив, як прийнято казати, уже був на підйомі і презентував світу фотоальбоми про Закарпаття, які розходилися по СРСР сотнями тисяч примірників, представляючи регіон і вітчизняне мистецтво книги на ВДНГ у Києві і Москві, на виставках радянської книги у штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі, в НДР і Югославії, Угорщині і Словаччині, і які й сьогодні, через

десятки літ не соромно було б презентувати широкій аудиторії. Уже тоді до читача успішно йшла серія “Карпати”, котра, за свідченням фахівців, виховала не одне покоління молоді, адже до неї входила і українська класика XIX ст., і тодішня проза і поезія, що була пов’язана з нашим регіоном. Сотнями тисяч екземплярів виходили казки, пісні, коломийки, балади, пісенний фольклор Карпат. Уже тоді випускалися великими накладками спільні видання з видавництвами Угорщини, а пізніше і Східної Словаччини, Північної Осетії, Російської Федерації тощо.

Гвардіонов влився у видавничий екіпаж, де кожен мав свої чіткі функціональні обов’язки, потім у жовтні 1971 р. очолив його і сповідував усе ті ж принципи: робити усе професійно, на совість. Було за ким і було з ким звіряти видавничі орієнтири. Достатньо назвати тільки кілька редакторських імен: Василь Фесенко і Василь Басараб, Фелікс Кривін і Петро Скунець, Леонід Годований і Майя Свереняк, Омелян Довганич і Дмитро Федака, Янош Феші і Каміл Найпавер, Петро Часто й Ілля Сливка...

Він став директором “Карпат”, як сам себе заспокоював, на пару місяців, а вийшло – на понад 16 років. Шістьдесят п’ять кварталів поспіль видавництво успішно виконували виробничі плани. Ось про що зайве, здавалося б, деталізувати, то це про перехідні червоні прапори за мистецтво книги, високий художній і науковий рівень видань, про високий рівень рентабельності і прибутковості підприємства, завдяки чому усі без винятку члени колективу були забезпечені упорядкованим житлом, а книги “Карпат” здобували численні грамоти і дипломи, колектив же удостоївся Золотої Медалі Президії Верховної Ради України, відтак “Карпати” – ордена Дружби народів...

Так ось, тут ми з Борисом Олександровичем одностайні: за всієї переконливості архівних документів, які засвідчують початок родоводу “Карпат” 14 серпня 1945 р., сміємо стверджувати, що видавцями не народжуються. Ними, як і люди особистостями, – стають. Мова, зрозуміло, не стільки про пройдені і пережиті роки нині Всеукраїнського державного ордена Дружби народів видавництва “Карпати”, як про перших, а потім наступних, а відтак минулих і нинішніх наших колег, які повсякденною працею, світлим розумом і талантом у переважній більшості здатні не просто перетворювати рукопис у цілісний твір, а творити книгу, разом з автором завжди

зробити хай маленьке, але свято — головним чином, для вибагливого, прискіпливого і завжди бажаного читача.

При всьому цьому сухий статистичний показник — понад 4300 назв книг, які побачили світ у видавництві “Карпати” від часу його заснування, як на мене, практично дуже мало говорить широкому загалу про всі ті природні і рукотворні перевали, що їх доводилося і доводиться долати видавничому колективу, аби оті маленькі свята ставали регіональним чи й всеукраїнським літературним, естетичним й інтелектуальним явищем. Можливо, цьому широкому загалу і не обов’язково знати, ціною яких зусиль, нервів і суперечок народжується оте диво, яке ми звикли називати буденним словом “книжка”, а не, як не без іронії зауважив Борис Олександрович, продукт з ГМО. Можливо, і не обов’язково знати, з чиїх рук і на яких закордонних колекційних теренах загубилися уже згадані орден Дружби народів і Золота Медаль парламенту, що їх удостоєні “Карпати” за копітку, справді подвижницьку роботу...

Зрештою, усі видавці — подвижники.

Його біографія проста й зрозуміла. Б. О. Гвардіонов народився 28 липня 1926 р. у м. Дніпропетровську у робітничій родині. У 1933 р. пішов до школи, але середню освіту здобув тільки після війни і майже 6-річної служби в армії. У 1951 р. із срібною медаллю закінчив школу робітничої молоді в м. Ужгороді, у 1956 р. із відзнакою — філологічний факультет УжДУ. Працював у редакціях газет “Советское Закарпатье”, “Закарпатська правда”, з 1960 р. — редактором обласного книжково-газетного видавництва, реорганізованого у республіканське видавництво “Карпати”. Був старшим редактором, завідуючим редакцією, а з жовтня 1971 по травень 1988-го — директором видавництва. Автор цілого ряду книг нарисів про кращих трудівників краю, кількох сотень журналістських досліджень. Удостоєний орденів Трудового Червоного Прапора, “Знак пошани”, численних медалей, зокрема Міністерства культури і освіти Угорщини. Має звання “Отличник печати”, “Відмінник охорони природи Української РСР”, а у 1976 р. удостоєний почесного звання “Заслужений працівник культури України”.

Борис Олександрович залишається унікальним прикладом успішного літературного довголіття. Я не тільки про те, що, вийшовши на пенсію, він продовжив успішно працювати — провідним науковим редактором, відповідальним секретарем обласної

редакційної колегії Книги Пам'яті України (нині це регіональне відділення Пошуково-видавничого агентства). Унікальні книжкові історико-меморіальні серіали “Книга Пам'яті України. Закарпатська область” та “Книга Скорботи України. Закарпатська область”, які виходять у видавництві “Карпати” і які бережуть нашу з вами пам'ять, – це його успішно реалізований проект, який і сьогодні продовжується і про який сьогодні знають на усіх континентах, де вдячні нащадки чекають наступних томів.

Знати, що ти потрібен – у тому, мабуть, еліксир довголіття.

БОРИС КУШНІР

Джерельні приписи:

1. Гвардіонов, Б. Геологи : нарис : [про голов. геолога Закарпат. геолог. експедиції В. М. Зайцеву, майбут. лауреата Ленін. премії]. – Ужгород : Карпати, 1964.
2. Гвардіонов, Б. Гори усміхаються : нарис : [про засл. раціоналізатора України Г. Г. Ольшанського]. – Ужгород : Облас. газетно-кн. вид-во, 1962.
3. Гвардіонов, Б. О. Друг наш Ганна : [про бібл. працівника Г. Олексинину та актив б-ки с. Ільниця на Іршавщ.] / Борис Олександрович Гвардіонов. – Ужгород : Закарпат. облас. кн.-газет. вид-во, 1961. – 77 с.
4. Гвардіонов, Б. Зелені обрії : нарис : [про Героя Соціаліст. праці Ю. Ю. Піт-ру]. – Ужгород : Карпати, 1967.
5. Гвардіонов, Б. Люди трудової слави : герой Соціаліст. праці Ю. В. Лопатюк : нарис. – Ужгород : Карпати, 1970.
6. Гвардіонов, Б. Мріям назустріч : нарис : [про робітницю Хустської фетро-фільцевої фабрики М. К. Енеді]. – Ужгород : Облас. газетно-кн. вид-во, 1960.
7. Гвардіонов, Б. Щедрість серця – людям : нарис : [про головлікаря Драгів. дільн. лікарні О. П. Віцинського]. – Ужгород : Облас. газетно-кн. вид-во, 1963.

8. Гвардіонов, Б. Вперед – до мавпячих процесів?! / Б. Гвардіонов // Європа-центр. – 2004. – 5 черв. – С. 11.
9. Гвардіонов, Б. Гірська билиця / Борис Гвардіонов // Повернення до життя : нарис. – Ужгород : Карпати, 1969. – С. 51-58.

10. Гвардіонов, Б. Борис Гвардіонов: “Вічний двигун існує – це Всесвіт” : [розмову з ж-стом / вела М. Галас] / Борис Гвардіонов // Ужгород. – 2006. – 29 лип. – С. 12-13. : портр., фото.

11. Гвардіонов, Б. “Вічний двигун існує – це всесвіт” : [розмову з колиш. дир. вид-ва “Карпати” / вела М. Галас] / Борис Гвардіонов // Ужгород. – 2006. – 29 лип. – С. 12.
 12. Гвардіонов, Б. Гармонія Всесвіту: нескінченність унікальностей / Борис Гвардіонов // Демократ. Україна. – 2008. – 11 лип. – С. 22.
 13. Гвардіонов, Б. Жертвами Другої світової стало понад 100 тисяч закарпатців. Імена 85 тисяч з них увіковічено в обласних Книгах пам’яті і скорботи / Борис Гвардіонов // Новини Закарпаття. – 2009. – 20 черв. – С. 7.
 14. Гвардіонов, Б. ...І загадкова темна енергія, і таємничі суперструни... : дещо про новітні космолог. теорії / Борис Гвардіонов // Новини Закарпаття. – 2010. – 20 лют. – С. 17. : іл.
 15. Гвардіонов, Б. ...І рушив планетою Homo Sapiens : [про еволюцію Всесвіту] / Борис Гвардіонов // Новини Закарпаття. – 2002. – 20 лип. – С. 14.
 16. Гвардіонов, Б. Науковці-астрономи шукають нову Землю... : закарпат. ж-ст Б. Гвардіонов про розвиток косм. науки та позаземне життя : [інтерв’ю / вів В. Нитка] / Борис Гвардіонов // Закарпат. правда. – 2009. – 16-22 трав. – С. 5. : портр.
 17. Гвардіонов, Б. Пророцтво виявилось помилковим? : [про НЛО] / Борис Гвардіонов // Новини Закарпаття. – 2000. – 11 листоп. – С. 14.
- ***
18. Рудейчук, В. Заслужені працівники культури України : [в т. ч. Б. О. Гвардіонов] / В. Рудейчук, В. Сможаник // Рудейчук, В. Розвиток аматорського мистецтва Закарпаття / В. Рудейчук, В. Сможаник. – Перечин : ТУРпрес, 2008. – С. 149.
 19. Уральський, Л. В. Борис Олександрович Гвардіонов : [ж-ст, вид.] / Леонід Валентинович Уральський // Уральський, Л. В. Ентузіасти : твор. портр. засл. працівників культури України / Леонід Валентинович Уральський. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ ком. інформації, 1998. – С. 23-24. : портр.
- ***
20. Керечанин, В. ...І ніхто не забутий : вийшов друком II том історико-мемор. сер. “Книга Скорботи України. Закарпатська область” / В. Керечанин, Б. Гвардіонов // Новини Закарпаття. – 2005. – 12 лют. – С. 14.

ГАЛИНА МАЛИК
(КУРІЙ ГАЛИНА МИКОЛАЇВНА)

60-річчя від дня народження письменниці (нар. 1951)

Галина Малик відома як поетеса, прозаїк, драматург, перекладач (з російської, словацької, болгарської, угорської), редактор, громадський діяч. Але найбільше – як дитяча письменниця, авторка численних віршів і прозових творів.

Народилася 12 серпня 1951 р. у м. Бердянську Запорізької області – в сім'ї агронома і вчительки.

У старших класах віршувала російською мовою. 1963 р. родина переїхала до с. Середнє під Ужгородом. Перші вірші опубліковано у газеті “Закарпатська правда” (1967). Вищу освіту здобула 1980 р. на філологічному факультеті Ужгородського державного університету. 1980–1990 рр. – зав. відділом культури та мистецтва Закарпатської обласної наукової бібліотеки в м. Ужгороді. Далі – головний редактор видавництва “ХХІ вік”, головний редактор видавництва “Бокор”, головний редактор часопису для дітей “Віночок”, головний редактор видавництва “Закарпаття”, головний редактор закарпатської філії київського видавництва “Знання”. Член Національної Спілки письменників України з 1991 р. Заступник голови Асоціації творчих жінок Закарпаття “Нова форма”. Ініціатор видання серії антологій закарпатської літератури ХХ ст. (уклала том “Закарпатська література для дітей. ХХ ст.”). Творчість Галини Малик вивчається в загальноосвітній українській школі, її твори включено до ряду підручників та читанок.

Прозові твори та добірки віршів Галини Малик друкувались у місцевій пресі, всеукраїнських та закордонних часописах. У творчому доробку письменниці: книжки віршів для дітей “Страус річкою пливе” (1984), “Неслухняний дощик” (1989), “Королівство Ану” (1990), “Чергова” (1996), “Троку-Фроку-Брик” (1996), “Знає Вітя все на світі” (1998), “Незвичайна книжка” (2009). Книжки прози: “Як сонечко крапочки загубило” (1996), “Пантлик і Фузя купують годинника” (1996), “Сміятися заборонено” (2005), “Як ти народився” (2008), “Для чого потрібні тато й мама” (2008), “Чому я дівчинка?” (2008), “Чому я хлопчик?” (2008). Три книжки-іграшки з ігровими завданнями про клоунів Пантлика і Фузю (1989, 1990,

1998). Книжки коміксів “Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії” (1989), “Пригоди Іванка і Беркутка” (1990), “Чорний Маг і Зачароване місто” (1994). Біблійне оповідання для дітей “Великдень” (2003). Уперше в Україні переклала українською мовою Даниїла Хамса – “Я тепер автомобіль” (1994). Повісті-казки “Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії” (1990), “Подорож до країни сяк-таків” (1997), “Злочинці з паралельного світу” (2001), “Злочинці з паралельного світу-2” (2003), “Вуйко Йой і Лишиня” (2007), “Принцеса Мішель і король Грифаїни” (українською та російською мовами, 2008), “Мандри та подвиги хитромудрого лицаря Горчика, його банкносеця Третього Зайвого та красуні Каролі” (2009), “Третя подорож Алі” (2009). (Повість “В стране Недо-недо” опубліковано російською, англійською, угорською, іспанською, італійською, німецькою, французькою мовами. Повість “Злочинці з паралельного світу” опубліковано білоруською мовою).

Лауреат премії журналу “Перець” за кращі вірші для дітей за 1987 р.; премії ім. Олександра Копиленка (1988); обласного конкурсу “Від Кирила та Мефодія – до наших днів” у номінації “Література для дітей” (2000); Першої премії Міжнародної книжкової ярмарки у м. Києві “Книжковий сад”, номінація “Світ дитини” за книжку “Злочинці з паралельного світу” (2002); книжкової виставки “Ужгородський книжковий Миколай” у номінації “Найрезонансніший автор року” (2002); премії ім. Лесі Українки (2003); спеціальний диплом Міжнародної книжкової ярмарки у м. Києві “Книжковий сад” за книжку “Злочинці з паралельного світу-2” (2004), премії ім. Ф. Потушняка.

Дещо особібно у творчості Галини Малик стоїть сонетна поема “Мій Срібний Князю...” (2001), котра в анкеті критиків київського часопису “Слово і час” названа в числі кращих книжок 2002 р. (Слово і час. – 2003. – № 6. – С. 35.). До неї входять два нонети – запропонована автором назва усічених вінків сонетів, що складаються з дев’яти віршів, – а також дванадцять окремих сонетів. Загалом для сонетарію Г. Малик притаманні максимальний драматизм і динамізм, діалогічність.

Для творчості письменниці характерне обігрування і “анатомування” слів, творення okazіоналізмів (“ховатий”, “навчата”, “вихвалята”), несподівані рими, напружений, динамічний ритм, задекорувати інтонації, яскрава, екзотична образність, мультиплікаційні

прийоми у побудові сюжету. Часто обігрується яскрава монорима (“муха – капелюха – вуха” або “шиньйон – шампіньйон – котильйон – бульйон – медальйон”). Сміливість у зображенні темних сторін повсякденної дійсності поєднується з життєстверджуючими настроями, що особливо приваблює юного читача.

Короткі вірші для дітей сповнені ударної енергетики, котра буквально причаровує малюків, мов дудочка шуролова. Вірші максимально ритмізовані, що досягається дієслівними римами, коротким рядком. В основі простенької фабули обов’язково лежить якийсь конфлікт – така собі стиснута пружинка, котра буквально вистрілює упродовж вірша. Своєю художньою тканиною ці твори найбільше нагадують лічилки або ж речівки. Це особливий світ, де не ходять – лишень бігають і скачуть, де не говорять, а кричать, де своя надзвичайно барвиста естетика, своя фізика (практична відсутність земного тяжіння), своя логіка (така собі салатна – усе перемішано-переплутано, вивернуто навиворіт і щедро заправлено авторським гумором).

У поетичному лексиконі Галини Малик домінують дієслова й іменники, які вона вважає головними героями творів для дітлахів. Авторка вважає, що для найменших читачів, у яких ще немає великого словарного запасу і стійкої фіксації уваги, потрібні короткі твори з елементами гри і дидактики. І звичайно, книжка має бути яскравою, з виразними малюнками.

Для її віршів характерні персоніфікація, одухотворення неживих предметів, обігрування на рівні дитячої свідомості прадавніх анімістичних схем, про які діти ще не знають, але котрі все ж живуть десь у глибинах їхньої спадкової пам’яті. Тому тут у будинку болить голова від дитячого вередування.

Проте поетеса іде ще далі, наділяє душею і ледве не тілом навіть певні абстракції чи психологічні комплекси тих же своїх юних персонажів – так у неї з’являється звір БОЯГУЗЬ і звір НЕ-ЗНАЮ-ДЕ.

Натомість мала проза Галини Малик – це суцільні деталі. Якщо ранець – то з наклейкою “Хеві метал”. Це знову ж таки гра з окремими предметами, кожен з яких перетворюється на актора певної моновистави. Для цих новелок-анекдотів характерні постійні польоти уві сні і наяву, контакти і взаємопроникнення людського, тваринного, космічного (НЛО) і казкового світів, перетворення

усього на все. Це всесвіт, у якому зміст домінує, зате форма абсолютно відносна – як у дитячій грі, де одна палиця може виконувати сотню ролей. Тут Бабу-Ягу можна уїсти одним-єдиним мудрим терміном – зовсім як вчительку. Взагалі, персонажі Галини Малик – це дітлахи комп’ютерної, мультимедійної доби, котрі спершу освоюють клавіатуру компа, а вже потім вивчають табличку множення (якщо вивчають її взагалі).

Тому Галина Малик є письменницею для нового, великою мірою ще незрозумілого покоління, чії риси ледь-ледь проявляються – як колись проявлявся знімок у вже застарілому фотопроекторі.

Оскільки письменниця любить наділяти своїх сатиричних персонажів іменами, прізвищами чи принаймні добре впізнаваними рисами широко відомих в області і в Україні людей, це надає її жартам особливий шарм і в очах дорослого читача.

Казки-повісті Галини Малик будуються здебільшого за кумулятивним принципом, ланцюжком, коли один поворот сюжету неминуче-несподівано тягне за собою наступний, той – третій і так далі: мишка за кішку, кішка за Жучку, Жучка за внучку... Для великих прозових форм Галини Малик характерне обігрування традиційних, уже квазі-фольклорних сюжетів, подання їх у несподіваному ракурсі, перелицьованими по-своєму. Найбільше це стосується “Пригод Алі в країні Недоладії”. Шлях повісті до читача був на диво щасливим – її одразу почав друкувати “Барвінок”, а поки вона там півроку публікувалася, її помітили у видавництві “Веселка”. Редакція ігрових видань випустила однойменний комікс. Помітив і московський журнал “Миша”, а він тоді видавався на закордон сімома мовами.

Найбільш резонансною і “олауреаченою” є дилогія (котра обіцяє перерости у трилогію) “Злочинці з паралельного світу” – про пригоди сучасного безпритульного хлопчика і його друзів – міських тварин. Це породження тієї етики і естетики, котра формується сучасними спальними районами Ужгорода (в одному з яких живе й авторка) з їхніми численними побутовими, соціальними і моральними проблемами. Її персонажами стали нахабний кіт Рата, егоїстичний хом’як Хомка, елегантна коллі Доллі, а також бомжі, міліціонери, мери, продавці, лікарі. Якщо у першій книжці дилогії ідеться переважно про міські негаразди, то у другій, де фігурує Чорнобильська зона – про загальнодержавні, національні.

Особливо плідним для письменниці став 2009 р., коли експерти XI Всеукраїнського рейтингу “Книга року” визнали її одним із найактивніших авторів року за вихід чотирьох книжок у різних видавництвах, і присудили перші три місця в номінації “Дитяче свято” трьом її книжкам: “Принцесі Мішель...”, “Мандрям і подвигам лицаря Горчика” та “Незвичайній книжці”.

Серед інших новинок Галини Малик останніх років – серія книжок “Книжки для малечі про дорослі речі”. Вперше в Україні з’явилися подібні пізнавальні книжки для найменших – 3-4 річних “чомучок”: “Як я народився”, “Чому я хлопчик?”, “Чому я дівчинка?”, “Для чого потрібні тато й мама”.

Казкова історія “Принцеса Мішель і король Грифаїни” певною мірою продовжує тематику згадуваної серії, адже вона про те, як чудово бути Дівчинкою, про пізнання самого себе, самоідентифікацію. І про те, що на Вчинок здатні не лише “качки” (від сленгового слова “качок”), а й “ботаніки”, які, на жаль, зараз не користуються популярністю у дитячому середовищі.

Також Галина Малик авторка інтерактивних аудіокнижок з мобільними розвагами. Це розробки, вперше здійснені в Україні львівською студією “Румбамбар” разом з вінницьким видавництвом “Теза”. Аудіозапис книжок робили актори театру. Ігри розроблені за сюжетами повістей Галини Малик. І це не агресивні “стрілялки”, а спокійні розвиваючі ігри – розмальовки, аркади, пазли, “знайди різницю”, “розстав речі на місця” і т. п.

Великий резонанс викликала казкова повість Г. Малик “Вуйко Йой і Лишиня” про пригоди лісовичка і його друга – цвіркуна Лишині в ужгородському скансені. Друга частина вуйкових пригод, яка зветься “Страшна Велика Кука”, видрукована у журналі “Барвінок”. Зараз письменниця пише третю книжку про Вуйка – “Вуйко Йой і Шкутильга”. Проза Г. Малик – принципово урбаністична, що особливо потрібно для переважно аграрного Закарпаття і вже практично всуціль сільської української літератури для дітей.

Надзвичайно сильною у творчості Г. Малик є сатирична складова. Найчастіше саме сатира породжує фабулу-конфлікт, а та цілком природно виливається у сюжет. Наскрізною темою-образом усієї творчості Г. Малик є дорога як спосіб життя, тимчасова неприкаяність персонажів і настійний пошук ними дому. Це життя у стилі клоунади, ескапади, постійного епатажу, з дулею у кишені, життя-опір.

Проте найголовнішим вектором творчості Галини Малик є життєствердження, незнищений оптимізм, прагнення переграти все на краще тут і негайно – зразу у своїх текстах, бажання заразити поцейбічну реальність позитивом створеного авторкою віртуального, паралельного світу, перекачати з текстів у життя максимум добра, тепла, світла, зігріти його енергетикою власної креативної натури. Найвищою цінністю у її творах виступає людське життя – нелогічне, антиномічне, не причесане, беззахисне і всемогутнє водночас. Це (а також незмінна іронія) ріднить її з постмодерністами, а м'який дидактизм і віра у гармонійність світу – з нашим фольклором. Творчість Галини Малик виступає для її найменших читачів своєрідними містком від рідної усної народної творчості до майбутнього знайомства із сучасною “дорослою” прозою.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Малик, Г. Вуйко Йой і Лишиня / Галина Малик. – К. : Грані-Т, 2007. – 112 с.
2. Малик, Г. Для чого потрібні тато й мама? / Галина Малик. – К. : Книжковий хмарочос, 2008. – 16 с.
3. Малик, Г. Злочинці з паралельного світу / Галина Малик ; худож. С. Храпов. – Вінниця : Теза, 2008. – 224 с. : іл.
4. Малик, Г. Злочинці з паралельного світу–2 / Галина Малик. – Львів : Світ, 2003. – 96 с.
5. Малик, Г. Мандри та подвиги хитромудрого лицаря Горчика, його банконосця Третього Зайвого та красуні Каролі / Галина Малик. – Львів : Аверс, 2009. – 64 с.
6. Малик, Г. М. Мій срібний князю... : сонетна поема-монолог / Галина Миколаївна Малик ; вступ. ст. Т. Ліхтей. – Ужгород : Закарпаття, 2002. – 60 с. : іл.
7. Малик, Г. М. Незвичайна книжка каже сіра мишка для хлопців і дівчаток а це її початок! / Галина Миколаївна Малик ; худож. О. Долгош. – Ужгород : Карпати, 2009. – 32 с. : кол. іл.
8. Малик, Г. Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії : повість-казка / Галина Малик ; ред. Н.П. Артеменко; худож. А. Фролов, Л. Шевченко. – К. : Веселка, 1990. – 93 с.
9. Малик, Г. Подорож Алі до країни сяк-таків / Галина Малик. – Вінниця : Теза ; К. : Соняшник, 2005. – 128 с.
10. Малик, Г. Пригоди в зачарованому місті / Галина Малик ; худож. Л. Корж-Радько. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. – 48 с. : іл.

11. Малик, Г. Принцеса Мішель і король Грифаїни / Галина Малик. – К. : Книжковий хмарочос, 2008. – 64 с.
12. Малик, Г. Страус річкою пливе / Галина Малик. – К. : Веселка, 1984. – 16 с.
13. Малик, Г. Третя подорож Алі / Галина Малик. – Вінниця : Теза, 2009. – 164 с.
14. Малик, Г. Чому я дівчинка? / Галина Малик. – К. : Книжковий хмарочос, 2008. – 16 с.
15. Малик, Г. Чому я хлопчик? / Галина Малик. – К. : Книжковий хмарочос, 2008. – 16 с.
16. Малик, Г. М. Чорний маг і зачароване місто : комікс / Галина Миколаївна Малик ; ред. Г. М. Курій ; худож. А. Ю. Гойда. – Ужгород : Закарпаття, 1994. – 18 с. : іл.
17. Малик, Г. Як ти народився / Галина Малик. – К. : Книжковий хмарочос, 2008. – 16 с.

18. Закарпатська література для дітей. XX століття : антол. / упорядкув., передм. та підгот. текстів Г. Малик ; худож. оформ. О. І. Долгош. – Ужгород : Закарпаття, 2004. – 592 с.

19. Хармс, Д. Я тепер автомобіль / Даніїл Хармс ; пер. з рос. та вступ. сл. Г. Малик. – К. : Веселка, 1994. – 24 с.

20. Малик, Г. Мода на книжку : [розмову із учасн. Міжнар. форуму видавців у м. Львові та співорганізатором “Книжкого Миколаю” / вів О. Лобода] / Галина Малик // Ужгород. – 2009. – 19 верес. – С. 12.
21. Малик, Г. Розмова в Ужгороді : [інтерв'ю з письм. / вів М. Бобак] / Галина Малик // Веселка (ЧССР). – 1988. – № 8. – С. 2.

22. Вісіцька, Т. Малик Галина Миколаївна : [поетеса, прозаїк] / Таміла Вісіцька // Вісіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Вісіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 182-192. : портр.
23. Супруненко, К. Новаторство у творчості дитячої письменниці Закарпаття Галини Малик / Катерина Супруненко // Жінки-українки та їх роль у розвитку науки, літератури, мистецтва : зб. метод. розробок та наук. дослідж. вчителів та учнів гімназії м. Ужгорода. – Ужгород : Гражда. – 2001. – С. 56-62.
24. Федака, С. Галина Малик : [поетеса, прозаїк, драматург] / Сергій Федака // Письменники Срібної Землі : до 60-річчя Закарпат. орг. Нац. спілки письм. України / упорядкув., передм. П. М. Ходанича. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2006. – С. 558-564. : портр.

25. Хланта, І. В. Галина Малик : поетеса, прозаїк / Іван Васильович Хланта // Хланта, І. В. Літературне Закарпаття у XX столітті : біобібліограф. покажч. / Іван Васильович Хланта. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 414-416. : портр.

26. Ликович, І. Закарпатці на книжковому дитячому ярмарку у Львові : О. Гаврош відкривав найбільшу Львів. книгарню, а Г. Малик запишуть на аудіодиск / Ірися Ликович // Старий Замок. Паланок. – 2008. – 15-21 трав. – С. 2.
27. Нейметі, М. “Чудова сімка” Галини Малик : дит. письм. повернулася з перемогою із “Книжки року” : [премія Г. Малик за кн.: “Мандрі та подвиги лицаря Горчика”, “Незвичайна книжка” та “Принцеса Мішель і король Грифаїни”] / Мар’яна Нейметі // Новини Закарпаття. – 2010. – 13 лют. – С. 3.
28. Повх, Л. Де хлопчик і пес ідуть завжди поруч : світ реаліст. казки Г. Малик : [про кн. “Злочинці з паралельного світу” (Львів : Світ, 2001)] / Лідія Повх // Срібна Земля. – 2002. – 3 серп. – С. 13.
29. Читальник, М. Бенефіс Галини Малик : 15 кращих закарпат. кн. за версією Всеукр. рейтингу “Книжка року–2009” / Микола Читальник // Старий Замок. Паланок. – 2010. – 25 лют. - 3 берез. – С. 3.
30. Чужа, О. Українські письменники презентувалися у Словаччині : [Г. Малик та О. Гаврош у м. Свидник] / Оксана Чужа // Фест. – 2010. – 24-30 черв. – С. 3.

СЕРПЕНЬ: 13

СВІТЛАНА НУЦІЇВНА СТЕГНЕЙ

**50-річчя від дня народження заслуженого працівника
культури України (нар. 1961)**

У серпні 2011 р. виповнюється 50 років з дня народження заслуженому працівнику культури України, відміннику освіти України, дипломанту міжнародного конкурсу, директору Ужгородського державного музичного училища ім. Д. Є. Задора Світлані Нуціївні Стегней.

Світлана Нуціївна народилась 13 серпня 1961 р. у с. Червеново Мукачівського району. У 1980 р. закінчила Ужгородське музичне училище по класу баяна у викладача Рошаківського А. М., у 1985 р. – Київський державний інститут культури, у 1992 р. – Львів-

ську державну консерваторію ім. М. В. Лисенка (клас баяна – проф. Оберюхтін М. Д., клас диригування – проф. Геринович О. О.).

З 1985 р. С. Н. Стегней – викладач по класу баяна в Ужгородському училищі культури, з 1991 р. – викладач та керівник оркестру народних інструментів Ужгородського державного музичного училища. Дипломант 1-го Міжнародного конкурсу виконавців на народних інструментах ім. Шендєрьова (м.Владивосток, Росія, 1997), заслужений працівник культури України (1996), відмінник освіти України (1998).

З 2000 р. – директор Ужгородського державного музичного училища ім. Д. Задора. За вагомий особистий внесок у забезпечення розвитку освіти і багаторічну сумлінну працю у листопаді 2006 р. нагороджена Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

За роки роботи в Ужгородському державному музичному училищі ім. Д. Є. Задора з 1991 р. С. Н. Стегней зарекомендувала себе як високопрофесійний фахівець, вмілий організатор, людина високої ерудиції та великої відповідальності за доручену справу.

З 1991 р. Світлана Нуціївна керує оркестром народних інструментів, який досяг значних творчих результатів. Про це свідчать велика кількість слухачів на концертах та висока оцінка високопрофесійних фахівців. Оркестр народних інструментів та ансамбль народних інструментів під керуванням Стегней С. Н. здобули звання дипломанта на Першому Міжнародному конкурсі виконавців на народних інструментах ім. Г. Шендєрьова у м. Владивосток (Росія), а Стегней С. Н. отримала звання дипломанта як диригент. У 2007 р. оркестр народних інструментів під керуванням С. Стегней отримав I місце на I-му Всеукраїнському конкурсі виконавців на народних інструментах ім. Анатолія Онуфрієнка в м. Дрогобич, а в 2010 р. – II місце на міжнародному конкурсі “Perpetuum mobile” в м. Дрогобич.

Перебуваючи на посаді директора Ужгородського державного музичного училища ім. Д. Є. Задора, Стегней Світлана Нуціївна зарекомендувала себе як високопрофесійний фахівець, вмілий організатор та керівник, зуміла вивести навчальний заклад на високі показники навчально-виховного процесу, досягла помітного зміцнення матеріальної бази.

Як голова обласного методичного об’єднання викладачів Стегней С. Н. постійно організовує методичну та профорієнтаційну

роботу серед викладачів та учнів ДМШ і ДШМ Закарпатської області.

Вона доклала значних зусиль для покращення матеріальної бази училища, забезпечення творчої атмосфери в колективі, постійного зростання професійної майстерності педагогічного колективу, тісного взаємозв'язку всіх ланок в роботі як училищі, так і за його межами, виводячи училище на передові позиції в розвитку професійної музичної культури Закарпаття.

Активна робота директора сприяє поїздкам викладачів та студентів на міжнародні, всеукраїнські, регіональні конкурси та фестивалі.

Світлана Нуцїївна Стегней виконує значну громадську роботу, зокрема є головою Закарпатського обласного відділення Національної Всеукраїнської музичної спілки, яка активно займається концертною та музично-просвітницькою діяльністю.

За високий професіоналізм, багаторічну сумлінну працю, вагомий особистий внесок у справу естетичного виховання молоді, значні заслуги у соціально-економічному розвитку області, активну пропаганду музичного мистецтва, високі показники у роботі Світлана Нуцїївна неодноразово нагороджувалась Почесними Грамотами Міністерства культури та туризму України, ЦК профспілки працівників культури, Почесними Грамотами та подяками Закарпатської обласної державної адміністрації, Закарпатської обласної ради та управлінням культури Закарпатської ОДА .

З 2001 навчального року на базі музичного училища завдяки ініціативі та великій підготовчій роботі С. Н. Стегней відкритий Ужгородський заочний факультет Донецької державної музичної академії ім. С. С. Прокоф'єва. Створення та існування підрозділу такого типу обумовлене необхідністю підготовки на Закарпатті фахівців-музикантів вищої кваліфікації з напрямку 0202 "Мистецтво".

ВІКТОР ТЕЛИЧКО

Джерельні приписи:

1. Стегней, С. Дорогі учасники конкурсу та прихильники фортепіанного виконавського мистецтва! = Dear participants of competition and lovers of the piano performance! : [побажання перемоги учасн. конкурсу] / Світлана Стегней // II Міжнародний конкурс юних піаністів Анатолія Затїна = II International competition Anatoly Zatin for young pianists / відп. за вип. О. Кухарська. – Ужгород : Ліра, 2000. – С. 6. : фото.

2. Вісіцька, Т. Стегней Світлана Нуціївна : [працівник культури] / Таміла Вісіцька // Вісіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Вісіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 310. : портр.
3. Рудейчук, В. Заслужені працівники культури України : [в т. ч. С. Н. Стегней] / В. Рудейчук, В. Сможаник // Рудейчук, В. Розвиток аматорського мистецтва Закарпаття / В. Рудейчук, В. Сможаник. – Перечин : ТУРпрес, 2008. – С. 150.
4. Стегней Світлана Нуціївна : [засл. працівник культури України] // Хто є хто. Закарпаття : презентац. зб. – Вип. 3 / авт.-упоряд. В. В. Болгов. – К., 2006. – С. 55. : портр.
5. Уральський, Л. В. Світлана Нуціївна Стегней : [музикант-викон.] / Леонід Валентинович Уральський // Уральський, Л. В. Ентузіаста : твор. портр. засл. працівників культури України / Леонід Валентинович Уральський. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ ком. інформації, 1998. – С. 67-68. : портр.

СЕРПЕНЬ: 15

АНТОН МИКОЛАЙОВИЧ ЗАЛЕСЬКИЙ

**75-річчя від дня народження мовознавця, славіста
(1936–1989)**

Залеський Антон Миколайович народився 15 серпня 1936 р. в с. Доброволі (тепер Збаразького р-ну Тернопільської області), а помер 9 лютого 1989 р. в м. Києві, де й похований. У наукових колах знаний як мовознавець. Коло його наукових зацікавлень – українська живорозмовна та літературна мова.

А. М. Залеський у 1959 р. закінчив Львівський університет за фахом українського філолога. З 1969 р. кандидат філологічних наук. З 1968 р. працював в Інституті мовознавства АН УРСР спочатку на посаді молодшого, а з 1974 р. – на посаді старшого наукового співробітника.

Науковий доробок А. М. Залеського кількісно невеликий, але вартісно доволі значний. Він автор монографії “Вокалізм південно-західних говорів української мови” (1973), цілої низки наукових розвідок, як-от: “З історії українського вокалізму” (1968), “Про

конвергенцію давніх *ы, *і в південно-західних говорах української мови” (1970), “Подовжені приголосні у фонологічній і морфологічній системах української мови” (1980), “Причини ствердіння шиплячих в українській мові” (1982), “Основні аспекти типологічного дослідження фонологічної системи українських говорів” (1983), “Функціональний статус шиплячих у говорах північного наріччя української мови” (1985), “Реконструкція послідовності етапів ствердіння шиплячих в українській мові” (1988), “Замінне подовження голосних в українській мові” (1988), “Говори Київського Полісся” (1989), “Діалектне розмаїття української мови” (1990) та деяких інших. Під керівництвом А. М. Залеського укладено, зокрема, хрестоматію “Говори української мови. Збірник текстів” (1977). Він також співавтор і один із редакторів “Атласу української мови” (тт. 1-3, 1984–2001) та “Общеславянского лингвистического атласа” (вст. випуск, 1978; в. 1, 1988; в. 2а. і 2б., обидва – 1990).

МИХАЙЛО СЮСЬКО

Джерельні приписки:

1. Залеський, А. М. Вокалізм південно-західних говорів української мови / А. М. Залеський. – К. : Наук. думка, 1973. – 155 с.

2. Залеський, А. М. Ареальна і структурно-семантична характеристика назв знарядь для обробки льону й конопель в українських говорах / А. М. Залеський // Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови : тези. доп. / М-во вищої і серед. спец. освіти УРСР, Ужгород. держ. ун-т, Акад. наук УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. – Ужгород, 1978. – С. 24-27.
3. Залеський, А. М. Діалектна основа фонологічної системи сучасної української літературної мови / А. М. Залеський // Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами. – К. : Наук. думка, 1977. – С. 50-96.
4. Тексти, записані А. Залеським // Українські закарпатські говірки : тексти / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; упоряд. О. Ф. Мигилинець, О. Д. Пискач. – Ужгород : Ліра, 2004. – С. 275-291.

5. Антін Миколайович Залеський : (1936–1989) : [відомий укр. мовознавець, славіст] // Українські закарпатські говірки : тексти / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; упоряд. О. Ф. Мигилинець, О. Д. Пискач. – Ужгород : Ліра, 2004. – С. 273-274. : портр.

6. Складенко, В. Г. Залеський Антін Миколайович / В. Г. Складенко // Українська мова : енцикл. – Вид. друге, виправл. і доповн. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 192.
7. Юсип-Якимович, Ю. В. Ономастопетика українських говорів Карпат: семантична, фонетична, словотвірна структура та похідність ономастопів : моногр. / Юлія Василівна Юсип-Якимович ; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. мови. – Ужгород : Гражда, 2007. – 260 с.
Зі змісту: [про А. М. Залеського]. – С. 54-55, 227-228.

СЕРПЕНЬ: 21

НАТАЛІЯ ДМИТРІВНА ВИСІЧ

60-річчя від дня народження солістки-органістки
Закарпатської обласної філармонії, заслуженої артистки
України (нар. 1951)

Висіч Наталія Дмитрівна народилася в м. Мукачеві Закарпатської області 21 серпня 1951 р. в сім'ї службовців. Батько – Дмитро Васильович Висіч та мати – Євдокія Іванівна Висіч багато уваги приділяли естетичному вихованню обох своїх дітей, тож не випадково і Наталія, і її старший брат Андрій по завершенні навчання у Мукачівській музичній школі (клас фортепіано у викладача Шапран Л. Л.) подались до Ужгорода для продовження вдосконалення майстерності виконавців. На той час в стінах Ужгородського державного музичного училища працював один із найвидатніших закарпатських композиторів, заслужений діяч мистецтв України Степан Мартон і юній Наталії пощастило стати не тільки студенткою фортепіанного відділу цього закладу (викладач Валковська М. С.), але й навчатись по органу у самого маестро (1966–1970 рр.). Саме ця зустріч стала однією із найбільш визначальних у житті Наталії Висіч.

З часом Наталія вступає на навчання до Київської державної консерваторії (1970–1975 рр.). Її основною спеціалізацією стає фортепіано у класі професора Снегірьова А. М. З приїздом до цього навчального закладу відомого органіста професора Котляревського А. Н., за ініціативи та сприяння якого тут були побудовані два органи, у консерваторії було оголошено набір до органного класу. Після прослуховування професор запропонував Наталії писати заяву на

дві спеціальності. Так Наталія Висіч стає студенткою першого в Україні органного класу. Згодом вона продовжує своє вдосконалення в аспірантурі при Київській державній консерваторії, клас проф. Котляревського А. Н. (орган, 1982–1984 рр.) та на асистентурі-стажуванні при Московській державній консерваторії, клас проф. Ройзмана Л. І. (орган, 1985–1987 рр.).

По завершенні навчання Наталія Дмитрівна подалася дарувати своє мистецтво у Черкаси, де формує клас органістів у Черкаському музичному училищі (1975–1978 рр.). Однак, її несамовито тягнуло додому і доля вкотре посміхнулася органістці: в 1974 р. розпочалось встановлення органу у великому залі Закарпатської обласної філармонії. Отож, з 1978 р. і до сьогодні Наталія Висіч працює солісткою-органісткою філармонії в Ужгороді.

Свого часу їй довелося об'їхати з концертами практично півсвіту – вся Росія, Урал, Прибалтика, Середня Азія, країни Центральної та Західної Європи. Наталія Дмитрівна є частим гостем на міжнародних фестивалях, серед інших: “Золота осінь” 1985–1990 рр. (м. Київ); “Білі ночі” 1990 р. (м. Санкт-Петербург); “Янтарне узбережжя” 1990 р. (м. Калінінград); “Празька весна” 1991 р. (Чехія); “Київ музик фест” 2004 р.; “Музика в монастирських мурах” 2006 р. (м. Вінниця); м. Бардєєв 1993 р. (Чехія); м. Егер 1994 р. (Угорщина); м. Кошіце 1994–1998 рр. (Словаччина); м. Дармштадт 1995 р. (Німеччина). Вона неодноразово стає дипломанткою та лауреаткою республіканських й міжнародних конкурсів: м. Легніце (Польща, 1988 р.), м. Кошіце (Словаччина, 1986 р.), м. Шпаєр (Німеччина, 1995 р.), м. Страсбург (Франція, 1995 р.), м. Київ (Україна, 1978 р.).

Н. Висіч володіє величезним концертним репертуаром, до якого входять шедеври світової класичної органної музики та кращі органні твори сучасних українських і зарубіжних композиторів. За час своєї кар’єри вона успішно співпрацювала з видатними органістами та диригентами сучасності, зокрема, з Б. Руденко, О. Басистюк, Б. Которовичем, П. Полухіним, Г. Вазіним, А. Шаровим, Р. Філіпчуком, Р. Коффманом та ін. На обласній сцені Наталія Дмитрівна часто виступає з симфонічним чи камерним оркестрами філармонії, кращими вокалістами та інструменталістами нашого краю. За високу виконавську майстерність у 1994 р. Наталія Висіч була удостоєна звання “Заслужений артист України”. У 2005 р. за

концертну програму “Спогади про майбутнє” вона відзначена обласною премією ім. Д. Задора.

Поряд з виконавською діяльністю Наталія Дмитрівна з великим натхненням передає таємниці свого ремесла молодому поколінню. І тут вона ламає стереотипи, бо у неї наймолодші починають навчатись грі на органі вже з шести років. Та й узагалі, аналогів таких дитячих органних студій ні в Україні, ні у країнах ближнього зарубіжжя немає. Серед її учнів є вже і студенти вищих навчальних закладів по органу, і лауреати міжнародних конкурсів.

Останні роки стали багатими на здійснення давніх мрій Наталії Висіч. У співпраці з дирекцією Ужгородського державного музичного училища ім. Д. Задора вдалося відновити органний клас у стінах цього навчального закладу (з 2006 р.). А у 2008 р. здійснилась ще одна: її ініціатива знайшла порозуміння у дирекції філармонії та підтримку обласного управління культури. І ось у жовтні було проведено перший міжнародний молодіжний органний фестиваль, який символічно відкрила одна з кращих її учениць.

ОКСАНА ГРЕНЕВИЧ

Джерельні приписи:

1. Висіч, Н. Вічність звучання органу... Або Наталія Висіч про свою одержимість та нашу духовність : [інтерв'ю з органісткою, засл. арт. України / вела Інна Коцюбинська] / Наталія Висіч // Закарпат. правда. – 2006. – 16-22 груд. – С. 14.
2. Висіч, Н. “Органна музика ніколи себе не вичерпає” : [інтерв'ю з солісткою облас. філармонії, засл. арт. України / вела Л. Суботіна] / Наталія Висіч // Неділя. – 2007. – 20-26 січ. – С. 8а.
3. Висіч, Н. Органна пані : [інтерв'ю із ужгород. органісткою / вела А. Хаятова] / Наталія Висіч // Світ Карпат. – 2009. – № 17. – С. 24. : фото.

4. Висіцька, Т. Висіч Наталія Дмитрівна : [музикант] / Таміла Висіцька // Висіцька, Т. Жіночі постаті в історії Закарпаття : Кн. 1 : Наука, культура, мистецтво : біо-бібліограф. довід. / Таміла Висіцька. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2004. – С. 59-60. : портр.
5. Дочинець, М. Висіч Наталія : музикант / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря // Дочинець, М. Енциклопедія в іменах / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 125. : портр.
6. Закарпатська обласна філармонія = Transcarpathian Regional Philharmonic Society / М-во культури і туризму України, Упр. культури Закарпат. облдержадмін. – Ужгород : Закарпаття, 2006. – 8 с. : кол. іл.
Зі змісту : [про Н. Висіч]. – С. 4. : фото.

7. Заслужена артистка України Наталія Висіч (орган) // Закарпатська обласна філармонія / Упр. культури Закарпат. облдержадмін. ; передм. П. Мешка. – Ужгород, 2004. – С. 7. : фото.
8. 60 років Ужгородській дитячій музичній школі ім. П. І. Чайковського / відп. за вип. Я. Шляхта ; авт. проекту З. Піцур. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2005. – 16 с. : фото.
- Зі змісту : [про Н. Д. Висіч]. – С. 6, 10, 12.

СЕРПЕНЬ: 22

ЮЛІЙ ФІРЦАК

**175-річчя від дня народження владики Мукачівської
єпархії (1836–1912)**

Юлій Фірцак у свою добу був провідною постаттю у суспільно-політичному та культурно-релігійному житті нашого краю. Після А. Бачинського він був другим владикою, який найбільше спричинився до відродження нашого народу, піднесенню його матеріального і освітнього рівня. Ю. Фірцак виховав цілу когорту священиків і світських діячів, які вже у чехословацьку добу очолили український рух на Закарпатті. А. Волошин, який сам був вихованцем Ю. Фірцака, називає його “мужем високоосвіченим, дипломатичного такту і щиро відданим своєму народові. Тихо, без шуму, тому що тоді інакше не можна було, привчав своє молоде духовенство до праці на користь народу”.

Ю. Фірцак народився 22 серпня 1836 р. у с. Худльово, де його батько Василь Фірцак був душпастирем. Освіту здобув в Ужгородській духовній семінарії, а 1856–59 рр. продовжив у Віденській греко-католицькій генеральній семінарії, де традиційно виділяли 4 місця для Мукачівської єпархії. 1861 р. його рукоположено у священики і 26 вересня єпископ В. Попович призначив його професором догматики в Ужгородській духовній семінарії. 1861–76 р. Ю. Фірцак був професором Ужгородської семінарії, а 1877–90 – її ректором, каноніком і депутатом угорського парламенту, де завів якнайширші зв’язки в урядових колах. 1875 р. Ю. Фірцак і його однодумці на власні кошти заснували в Ужгороді жіночу горожанську школу з інтернатом і курсами рукоділля.

17 грудня 1891 р. Ю. Фірцак став Мукачівським єпископом. Є. Фенцик, вітаючи цей факт, виступив з палкою промовою, в якій підкреслив високі чесноти владики. Новий єпископ був високо-освіченою людиною, володів багатьма європейськими мовами, мав значну бібліотеку, прекрасно розумів значення шкільництва. Це була строга і дисциплінована людина, здатна зміцнити підупалі в єпархії порядки. Це був відданий патріот свого народу, який не дасть його на поталу. Нарешті, це дуже твердий у своїй вірі пастир, такий необхідний у добу безбожництва. Майбутнє показало, що такі яскраві оцінки не були завищеними. Ю. Фірцак справді дав потужний імпульс національному розвитку закарпатських українців.

Якщо С. Панькович навіть пастирські послання до народу писав по-угорськи, то Ю. Фірцак вже своїм різдвяним 1894 р. повернувся до руської мови. Священик М. Бисага відгукнувся з цього приводу у газеті “Листок”, що нарешті “батьки промовили до дітей рідною мовою”. Вже на початку дев’яностих років під покровительством єпископа виникла перша в краї хата-читальня – у с. Скотарському, яку заснував О. Штефан – батько майбутнього діяча Карпатської України А. Штефана. Тоді ж виникла і перша кредитна спілка, заснована у Нижньому Бистрому тамтешнім священиком В. Тегзою.

1895 р. Ю. Фірцак увів до “Молитвослова” свято апостолів Кирила і Мефодія. Як згадував А. Волошин, власті були проти цього, бо боялися, що воно стане “слов’янським національним святом”. Наступним кроком владики стало благословення священників руської орієнтації відновити своє культурне товариство. 29 серпня 1895 р. скликано загальні збори, на яких обрано нове правління Товариства св. Василя Великого, бо старе з 1875 р. бездіяло. Товариство очолив ректор Ужгородської духовної семінарії Іван Якович, його заступниками стали канонік Іван Туряй і архидиякон Гавриїл Чопей.

На першому ж засіданні товариства вирішено видавати газету народною мовою. Так зародилася перша в нашому краї народна газета “Наука”, яка почала виходити щодва тижні з 5 травня 1897 р. Першим її редактором став віце-ректор (по-сучасному – проректор) духовної семінарії Юлій Чучка, який, за оцінкою Ю. Гаджеги, редагував газету “тактовно і з гарячою любов’ю до народу”. Навколо газети зібралися майже всі тодішні священики-народовці. Історик

А. Пекар відзначив, що вони писали, як уміли, але старалися заговорити до душі вже національно замираючого свого народу.

Щоб зміцнити свої позиції, Ю. Фірцак з'їздив до Риму. Повернувшись, він на початку 1896 р. відвідав угорського прем'єра Д. Банфі, якому подав меморандум: "Руському населенню, що мешкає в гірських областях жуп Мараморош, Берег, Унг і Земплин, треба створити умови для проживання, тоді й переселення в Америку припиниться".

1896 р. угорці святкували свій тисячолітній ювілей. Ю. Фірцак мудро розсудив, що добро для свого народу можна здобути геть з усього. Він запросив до Ужгорода міністра землеробства І. Дорані і з ним та іншими міністрами поїхав на відкриття пам'ятника тисячоліття Угорщини у Мукачеві. Звідти владику повіз усіх на Верховину, де показав, в яких жахливих умовах живуть селяни і переконав уряд розробити спеціальну соціальну програму. Щоб справа не забулася, Ю. Фірцак скликав ще нараду парламентаріїв від карпатських комітетів і заручився їхньою підтримкою.

Того ж року у зв'язку з черговими парламентськими виборами в Угорщині Ю. Фірцак ініціював створення Народної партії – переважно з місцевих священиків. Цю справу було зустрінuto властями з великим страхом. Від єпископа вимагали припинити займатися партією, проте він не полишив цього. Хоч партію врешті-решт так і не було узаконено, але Ю. Фірцак зміг провести до парламенту трьох своїх прихильників. Депутатство єпископ і соратники використовували, щоб привертати увагу до бід краян. Зокрема, в січні 1897 р. Ю. Фірцак писав прем'єрові: "В березьких і ужанських гірських областях, а також в угочансько-боржавській долині русини живуть у жахливих і трагічних злиднях. Тут тільки далекосяжні державні заходи можуть допомогти".

Щоб зберегти східний обряд, єпископ почав упорядковувати церковні відправи. Його правою рукою тут став професор літургики О. Микита. З 1897 р. став щороку видаватися "Церковний устав", який подавав літургійні приписи на всі неділі і свята. Є. Фенцик висловив пропозицію, щоб цей же устав було введено і на Пряшівщині, але тамтешнє єпархіальнє керівництво цього не зробило, поглиблюючи розкол між єдинокровними регіонами.

30 вересня 1897 р. Ю. Фірцак скликав єпархіальний синод – збори священиків. На них порушено багато вагомих справ не тільки

щодо матеріального забезпечення кліру, але й – церковних шкіл, душпастирської роботи і церковних організацій, того ж товариства св. Василя. Синод також створив комітет з 27 чоловік для розроблення плану церковної автономії, який і був розроблений 1899 р.

На синоді багато мовилося про скрутне матеріальне становище верховинців. Тому єпископ домігся від держави розгортання так званої Верховинської акції – кампанії по обслідуванню Верховини і допомоги горянам. Ще 1896 р. єпископ пропонував назвати її Руською акцією, але мусив відмовитися від такого терміну, натомість розробив чіткий конкретний план заходів, в якому мовилося: “Півмільйона угорських громадян справедливо висувують претензії, щоб держава засобами добродійного опікунства здійснювала на практиці заходи для створення добробуту”.

Акцію очолив державний комісар Е. Еган, який успішно провів деякі господарські реформи, але загинув внаслідок своєї діяльності. До акції одразу ж включилося багато священиків, що наглядали за створеними з ініціатив єпископа кредитними касами, кооперативами і майстернями. Зокрема, виникло ряд артільей по плетінню кошиків і ткацтву, на чому селяни непогано заробляли. Великим лихом для краян були корчмарі і лихварі, що споювали народ. Тому 1900 р. єпископ на вимогу учасників акції наказав всім священикам створювати у парафіях братства тверезості св. Іоана Хрестителя. “Наука” теж розгорнула антиалкогольну агітацію.

“Наука” з перших днів існування почала кампанію збирання коштів для організації власної друкарні. Її придбано у Мукачеві і в перші дні 1899 р. перевезено до Ужгорода і розміщено в замку при семінарії. Першим директором друкарні став семінарський викладач Емануїл Рошкович. “Наука” була розрахована на простолюди, який ще не забув рідної мови. Руська ж інтелігенція її вже практично втратила. Щоб впливати все ж і на освічену публіку, повертати її до власних коренів, товариство св. Василя заснувало й угорську газету “Görög-Katholikus Szemle” (Греко-католицький огляд), яку редагував директор учительської семінарії Віктор Камінський. Коли ж він 1917 р. почав сліпнути, редакцію перебрав професор духовної семінарії Ю. Гаджега.

Діяльність товариства св. Василя занепокоїла денаціоналізаторів на чолі з Е. Меллешем. Вони почали у пресі злісну кампанію проти товариства і самого єпископа. Його звинувачували, ніби він

переслідує угорців, закидали, що в циркулярах дуже часто вживає назву “русин”. 1900 р. Є. Сабов видав цілу брошуру з різкими нападками на єпископа, де звинувачував його в антидержавній діяльності. Ю. Фірцак лишив на берегах тієї книжки свої примітки, які оприлюднив потім А. Волошин: “неправда”, “бідний”, “лиш в хворих головах”, “підла інсинуація”, “змішує квадратне з круглим” тощо.

А все ж владиці довелося проявляти гнучкість, але у принципових питаннях він лишився непохитним. Газета “Нива” 1913 р. навила спогад одного священика про Ю. Фірцака: “Вдома, між своїми – руський патріот, але перед мадярською владою вдає мадярського патріота”. Наприклад, 1899 р. власті наказали, щоб греко-католики відзначали свята не за старим стилем, а за новим. Єпископ на словах підтримав новацію, на ділі ж так затягнув перехід на новий календар, що цього не було зроблено.

З іншого боку, власті наказали проводити всі засідання товариства св. Василя тільки угорською мовою, щоб присутній жандарм міг усе розуміти, а потім протокол кожного засідання подавати для перевірки до жупанату. Вибори нових членів правління мали затверджуватися міністерством культури і освіти, яке стало вимагати для затвердження і статут товариства.

Ю. Фірцака і прясівського єпископа І. Валія було викликано до Будапешта. Там від них вимагали, щоб вони розпустили товариство, яке веде “протидержавну діяльність”. І. Валій піддався тискові, зате Ю. Фірцак заявив, що хоче порадитися з членами товариства.

Коли в Ужгороді було прийнято статут, його негайно надіслали на затвердження. Але там він застряг. Угорщина не мала закону про національні товариства, що дозволяло чиновникам діяти на свій розсуд. Зате існував добре регламентований закон про акціонерні спілки. Наші патріоти вирішили скористатися з цього. Тому замість товариства св. Василя вони заснували акціонерну видавничу спілку “Унію”. Єпископ визнав, що таким чином можна буде врятувати друкарню і продовжити просвітницьку діяльність, тому він схвалив цей план. 3 квітня 1902 р. відбулися останні збори товариства, на яких вирішено розпустити його і передати все його майно новоствореній “Унії”.

Новий план теж мав ворогів. Проти нього виступив один з греко-католицьких священиків Будапешта Є. Сабов. Він і його

прихильники вирішили вступити до спілки і змінити її характер. Проте установчі збори прийняли правило, що членом дирекції може бути лише той, хто живе в Ужгороді або біля нього. Так було забезпечено перевагу місцевих патріотів. 30 червня 1902 р. “Унію” було створено, а після дворічних зволікань – зареєстровано.

Окрім газети, “Унію” видає підручники для церковних шкіл та іншу літературу. Зокрема, щорічний “Місяцеслов”, яким опікувався А. Волошин, став таким популярним, що 1907 р. його розійшлося понад 10 тисяч примірників. Також вийшли “Буквар” М. Врабеля, “Азбука”, “Читанка” і “Граматики” А. Волошина (написані на особисте замовлення єпископа), кілька катехизисів О. Микити тощо. 1904 р. “Наука” стала тижневиком, навколо якого гуртуються найкращі автори: П. Гебей і В. Гаджега писали переважно на обрядові теми, В. Матяцков пробував віршувати, І. Легеза та І. Мигалка подавали перекази й оповідання, Ю. Жаткович і Е. Мустиянович – історичні статті.

Одним з найважливіших видань “Унію” став “Пісенник”. Ще наприкінці XIX ст. до єпископської канцелярії надійшло аж три різні рукописні збірники пісень для затвердження. Ю. Фірцак подав їх визначному письменнику і співаку І. Сільваю для уніфікації. Укладач дістав ще кілька збірників і з них скомпонував повний пісенник, до якого включив і кілька власних духовних поезій.

1903 р. Ю. Фірцак здійснив ремонт єпископської резиденції і покрит її новим дахом. Тоді ж він заснував жіночу учительську семінарію, з якої вийшло чимало визначних вчительок. 8-12 вересня 1903 р. владику провів другий свій єпархіальний синод. На ньому діяло чотири комісії, які розглядали фінансові справи, життя духовенства, душпастирську працю і освіту, соціально-економічну діяльність кліру. Синод прийняв строге рішення, щоб “катехизис і Біблію всюди навчали народною мовою”. Душпастирська комісія вимагала від єпископа “обновити наш монаший чин св. Василя Великого”.

Синод постановив уніфікувати церковний спів по всій єпархії, який протягом століть вбирав все нові мотиви і наспіви. Цю справу єпископ доручив професору музики учительської семінарії і диригенту Кафедрального храму І. Бокшаю. Той з голосу дяка Кафедрального собору Й. Малинича записав ноти на весь річний цикл літургійного співу. 1906 р. видано нотний збірник закарпатського

церковного співу “Церковное Простопініє”. З наказу єпископа ця книжка стала головним посібником церковного співу в семінаріях. Нею ж стали користуватися у Крижівській єпархії (Югославія) та Пітсбурзькій митрополії (США).

1906 р. Ю. Фірцак заснував сиротинець для дочок півцєвчителів, а також створив фонд для майбутнього інтернату при вчительській семінарії. Також ним засновано товариство півцєвчителів.

Ю. Фірцак постійно їздив по селах, підтримуючи свій клір. “Наука” писала у його некролозі: “Він намагався всіма силами піднести духовне життя вірних, тож відвідував свої парафії, щоб скріпити їх у вірі й любові до їхнього тисячолітнього обряду”. Його стараннями в єпархії споруджено і відкрито понад двісті шкіл.

Також владику регулярно видавав розпорядження. Наприклад, 1910 р. він видав 12 циркулярів, кожний по 4-6 сторінок. Багато розпоряджень стосувалися літургії, вони увійшли в офіційний “Типикон” Мукачівської єпархії. Дуже вагомі листи стосовно обов’язків парохів і дяків. 1901 р. єпископ встановив новий прејскурант за треби.

1911 р. на відзначення 50-річчя священництва Ю. Фірцака засновано добродійний фонд його імені. Ювіляр пожертвував у цей фонд 43 тисячі австрійських крон. Тоді ж папа Римський на відзначення заслуг Ю. Фірцака надав йому почесне звання Римського графа і асистента папського престолу.

Помер владику 1 червня 1912 р., похований у крипті Кафедрального собору.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Волошин, А. Спомини : [в т. ч. про єпископа Ю. Фірцака] / Августин Волошин // Волошин, А. Вибрані твори / Августин Волошин. – Ужгород : Закарпаття, 2002. – С. 32-78.
2. Дочинець, М. Юлій Фірцак : [єпископ Мукач. єпархії] / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря // Дочинець, М. Енциклопедія Мукачева в іменах / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 275.
3. Павленко, Г. В. Фірцак Юлій : (22.8.1836–1.6.1912) : [мукач. єпископ] / Григорій Васильович Павленко // Павленко, Г. В. Діячі історії, науки і культури Закарпаття : малий енциклопед. слов. / Григорій Васильович Павленко. – Ужгород : Патент, 1999. – С. 175-176.

4. Пап, С. Єпископ Юлій Фирцак / Степан Пап // Пап, С. Історія Закарпаття / Степан Пап. – Т. 3. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2003. – С. 629-632.
 5. Пап, С. Жаклива експлуатація й насилля над українським населенням Закарпаття. Меморандум єпископа Фирцака. “Верховинська акція” / Степан Пап // Пап, С. Історія Закарпаття / Степан Пап. – Т. 3. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2003. – С. 446-456.
 6. Пап, С. Історія Закарпаття / Степан Пап. – Т. 3. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2003. – 644 с.
Зі змісту : [про Ю. Фирцака]. – С. 231, 232, 243, 247, 397, 400, 401, 489, 494, 496, 517, 518, 519, 532, 538.
 7. Поп, И. Фирцак Юлий : [єпископ] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 367-368. : портр.
 8. Поп, И. Фирцак Юлий : [священник, педагог] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 384-385.
 9. Пронин, В. История православной церкви на Закарпатье : [в т. ч. о епископе Ю. Фирцаке] / В. Пронин. – Ужгород, 2009. – С. 444-446.
- ***
10. Бачинський, І. Єпископ-народолюб – Юлій Фирцак : [до 170-річчя з дня народж. церков., суспіл. й політ. діяча] / Іван Бачинський // Трибуна. – 2006. – 2 верес. – С. 13.

СЕРПЕНЬ: 28

АНАТОЛІЙ СТЕПАНОВИЧ САБІНІН

**85-річчя з дня народження вченого-історика, педагога
вищої школи, громадського діяча (нар. 1926)**

Анатолій Сабінін народився 28 серпня 1926 р. в м. Наро-фомінськ (тепер Московської області Російської Федерації) в сім'ї військовослужбовця. Його дитинство і юність найбільше запам'яталися досить частими змінами місця проживання, що було пов'язано із службовими переїздами батька. Зрозуміло, що Анатолію доводилось змінювати школи, друзів тощо. В принципі, це, а також напружена міжнародна обстановка другої половини 1930-х років, сприяли його дорослішанню. Звичайно, були дитячі

мрії, будувались плани на майбутнє. Аж тут розпочалася Велика Вітчизняна війна...

На початок війни Анатолій мав неповні 15 років. Тому тільки у квітні 1943 р. його мобілізували до лав Червоної Армії. Служив у бронетанкових військах (радист танку), що входили до складу 3-го Українського і 1-го Прибалтійського фронтів відповідно. У серпні 1944 р. поблизу міста Шауляй був важко поранений. Після чого досить довго лікувався у госпіталі (м. Курськ). У березні 1945 р. був демобілізований.

Повернувшись до мирного життя, Анатолій Сабінін два роки провчився у Курському військово-будівельному технікумі. У 1947 р. батька перевели на роботу на Закарпаття. Сюди ж переїхав і його син. Тут він у 1953 р. закінчив історичний факультет Ужгородського державного (тепер національний) університету. Вчився дуже добре і одержав диплом з відзнакою. Ще протягом року навчався на курсах викладачів суспільних наук при Київському університеті ім. Т. Г. Шевченка.

З вересня 1954 р. Анатолій Степанович працював в Ужгородському університеті. Був викладачем (1954–1957), старшим викладачем (1957–1969) та доцентом (1969–1991) кафедри історії КПРС; деканом вечірнього факультету (1978–1987). Деякий час (1955–1958) перебував на партійній роботі (заступник завідувача відділу пропаганди і агітації Ужгородського міськкому Компартії України). Захистив кандидатську дисертацію (1972). Йому було присвоєно вчене звання доцента (1975). На усіх посадах трудився добросовісно, з повною віддачею сил, чим здобув визнання і шану.

Наукові інтереси А. С. Сабініна торкалися проблем політичної історії України першої половини 1920-х рр. На основі численних нововиявлених архівних матеріалів, опублікованих документів та публікацій періодичних видань досліджуваного періоду йому вдалося прослідкувати основні етапи втрати позицій низкою партій. Маємо на увазі Російську соціал-демократичну робітничу партію (РСДРП), Партію соціалістів-революціонерів (ПСР), Українську соціал-демократичну робітничу партію (УСДРП), Українську партію соціалістів-революціонерів (УПСР), Українську комуністичну партію (УКП), Єврейську соціал-демократичну робітничу партію (ЄСДРП), Єврейську комуністичну партію (ЄКП), Об'єднану партію лівих соціалістів-революціонерів (синдикалістів і интерна-

ціоналістів) України тощо. З вищезазначеної проблеми ним було опубліковано цілу низку статей і повідомлень. А на початку червня 1972 р. на засіданні ученої ради кафедри історії КППС Київського університету Анатолій Степанович успішно захистив кандидатську дисертацію на тему: “Ідейний і організаційний крах дрібнобуржуазних партій на Україні (кінець 1920–1925 рр.)”. Вивчення цієї проблеми вчений продовжував і у наступні роки.

В коло наукових зацікавлень історика входили й інші питання. Зокрема він був співавтором брошури “45 років визволення Закарпаття від фашизму” (Ужгород, 1989). Займався і проблемами краєзнавства. Так, у виданні “Історія міст і сіл Української РСР: Закарпатська область” (Київ, 1969; 1982) вміщено його нарис про селище міського типу, районний центр Воловець. У низці публікацій висвітлював питання інтернаціонального виховання студентської молоді. Зрозуміло, на окремих висновках вченого позначився вплив панівної на той час ідеології. Але, загалом, вони мають міцне документальне підґрунтя.

Важливе місце в трудовій діяльності Анатолія Степановича займала викладацька робота. Як людина, що пройшла війну, він до будь-якої справи підходив дуже серйозно і відповідально. Сказане у повній мірі стосується й Сабініна-педагога. Колега викладав студентам (переважно загальнонаукового та загальнотехнічного факультетів) нормативний курс “Історія КППС”. Зайвим буде наголошувати про те, що він прекрасно знав фактичний матеріал, умів донести його студентам логічно і послідовно, у доступній формі. Викладачем був суворим, але справедливим. За це його поважали студенти. Додамо, що історик щедро ділився своїм багатим педагогічним досвідом з молодшими колегами. А ще він був автором кількох навчально-методичних публікацій.

Чимало уваги приділяв А. С. Сабінін громадській роботі. Так, він був лектором Закарпатського обласного і Ужгородського міського комітетів Компартії України, очолював вечірній університет марксизму-ленінізму, обирався членом партбюро Ужгородського університету, регулярно виступав з лекціями перед населенням області тощо. З приємністю відзначаємо і той факт, що колега певний період стояв біля штурвалу Ужгородської міської ради ветеранів війни, Збройних Сил і праці. Завжди займав тверду, принципову позицію, ніколи не йшов проти свого сумління.

Анатолій Степанович – чудовий сім'янин. У 1951 р. він знайшов своє подружнє щастя в особі аспірантки медичного факультету Зіни. І ось уже 49 років (виходить, що наступного року треба відзначати два ювілеї) він разом з люблячою дружиною Зінаїдою Прокопівною. Вони дали життя двом синам – Олександру і Євгену. Тепер тішаться з онуків.

Як бачимо, життєва стежка А. С. Сабініна не була встеленою трояндами. Але за будь-яких умов наш колега добросовісно виконував свої обов'язки. За це й здобув добре ім'я, повагу в людей. Крім того, його нагороджено орденом “За заслуги” III ступеня (2007), а також медалями: “За відвагу” (1944), “За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.” (1945), “Двадцять років перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.” (1965), “За доблесну працю. На відзнаку 100-річчя з дня народження Володимира Ілліча Леніна” (1970), “60 років Радянських Збройних Сил” (1978) та ін. А ще десятки подяк йому було оголошено ректорами Ужгородського університету.

Високоповажний колега Анатолій Степанович Сабінін на порозі свого солідного ювілею. З позиції прожитих років добре видно його вагомі здобутки. Здавалось би, можна й розслабитись. Але не така вдача у ювіляра. Тому ми щиросердечно бажаємо йому доброго здоров'я, щастя, невичерпної енергії і наснаги в усіх справах. Нехай доля й надалі буде прихильною, даруючи радість життя.

МИКОЛА ОЛАШИН,
ІВАН ЧАВАРГА

Джерельні приписи:

1. Філь, І. 45 років визволення Закарпаття від фашизму : (на допомогу лекторам-доповідачам) / І. Філь, А. Сабінін, К. Куценко ; Закарпат. обл. орг. т-ва “Знання”, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1989. – 21 с.

2. Куценко, К. О. Деякі форми інтернаціонального виховання студентів загальнотехнічного факультету Ужгородського університету / К. О. Куценко, А. С. Сабінін // Інтернаціональне виховання студентської молоді : (матеріали другої міжвуз. науково-теорет. конф., 5-6 черв. 1973 р.) / МВ [і] ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Львів : Вид-во об-ня “Вища школа”, 1975. – С. 183-184.
3. Сабінін, А. С. Боротьба проти ревізійністських і націоналістичних перекручень принципів соціалістичного інтернаціоналізму – важливий

- засіб зміцнення єдності і згуртованості соціалістичних країн / А. С. Сабінін // Зміцнення світової соціалістичної системи – торжество ідей пролетарського інтернаціоналізму : матеріали республік. науково-теорет. конф. / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т, Ін-т економіки АН УРСР, Республік. наук. рада “Світова соціалістична система”. – Ужгород, 1975. – С. 248-250.
4. Сабінін, А. С. Вивчення історії КППС та його значення у виховному процесі / А. С. Сабінін // Інтернаціональне виховання студентської молоді : (матеріали другої міжвуз. науково-теорет. конф., 5-6 черв. 1973 р.) / МВ [і] ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Львів : Вид-во об-ня “Вища школа”, 1975. – С. 56-58.
 5. Сабінін, А. С. Воловець : [ист. очерк] / А. С. Сабінін // История городов и сел Украинской ССР : Закарпатская область. – К. : Глав. ред. УСЭ АН УССР, 1982. – С. 226-233.
 6. Сабінін, А. С. Воловець : [іст. нарис] / А. С. Сабінін, О. М. Тимкович // Історія міст і сіл Української РСР : Закарпатська область. – К. : Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1969. – С. 250-259.
 7. Сабінін, А. С. Деякі питання боротьби Комуністичного Інтернаціоналу за єдність трудящих / А. С. Сабінін // Тези доповідей та повідомлення наукової сесії, присвяченої 100-річчю Першого Інтернаціоналу / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1964. – С. 61-66.
 8. Сабінін, А. С. Деякі питання боротьби комуністів України проти дрібно-буржуазних партій / А. С. Сабінін // Матеріали наукової конференції молодих науковців / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1969. – С. 13-20.
 9. Сабінін, А. С. Деякі питання ленінської тактики по відношенню до дрібно-буржуазних партій / А. С. Сабінін // Тези доповідей і повідомлення до ХІХ наукової конференції : (трав. 1965 р.) / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1965. – С. 24-32.
 10. Сабінін, А. С. До питання про націоналістичну, дрібнобуржуазну суть УКП // Матеріали ХХІ наукової конференції Ужгородського державного університету : сер. історії / МВ та ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – [К.] : Вид-во Київ. ун-ту, 1967. – С. 73-80.
 11. Сабінін, А. С. З історії боротьби Комуністичної партії проти дрібно-буржуазних націоналістичних угруповань на Україні / А. С. Сабінін // Тези доповідей до ХХ наукової конференції : (берез. 1966 р.) / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1966. – С. 11-16.
 12. Сабінін, А. С. З історії краху і остаточної ліквідації меншовицьких організацій на Україні (1921–1923 рр.) / А. С. Сабінін // Матеріали наукової конференції аспірантів / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1969. – С. 36-44.

13. Сабинин, А. С. За правду о войне / А. С. Сабинин // Русская культура Закарпаття : альм. 2006 / сост. : А. Е. Луговой, Л. П. Бородин. – Ужгород, 2006. – С. 18-21. : портр.
14. Сабінін, А. С. КПРС – партія всього радянського народу / А. С. Сабінін // Тези доповідей та повідомлення наукової конференції, присвяченої 60-річчю Другого з'їзду РСДРП, (20-21 черв. 1963 р.) / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1963. – С. 11-15.
15. Szabinyin, A. Fordulópont az ország életében: Hatvan évvel ezelőtt, 1921. március 8-án nyílt meg az OK(b)P X. Kongresszusa / A. Szabinyin // Kalendárium' 81. – Uzshorod : Népek barátsága érdemrendes, Kárpáti Kiadó, 1980. – 45 old.
16. Szabinyin, A. Szikrából lobbant a láng: A lenini Iszkra megjelenésének 80. évfordulójára / A. Szabinyin // Kalendárium' 80. – Uzshorod : Kárpáti Kiadó, 1979. – 141 old.

17. Філь, І. Анатолій Сабінін / І. Філь // Ветерани : (до 55-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні) / М-во освіти і науки України, Ужгород. держ. ун-т, Рада ветеранів Великої Вітчизняної війни та праці. – Ужгород : Вид-во УЖДУ, 2000. – С. 71-72. : фото.

ВЕРЕСЕНЬ: 4

ІВАН ІВАНОВИЧ МАРКУШ

80-річчя від дня народження професора,
доктора фізико-математичних наук (1931–2002)

4 вересня 2011 р. виповнюється 80 років з дня народження Івана Івановича Маркуша, людини всебічно обдарованої, відомого математика, доктора фізико-математичних наук, професора, людини широкої душі і доброго серця, готової допомогти кожному, хто потребує підтримки.

Іван Маркуш народився в селянській сім'ї Івана Юрійовича та Юлії Василівни Маркушів у присілку Дубрівка села Бедевля Тячівського району Закарпатської області. У подружжя було п'ятеро дітей: три сини і дві доньки. Іван був другою дитиною. Батьківська хата стояла серед яблуневих садів. З вершини пагорба відкривався мальовничий краєвид на швидкоплинну Тису, на навколишні села та місто Тячів, звідкіля долітали звуки церковних дзвонів, а ген

далеко за Тисою зеленіли ліси румунських гір. З дитинства Іван слухав мамині пісні та батькову сопілку, трембіти вівчарів і незабутні українські та румунські наспіви троїстих музик.

Батько навчив синів грати на сопілці, та найбільше вабила Іванка скрипка та книжки. Щодня навесні та восени долали брати нелегкі чотири кілометри в один кінець до Бедевлянської народної школи по науку. Взимку ж ходили по черзі, бо одна пара взуття була на трьох братів. Допитливість, потяг до знань виділяли Іванка серед дітей; взимку він охоче йшов до школи замість братів, провалюючись у глибокі сніги. А влітку випасав із братом худобу і читав, читав, читав... Ще навчився добре рахувати. Коли батько їхав продавати заготівельникам садовину, то брав із собою Іванка і наказував: “Дивись, синку, на вагу, записуй і рахуй!” Коли гендляр запитав високого бедевлянина, звідки той так точно, до філера, знає порахувати, батько, вказавши на малого сина, відповів: “Ось мій дорадник”. І гендляр подарував хлопчині низку медяників та солодкий бублик.

Батько, бачачи допитливість і прагнення до знань Іванка, віддає його, єдиного з дітей, вчитися у Тячево у новостворену в 1945 р. десятирічку. Жив Іван у сім’ї урядовця Осуського, де його прийняли як рідного. Тож не дивно, що їх він завжди згадував з теплом і не забував відвідати, коли приїздив у Тячів.

Доля звела його з чудовими педагогами. Це, перш за все, Марта Бокотей (Гомічко), яка давала книжки школяреві, консультувала його, розвивала природну допитливість. Пізніше Андрій Гіріц (майбутній професор УжДУ), Петро Тарканій, Василь Антал, що навчив грати на скрипці. Та найбільший вплив на здібного учня мав Рудольф Балабан, вчитель математики та співів, керівник шкільного хору. Хору, який прославив Закарпаття, посівши друге місце на республіканському огляді шкільних хорів у Києві в 1948 р. Важко навіть уявити собі, які яскраві незабутні враження справила на школярів із закарпатської глибинки поїздка в Київ, знайомство з цим чудовим містом, проживання в готелі “Театральний”, зустріч із славетним Григорієм Вірьовкою, який високо оцінив їх виступ.

Березень 1950 р. На шкільному Шевченківському святі випускник Іван Маркуш, з ініціативи вчителя співів Р. Балабана вперше диригує хором однокласників, які проспівали “Заповіт”, “Думи мої...” та “Рече і стогне Дніпр широкий”. У школі Іван Маркуш

займався спортом, грав у шахи, навчився грати на скрипці та акордеоні. Захоплювався математикою, фізикою, хімією, займаючи призові місця на шкільних та районних олімпіадах. Закінчив середню школу у 1950 р. з відзнакою. Отримана медаль – це і знак вдячності його неординарним вчителям.

У тому ж 1950 р. Іван Маркуш вступає в УжДУ на математичний відділ фізико-хіміко-математичного факультету, який закінчує з червоним дипломом в 1955 р.

У студентські роки він не тільки наполегливо вчиться, а й займається спортом і організовує факультетський хор, яким сам і керує. Щоб краще впоратись із цим завданням, він закінчує вечірню музичну школу по класу хормейстера.

Перші роки повоєнної колективізації були важкими для закарпатських селян. Батько Іван Юрійович, “звільнений”, як і інші селяни, від земельки-годувальниці, намагався заробити якомога більше трудоднів, щоб прогодувати сім'ю. Та перевиконавши норму в кілька разів, приніс свій заробіток у одному міхові на плечі – платили колгоспникам натурою. То ж студент Іван, навчаючись, підзаробляв не тільки для себе (адже навіть підвищеної стипендії не вистачало на життя), а й допомагав батькам. Розвантажував вагони, виконував контрольні роботи для заочників, керував хором артілі “Більшовичка” (майбутня швейна фабрика), а на старших курсах викладав математику в вечірній школі.

Після закінчення з відзнакою університету І. І. Маркуш у 1955–56 н. р. працює вчителем середньої школи м. Чоп.

Та голос душі кличе до наукової праці. І. І. Маркуш успішно складає вступні іспити і стає аспірантом (1956–1959) кафедри матаналізу і геометрії Київського педінституту ім. М. Горького (нині Педуніверситет ім. М. Драгоманова). Керівником молодого аспіранта став професор С. Ф. Фещенко. Це були незабутні роки становлення Маркуша як дослідника-науковця: він відвідує лекції видатних математиків Ю. Митропольського, О. Парасюка, Ю. Березанського, І. Рапопорта, Б. Гнєденка, стає активним учасником семінарів з диференціальних рівнянь, якими керували всесвітньо відомі вчені Й. Штокало, О. Боголюбов, Ю. Соколов, наполегливо працює в бібліотеці, друкує наукові статті в співавторстві з професором С. Ф. Фещенком та з М. І. Шкілем, викладає почасово в Педінституті.

Навчаючись у Києві в аспірантурі, І. І. Маркуш часто відвідує концерти класичної музики в залі філармонії, добре знайомий з репертуаром Київської опери. Та найбільшу насолоду йому приносить хоровий спів.

Вочевидь, неповторна краса рідного Карпатського краю, його чарівна народна музика, звуки, барви, запахи – все це розвинуло його естетичні смаки. Він чудово розумівся не тільки на музиці, а й на живописі. Особливо любив пейзажі закарпатських художників.

Після закінчення аспірантури Івану Маркушу пропонують викладацьку роботу в Київському авіаційному інституті, але він віддає перевагу УжДУ і повертається в свій отчий край.

У 1957 р. він одружується із Катериною Петрецькою, студенткою хімічного факультету УжДУ, з якою познайомився ще в студентські роки.

У 1960 р. І. І. Маркуш успішно захищає кандидатську дисертацію на тему “Про асимптотичне зображення розв’язків деяких типів лінійних диференціальних та інтегро-диференціальних рівнянь з малим параметром” і стає першим кандидатом фізико-математичних наук серед закарпатців.

В Ужгороді Іван Маркуш розгорнув свою наукову, педагогічну та культурно-громадську діяльність, гідно виконуючи обов’язки на різних щаблях – від асистента, доцента до професора, завідувача кафедри обчислювальної математики (1973–1976) та кафедри диференціальних рівнянь і математичної фізики (1976–1978). Він проявив чималі організаторські здібності: за його сприяння в університеті були встановлені дві потужні електронно-обчислювальні машини; він налагодив міцні зв’язки з науковими центрами Москви, Ленінграда, Києва, Харкова, Львова, Одеси, Новосибірська та ін. міст колишнього СРСР.

Перу І. І. Маркуша належить перше ґрунтовне монографічне дослідження життя і творчості видатного російського математика В. Стеклова (1864–1926), яке з’явилося російською мовою у серії “Знання”, “Наука”, згодом англійською та іспанською мовами. Ця праця українського вченого викликала чималий інтерес у наукових колах багатьох країн. Прізвище І. І. Маркуша систематично значиться у програмах міжнародних наукових конференцій, світових математичних конгресів, що відбувались у 80–90 рр. у Болгарії, Польщі,

Чехії, Словаччині, Німеччині, Угорщині та в містах колишнього СРСР – Москві, С.-Петербурзі, Ташкенті, Воронежі, Києві, Львові, Одесі тощо, кріпили ділові і творчі контакти з багатьма видатними науковцями різних країн, особливо європейських, з якими він вільно спілкувався німецькою. Англійську почав вивчати у зрілому віці.

Міцніли зв'язки зі студентами, яким він читав загальні курси з теорії диференціальних рівнянь та рівняння математичної фізики, ряд спецкурсів. Читав він цікаво, темпераментно, на високому науковому рівні, але доступно для студентів. Свої спеціальні курси з асимптотичних методів теорії диференціальних рівнянь він читав на сучасному рівні розвитку даної науки. Багато з його учнів зацікавились цією тематикою і продовжили далі займатись асимптотичними методами уже в аспірантурі. Він спричинився до наукового зростання багатьох молодих математиків: Е. Балла, В. Бобочко, В. Данканич, О. Лавер, М. Кабацій, М. Прилепін та ін. Написаний ним навчальний посібник “Розвиток асимптотичних методів у теорії диференціальних рівнянь” (1975) добре прислужився студентам та аспірантам. Багато зусиль і часу він потратив на написання близько 10 книжок та брошур і понад 150 наукових праць.

У 1986 р. І. І. Маркуш в Інституті математики АН УРСР захистив докторську дисертацію “Розвиток асимптотичних методів теорії диференціальних рівнянь у Росії та в СРСР” на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук. З вересня 1990 р. він займає посаду професора кафедри диференціальних рівнянь та математичної фізики. У листопаді 1991 р. І. І. Маркушу присвоєно вчене звання професора цієї ж кафедри. Незабаром він отримав запрошення від ректора Слупського педагогічного інституту (нині Поморська педагогічна академія) в Польщі, де успішно пройшов конкурс на посаду професора вищої школи і де працював, читав лекції студентам на польській мові упродовж 1993–2001 рр.

І. І. Маркуш нагороджений Радою директорів американського біографічного інституту Дипломом за досягнення у XX ст. і занесений у IX видання довідника “1000 лідерів світового впливу”.

Натхненно працюючи на ниві науки, професор Маркуш розробив низку загальних і спеціальних курсів з диференціальних, інтегральних та інтегро-диференціальних рівнянь, а також рівнянь математичної фізики та з історії математики. Низка книжок

і брошур, написаних ним українською, російською та польською мовами, з'явилася у центральних виданнях.

Багато уваги приділяв І. І. Маркуш і своїй сім'ї. З дружиною Катериною виховали двох дочок, Катерину і Наталку, які подарували їм чотирьох чудових онуків.

Після трудового тижня сім'я часто виїздила відпочити серед неповторної краси рідних Карпат. Особливо часто їздили навесні та восени на Турянщину, де Іван Іванович знав місця і залюбки збирав гриби. А влітку обов'язково відвідував із сім'єю рідну Тячівщину.

Та де б не був І. І. Маркуш, музика скрізь супроводжувала його. Він зібрав чималу фонотеку класичної, народної, хорової музики. Коли він вдома слухав музику, в кімнаті мусіла бути абсолютна тиша. Це був найкращий відпочинок і найвища насолода. Він не пропускав концерти народної та класичної музики в Ужгородській філармонії.

Потяг до мистецтва, любов до музики, громадська активність ніколи не полишали вченого. Ще на початку 60-х рр. він вирішує створити чоловічий хор викладачів університету. На першу репетицію восени 1963 р. збирається невеличка група любителів хорового співу. Надалі кількість хористів зростає, хоча на початку мало хто вірив у успіх задуманої справи.

Першими піснями, які хористи вивчили на 4 голоси, були "Солнце скрылось за горою" (музика М. Блантера) та українська народна пісня в обробці М. Леонтовича "Гаю, гаю, зелен розмаю..." Та І. І. Маркуш відчуває, що йому не вистачає фахових знань з музики. І він запрошує диригента П. І. Гудзя, випускника Львівської консерваторії. Іван Маркуш залишається просто хористом та не розлучається із улюбленою сопілкою, – дерев'яною флейтою з 6-ма отворами, – на якій грає-виграє дивовижні мелодії, виступаючи соло на всіх концертах.

Перший виступ хорової капели відбувся 22 лютого 1964 р. і був тепло зустрінутий глядачами. Під керівництвом П. І. Гудзя (1963–1977 рр.) чоловічий хор зростає кількісно і якісно, досягаючи все вищої майстерності хорового співу. У квітні 1971 р. капела отримує звання "Народна". Після виїзду П. І. Гудзя до Львова капелою керує заслужений діяч мистецтв України П. М. Рак (1977–2001 рр.), пізніше член Спілки композиторів України В. М. Гайдук. У 1988 р.

капела отримує назву “Боян”. Капела багато гастролює по Закарпаттю, містами колишнього СРСР та за кордоном. Після приїзду з Польщі І. І. Маркуш повертається в рідну капелу. Остання його поїздка з хором відбулась навесні 2002 р. у Банську-Бистрицю на Міжнародний фестиваль.

20 вересня 2002 р. життя професора І. І. Маркуша обірвала автокатастрофа. Не встиг втілити в життя свої наукові плани: незавершена книжка про розвиток математики в УжНУ; не закінчено монографію про наукову діяльність одного із найздібніших учнів В. А. Стеклова – Я. Д. Тамаркіна, який після Жовтневої революції емігрував у США, де своїми дослідженнями добув всесвітню славу і визнання; не погуляв на весіллі своїх внуків; не доспівав і не дограв на сопілці свої улюблені закарпатські наспіви.

Світла пам’ять про визначного математика професора Івана Івановича Маркуша, про цю яскраву неординарну особистість залишиться в серцях його колег і колишніх студентів, в серцях усіх, з ким його зводила доля.

ВАСИЛЬ МАРИНЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Бобочко, В. М. Асимптотичне інтегрування диференціальних рівнянь із нестабільним спектром граничного оператора : навч. посіб. / Василь Миколайович Бобочко, Іван Іванович Маркуш. – К., 1993. – 214 с.
2. Бобочко, В. Н. Асимптотические методы в теории линейных сингулярно возмущенных интегро-дифференциальных уравнений : (текст лекций) / Василий Николаевич Бобочко, Иван Иванович Маркуш. – Ужгород : Ужгород. государствен. ун-т, 1977. – 71 с.
3. Маркуш, І. І. Асимптотичні методи в задачах екології : метод. посіб. / І. І. Маркуш, А. Я. Бомба. – Ч. 1. – Ужгород-Рівне, 1994. – 47 с.
4. Маркуш, І. І. В. А. Стеклов, А. Кнезер: Научная переписка (1900–1925) / І. І. Маркуш, П. В. Мюрсепп, Т. В. Бырдина. – М. : Наука, 1980. – 80 с.
5. Маркуш, І. І. Линейные интегро-дифференциальные управления / І. І. Маркуш, В. Н. Бобочко. – Ужгород, 1981. – 54 с.
6. Маркуш, І. І. Методические указания к лабораторным работам по управлению математической физики / І. І. Маркуш [и др.]. – ч. II. – Ужгород, 1981. – 49 с.
7. Маркуш, І. І. Методические указания к работам по уравнениям математической физики / І. І. Маркуш, В. Н. Бобочко, Н. Н. Прилепин. – ч. I. – Ужгород, 1979. – 56 с.

8. Маркуш, І. І. Методичні вказівки до самостійної роботи з курсу “Диференціальні та інтегральні рівняння” / І. І. Маркуш, І. В. Брич. – Ужгород, 1992. – 64 с.
9. Маркуш, І. І. Розвиток асимптотичних методів у теорії диференціальних рівнянь / І. І. Маркуш. – Ужгород, 1975. – 224 с.

10. Маркуш, И. И. Об асимптотическом представлении решения смешанной задачи для гиперболического уравнения, содержащего малый параметр / И. И. Маркуш // Доклады и сообщения : сер. физико-мат. и ист. наук. – № 5 (1962) / МВ и ССО УССР, Ужгород. государствен. ун-т. – Ужгород, 1962. – С. 96-98.

11. Маринець, В. В. Маркуш Іван Іванович : [д-р фізико-мат. наук, проф.] / В. В. Маринець // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 205-206. : портр.
12. Маринець, В. В. Маркуш Іван Іванович : д-р фізико-мат. наук, проф. каф. диференц. рівнянь та мат. фізики УжНУ / В. В. Маринець // Математика, механіка та інформатика Закарпаття : ХХ ст. : енцикл. / М-во освіти і науки України, Ужгород. держ. ін-т інф-ки, економіки і права. – Ужгород : Гражда, 2004. – С. 85-86. : портр.

ВЕРЕСЕНЬ: 4

ВОЛОДИМИР БОРИСОВИЧ СУРНІН

**65-річчя з дня народження вченого-історика, педагога
вищої школи, поета і громадського діяча (нар. 1946)**

Володимир Сурнін народився 4 вересня 1946 р. в Коломиї, що на Івано-Франківщині, в родині військовослужбовця Бориса Павловича та Ганни Федорівни Сурніних. Саме його соціальне походження стало причиною частої зміни місць проживання та навчання (навіть кілька років довелося прожити в Польщі, де в складі контингенту Східної групи військ проходив службу його батько). З 1958 р. наш ювіляр мешкає в древньому Ужгороді, який широко полюбив, з яким зріднився.

Треба наголосити, що часта зміна шкіл не впливала на високу успішність Володимира Сурніна. Він завжди вирізнявся наполегливістю та сумлінністю у навчанні. У 1965 р. закінчив середню

школу № 11 і отримав атестат зрілості. Сумнівів щодо вибору майбутнього життєвого шляху не було, юнак уже давно вирішив, що стане істориком. (До речі, два його молодші брати Анатолій та Ігор теж стали істориками та досягли значних висот, працюючи в правоохоронних органах). Після закінчення історичного факультету Ужгородського університету В. Сурнін відслужив строкову службу в армії, деякий час викладав історію в Ужгородській середній школі робітничої молоді № 1, працював лаборантом кафедри політичної економії УжДУ. Далі були роки навчання в аспірантурі. З 1974 р. і дотепер Володимир Борисович незмінно трудиться в Ужгородському університеті (з 1992 р. – на кафедрі нової і новітньої історії та історіографії). За цей час він захистив кандидатську дисертацію (1978), став доцентом (1984). Такі короткі штрихи життєвого шляху та науково-педагогічної роботи ювіляра. А тепер про окремі з них скажемо детальніше.

Насамперед підкреслимо, що Володимиру Борисовичу притаманні такі риси характеру, як працелюбність, цілеспрямованість, настирливість, відповідальність та добросовісність. А це саме ті риси, без яких не можна стати педагогом. А наш ювіляр є чудовим педагогом! Він дуже добре знає фактичний матеріал своїх нормативних курсів – “Історія Росії (XIX – початок XX ст.)” та “Історія СРСР”, які читає студентам денного та заочного відділень історичного факультету. Крім того, викладає низку спецкурсів, а саме: “Слов’янське питання в суспільно-політичній думці Росії XIX – початку XX ст.”, “Національні відносини в Росії кінця XIX – початку XX ст.”, “Національне питання в СРСР: досвід “остаточного вирішення”, “Національна політика сучасної Росії” та ін. Переконані, що на формування педагогічних здібностей історика чималий вплив мали його наставники, найперше М. Лелекач, І. Шульга, М. Троян, Я. Чубуков, Е. Балагурі, Г. Павленко, І. Гранчак, В. Пальок. Крім того, він постійно працює над удосконаленням своєї педагогічної майстерності.

Продовжуючи мову про Сурніна-педагога, додамо, що він вирізняється високим педагогічним тактом, добрим знанням вікової психології студентів, без проблем встановлює контакт із студентською аудиторією, охоче підтримує дискусії вихованців під час проведення семінарських занять тощо. Він не рахується зі своїм часом, завжди готовий відповісти на будь-яке питання, щось

порадити, провести додаткову консультацію... Тому ми впевнено можемо сказати, що Володимир Борисович є викладачем демократичного типу. А саме такі мають авторитет, шану і повагу як серед студентської молоді, так і серед колег.

Досить вагомими є й наукові здобутки ювіляра. Так, будучи студентом, він охоче відвідував гурток з вивчення історії СРСР (керівник – професор І. Шульга). Дипломну роботу написав під керівництвом професора М. Трояна на основі джерел обласного державного архіву. Навчаючись в аспірантурі (1971–1974), працював над вивченням проблеми інтернаціонального виховання студентської молоді. З метою збору потрібного документального матеріалу чимало часу провів в архівах Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Тернопільської і Чернівецької областей. Використав також опубліковані джерела, дані соціологічних досліджень, наукові праці попередників. На момент захисту дисертації (11 січня 1978 р.) він мав десять публікацій.

Після захисту дисертаційної роботи історик продовжував підтримувати високий темп наукових пошуків. Він тільки розширив проблематику дослідження, поширивши її на весь спектр національних відносин в СРСР. Видав брошуру “Форми і методи патріотичного та інтернаціонального виховання” (Київ, 1988). Інша готувалася до виходу в Москві, але події кінця 80-х – початку 90-х рр. минулого століття дещо поламали та загальмували творчі плани Володимира Борисовича. Але це було лише тимчасовим явищем. За роки незалежної Української держави з’явилася низка публікацій В. Сурніна, у яких він з позицій сучасних досягнень історичної науки аналізує особливості розв’язання національного питання в Радянському Союзі, при цьому акцентує увагу як на позитивних моментах, так і на прорахунках, допущених владою нового типу.

Колега з ентузіазмом і натхненням займається не тільки науково-педагогічною, але й громадською роботою. Ще будучи студентом, він очолив вузівський клуб інтернаціональної дружби “Мир”. За його безпосередньої участі було проведено XIV–XVII міжвузівські фестивалі інтернаціональної дружби, а також різні студентські політичні акції. Працюючи викладачем, Володимир Борисович також не цурається громадських доручень, скоріше навпаки. Так, у 1996 р. його було обрано членом навчально-

методичної ради Ужгородського університету, головним завданням якої була розробка “Положення про рейтингову систему контролю навчання студентів”. Роком раніше він увійшов до складу ради Закарпатського обласного товариства російської культури “Русский дом”, де прилучився до пропаганди, збереження і розвитку кращих надбань культури нашого стратегічного партнера.

А ще згадаємо про захоплення колеги поезією. Писати вірші він почав ще студентом. І продовжує цю справу донині. Його проби пера друкувалися у вузівській багатотиражці “Радянський студент”, обласних газетах “Закарпатська правда” і “Молодь Закарпаття”, поетичних збірниках “Молодий день” (Ужгород, 1979), “Новоліття” (Ужгород, 1979), “Дзвінке джерело” (Ужгород, 1983) та ін. А минулого року побачила світ збірка “На переломе двух эпох” (Ужгород, 2009). Його поезія вирізняється глибоким ліризмом. Вона наповнена щирою любов’ю до Вітчизни, рідного краю та природи. Можна з жалем констатувати тільки одне – переважна більшість його творчого доробку ще не винесена на суд читача.

Наш ювіляр – зразковий сім’янин: люблячий чоловік, вимогливий батько, лагідний дідусь. Разом з дружиною Валентиною Миколаївною виховали двійко чудових дітей – дочку Ліну і сина Андрія. Тепер усю свою любов і тепло віддають допитливим онукам. І щиро вірять у майбутнє роду Сурніних.

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Сурнин, В. На переломе двух эпох : стихи / Владимир Сурнин. – Ужгород, 2009. – 116 с.
2. Сурнин, В. Б. Формы и методы патриотического и интернационального воспитания / В. Б. Сурнин. – К. : О-во “Знание” УССР, 1988. – 48 с. – (Сер. 10 “Теория и практика коммунистического воспитания”. – № 5).

3. Андрусак, И. П. Ильница: [ист. очерк] / И. П. Андрусак, В. Б. Сурнин // История городов и сёл Украинской ССР : Закарпатская область. – К. : Ин-т истории АН УССР, Глав. Ред. Укр. Сов. Энцикл., 1982. – С. 268-274. : фото.
4. Божук Г.В. Роль міжвузівського співробітництва соціалістичних країн в інтернаціональному вихованні молоді / Г. В. Божук, В. Б. Сурнін // Зміцнення світової соціалістичної системи – торжество ідей пролетарського інтернаціоналізму : матеріали республік науково-теорет. конф. / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т, Ін-т економіки АН УРСР, Республік.

- наук. рада “Світова соціалістична система”. – Ужгород, 1975. – С. 153-155.
5. Бородавченко, Л. І. Будівельні загони та їх роль в інтернаціональному вихованні студентської молоді (на матеріалах конкретних соціологічних досліджень) / Л. І. Бородавченко, В. О. Романенко, В. Б. Сурнін // Інтернаціональне виховання студентської молоді : (матеріали другої міжвуз. науково-теорет. конф., 5-6 черв. 1973 р.) / МВ [і] ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Львів : Вид-во об-ня “Вища школа”, 1975. – С. 201-204.
 6. Сурнін, В. Б. Деякі економічні аспекти національних відносин в СРСР / В. Б. Сурнін // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 6. – Ужгород, 2002. – С. 119-124.
 7. Сурнін, В. Б. Деякі питання національних відносин і національно-державного будівництва в 70 роки / В. Б. Сурнін // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 1. – Ужгород, 1995. – С. 99-105.
 8. Сурнін, В. Еволюція радянської зовнішньої політики в контексті угорських подій 1956 року / В. Сурнін // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 18. – Ужгород, 2007. – С. 222-228.
 9. Сурнін, В. Б. “За” і “проти” утворення єврейської республіки в Криму: деякі малодосліджені аспекти післявоєнної історії / В. Б. Сурнін // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 9. – Ужгород, 2003. – С. 46-53.
 10. Сурнін, В. Б. За кулісами “секретної” доповіді М.С. Хрущова / В. Б. Сурнін // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 24. – Ужгород, 2010. – С. 151-162.
 11. Сурнін, В. Б. Інтернаціональне виховання молоді – актуальне завдання сучасності : (на прикладі зах. обл. Укр. РСР) / В. Б. Сурнін, М. П. Макара // Возз’єднання українських земель в єдиній Українській Радянській державі – торжество ленінської національної політики КППС : (матеріали республік. науково-теорет. конф., присвяч. 30-річчю возз’єднання Закарпаття з Рад. Україною, 17-18 квіт. 1975 р.) / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1976. – С. 208-211.
 12. Сурнін, В. Культура України в контексті “вирішення” національного питання в СРСР / В. Сурнін // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 2. – Ужгород, 1998. – С. 23-26.
 13. Сурнін, В. Б. Націоналізм як феномен радянської історії (1920–1930-ті рр.) / В. Б. Сурнін // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 7. – Ужгород, 2002. – С. 119-124.
 14. Сурнін, В. Б. Національна політика Москви у ХХ столітті: до питання про наступність / В. Б. Сурнін // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 4. – Ужгород, 1999. – С. 177-182.

15. Сурнін, В. Б. Партія кадетів і національна політика Тимчасового уряду на Україні / В. Б. Сурнін // Матеріали наукової конференції викладачів історичного факультету, 1993 р. / Ужгород. держ. ун-т, Закарпат. центр соц. служби для молоді. – Ужгород : [ВВК “Патент”], 1994. – С. 8-13.
16. Сурнін, В. Б. Принципи національного самовизначення і політика умиротворення фашистської Німеччини (1933–1939 рр.) / В. Б. Сурнін // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 22. – Ужгород, 2009. – С. 141-149.
17. Сурнін, В. Б. Проблема федеративного договору в СРСР на рубежі 80–90-х рр. / В. Б. Сурнін // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 3. – Ужгород, 1999. – С. 7-11.
18. Сурнін, В. Хрущовська “відлига” через призму національних відносин / В. Сурнін // Дослідження історії соціально-економічного розвитку країн Центральної та Південно-Східної Європи: сучасний стан, проблеми, перспективи : доп. та повідомл. наук. конф., присвяч. 70-річчю д-ра іст. наук, проф., засл. працівника освіти України Гранчака І. М., 7 жовт. 1997 р. / Упр. освіти Закарпат. ОДА, Ужгород. держ. ун-т, Ужгород. держ. ін-т інф-ки, економіки і права, Закарпат. регіон. центр соціально-екон. і гуманіт. дослідж. НАН України. – Ужгород : Патент, 1998. – С. 340-344.

19. Олашин, М. В. Сурнін Володимир Борисович : [канд. іст. наук] / Микола Васильович Олашин // Олашин, М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету : біобібліограф. довід. / Микола Васильович Олашин. – Ужгород : Гражда, 2010. – С. 220-221. : портр.
20. Сенько, І. Муза Ерато приходять і до істориків : [про кн. К. Гурницького “В одвічній колі дванадцяти” (Ужгород, 2010), В. Сурніна “На переломі двох епох” (Ужгород, 2009) та С. Федаки “Валет Валентина Другета” (Ужгород, 2010)] / Іван Сенько // Погляд. – 2010. – 27 квіт. – С. 12-13. : фото.
21. Сурнін Володимир Борисович : канд. іст. наук // Під покровительством музи Кліо : іст. ф-ту Ужгород. нац. ун-ту – 60 р. / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; уклад.: М. В. Олашин [та ін.]. – Ужгород, 2005. – С. 109-110. : портр.

22. Олашин, Н. Учений и педагог : (к 50-летию доц. В. Б. Сурнина) / Н. Олашин // Единство-плюс. – 1996. – 24 авг. (№ 34). – С. 4. : фото.

АРХІМАНДРИТ ВАСИЛІЙ (ПРОНІН)

100-річчя від дня народження богослова, науковця,
історика (1911–1997)

Народився о. Василій (при хрещенні Володимир) 8 вересня 1911 р. в м. Києві у дворянській родині, яка в 1917 р. виїхала в Румунію. Там Володимир закінчив Кишинівську гімназію і вступив до Сербської православної семінарії в м. Бітоль. У 1937 р. закінчив богословський факультет Белградського університету, через два роки прийняв чернечий сан з іменем Василій і був рукоположений священиком.

Архімандрит о. Василій Пронін був відомий далеко за межами краю. Мав особливу повагу і любов серед духовних осіб, інтелігенції і простого люду. Видатний богослов, науковець, історик залишив помітний слід в історії Закарпаття. До нього за порадою приходили вчені, письменники, журналісти, всі, хто хотів почути правду з вуст Людини від Бога.

Служив о. Василій у різних приходах Закарпаття. Був настоятелем Покровського храму в Ужгороді, духівником Домбоцького монастиря, а з 1951 р. і до смерті – архімандритом Мукачівського монастиря на Чернечій горі.

У 1958 р. за працю “Історія Мукачівської єпархії” в Московській Духовній Академії йому був присуджений науковий ступінь кандидата богословських наук. Він володів 14 мовами: латинською, грецькою, вільно розмовляв англійською, французькою, німецькою та всіма слов’янськими мовами.

Рукопис кандидатської дисертації на тему: “Історія Мукачівської єпархії” написано російською мовою, кілька разів вона перероблялася і остаточний варіант вийшов у 2005 р. під назвою “История Православной церкви на Закарпатье”. Це видання знайомить з історичним шляхом духовності Закарпаття від апостольських часів до початку XX ст. У книзі є додатки: фотографії монастиря, замку “Паланок”, ратуші, костелу св. Мартина, дарча грамота князя Федора Корятовича (латинікою), розмова з архімандритом Алексієм Кабальюком, список стародрукованих книг у бібліотеці монастиря, бібліографія літератури, якою користувався автор під час написання “Історії...” (1407 назв, з яких половина латинською мовою).

Архімандрит о. Василій Пронін у 1954 р. знайшов на Чернечій горі печери, які вважав поселенням монахів X–XI ст. Він невтомно займався археологією, написав працю “Палеоліт Чернечої гори” (понад 400 машинописних сторінок і 100 рисунків знайдених на Чернечій горі артефактів).

Келія отця Василя була переповнена книгами, рукописами, журналами, філософською та історичною літературою. Написав “Монаший статут”, “Обряди Мукачівського монастиря”, “Біблію і математику”, “Травітацію і відродження”, “Лінгвістику Закарпаття”, “Акафист Преподобному Моисею Угріну”.

Отець Василій був прекрасним майстром пензля. Намалював картину “Явлення Ангела на ріці Латориці князю Федору Корятівичу”, кілька ікон для монастирської церкви, портрети Олександра Духновича та Івана Раковського.

В останні роки життя архімандрит занедужав. Два роки був прикутий до ліжка, але приймав до сповіді духівництво і сестер монастиря. У ніч з 4 на 5 січня 1997 р. монастирські дзвони рознесли сумну звістку: отець Василій відійшов у вічність. Похований на монастирському кладовищі, де день і ніч горять свічки від тих, хто знав і пам’ятає нині цю прекрасну людину.

В останні роки зафіксовано кілька чудес зцілення, тому з благословення Блаженнішого Володимира, митрополита Київського і всієї України, було перенесено мощі о. Василя і перезаховано їх в мармурову гробницю у Верхньому храмі монастиря для майбутньої його канонізації.

Рішенням сесії Мукачівської міськради вул. Північна в мікрорайоні Росвигово перейменована на вул. Василя Проніна.

ВАСИЛЬ ПАГИРЯ

Джерельні приписи:

1. Пронин, В. История Православной Церкви на Закарпатье : кандидат. работа архимандрита В. Пронина “История Мукачевской епархии (с древнейших времен до Первой Мировой войны 1914 г.)” / Василий Пронин ; Свято-Николаев. Мукачев. монастырь. – [Мукачево] : ОРП “Філокалія”, 2005. – 528 с.

2. Пронін, В. Скарби академіка Чернечої гори : о. В. Пронін (1911–1997) : [розмову з богословом / вів М. Дочинець] / Василь Пронін // Дочинець, М. Душа Мукачева : силуети європейської провінції на тлі часу і простору / М. Дочинець. – Мукачево : Карпат. вежа, 2008. – С. 52-59. : фото.

3. Пронін, В. Схимник Чернечої гори : [інтерв'ю з архімандритом Мукачів. монастиря / вів М. Дочинець] / Василь Пронін // Мукачево і мукачівці : наук.-попул. нариси і ст. / авт.-уклад. : В. Пагіря, М. Дочинець. – Ужгород : Гражда, 1994. – С. 115-117.

4. Пагіря, В. В. Архімандрит о. Василій Пронін / Василь Васильович Пагіря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2008. – 80 с. : іл.
5. Пагіря, В. В. Архімандрит Василій (Пронін) / В. В. Пагіря ; упоряд. текста М. М. Попович. – 2-е доповн. вид. – Мукачево : Карпат. вежа, 2009. – 112 с.

6. Данилець, Ю. Архімандрит Василій : [в миру В. В. Пронін] / Юрій Данилець, Пімен (Мацола) // Данилець, Ю. Православний Свято-Іоанно-Предтеченський чоловічий монастир у с. Бедевля / Юрій Данилець, Пімен (Мацола). – Ужгород : Карпати, 2009. – С. 115-119. : портр.
7. Данилець, Ю. Архімандрит Василій (Пронін) / Юрій Данилець // Данилець, Ю. Православний монастир Успіння Божої Матері в селі Домбоки. – Ужгород : Гражда, 2006. – С. 40-41. : фото.
8. Дочинець, М. Пронін Василій : теолог, археолог, лінгвіст (1911–1997) / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря // Дочинець, М., Пагіря, В. Енциклопедія Мукачева в іменах. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 263-264. : портр.
9. Микитась, В. Л. Давня література Закарпаття : нариси л-ри Закарпаття доби феодалізму / В. Л. Микитась. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1968. – 254 с.
Зі змісту : [про В. Проніна]. – С. 71.
10. Мільчевич, І. Біля витоків монастирської святині : [про архімандрита В. Проніна] / Іван Мільчевич // Мільчевич, І. Домбоківський монастир. – Ужгород : Закарпаття, 2007. – С. 12-18. : фото.
11. Монич, О. І. (диякон). Заневський монастир в Полонинах : нариси з історії Угольського та Углянського монастирів / Олександр Іванович (диякон) Монич ; Укр. Православ. Церква, Мукач. православ. єпархія, Держ. архів Закарпат. обл. – Ужгород : Патент, 2009. – 320 с. : іл.
Зі змісту : [про В. Проніна]. – С. 10, 13, 28, 36, 48, 60, 161, 162, 165, 173, 176-181, 183, 203.
12. Монич, О. І. (диякон). Мараморошська святиня: нариси з історії Грушівського монастиря / Олександр Іванович (диякон) Монич ; під заг. ред. В. В. Бедь ; передм. О. І. Гук ; Укр. Православ. Церква [та ін.]. – Ужгород : Патент, 2008. – 248 с. : іл.
Зі змісту : [про В. Проніна]. – С. 6, 7, 8, 17, 19, 31-35, 62, 69, 72-80, 82, 84-86, 89, 90.

13. Пагіря, В. В. Архимандрит Мукачевского монастыря : [В. Пронин] / В. В. Пагіря // Русская культура Закарпаття : альм. 2006 / сост. : А. Е. Луговой, Л. П. Бородин. – Ужгород, 2006. – С. 14-16.
 14. Пагіря, В. Архімандрит Василій Пронін (1911–1997) / Василь Пагіря // Хто є хто. Закарпаття / упоряд. В. В. Болгов. – Вип. 2 : Присвячується 60-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною. – Київ, 2005. – С. 25. : фото.
 15. Пагіря, В. Видатний Богослов, науковець, історик Архімандрит Василій Пронін (1911–1997) / Василь Пагіря // Пагіря, В. Серце диктує перу : нариси, статті, рецензії, есеї / В. Пагіря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2009. – С. 34-35.
 16. Пагіря, В. Моя дружба з о. Василем (Проніним) : до 95-річчя від дня народж. архімандрита / Василь Пагіря // Календар “Просвіти” на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2006. – С. 126-127.
 17. Поп, И. Пронин о. Василий архимандрит / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 314-315.
 18. Шпонтан, О. Слово про архімандрита о. Василя (Проніна) : [про кн. В. Пагірі “Архімандрит о. Василій Пронін”] / Олександр Шпонтан // Пагіря, В. Серце диктує перу : нариси, статті, рецензії, есеї. – Мукачево : Карпат. вежа, 2009. – С. 35-37.
- ***
19. Пагіря, В. Видатний богослов, науковець, історик : архімандрит В. Пронін (1911–1997) / Василь Пагіря // Трибуна. – 2008. – 16 серп. – С. 12. : фото.
 20. Пагіря, В. Кончина духовного сподвижника : [про о. В. Проніна] / В. Пагіря // Новини Мукачева. – 1997. – 17 січ. – С. 4.
 21. Паломники почали розкопки печер Чернечої гори на Закарпатті : [про архімандрита В. Проніна] // Репортер. – 2010. – 20 лип. – С. 8. : фото.
 22. Рушак, Т. Віднайдені ключі : [фільм Д. Кешелі “Ключі від брами Господньої” про архімандрита Мукачів. монастиря о. В. Проніна] / Тетяна Рушак // Ужгород. – 2010. – 15 січ. – С. 14.
 23. Сидор, Д. Життя і благословенні твори архімандрита Василя Проніна / Дмитрій Сидор // Карпат. край. – 2002. – № 1-4. – С. 81-85. : фото.
 24. У Мукачівському монастирі перепоховали Василя Проніна // Неділя. – 2008. – 14-20 черв. – С. 2а.
 25. Феодор (архім.). Невтішна скорбота Чернечої гори : [про о. В. Проніна] / Феодор // Християн. родина. – 1997. – № 2. – С. 15.
 26. Шпонтан, О. “Архімандрит о. Василій Пронін” : [про вихід кн. В. Пагірі у вид-ві “Карпат. вежа”, 2009] // Срібна Земля. – 2008. – 2 жовт. – С. 13.

ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ ФЕДАК

100-річчя спортивного діяча та журналіста,
футболіста
(1911–1991)

Федак Василь Васильович народився 15 вересня 1911 р. в Ужгороді в сім'ї робітника лісопильного заводу.

Щоб розповісти про Василя Васильовича Федака – першого голову обласного комітету фізичної культури і спорту (1945–1946 рр.), одного з організаторів спорту на Закарпатті, бодай перерахувати його добрі справи – знадобиться чимало часу. Скажу тільки, що його тренерський стаж – більше 35 років. Ім'я Василя Федака, його публікації зі спортивного життя нашого краю відомі не тільки серед спортивної громадськості Закарпаття, але й далеко за його межами. А його книга “Закарпаття у спортивному вимірі”, яка побачила світ у 1994 р., де автор висвітлив розвиток фізкультури і спорту в нашому регіоні, починаючи з 1864 р. й по 1991 р., стала настільним підручником для багатьох тих, хто цікавиться спортом, примножує його славні традиції. Хоча книга вийшла й чималим тиражем, однак, на жаль, вона уже стала раритетом.

Спочатку навчався у народній школі, а з десяти років у місцевій гімназії, де й прилучився до спорту. Із цього приводу він сам зізнавався, що “значно краще проходило фізичне виховання молоді у гімназіях. Як учень і випускник ужгородської гімназії, впевнено можу сказати, що саме на фізкультурних заняттях полюбив спорт і фізичну культуру. Думаю, зі мною погодяться випускники гімназій Мукачева, Берегова та Хуста. Після закінчення ужгородської української гімназії у 1930 р. продовжив навчання на філософському факультеті Празького університету. Перед цим я уже грав у футбольній команді СК “Русь” (Ужгород). Був капітаном і бомбардиром збірної гандбольної команди гімназії, займався гімнастикою, легкою атлетикою, волейболом, шахами та іншими видами спорту. Завдячую в цьому моїм викладачам фізичного виховання Карелу Касалицькому та Зденеку Плоцеку. Будучи членом правління Союзу підкарпатських українських студентів у Празі, в 1931 р. я вніс пропозицію про створення СК “Русь” (Прага), який повинен був об'єднати навколо себе усіх закарпатських студентів без огляду на

політичні, національні та релігійні переконання, а тим – сприяти піднесенню національного спортивного руху”.

Та провчившись лише два роки, через матеріальне становище мусив залишити навчання й піти вчителювати спочатку в с. Н. Солотвино, Сторожниця, а відтак в В. Добронь, що на Ужгородщині.

У 1925 р. став членом СК “Русь”.

У другій половині 30-х рр. Василь Федак керує спортивною секцією клубу “Русь”, головою якого був доктор Микола Долинай – майбутній міністр Карпатської України.

1936 р. – світ побачив його ілюстровану книгу “Організація футболу”. Передмову до неї написав голова жупного футболу Антон Брацайко.

Паралельно Василь Васильович вів спортивний відділ у газеті “Нова свобода”.

У 1938 р. його рідне місто після Віденського арбітражу окупували угорські війська. Він не міг влаштуватися на вчительську роботу. Тому перейшов на неокуповану частину краю – Карпатську Україну – до Хуста, де його направили вчителем в с. Сокирниця. Але і в Хусті керував спортивною секцією клубу “Русь”, який одержав назву УСК-Хуст (Український спортивний клуб – Хуст). У цей період він вів і позаштатний спортивний відділ в газеті “Нова свобода”.

У березні 1939 р. продовжив працювати в Сокирниці учителем, а згодом і директором народної школи (до 1943 р.). У тому ж році його призвали уже в угорську армію і призначили командиром робочої роти в угорському м. Веспрем, яка будувала аеродром. Після її розформування він приїхав до Сокирниці і продовжував працювати в народній школі.

З січня до жовтня 1944 р. знову був мобілізований в угорську армію у м. Нірбатор, звідки направлений у Сваляву, а потім у Стрий. Він служив у 24-й угорській піхотній дивізії. Був поранений. Після шпиталю не повернувся в дивізію, а в Сокирницю, де переховувався до визволення краю.

Був делегатом першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України.

У квітні 1945 р. його призначили інспектором фізкультури при уповноваженому Народної Ради Закарпатської України у справах

освіти, а в червні того ж року затвердили головою комітету в справах фізкультури і спорту при Народній Раді Закарпаття.

У перші повоєнні роки Василь Федак очолював (січень 1947 – лютий 1948) ужгородську футбольну команду “Спартак”, котра в 1946 р. стала чемпіоном України серед КФК. Він також працював у цей час молодшим редактором Ужгородського філіалу видавництва “Радянська школа”.

Та в грудні 1948 р. рука сталінського режиму досягає першого керівника обласного комітету в справах фізичної культури і спорту. На 25 років його “працевлаштували” в одному з ГУЛАГів на півночі Сибіру. Відсидівши сім років, 29 листопада 1955 р. В. Федак повернувся в рідний Ужгород. А реабілітували його лише після його смерті – 20 лютого 1992 р. Після звільнення йому було важко працевлаштуватись, однак на початку 60-х рр. Василь Васильович працював дитячим тренером при ужгородській команді “Верховина”.

З 1962 р. – інструктор і тренер із футболу на Ужгородському машинобудівному заводі ВО “Тиса”.

Не стало талановитого спортсмена, спортивного журналіста, видатного спортивного історіографа 25 жовтня 1991 р. Він помер у своєму рідному Ужгороді й залишив нам своєрідний пам’ятник – енциклопедію спортивного життя свого рідного й милого серцю Закарпаття.

ВАСИЛЬ ГАДЖЕГА

Джерельні приписи:

1. Федак, В. В. Закарпаття у спортивному вимірі / Василь Васильович Федак ; ред. І. М. Ребрик. – Ужгород : Карпати, 1994. – 150 с. : фото.

2. Федак, В. В. Бокшай Олекса Петрович : [спорт. діяч] / В. В. Федак, В. М. Гаджега // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 51-52. : фото.
3. Федак, В. В. Список футболістів СК “Русі” (Ужгород) 1926–1945 років : воротарі : [в т. ч. О. Бокшай] / Василь Васильович Федак // Федак, В. В. Закарпаття у спортивному вимірі / Василь Васильович Федак ; ред. І. М. Ребрик. – Ужгород : Карпати, 1994. – С. 136.

4. Федак, В. А дебют був вдалим : [про закарпат. майстра спорту з бадмінтону А. Карцуб] / В. Федак // Закарпат. правда. – 1986. – 30 верес. – С. 4. : фото.

5. Федак, В. В. “Канторське двойчата” : знаменитому спортсмену, футбол. воротарю О. Бокшаю – 80 : [інтерв’ю із спорт. діячем / вів В. Чубірко] / Василь Васильович Федак // Закарпат. правда. – 1991. – 3 квіт. – С. 4. : фото.

6. Довганич, О. Д. Федак Василь Васильович : [спорт. ж-ст, футболіст] / О. Д. Довганич // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 337. : фото.
7. Католик, В. Закарпатці в національних збірних : [в т. ч. про футболіста В. Федака] / Володимир Католик // Срібна Земля. – 1994. – 17 верес. – С. 11.
8. Крайняниця, П. Василь Федак : [спорт. діяч] / П. Крайняниця, О. Шестаков, В. Кушнірчук // Крайняниця, П. Історія закарпатського футболу / Петро Крайняниця. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2004. – С. 181-184.
9. Крайняниця, П. Закарпатському футболу – 95 : [в т. ч. про футболіста В. Федака] / П. Крайняниця // Календарь 1996 : общество им. А. Духновича / сост. С. Броди. – Ужгород, 1996. – С. 100-106. : фото.
10. Крайняниця, П. І. Історія закарпатського футболу / Петро Іванович Крайняниця. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2004. – 272 с. : іл.
Зі змісту : [про В. В. Федака]. – С. 4, 8, 27, 30, 46, 53, 55, 66, 67, 68, 83, 85, 112, 159, 176, 181, 182, 183, 184.
11. Пагиря, В. Від Карпат до Дніпра : нариси про закарпат. “киян” / Василь Пагиря, Христо Роглев. – Ужгород : Патент, 1997. – 182 с.
Зі змісту : [про В. Федака]. – С. 124.
12. Поп, И. Федак Василь : [спортсмен, спорт. ж-ст] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 363.
13. Поп, И. Федак Василь : [спортсмен, спорт. ж-ст] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 379. : портр.
14. Почесні члени товариства “Просвіта” : [в т. ч. В. Федак] // Календар “Просвіти” на 1995. – Ужгород : МПП “Гражда”, 1995. – С. 36.
15. Русин, М. Якби Хорті визнав комунізм... : [про спорт. діяча В. В. Федака] / Михайло Русин // Русин, М. Мукачево спортивне / Михайло Русин. – Мукачево : Елара, 2000. – С. 56-58. : портр.
16. Токар, М. Видатний спортивний діяч Закарпаття : до 90-річчя від дня народж. В. Федака : [футболіст] / Маріан Токар // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 176-177.

17. Довганич, О. Федак Василь Васильович... : [про спорт. ж-ста, спорт. діяча і футболіста] / О. Довганич, І. Ребрик // Екзиль. – 2007. – № 2. – С. 30. : портр.
18. Фединишинець, В. Василь Федак ніколи не мислив себе поза спортом, і нині спортивне Закарпаття не мислить себе без свого історика : спогад про спорт. ж-ста / Володимир Фединишинець // Орбіта-логос. – 2001. – 18 січ. – С. 3.

ВЕРЕСЕНЬ: 16

ЕДУАРД ВІНТЕР

**115-річчя від дня народження видатного вченого-славіста
(1896–1982)**

У XX-му ст. особливо помітний інтерес до історичного минулого західноукраїнських земель виявив академік Едуард Вінтер – видатний вчений зі світовим ім'ям. Перу цього німецькомовного славіста належать десятки праць, в яких безпосередньо або опосередковано висвітлюються питання мови, історії, культури, фольклору, етнографії, філософської та релігійної думки, одне слово, – духовного життя українського народу в його благотворних зв'язках із сусідніми та віддаленими народами. Едуард Вінтер чимало зробив у ділянці дослідження історичного минулого українських земель, вивчення культурної спадщини України, особливо Галичини й Закарпаття, що найкращим чином проявлена у здобутках Волошина, Гренджі-Донського, Прокоповича, Сковороди, Шевченка, Франка, Лесі Українки.

Незважаючи на значний доробок Едуарда Вінтера, що посідає в зарубіжному українознавстві одне з провідних місць, про нього й досі відсутнє у вітчизняній історіографії та літературознавчій науці спеціальне дослідження, скажімо, про життєвий і творчий шлях історика-славіста. Скупі довідку, яка охоплює загалом десять рядочків, про життєдіяльність визначного філософа, теолога, історика, славіста, культурного та громадського діяча XX-го ст. – Е. Вінтера знаходимо у першому томі Енциклопедії українознавства за редакцією проф. Володимира Кубійовича.

Так розпорядилася доля, що ім'я Едуарда Вінтера тісно пов'язане з Україною, а разом з тим із визначними постаттями, які спричинили помітний вплив на розвиток української науки, духовного життя українського народу загалом. До них належать: церковні діячі – Андрей Шептицький (1865–1944), Гавриїл Костельник (1866–1948), Йосиф Сліпий та Климент Шептицький, рельєфно виділяється з-поміж тих, які зримо спричинились до духовних змагань українського народу у різних сферах життя – Михайло Грушевський, Володимир Винниченко, Микола Хвильовий, Августин Волошин, Іван Крип'якевич, Дмитро Дорошенко, Олександр Архипенко, Євген Маланюк, Дмитро Чижевський, Василь Стус.

З цілою низкою українських учених Едуард Вінтер був у дружніх взаєминах (Олександр Білецький, Михайло Пархоменко, Іван Крип'якевич, Августин Волошин, Дмитро Дорошенко, Іван Мірчук, Зенон Кузеля, Дмитро Чижевський), що благотворно відбилося на дослідницьких зацікавленнях німецького славіста. Бо ж україніка з-під пера цього зарубіжного науковця – це справді значний доробок, який належним чином ще достатньою мірою не оцінений українською критикою. Мабуть, тому варто у цьому плані окреслити життєвий і творчий шлях вченого бодай найбільш визначними штрихами його біографії.

Едуард Вінтер народився 16 вересня 1896 р. в містечку Гроттау (Гродек, нині Чехія) у сім'ї робітника. У 1921 р., опісля студій в Іннсбрукському університеті, в 26-ти річному віці захистив дисертацію, на сторінках якої тісно переплетені філософські, соціологічні та теологічні аспекти. Певний час працював на теологічному факультеті, продовжуючи наукові пошуки в архівах і бібліотеках Праги, Відня, а згодом – Львова, Ужгорода, Будапешта й Ватикана.

Варті уваги науковців-дослідників оцінки Едуарда Вінтера, в яких поставала Україна, її благотворні зв'язки з іншими народами, духовні змагання її синів, українське буття.

У цьому контексті, поза всяким сумнівом, постановка питання щодо діяльності Андрея Шептицького в оцінці Едуарда Вінтера “не шита білими нитками” хоч би тому, що мовиться про одного з небагатьох західноєвропейських учених такого рангу, кому судилося особисто зустрітися із славетним митрополитом. Як засвідчують щоденникові записи Едуарда Вінтера, йому вдалося побувати у місті Лева ще 1924 р., коли він відвідав ректора богословської академії

Гавриїла Костельника (1866–1948). Матеріальна скромність, з одного боку, і зі смаком дібрана книгозбірня господаря – з другого, а відтак незвичайна гостинність і широка обсервація Костельника справили на гостя з Праги велике враження. Цим відвідинам передувала їхня зустріч на конгресі у Велеграді. Наголосимо: митрополит Андрей Шептицький був ініціатором Велеградських з'їздів і конгресів, що систематично проводились упродовж двадцяти років, тобто від 1907 до 1927 р. До слова, на першому з'їзді в 1907 р. Шептицький виступив із доповіддю, суть якої віддзеркалювала його прагнення до єднання української церкви. У Львові Костельник активно прилучав молодого німецького вченого-теолога до наукового опрацювання української тематики, вивчення матеріалів у сполучі: релігія у контексті філософії та історії.

У час перебування Едуарда Вінтера у Львові його прийняв митрополит Андрей Шептицький. Можна припустити, що ініціатива зустрічі Едуарда Вінтера з українським достойником не обійшлася без допомоги Гавриїла Костельника. Щоправда, на 1924 р. припадають його доволі приятельські стосунки з Йосифом Сліпим і Климентом Шептицьким, які були близькими до митрополита.

За зізнанням Едуарда Вінтера, “післяобідня розмова з митрополитом Шептицьким залишалася для нього незабутньою”. Та це й не дивно, бо його співрозмовник мав, кажучи словами Івана Франка, “немалі речові прикмети: трафність життєвих спостережень і трафність оцінки життєвих фактів”, звідки проступала “гаряча прихильність до людей взагалі і особливо до простого люду та дбання про його піднесення”. Цікаво, що за рекомендацією Шептицького його гість побував у бібліотеці Наукового товариства ім. Т. Шевченка та у Національному музеї, заснованому митрополитом у 1905 р. Через п'ятдесят сім років Едуард Вінтер згадав добрим словом обидві авторитетні установи, відзначивши на сторінках книжки “Моє життя на службі взаємодії народів” (Берлін, 1981). До речі, під час аудієнції в митрополита були присутні, як свідчать щоденникові нотатки академіка Вінтера, Й. Сліпий та К. Шептицький. Не буде перебільшенням, коли скажемо: тут, у Львові, Едуард Вінтер пізнав “українське питання”, широко закроєне на конфесійному терені. З цього погляду цікавими й змістовними можна назвати поїздки молодого вченого до Ужгорода й Мукачева (4-5 липня 1925 р.), а також вдруге до Львова, у 1928 р. Перебуваючи в Закарпатті, Едуард

Вінтер неодноразово зустрічався з одним із керівників товариства “Просвіта” Августином Волошином (1874–1945) і вів з ним дискусії про “ідеали виховання”, “традиції народного навчання”, “педагогічну психологію”. У книжці “Моє життя на службі взаємодії народів” Едуард Вінтер високо оцінив наукові студії Августина Волошина, багаторічного директора Ужгородської вчительської семінарії, а в бурхливому 1939-му – з трагічною долею президента Карпатської України, увиразнюючи успіхи свого співрозмовника в галузях “експериментальної педагогіки та психології”.

У зв’язку зі сказаним вище, доречно наголосити, що згадані Едуардом Вінтером проблеми навчання і виховання лягли в основу праць Августина Волошина-педагога, виданих у 20–30-х рр. XX-го ст. Згадаємо бодай такі видання закарпатського вченого, як “Педагогіка і дидактика для учительських семінарій” (Ужгород, 1923), “Коротка історія педагогіки для учительських семінарій” (Ужгород, 1923), “О соціальному вихованню” (Ужгород, 1924), “Педагогічна психологія” (Ужгород, 1932), “Дидактика” (Ужгород, 1933), “Методика народно-шкільного навчання” (Ужгород, 1935). “Педагогіка і дидактика для учительських семінарій” знайшла позитивну оцінку Е. Вінтера, який добрим словом згадав успіх свого співрозмовника в галузях експериментальної педагогіки та психології, зокрема на сторінках книжки спогадів “Моє життя на службі взаємодії народів”.

Про результативність поїздок Едуарда Вінтера в Галичину та Закарпаття свідчать певним чином зібрані матеріали – здебільшого етнографічного характеру, – які склали окрему книжку, що побачила світ 1926 р. в Мюнхені під назвою “Німці в Словаччині та на Підкарпатській Русі”. Як це проступає з титульної позиції видання, вчений приділив основну увагу популяризації завдань, що стояли перед німецькомовним населенням на землях Словаччини, Закарпатської України, а також Галичини. Історичні джерела Вінтер опрацьовує у контексті з українською тематикою (етнографія, культура, конфесійні питання і т. і.) під час перебування в Римі, яке тривало від 5 грудня 1926 до 7 січня 1927 р. У цьому зв’язку заслуговує на увагу такий факт: у Римі Вінтер віднайшов цікаві джерела літопису української церкви, яка на зламі XIX – перших десятиліть XX ст. тісно пов’язана з ім’ям одного з найвидатніших її ієрархів – митрополита Андрея Шептицького. Вони, власне, в основі таких

досліджень німецького історика, як “Україна і церковна унія” (1930), “Національні та релігійні змагання в Галичині у другій половині XIX ст.” (1939), “Візантія та Рим у боротьбі за Україну: 995–1939” (німецькою мовою – 1942; українськомовний переклад – 1944) та ін. В особистій бібліотеці академіка, що знаходиться й нині в Берліні, зберігаються численні видання, які творять чималий фонд україніки загалом. Серед них увагу привертає, приміром, праця Андрея Шептицького німецькою мовою з помітками Вінтера-теолога, що побачила світ у 1927 р.

Зберігаючи історичну хронологію подій та фактів, зауважимо: Едуард Вінтер захистив у 1934 р. докторську дисертацію на тему “Філософія релігії та її історія”, після чого обійняв посаду професора теологічного факультету в Карловому університеті в Празі. А вже в 1941 р. німецький вчений написав змістовний відгук про студію Дмитра Чижевського “Штурова філософія життя” (Братіслава, 1941), який опублікував того ж року в Лейпцігу. Слідом за Дмитром Чижевським Едуард Вінтер як рецензент поділяв, у свою чергу, тезу Людовита Штура (1815–1856) про визначальну роль мови та її первинну сутність у процесі національного відродження, коли знову постає відновлений чин духовного життя народу. Цей активний чин охоплює тривимір історичної пам’яті крізь призму національної свідомості з проекцією на сприйняття державності як волевиявлення всіх верств народу й послуговування культурною спадщиною як опорою національно-культурного розвою (письменство, мистецтво, наука, традиції) з врахуванням наступності поколінь та трансформацією їх досвіду. В цей період Вінтер здійснював наукове керівництво написанням докторської дисертації І. Лісяком-Рудницьким про політичні погляди Михайла Драгоманова. Деякий час читав лекції і в стінах Вільного Українського університету, що функціонував від січня 1921 р. у Відні, а відтак – у Празі. У 30–40-х рр. стержневою проблемою у колі наукових інтересів Вінтера неодноразово поставала, як бачимо, українська тематика.

У 1945 р. Едуард Вінтер став співзасновником Інституту науки і мистецтва у Відні. Від 1947 р. він працював завідувачем кафедрою східноєвропейської історії в університеті ім. Мартіна Лютера в Галле-Віттенберзі, виконуючи водночас і функції ректора цього вузу упродовж 1948–1951 рр. Переселившись 1951 р. в Берлін,

Е. Вінтер розгорнув у стінах Академії наук та Берлінського університету ім. Гумбольдта багатогранну наукову діяльність, заснував дві авторитетні серії і був їхнім фактичним видавцем: “Джерела й студії до історії Східної Європи” та “Матеріали до історії релігійної та наукової думки”. Вченому судилося довге життя, на хвилях якого, нерідко суперечливого й неоднозначного – академік Едуард Вінтер до останнього подиху, що припав на третє березня 1982 р., не втрачав палкого зацікавлення історичними долями українського народу.

У пов’язі з чільним доробком академіка Едуарда Вінтера найбільш значними видаються, на наш погляд, такі його праці: “Росія і слов’янські народи в дипломатії Ватикану: 1878–1903” (1950), “Росія і Ватикан” (т. 1–2, 1960, 1961), “Папство і царизм” (1964), “Духовний портрет Феофана Прокоповича” (1968), “Радянський Союз і Ватикан” (т. 1–3, 1972), “Рим і Москва” (1972), “Политика Ватикана в отношении СССР 1917–1968” (1977), “Долі вільнодумців” (1979) та ін. Звісна річ, заслуги вченого перед Україною, її історичною наукою окреслюють передусім кілька ґрунтовних студій; з-поміж них виділимо такі позиції дослідника: “Виникнення козацтва” (1954), “Іван Франко” (1957), “Богдан Хмельницький” (1957), “До історії українського козацтва” (1957), “Іван Франко. Матеріали до історії та культури України” (1963), “Раннє просвітительство” (1966), “Тарас Шевченко” (1965), “Революційний демократ Тарас Шевченко 1814–1861. Матеріали про діяльність українського поета і мислителя та рецепція його творчості в німецькомовному і західнослов’янському мовному ареалі” (1976), “Мислитель Григорій Сковорода” (1979).

Вже один перелік опублікованих досліджень переконує: в особі академіка Едуарда Вінтера зарубіжне українознавство мало свого визначного представника. Як історик – дослідник розвитку суспільно-культурних процесів на Україні – вчений розглядав її матеріал (соціально-політичного, економічного, культурного, фольклорно-етнографічного, мовного чи конфесійного характеру), як правило, у двох аспектах, тобто з проекцією на: а) національно виокремлену площину та б) загально-європейську значущість. Наприклад, у праці “Візантія та Рим у боротьбі за Україну: 955–1939” автор акцентував, що, скажімо, діяльність митрополита Андрея Шептицького становила різнобічний внесок у справу утвердження

загальнолюдських ідеалів духовності, ґрунтованої на ідеях національного відродження. Тому й закономірно, що в монографії “Рим і Москва” дослідник доповнив цю тезу важливим висновком: митрополит Шептицький був не тільки видатним “церковним, а й політичним діячем”. Своє концептуальне бачення ролі Шептицького як “політичної особистості” Едуард Вінтер пов’язував з історичною долею народу. Цікаво, що тривалий час він був прихильником теорії “пересадної свободи”, про яку духовний пастир українського народу, речник синтезу тисячолітнього християнства на Україні митрополит Андрей Шептицький писав ще в 1904 р. у пастирському посланні до всесесного духовенства.

На нашу думку, німецькому історику-славісту були добре відомі слова Шептицького, висловлені на початку ХХ ст.: “Дух непослуху для власті, котрий в наших часах загально в Європі розширяється і росте через розширення теорії пересадної свободи і абсолютної різності, а для котрого кожне надужиття власті через її органи, і кожна нелегальність, і несправедливість єсть оливою, доливаною до огня, єсть одною зі сторін революційного духу...”.

Примітно, що Едуард Вінтер вбачав у системі державності основу кожної нації; звідси народ – суб’єкт історії, в контексті якої церква, за переконанням як авторів, так і Андрея Шептицького, Августина Волошина була одним із чинників боротьби за збереження самобутності того чи іншого народу. Академік Едуард Вінтер був пов’язаний із містом Лева узами особистих контактів з низкою відомих діячів Західної України. Останній раз вчений побував тут влітку 1956 р., коли брав участь у ювілейних торжествах з нагоди 100-літнього свята Івана Франка, ім’я якого служило Едуарду Вінтеру неперевершеним взірцем на терені зведення “золотих мостів” дружби й порозуміння між народами заради вільного та щасливого життя на землі.

Дослідники М. Зимомря та В. Вербіцький стверджують, що і академік Едуард Вінтер, і митрополит Андрей Шептицький думали по-європейськи. Тому й не дивно, що Едуард Вінтер, на основі побаченого і почутого під час перебування на Закарпатті у липні-серпні 1925 р., загалом позитивно оцінює діяльність Августина Волошина і як директора Ужгородської учительської семінарії, і як заступника голови товариства “Просвіта”, і як згодом – президента Карпатської України. Як зазначає проф. М. Зимомря, який мав

особистісні контакти з Едуардом Вінтером під час своїх студій у Німеччині, у бібліотеці академіка Вінтера зберігаються популярні того часу часописи: “Пчілка”, “Віночок”, “Наш рідний край”, а також окремі випуски “Наукового збірника товариства “Просвіта””, де друкувалися різноманітні матеріали з історії, етнографії, фольклору, мови і науки.

У практичній культурно-просвітницькій роботі, що проводиться нами серед педагогічної громадськості та студентської й учнівської молоді, ми пересвідчилися, що ім’я академіка Едуарда Вінтера є, на жаль, маловідомим. Належить сказати, що з ініціативи авторів цієї статті у Народному домі крайового товариства “Просвіта” в 1997 р. відбулися наукові читання, які уклалися з двох частин: “Спомини” Вікентія Шандора” та “Едуард Вінтер й Україна”. З основною доповіддю “Україна в оцінках Едуарда Вінтера” в другій їх частині виступив проф. М. Зимомря. Як співдоповідач, доц. М. Баяновська привернула увагу просвітян та педагогічної громадськості краю до теми “Перцепція наукових розвідок Едуарда Вінтера в умовах відродження України”, а Леся Майор у своїй діатрібі “Тарас Шевченко та Іван Франко в дослідженнях Е. Вінтера” увиразнила значущість духовної скарбниці українців на ниві міжкультурного діалогу між народами. Навколо постаті Е. Вінтера та української тематики у його творчості розгорнулися дискусії, які уможливи краще і більш ґрунтовно пізнати саму особистість Вінтера і його багатогранну спадщину.

Аналіз вітчизняних, німецькомовних та російськомовних наукових й історіографічних джерел дає підстави стверджувати, що не з усіма оцінками Едуарда Вінтера можна погодитися в умовах демократичного суспільства. Деякі з них не витримали перевірку часом і втратили свою присутню значущість. Проте не вони визначають обличчя Е. Вінтера як дослідника історії, культури, мови Закарпаття, Галичини, загалом України. Адже академік Вінтер був ініціатором проведення в Берліні (1964) Міжнародного шевченківського симпозіуму, на якому виступав з доповіддю, спричинився до роботи Міжнародного форуму діячів культури в Києві, у співавторстві з П. Кірхнером підготував до друку німецькомовні твори Івана Франка (1963), разом з Г. Ярошем – збірник досліджень радянських і німецьких учених “Революціонер-демократ Тарас Шевченко (1814–1861). Матеріали про діяльність українського

поета і мислителя та рецепція його творчості в німецькомовному і західнослов'янському мовному ареалі”.

Отже, в особі Едуарда Вінтера Україна мала близького прихильника, доброго друга. Основні риси вченого зумовлюють данину нашої вдячності за те добре й неминуче, що полишив прийдешнім поколінням академік Едуард Вінтер.

МАРІЯ БАЯНОВСЬКА,
МИКОЛА ЗИМОМРЯ

Джерельні приписи:

1. Вінтер Едуард : [нім. вчен.-українознавець] // Краснзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина / кол. авт. П. Алеш ; упоряд. Ф. Ковач. – Пряшів : Союз русинів-українців Словац. республіки, 1999. – С. 69-70.
2. Зимомря, М. Друзі твої, Україно : [про акад., видат. нім. вчен.-слависта Е. Вінтера] / М. Зимомря // Український альманах. – Варшава, 1996. – С. 381-382.
3. Зимомря, М. І. Духовні устремління О. Духновича в оцінках Августина Волошина та Едуарда Вінтера / М. І. Зимомря, М. М. Вегеш // О. В. Духнович і Слов'янський світ : прогр. наук. конф. 23-24 квіт. 1993 р. / Закарпат. облдержадмін., М-во освіти України, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород : Патент, 1993. – С. 178-179.
4. Зимомря, М. І. Закарпаття в колі наукових зацікавлень німецькомовних учених (1862–1962 рр.) : [в т. ч. про Е. Вінтера] / М. І. Зимомря // Karpatica–Карпатика : актуал. пробл. історії і культури Закарпаття. – Вип. І. – Ужгород : Патент, 1992. – С. 135-142.
5. Зимомря, М. Закарпаття в оцінках академіка Едуарда Вінтера / М. Зимомря // Календар “Просвіти” на 1991 рік. – 1991. – С. 47-48.
6. Павленко, Г. В. Вінтер Едуард : [акад., видат. нім. вчен.-славист] / Григорій Васильович Павленко // Павленко, В. Г. Діячі історії, науки і культури Закарпаття : малий енциклопед. слов. / Григорій Васильович Павленко. – Ужгород : Патент, 1999. – С. 35-36. : портр.
7. Поп, И. Винтер Эдуард : [нем. учен.-славист] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 137.
8. Поп, И. Винтер Эдуард : [нем. учен.-славист] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 117.

9. Зимомря, М. Особистості з іменем: отець Гавриїл Костельник та Едуард Вінтер / М. Зимомря // Слово. – 2005. – № 2 (23). – С. 32-34.

ОМЕЛЯН ІВАНОВИЧ РОСУЛ

85-річчя від дня народження громадсько-політичного і культурного діяча (1926–2004)

24 вересня 2011 р. виповнилося б 85 років відомому громадсько-політичному і культурному діячеві, багатолітньому в'язню сумління Омеляну Росулу. Ще за життя, у 2003 р. він встиг видати чудову книгу споминів “Дорогою долі”.

Спомини багатолітнього в'язня сумління Омеляна Росула вирізняються з-поміж інших видань цієї тематики не тільки яскравістю зображення страдницького життя автора, подій і людей у різні періоди історії Закарпаття, починаючи з 30-х рр. XX ст. до нинішнього дня, але й правдивістю оповіді. Саме не припараджений опис свого драматичного шляху та пам'ятних подій у рідному селі, краї, таборах ГУЛАГу викликає симпатію до автора і є тим переконливим аргументом, якому читач повірить як непідробленому, а отже, правдивому, історичному джерелу.

Спогад за спогадом, розділ за розділом зі сторінок книжки – як на долоні, постає життя громадсько-політичного і культурного діяча. Життя, сповнене самовідданої праці і боротьби за українську правду, українську національну ідею...

Народився Омелян Росул 24 вересня 1926 р. у старовинному, відомому своїм замком з XIII ст., с. Невицькому біля Ужгорода у сім'ї залізничника Івана Росула та Ганни з родини Данків. Батько був великим українським патріотом, самовідданим працівником на культурно-просвітянській і громадсько-політичній ниві Закарпаття, а мати – невтомною сільською трудівницею. Предки Омеляна – з діда-прадіда – корінні невичани, русини-українці, про що свідчить і корінь їхнього прізвища “рос” – руський, тобто український.

Від своїх батьків, дідів Івана Росула і Петра Данка, бабки Анни та іншої рідні й односельчан успадкував Омелян такі риси, як працьовитість, допитливість, обов'язковість, акуратність у роботі, вірність у дружбі, непохитність у переконаннях. Великий вплив на формування характеру і світогляду хлопця і юнака мали легенди і перекази про древній Невицький замок, про козаків та їх подвиги у боях з турками і татарами, про жорстоке Поган-дівча і хороброго легеня з сусіднього села Оріховиці Матяша, розповіді

діда Петра про далеку Америку та тяжку працю у майнах-шахтах Пенсильванії, народні співанки у чудовому виконанні бабки Анни. Важливу роль у формуванні характеру Омеляна відіграв і той факт, що усі його предки були добрими сільськими газдами, які своєю працею забезпечували себе і своїх дітей матеріально, через що були людьми незалежними. Що більше – були щирими жертводавцями на церковні і культурні потреби рідного села.

У 1932 р. батьки віддали хлопця в народну показову школу при Ужгородській учительській семінарії, директором якої був визначний педагог, учений, громадсько-культурний і політичний діяч о. Августин Волошин, а з 1937 р. Омелян вчився в українській класичній гімназії при монастирі оо. Василіян в Ужгороді. Обидва навчальні заклади також відіграли важливу роль у формуванні національної свідомості хлопця. Зокрема, у гімназії він вступив у Пласт і вже у другому класі став курінним писарем. У зв'язку з окупацією Карпатської України гортіївською Угорщиною та переміщенням гімназії у Великий Бичків батько віддав сина у гімназію в Перечині, переведену сюди з Ужгорода (очолював її там відомий вчений, педагог і громадський діяч д-р Іван Панькевич).

У книжці подано широку панораму громадського, культурного і політичного життя села Невицьке, починаючи з 30-х рр. і до арешту автора у 1948 р.

Слід зазначити, що у 30-і рр. XX ст. Невицьке було одним з найосвіченіших і національно-свідомих сіл краю, чого було досягнуто не в останню чергу завдяки плідній діяльності тут товариства “Просвіта”. З подій, що особливо вплинули на формування національної свідомості хлопця, слід згадати просвітянський з'їзд, який відбувся у Невицькому 28 серпня 1938 р. з нагоди 950-ліття хрещення Руси-України і котрий перетворився у могутню маніфестацію соборності українських земель; гасло з'їзду, викарбуване на пропам'ятній медальці – “Царице України, з'єднай і визволь нас” – було на устах багатотисячного зібрання українських патріотів. Предметом особливої гордості для Омеляна було те, що головою з'їзду був його батько Іван Росул. Пам'ятним для хлопця був і величний Всепросвітянський з'їзд 17 жовтня 1937 р. в Ужгороді, у якому під сотнями синьо-жовтих прапорів взяло участь понад 15 тисяч осіб з понад 300 сіл і міст Закарпаття. У цей день – день національної і політичної зрілості закарпатських українців –

11-річний Омелян гордо стояв у почесній варті біля синьо-жовтого прапора на сцені Народного Дому товариства “Просвіта” в Ужгороді. Запам’ятався і день виборів до Сойму Карпатської України 12 лютого 1939 р., велику організаційну роботу у зв’язку з чим провів його батько Іван Росул, наслідком чого стали переможні результати виборів: усі невичани, за винятком чотирьох перевертнів, проголосували за список УНО.

Дуже яскраво описав автор події від жовтня 1938 до середини березня 1939 рр., зокрема свої спостереження з околиці Невицького – залізничної станції, де у той час проживала родина Росулів: відступ чехословацького війська, героїчну смерть січовиків, інші події, коли вже пахло порохом Другої світової війни.

А потім була темна ніч мадярської окупації, коли все українське було загнане в підпілля.

У 1941–1945 рр. Омелян Росул навчається в Ужгородській учительській семінарії і, як і інші закарпатці, з надією чекав визволителів зі сходу. Але сподіване визволення, як виявилось згодом, принесло не тільки радість, але й горе – чимало свідомих українських патріотів опинилися під ковпаком НКВД.

Любов до історії України і Закарпаття Омелян вирішив реалізувати шляхом вступу на історичний факультет Ужгородського університету, але через нестачу вчительських кадрів був відрахований з числа студентів і направлений на педагогічну роботу у села Виноградівського району. Не поталанило з втіленням у життя й іншої мрії – стати професійним художником: після вступу до Художнього інституту його знову відчислили з тієї ж причини і він далі працював на освітянській ниві, зокрема у Середнянській середній школі.

Важливим у житті і діяльності О. Росула був період спалаху національно-культурного піднесення у рідному селі в 1945–1948 рр., пов’язаний з відродженням тут “Просвіти” і до якого, разом з братами Іваном і Йосипом, мав безпосереднє відношення і вклав чимало праці в організацію різних спортивних секцій, драматичного гуртка, сільських вечорниць тощо. Активність просвітян, спрямована на утвердження української національної свідомості, як згодом виявилось, не сподобалася новій владі, котра всі ініціативи осередку “Просвіта” взяла під свою “опіку”.

Будучи сформованим українським патріотом і спостерігаючи переслідування новою владою національно свідомих людей, які,

як правило, закінчувались арештами, Омелян у 1947 р. вступив у підпільну антирадянську організацію “Смевор-У” (“Смерть ворогам України”) і став заступником її провідника Василя Цапулича. Метою організації була боротьба за волю і незалежність України та побудова Соборної Української держави.

У червні 1948 р. підпільна організація була викрита агентами КГБ, а її члени заарештовані і вивезені після слідства і суду на Колиму – “последнее чудо планеты”, найстрахітливіше місце часів сталінських політичних репресій. О. Росул “за участие в антисоветской националистической организации” дістав 25 років ув’язнення в “исправительно-трудовой лагерь” з конфіскацією майна. Покарання відбував у колимських і сибірських таборах суворого режиму.

У справжнє земне пекло, де жорстокі знущання з тисяч невинних людей – в’язнів сумління були звичною справою і де панувала влада смерті, потрапив і 22-річний Омелян. З плином часу він з боєм напише: “Мабуть, ніколи і нікому не вдасться взнати повної правди про злодіяння сталінсько-комуністичної імперії зла, які творились на цій “чудній планеті”, скільки вона безжалісно перемолола у своїх жорнах невинних людей, які своїми трупами вкрили цю ненависну частину земної кулі, навічно залишившись у штольнях, вибоях, відвалах, шахтах, рудниках, під сопками, і просто так – в безмежних просторах її вічної мерзлоти. Цвинтарів там не було...”.

З великою викривальною силою змалював автор нелюдське життя каторжан – політичних в’язнів, переважно українців, у середині ХХ ст., яке “дарував” їм “найпрогресивніший” і “найгуманніший” у світі комуно-советський лад. Читаючи документальні сторінки табірної хроніки, мимоволі виголошує: “Люди, будьте пильні! Страхітлива епідемія червоної чуми не повинна повторитися! До цього кличе пам’ять мільйонів убієнних і замучених за волю і незалежність України її синів і дочок!”.

Незважаючи на нелюдські умови життя політв’язнів, після смерті кривавого ката Сталіна створилися умови для проведення ними у таборах культурно-просвітянської роботи. Зі спогадів Омеляна Росула дізнаємося, що українська пісня й українське слово звучали з уст в’язнів сумління щоденно благальною молитвою до Бога, підтримуючи незламний дух каторжан і вселяючи в них віру у звільнення з пазурів комуно-московських душоубів.

Здається, що з-поміж колишніх політв'язнів про культурно-просвітницьку роботу у таборах ГУЛАГу, як, до речі, і про діяльність відродженого у 1945 р. Невицького осередку "Просвіти", так докладно і яскраво, як це зробив О. Росул, не написав досі ніхто.

Пройшовши крізь пекло ГУЛАГів, неодноразово заглядаючи смерті у вічі, Омелян Росул вижив і дочекався свого звільнення. Це сталося у травні 1957 р. Він повернувся у рідний край з підірваним здоров'ям, але не вбитий духом. Україна залишалася у його серці й надалі, через що недремне око КГБ увесь час спостерігало за кожним кроком патріота.

80-і рр. XX ст. ознаменувалися подальшим загниванням комуністичної імперії, що призвело на початку 90-х рр. до її розпаду. У час національної революції кінця 80-х—початку 90-х рр. О. Росул без вагань стає у лави борців за незалежність України. Був активним у Народному Руху України, відродженій крайовій "Просвіті", стояв біля витоків створення на Закарпатті крайової організації Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих, відповідальним секретарем якої був довгий час і в діяльність котрої зробив вагомий особистий внесок. У 2001 р. обраний Почесним членом Закарпатського крайового культурно-освітнього товариства "Просвіта".

Послідовний і непохитний, він у справі захисту інтересів Української держави упродовж усього нелегкого життя не зраджував своїй великій любові до України.

Відійшов у вічність 4 грудня 2004 р. Похований на цвинтарі рідного села Невицьке.

ПАВЛО ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Росул, О. І. Дорогою долі / Омелян Іванович Росул. — Ужгород : Два кольори, 2003. — 288 с. : іл.

2. Слово про книжку "Дорогою долі" / Закарпат. край. культ.-освіт. т-во "Просвіта", Закарпат. облас. орг. Всеукр. т-ва політв'язнів і репрес., Закарпат. облас. орг. Укр. республік. партії "Собор"; упоряд. О. І. Росул. — Ужгород : ТОВ "Колір принт"; Вид-во ПП Басараб М. М., 2005. — 40 с. : іл.

3. Росул, О. Гімназія Отців Василіян в Ужгороді / Омелян Росул // Календар "Просвіти" на 2002 рік. — Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2002. — С. 138-143.

4. Росул, О. Культурно-просвітницька діяльність в сталінських таборах ГУЛАГ-у / Омелян Росул // Календар "Просвіти" на 1999 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 1999. – С. 108-114.
5. Росул, О. Просвітянин Іван Росул / Омелян Росул // Науковий збірник товариства "Просвіта" в Ужгороді. – Річник IV (XVIII). – Ужгород, 2000. – С. 267-269.
6. Росул, О. Просвітянський з'їзд в селі Невицькому / Омелян Росул // Календар "Просвіти" на 1994 рік. – Ужгород : ВВК "Патент", 1994. – С. 134-138.
7. Росул, О. Слідами шкільних хронік... : із хроніки Великобичк. горож. шк. / Омелян Росул // Календар "Просвіти" на 2000 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2000. – С. 186-190.
8. Росул, О. Традиції "Просвіти" в селі Невицькому у 1945–1948 рр. / Омелян Росул // Календар "Просвіти" на 1995 рік. – Ужгород : МПП "Гражда", 1995. – С. 138-140.

9. Баглай, Й. А літа плывуть і плывуть... : до 75-річчя від дня народж. О. Росула : [громад.-політ. діяча] / Йосип Баглай // Календар "Просвіти" на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2001. – С. 186-188.
10. Довганич, О. Д. Росул Омелян Іванович : [педагог, громад. діяч] / О. Д. Довганич // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 279-280. : фото.
11. Довідка про Омеляна Росула : [громад.-політ. діяча] // Календар "Просвіти" на 1999 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 1999. – С. 114.
12. Михайлюк, Ф. Вшановано пам'ять Омеляна Росула. У день 80-річчя народження : [в т. ч. про відкр. меморіал. дошки громад.-політ. і культур. діячу в с. Невицьке] / Ференц Михайлюк // Календар "Просвіти" на 2007 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2007. – С. 161-162. : фото.
13. Пам'яті Омеляна Росула : [громад.-політ. діяча] // Календар "Просвіти" на 2005 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2005. – С. 205. : портр.
14. Пойда, С. Вшанували пам'ять просвітянина : [про О. Росула] / С. Пойда, Б. Досяк // Календар "Просвіти" на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2006. – С. 182.
15. Федака, П. Дорогою долі : до 80-річчя народж. О. Росула : [громад.-політ. і культ. діяча] / Павло Федака // Календар "Просвіти" на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во "Просвіта", 2006. – С. 133-136. : портр.

16. Михайлюк, Ф. У Невицькому відкрито меморіальну дошку Омеляну Росулу / Ференц Михайлюк // Трибуна. – 2006. – 9 груд. – С. 3.

ВАСИЛЬ ПЕТРОВИЧ СВАЛЯВЧИК

60-річчя від дня народження живописця, заслуженого
художника України (нар. 1951)

Василь Петрович Свалявчик – живописець, творчість якого добре відома на Закарпатті та за його межами. Він – заслужений художник України, лауреат обласної премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі в галузі образотворчого мистецтва.

Обдарування В. Свалявчика розкрилося у жанрах, які дуже люблять закарпатці – краєвидах, а також натюрмортах. Світ чудового ліричного обдарування живе в душі митця. Все прекрасне для нього починається одразу за порогом рідної хати: ріки, гори, струмки, зелені верховини. Художник уміє передати красу маленьких підсніжників, крокусів та бузку. Господарюють у полотнах закарпатця і червоні маки. Здається, дитяча радість лине від ширих натюрмортів митця! Автор кохається в кольорах літнього поля, де вітер чеше колоски пшениці, грає пелюстками волошок та ромашок. Далеко йде митець за такою красою. Часто високо в горах підбирає сюжети чи види. Мандруючи горами-долами Закарпаття, В. Свалявчик відкрив для себе тему культурної спадщини батьківщини. Були часи, коли давні храми не були тим місцем, яким опікувалась влада. Тож і не дбали про них можновладці. Чи змінилася ситуація? Художник не просто зображає, а документально констатує, засвідчує ситуацію з церквами, що повинні бути збереженими. У час, коли ЮНЕСКО закликає зберігати дерев'яні храми як унікальні взірці культури і історії світу, ми можемо тільки зробити ревізію того, що залишилося, в якому воно стані. Що додали, що відняли громадяни і служителі? В. Свалявчик веде діалог, опікуючись проблемами культурної спадщини краю.

В. Свалявчик – учасник пленерів, які традиційно проводяться на Закарпатті, численних виставок вдома і за кордоном. Глядачі безпомилково знайдуть його твори. Персональні виставки заслуженого художника України В. П. Свалявчика відбулися у Фюссені (Німеччина) – 1998 р., Ужгороді – 1998 р., 1999 р. – Мукачеві, 2000 р. – Києві, 2001 р. – Ужгороді, 2003 р. – Любліні (Польща), 2004 – Братиславі (Словаччина), 2006 р., 2007 р. – Ужгороді.

В. Свалявчик – митець неспокоїної вдачі, що зустрічає схід сонця в горах. Він шукає своє натхнення там, де вівчарі випасають овечок, між смереками та потоками. Мотиви рідного краю – домінанта у закарпатського живописця В. Свалявчика, який служить своїм мистецтвом землі і людям. Твори заслуженого художника України В. Свалявчика прикрашають державні, приватні колекції нашої країни, країн Європи та Америки. Відзначений обласною премією ім. Й. Бокшая та А. Ерделі в галузі образотворення за 1998 рік.

ЛЮДМИЛА БІКСЕЙ

Джерельні приписи:

1. Василь Свалявчик, художник щасливої долі = Vasyl Svalyavchik an Artist of Fortunate Fate : альб.-кат. / упорядкув., редактув. Б. Кушніра, пер. на англ. Ю. Петрушко. – Ужгород : Карпати, 2001. – 32 с.

2. Свалявчик, В. Василь Свалявчик : “У мистецтві, як і в коханні, треба бути щирим...” : [розмову із закарпат. худож. / вів І. Вашкеба] / Василь Свалявчик // Закарпат. правда. – 2002. – 24 січ. – С. 6. : фото.

3. Василь Свалявчик : [живописець] // Митці Закарпаття / Закарпат. Спілка худож. України. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. облас. упр. по пресі, 1994. – С. 100-101. : портр., іл.
4. Свалявчик Василь Петрович : [живописець] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 196-197. : портр., іл.

5. Лендєл, І. Василь Свалявчик – відкриває виставковий сезон–2008 у Мукачеві / Іван Лендєл // Мукачево. – 2008. – 17 січ. – С. 6.
6. Мишанич, В. Персональна виставка – до ювілею : Василю Свалявчику – 55 : [вист. в карт. галереї “Ужгород”] / Володимир Мишанич // Ужгород. – 2006. – 9 груд. – С. 12.
7. Пасивенко, О. Щедра палітра Свалявчика : [худож. В. Свалявчик] / Олександр Пасивенко // Образотв. мистец. – 2007. – № 1. – С. 74.
8. У галереї “Ужгород” – виставка творів живопису : [худож. : Л. Гайду, В. Свалявчик, В. Звенигородський] // Новини Закарпаття. – 2003. – 29 лип. – С. 8.
9. Філіпов, О. Приємні емоції від Василя Свалявчика : [про персон. вист. ужгород. живописця] / Олексій Філіпов // Старий Замок. Паланок. – 2008. – 10-16 січ. – С. 3. ; Новини Закарпаття. – 2008. – 15 січ. – С. 8.

ДМИТРО МИХАЙЛОВИЧ КЕШЕЛЯ

60-річчя від дня народження прозаїка, драматурга,
журналіста (нар. 1951)

Дмитро Кешеля – публіцист, драматург, радіо- і тележурналіст, талановитий сучасний письменник, прозова творчість котрого 2007 р. була представлена до найвищої державної нагороди – Національної премії ім. Т. Шевченка. Не одне десятиліття доробок митця вражає читача майстерністю й своєрідністю оповіді, що поєднує гротеск, гіперболізм, ліризм, підвищену суб'єктивність та ін., що свого часу лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Петро Скунець назвав *“грою на грані”*, і який складає художній світ митця, сповнений патріотичними почуваннями людини, закоханої у рідні карпатські обрії (Дм. Федака).

Особливості творчої манери письменника відзначали літературознавці: М. Жулинський, Б. Буряк, Ю. Тамаш, Г. Штонь, Р. Кудлик та ін., присвячуючи доробку земляка наукові праці та розвідки. Першим кроком до системного осмислення набутку нашого прозаїка стало монографічне дослідження Василя Попа (2005).

Дмитро Михайлович Кешеля народився 27 жовтня 1951 р. в с. Клячанові Мукачівського району Закарпатської обл. Після навчання у середній школі закінчив Ужгородський державний університет. Працюючи в державній обласній телерадіокомпанії, пройшов шлях від кореспондента (в різні роки працював редактором, головним редактором радіо, першим заступником генерального директора облдержтелерадіокомпанії) до директора телевізійного об'єднання мистецьких, молодіжних, дитячих і спортивних програм. Член Національної Спілки письменників з 1978 р., Національної Спілки журналістів із 1975 р., Асоціації українських письменників та голова її обласної організації (з 1998 р.).

Літературна та журналістська творчість Дмитра Кешелі відзначена численними поважними нагородами, серед яких Всеукраїнська премія ім. В'ячеслава Чорновола, отримана за художньо-документальний відеофільм *“Гіркота солодкої землі”* (2009), та ордени *“За заслуги III ступеня”* (2009), Української православної церкви преп. Іллі Муромця I ступеня (2009), Української православної церкви Почаївської ікони Пресвятої Богородиці (2010),

нагороджений відзнакою Закарпатської обласної ради “За розвиток регіону” (2008), кількарразовий лауреат крайової літературної премії ім. Ф. Потушняка. Заслужений журналіст України (2004). Нині Дмитро Кешеля також член редколегії літературно-мистецького та громадсько-політичного часопису Національної Спілки письменників “Дзвін”.

Твори Дмитра Кешелі перекладені англійською, білоруською, литовською, осетинською, російською, румунською, словацькою, туркменською, угорською мовами. В перекладі російською вийшла книга “Зелений дождь” (пер. з укр. Г. Ашаниной, 1981), що була удостоєна премії видавництва “Молодая гвардія” як краща книга року молодого автора.

Сходження в літературу для Дмитра Кешелі почалося зі шкільних літ, коли в Мукачівській міськрайонній газеті “Прапор перемоги” було надруковане його перше оповідання, а далі публікації в обласних та республіканських періодичних виданнях, згодом у збірнику творчості молодих “Перевал” (1973). Як письменник Д. Кешеля дебютував книжечкою оповідань “Дерево зеленого дощу” (1978). Передмову до неї написав один з найавторитетніших прозаїків краю Іван Чендей. “Путівка в життя”, дана такою людиною, вже сама собою свідчила про з’яву молодого талановитого літератора із покоління, що згодом дістане назву “сімдесятники”. Тож серед ровесників Д. Кешелі, – відомі на сьогоднішній день, – М. Матола, В. Густі, Д. Кремінь, Х. Керита, В. Положій, В. Шкляр, М. Матіос, В. Герасим’юк та інші.

Сімдесяти роки ХХ ст. поклали свою печать на цю генерацію письменників, котрі хотіли певним чином повернути повітря свободи шістдесятих років, але здійснювали це не шляхом, сказати б, трибунного мовлення та громадянського пафосу, а розвитком однієї з тенденцій шістдесятництва – показом життя “маленької людини” через занурення у її внутрішній світ і розкриття буденних проблем притишеною, глибинно-філософською мовою. Здається, це останнє покоління літераторів, яке зазнало пресування з боку радянської системи.

Тоталітарна цензура не оминула і Дмитра Кешелю. Під час навчання в УжДУ він надрукував у студентській багатотиражці цикл філософських поезій у прозі “Монологи”. Як згадував колишній керівник університетської літературної студії ім. Ю. Гойди Василь

Поп: *“З погляду сьогодення цього дня названі твори могли хіба що вразити глибиною думки, метафоричністю, символікою і неординарністю мислення юнака. У кожному творі якимось печальним рефреном звучало слово молитви, як символ духовного начала-начал людини і всього суцього на Землі й Всесвіті”*. Але молодого автора починають звинувачувати у викривленні радянської дійсності, замахом на святі постулати соціалістичного реалізму, йому приписували захоплення *“буржуазними псевдовченнями і поклоніння перед модерним мистецтвом імперіалізму”*. Д. Кешелі загрозувало виключення з університету, чого, за допомогою того ж В. Попа, вдалося уникнути.

Настороженість в офіційних колах викликала і перша збірка письменника *“Дерево зеленого дощу”*. І знову, як пригадував В. Поп: *“... зовсім юного літератора зі шпальт газет, високих трибун партійних і комсомольських форумів таврували за оспівування минушини, перекручення радянської дійсності, ба й запідозрювали в українському буржуазному націоналізмі”*. І все ж допомога старших колег по перу знову врятувала Дмитра Кешелю. Тож шлях до Парнасу не був легким чи простим, але попри все письменник зумів зберегти і свій самобутній художній світ, і його героїв-мешканців та й окрім нелегкої літературної творчості працювати на неспокійній журналістській ниві.

За понад тридцять літ в літературній царині Д. Кешеля виявив себе майстром різних жанрів: мала проза, повісті, романи, а також драматичні твори, сценарії для кінофільмів, що засвідчують його збірки та книги: *“Колиска Сонця”* (1982), *“А Земля таки крутиться”* (1985), *“Пора грибної печалі”* (1988), *“Госундрагоші”* (1994), *“Живанський світ”* (1997), *“Збийвіч, або ж кіна не буде”* (1999), *“Чим би не бавилися пани, лем би не було війни!”* (2003), *“І в Смерті були твої очі”* (2004), *“Осінь Великих Небес або Прирічанські характери”* (2005), *“Видіння зрячої води, або ж Дурний Іван стріляє, а Богонько кулі направляє”* (2007), *“Мармалада”* (2008)... П'єси *“Голос Великої ріки”*, *“Дерев'яні люди”*, *“Закарпатський вертеп”*, *“Недотепа із Вертепа”*, *“Дорога до раю”* інсценізовані українськими та зарубіжними театрами.

В основі творів Дмитра Кешелі завжди перебуває доля нашої землі – Закарпаття, протягом останнього століття і буття краян, яким довелося пережити у важкій щоденній праці доволі складні

часи. Як гартувався характер земляків, що тримає їх прив'язаними до тисячолітніх звичаїв, патріальхального світу, материнської мови? Якими є позитивні й негативні риси світогляду горян? Ось питання, на які прагне відповідати Д. Кешеля, продовжуючи шукання своїх попередників – Луки Дем'яна, Олександра Маркуша, Федора Потушняка, Михайла Томчанія, Івана Чендея... Але сила узагальнень нашого прозаїка настільки потужна, що його героїв можна перенести у будь-яке століття, – а турботи чи переживання їхні неперепутні; переодягти в будь-який стрій, – а клопоти їхні близькі кожному. Тож зрозуміло, що в основі прози Д. Кешелі лежать проблеми філософські: життя – смерть – вічність, кохання, добро і зло, правда і кривда тощо. Їй розгортаються вони, як правило, біля родинного вогнища, що одразу надає певної інтимності подіям і сприйняття їх читачем.

Протягом десятиліть формувалася й стиль прозаїка. Спочатку це тяжіння до неореалістичного письма, яким позначені перші дві збірки прозаїка, а відтак увага до психологічного портрету героїв, художньої деталі, яка набуває символічного звучання. Ліризм творів ґрунтується на народнопісенному матеріалі.

Згодом вривається у творчість Д. Кешелі потужний фантазматичний струмінь, що дає можливість помітити риси химерності у прозі митця, які розвинулися у подальшому.

Цікаво, що захопленням Д. Кешелі у молоді роки були твори латино-американських письменників: Г.-Г. Маркеса, Х. Л. Борхеса, А. Карпент'єра, В. Льоса – представників магічного реалізму, котрі *“використовуючи міфологічні сюжети й образи, прагнули відтворити в умовах наступу імперіалізму незалежну національну ідентичність”* (Н. Зборовська). Тож ці тенденції позначилися і на творчості Д. Кешелі, зокрема на тяжінні до химерної прози із використанням міфологічних джерел.

Академік, літературознавець Микола Жулинський відзначив, що: *“Прозаїк майстерно і – головне – успішно вводить у свою стилістичну систему народний гумор, іронію та інші елементи народної сміхової культури, казкові образи і казкові сюжети, умовні ситуації. Сміх у його прозі відіграє особливу роль, представляючись то безжальним сарказмом, то бурлескним “викладом” життєвих історій, допомагаючи створити дивовижні переплетення казкового і реального, висловити життя у всій його повноті і ...*

різноманітності”, та й додає, що у творах прозаїка “... живуть активним життям літературна пародія, містифікація, різні комічні прийоми, гротескна фантастика, своєрідно матеріалізовані метафори”.

І все ж чи не найтрепетніша ознака Кешелевого стилю – поетичність і ліризм, що не дають спуститися до рівня примітивності чи вульгарності, утримуючи прозу літератора на такому естетичному рівні, коли повсякчас пам’ятаємо – в людині живе божественне.

Утретє Д. Кешеля відчув на собі тиск опонентів на початку 90-х рр. минулого століття, коли написав цикл творів материнською мовою. Бачиться, за роки життя у тоталітарній системі ми чомусь поставили собі рамки, що літературу не можна творити рідним від коліски словом. Драматичні за проблематикою та викладені “не так”, твори митця ошелешили здебільшого поціновувачів красного письменства. Читач же розкупував тиражі газет, де публікувалися листи баби Гафи Дякунки та діда Пішти Савкулина, напевне, окрім іншого, радіючи можливості читати художні тексти, написані звичною буденною мовою.

Згадуючи свої житейські історії, Д. Кешеля свідчив, що відчуває себе на шляху літератури самотнім воїном. А наш земляк, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Дмитро Кремінь, осмислюючи творчість побратима по перу, немов би продовжив цю думку: “*Треба уявити Сізіфа щасливим*”, як написав Альбер Камю в рік народження закарпатського хлопчика на землі, де вдалося пити вино лише його паризькому земляку Жерару Депардье”.

Дмитро Кешеля нині у творчій дорозі, бо зміг і труднощі, і радості, і тривоги. Залишилося найважче – пройти випробування мідними трубами.

ОЛЕКСАНДРА ІГНАТОВИЧ

Джерельні приписи:

1. Кешеля, Д. М. А земля таки крутиться : повість, оповід. / Дмитро Михайлович Кешеля ; ред. О. П. Логвиненко ; худож. В. К. Іванов. – Ужгород : Карпати, 1985. – 270 с. : іл.
2. Кешеля, Д. М. Видіння Зрячої Води, або ж Дурний Іван стріляє, а Богонько кулі направляє : роман з нар. життя / Дмитро Михайлович Кешеля. – Ужгород : Карпати, 2007. – 184 с. : іл.
3. Кешеля, Д. М. Госундрагоші (всяке-шліяке) / Дмитро Михайлович Кешеля ; ред. В. В. Кухта ; худож. П. Петкі. – Ужгород : Поличка “Карпат. Краю”, 1994. – 138 с.

4. Кешеля, Д. М. Дерево зеленого дощу : оповід. / Дмитро Михайлович Кешеля ; ред. І. М. Чендей ; худож. П. Ю. Петкі. – Ужгород : Карпати, 1978. – 92 с.
 5. Кешеля, Д. М. Державна копоня, або Листи до pana Президента / Дмитро Михайлович Кешеля ; ред. В. В. Кухта ; худож. П. Петкі. – Ужгород : Поличка “Карпат. краю”, 1993. – 63 с. : іл.
 6. Кешеля, Д. М. Жіванський світ : роман із нар. життя у трьох сер. / Дмитро Михайлович Кешеля ; ред. В. В. Кухта ; худож. П. Петкі. – Ужгород : Поличка “Карпат. краю”, 1997. – 188 с. : іл.
 7. Кешеля, Д. М. Збийвіч, або ж кіна не буде / Дмитро Михайлович Кешеля ; ред. В. В. Кухта ; худож. М. Пуглик-Белень. – Ужгород : Поличка “Карпат. Краю”, 1999. – 39 с. : іл.
 8. Кешеля, Д. Зелений дождь : рассказы и повесть в новеллах / Дмитро Кешеля ; пер. с укр. Г. Ашаниной ; всупит. ст. И. Чендея. – М. : Молодая гвардия, 1981. – 175 с.
 9. Кешеля, Д. М. ... І в Смерті були твої очі : осінні сповіді / Дмитро Михайлович Кешеля. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2004. – 180 с.
 10. Кешеля, Д. М. Колиска сонця : оповід., повість / Дмитро Михайлович Кешеля ; ред. Т. В. Лісун. – Ужгород : Карпати, 1982. – 124 с.
 11. Кешеля, Д. М. Осінь Великих Небес, або Прирічанські характери : романи з нар. життя / Дмитро Михайлович Кешеля ; післясл. Д. Федаки ; худож. оформ. Я. Дуленко. – Ужгород : Карпати, 2006. – 400 с. : іл.
 12. Кешеля, Д. М. Пора грибної печалі : повісті, оповід. / Дмитро Михайлович Кешеля ; ред. О. П. Логвиненко ; худож. В. К. Іванов. – Ужгород : Карпати, 1988. – 293 с. : іл.
 13. Кешеля, Д. М. Чим би не бавилися пани, лем би не було війни! : трагіком. роман із нар. життя / Дмитро Михайлович Кешеля ; худож. оформ. Я. Доленко. – Мукачево : Карпат. вежа, 2003. – 179 с.
- ***
14. Кешеля, Д. Квітучий хрест під хатою : (новела / Дмитро Кешеля // Зелені Карпати. – 1994. – № 1-2. – С. 100-101. : портр.
 15. Кешеля, Д. Оповідання : [“Дереву сняться білі лебеді”, “Нерозквітле кохання”, “І плакав самотній ангел”, “Заблуканий у снах печальний поїзд”] / Дмитро Кешеля // Кур’єр Кривбасу. – 2008. – № 228-229 (листоп.-груд.). – С. 62-92.
- ***
16. Кешеля, Д. “Мій шлях у літературі – це шлях самотнього воїна...” : письм. Д. Кешеля – серед фіналістів на здобуття Шевченк. премії у галузі л-ри : [інтерв’ю з письм. / вів В. Кузан] / Дмитро Кешеля // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 25-31 січ. – С. 16-17. : фото.

17. Кешеля, Д. Спроба осмислення сучасного Закарпаття : її зробив талановитий прозаїк з Ужгорода В. Зубач: [рец. на повість “Вечори біля високої полонини на селах, маленько нижчих за тоту полонину”] / Дмитро Кешеля // Едельвейс Закарпаття. – 2007. – 6 груд. – С. 3.
 18. Кешеля, Д. Троє в човні : хто і в якому напрямку “гребе” в сьогодніш. закарпат. л-рі : [розмову із закарпат. письм. / вела Л. Олійник] / Дмитро Кешеля, Михайло Рошко, Андрій Любка // Новини Закарпаття. – 2008. – 23 серп. – С. 20. : фото.
- ***
19. Поп, В. С. Реальний і віртуальний світ Дмитра Кешелі : нарис життя і творчості / Василь Семенович Поп ; М-во освіти і науки України. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2005. – 152 с. : фото.
- ***
20. Дочинець, М. Кешеля Дмитро : прозаїк, драматург, ж-ст / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря // Дочинець, М. Енциклопедія Мукачєва в іменах / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря. – Мукачєво : Карпат. вежа, 2006. – С. 156. : портр.
 21. Ігнатович, О. Дмитро Кешеля : [письм., ж-ст] / Олександра Ігнатович // Письменники Срібної Землі : до 60-річчя Закарпат. орг. Нац. спілки письмен. України / упорядкув., передм. П. М. Ходанича. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2006. – С. 565-572. : портр.
 22. Поп, И. Кешеля Дмитрий : [ж-ст, писат.] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 205.
 23. Федака, Д. Дивосвіт Дмитра Кешелі, або що нашіптують йому небеса : до 50-річчя від дня народж. письм. / Дмитро Федака // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 202-206.
 24. Хланта, І. В. Кешеля Дмитро Михайлович : [письм.] / І. В. Хланта // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 158-159. : фото.
- ***
25. Дмитро Кешеля серед головних претендентів на Шевченківську премію // Закарпат. правда. – 2007. – 13-19 січ. – С. 2.
 26. Ігнатович, О. Не бійся води зрячої : [про кн. Д. Кешелі “Видіння зрячої води...”] / Олександра Ігнатович // Дзвін. – 2008. – № 9. – С. 136-138.
 27. Курта, О. Чому мукачівці – “годьмоші”, а ужгородці – “герінгоші”?.. : [про кн. Д. Кешелі “Осінь великих небес, або прирічанські характери”] / Омелян Курта // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 11-17 січ. – С. 17.
 28. Поп, В. Право на свій світ, або ж Парадоксальний космос Дмитра Кешелі : [письм.] / В. Поп // Карпат. Україна. – 1995. – 7 берез. – С. 8.

29. Ребрик, І. Кола на воді : [рец. на кн. : Д. Кешеля. Видіння зрячої води, або Дурний Іван стріляє, а Богонько кулі направляє : роман з нар. життя. – Ужгород : Карпати, 2007.] / Іван Ребрик // Екзиль. – 2007. – № 8. – С. 32.
30. Рушак, Т. Віднайдені ключі : [фільм Д. Кешелі “Ключі від брами Господньої” про архімандрита Мукачів. монастиря о. В. Проніна] / Тетяна Рушак // Ужгород. – 2010. – 15 січ. – С. 14.

ЛИСТОПАД: 4

АНДРІЙ ДОБОШ

100-річчя від дня народження художника (1911–1996)

Після повернення Адальберта Ерделі із творчої поїздки у Німеччину (1922–1926) і поселення його у 1927 р. в Ужгороді у нього з’явилися перші учні в художній справі. Серед них такі, як Андрій Коцка, Адальберт Борецький, Ернест Кондратович та Андрій Добош. Про останнього мистецтвознавчих досліджень та відомостей в українських джерелах немає. Очевидно, причиною тому став переїзд художника до м. Кошіце (тепер Словачка республіка). Андрій Добош народився 4 листопада 1911 р. в с. Новосад Требішовського округу (Словаччина). Протягом 1926–1930-х рр. здобував професію вчителя народної школи в Ужгородській вчительській семінарії, де рисунок і дескриптивну геометрію викладав Адальберт Ерделі.

У 1933 р. майбутній художник розпочав навчання в Академії образотворчого мистецтва в Празі під керівництвом професора Швабінського. Проте, у зв’язку із матеріальними труднощами, в тому ж році припинив навчання. У 1936 р. склав іспити у Будапешті на право викладання креслення, дескриптивної геометрії і математики, про що отримав сертифікат, виданий королівським міністерством культури і виховання.

Подібно до своїх ровесників – учнів А. Ерделі – А. Коцки, А. Борецького, Е. Кондратовича він захоплювався природою Закарпаття, красою полонинських Карпат, вивчав фольклор і традиції Підкарпатської Русі, що відображалось в його творах. На думку критиків, пейзажі А. Добоша виразні, емоційно насичені, позначені безперечним впливом Ерделі, і в меншій мірі Й. Бокшая і мали успіх на закарпатських виставках. У 1930-х рр. художник захоплювався

широкими епічними масштабами, що відображали громаддя гір, які підносяться вгору до хмар, і маленькі хатинки, розкидані на крутих схилах. Орієнтуючись на свого вчителя А. Ерделі, учень проявляв схильність до експресії, опираючись на реалістичний ґрунт. Поряд із карпатськими пейзажами він виконував портрети та фігуральні композиції. Протягом 1940–1942 рр. у А. Добоша з'являються перші графічні твори.

Товариство діячів образотворчого мистецтва на Підкарпатській Русі, що діяло протягом 1931–1938 рр. під керівництвом А. Ерделі, складалося переважно із чеських митців. Згодом до товариства почали приймати учнів самого Ерделі та Бокшая. У 1937 р. його членом став і А. Добош. Протягом 1938–1945 рр. його основним професійним заняттям було вчителювання у Мукачівській горожанській школі, де він викладав креслення і рисунок. Одночасно він здобував у 1940–1942 рр. післядипломну освіту на педагогічному факультеті у м. Сегеді (Угорщина). На той час Підкарпаття вже входило до складу Угорщини і тут замість Товариства діячів образотворчого мистецтва на Підкарпатській Русі було створено Спільку художників Підкарпаття, до якої ввійшов і А. Добош. Закінчення 2-ї світової війни, як відомо, принесло не тільки визволення від фашизму, але й викликало тривогу, пов'язану з іншою формою диктатури. Андрій Добош у 1946 р. вирішив переїхати із Ужгорода в Кошице, і таким чином став громадянином Чехословаччини.

По завершенню війни у східній Словаччині почалися процеси концентрації творчих сил в образотворчому мистецтві і утворення різних об'єднань. До такого товариства під назвою “Своїна” у 1946 р. вступив А. Добош. Згодом, у 1949 р. він став членом Спільки словацьких художників. Він продовжує вдосконалюватися, для чого здійснює творчу поїздку в Прагу, де працює в реставраційних ательє Народної галереї під керівництвом професора Сланського. Того ж року Добош отримує нострифікацію для викладання креслення і дескриптивної геометрії у середніх школах Словаччини.

З часом творча діяльність митця починає переважати над педагогічною, зростає його активність на виставках. Певним етапним успіхом стала участь Добоша у вседержавній виставці, що відбулася у манежі Празького граду. З цього моменту за художником закріпився титул одного з головних представників кошицької художньої школи. У творах митця починає переважати експресивність,

динаміка, поетичність над фігуративною побудовою. З 1963 р. головним компонентом творчості А. Добоша стає графіка спонтанного, експресивного напрямку. Внутрішній психофізичний стан він виражав творчими циклами під назвами – “Дотики”, “Замітки”, “Повідомлення”, “Діалоги”.

Дійшовши у творчих пошуках до створення робіт, що візуально нагадували абстрактну абетку (цикл “Магія”), маестро розпочинає повільне повернення до фігуративного трактування. Митець не полишав також улюблену тематику пейзажного живопису. Такі його твори, як “Оранка” (1952), “З поїзда” (1958), “Колгоспник” (1958), “За Батьківщину” (1974), “Мала Домаша” (1975), “Літо в Остурні” (1978), “Весна” (1978), “Перший сніг” (1981) є окрасою Східнославацької галереї в м. Кошіце. За успіхи у розвитку образотворчого мистецтва Словащини А. Добош був нагороджений 1973 р. почесним званням – “Заслужений художник Чехословацької республіки”.

Творчість А. Добоша займає важливе місце в історії розвитку образотворчого мистецтва, як на Закарпатті, так і в Східнославацькому краї. Для художньої школи Закарпаття особливо важливим є те, що він є представником першого покоління митців, вихованих А. Ерделі та Й. Бокшаєм. Очевидно, що кордон, який виник між Пряшівщиною Східнославацького краю і Закарпаттям у 1945 р., завадив Андрію Добошу відіграти більш суттєву роль у розвитку закарпатської художньої школи у 2-й половині ХХ ст.

ІВАН НЕБЕСНИК

Джерельні приписи:

1. Добош Андрей : [худож.] // Краєзнавчий словник русинів-українців: Пряшівщина / кол. авт. П. Алеш, упоряд. Ф. Ковач. – Пряшів : Союз русинів-українців Словацької Республіки, 1999. – С. 115. : фото.
2. Островський, Г. Образотворче мистецтво Закарпаття / Григорій Островський. – К. : Мистецтво, 1974. – С. 198 с. : іл.
Зі змісту: [про А. Добоша]. – С. 65, 75.
3. Поп, И. Добош Андрей : [словац. худож.] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 171.
4. Поп, И. Добош Андрей : [словац. худож.] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2001. – С. 156.

ЛИСТОПАД: 5

**ЗАСЛУЖЕНИЙ САМОДІЯЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ
ТАНЦЮ “ЮНІСТЬ ЗАКАРПАТТЯ”
БУДИНКУ КУЛЬТУРИ ПРОФСПІЛОК**

50-річчя створення колективу (1961)

Не так багато в нашій області яскравих масових аматорських колективів, котрі на протязі цілого півстоліття натхненно пропагують народне самодіяльне мистецтво на високому професійному рівні. Саме до таких ентузіастів нашої культури другої половини XX-го та початку XXI століть належить заслужений самодіяльний ансамбль танцю України “Юність Закарпаття” будинку культури профспілок, створений на початку 60-х років талановитим хореографом, наполегливим організатором, знавцем народного мистецтва, колишнім артистом балету Запорізького драматичного театру Михайлом Львовичем Сусліковим. До створення “Юності Закарпаття” безпосереднє відношення мав і тодішній перший секретар Ужгородського міськкому компартії України І. Ю. Бігунець. Саме він запропонував художньому керівникові відомого на той час танцювального ансамблю “Свалява” М. Л. Суслікову створити подібний молодіжний ансамбль в Ужгороді, бо, мовляв, обласний центр постійно приймає чимало гостей, яким потрібно показувати не тільки саме місто, але і його досягнення в мистецтві ...

... На клич художнього керівника колективу, котрий спочатку числився при міському будинку культури, на першу, так звану “відбіркову” зустріч зібралося 104 юнаків і дівчат – школярів, студентів, робітників. Для участі в новоствореному ансамблі було відібрано 70 юних ентузіастів. Отже, аби потрапити до “Юності Закарпаття”, юнакам і дівчатам потрібно було пройти вимогливий відбірковий конкурс і бути готовими до самовідданої творчої праці.

Колектив швидко завойовував популярність не тільки серед молоді, а й усіх вікових категорій публіки, і не тільки на Закарпатті, але й інших регіонів України та колишнього СРСР, бо пропагував мистецтво правди, величі та могутності народного духу, віковічних традицій і звичаїв, побуту горян. Його перші гастролі по Україні – на Кіровоградщині, у Львові, Чернівцях, Одесі, Києві – засвідчили, що на Закарпатті народився високохудожній аматорський колектив, який гідно представляв наш край у відомих культурних центрах

республіки. Тож уже через півтора року після створення “Юності Закарпаття” було присвоєно почесне звання “народний” (1963), а за успішний виступ на республіканському фестивалі самодіяльної народної творчості удостоєний найвищої фестивальної нагороди – золотої медалі.

Про творчо-новаторський та глибинно-осмислений підхід постановника до пошуків оригінальних та неповторних родзинок репертуару свідчить народження одного з кращих танцювальних творів ансамблю – хореографічної композиції “Бокораші”, котра визріла, народилася, як надзвичайно вдала сценічна інтерпретація відомого однойменного багатофігурного живописного полотна Й. Бокшая. У виконанні “Юності Закарпаття” ожили, одухотворені танцюристами, мужні бокшаївські герої на імітованих “хвилях” бурхливої Тиси і завжди викликають нестихаючі оплески. Навіть цього одного хореографічного твору було достатньо, аби засвідчити зі сцени і талант постановника, і майстерність виконавців. Не випадково після виконання “Бокорашів” на Декаді української літератури і мистецтва в Москві (1967) зал аплодував стоячи, і весь колишній СРСР буквально був вражений величиною твору і творчою знахідкою балетмейстера. Того ж року М. Л. Суслікову присвоєно почесне звання заслуженого працівника культури України, а колектив став заслуженим самодіяльним ансамблем танцю України.

Багатий, колоритний репертуар “Юності Закарпаття” своєю оригінальністю завжди викликає щире захоплення глядацької публіки та фахівців. Від самого започаткування ансамблю він поступово вибудовувався на закарпатській фольклорній основі, увібрав до себе характерні стильові особливості, ритміку та мелодику самобутнього праотчого народно-хореографічного мистецтва, котре своїм корінням сягає в глибину віків. І хоча постановник не є корінним закарпатцем, він душею і серцем прикипів до закарпатського фольклору і виніс на суд глядача народні танці в сценічному та мистецьки опрацьованому варіанті. Зокрема, закарпатським народним колоритом насичені танці, хореографічні композиції “Відлуння Карпат”, “Дібровчанка”, “Плав’єнський вертунець”, “Березнянська карічка”, “Закарпатське весілля”, “Над річкою Ужем”, “Квітне наше Закарпаття”, “Дубкани-скакани”, “Гуцулка”, більшість з яких поставлена М. Сусліковим. Ефектністю та ритмомелодійністю відзначаються у виконанні колективу танцювальні твори “Молдавія”, “Циганський”, “Чорноморочка”, “Чардаш”, “Єврейське весілля” та ін. Темі праці

присвячені танець “Лісоруби”, хореографічна композиція “В труді наша слава”, вже згадувані “Бокораші”.

Репертуарна палітра “Юності Закарпаття” надзвичайно багатогранна і представлена не тільки закарпатськими народно-сценічними творами, але й танцями народів світу – російськими, словацькими, угорськими, чеськими, румунськими, грузинськими, аджарськими, молдавськими, єврейськими... А всього у творчому доробку колективу впродовж його піввікової історії – понад сто танців і хореографічних композицій, поставлених його керівником.

Секрет успіху ансамблю полягає перш за все в умілому поєднанні народної основи хореографічних творів з майстерно відпрацьованими елементами кожного танцю, що досягається обов’язковими заняттями екзерсису, тобто спеціальними класичними вправами, наполегливою, до сьомого поту, працею на репетиціях. Дисципліна, самоорганізованість, самовіддача в кожному танцювальному творі, кожному виході на сцену та ще пристрасна любов виконавців до народного танцювального мистецтва – це ті характерні риси творчої манери “Юності Закарпаття”, з якими вона народжувалась, мужніла, завойовувала славу і які притаманні їй і сьогодні. Бо й творче кредо керівника, як сам якось висловився, – “...усе має бути динамічним, живим, щоб аж горіло, а колектив щоб працював чітко, і все це повинно базуватися на ... дисципліні”. То ж не дивно, що “Юність Закарпаття” – це філігранно опрацьований витвір народного танцювального дійства, який завжди заряджає присутніх світлим оптимізмом, життєрадісним світосприйняттям, бадьорістю, позитивною енергетикою. Колектив має свій творчий стиль, своє художнє обличчя, свої образно-виражальні засоби виконавської майстерності.

А ще секрет успіху “Юності Закарпаття” в тім, що її керівник втілення своїх творчих задумів завжди звиряв не тільки на підставі сприйняття їх глядачами, але в першу чергу на підставі думок, суджень, оцінок фахівців, колег-хореографів, з якими постійно спілкувався. Це і О. Опанасенко, і М. Вантух, і А. Кривохижа, і В. Похиленко, і А. Коротков, і М. Коломієць, і О. Гомон ...

Мимохідь зауважимо, що художній керівник колективу ще в юності отримав фундаментальну хореографічну підготовку. Його першим учителем з фаху у танцювальному колективі при Київському будинку культури та в хореографічній студії Київського театру

опери і балету, а згодом – у хореографічному технікумі, де навчався хлопець, був талановитий хореограф, завідувач навчальною частиною технікуму, заслужений артист України Борис Таїров. Донині безмежно завдячує Михайло Львович за науку таким талановитим хореографам, як Павло Вірський, Ігор Мойсєєв, Махмуд Есамбаєв і багатьом іншим, творча дружба з якими єднала його впродовж багатьох років. Запозичену від них високу науку танцювального мистецтва наполегливо впроваджував у рідному колективі. Не випадково М. Суслікову випадала честь очолювати журі обласного відбіркового етапу всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії ім. П. Вірського, бути членом журі всеукраїнського фестивалю-конкурсу “Танці з Карпатами” та інших престижних мистецьких форумів, бо фахівці всієї України щиро поважають його багатий досвід і непересічний талант.

На самому початку міська влада, керівники підприємств активно допомагали у вирішенні насущних фінансово-господарських проблем молодого художнього колективу: виготовленні сценічних костюмів, організації поїздок для виступів з концертами, утриманні оркестру тощо. Колектив мав свій повноцінний оркестр для супроводу в кількості 14 музикантів та диригента, педагога-репетитора, костюмера ... Одним словом, були більш-менш належні умови для плідної творчої роботи. Останніми роками “Юність Закарпаття” утримується з двох джерел фінансування: за кошти обласної ради профспілок та за рахунок бюджетних асигнувань обласної державної адміністрації. Та невирішених проблем з часом побільшало: потребують поновлення сценічні костюми, з колишнього оркестру залишився один баяніст, через відсутність транспорту і коштів на відрядження колектив практично позбавлений можливості організовувати виїзні концерти. До того ж за нинішніх умов подібні виїзди часом супроводжуються звільненням учасників ансамблю адміністраціями приватних підприємств. І хоча із десятка масових аматорських ансамблів нині в Ужгороді практично залишився один, але сьогоднішні меценати не поспішають підтримувати навіть такий яскравий флагман народно-сценічного танцювального мистецтва, яким є “Юність Закарпаття”. Про це сумно говорити, але факт залишається фактом. Та сподіваємось, що наші сучасні бізнесмени нарешті успадкують добрі традиції своїх попередників і таки повернуться обличчям до животрепетних проблем народного

мистецтва та духовності. Адже про високу популярність колективу свідчить і той яскравий факт, що він став своєрідним вихователем та улюбленцем цілих династій, коли місце батьків згодом займали їхні діти, продовжуючи і примножуючи започатковані традиції. За всю історію колективу тут склалося 14 подружніх пар, а загалом школу мистецького гарту в ансамблі М. Суслікова пройшли понад півтисячі закоханих у народний танок ужгородських юнаків і дівчат. Найактивніші стали керівниками танцювальних колективів, професійними артистами, відомими людьми краю. Впродовж 40 років танцюристом “Юності Закарпаття” був і син Михайла Львовича Леонід, фізик-математик, який захистив кандидатську, а потім і докторську дисертацію, став професором Ужгородського національного університету. За прикладом батька і сам здійснив кілька вдалих постановок танців, йому присвоєно почесне звання заслуженого працівника культури України. Три десятки років присвятила танцям у батьковому колективі і донька Людмила, яка закінчила Київський державний університет культури, здобула диплом режисера, працює художнім керівником дитячого зразкового ансамблю танцю “Веселка” будинку культури профспілок та зразкового дитячого ансамблю “Потічок” с. Кам’яниця Ужгородського району, викладачем хореографії Ужгородського коледжу культури і мистецтв, удостоєна звання “Відмінник освіти України”. Здається неймовірним, але ще й сьогодні у відмінній формі Лариса Лукачина, яка танцює в колективі понад 30 років, більше 20 років є його активним учасником талановитий танцюрист Михайло Єрошевич.

Вихованець ансамблю Михайло Сачко – керівник відомого в області та за її межами зразкового дитячого ансамблю танцю “Джерельця Карпат” будинку культури профспілок, заслужений працівник культури України, Михайло Шутєв – викладач хореографії Ужгородського коледжу культури і мистецтв, багаторічний керівник студентського угорського ансамблю танцю, заслужений працівник культури України, Олена Камінська – керівник студії сучасного ансамблю танцю “Бліц” при Ужгородському ПАДІЮНі, Євген Брежинський – керівник дитячого зразкового ансамблю танцю “Корпорація друзів”, Вікторія Брежинська – керівник студії сучасного танцю “Вікторія”, Тетяна Арделянова – керівник хореографічного гуртка навчально-виховного комплексу “Престиж”, Петро Шпанько – керівник ансамблю народного танцю “Сибір” в

м. Нижньовартовську (Росія) ... Багато сил, старань, мистецького хисту свого часу віддали танцювальному мистецтву вихованці “Юності Закарпаття” – керівники танцювальних колективів Василь Пішта, Розалія Мацак, Віктор Купченко, які вийшли на пенсію. На жаль, пішли вже з життя вихованці колективу, колишні солісти Закарпатського народного хору Іван Легеза та заслужена артистка Північно-Осетинської Автономної Республіки Марія Білоєнко, а також керівники танцювальних колективів Анатолій Свищов, Василь Марина, Євген Бек та Дмитро Стасик, балетмейстер-педагог “Юності Закарпаття” Микола Шаполов. Своєю натхненною творчою працею вони збагатили танцювальне мистецтво краю, залишили помітний слід у нашій культурі і благодатні спогади у пам’яті сучасників.

Свого часу багато творчих умінь віддали колективу Раїса Гук, Валентина Юрочко, Надія Слепньова, Єлизавета Гортвай, Леся Матій, Юрій Бежинець, Руслан Кожевников, Віолетта Єрошевич, Олег Білозір, Анатолій Мальований та багато інших.

Заслужений ансамбль танцю України “Юність Закарпаття” та його художній керівник М. Л. Сусліков за досягнуті успіхи в розвитку хореографічного мистецтва удостоєні багатьох нагород і звань: колектив нагороджений Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР (1974), Федерації профспілок України, є лауреатом обласної комсомольської премії ім. М. Островського, брав участь у багатьох престижних концертах у Києві, Москві, у всіх творчих звітах професійних і самодіяльних художніх колективів Закарпаття, у святковому концерті в Києві з нагоди 55-річчя возз’єднання Закарпатської України з Радянською Україною (2000), а М. Суслікову присвоєно почесні звання заслуженого артиста України (1980) та народного артиста України (1999), нагороджено орденом “За заслуги III ступеня”, нагрудним знаком Федерації профспілок України “Профспілкова відзнака”, він – лауреат всеукраїнської профспілкової номінації “Оплески”, почесний громадянин м. Ужгорода. Це – визнання високих творчих заслуг і великої любові до народного танцювального мистецтва. Закарпаття по праву гордиться цим самобутнім творчим колективом, який став пишною квіткою в барвистому вінку народно-сценічного танцювального мистецтва.

Нашого піввікового ювіляра знають у всьому світі, бо мова його танцю, як дзеркало душі, благотворно впливає на потаємні

почуття кожного, кому пощастило бодай один раз насолоджуватись красою його мистецтва. “Юності Закарпаття” аплодували Микита Хрущов, Янош Кадар, прославлений авіаконструктор Олег Антонов, космонавт Герман Титов і багато інших титулованих особистостей. Колектив брав участь у всіх республіканських фестивалях народної творчості. Завдяки “Юності Закарпаття” із нашим народно-хореографічним мистецтвом мали змогу ближче познайомитись багато культурних центрів Європи, окремих міст Канади та Африки. Він з успіхом виступав у Великобританії, Франції, Югославії, Угорщині, Словаччині, Чехії, Італії, на Кіпрі, неодноразово ставав призером міжнародних конкурсів-фестивалів, де завжди удостоювався честі брати участь своїми кращими танцювальними творами у заключних фестивальних концертах.

“Юність Закарпаття” під керівництвом талановитого хореографа, народного артиста України М. Л. Суслікова ось уже півстоліття живе красою танцю, мистецтвом його покровительки, найчарівнішої з дев’яти муз – Терпсихори. Вірю у блискуче творче майбутнє цього унікального та самобутнього колективу, колективу незбагненної принади і неповторної краси.

ВАСИЛЬ ГАБОРЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Баранчиков, С. Духовне багатство і неперевершеність : [про засл. ансамбль танцю України “Юність Закарпаття” облас. Будинку культури профспілок, худож. кер. якого є нар. арт. України М. Сусліков] / С. Баранчиков // Овиди дивосвітів : твор. портр. amator. худож. колективів Закарпат. обл. / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Облас. центр нар. творчості. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ упр. у справах преси та інформації, 2000. – С. 4-7.
2. Густі, В. Танцює “Юність Закарпаття” : [вірш] / Василь Густі // Густі, В. Обличчя : поезії. – Ужгород : Карпати, 1985. – С. 79.

3. Баранчиков, С. В. Легенда української хореографії вже 55 років працює в аматорському мистецтві Закарпаття : [до 75-річчя творч. діяльн. М. Л. Суслікова] / Сергій Васильович Баранчиков // Новини Закарпаття. – 2010. – 17 квіт. – С. 19. : фото.
4. Баранчиков, С. “Юність Закарпаття” – гордість нашого краю, або Півжиття його художнього керівника Михайла Суслікова / Сергій Баранчиков // Новини Закарпаття. – 2001. – 8 груд. – С. 11. : фото.

5. Баранчиков, С. “Юність Закарпаття” зачаровує глядачів : [про самодіал. танцюв. колектив] / Сергій Баранчиков // Новини Закарпаття. – 2000. – 27 лип. – С. 6. : фото.
6. Дудаш, О. Із “Юністю” не розставайтесь, або Не зовсім ювілейна історія : [про танцюв. самодіал. колектив “Юність Закарпаття”] / Оксана Дудаш // Фест. – 2007. – 1-7 берез. – С. 14.
7. Заслуженому самодіяльному ансамблю “Юність Закарпаття” – 45 років // Закарпат. правда. – 2007. – 24 лют. - 2 берез. – С. 14.
8. Котенко, С. Історія кохання Михайла Суслікова до Терпсіхори, яка триває 40 років. В Ужгороді відбувся творчий вечір з нагоди 40-річчя ансамблю “Юність Закарпаття” та 80-річчя його керівника / Сергій Котенко // Старий Замок. – 2001. – 13 груд. – С. 12. : фото.
9. Михайло Сусліков : [біограф. довідка нар. арт. України] // Ужгород. – 2007. – 22 верес. – С. 5. : фото.
10. Сусліков, М. Кіпрські зустрічі : [про Дні культури Рад. України на Кіпрі, в яких брав участь засл. самодіал. ансамбль танцю УРСР “Юність Закарпаття”] / Михайло Сусліков // Закарпат. правда. – 28 листоп. – С. 4. : фото.
11. Сусліков, М. Михайло Сусліков: “Картина Бокшая “Бокораши” надихнула мене на постановку однойменної хореографічної композиції” : [інтерв’ю з нар. арт. України / вела Л. Деяк] / Михайло Сусліков // Ужгород. – 2007. – 28 верес. – С. 13 : фото.
12. Сусліков, М. Михайло Сусліков: “Щоб побачити Сталіна, працівники ЦК КПУ вдягнули шаровари...” : [інтерв’ю з нар. арт. України, худож. керівником засл. ансамблю танцю України “Юність Закарпаття” / вела Н. Гончарова] / Михайло Сусліков // РІО. – 2004. – 3 квіт. – С. 6. : фото.
13. Сусліков, М. Л. Постановник і виконавці : [розмову з засл. арт. УРСР та худож. керівником засл. самодіал. нар. ансамблю танцю УРСР “Юність Закарпаття” / вела Ю. Зейкан] / Михайло Львович Сусліков // Закарпат. правда. – 1983. – 11 берез. – С. 4. : фото.

ЛИСТОПАД: 13

ПІДКАРПАТСЬКИЙ СОЮЗ МОЛОДИХ

**75-річчя від часу створення прогресивної
антифашистської молодіжної організації краю (1936)**

Після приходу нацистів до влади в Німеччині найважливішим стало питання єдності антифашистських сил. У зв’язку з цим істотні зміни назрівали в революційному молодіжному русі.

VI конгрес Комуністичного Інтернаціоналу молоді (вересень–жовтень 1935 р.) у відповідності з директивами VII конгресу Комінтерну прийняв рішення про перебудову молодіжних спілок у масові антифашистські демократичні організації. 8 грудня того ж року на крайовій конференції в Мукачеві було заслухано доповідь делегата VI конгресу КІМу від молоді Закарпаття Михайла Гаджеги, який підкреслював, зокрема, що все молоде покоління повинно об'єднати свої сили, щоб зірвати підступні плани буржуазії, котра всіма засобами намагається обдурити молодь, ввергнути її в лабета фашистської диктатури і нової війни, голод і нужду. Для того, щоб молодь Підкарпаття виборола краще життя, – наголошував оратор, – їй треба витворити нову, непартійну організацію молоді, до котрої зорганізувалося б усе молоде покоління.

Делегати конференції дійшли висновку, що попередня праця серед юнацтва не була достатньою, і тому треба створити нову, масовішу організацію, яка б вела боротьбу за всі домагання молоді. Йшлося про те, що українська молодь разом з угорською, словацькою, чеською, єврейською, які так само бажають свободи, миру і кращого життя, прагнуть хліба і культури, спільним фронтом ішли проти спільного ворога. Одночасно конференція підкреслила необхідність виховання нових кадрів керівників, які б працювали по-новому, закликала молодь до співпраці з усіма політичними і профспілковими організаціями, в тому числі і буржуазними.

Рішення конференції були викладені у зверненні до “всіх організацій, функціонерів, членів комуністичної молоді”, в якому давалася відповідь на питання, в чому має полягати зміна організації комуністичної молоді, “щоб стала дійсно масовою, непартійною організацією молодого покоління Підкарпаття”.

На початку 1936 р. крайком КПЧ у спеціальному циркулярі запропонував партійним організаціям сприяти утворенню нової спілки молоді, яка своїми методами роботи корінним чином повинна відрізнитися від попередньої.

Грунтовно були розглянуті питання про роботу серед молоді на XIII крайовій партконференції та VII з'їзді КПЧ, які відбулись весною 1936 р. В роботі обох форумів брав участь уже згадуваний М. Гаджега, який у виступі на конференції в Мукачеві зупинився на питанні про нові форми роботи молодіжного руху, а на з'їзді в Празі висвітлював проблеми перебудови революційного молодіжного руху. На перший план ставало об'єднання трудящої молоді під

прапором боротьби проти фашизму і війни, за соціальні та економічні права, за зростання культурного рівня молоді, за її виховання в революційному дусі.

Згуртування молоді і її поступове залучення до ідеї широкої антифашистської організації проходило через проведення конкретних економічних і політичних кампаній. В ході виступів за часткові вимоги молодь переконувалася в перевагах єдності дій.

Так, на початку 1936 р. активізувався рух безробітної молоді. Йшлося про забезпечення підростаючого покоління працею, надання їй допомоги та продовольчих талонів на випадок безробіття. У містах і селах краю складалися списки безробітних від 14 до 26 років. У ряді населених пунктів проходили демонстрації безробітної молоді. Наприклад, в Ужгороді 26 січня 1936 р. відбулася демонстрація 250 голодуючих дітей, батьки яких жили в найтяжчих матеріальних умовах. В с. Тур'я-Пасіка, що на Перечинщині, 60 дітей віком від 7 до 14 років на чолі з учнем М. Кречком пішли до старости села і вимагали відкриття в школі громадської кухні, видачі їм одягу, взуття, підручників.

З другої половини 1936 р. почалася мобілізація кращих представників антифашистської молоді на підтримку республіканської Іспанії. Близько ста наших краян брали участь в боях проти франкістського перевороту. Частина з них загинула, в тому числі один із відомих організаторів молоді краю Ізідор Еберт. На прикладі подій в Іспанії демонструвалися усі страхоття фашизму, молодь попереджували про загрозу, що нависла над Чехословаччиною.

Ініціатори перебудови молодіжного руху зверталися з закликами до місцевих молодіжних організацій соціал-демократичної та інших партій і пропонували їм утворення антифашистської єдності дій. В травні 1936 р. вони запропонували єдність дій навіть учасникам з'їзду аграрної молоді в Ужгороді, закликаючи "не робити паради ситим панам, щоб вони над вами сміялись". Ініціатори змін доводили молодим людям, що їх місце в єдиному антифашистському фронті, тому що вони хочуть мати хліб, землю, добрі заробітки, хочуть розвивати свою культуру, а для цього необхідна спільна боротьба всієї працюючої молоді проти гнобителів, проти фашистських лакеїв.

Під знаком антифашистської єдності 28 червня 1936 р. у Мукачеві відбулася велика маніфестація 1200 юнаків та дівчат. Виступаючи першим, тодішній оргсекретар крайкому КПЧ Іван

Балега наголосив, що старше покоління вважає своїм обов'язком наставляти і вести молодь по правильному шляху, щоб вона могла успішно продовжувати розпочату боротьбу. Головним завданням старших є згуртування молоді в єдиному великому народному фронті. Михайло Гаджега застеріг не забувати, що молодь покликана забезпечити оборону держави. Однак вона має свої політичні, матеріальні і культурні вимоги, які мають бути задоволені, якщо вимагається від молоді виконання її обов'язків. На мітингу виступили також Йосип Гавелка, Дмитро Попович, Микола Ротман та інші.

Поступово створювались умови для організаційного оформлення нової антифашистської спілки молоді. Це було здійснено восени 1936 р. Так, у вересні в Мукачеві було проведено важливу нараду щодо нової молодіжної організації і оформлено оргкомітет. 2 жовтня 1936 р. крайові власті дали згоду на утворення "Підкарпатського Союзу Молодих".

Установчі збори ПСМ відбулися в Мукачеві 13 листопада 1936 р. За свідченням М. Климпотюка, від імені крайкому КПЧ на зборах з полум'яною промовою виступив Олекса Борканюк. Про здійснену підготовчу роботу і завдання ПСМ доповідав Михайло Гаджега. Установчі збори ухвалили Статут ПСМ. До керівництва нової організації обрали В. Куруца (голова), М. Гаджегу (секретар), М. Мацканюка, Д. Тарахонича, Й. Гавелку та інших.

На початку грудня 1936 р. вийшла листівка, в якій викладалася програма діяльності нової організації і містився заклик вступати в її ряди. "Підкарпатський Союз Молодих кличе тебе до своїх рядів, – ішлося в зверненні до молоді. – Ми є організацією життя і будучності молодієї генерації Підкарпаття. Ми хочемо, щоб наша молодість була щаслива і весела. Ми є не партійна організація, в якій має місце кожний, хто любить свій народ і край, який прагне по свободі, кращій будучності, де не буде жодних перешкод до здійснення найкращих бажань молодієї генерації. Ми стараємось досягти для молодого покоління Підкарпаття культури, рівноправності, хліб, працю, землю і права ...".

Подальший період був часом створення окружних і цілого ряду низових організацій. Цей процес наштовхнувся на певні труднощі, оскільки розповсюдженню впливу ПСМ чинили опір лідери реформістських партій та їхніх молодіжних організацій. Одночасно буржуазні органи влади всіма силами перешкоджали виникненню і зміцненню нових антифашистських молодіжних

організацій. У ряді населених пунктів взагалі не дозволялося створення організацій ПСМ, в інших – розпускалися їх збори (Зняцево, В. Раковець, Севлюш). Із парламентської трибуни на всю країну прозвучала інтерпеляція О. Борканюка, В. Фущича і товаришів (усього запит підписали 21 депутат) до міністра внутрішніх справ Чехословаччини про брутальне поводження, побиття і розгін молоді с. Княгиня на Березнянщині, яка зібралася на установчі збори Підкарпатського Союзу Молодих.

Місцеві органи влади були серйозно збентежені зростанням впливу ПСМ. Так, нотар с. В. Раковець писав у Севлюшське окружне управління, що молодь села значною мірою радикалізовано агітацією комуністів, а якщо дозволити ще діяльність ПСМ, то ця радикалізація зміцніє і розповсюдиться на більш широкі кола. У свою чергу мукачівська поліція обурювалася, що, мовляв, у деяких селах навіть учителі рекомендують молоді вступати в ПСМ.

Незважаючи на підступи реакції, нові антифашистські організації молоді весь час росли і зміцнювались. Впродовж 1936–1937 рр. ПСМ провів понад 300 молодіжних маніфестацій, в яких взяло участь майже 100 тисяч юнаків і дівчат. Велика робота проводилася по збору коштів на допомогу республіканській Іспанії. Під гаслом боротьби з фашизмом, за оборону республіки, за підвищення життєвого рівня трудящих активно проходили збори працюючої молоді в Іршаві, Сваляві, Хусті, Глинянцях, Обаві, Черноголові та багатьох інших населених пунктах. Значною була, наприклад, демонстрація молоді в Хусті 21 липня 1937 р. з участю близько тисячі юнаків і дівчат. Доповідачі (М. Мацканюк, М. Можарович, Д. Тараконич та інші) активно пропагували програму ПСМ і рішуче виступали за єдність працюючої молоді, проти її роздрібленості в різних організаціях і товариствах. Поряд з економічними було висунуто ряд культурницьких і політичних вимог – за українські школи, за університет в Ужгороді, за усунення з установ білогвардійських та петлюрівських емігрантів.

В останній передвоєнний рік в містах і селах краю продовжувалось організаційне оформлення ПСМ. Чим ближче насувалася безпосередня загроза фашизму, тим міцніше звучав на зборах, в молодіжному часописі “Голос молоді” (виходив в Ужгороді у січні–травні 1938 р. під редакцією Й. Гавелки), в індивідуальній агітації заклик патріотів – не здаватися, згуртовувати свої ряди в боротьбі з внутрішньою і зовнішньою реакцією.

Наприкінці липня 1938 р. керівництво ПСМ звернулося до всіх організацій з попередженням про небезпеку, яка загрожує краю. ПСМ організовує ряд великих маніфестацій, проводить “дні культури” у В. Березному, Дубовому та ін. Маніфестації за задумом ПСМ повинні були перетворитись у єдині бойові виступи всієї молоді краю проти фашистської небезпеки. Задля цього керівництво ПСМ закликала налагоджувати контакти із молоддю з товариств “Просвіта” й ім. О. Духновича, а також з аграрною молоддю, працювати спільно над підготовкою маніфестацій, складати спільні програми.

Однак, у листопаді 1938 р. наш край частково, а в березні наступного року повністю був окупований гортіївською Угорщиною. Всі прогресивні партії та об’єднання, в тому числі й ПСМ, були заборонені.

Таким чином, створені в 1936–1938 рр. спілки молоді не встигли стати в достатній мірі масовими, не змогли ще як слід зміцнити і розгорнути свою діяльність на повну потужність. Усе ж вони відіграли важливу роль у захисті інтересів працюючої молоді, в боротьбі за оборону республіки, в залученні молоді на бік соціального прогресу.

Багато з колишніх членів ПСМ самовіддано боролись в рядах антифашистського підпілля, зі зброєю в руках воювали проти фашистів на різних фронтах Другої світової війни.

Незабаром після визволення краю у грудні 1944 р. була відновлена молодіжна організація СМЗУ (Союз молоді Закарпатської України).

У новій назві чулося відлуння ПСМ, тим більше, що активно відроджували СМЗУ колишні члени керівництва Підкарпатського Союзу Молодих (Д. Тараконич, М. Мацканюк та інші). Однак дуже скоро на перший план безапеляційно вийшли радянські традиції й звичаї, радянська регламентація роботи серед молоді. Наступала суцільна “радянська” в усіх сферах суспільно-політичного життя та економічного розвитку, в якій все менше місця залишалося для місцевої ініціативи й творчості.

ВАСИЛЬ ДЕЛЕГАН

Джерельні приписи:

1. Белоусов, В. На шляху до перемоги / В. Белоусов. – Ужгород : Закарпат. облас. вид-во, 1958. – 239 с.
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 216.

2. Борці партії. – Ужгород : Карпати, 1984. – 384 с.
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 206, 234.
 3. Великий Жовтень і розквіт возз'єднаного Закарпаття : матеріали наук. сес., присвяч. 50-річчю Великої Жовтн. соціаліст. революції. 29 черв. – 2 лип. 1967 р. – Ужгород : Карпати, 1970. – 601 с..
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 189, 201, 202, 203, 207, 208.
 4. Климпотюк, М. В. Юність в боротьбі / Микола Васильвич Климпотюк. – Ужгород : Закарпат. облас. вид-во, 1959. – 104 с.
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 93-98.
 5. Нариси історії Закарпатської області партійної організації. – Ужгород : Карпати, 1980. – 320 с.
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 91.
 6. Нариси історії Закарпаття / УжДУ, Ін-т карпатознав., Закарпат. облас. орг. т-ва охорони пам'яток історії та культури. – Т. II : (1918–1945). – Ужгород : Закарпаття, 1995. – 663 с.
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 256-257.
 7. Ротман, М. Є. Напередодні Другої світової : (з історії Закарпат. комуніст. орг. 1933–1938 рр.) / Микола Ротман. – Ужгород : Карпати, 1964. – 140 с.
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 64-69, 78.
 8. Співак, Б. І. Нариси історії революційної боротьби трудящих Закарпаття в 1930–1945 роках / Борис Іванович Співак. – Львів, 1963. – 381 с.
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 210-212, 226, 238, 252.
 9. Справі революції відданий / упорядкув. і літзапис І. К. Стецюри. – Ужгород : Карпати, 1987. – 198 с.
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 8, 9, 11, 32-34, 187, 188-192.
 10. Тези доповідей та повідомлення до XVIII наук. конф. : (квіт. 1964 р.) / МВ і ССО УРСР, УжДУ, Каф. історії КПРС. – Ужгород, 1964. – 82 с.
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 72.
 11. Шляхом Жовтня : боротьба трудящих Закарпаття за соц. і нац. визволення, за возз'єднання з Рад. Україною : зб. док. – Т. IV : (1934–1938 рр.). – Ужгород : Карпати, 1964. – 596 с.
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 168-170, 193-201, 213-215, 217-219, 256-258, 259, 278-280, 283-285, 305, 377-378.
 12. Шляхом Жовтня : промови та інтерпеляції деп.-комуністів у чехословац. парламенті про Закарпат. Україну (1921–1938 рр.). – Ужгород : Закарпат. облас. вид-во, 1959. – 620 с.
Зі змісту : [про ПСМ]. – С. 510-511, 592, 593.
- ***
13. Климпотюк, М. Спілка молодих : до 50-річчя Радянської влади : [про Закарпат. Спілку молодих, в т. ч. про В. Куруца] / Микола Климпотюк // Закарпат. правда. – 1966. – 20 серп. – С. 2.

ЛИСТОПАД: 20

МИХАЙЛО ВАСИЛЬОВИЧ МИШАНИЧ

**70-річчя від дня народження музикознавця-фольклориста
(транскриптора) і педагога (нар. 1941)**

Родина Мишаничів – одна із відомих родин Закарпаття, котра дарує Україні яскравих науковців.

Михайло Васильович Мишанич (молодший брат літературознавців Олекси та Степана Мишаничів) – знаний на Україні музикознавець-фольклорист: автор навчально-методичних та дослідницьких праць, і найголовніше – один із найплідніших збирачів і транскрипторів народно-музичних скарбів нашого народу. Кількість його нотувань налічує не десятки, не сотні, а тисячі фольклорних мелодій. В його творчому доробку знаходиться близько 8 тисяч музичних записів українських народних пісень (з яких більше половини тисячі склали закарпатські матеріали).

Головні біографічні факти – досить скупі:

Народився в с. Барвінкош Ужгородського району Закарпатської області.

Загальну освіту отримав у сусідніх селах: Підгорбі (1-4 класи) та Дравцях (5-7 класи). У 1955–59 рр. навчався в Ужгородському державному музичному училищі, а в 1959–1964 рр. – у Львівській державній консерваторії ім. М. Лисенка (на кафедрі народних інструментів, клас домри).

Після служби в армії (1964–1965) у 1966–1968 рр. працював викладачем Дальневосточного педагогічного інституту мистецтв (м. Владивосток). Від 1968 р. перебуває у Львові. Працював викладачем Львівського державного музично-педагогічного училища ім. Ф. Колесси, а з 1989 р. – Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (за сумісництвом). З 1997 р. – доцент Кафедри музичної фольклористики Львівській національній музичній академії ім. М. Лисенка. Нині – старший науковий працівник Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології при ЛНМА.

Людина скромна, добросовісна і працьовита. Він ніколи не любить голосних фраз. Та про його здобутки, красномовніше за будь-які слова, говорять результати його праці. Великий фольклорно-етнографічний доробок М. Мишанича умовно поділяється на

три великі групи. Першу складають опубліковані нотні збірники; другу – публікації наукових та навчально-методичних статей; третю – машинописні народнопісенні збірники, задепоновані у фондах державних установ: Львівської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та у фондах бібліотеки Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології при Львівській національній музичній академії ім. М. Лисенка.

Серед нотних публікацій Михайла Мишанича налічується 7 збірників народних пісень. З них – три з його власними фольклорними записами (Гаївки. – Львів, 1991; Весільні народні пісні. – Львів, 1992; Щедрівки. – Львів, 1996) три збірники, упорядковані старшим братом Степаном Мишаничем із транскрипційним та редакторським опрацюванням музичних матеріалів – Михайла Мишанича (Пісні Поділля. – Київ, 1976; 3 гір Карпатських. – Ужгород, 1981; Українські народні пісні в записах Софії Тобілевич. – Київ, 1982). [Публікації народних балад із Закарпаття, як однієї із територій карпатського регіону, включив збірник “3 гір Карпатських”]. Один збірник, з нотними транскрипціями М. Мишанича, упорядкований О. Ошукевичем – “Пісні з Колодяжна” (Луцьк, 1998).

Опрацювання великого обсягу народнопісенного матеріалу підштовхувало до виявлення цікавих закономірностей, спонукало поділитися спостереженнями і досвідом транскрипторської та польової практики. Це вплинуло на появу цілого ряду музично-фольклористичних праць. Серед них – Методичні рекомендації щодо польової практики та архівування, Сюжетно-тематичні польові питальники, Програми з транскрипції народно-вокальних творів, полемічні статті з питань етномузикознавчого транскриптування. Інтерес викликають цікаві наукові узагальнення щодо побутування народно-музичних жанрів, виявлення мелотипологічної характеристики обрядових пісень, особливостей рідкісних жанрів (ранцівок), питання пісенної форми тощо.

Та головна і найбільша частина його фольклористичної праці – це *десять* об'ємних машинописних нотних музично-фольклорних збірників, переданих у фонди наукових державних бібліотек. Це зокрема: Народні співи Закарпаття. – Ч. 1-2. – 2007 [585 мелодій]; Бойківщина: Народні пісні. – Т. 5, Ч. III: Мелодії – 1980 [604 мелодії]; Народна вокальна творчість Львівщини. – Ч. I, кн. 1, 2 – 1985, 1986;

Ч. II – 1987 [796 пісень]; Музично-етнографічний архів Мишанича М. В. – Кн. 1, 2, 3 – 1983, 1984, 1988 [1600 пісень] і т. д.

Як провідний транскриптор львівської музично-фольклористичної школи, Михайло Васильович розробив і удосконалив систему фонетичних музично-етнографічних позначок для відображення специфіки виконання народновокальної музики західного терену України. Цією системою користуються сучасні етномузикологи, в тому числі і в нашому краї. Він охопив народну музику різних етнічних регіонів – Волині, Поділля, Передкарпаття, Карпат (Бойківщини, Лемківщини, Гуцульщини) та рідного йому Закарпаття.

М. В. Мишанич часто приїздить на свою малу Батьківщину. В душі залишається закарпатцем. І одна із останніх його значних праць – “Народні співи Закарпаття”.

ВІРА МАДЯР-НОВАК

Джерельні приписи:

1. Мишанич, М. Агогічні особливості карпатської коломийки в транскрипції / Михайло Мишанич // Актуальні питання методики фіксації та транскрипції творів народної музики. – К., 1989.
2. Мишанич, М. Музичні жанри та форми народновокальної творчості бойків / М. Мишанич, Б. Луканюк // Традиційна народна музична культура Бойківщини : тези доп. науково-практ. конф. – Турка, 1992.
3. Мишанич, М. Народні мелодії батьківщини Т. Шевченка : мелотипологічна характеристика / М. Мишанич, Б. Луканюк // V конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель. – Львів, 1994.
4. Мишанич, М. Про мобільність строфіки бойківських народних пісень / М. Мишанич // Традиційна народна музична культура Бойківщини. – Вип. 2. – Дрогобич, 1996.
5. Мишанич, М. Про транскрипцію глісандування в народновокальній музиці / М. Мишанич // I конференція дослідників народної музики західноукраїнських земель. – Львів, 1990.
6. Мишанич, М. Українські весняні величальні пісні: ранцівки / М. Мишанич // Етномузика. – Чис. 3. – Львів, 2007.

7. Мадяр-Новак, В. В. Мишанич Михайло Васильович : [фольклорист-етномузикознавець, педагог] / В. В. Мадяр-Новак // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 218.

ВАСИЛЬ АНДРІЙОВИЧ ЗАЯЦЬ

75-річчя від дня народження доктора
сільськогосподарських наук, професора УжНУ (нар. 1936)

Якби цей матеріал готувався в радянські часи, то був би умовно названий, до прикладу, “Закарпатський Мічурін”. Та оскільки пишеться він через два десятиліття почилиого в Бозі Союзу, то назвемо його “Сіяти і знаходити”. Щоправда, може бути й так – “Вербові груші”. Ні, це не про фольклорні груші, а про таку дивовижу, про яку ви ще не знаєте. Вона буцімто неможлива, та насправді є, та про це ще не всім відомо. От, наприклад, черемховишня чи, як хочете, вишньочеремха або азіміна трилоба. Скажете, нема такого, та таки є! Перша росте в Медведівцях на Мукачівщині вже років з 30, а друга має за батьківщину Північну Америку, але знову ж таки з весни 2010-го “прописалася” в тих же Медведівцях у Василя Андрійовича Заяця.

– Я про неї давно знаю, – говорить Василь Андрійович. – Десь років 15 тому, а може й 20, довідався, що її можна привезти з Америки й вирощувати у нас. Між іншим, торік мав запрошення на міжнародну конференцію в Аргентині, то й планував її звідти привезти, навіть доповідь підготував, та на заваді стала недуга. А потім мав запрошення в Чилі, теж на конференцію, і теж не поїхав. Та допоміг садівник-любитель з Нітри: знайшов мене в інтернеті, йому потрібна була хурма, вона в мене кілька десятків років вже росте, а натомість подарував мені азіміну трилобу.

Що ж то за диво – азіміна трилоба? Цей екзот ще називають північним чи мексиканським, індіанським і навіть собачим бананом. Він і їстівний, і декоративний, а кора має ще й лікувальні властивості. Можливо, колись і спробуємо.

Ми бесідуємо з Василем Андрійовичем в його саду ранньої весняної пори кінця березня. Навколо неймовірна краса: невеликі пагорбки, порослі березами, десь вдалині перекочуються в Карпатські схили, буйно і рясно цвіте верба, земля прокидається разом з пролісками і крокусами до життя, а на персиках ось-ось розпукнуться бруньки.

Персики – це візитна картка В. А. Заяця. Їм віддав левову частку свого наукового життя. А в науці Василь Андрійович з 1974 р.

Тоді, працюючи ще вчителем біології Медведівської восьмирічки, захистив дисертацію кандидата сільськогосподарських наук. На той час він був єдиним вчителем в Закарпатті, хто мав учений ступінь. За 37 років, що минули потому, так ніхто з його колег-освітян не побив цього рекорду. А шкода...

Василь Андрійович Заяць народився 23 листопада 1936 р. в с. Іванівцях на Мукачівщині. Любить своє батьківське гніздо і чимало про нього може розказати. Зокрема й про те, де в Іванівцях колись, за турецького панування, стояла мечеть. Каже, півторасти років тому турки там молились. А розповів йому про це батько, дуже шанований в селі чоловік.

Доля звела нас в 1982, коли В. Заяця запросили очолити Ужгородський ботанічний сад та ще й перспективу намалювали – бути директором нового, на Червениці. А ще він тоді отримав право викладати на біологічному факультеті. Та фінансові проблеми не дали можливість зреалізуватись грандіозним планам – прикрасити Ужгород новим ботсадом і, чесно кажучи, дослідницька жилка у Василя Андрійовича виявилася проворнішою за адміністративну. І 2001 р. він захищає дисертацію доктора сільськогосподарських наук під назвою “Біологічні і господарські властивості та перспективи вирощування персика в зоні Українських Карпат”. Його робота викликає інтерес у колег Європи, Америки. Його запрошують на конференції, йому пропонують співробітництво.

– Американці хотіли б перевірити наші сорти у себе, – Василь Андрійович ніколи не каже “мої”, тільки “наші” сорти. – Ми маємо хороші сорти персика з темночервоним листям. Ще небагато залишилося, аби передати на сортовипробування.

Знаю зацікавлення червонолистими видами дерев пана Заяця, бо крім червонолистого персика, є червонолисті слива, мигдаль, яблуня і навіть груша, то й запитую чим пояснити такий інтерес?

– У червонолистих фотосинтез відбувається на більш високому рівні і властивості плодів зовсім інші: може бути вища цукристість, смакові якості. Але це треба ще перевірити і довести. Та врешті рослина надзвичайно декоративна: червоне листя, червоні квіти – все це дуже гарно.

А тепер час і про черемховишню розповісти, а то не повірите, що таке диво таки росте в Медведівцях. Схрестив Василь Андрійович черемху з вишнею зо три десятиліття тому. Це, щоб ягід більше

було. Та природа закопризувала: мільйони квіток розцвітають навесні у гарних китичках, а жодної ягідки не зав'язується. Майже так, як і в японської сакури. Але чому ніхто із зелених дизайнерів не прагне це реалізувати на наших вулицях чи в парках? Було б дуже оригінальною.

– Вивести який-небудь новий сорт для любителя справа не-ймовірна. Для спеціаліста – копітка, а деколи, може здатися, й марудна. Треба посіяти насіння, дочекатися, поки воно проросте, виросте деревце, зацвіте, дасть плоди, тоді оцінити їх смакові і товарні якості і – ...можливо починати все спочатку. Але я від того маю задоволення, – говорить Василь Андрійович. – Я сію і знаю, що через рік буде щось нове, чого до цього ми ще не виділи. І таке часто появляється і ми дивуємося, що природа нам дає такі можливості. Наприклад, коли ми говоримо про грушу, яка вперше появилась з червоним листям, то це якраз результат мутації. Я мріяв про це. Було зібране гібридне насіння, декілька десятків. Всі сіянці вийшли нормальні, тобто зеленолисті, як і має бути, а тільки один червонолистий! Через декілька років можна буде оцінити смакові якості тої червонолистої груші, а вони можуть бути надзвичайними!

Отак, більше семи десятків літ, В. А. Заяць і живе, навчаючись у природи, багато беручи від неї, але й чимало віддаючи. Понад 40 років він вивчає персик і нектарин в умовах Закарпаття. За цей час в нашому краї інтродуковано близько 1000 сортів цієї культури, виведено з добрий десяток власних сортів. Було б тільки бажання застосувати їх у сільськогосподарському виробництві. На власній ділянці Василя Андрійовича росте до двох з половиною сотень сортів персика, хоча він вважає що треба обмежитися півсотнею, але найкращих, найсмачніших. І зі щирістю дає всім живці, щоб і в інших родило. Проте не любить, коли нечесні на руку люди просто крадуть саджанці, а потім за копійки продають. А за всі роки вкрадено ого-го скільки, що й не перелічиш.

– І все-таки буду сіяти, – каже В. А. Заяць. – І буду шукати нове. Нові сорти, нові гібриди мусять бути. Без того не можна жити!

ОСИП ЛОБОДА

Джерельні приписи:

1. Заяць, В. А. Внутрішньовидова класифікація *Persica vulgaris* Mill / В. А. Заяць // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 4. – Ужгород, 1997. – С. 181-183.

2. Заяць, В. А. Генетичні особливості нектаринів і наслідки селекційної роботи / В. А. Заяць // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 2. – Ужгород, 1995. – С. 27-29.
 3. Заяць, В. Горобина домашня : [рослина] / Василь Заяць // Календар “Просвіти” на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2006. – С. 54-55. : фото.
 4. Заяць, В. А. Деякі оптичні властивості червонолистих покритонасінних рослин / В. А. Заяць // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 4. – Ужгород, 1997. – С. 184-186.
 5. Заяць, В. А. Закономірності передачі спадкових ознак у персика / В. А. Заяць // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 6. – Ужгород, 1999. – С. 213-217.
 6. Заяць, В. А. Інтродукція і генофонд кісточкових плодових культур на Закарпатті / В. А. Заяць // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 5. – Ужгород, 1998. – С. 137-138.
 7. Заяць, В. А. Місцеві форми персика / В. А. Заяць // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 1. – Ужгород, 1994. – С. 15-21.
 8. Заяць, В. Мушмула : [плод. рослина] / Василь Заяць // Календар “Просвіти” на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2006. – С. 165-166. : фото.
 9. Заяць, В. Нектарин : [кісточк. культура] / Василь Заяць // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2001. – С. 142.
 10. Заяць, В. А. Палінологія деяких представників підродини Prunoideae Focke / В. А. Заяць // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 20. – Ужгород, 2007. – С. 83-86. : іл.
 11. Заяць, В. Персик : [плод. культура] / Василь Заяць // Календар “Просвіти” на 2001 рік. – Ужгород, 2001. – С. 103-104.
 12. Заяць, В. А. Перспективи вдосконалення районованого сортименту персика у регіоні Карпат / В. А. Заяць // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 7. – Ужгород, 2000. – С. 44-45.
 13. Заяць, В. А. Створення сортів з темно-червоним листям, як засіб підвищення продуктивності сільськогосподарських рослин / В. А. Заяць [та ін.] // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 16. – Ужгород, 2005. – С. 79-82.
 14. Шоферистов, Є. П. Перспективи розвитку культури нектарина (*Persica vulgaris* Mill. SUBSP. *Nectarina* (AIT.) Shof.) в Україні / Є. П. Шоферистов, В. А. Заяць // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Біологія. – Вип. 8. – Ужгород, 2000. – С. 44-46.
- ***
15. Заяць, В. Життя в саду. Закарпатський селекціонер Василь Заяць вивів сорти персиків і яблунь, аналогів яким нема в світі / Василь Заяць;

[інтерв'ю / вела Г. Сернівка] // Старий Замок. Паланок. – 2006. – 19-25 жовт. – С.1, 20.

16. Вайда, П. Визначний вчений-селекціонер : до 70-річчя від дня народж. В. Заяця / Петро Вайда // Календар “Просвіти” на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2006. – С. 163-165. : портр.
17. Заяць Василь Андрійович : [д-р с.-г. наук, проф.] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту / М-во освіти і науки України, УжНУ. – Ужгород : Гражда, 2005. – С. 53-54. : портр.
18. Комендар, В. І. Заяць Василь Андрійович : [д-р с.-г. наук, проф..] / В. І. Комендар // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 135. : фото.

19. Русин, С. Василь Заяць вивів унікальний сорт персика / Сніжана Русин // Новини Закарпаття. – 2008. – 27 черв. – С. 2.

ЛИСТОПАД: 28

ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ ГЕРЗАНИЧ

**80-річчя від дня народження педагога, відмінника
народної освіти (нар. 1931)**

Василь Іванович Герзанич народився 28 листопада 1931 р. в смт Великий Березний (Закарпаття) в родині доволі освічених як на той час хліборобів: батьки в дитинстві навчалися в школі, а отже, й вміли читати і писати. Василь був не єдиною дитиною в сім'ї, та в усьому відзначався допитливістю, спостережливістю, скромністю, вихованістю та працелюбністю. Ще з дитячих літ полюблив музику. До речі, він дотепер шанобливо ставиться до педагогів, які, окрім свого фаху, цікавляться ще й музикою чи образотворчим мистецтвом.

Трудова біографія Василя Герзанича багата й різноманітна: ще в далекому 1949 р. він уже вихователь-наставник молодших школярів у Великоберезнянському районному палаці піонерів, тобто ще до того, як у 1950 р. став студентом фізико-математичного факультету Ужгородського університету. По закінченні університету (1955 р.) тривалий час (близько 40 років!) успішно працював на різних посадах у системі шкільництва краю: спочатку учителем фізики

Ужгородської (залізничної) середньої школи, яка за рівнем знань учнів з фізики та організації позакласних заходів уже тоді стала взірцевою. Невдовзі він інспектор і завідувач шкільного відділу Закарпатського облвню, якому віддав майже 20 років свого творчого життя, а згодом (з вересня 1960 р.) заступник директора обласного Інституту вдосконалення кваліфікації вчителів області. Певний час очолював Ужгородське міськвно. З власної ініціативи Василь Герзанич (1975 р.) був переведений на посаду директора новоствореної Ужгородської середньої школи № 15. За короткий час (перед виходом на пенсію) він перетворив очолювану ним школу у зразковий навчальний заклад, слава про який лунала далеко за межами Ужгорода й України.

Зауважимо, що вся педагогічна діяльність Василя Герзанича наповнена глибоким змістом і значними досягненнями: він натхненно працював і над створенням опорних шкіл та творчих груп, і шкіл передового творчого досвіду, що діяли в усіх районах та містах області, відкрив та обладнав спецшколу для працюючої молоді, обділеної долею.

Як один із керівників освітніх установ Василь Герзанич всіляко сприяв творчому зростанню талановитої молоді, поширював та узагальнював досвід роботи провідних педагогів. Зі свого власного досвіду опублікував десятки статей та матеріалів у педагогічних виданнях різних рівнів. Завжди радив учителям працювати творчо, ініціативно, у щоденній практиці обов'язково враховуючи все нове... Здобутки педагогів краю настирливо пропагував і поширював на численних науково-практичних конференціях, під час педагогічних читань, як і в багатьох своїх публікаціях, про що ми вже згадували. Щиро, як дитина, радів з найменшого успіху своїх колег, особливо молодих ще учителів. Дотепер пишається, що з його багатьох колишніх учнів близько 20 стали кандидатами наук, а двоє – докторами, професорами. Між іншим, і його син Володимир нині доктор, професор Мерилендського університету (США).

Обіймаючи різні посади (1958–1979 рр.), Василь Герзанич творчо опрацьовував здобутки педагогічної науки, вивчав досвід кращих учителів. Він часто бував у найвіддаленіших куточках рідного краю, спілкувався з освітянами, сприяв їх творчому зростанню, дбав про підвищення якості роботи районних та міських відділів освіти...

Василь Герзанич – правдивий літописець та популяризатор найважливіших здобутків у сфері педагогіки, культури і мистецтва.

У контекст, зокрема, своєї культури він у різний час ввів постаті Олега Кандзюби - Ольжича, Ярослава Стецька, В. Лацанича, В. Качуровського, Ю. Гривняка, які ще донедавна всіляко обмежувалися, табувалися, заборонялися або й взагалі оголошувалися ідейно-шкідливими.

Василь Герзанич – яскрава й самобутня особистість. У своїй діяльності надавав перевагу живій і практичній роботі з дітьми. За сумлінну педагогічну працю неодноразово відзначався на різних рівнях, у тому числі й орденом Трудового Червоного Прапора, грамотами Президії Верховної Ради УРСР тощо. Він також відмінник народної освіти України.

Знаю особисто Василя Герзанича з далекого 1960 р., коли після закінчення університету сам два роки поспіль (до вступу в аспірантуру) працював учителем у рідному селі (Голятинська середня школа), що на Міжгірщині, куди навідувався й Василь Герзанич. За моїми спостереженнями, він завжди відзначався справжньою інтелігентністю, пунктуальністю й акуратністю, а доступність, доброта й доброзичливість – це три “Д” Василя Івановича, які уже тоді чітко й однозначно виокремлювали його як особистість.

Усе, чого досяг у житті Василь Герзанич, він має завдячувати, перш за все, власній праці, підтримці й допомозі колег по роботі, учителям краю, які його добре знали й любили, і, звичайно ж, своїй неперевершеній й чарівній дружині – лікареві Маргариті Степанівні.

МИХАЙЛО СЮСЬКО

Джерельні приписи:

1. Герзанич, В. Видатна українка : штрихи до портр. К. Грушевської : [етнограф, соціолог, фольклорист] / Василь Герзанич // Календар “Просвіти” на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2006. – С. 167-169.
2. Герзанич, В. Вчений із світовим ім’ям : до 80-річчя від дня народж. акад. М. Шуби / Василь Герзанич // Календар “Просвіти” на 2008 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во “Просвіта”, 2008. – С. 96-97. : портр.
3. Герзанич, В. Патріот, юрист, громадський діяч : до 100-річчя від дня народж. М. Лацанича / В. Герзанич, О. Хланта // Календар “Просвіти” на 2002 рік. – Ужгород, 2002. – С. 189-191.

4. Герзанич, В. Безсмертний Ольжич, або дещо нове про вченого-археолога, поета, провідного члена ОУН : [громад. діяч Закарпаття О. Кандиба-Ольжич] / Василь Герзанич // Фест. – 2009. – 9-15 лип. – С. 14. : портр.

5. Герзанич, В. Вчений-закарпатець із світовим ім'ям : до 80-річчя від дня народж. акад. М. Шуби / Василь Герзанич // Фест. – 2008. – 30 жовт. – 5 листоп. – С. 14.
 6. Герзанич, В. Наш професор Зарицький : до 120-річчя науковця-педагога М. Зарицького / Василь Герзанич // Фест. – 2009. – 28 трав. – 3 черв. – С. 14.
 7. Герзанич, В. Статсекретар Підкарпатської Русі, спортсмен і скрипаль, або цікаві факти із життя інтелігента-патріота Миколи Лацанича : [історія 20–40-их рр.] / Василь Герзанич // Фест. – 2009. – 19-25 лют. – С. 14.
- ***
8. Алмашій, М. Герзанич Василь : [вчен., педагог] / М. Алмашій // Русинська педагогічна енциклопедія. – Ужгород, 2005. – С. 59-60.
 9. Василь Іванович Герзанич (1931 р.н.) // Освіта Закарпаття : моногр. / В. В. Химинець [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 2009. – С. 362-363. : портр.
 10. Могорита, М. В. Людина зі срібно-золотим пером : (до 75-ліття В. Герзанича) : [вчен., педагог] / Михайло Васильович Могорита // Могорита, М. В. За покликом душі : літ.-публіцист. ст. та нариси / Михайло Васильович Могорита. – Ужгород : Гражда, 2006. – С. 108-112. : портр.
 11. Поп, И. Герзанич Василий : [педагог] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 151.
 12. Стрічик, П. П. Спогади про дві педагогічні постаті : (Герзанич В. І., Ромбай О. Й.) / П. П. Стрічик // Освіта Закарпаття. – 2006. – № 3. – С. 118-120.

ЛИСТОПАД: 30

МИКОЛА ІВАНОВИЧ ЗИМОМРЯ

**65-річчя від дня народження вченого, громадського діяча
(нар. 1946)**

Микола Іванович Зимомря народився 30 листопада 1946 року в с. Голятин, що на Міжгірщині в Закарпатті. Закінчив факультет іноземних мов Ужгородського державного (від 2000 р. – національного) університету (1967), а також аспірантуру при Берлінському університеті ім. Гумбольдта (1969–1972) де захистив кандидатську дисертацію на тему “Сприйняття української літератури в німецькомовних країнах від першовитоків до 1917 р. До історії російсько-українсько-німецьких літературних взаємодій” (1972). На

1980–1982 рр. припадає час докторантури при академічному Інституті світової літератури ім. М.Горького (Москва); 1984 – захистив докторську дисертацію на тему “Міжлітературні зв’язки та роль перекладу у художньому процесі”. Наукове звання доцента здобув у 1976 р., а професора – в 1987 р. Від 1967 до 1993 рр. працював на різних посадах в Ужгородському університеті, у т. ч. у 1974–1979 рр. був завідувачем кафедри німецької філології, а в 1986–1993 рр. – завідувачем кафедри іноземних мов. У 1993 р. був запрошений професором Інституту неоліології Слупської педагогічної вищої школи (нині – Слупська педагогічна академія), а від 1997 р. працював кілька літ професором Балтійської гуманістичної вищої школи в Кошаліні (Польща). Таким чином, до означеного полудня віку Миколі Зимомрі вдалося пройти основні щаблі, що мали й такі складники, як “змурувати родинний затишок” та “посадити біля нього свою яблуню”.

Як учений літературознавець, критик, педагог вищої школи має понад тисячу опублікованих праць з порівняльного літературознавства, теорії й практики перекладу, методики викладання іноземних мов, а також культурознавства та історії українсько-німецьких та українсько-польських культурних взаємин. Що першочергово заслуговує на увагу? Це те, що автор своїми дослідженнями збагатив масив українського літературознавства новими підступами щодо вивчення творчості як вітчизняних авторів – Т. Шевченка, Марка Вовчка, Лесі Українки, І. Франка, В. Стефаника, О. Кобилянської, В. Винниченка, так і цілої плеяди російських, польських, болгарських, словацьких, німецьких, англійських діячів науки і культури. До останніх належать М. Чернишевський, І. Тургенєв, А. Міцкевич, Ю. Словацький, П. Ю. Тодоров, П.-Й. Шафарик, Й.-В. Гете, Ф.Шіллер, Г.Гайне, Г. Гауптман, Б. Шоу. Без сумніву, його дослідницький доробок – це підтвердження того, що перед нами людина справді одержима. Звідси – невтомна енергія, а ще – прагнення “розчистити” простір для взаємодії українського письменства з культурним ареалом далеких і близьких народів на різних рівнях. Його наукові інтереси надзвичайно широкі: літературознавство, критика, теорія й практика перекладу, краєзнавство, бібліографія, народознавство тощо. Головне, що тут має місце послідовність у реалізації запланованого, коли на тій чи іншій ниві він нерідко виконує роль первинну, а не похідну, а саме з метою поширення

досягнень українського народу за межами Шевченкової Вітчизни. Так, упродовж чотирьох десятиліть Микола Зимомря як вчений досліджує невідомі або маловідомі для широкого читацького загалу факти або ж ті питання, що тривалий час взагалі замовчувалися під впливом різноманітних обставин.

Доля подарувала Миколі Зимомрі можливість працювати у багатьох архівах і бібліотеках Львова, Києва, Москви, Санкт-Петербурга, Риги, Тарту, Берліна, Лейпціга, Ваймара, Галле, Дрездена, Кельна, Гайдельберга, Варшави, Кракова, Кошаліна, Ченстохови. Мабуть, селянська впертість і щаслива вдача дозволили філологові з чуттям “археолога” відшукати цілу низку невідомих прикладів з історії німецько-українських та українсько-німецьких, українсько-польських, українсько-болгарських культурних взаємодій. Він уміє здійснити літературно-науковий аналіз таким чином, що складається переконливе враження: розкладені компоненти творять систему. А наголоси? Вони присутні, бо дослідникові вдалося віднайти й осмислити чимало нового про таких визначних діячів німецькомовного культурного простору, як Й.-Х. Енгель, Й. Г. Гердер, Й.-В. Гете, Ф. Шіллер, Г. Гайне, Ф. Боденштедт, Г. Цунк, Е. Кайл, А. Лайст, Л. Якобовські, Г. Адам, К.-Е. Француз, Л. Загер-Мазох, А.-Ш. Вутцкі, Юлія Віргінія, Е. Вінтер. Усі вони, тією або іншою мірою, причетні до історії України, її культурних надбань. Вони стали активними посередниками у складному процесі зацікавлень українським словом у країнах Західної Європи і передусім – в Австрії та Німеччині.

Дослідницькі обрії професора М.Зимомрі з кожним роком ширшають. Це яскраво помітно у таких монографічних публікаціях: “Німеччина та Україна. У нарисах взаємодії культур” (Париж–Львів–Цвікау, 1999; надрукована німецькою мовою); “Україна – Польща. Культура. Уроки. Духовні змагання” (Кошалін, 1999; польською мовою); “Тотожність і партнерство. Студії з культурних взаємодій народів-сусідів” (Кошалін, 2000; польською мовою); “Опанування літературного досвіду. Переємність традиції сприйняття творчості Тараса Шевченка” (Дрогобич, 2003; російською мовою); “Виміри духовних змагань” (Кошалін, 2006; польською мовою). Вони містять цінні матеріали про місце українського художнього слова в європейському контексті. Ключовою для дослідника постає не тільки стрижнева ідея, але передусім – її сутність і ширше – та засада,

за допомогою якої він аналізує, осмислює, розкриває, одне слово, аргументовано організовує матеріал.

Заслужують на увагу типологічно-контекстуальні підступи дослідника до вивчення історичного минулого Закарпаття з погляду його оцінки угорськими, чеськими, словацькими, німецькими, австрійськими, польськими вченими. У цьому зв'язку Микола Зимомря докладно розглядає наукову й художню спадщину уроджених Срібної Землі, її знавців і шанувальників за минулих епох і сучасної доби – М. Балудянського, І. Орлая, В. Кукольника, М. Лучкая, О. Духновича, П. Лодія, А. Волошина, В. Гренджу-Донського, С. Панька, Л. Баллу, П. Скунца, С. Жупанина, І. Чендея, В. Ладижця, В. Вовчка та інших.

Привабливість і цінність наукових праць М. Зимомрі – в об'єктивній відповідальності, в конкретному володінні багатством наукового апарату, в розмаїтті мовної палітри, її стильових вимірів і, не в останню чергу, в уболіванні за долю рідної культури. Він охоче повторює відомі слова Фіхте: “Будьте якнайбільше німцями, тоді ви будете справжніми людьми”. Чи не варто б змінити залежність цього твердження від частого нагадування тим українцям, які забувають про українське коріння, а іноді й упосліджують рідну історію, рідну мову, батьківське українське начало? На це М. Зимомря завжди має тверду відповідь. Вона – у тих досягненнях, якими він чимало зробив для повернення загублених скарбів, відродження духовних та морально-естетичних цінностей українського народу. Тут, сказати б, має місце національно-органічний стиль ведення дослідницького пошуку, коли надбання української культури ідентифікуються суб'єктною величиною; вони, як правило, “приземлені” до духовних змагань, наприклад, білоруського, російського, українського, польського, словацького, німецького, грузинського, литовського народів. Для кожного з них дослідник має окрему теку з матеріалами, укладеними за власною схемою, що також належить до творчої лабораторії словесника. Як тут не згадати такий факт: М. Зимомрі вдалося “розшифрувати” ключ до трактування складного епістолярію Марка Вовчка (1833–1907), історії становлення її творів, зокрема, унікального збірника “Двісті українських пісень”, що посідає виняткове місце у світовій фольклористиці. Щодо своєрідного листування авторки повісті “Три долі” (1861), то тут міститься оригінальний масив загадок, сутність яких полягає

у свідомому кодуванні таких необхідних об'єктивних складників епістолярію, як дата та місце написання листа. Дослідник уклав самобутню карту перебування Марка Вовчка на землях Німеччини, вперше звернувши увагу на невідповідність багатьох названих ознак, власне, в якості аргументованих реквізитів, якими свідомо і з конкретною метою маніпулювала письменниця у листовному спілкуванні з окремими відомими українськими, російськими, французькими діячами, зокрема, О. Марковичем, П. Кулішем, М. Макаровим, І. Аксаковим, І. Тургенєвим, О. Пассеком, П.-Ж. Етцелем. Заслуги Миколи Зимомрі у справі вивчення життєвого й творчого шляхів Марка Вовчка однозначно виокремив її правнук Борис Лобач-Жученко (1896–1995), який у виданні “Літопис життя і творчості Марка Вовчка” (Київ, 1983) неодноразово акцентує на слушності тверджень уродженця Карпатської України. На титульній сторінці названої праці її автор полишив примітний дарчий напис: “Дорогому Николаю Ивановичу Зимомре на добрую память о встречах в Ужгороде и Москве, с благодарностью за помощь при написании этой книги. Б.Лобач-Жученко. 10.10.1983. г. Ирпень”. До речі, з численних листів Б. Лобача-Жученка до Миколи Зимомрі можна б скласти змістовну книжечку, факти якої розкрили б чимало цікавих сторінок з історії духовних змагань Марка Вовчка.

Микола Зимомря – автор понад вісімсот опублікованих праць з проблематики порівняльного літературознавства, перекладознавства, культурознавства. Цій проблематиці присвячені монографічні видання: “Сприйняття творчості Тараса Шевченка” (Берлін, 1976), “Художній переклад і рецепція в контексті взаємодії літератур” (Ужгород, 1981), “Августин Волошин” (1994; 1995), “Джерела вічної краси” (1996), “Німеччина та Україна: у нарисах взаємодії культур” (1999), “Животворна змагальність освіти” (2000), “Благодать та її джерела” (2002), “Опанування літературного досвіду” (2003), “Долі в людях” (2006), “Провісник доби. Августин Волошин” (2006) та ін. Він упорядкував та видав твори Ю.Боршоша-Кум’ятського (“Молитви серця”, 1995), О.Фельбаби-Косач (“Коли цвітуть троянди”, 1998), М.Слабака (“Малинове коло”, 2000), П.Головчука (“Корінням з України”, 2000), Г.Зимомрі (“Верховинські співанки”, 2001), А.Трембач (“Вервиця”, 2002), О.Петик (“Лемківські пороги”, 2002), Я.Гудемчука (“Різноцвіття”, 2003), а також низку наукових збірників.

В останні десятиріччя проф. Микола Зимомря – один із найбільш активних дослідників і популяризаторів української культури, праці якого побачили світ болгарською, угорською, російською, польською та німецькою мовами. За його редакцією видані твори Ольги Рішаві (українською та німецькою мовами; “Голуба мандрівка” (Ужгород, 1979), “Рокам подвоєна ціна” (Ужгород, 1996), Ігоря Трача (“Я до тебе, Україно, піснею прийду” (українською та польською мовами; Варшава-Львів, 2000), Дмитра Павличка (“Наперсток” (українською та польською мовами; Кошалін, 2000; “Київ у травні” (українською, польською та німецькою мовами; Кошалін, 2001; остання збірка містить інтерпретації поезій Д.Павличка німецькою мовою, які належать М.Зимомрі як перекладачеві) та ін. І ось – нова творча перемога: щойно за редакцією науковця у Німеччині побачила світ двомовна поетична збірка “Княгиня Європи” (Дрезден, 2010, 272 с.). Вона містить твори Дмитра Павличка у німецькомовних перекладах Йони Грубера (11 поезій), Ірини Качанюк-Спех (сорок поезій), Івана Зимомрі та Миколи Зимомрі (шістдесят поезій). Порівняльний аналіз текстів мовою оригіналу й мовою перекладу свідчить про їхню високу художню вартість. Одне слово, громадськість німецькомовних країн і передусім – Німеччини та Австрії – вперше отримала широку можливість пізнати й засвоїти кращі художні досягнення з-під пера українського поета упродовж 1950–1990-х років.

М.Зимомря охоче досліджує питання літературознавства, теорії й практики перекладу, мовознавства, етнографії, історії, бібліографії, краєзнавства, а також педагогіки. На щастя, він встигає сказати у різних напрямках своє авторитетне слово. Це засвідчує книжка „Джерела вічної краси” (1996), що містить два розділи: “За велінням краси” та “Теплінь людської душі”. Перший складають переважно наукові статті, в яких розглядаються багатовимірні аспекти художньої творчості, історичного минулого. Воно, як правило, висвітлюється на тлі діяльності конкретних особистостей (наприклад, О. Духнович, М. Лучкай, Ю. Гуца-Венелін, П. Шафарик, І. Пастелій, І. Могильницький, І. Вагилевич, Я. Головацький, А. Шептицький, А. Волошин, І. Маргітич, А.Мальчевський, Т. Шевченко, І. Франко, А. Міцкевич, Ю. Словацький, Й.-В. Гете). Цей далеко не повний реєстр імен з дослідницького доробку М.Зимомрі насамперед вражає кількістю імен, різноманітністю творчих спрямувань і

тенденцій. У своїх пошуках науковець переслідує мету — знайти і показати читачеві духовні меридіани спільності, зрідненості гуманістичних ідей — добра, справедливості, свободи. Все це примітне для процесу взаємодії національних літературних систем. Своїми дослідженнями вчений рухає, розпросторює вглиб і вище духовне єднання народів, віддає свій талант і працю в ім'я благородної мети — взаємного збагачення культур. Кожен його здобуток у цій царині спричиняє плідотворну дикцію — шукати паростки нового, зводити, кажучи словами Івана Франка, “золоті мости” порозуміння між народами.

Вчений виявляє значну турботу про збереження народної пісенності як неоціненного надбання української культури. Про це свідчить укладений ним збірник пісень “Ой там горі, на вершечку” (1991; 2-е вид. “Верховинські співанки”, 2001), записаних на Міжгірщині з уст народної співачки Гафії Зимомрі (1919-1995), рідної матері вченого. До речі, у 2008 році — напередодні 90-ліття від дня народження — побачила світ її збірка під назвою “Бойківські наспіви”. Важливо, що пісням з репертуару народної співачки передусь монографічна студія “Пісенна стихія народу. Слово про творчість Гафії Зимомрі”, яка належить Олександрі Німілович та Олені Юрош, упорядникам цього книжкового видання. Воно містить оглядову статтю Івана Хланти й Миколи Зимомрі “Світ пісні, різьблений з каменю”, а також нариси Дмитра Кешелі (“Дорога до матері: Слово про Гафію Зимомрі”), Андрія Дурунди (“Журавка під ясенами... Штрихи до портрету Гафії Зимомрі”), Олександра Астаф'єва (“Дума про невмирущу людину”). Варто підкреслити: книжка “Бойківські наспіви” має додаток — платівку з живим голосом унікального носія автохтонного фольклору.

Миколі Зимомрі належать також дослідницькі публікації про творчі здобутки Е. Мертке, К.-Е. Францоza, В. Гнатюка, П. Лінтура, Л. Грицик, Р. Гром'яка, М. Ткачука, О. Поляруша, В. Марка, А. Мойсієнка, П. Пойди, І. Хланти, І. Сенька, В. Кобаля, П. Світлика, В. Грабовського, Д. Копинця та ін. Зрозуміло, що визначальною борозною на життєвих перегонах Миколи Зимомрі є праця у вищій школі, де він активно утверджується як педагог від 1967 року. Він — автор багатьох навчальних посібників, зокрема, “Основи теорії та практики перекладу” (Ужгород, 1985 — німецькою мовою), “Теоретичні основи фразеології” (Ужгород, 1999 — українською мовою), “Курс матеріалів для вивчення німецької мови” (у двох

томах, Кошалін, 1999). “Фразеологія: знакові величини” (Вінниця, 2008). За його редакцією укладені методичні посібники: “Німецько-український розмовний практикум” (Дрогобич, 2004), “Німецько-польський розмовний практикум” (Дрогобич–Ченстохова, 2006). Проблематиці українського шкільництва присвячена низка праць, у т.ч. монографічне дослідження “Животворна змагальність освіти” (Ужгород, 2000), а також книжки “Джерела вічної краси” (Ужгород, 1996), “Осередок духовного життя – з думою про вчителя” (Ужгород, 1996).

Сьогодні Микола Зимомря – досвідчений науковець і педагог, активний культурно-освітній діяч, якому є що сказати іншим. Обидві іпостасі тісно переплітаються і доповнюють одна одну концептуально вагомими інноваціями. Вони визначають обличчя університетського професора як педагога вищої школи в сучасному трактуванні. З авторськими лекціями, спецкурсами, науковими доповідями М. Зимомря виступав у вузах України (Київ, Львів, Одеса, Донецьк, Тернопіль, Івано-Франківськ, Чернівці), Росії (Москва, Орел, Уфа), Німеччини (Лейпціг, Берлін, Заарбрюкен), Угорщини (Ніредьгаза, Будапешт), Болгарії (Благоевград, Софія), Польщі (Варшава, Краків, Познань, Білосток, Гданськ, Щецин, Закопане). Упродовж кількох років викладав і викладає й досі гуманістику у вищих школах у польських містах (Слупськ, Кошалін, Ченстохова). При цьому він залишається вірним своєму кредо – працювати на рідній землі. Понад сорок років шліфує він свої педагогічні сходинок у стінах різних українських вузів – Ужгородського, Кіровоградського, а від 2000-го – Дрогобицького університетів. Тут освітянин набув педагогічної майстерності, тієї цілісної творчості, яку розглядає системно, передусім, як цілеспрямовану, свідомо організовану діяльність. Вона виражається у комплексі умов і факторів навчання, виховання, розвитку творчої особистості. Все це з відповідною метою сприяє оптимальній організації навчально-виховного процесу, доцільній різновидності організаційних форм, методів, засобів, підходів, стимулюванню щодо самостійного виявлення інтелектуально-пізнавальної, соціальної можливості студентської молоді, диференціації як процесу становлення юнаків і дівчат у роки набуття професії.

Усвідомлюючи високе покликання педагога вищої школи, професор М. Зимомря систематично, наполегливо опрацьовує різні

питання педагогічної науки, яку розглядає з новаторських позицій щодо визначальних ознак педагога як носія вищої школи. Статті М. Зимомрі публікувалися на сторінках багатьох вітчизняних і зарубіжних часописів, багатьох альманахах, тематичних збірниках.

Працюючи в польських вузах, проф. Микола Зимомря спричинився до поживлення культурно-освітніх і наукових зв'язків між Україною та Польщею. Йому присвоєно звання "Почесний доктор" Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка (1999), Балтійської гуманістичної вищої школи в Кошаліні (2000) та Ужгородського національного університету (2009). Сьогодні він – академік АН вищої школи України, член спеціалізованих Вчених рад при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка; член Державної акредитаційної комісії України з гуманітарних і соціальних наук; член редколегії періодичних видань – альманаху українців Європи "Зерна", журналів "Карпатський світ", "Белз", "Гуманістичний вісник", "Соборність", "Освіта Закарпаття". Науковець удостоєний звання лауреата міжнародних літературних премій ім. І.Кошелівця (2001), Б.Лепкого (2005), В. Магера (2010). За багаторічну освітню діяльність педагог нагороджений знаками "Відмінник освіти України" (1996), "Петро Могила" (2006), "За наукові досягнення" (2009). Він – член Національної спілки журналістів України (1980) та Національної спілки письменників України (2008). Звісно, відродно, що уродженцеві гірського села з Міжгірщини судилося сягнути помітних вершин у різних духовних ділянках. Про його успіхи й прорахунки, радощі й тривоги писали такі знані діячі науки й культури, критики й побратими, як Микола Мушинка, Ілько Галайда, Юрій Борєв, Василь Марко, Любомир Сеник, Роман Гром'як та багато інших. Закономірно, чимало оцінок, висловлених цими авторами, суголосні нашим думкам.

В останні роки дослідження М.Зимомрі набирають нових якостей, тематично й проблемно збагачуються. У своїх наукових працях він дотримується такого принципу, як поглиблення історичної пам'яті, правдиве, об'єктивне художнє відображення історичного минулого, усунення "білих плям" у культурній спадщині, досягнення гармонії та високої культури міжнаціонального спілкування. Цьому сприяє його улюблена царина — мистецтво перекладу.

Його перу належить переклад кількох видань із циклу краєзнавчої літератури (“Ужгород – Львів”, 1976; “Чоп”, 1980). Заслужують на увагу, окрім вже згадуваних збірок Дмитра Павличка німецькою мовою (“Київ у травні”, 2001; “Княгиня Європи”, 2010), також переклади польськомовних творів Олександри Шевелло (“Гармонія псалму”, 2003), німецькомовних розділів “Історії карпатських русинів” Михайла Лучкая (1998, 2004) – українською мовою, а також польськомовної праці Івана Павла II “Встаньте, ходімо!” (2005; співавтор перекладу – Іван Зимомря). Тому й закономірно, що від 2003 року він завідує кафедрою теорії та практики перекладу в Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. І. Франка, спадщина якого справедливо розглядається як основа української перекладацької школи.

Чимало сил, енергії й часу забирає в Миколи Зимомрі громадська робота. В активі значаться різні інституції та заходи, зокрема, Закарпатська обласна організація “Світ культури”, яку М.Зимомря очолював з 1991 р., проведення першого міжнародного фестивалю української поезії “Срібна земля” (1993). Він – голова культурологічного товариства “Україна – Німеччина”, яке від 1995 р. набуло регіональної орієнтації “Закарпаття – Пфальц”. З його ініціативи в 1992 р. були вперше організовані німецькомовні телепередачі зі студії “Слово й образ”. М.Зимомря був фактично першим головним редактором німецькомовної студії та її диктором. Йому належить кілька змістовних сценаріїв, зокрема, про творчість Ольги Рішаві, а також про перші фестивалі німецької культури, що від 1991 р. традиційно проводяться в Закарпатті.

Свого часу І.Франко, характеризуючи національні орієнтири розвитку українського народу, назвав його “живим огником у сім’ї європейських народів і діяльним співробітником європейської цивілізованої праці”. Поза всяким сумнівом, кожна творча особистість несе із собою той “живий огник”. Тому й не дивно, що на робочому столі Миколи Івановича рукописи нових досліджень. Віримо: попереду на вченого чекає ще багато перемог, бо ж процес універсальної взаємодії слова й чину межі не має.

МАРІЯ БАЯНОВСЬКА,
ОЛЕНА ЮРОШ,
ОЛЕНА ЛОМПЕРТ

Джерельні приписи:

1. Зимомря, М. Августин Волошин / М. Зимомря, В. Гомоннай, М. Вегеш. – Ужгород, 1995. – 100 с.
2. Зимомря, М. І. Бібліографічний покажчик публікацій професора Василя Марка : [довід.] / М. І. Зимомря, В. І. Рекіта ; Дрогобиц. пед. ун-т ім. І. Франка [та ін.]. – Ужгород : Гражда, 2006. – 72 с.

3. Задорожний, В. Є. Юрій Гуца-Венелін – засновник славістичної науки в Росії / В. Є. Задорожний, М. І. Зимомря // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Вип. 9. – Ужгород, 2003. – С. 195-201.
4. Зимомря, М. Вчений, педагог, громадсько-культурний діяч : до 70-річчя народж. М. Мушинки / Микола Зимомря // Календар «Просвіти» на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во «Просвіти», 2006. – С. 44-47. : портр.
5. Зимомря, М. І. Духовні устремління О. Духновича в оцінках Августина Волошина та Едуарда Вінтера / М. І. Зимомря, М. М. Вегеш // О. В. Духнович і Слов'янський світ : прогр. наук. конф. 23-24 квіт. 1993 р. / Закарпат. облдержадмін., М-во освіти України, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород : Патент, 1993. – С. 178-179.
6. Зимомря, М. Життя, освячене прощеною : до 80-річчя від дня народж. Владики Івана Маргітича : [священик] / Микола Зимомря // Календар «Просвіти» на 2001 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во «Просвіта», 2001. – С. 39-42.
7. Зимомря, М. І. Закарпаття в колі наукових зацікавлень німецькомовних учених (1862–1962 рр.) / М. І. Зимомря // Carpatica–Карпатика : актуал. пробл. історії і культури Закарпаття. – Вип. І. – Ужгород : Патент, 1992. – С. 135-142.
8. Зимомря, М. Закарпаття в оцінках академіка Едуарда Вінтера / М. Зимомря // Календар «Просвіти» на 1991 рік. – 1991. – С. 47-48.
9. Зимомря, М. Його другом була правда : слово про К. Галаса : [мовознавець, педагог] / Микола Зимомря // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : (зб. наук. праць) / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т. – Вип. 6 : Збірник пам'яті Кирила Галаса. – Ужгород, 2002. – С. 74-80.
10. Зимомря, Микола. Карл-Еміль Француз і Україна : (до 150-річчя від дня народж. письм.) / М. Зимомря // Календар «Просвіти» на 1998 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во «Просвіта», 1998. – С. 172-173.
11. Зимомря, М. Окрес української словесності в оцінках німецьких учених і половини ХІХ віку : (до 200-річчя появи «Енеїди» І. Котляревського) / Микола Зимомря // Календар «Просвіти» на 1998 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во «Просвіта», 1998. – С. 125-126.

12. Зимомря, М. І. Погляди на етнічну приналежність і мову корінного слов'янського населення Закарпаття у німецькомовних дослідженнях / М. І. Зимомря // Українська мова на Закарпатті у минулому і сьогодні : матеріали наук.- практ. конф. (Ужгород, 5-6 трав. 1992 р.) / редкол.: Б. К. Галас [та ін.] – Ужгород, 1993. – С. 170-174.
13. Зимомря, М. Поетика автографів Івана Чендея: особливості внутрішньої організації тексту / Микола Зимомря, Іван Зимомря // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства / М-во освіти і науки України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, Ужгород. нац. ун-т. – Вип. 11 : Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті : матеріали Всеукр. наук. конф. : 14-16 трав. 2007 р., Ужгород. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2007. – С. 107-109.
14. Зимомря, М. Руське Поле у пригорщах його любові : В. Марку – 70 : [д-ру філол. наук, проф.] / Микола Зимомря // Календар «Просвіти» на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во «Просвіта», 2006. – С. 19-21. : портр.
15. Зимомря, М. І. Типологічні взаємодії літератних явищ у процесі ре-цепції / М. І. Зимомря // Ювілейний збірник на честь 70-річчя від дня народження професора Петра Лизанця / Ужгород. держ. ун-т, Каф. угор. філол., Центр гунгарології ; відп. за вип. К. І. Горват, М. П. Фабіан. – Ужгород : Патент, 2000. – С. 221-229.

16. Зимомря, М. Вчений, педагог, громадсько-культурний діяч : до 70-річчя від дня народж. М. Мушинки / Микола Зимомря // Нар. творчість та етнографія. – 2006. – № 2. – С. 101-103.
17. Зимомря, М. З думою про отчий край : [про «Антологію педагогічної думки Закарпаття (XIX-XX)»] / М. Зимомря, В. Туряниця // Дукля. – 1993. – № 4. – С. 85-86.
18. Зимомря, М. І. Медицина – сутність його життя : талановит. і шанован. лікарю П. Мізуну цими днями виповнилося б 80... / Микола Іванович Зимомря // Фест. – 2010. – 11-17 лют. – С. 14.
19. Зимомря, М. На теренах поетичного слова. Штрихи до портрета Володи-мира Ладижця / Микола Зимомря // Дукля. – 1994. – № 1. – С. 51-54.
20. Зимомря, М. Наукове досягнення : [про наук. працю І. Хланти «Жанр духовної пісні: історія та поетика (на матеріалі Карпатського регіону)»] / Микола Зимомря // Культуролог. джерела. – 2007. – № 4. – С. 62-65.

21. Білоус, О. Бібліографічний показчик публікацій професора Миколи Зимомрі / О. Білоус, О. Юрош. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 72 с.
22. Гомоннай, В. В. Микола Зимомря : бібліограф. показч. / В. В. Гомоннай, М. І. Талапканич, І. В. Хланта. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. ком. у справах преси та інформації, 1996. – 56 с.

23. Хланта, І. Духовні меридіани вченого : до 60-річчя від дня народж. М. Зимомрі / Іван Хланта // Календар «Просвіти» на 2006 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во «Просвіта», 2006. – С. 171-174. : портр.
24. Хланта, І. В. Зимомря Микола Іванович / І. В. Хланта, О. М. Юрош // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ ст. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 136.
25. Хланта, І. В. Микола Зимомря / Іван Васильович Хланта // Хланта, І. В. Літературне Закарпаття у ХХ столітті: біобібліогр. покажч. – Ужгород, 1995. – С. 258-265.
26. Якубовська, М. Зимомря Микола Іванович // Письменники Львівщини : біобібліогр. довід. / гол. ред. ради М. Якубовська. – Львів : Ліґа-Прес, 2008. – С. 35-36.

27. Дурунда, А. Серцем і душею наповнене слово : [М. Зимомрі – 60] Андрій Дурунда // Дукля. – 2006. – № 6. – С. 39-41.
28. Марко, В. Світ слова на відстані душі : [М. Зимомрі – 60] / Василь Марко // Дзвін. – 2006. – № 11-12. – С. 115-117.
29. Мушинка, М. У змаганнях – спонука до праці : [М. Зимомрі – 50] / Микола Мушинка // Дукля. – 1997. – № 1. – С. 63-65.
30. Хланта, І. Досягнення науковця і педагога : (до 60-річчя від дня народж. М. Зимомрі) : [вчен.] / Іван Хланта // Культуролог. джерела. – 2006. – № 4. – С. 54-60. : портр.

ГРУДЕНЬ: 14

ЛЮДМИЛА МИХАЙЛІВНА МОКАНУ

60-річчя від дня народження педагога, музикознавця
(нар. 1951)

В грудні 2011 р. виповнюється 60 років провідному викладачу УжДМУ ім. Д. Є. Задора, члену НСКУ, лауреату обласної премії ім. Д. Задора Людмилі Михайлівні Мокану.

Мокану Л. М. народилася 14 грудня 1951 р. в смт Великий Бичків Рахівського району Закарпатської області в родині музикантів. Музичну освіту здобула спочатку у Велико-Бичківській ДМШ у 1965 р., згодом у Львівській музичній школі-десятирічці ім. С. Крушельницької у 1969 р. та Львівській державній консерваторії

ім. М. Лисенка у 1974 р. у класі О. Кобулея. Темою дипломної роботи була творчість І. Мартона та його обробки закарпатських народних пісень. За фахом – викладач музично-теоретичних дисциплін, музикознавець.

По закінченні консерваторії приступила до роботи в УжДМУ на посаді викладача. В процесі викладацької роботи спеціалізувалася на предметах “музична література”. Більше 35 років постійно веде курс у студентів відділу “теорія музики”, а також практично у всіх виконавських спеціалізаціях. Творча робота Л. М. Мокану зосереджена на декількох напрямках, відповідних її фахових інтересів: педагогічна, методична, публіцистична, лекторська. Упродовж років основною залишається викладацька справа, хоча інші види діяльності гармонійно доповнюють одне одного, відповідно відображаючи особливості і ритм самого процесу музичного життя Ужгорода і Закарпаття.

Л. Мокану – член Національної Спілки композиторів України (1999 р.), Відмінник освіти України (2001 р.), лауреат обласної премії ім. Д. Задора. Згідно з рішенням обласної атестаційної комісії у 2003 р. Мокану Л. М. присуджена найвища категорія – “викладач-методист”.

Серед найкращих студентів, які продовжили навчання у вузах і стали провідними фахівцями у мистецьких навчальних закладах Ужгорода, області і за її межами: Тетяна Росул – доцент кафедри музичної педагогіки Мукачівського гуманітарного університету, кандидат мистецтвознавства, Людмила Лучкіна-Єрмакова – автор системи музичного виховання у загальноосвітніх школах (Москва), Марія Керестей-Каралюс – доцент Дрогобицького університету ім. В. Стефаника, Наталія Піцур – провідний викладач Ужгородської музичної школи ім. П. І. Чайковського, лектор-музикознавець Закарпатської філармонії, Катерина Оленич – викладач Ужгородської ДМШ ім. П. Чайковського, композитор, фольклорист, теоретик, Наталія Петричко-Крайзман – автор системи музичного виховання початківців на основі зібраного місцевого фольклорного матеріалу та багато інших, що працюють в музичних школах області.

Л. Мокану постійно проводить науково-практичні конференції, готує до виступів студентів-теоретиків по творчості закарпатських композиторів Д. Задора, І. Мартона, В. Гайдука, В. Волонтира, В. Теличко, В. Янцо, з 2002 р. започаткувала традицію щорічної

науково-практичної конференції в УжДМУ ім. Д. Є. Задора “В діалозі з музикою”.

Як редактор-упорядник у співпраці з Віктором Теличком Л. Мокану збирила матеріали (аналітичні статті, спогади, творчі портрети, мемуаристика) про діячів музичної культури нашого краю і підготувала до друку збірку “Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення”, випуск I у 2005 р., випуск II в 2010 р., редагувала “Нариси світової музики” Інни Попової у 6-ти частинах, як науковий керівник підготувала студентку Олесю Новікову до участі у всеукраїнській науковій конференції “Молоді музикознавці України” (2004 р.), систематично надає консультації викладачам області, регулярно виступає з лекціями в рамках обласних курсів підвищення кваліфікації викладачів ДМШ та ДШМ.

ВІКТОР ТЕЛИЧКО

Джерельні приписи:

1. Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення : зб. ст., есе про муз. культуру Закарпаття. – Вип. 1 / Ужгород. заоч. ф-т Донец. держ. муз. акад. ім. С. С. Прокоф'єва [та ін.] ; упорядкув., підготов. текстів, передм., прим. Л. М. Мокану ; редкол. В. Ф. Теличко та ін. – Ужгород : Карпати, 2005. – 420 с. : іл.

2. Мокану, Л. Вікно у світ музики. Замітки з фестивалів сучасної духовної музики / Людмила Мокану // Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення : зб. ст., есе про муз. культуру Закарпаття. – Вип. 1 / Ужгород. заоч. ф-т Донец. держ. муз. акад. ім. С. С. Прокоф'єва [та ін.] ; упоряд., підготов. текстів, передм., прим. Л. М. Мокану ; редкол. В. Ф. Теличко та ін. – Ужгород : Карпати, 2005. – С. 63-74.
3. Мокану, Л. Деякі аспекти творчості Євгена Станковича : [комп.] / Людмила Мокану // Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення : зб. ст., есе про муз. культуру Закарпаття. – Вип. 1 / Ужгород. заоч. ф-т Донец. держ. муз. акад. ім. С. С. Прокоф'єва [та ін.] ; упоряд., підготов. текстів, передм., прим. Л. М. Мокану ; редкол. В. Ф. Теличко та ін. – Ужгород : Карпати, 2005. – С. 217-236.
4. Мокану, Л. Покликання : [про педагога, комп., публіциста М. Кречка] / Людмила Мокану // Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення : зб. ст., есе про муз. культуру Закарпаття. – Вип. 1 / Ужгород. заоч. ф-т Донец. держ. муз. акад. ім. С. С. Прокоф'єва [та ін.] ; упоряд., підготов. текстів, передм., прим. Л. М. Мокану ; редкол. В. Ф. Теличко та ін. – Ужгород : Карпати, 2005. – С. 153-158.

5. Конькова-Терещенко, Г. Високий професіоналізм і новаторство : [про Спільку комп. України] / Г. Конькова-Терещенко, Л. Мокану // Новини Закарпаття. – 2000. – 20 січ. – С. 6.
6. Мокану, Л. Вірмо в очищувальну силу музики! : [про відкр. 49-го концерт. сезону філармонії] / Людмила Мокану // Новини Закарпаття. – 1994. – 13 жовт. – С. 5.
7. Мокану, Л. Життя в музиці (3 нагоди 50-ліття з дня народження заслуженого діяча мистецтв України Віктора Теличка) / Людмила Мокану // Культуролог. джерела. – 2007. – № 2. – С. 62-66. : фото.
8. Мокану, Л. Історія однієї дружби : до 90-річчя Д. Задора та Ю. Костюка / Людмила Мокану. – 2002. – 26 жовт. – С. 12.
9. Мокану, Л. Митець, котрий знає, куди прямує : [комп. Є. Станкович] / Людмила Мокану // Новини Закарпаття. – 2003. – 14 жовт. – С. 6.
10. Мокану, Л. Образ музиканта : М. Кречко / Людмила Мокану // Новини Закарпаття. – 2003. – 9 верес. – С. 6, 8.
11. Мокану, Л. Олена Зінкевич: “Його портрет допише час...” : [про комп., нар. арт. України Є. Станковича] / Людмила Мокану // Новини Закарпаття. – 2000. – 19 лют. – С. 14. : фото.
12. Мокану, Л. “Реквієму” Моцарта в Ужгороді – БРАВО! / Людмила Мокану // Культуролог. джерела. – 2007. – № 2. – С. 37-40. : фото.
13. Мокану, Л. “Реквієму” Моцарта в Ужгороді – браво! : [про один із світ. Шедеврів класич. Музики – “Реквієм” В. А. Моцарта вперше виконан. в Ужгороді] / Людмила Мокану // Ужгород. – 2007. – 19 трав. – С. 12.
14. Мокану, Л. Свято оперної музики : [про опер. співака В. Мошшані] / Людмила Мокану // Культуролог. джерела. – 2007. – № 2. – С. 30-33. : портр., фото.
15. Мокану, Л. Творець духовної аури нашого життя : Є. Станковичу – 60 : [комп.] / Людмила Мокану // Новини Закарпаття. – 2002. – 21 верес. – С. 14.

16. До 40-річного ювілею теоретичного відділу : (1960–2000) / Ужгород. муз. уч-ще ім. Д. Задора, Теорет. від. ; відп. за вип. І. Попова, В. Теличко. – Ужгород : МП “Ліра”, 2001. – 12 с.
Зі змісту : [про Л. Мокану]. – С. 4, 9, 11. : фото.

ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ ЦІБЕРЕ

80-річчя від дня народження художника, педагога,
громадського діяча (1931–2007)

Василь Михайлович Цібере – відома постать не тільки серед художників Закарпаття. Це неординарна особистість: енергійний, вольовий, а водночас – людина доброго серця, яка завжди готова прийти на допомогу. Почесний громадянин міста, заступник голови товариства “Старійшини Мукачева”, голова мистецького об’єднання “Райдуга”, голова мукачівської організації Спілки народних майстрів і самодіяльних художників, директор єдиної в області дитячої художньої школи. Створив на базі ДХШ два музеї – “Музей дитячої творчості” та “Музей ім. Мункачі”. Дбайливий чоловік, люблячий батько і дідусь. Пружна хода, чіпкі, але водночас добрі очі, принциповий “вічний борець за справедливість”. Таким був Василь Михайлович Цібере.

Василь Михайлович Цібере народився 17 грудня 1931 р. в с. Лалово на Мукачівщині в селянській родині. Мати залишилася з 4-ма дітьми у свекрухи, єдиний син якої помер, коли хлопчикові було 8 років. Вона до останніх днів працювала на колгоспній фермі визнаним передовиком виробництва. Важко було молодій жінці поратись по господарству, виконувати хатню роботу і виховувати дітей без чоловіка. Але поруч були батьки її коханого Михайла, які всіляко допомагали невістці. У вихованні вони опирались на добре слово, власний досвід та народну педагогіку. Хотілося їм виростити дітей добрими, працьовитими, чуйними, і, безперечно, всіх вивчити.

Василь ріс допитливим, розумним, охочим до науки, з творчими нахилами до співу і малювання. Мати з гордістю дивилася на старшого сина, коли він впевнено ішов церквою на відведене для хлопців місце. А ще більш раділа, коли Василько почав співати за дяками. Їй хотілося щоб син мав добру долю і бачила його священиком. Ще один талант передала мати своєму синові, коли у вільну хвилину біля неї сиділи діти, а вона читала “Псалтир”, співала пісень, вчила сільську малечу малювати. Найближче сидів біля матері Лоціко (так називали хлопця дома і в селі) і захоплено спостерігав за чарівними рухами маминої руки, з-під якої народжу-

вались квіти, дерева, птахи, тварини. Саме у такі хвилини, можливо, зароджувався у хлопця хист до малювання. Василь ріс романтиком. Пасучи худобу, любив співати, милуватись плином хмарок, вслухатись у спів пташок і комашні, захоплюватись різнобарв'ям квітів. Вся палітра навколишньої краси западала в душу хлопця і там народжувались перші спроби передати цю безмежність словом. Так з'явилися перші спроби віршування. Отак і ріс хлопець: вчився, випускав стіннівки, писав вірші. Після Лалівської семирічної школи Василь навчався в Мукачівській СШ № 2, був відмінником навчання, редактором газети, незмінним старостою групи.

Здобувши освіту вчителя російської мови і літератури на філологічному факультеті Ужгородського державного університету, Василь Михайлович працює у семирічній школі в Лохові. Молодого вчителя доброзичливо прийняли в педколективі, звідки в 1951 р. проводжали на військову службу. Василь Цібере проходив військову службу в Білорусії. Танкові війська, напружені армійські будні. Та саме тут відбувся перший творчий дебют – вірші Василя Цібере почали друкуватись у військовій пресі.

Демобізувавшись, Василь Михайлович працює вчителем Лавківської семирічної школи, завідуючим навчальною частиною Копинівської семирічки, інспектором шкіл Мукачівського райвно, завідуючим відділом культури райвиконкому. Йому доводилося багато їздити по району, перевіряючи роботи шкіл, культосвітніх закладів. Навесні 1957 р., саме під час одного з відряджень у с. Кайданове, зустрів біля автобусної зупинки свою долю. Була це студентка 3 курсу Мукачівського педучилища Ганна, яка у липні 1958 р. вже стала Ганною Дмитрівною Цібере. Вчителі за фахом і творчі натури за покликанням, молоде подружжя переїжджає в 1959 р. в с. Верхній Коропець, куди Василя Михайловича призначено директором семирічної школи.

Вмілий керівник, обдарований педагог, творча ініціативна особистість, суспільно-активна людина – директор зумів мобілізувати педколектив на створення навчальних кабінетів, обладнання майстерень, оформлення школи, яка була розташована у 4-х будинках. Одну з найбільших кімнат, яка служила актовим залом, розмалював під тематику першого польоту людини в космос – Юрія Гагаріна.

В школі прищеплювали учням любов до рідної мови, отчого краю, його історії, культури, залучаючи їх до збирання народної

творчості та предметів побуту. Результатом цієї копіткої роботи став перший в Мукачівському районі Музей народознавства. З відвідування музею завжди починався новий навчальний рік у школі. Багато уваги приділяв директор залученню дітей до гурткової роботи, особливо гуманітарного спрямування. У школі запрацювали літературні гуртки, випускалися під керівництвом вчителів-філологів літературно-художні альманахи, ставилися п'єси у сільському клубі. Вчителі, директор, батьки були учасниками сільського хору, драматичного гуртка, танцювального колективу і часто виступали перед односельцями і в навколишніх селах. Василь Михайлович брав активну участь в зборі матеріалів та оформленні Музею Бойової та Партизанської Слави у с. Бабичі. Завжди вважав за потребу працювати для людей, для громади. Не шкодував ні власного часу, ні зусиль. За працьовитість, скромність, людяність, громадську активність, шанували Василя Михайловича на селі.

У 1967 р. Василя Михайловича Цібере було обрано заступником голови Мукачівського місьвиконкому. На цій посаді він працював до 1974 р. Опікувався освітою, культурою, медициною міста. Це за його ініціативою і безпосереднім керівництвом розроблявся і будувався комплекс – меморіал Вічної Слави, який було відкрито 26 жовтня 1969 р., до дня визволення Мукачева від німецько-фашистських загарбників. Автором монумента – литовський архітектор Даля Саурсайтене.

Поверненням до педагогічної діяльності ознаменувалась робота вихователем спецшколи-інтернату для сліпих дітей. З вересня 1974 р. Василь Михайлович викладає російську мову в Мукачівському педагогічному училищі, а потім завідує шкільним відділом цього ж закладу. Поряд з основною роботою бере участь в оформленні кабінетів, створенні і виготовленні вітражів. За багаторічну трудову діяльність на освітянській ниві Василю Михайловичу Цібере було присвоєно звання “Відмінника народної освіти України”, нагороджено медаллю “Ветеран праці”. Багатогранна педагогічно-просвітницька діяльність, де доля випробувала на міцність й не зламала, вела до мрії його життя – храму мистецтва для обдарованих дітей.

У 1963 р., ще працюючи директором Верхньокоропецької школи, Василь Михайлович вперше був запрошений під час літніх канікул в Міжгір'я на пленер, який проводився Будинком народної

творчості для самодіяльних художників. Закарпатську організацію Спілки художників України представляли Золтан Золтанович Шолтес, Федір Жигмундович Коложварі, Антон Олексійович Шепа, а очолював пленер Ернест Рудольфович Контратович – народний художник України.

Без мольберта, з чемоданчиком і кількома картонками, разом із самодіяльними художниками з інших районів області потрапляє Василь Михайлович в середовище справжніх митців, художників-професіоналів. Не знітився Василь Цібере, що поруч майстри пензля, взяв чемодан, картон і, забувши про все на світі, почав передавати за допомогою фарб своє бачення краси Карпат, блакитного неба, швидкоплинність річки і почуття любові до всього, що його оточувало.

Добрі відгуки керівників пленеру глибоко запали в душу, дали ріст художньому таланту. Отак було зроблено перший крок до образотворчого мистецтва і своєї стежини в ньому. А потім були зустрічі і розмови з Кашшаєм...

Народний художник України Антон Михайлович Кашшай мав благотворний вплив на формування професійного рівня художника-живописця. В 70–80-х рр., разом з Бурчем В. В., Сапатюком М. М., виїжджали на малювання у верховинські райони краю. Антон Михайлович Кашшай був завжди бажаним гостем у родині Цібере. Молодий художник охоче розкладав у кімнаті свої картини, етюди і пильно стежив за реакцією великого майстра, ловив кожне схвальне слово і зауваження, бо надто поважав його і як художника, і як людину – розумну, інтелігентну, доброзичливу.

З багатьма художниками, як самодіяльними, так і членами Спілки художників, був знайомий Василь Цібере, ходив на етюди, виїжджав на пленери, але ніколи не копіював і не запозичував у інших. Завжди і у всьому був самим собою, йшов своєю стежкою до високого мистецтва. Адже філософія Василя Михайловича Цібере – бути самим собою.

В центрі Мукачева на центральній його площі, розташована старовинна будова, яку називають “Білий Палац” – архітектурно-історична пам’ятка XVII–XVIII ст. Колись це був одноповерховий, в стилі Ренесансу, палац, який належав Трансільванським князям Ракоці і був їх міською резиденцією. Пізніше, відомим архітектором Балтазаром Нейманом було добудовано двоповерхову споруду

з порталом в стилі раннього бароко у центрі фасаду для графа Шенборна. А тепер володарі цього палацу не просто діти, а наділені Божою іскрою молоді громадяни молодій країні. І довгі роки, з серпня 1979 р., очолював школу своєї мрії В. М. Цібере (до лютого 2005 р.)

Зв'язок з історією продовжився, коли він зініціював за допомогою друзів і митців з Угорщини і викладачів школи відкриття музею Міхая Мункачі, художника, який народився в Мукачеві і був обраний почесним громадянином міста. А в лютому 1994 р., з нагоди святкування 150-й річниці з дня народження глави угорської національної школи реалістичного живопису дитячій художній школі було присвоєно ім'я Міхая Мункачі.

Школа стає методичним центром, де проводяться семінари і лекції для всіх шкіл художнього напрямку району і області. На нарадах і зустрічах викладачі обмінюються думками, індивідуальними методиками викладання, знайомляться з самобутнім талантом дітей різних куточків Закарпаття, збагачуючи свій досвід і передаючи його іншим. А в березні 1996 р. здійснюється ще один творчий задум талановитого організатора – відкриття Музею дитячої творчості. За короткий термін існування музею в ньому побувало багато відвідувачів, що залишили свої спогади і враження в книзі відгуків. Від перших спроб вихованців підготовчого класу глядачі потрапляють в зал графіки, представлений унікальними офортами і ліногравюрами з шкільної друкарської майстерні. Далі зал живопису, зал композиції і скульптури, де поряд з роботами випускників ДХШ ім. М. Мункачі представлені живописні композиції, кераміка і різьба по дереву учнів інших шкіл Закарпатської області. А завершує експозицію зал прикладного та декоративного мистецтва з міні-гобеленами ручного ткацтва і декоративними панно, що розписані технікою “батік”.

Джерелом натхнення художника, зокрема, є краса рідної природи і народна творчість. Великий дар, коли митець поєднує природу, культуру і історію. Тому дуже важливим для формування світогляду учнів директор вважає незамінним приклад художників, які своїм талантом збагатили культуру краю, художників, які жили і творили саме на цій землі, передаючи колоритом і енергетикою своїх полотен наступним поколінням неповторну красу Закарпатського пейзажу. Так на базі школи організовується Галерея портретів народних та заслужених художників Закарпаття.

Наступним кроком на шляху відродження духовності стає організація пленерів у Свалявському, Воловецькому, Міжгірському, Хустському, Великоберезнянському районах. Він очолює етнографічні подорожі “Дерев’яні церкви Закарпаття”, на які виїжджає разом з художниками міста і викладачами школи, щоб відобразити поезію архітектурних пам’яток XVII–XIX ст.

До 75-річчя В. Цібере було облаштовано персональну виставку – понад 300 робіт. Він щедро роздаровує свої картини – мовляв, нехай скрізь у світі бачать красу нашого краю. Його картини помандрували у Чехію, Словаччину, Сербію, Хорватію, Америку, Канаду. Його картини можна побачити в усіх організаціях і установах Мукачева, області, в столиці та інших містах України, в Росії ...

Ентузіазм Василя Цібере, вміння творити прекрасне, сіяти добро тут далеко не вичерпуються. Він встигає всюди, де є зерно і плоди творчості, сприяє об’єднанню митців, щоб вчилися один в одного, збагачувалися фантазією і вмінням, а своїми роботами примножували те, що називається красою і сердечністю народної душі. В школі він створює своєрідну картинну галерею – постійно діючу виставку художників міста, мріє про відкриття справжньої галереї для робіт художників та групи іконопису.

Помер В. М. Цібере 11 листопада 2007 р.

ОЛЬГА СТАДНИК

Джерельні приписи:

1. Цибере, В. М. Каталог ювілейної виставки творів / Василь Михайлович Цибере ; Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. облас. об-ня майстрів нар. мистец. та самодіяльн. – Ужгород, 2006. – 34 с.

2. Цибере, В. Добродіяння Василя Цібере : [розмову з худож., дир. ДХШ ім. М. Мункачі / вів В. Андрійчук] / Василь Цибере // Панорама. – 2006. – 16 груд. – С. 2. : фото.
3. Цибере, В. Народні умільці втрачають не тільки надію, але й майстерність... : [інтерв’ю з головою Спільноти майстрів нар. мистец. / вела М. Меленці] / В. Цибере // Світогляд. – 2006. – 18 берез. – С. 13.

4. Дорожнікова, Р. До 70-річчя В. Цібере / Р. Дорожнікова. – Мукачево : Карпат. вежа, 2001. – 10 с.

5. Дочинець, М. Цибере Василь : худож., педагог / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря // Дочинець, М. Енциклопедія Мукачева в іменах / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 208-209. : портр.
6. Пагіря, В. Цибере Василь Михайлович / Василь Пагіря // Пагіря, В. Старійшини: нариси. Мої роки – моє багатство... : нариси. – Мукачево : Карпат. вежа, 2001. – С.55-57. : портр.
7. Пагіря, В. Почесні громадяни Мукачева : після возз'єднання Закарпаття з Україною звання "Почесний громадянин міста Мукачева" присвоєно рішенням сес. Мукачів. міськради : [в т. ч. В. М. Цібере] // Пагіря, В. Мукачево і його почесні громадяни / Василь Пагіря, Євген Федів. – Мукачево : Карпат. вежа, 2008. – С. 55-56.
8. Пагіря, В. Цибере Василь Михайлович / Василь Пагіря, Євген Федів // Пагіря, В. Мукачево і його почесні громадяни / Василь Пагіря, Євген Федів. – Мукачево : Карпат. вежа, 2008. – С. 81-82. : фото.
9. Поп, І. Цибере Василь Михайлович : [педагог, худож.] / Иван Поп // Поп, І. Енциклопедія Подкарпатської Русі / Иван Поп ; Карпато-русс. Етнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 378.
10. Поп, І. Цибере Василь Михайлович : [педагог, худож.] / Иван Поп // Поп, І. Енциклопедія Подкарпатської Русі / Иван Поп ; Карпато-русс. Етнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 398.

11. Дочинець, М. Арка духу і краси : під нею 75 р. творить свою долю худож., педагог і гуманіст В. Цибере / Мирослав Дочинець // Старий Замок. Паланок. – 2006. – 21-27 груд. – С. 17. : фото.
12. Лобова, І. Вірність високому покликанню : 17 грудня В. М. Цібере – 70 років! / І. Лобова // Мукачево. – 2001. – 13 груд. – С. 2. : фото.
13. Меденці, М. Мальовничі куточки Закарпаття він... щедро роздаровує людям : [про дир. Мукачів. ДХШ ім. М. Мункачі В. М. Цібере] / Маргарита Меденці // Панорама. – 2001. – 15 груд. – С. 7. : фото.
14. Пагіря, В. Ангел-хранитель школи імені Мункачі : Василю Цібере – 70 / Василь Пагіря // Старий Замок. – 2001. – 13 груд. – С. 12. : портр.
15. Ржевська, С. Продовжує дивувати, зачаровувати : [худож. В. М. Цібере] / Світлана Ржевська // Панорама. – 2003. – 8 лют. – С. 3. : іл.

ІОАНН ЙОСИФ ДЕКАМЕЛІС

370-річчя церковного і освітнього діяча,
єпископа Мукачівської єпархії (1641–1706)

Одним з найбільш яскравих освітньо-культурних діячів додухновичівської доби в житті Закарпаття був Іоанн Йосиф Декамеліс, “твердий уніат”, присланий у “край схизматський” з місіонерською місією із Ватикану.

Згідно з листом папи Олександра VIII, Іоанна Йосифа Декамеліса, члена ордена святого Василя, за походженням грека з острова Хіос (народився в 1641 р.) – “високовченого, зі справжнім монашим характером, відомого своєю зовнішньою скромністю” – 5 листопада 1689 р. призначено “місіонарієм Мукачівської єпархії”, а також, щоб він “з більшим авторитетом зміг виконувати свої обов’язки” – ще й “апостольським вікарієм і Шебасти́нським єпископом”. Висвяту і затвердження австрійського імператора Декамеліс отримав у 1690 р. Відомо, що до прибуття в Мукачівський монастир Декамеліс вивчав у Римі теологію, здійснював місіонерську роботу серед греків у Албанії, був генеральним прокурором ордену св. Василя Великого в Римі, писарем бібліотеки у Ватикані.

Період Декамеліса на Закарпатті – надзвичайно складні часи протистояння православ’я та уніатства, католицизму та протестантизму. Сюди додамо ще й локальні війни за майно між місцевою знаттю, війну з турками у Європі, нападсть виснажливих пошестей, зокрема чуму, голод тощо. Коли Декамеліс у 1689 р. прибув у Мукачево, він був вражений бідністю й безправ’ям монахів та священників грецького обряду, обмежених у правах та матеріально місцевою знаттю. Так, у Мукачівського монастиря було відібрано належні йому землі та виноградники, а священники відробляли панщину. Перше, що Декамеліс зробив, це – наведення порядку в єпархії, де на той час панувало політичне і духовне безладдя. За історичними джерелами, на Закарпатті було кілька єпископів, які, чи то мандруючи без резиденції (Йосиф Стойка), чи то вигнавши монахів з їх монастиря (Мефодій Раковецький), вели між собою політичну боротьбу, змагались не за постулати віри, а за збагачення своїх родин. Дезорієнтовані люди втрачали віру, а священники демонстрували аморальний спосіб життя.

Декамелісу випадала роль організатора інноваційних процесів. Ця постать була наділена неабиякою мудрістю і душевною силою, про що свідчать результати його діяльності. Так, Декамеліс добивається звільнення православних священників з кріпацтва, наводить лад з майном Мукачівського монастиря, повертаючи у його володіння цілі села (Бобовище, Лавки). Веде боротьбу з аморальною поведінкою священників, відлучаючи від сану двоєжонців тощо. При Декамелісі регулярно здійснюється контроль церковного майна, атестується діяльність духовенства.

Як відзначає автор “Історії карпатських русинів” М. Лучкай, “... Декамеліс всіма способами намагався підносити освіту і кваліфікацію священників”. Декамеліс бере під свій особистий контроль діяльність Мукачівської монастирської школи, відкритої ще в 1655 р. для підготовки священників і півчих, добивається, щоб при всіх церквах діяли початкові школи. Вчителям, які виконували й функцію дяка, єпископ своїм розпорядженням надає обов’язкове право – володіння шматком землі і житлом, яке мала забезпечити вчителю община. Вчителів, разом зі священниками-уніатами, указом Декамеліса уперше звільнено від будь-яких видів кріпацтва. Малоосвічених єпископ позбавляв сану.

До вчителів, а водночас дяків, починаючи з часів Декамеліса, застосовувались перевірки, у межах яких здійснювався контроль учнівських знань. У звітах фігурують, зокрема, й такі записи: “...немає ніяких церковних книг, а ті книги, що були, видані не друком, а написані рукою”, “Книг мало і спосіб їх виготовлення не друкарський, а написані вони дуже давно від руки”.

Виходячи з освітніх потреб, Декамеліс береться власноруч за створення книг. Про це пише Михайло Лучкай: “Коли єпископ Йосиф довідався про велику неосвіченість і малописьменність серед угороруських священників через відсутність руських книг з моральної науки, від самого початку свого єпископського управління він усю свою увагу і свій труд звернув на те, щоб зміг поширити світло знання серед руського населення за допомогою книг, що вміщують справжню християнську науку, написаних зрозумілою народною руською мовою. Цим його хорошим намаганням більш за все сприяв естергомський архієпископ Леопольд, який допоміг придбати необхідний для цього руський шрифт”.

Відомо, що Декамеліс писав книжки по-латині, а перекладав їх доступною народіві церковноруською мовою переписувач Іван

Корницький. У своїх книгах Декамеліс надає важливого значення руській мові: отримавши освіту в Італії, цей діяч не міг не усвідомлювати значення рідної мови для народу.

Першою книжкою Декамеліса були “Притчі”, видані 1692 р. в Трнаві. Книжка, за визначенням М. Лучкая, “...принесла багато духовної користі і священикам, і руському народу”. Другою книжкою Декамеліса був “Катехизис” 1698 р., що побачив світ також у Трнаві. У 1699 р. у трнавській друкарні видано “Букварь языка славенска, писаній, чтенія оучитися хотящим полезное руковоженіе”. “Катехизис” та “Буквар” Йосифа Декамеліса стали віховими для освіти Закарпаття: за цими книжками навчались грамоті понад 150 років у церковно-приходських школах, починаючи від кінця XVII ст. аж до Лучкаєвої “Граматики” (1830) та духовничівської “Книжиці читальної” (1849 р.).

Декамеліс піклувався про високий рівень освіти уніатських священиків. Саме Декамеліс видав наказ, щоб священики носили довгу рясу. Лучкай наводить і таке. Католицький центр у Римі на користь єпископа Декамеліса перерахував грошову дотацію в сумі 26 тисяч флоринів “для навчання і виховання п’яти студентів із руської молоді в Трнавському університеті, а потім збільшеної для утримання 12 вихованців у семінарії святого Адальберта”, виділено “кошти для постійного утримання трьох угорських вихованців”. Із цієї семінарії, зазначає М. Лучкай, “вийшло потім багато видатних як своєю чесністю, так і вченістю людей”.

Про те, що єпископ Декамеліс був одержимий освітою та культурою краю, самовіддано й чесно піднімав їх рівень, свідчить і його заповіт, де читаємо: “... тисячу форинтів надати монастирю Святого Миколая, щоб... видавати під проценти у позику надійним особам. Із процентів... утримувати одного уніатського учителя, який навчав би хлопців церковних обрядів, співів та мадярської і латинської мов... Якщо залишаться ще гроші, то купити книги... та розподілити різним церквам безкоштовно”.

Єпископ Декамеліс помер у Пряшеві 22 серпня 1706 р., де й похований у крипті тоді мінаритської церкви. (У деяких наукових довідниках, зокрема в «Красзнавчому словнику русинів-українців», помилково стверджується, що Декамеліс «... трагічно гине від гніву селян». Очевидно, беруться до уваги фрески Пряшівського собору, де так гіперболізовано образно зображено Декамеліса як мученика за релігійні переконання. Проте факти історії, зокрема авторитетна

«Історія карпатських русинів» М. Лучкая, переконують в тому, що єпископ Декамеліс мирно помер від хвороби в Пряшівському монастирі міноритів).

Михайло Лучкай зазначав: "...єпископ Йосиф був дуже відомий як своєю винятковою чесністю, так і своєю великою вченістю, а також тілесною чистотою... не щадив своїх сил у справі відновлення підупалої церковної науки". Європейськи освічений і висококультурний єпископ Декамеліс, опинившись у руській стихії, одразу відчув потребу в піднятті культурно-освітнього рівня священнослужителів та вчителів і наполегливо здійснював це, виходячи з доступних йому засобів.

ЛІДІЯ ХОДАНИЧ

Джерельні приписи:

1. Декамеліс Йосиф // Краєзнавчий словник русинів-українців: Пряшівщина / кол. авт. П. Алеш, упоряд. Ф. Ковач. – Пряшів : Союз русинів-українців Словацької Республіки, 1999. – С. 107. : портр.
2. Дочинець, М. Іван Йосиф Декамеліс : [єпископ Мукач. єпархії] / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря // Дочинець, М. Енциклопедія Мукачева в іменах / Мирослав Дочинець, Василь Пагіря. – Мукачево : Карпат. вежа, 2006. – С. 271-272.
3. Лучкай, М. Історія карпатських русинів : церк. і світ. (давня і нова аж по наш час) написана на матеріалі достовір. авт., королів. грамот та архів. док. Мукачів. єпархії М. Лучкаєм, притвор. настоятелем храму п.д.м. в італ. м. Лукка, ужгород. священником, перед тим єпархіал. секр. / Михайло Лучкай. – Т. 3. – Ужгород : Закарпаття, 2002. – 328 с.
Зі змісту : [про І. Й. Декамеліса]. – С. 6-126, 128, 129, 131, 140, 142-146, 148, 153, 156, 157, 161, 163, 169, 193, 194, 199, 211, 212, 278, 279, 290.
4. Магочій, П. Р. Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь : (1848–1948) / Павло Роберт Магочій. – Ужгород : Поличка "Карпат. краю", 1994. – 296 с.
Зі змісту : [про Й. Декамеліса]. – С. 20, 23.
5. Микитась, В. Л. Давня література Закарпаття : нариси л-ри Закарпаття доби феодалізму / В. Л. Микитась. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1968. – 254 с.
Зі змісту : [про Й. Декамеліса]. – С. 107, 152, 158, 161, 167, 187, 188, 189, 192, 193, 197.
6. Микитась, В. Л. Літературний процес на Закарпатті доби феодалізму : конспект лекцій з курсу історії давньої укр. л-ри / В. Л. Микитась. – Ужгород : Закарпат. облас. друк., 1966. – 80 с.
Зі змісту : [про Й. Декамеліса]. – С. 49.

7. Мицюк, О. Нариси з соціально-господарської історії Підкарпатської Русі / Олександр Мицюк. – Т. II : Доба феодално-кріпацька (від другої чверти XVI в. до половини XIX) = Essais sur l'histoire sociale et economique de la ruthenie Subkarpathique. – Прага : Друк. Р. Грдлічки, 1938. – 390 с.
Зі змісту : [про Й. Декамеліса]. – С. 110.
 8. Мишанич, О. Загальноукраїнський контекст літератури Закарпаття : літературно-крит. студії / Олекса Мишанич. – Ужгород : МПП “Тражда”, 1996. – 96 с.
Зі змісту : [про Й. Декамеліса]. – С. 11, 42, 43.
 9. Мишанич, О. В. Література Закарпаття XVII–XVIII століть / Олексій Васильович Мишанич. – К. : Наук. думка, 1964. – 115 с.
Зі змісту : [про Й. Декамеліса]. – С. 26, 27, 46.
 10. Мольнар, М. Словаки і українці : причинки до словац.-укр. літ. взаємин з дод. док. / Михайло Мольнар. – Пряшів : Словац. пед. вид-во в Братіславі, Від. укр. л-ри в Пряшеві, 1965. – 391 с.
Зі змісту : [про Й. Декамеліса]. – С. 18, 118, 208, 379.
 11. Освітня діяльність єпископів : [в т. ч. про Й. Декамеліса] // Освіта Закарпаття : моногр. / В. В. Химинець [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 2009. – С. 93-97. : іл.
 12. Пап, С. Історія Закарпаття / Степан Пап. – Т. 3. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2003. – 644 с.
Зі змісту : [про Й. Декамеліса]. – С. 7, 12, 17, 41, 80, 145, 146, 147, 151, 215, 221.
 13. Поп, И. Де Камелис Иосиф / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2006. – С. 168-169.
 14. Поп, И. Де Камелис Иосиф / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси. – Ужгород : Вид-во В. Падяка : Изд-во В. Падяка, 2001. – С. 153.
 15. Приймич, М. В. Перед лицем твоїм. Закарпатський іконостас / Михайло Васильович Приймич. – Ужгород : “Карпати”–“Тражда”, 2007. – 224 с. : кол. іл.
Зі змісту : [про Й. Декамеліса]. – С. 28, 29.
- ***
16. Фенич, В. Йосиф де Камеліс : штрихи до портр. мукачів. архієрея / Володимир Фенич // Срібна Земля-Фест. – 1997. – 14-20 серп. – С. 14. : фото.

ІВАН ЮГАСЕВИЧ СКЛЯРСЬКИЙ

270-річчя від народження відомого
переписувача й оформлювача рукописних церковних
та світських книг (1741–1814)

Відсутність друкарства на Закарпатті у XVIII – початку XIX ст. слугувала своєрідним “стимулом” у розвитку специфічного виду образотворчого мистецтва – рукописної книги. З одного боку, книжне мистецтво продовжувало формуватися, як і в попередні періоди, у контексті церковного мистецтва – з іншого боку, рукописання такого рівня не могло забезпечити кількісної потреби. Ця ситуація сприяла збільшенню кіл майстрів із самобутнім народним почерком малювання у книжковій графіці. Такому поширенню сприяв і тісний зв’язок із літературою й усною народною творчістю, записування якої потребувало нової моделі оформлення книги, характерної більш спрощеною схемою оздоблень.

У контексті історичних реалій особливості розвитку рукописної книги Закарпаття знайшли продовження у творчості Івана Югасевича – одного із найяскравіших переписувачів та оформлювачів середини XVIII – початку XIX ст. Його мистецька спадщина доводить професійний рівень оформлення рукописів, які відзначалися майстерним виконанням каліграфії, мініатюр, орнаментальних заставок, шрифтової графіки та складною структурою книги. Його ім’я достойне продовжити перелік відомих переписувачів-художників, рукописні твори яких є у загальнонауковому процесі розвитку рукописного мистецтва України періоду XVII–XIX ст., зокрема Стефана Селецького (Львівщина), Василя Скалацького (Перемишль), Матвія Заплатинського (Перемишль), Пантелеймона Калиновича (поблизу Галича).

Зібрані за літературними джерелами та оригінальними зразками матеріали засвідчують авторство двадцяти трьох рукописів Івана Югасевича Склярського. Завдяки виокремленню та систематизації записів у рукописах художника маємо змогу виявити невідомі до цього часу факти його біографії. А у його творчій діяльності, за допомогою порівняльної характеристики зразків, виявилися однакові та відмінні риси в оформленні книг. Можемо говорити й про

те, що вони тісно пов'язані з впливами різних періодів творчості та середовища, в якому перебував автор.

Як бачимо, Іван Югасевич добре знався на давніх традиціях рукописів, а також наслідував художні тенденції тогочасних друкованих видань. Наприклад, записи на титульних аркушах, де фіксується число, місяць, дата, авторство, місце виконання рукопису, ім'я замовника. На багатьох мініатюрних зображеннях залишав напис із назвою сюжету, датою виконання та своє авторство. На кінцевому аркуші записував інформацію про завершення рукопису. Завдяки таким записам вдалося виділити два періоди його творчості – ранній “прикранський” 1761–1795 рр., який включає період навчання Івана Югасевича Склярського у Львівській братській школі (1756–1760) й роки проживання у рідному с. Прикра (Словаччина), 1760–1795 рр., – та пізній “невицький” 1795–1814 рр. період проживання, творчої та громадської діяльності у с. Невицьке (Україна).

За мистецьким аналізом ці періоди виявляють помітні стильові відмінності рукописів, характерні двома моделями оформлення. Перша модель оформлення проявилася у ранньому періоді – “прикранському”, коли автор більше наслідував друковану гравюру та іконопис. У цьому можна пересвідчитися, аналізуючи деякі сюжетні мініатюри та оздобу рукописів цього періоду: Літургікон 1759, Пісенник 1761–1763, Ірмологіони 1778–1779, 1784–1785, Акафіст 1788–1789, Рукописний збірник без початку і кінця № 1720/64.

У творчому спадку Івана Югасевича першого періоду зауважуємо тенденції до запозичень із західноєвропейського малярства, з його перспективою і реалізмом у трактуванні образів, костюмів і тла. Разом з тим, в окремих деталях помітний зв'язок з місцевими ознаками іконопису. У мініатюрах чітко виражені етнографічні особливості у сприйнятті прекрасного, що були характерними для історичного Закарпаття XVIII–XIX ст., землі якого простягалися на південно-східні території Словаччини, у Саболч-Сатмарський комітат Угорщини та Сату-Марський повіт Румунії. Такі особливості бачимо на прикладі співзвучності мініатюр образів Архангела Михаїла та Богородиці, що в Ірмологіоні 1784–1785 рр., з образами та надпрестольними іконами із церкви села Прикра, що на Словаччині, а також мотивів декору крапкових елементів лемківських ікон. А з іншого боку, Іван Югасевич більше орієнтувався на найкращі зразки українських гравюр відомих ренесансних і барокових майстрів, які

працювали для Київської лаври у кінці XVII – середині XVIII ст., – Леонтія і Олександра Тарасовичів, Інокентія Мирського, Григорія Левицького.

Як і інші переписувачі та оформлювачі, він не обмежувався копіюванням чужих оригіналів. Про це свідчать вдало інтерпретовані запозичення, що адаптовані в мініатюри Ірмологіонів. Такі приклади переробки Югасевича гармонійно поєднані ним з різними за походженням запозиченими елементами, які бачимо в оформленні Ірмологіона 1784–1785 років. Іван Югасевич виконував мініатюри з фігуративними або сюжетними зображеннями на окремих сторінках (фронтиспісні мініатюри), безпосередньо в тексті (ілюстрації), на місці заставок. У його Ірмологіоні за 1784–1785 роки є чотири сторінкові “образи-мініатюри” та сім півсторінкових ілюстрацій. Поряд з кольоровими, і фронтиспісна мініатюра, яка є прикладом наслідування традицій “гравюрної мініатюри” образу Іоана Дамаскина, знаменитого співця грецької церкви (VIII ст.). У цій мініатюрі є співзвучність із мініатюрою Ірмологіону Стефана Селецького 1682 р.

Ілюстративне імітування чорно-білої гравюри Іван Югасевич використав і в оформленні рукописного Пісенника за 1761–1763 рр. Намагаючись відтворити оформлення, співзвучне часові, шукаючи відповідні зображально-виразні засоби, він по-своєму інтерпретує відомі сюжетні композиції. Такою є мініатюра із зображенням півфігур ченців св. Антонія та Феодосія Печерських на аркуші № 1v., яка більше наближена до ілюстрації, друга мініатюра із зображенням Ісуса Христа, що сидить на престолі, аркуш № 56 v. Обидві мініатюри виконані технікою тонкого пера з використанням графічних засобів лінії, штриха та крапки за допомогою найпростіших інструментів та матеріалів.

Цікавою є мініатюра на аркуші № 79 (Ірмологіон за 1784–1785 рр.), де художник зробив запозичення деревориту Никодима Зубрицького із Службника з 1702 р. (Господь Вседержитель). Композиційне вирішення цієї мініатюри наближене до оригіналу, очевидно, художник визнавав її кращим взірцем того часу. Треба зазначити, що Югасевич, будучи церковним служителем, чітко дотримувався церковних догм щодо образів святих. Щоб зберегти їх традиційними і не змінювати прийняті канони, він запозичував ці образи з ікон та книжкових гравюр. Тому в мініатюрах

вищеназваного Ірмологіону, зокрема, образ Богородиці в одному випадку уподібнюється з іконою, в іншому – з гравюрою. Графічний чорно-білий силует Богородиці суттєво контрастує із кольоровим тлом на арк. № 189 та № 147. Таке художнє вирішення внесло певні зміни й доповнення, а також сприяло формуванню характерного для Івана Югасевича технічного виконання із застосуванням кількох графічних та малярських прийомів, що є його особливістю у виконанні мініатюр. Подібні півсторінкові мініатюри із зображенням Богородиці на арк. № 147 та арк. № 189. Остання за характером виконання більше нагадує ікону. Надто активне синє тло, на якому переплетена, як мереживо, біло-червона виноградна лоза, з гронами та листям, є добрим акцентом на аркуші названого рукопису. Майже біла постать Богородиці на активному кольоровому фоні контрастує із великими червоними літерами назви розділу, що розташовані під півмініатюрою, та червоним декорованим ініціалом.

Уподібнюються гравюрам і сюжетні заставки з рослинними та шрифтовими композиціями на арк. № 76, № 256. Спостерігаємо зображальні елементи деяких заставок, співзвучних з іконописом. Цікаві біблійні сюжетні мотиви у півсторінкових мініатюрах Івана Югасевича Рукописного збірника № 2017/64 без початку і кінця. Півсторінкові мініатюри цього рукопису виконані, як і в попередньо описаному Ірмологіоні за 1784–1785 роки, у двох варіантах, характерних для художника. Виокремлюємо мініатюри, що співзвучні із гравюрою та кольорові півсторінкові оздоби, які більше наближені до мініатюри ніж до орнаментальних заставок. Подібні приклади бачимо на арк. № 55, 48, 74. Півсторінкові мініатюри виконані на зразок гравюрних рослинних оздоб технікою тонкого пера темним чорнилом. Вони нагадують імітацію гравюри чорним по білому, є додаткові штрихи, хвилясті лінії та крапкування.

Аналізуючи вищезгаданий матеріал, можемо говорити про те, що Іван Югасевич вибрав модель оформлення мініатюри, керуючись традиціями, притаманними українській рукописній книзі XVIII ст., а характерною рисою в оформленні його мініатюр є використання деяких запозичень сюжетних ілюстрацій з граверної техніки, які на той час були найбільш поширеною окрасою у друкованих літургійних книгах. Як бачимо на прикладах деяких вище проаналізованих мініатюр Івана Югасевича, можемо говорити і про присутність впливів західноєвропейського малярства.

Творчим внеском Югасевича в розвиток мініатюрних сюжетних композицій є вдало адаптовані у книжкову графіку елементи гравюри та іконопису.

Характерний вплив барокової гравюри проявився і в деяких елементах заставок. Серед рослинних оздоб художника є і такі запозичення, які він не змінював, а навпаки зберігав. Очевидно, перебуваючи під значним впливом гравірувальних оздоб, виявляв своє захоплення ними у такий спосіб. Безперечно, характер такого оформлення сформувався під впливом друкованої книжкової гравюри. Такі оздобы переважно виконані одним чорним кольором, зрідка тло заставки залите жовтою фарбою, деякі окремі елементи виконані циноброю.

Запозичуючи мотиви для своїх рослинних заставок із друкованих гравірувальних оздоб, Іван Югасевич вносив до них менше авторських доповнень, ніж у геометричні. У такий спосіб оформлені заставки Ірмологіона за 1784–1785 роки, арк. № 76, 256, Молитвослова 1804 за р. та Рукописний збірник без початку і кінця № 2017/64. Ці три книги характеризуються оформленням, дуже наближеним до друкованих книжкових гравюр.

У другому, “невицькому” періоді 1795–1814 років, під час проживання у с. Невицьке на Закарпатті, творчі пошуки Івана Югасевича проявилися у зверненні автора до візерунків з народною орнаментикою геометричних мотивів. Відзначаємо, що це найбільш плідний період художника. За даними записів автора відомо про сімнадцять рукописів, переписаних та оформлених при церкві Покрови Пресвятої Богородиці, зокрема: Календарі 1806, 1807, 1809 рр., Пісенники 1788–1798, 1807, 1811, 1812 рр., Ірмологіони 1795, 1800, 1803, 1806, 1809, 1811–1812 рр., Типікон 1800, Октоїх 1802, Псалтир 1804, Молитвослов або Требник 1805р.

Подібна тенденція у зверненні художників до прийомів оформлення рукописів з візерунками народної орнаментики не тільки рослинних, а й геометричних мотивів особливо посилилась наприкінці XVIII – початку XIX ст. Творчість Івана Югасевича, побудована на попередніх рукописних та тогочасних друкованих традиціях, вирізняла його серед інших переписувачів. Його професійну працю засвідчують переписані та оформлені ним книги, які мають виразні риси нової стилістики в оздобленні орнаментальних заставок. Йдеться про рукописні книги 1804, 1806, 1809 рр. Заставки у цих

манускриптах виконані на значно кращому рівні, ніж оформлення у попередніх книгах. Це свідчить про великий практичний досвід та зрілість художника. Адже в останніх рукописах він не керувався запозиченнями, а створював та стилізував оздоблювальні заставки на свій власний смак, вишукував елементи для структурних ритмічних композицій. Його оригінальні геометричні оздоби мають делікатний вигляд з властивими тільки його виконанню мереживними переплетіннями “гаптованих” рослинних геометричних елементів, які співзвучні з текстовою частиною аркуша. Орнаментальні заставки Івана Югасевича “невицького” періоду мають значно виразнішу авторську манеру, ніж оздоби раннього періоду. Його геометричні заставки характеризуються впливами різних видів декоративно-прикладного мистецтва, а саме – орнаментальні мотиви предметів церковного убрання, культових та обрядових предметів. Зокрема, зустрічаємо орнаментальні мотиви із дерев’яного церковного різьблення: квіткові розети, хрестики, голівки ангелів із крильцями, дубові та кленові листочки. Спостерігаємо співзвучність орнаментики у геометричних заставках, особливо літургійних книг, із декорованими полицями для виставлення ікон – “божниками” та поширеними одинарними мисниками із ажурним передком, свічниками та надпрестольними хрестами.

Тут доречно згадати думку історика Ярослава Ісаєвича: “Як бачимо, ряд фактів засвідчує зв’язок і взаємовплив елітарної і народної культур”. Такий взаємовплив літургійної та світської книги засвідчує рукописна спадщина Івана Югасевича, а саме приклади поєднання літургійних співів і світських пісень у Ірмологіонах 1800 та 1811 років, оформлення яких має єдину цілісну художню форму.

Названі книги – Октоїх за 1802 р., Ірмологіон за 1806 р. та Ірмологіон, виконаний у 1809 р., – автор створив під час проживання в с. Невицьке. В оздобленні цих рукописів є запозичення орнаментальних мотивів із предметів матеріальної культури Закарпаття, які вдало адаптовані художником в орнаментальну графіку оздоблення. Його орнаментика “невицького” періоду належить до того оригінального виду, який Яким Запаско характеризує як такий, що не цитує народних зразків, а створений лише “за мотивами” народної творчості.

Як бачимо, не тільки вплив фольклору, але й вплив на фольклор розгортав взаємодію народних і професійних варіантів оформлення

рукописів художника. Особливо це проявилось у стилістиці оформлення з використанням орнаментів дерев'яного різьблення, вишивки, розпису на вжитково-побутових предметах у пісенниках, календарях та літургійних книгах із світськими піснями й віршами.

Отже, розвиток художніх особливостей, а відтак і стилістика оформлення книг Іваном Югасевичем створює підставу говорити про дві моделі оформлення рукописів. Перший варіант оформлення, що характерний “прикранським” періодом, зокрема – мініатюрами й рослинними оздобами, коли автор більше наслідував мотиви барокової друкованої орнаментики. Це прослідковується і в оздобленні ініціалів, художніх ознаках оформлення титульних аркушів Пісенників 1761–1763, 1798 рр., Ірмологіонів 1778–1779, 1784–1785 рр.

Друга модель оформлення, створена за мотивами народної орнаментики, прослідковується у рукописах “невицького” періоду, а саме: Календарях 1806, 1807, 1809, Ірмологіонах 1795, 1800, 1803, 1806, 1809, 1811–1812, Типіконі 1800, Октоїху 1802, Молитвослові 1805, Пісенниках 1811, 1812 рр.. Найбільш яскрава авторська інтерпретація у вирішенні ініціалів у книгах Октоїх 1802, Ірмологіонів 1806, 1809 рр.

Спільні риси в оформленні рукописів Івана Югасевича прослідковуються на прикладі каліграфії. Його письмо характерне надзвичайно рівним прямим півуставним шрифтом; у використанні кутастої, а не заокругленої в’язі, для гармонії із варіантом квадратної київської нотації; у частому чергуванні чорних і кіноварних рядків для збалансованості текстової частини; у шрифтовому прийомі збільшеного міжрядкового проміжку для зручнішого читання; у виконанні авторських шрифтових композицій. Це простежується на прикладі його оригінальних зразків, у яких змінювалася модель оздоблення книги та манера виконання зображень, характері орнаментики, художнього оформлення титульних обрамлень, шрифтових та нотних колофонів. У залежності від стильових особливостей відзначаємо зв’язок іконопису та друкованої гравюри у “прикранському” періоді його творчості. Прояви впливу видів декоративно-прикладного мистецтва більше прослідковуються у творчому “невицькому” періоді.

За покрайніми записами відомо, що Іван Югасевич народився у с. Прикра, якому віддав 53 роки своєї мистецької та меценатської

діяльності. Про це засвідчує факт авторського виконання шести рукописних книг та зведення церкви у с. Прикра 1776 р. Виявляємо факт підписів автора на рукописах та брусі за вівтарем у церкві с. Прикра *Іоан Югасевич Склярський*. А у с. Невицьке Іван Югасевич прожив майже 20 років, упродовж яких переписав та оформив 17 рукописів, із зазначеним прізвищем *Іоан Югасевич*. Його ім'я є у переліку меценатів, які фінансували будівництво церкви Покрови Пресвятої Богородиці, де він служив дяком, обирався сільським головою. За матеріалами вкладної Андрія Буковського підтверджується місце його смерті та поховання у с. Невицьке. Місцезнаходження його могили – на церковному подвір'ї, навпроти крилосу, де він ніс дяківську службу. Також немає сумнівів у тому, що Югасевич переписав біля 40 книг.

Як бачимо, рукописна творчість Івана Югасевича формувалася у контексті взаємовпливу професійних і народних варіантів, елітарної і народної культур, церковного та народного мистецтва. Це простежується на прикладі його оригінальних зразків, які змінювали модель книги у її оздобленні та манері виконання зображення. Його творчість увібрала рукописні традиції, які репрезентують культурно-мистецькі й історичні процеси попередніх періодів, що є характерним для “прикранського” періоду і тогочасних періодів книгописання, коли рукописи уподібнювались до художньої структури друкованої книги, яка була співвимірною та співзвучною часові, з новітнім оформленням рукописів.

ОДАРКА ДОЛГОШ-СОПКО

Джерельні приписи:

1. Панькевич, І. Збірка закарпатсько-українських народних приповідок Івана Югасевича з р. 1809 : покрайні записи на закарпат.-укр. церк. кн. / І. Панькевич. – Прага, 1946. – 70 с.

2. Гошовский, В. Из истории собрания и изучения украинских народных песен Закарпатья : [в т. ч. о собирателе закарпат. фольклора И. Югасевиче] / Владимир Гошовский // Гошовский, В. Украинские песни Закарпатья / Владимир Гошовский ; под. ред. Л. Н. Лебединского. – М. : Сов. комп., 1968. – С. 62-71.
3. Задорожний, І. Невідомий Ірмолой Івана Югасевича / І. Задорожний // Науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії. – Львів : Вид-во Львів. Богосл. акад., 2002. – С. 273-279.

4. Микитась, В. Л. Давня література Закарпаття : нариси л-ри Закарпаття доби феодалізму / В. Л. Микитась. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1968. – 254 с.
Зі змісту : [про І. Югасевича]. – С. 220, 231, 233.
5. Микитась, В. Іван Югасевич : [поет] / Василь Микитась // Микитась, В. Галузка могутнього дерева : літ. нарис / Василь Микитась. – Ужгород : Карпати, 1971. – С. 27-28.
6. Мишанич, О. Загальноукраїнський контекст літератури Закарпаття : літературно-крит. студії / Олекса Мишанич. – Ужгород : МПП «Гражда», 1996. – 96 с.
Зі змісту : [про І. Югасевича]. – С. 15, 20, 23, 26.
7. Мишанич, О. В. Література Закарпаття XVII–XVIII століть / Олексій Васильович Мишанич. – К. : Наук. думка, 1964. – 115 с.
Зі змісту : [про І. Югасевича]. – С. 35, 94, 95, 111.
8. Науковий збірник музею української культури в Свиднику. – Т. 4. : кн. 1. – Пряшів : Словац. пед. вид-во, Музей Укр. культури в Свиднику, 1969. – 499 с.
Зі змісту : [про І. Югасевича]. – С. 154, 161, 162, 187, 237, 238, 447, 451.
9. Науковий збірник музею української культури в Свиднику. – Т. 4. : кн. 2. – Пряшів : Словац. пед. вид-во, Музей Укр. культури в Свиднику, 1970. – 221 с.
Зі змісту : [про І. Югасевича]. – С. 12, 20-21, 94-95.
10. Островський, Г. Образотворче мистецтво Закарпаття / Григорій Островський. – К. : Мистецтво, 1974. – С. 198 с. : іл.
Зі змісту : [про І. Югасевича]. – С. 14.
11. Пап, С. Історія Закарпаття / Степан Пап. – Т. 3. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2003. – 644 с.
Зі змісту : [про І. Югасевича]. – С. 140.
12. Поп, И. Югасевич-Склярский Иван : [фольклорист, иконописец, поэт] / Иван Поп // Поп, И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Иван Поп ; Карпато-русс. Этнолог. Исследователь. Центр США. – Ужгород, 2001. – С. 424.
13. Сопко (Долгош), О. Два Ірмологіони Івана Югасевича – 1784-85 та 1806 років / О. Сопко (Долгош) // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – Харків, 2008. – № 10. – С. 98-103.
14. Сопко, О. Загальна характеристика манускриптів Закарпаття XIV–XIX століття : [в т. ч. про І. Югасевича] / Одарка Сопко // Вісник Львівської національної академії мистецтв / М-во освіти і науки України. – Спецвип. 6 : Ерделівські читання : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Ужгород, 15-16 трав. 2008 р.). – Ужгород : Гражда, 2008. – С. 52-61.
15. Томко, А. Рукописні співаники Іоана Югасевича – джерела для дослідження давньої духовно-пісенної культури Закарпаття та Східної

- Словаччини / А. Томко // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. – Івано-Франківськ, 2009. – № 15-16. – С. 4.
16. Ясько, М. Г. Рукописний збірник прислів'їв і приказок Закарпаття 1806 року та його укладач Іван Югасевич / М. Г. Ясько // Наукові записки. – Т. ХІІ : зб. праць дисертантів / МВО УРСР, Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1959. – С. 63-75.
- ***
17. Долгош-Сопко, О. Творчість Івана Югасевича в традиціях рукописної книги Закарпаття XV–XIX ст. : [закарпат. худож.-переписувач] / Одарка Долгош-Сопко // Екзиль. – 2007. – № 4. – С. 43-46. : фото.

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2011 РІК

- 2003–2012** рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН (2001) Десятиріччям грамотності Організації Об'єднаних Націй: освіта для всіх
- 2005–2014** рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН другим Міжнародним десятиріччям корінних народів світу (A/RES/59/174)
- 2005–2014** рр. оголошені Генеральною Асамблеєю Десятиріччям освіти в інтересах сталого розвитку ООН (A/RES/57/254)
- 2005–2015** рр. оголошені Генеральною Асамблеєю (2003) Міжнародним десятиріччям дії “Вода для життя” (A/RES/58/217)
- 2006 – 2016** рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Десятиріччям реабілітації і сталого розвитку постраждалих регіонів (третє десятиріччя після Чорнобиля) (A/RES/62/9)
- 2006–2011** рр. оголошені Кабінетом Міністрів України Державною програмою розвитку машинобудування (Пост.: № 516, від 18.04.2006р.)
- 2006–2015** рр. Кабінетом Міністрів України схвалено (Розп.: № 244-р., від 27.04. 2006р. Концепцію Державної програми “Репродуктивне здоров'я нації”
- 2006–2016** рр. Кабінетом Міністрів України схвалено (Розп.: № 229-р від 22.04.2006р.) Концепцію Загальнодержавної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини”
- 2006–2020** рр. оголошені Верховною Радою України (№ 2455-ІУ, від 3.03.2005) періодом виконання Загальнодержавної програми “Питна вода України”

- 2007–2015** рр. оголошені Верховною Радою України (№ 537-У, від 09.01.2007) періодом розвитку інформаційного суспільства в Україні”
- 2008 – 2017** рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Другим десятиріччям по боротьбі за ліквідацію бідності (A/RES/62/205)
- 2009–2013** рр. Кабінетом Міністрів України схвалено (Розп.: № 17-р., від 14.01.2009р.) Концепцію Державної цільової програми “Цукровий діабет”
- 2009–2013** рр. Кабінетом Міністрів України затверджено Державну цільову соціальну програму розвитку цивільного захисту (№ 156, від 25.02.2009р.)
- 2009–2014** рр. Кабінетом Міністрів України затверджено Державну цільову соціальну програму протимінної діяльності Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (№ 131, від 18.02.2009р.)
- 2010–2020** рр. оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Десятиріччям, присвяченим пустелям і боротьбі з опустелюванням (A/RES/62/105)
- 2011** – Міжнародний рік хімії
- 2011** – Міжнародний рік лісів

**у 2011 році
У ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ
УКРАЇНИ ВІДЗНАЧАТИМУТЬСЯ
ТАКІ ЗНАМЕННІ ДАТИ**

- 1050** років тому прибуло до Києва німецьке посольство на чолі з єпископом Адальбертом (961)
- 1040** років тому підписано договір між князем Святославом і візантійським імператором Цимісхієм, що підняв престиж Київської держави як європейської монархії (671)
- 1023** роки тому відбулося хрещення князем Володимиром населення Києва (988)
- 995** років як ігумен Сильвестр уклав останній список Літопису “Повість минулих літ” (1016)
- 960** років із часу заснування Києво-Печерської лаври (1051)
- 935** років із часу виходу рукопису “Ізборник Святослава” (1076)
- 430** років із часу виходу Острозької біблії (1581)
- 360** років від дня підписання Білоцерківської угоди між Богданом Хмельницьким і польським гетьманом М. Потоцьким (1651)
- 150** років тому вийшов перший номер журналу “Киевские епархиальные ведомости”
- 150** років тому в Петербурзі видано “Букварь южнорусский” Тараса Шевченка
- 100** років із часу заснування в Західній Україні організації “Пласт” (1911)
- 90** років тому у Львові засновано видавництво “Червона калина” (1921)
- 90** років тому створено Інститут української мови (з 1930 р. – Інститут мовознавства) (1921)
- 70** років тому створено кіностудію науково-популярних фільмів (з 1954 р. “Київнаукфільм”) (1941)
- 70** років тому почав виходити журнал “Україна” (1941)

Січень

- 1 – Новий рік. Вважається неробочим днем (ст.73 Кодексу законів про працю України).
- 1 – Всесвітній день Миру. Проголошено папою Павлом VI. Відзначається з 1968 року.
- 2 – 170 років від дня народження Тадея Розеславовича Рильського, українського культурно-освітнього і громадського діяча, етнографа (1841–1902)
- 2 – 70 років від дня народження Оксани Павлівни Сенатович (Лучук), української поетеси (1941)
- 5 – 90 років від дня народження Фрідріха Дюрренмата, швейцарського письменника, критика (1921–1990)
- 6 – 165 років тому Тарас Григорович Шевченко написав “Заповіт” (1846)
- 6 – 70 років від дня народження Ганни Танасівни Чубач, української поетеси (1941)
- 7 – Різдво Христове
- 8 – 100 років від дня народження Степана Андрійовича Крижанівського, українського поета, літературознавця, критика, перекладача (1911–2002)
- 9 – 90 років від дня народження Степана Андрійовича Горлача, українського письменника, публіциста (Канада)(1921)
- 12 – День українського політв’язня
- 12 – 135 років від дня народження Джека Лондона (Джона Гріффіна Чейні), американського письменника, публіциста (1876–1916)
- 13 – День святої Меланії Римлянки
- 13 – 130 років від дня народження Антона Львовича Лотоцького, українського письменника, педагога (1881–1949)
- 14 – Новий рік за старим стилем. День пам’яті Василя Великого
- 14 – 70 років від дня народження Віри Михайлівни Гальчинської-Куліш, української письменниці (1941)
- 15 – 19 років тому Президія Верховної Ради України ухвалила указ про Державний гімн України (затверджено музичну редакцію, автором якої є М. М. Вербицький) (1992)
- 15 – 140 років від дня народження Агатангела Юхимовича Кримського, українського письменника, літературознавця, фольклориста, історика, сходознавця і перекладача (1871–1942)

- 15 – 120 років від дня народження Осипа Емілевича Мандельштама, російського поета (1891–1938)
- 16 – 80 років від дня народження Івана Семеновича Дробного, українського письменника, літературознавця (1931)
- 17 – 90 років тому у Відні створено Український Вільний університет, який восени того ж року було перенесено до Праги, де отримав приміщення та фінансову підтримку від уряду Чехо-Словацької Республіки на чолі з Томашем Масариком. Після Другої світової війни в 1945 році УВУ знайшов притулок в Мюнхені, де знаходиться по сьогодні (1921)
- 17 – 110 років від дня народження Григорія Даниловича Епіка, українського письменника (1901–1937)
- 18 – 190 років від дня народження Антона Степановича Петрушевича, українського поета, публіциста, громадського діяча, історика, філолога, етнографа (1821–1913)
- 19 – Свято богоявлення Господнього (або Водохреще в Йордані)
- 20 – 350 років тому у Львові засновано університет. Тепер – Львівський Національний Університет ім. І. Франка (1661)
- 21 – 130 років від дня народження Степана Миколайовича Чернецького (Тиберій Горобець), українського поета і театрального діяча (1881–1944)
- 21 – 100 років від дня народження Іллі Ісаковича Стебуна, українського літературознавця, критика (1911–2005)
- 22 – День Соборності України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 42/99, від 21.01.1999 р.), День проголошення в 1919 році Акта Злуки
- 22 – 93 роки тому Четвертим Універсалом Центральної Ради Українську Народну Республіку проголошено самостійною і незалежною державою (1918)
- 22 – 23 - 19 років тому в Києві відбувся Перший Світовий конгрес українців (1992)
- 24 – 50 років від дня народження Олександра Васильовича Ірванця, українського письменника (1961)
- 25 – День студентів (Тетяни день). День поминання святої мучениці Тетяни, яка жила в III ст. н.е. у Римі. В цей день 1755 року було засновано Імператорський Московський університет, а свята Тетяна стала покровителькою студентства

- 27 – Всесвітній день митниці. Відзначається з 1983 року
- 27 – Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/7 від 21 листопада 2005 року)
- 27 – 120 років від дня народження Павла Григоровича Тичини, українського поета (1891–1967)
- 27 – 120 років від дня народження Іллі Григоровича Еренбурга, російського письменника, публіциста, громадського діяча (1891–1967)
- 27 – 100 років від дня народження Івана Макаровича Гончара, українського скульптора, живописця, графіка, народного художника (1911–1993)
- 28 – 19 років тому Державним прапором України було затверджено український національний прапор синьо-жовтого кольору (Верховна Рада України: Пост.: № 2067-XII, від 28.01.1992р)
- 29 – День пам'яті героїв Крут – щорічне вшанування пам'яті загиблих під Крутами юнаків, похованих на Аскольдовій могилі
- 29 – 140 років від дня народження Івана Филипчика, українського педагога, письменника, культурного діяча (1871–1945)
- 30 – Всесвітній день допомоги хворим проказою. Відзначається з 1954 року
- 30 – 90 років від дня народження Івана Петровича Шамякіна, білоруського письменника (1921–2004)
- 30 – 70 років від дня народження Василя Івановича Фольварочного, українського поета, прозаїка, драматурга (1941)
- 31 – 100 років від дня народження Ванги, болгарської провидиці (1911–1996)

Лютий

- 2 – Всесвітній день водно-болотних угідь. Відзначається в день підписання “Конвенції про охорону водно-болотних угідь” у місті Рамсар (Іран) (1971)
- 2 – Міжнародний день захисту Дунайського біосферного заповідника
- 2 – 115 років від дня народження Шандора Гергея, угорського письменника (1896–1966)

- 2 – 110 років від дня народження Валер'яна Петровича Підмогильного, українського письменника (1901–1937)
- 4 – Всесвітній день боротьби проти раку. Щорічно, в цей день міжнародний союз по боротьбі з онкологічними захворюваннями (UICC) ініціює заходи, спрямовані на підвищення обізнаності людей про ці захворювання
- 8 – 150 років від дня народження Євгена Кивлицького, українського історика, бібліотекознавця (1861–1921)
- 8 – 90 років від дня народження Івана Петровича Мележа, білоруського письменника, перекладача творів українських письменників (1921–1976)
- 9 – Міжнародний день стоматолога.
- 11 – Всесвітній день хворого. Засновано 30 травня 1992 року папою Іоаном Павлом II. Відзначається католиками у день Лурдської Богоматері
- 12 – 140 років від дня народження Леся (О.С.) Мартовича, українського письменника й громадського діяча (1871–1916)
- 12 – 110 років від дня народження Івана Юхимовича Сенченка, українського письменника (1901–1975)
- 13 – 90 років від дня народження Володимира Микитовича Вільного, українського письменника (1921–1981)
- 14 – День Святого Валентина.
- 15 – Стрітіння Господне
- 15 – День вшанування учасників бойових дій на території інших держав. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України (№ 180/2004, від 11.02.2004 р.) у день остаточного виводу радянських військ з Афганістану (1989)
- 15 – Всесвітній день онкохворої дитини. Основна мета цього дня – покращити інформування суспільства про проблеми дитячих онкологічних хвороб. У цей день проводиться ряд акцій, що покликані звернути увагу суспільства на проблеми онкохворих дітей, такі як фотовистави (наприклад, “Миті життя”), акція “Запали свічку” та інші.
- 15 – 100 років від дня народження Григорія Ісаковича Полянкера, єврейського письменника України (1911–1997)
- 16 – 100 років від дня народження Михайла Давидовича Бернштейна, українського літературознавця, публіциста (1911–2002)

- 19 – 19 років тому Верховна Рада України затвердила Тризуб як малий герб України, вважаючи його головним елементом великого Державного герба України (1992)
- 21 – Міжнародний день рідної мови. Відзначається згідно з рішенням 30-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (1999), та резолюцією Генеральної асамблеї ООН (A/RES/56/262)
- 21 – 90 років від дня народження Володимира Кириловича Малика (спр. прізвищ: Сиченко), українського письменника (1921–1998)
- 22 – Міжнародний день підтримки жертв злочинів. Відзначається з 1990 року, коли в цей день уряд Англії надрукував “Хартію жертв злочинів”
- 22 – 110 років від дня народження Вільяма Клемана Метьюза, англійського філолога, балтиста й славіста, перекладача, дослідника творчості Т. Шевченка (1901–1958)
- 23 – День захисника Вітчизни. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 2002/99, від 23.02.1999 р.)
- 23 – 60 років від дня народження В’ячеслава Григоровича Медвідя, українського письменника (1951)
- 25 – 140 років від дня народження Лесі Українки (Л.П. Косач-Квітка), української поетеси, громадської діячки (1871–1913)
- 25 – 90 років від дня народження Олександра Івановича Сасенка, українського поета, прозаїка (1921–1995)

Березень

- 1 – Міжнародний день боротьби з наркоманією та наркобізнесом. Відзначається за рішенням ООН
- 1 – Міжнародний день захисту тюленів
- 1 – Всесвітній день Цивільної оборони
- 1 – Свято початку весни “Мерцішор”. Відзначається як національне свято у Румунії та Молдові
- 1 – 110 років від дня народження Павла Андрійовича Байдебури, українського прозаїка, журналіста (1901–1985)
- 2 – Міжнародний день сірника. Спочатку винахід не зацікавив фабрикантів. Вперше “безпечні сірники” стали випускати в 1851 році шведи брати Лундстреми. Тому безфосфорні сірники довго називали “шведськими”

- 3 – День миру для письменника. Відзначається за рішенням 48-го конгресу Міжнародного Пенклубу, який відбувся 12-18 січня 1986 року
- 3 – 200 років від дня народження Антона Любича Могильницького, українського поета, громадського діяча, просвітителя, священика (1811–1873)
- 3 – 80 років від дня народження Леоніда Михайловича Тендюка, українського поета (1931)
- 3 – 70 років від дня народження Віталія Опанасовича Карпенка, українського прозаїка, публіциста, критика (1941)
- 7 – 80 років від дня народження Федора Михайловича Ковача, українського літературознавця, громадського діяча, педагога, перекладача (Словаччина) (1931)
- 8 – Міжнародний день прав жінок і миру. 16 грудня 1977 року Генеральна Асамблея ООН закликала держави проголосити у відповідності до їхніх історичних і національних традицій будь-який день року Міжнародним днем прав жінок і миру Організація об'єднаних націй почала відзначати цей день – 8 березня 1975 р., який було проголошено Міжнародним роком жінок
- 8 – Міжнародний жіночий день. Рішення про щорічне святкування цього дня було прийнято на 2-й Міжнародній конференції соціалісток у м. Копенгагені у 1910 році. В Україні вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодекс законів про працю України)
- 8 – 250 років від дня народження Яна Потоцького, польського історика, письменника, автора численних праць про минуле України (1761–1815)
- 9 – 197 років від дня народження Тараса Григоровича Шевченка, великого українського поета, художника, мислителя (1814–1861)
- 12 – День землепорядника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1556/99, від 11.12.1999 р.) у другу суботу березня
- 14 – 120 років від дня народження Амвросія Максиміліановича Бучми, українського актора, режисера театру й кіно, педагога (1891–1957)
- 15 – Всесвітній День прав споживача. Вперше був відзначений у 1983 році

- 15 – День незалежності Угорщини
- 15 – 100 років від дня народження Богдана Стебельського, українського художника, мистецтвознавця, громадського діяча, одного із засновників Української спілки образотворчих мистецтв у Німеччині (1911–1994)
- 17 – 94 роки тому в Києві утворено Центральну Раду (1917)
- 17 – 90 років від дня народження Григорія Драбата, українського журналіста, громадського діяча, організатора ОУН у Великій Британії (1921–1977)
- 18 – 100 років від дня народження Любомира Дмитровича Дмитерка, українського письменника, драматурга, критика (1911–1985)
- 19 – 80 років від дня народження Емми Андіївської, української письменниці й поетеси, перекладача та художниці (Німеччина) (1931)
- 20 – Міжнародний день Франкофонії. Відзначається у 47 країнах світу
- 20 – День працівників житлово-комунального господарства і побутового обслуговування населення. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 46/94, від 15. 05. 1994 р.) в редакції Указу Президента № 385/95 19.05.1995 р. у третю неділю березня як професійне свято
- 21 – Міжнародний день ліквідації расової дискримінації. Відзначається щорічно за рішенням XXI сесії Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/2142 від 26 жовтня 1966 року. Проводиться в день, у який в 1960 році поліція відкрила вогонь і вбила 69 чоловік під час мирної демонстрації в Шапервіллі (Південна Африка)
- 21-27 – Тиждень солідарності з народами, які борються проти расизму і расової дискримінації. Проводиться за закликом Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/34/24 (1979)
- 21 – Всесвітній день поезії. Відзначається щорічно відповідно з рішенням XXX-ої сесії ЮНЕСКО (1999)
- 21 – День Землі. Відзначається щорічно у день весняного сонцестояння. Проголошено Генеральним секретарем ООН у березні 1971 року
- 22 – Всесвітній день водних ресурсів. Відзначається за резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/193 від 22 грудня 1992)

- 23 – Всесвітній метеорологічний день. Відзначається з 1961 року на честь дня (23 березня 1950 року), коли вступила в дію Конвенція Всесвітньої метеорологічної організації
- 23 – Всеукраїнський день працівників культури та аматорів народного мистецтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 484/2000, від 21.03.2000 р.)
- 24 – Всесвітній день боротьби з туберкульозом. Відзначається за рішенням Всесвітньої організації охорони здоров'я
- 24 – 60 років від дня народження Юрія Григоровича Буряка, українського поета (1951)
- 25 – День служби безпеки України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 193/2001 від 22.03.2001р.)
- 26 – День внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 216/96, від 26.03.1996 р.) у день прийняття Верховною Радою України 1992 р. Закону України “Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України”
- 27 – Міжнародний день театру. Відзначається щорічно з 1962 року. Засновано у 1961 році у Відні на IX конгресі Міжнародного інституту театру при ЮНЕСКО
- 27 – 140 років від дня народження Генріха Манна, німецького письменника (1871–1950)
- 27 – 80 років від дня народження Петра Івановича Ковальчука, українського письменника(1931–1995)
- 28 – 120 років від дня народження Олексія Андрійовича Слісаренка, українського письменника (1891–1937)
- 29 – 170 років від дня народження Марусі (М. С.) Вольвачівни, української поетеси (1841–1910)
- 30 – 90 років від дня народження Олексія Івановича Дея, українського літературознавця, фольклориста, книгознавця (1921–1986)
- 30 – 80 років від дня народження Олексія Олексійовича Пахучого, українського письменника (1931–1996)

Квітень

- 1 – Міжнародний день птахів. У 1906 році підписано Міжнародну Конвенцію про охорону птахів

- 1 – 40 років від дня народження Сергія Борисовича Омельченка, українського поета, прозаїка (1971)
- 2 – Міжнародний день дитячої книги. Відзначається у день народження Г.-Х. Андерсена
- 2 – 90 років від дня народження Олекси (Олексія) Стратоновича Романця, українського критика, літературознавця, перекладача (1921)
- 3 – День геолога. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 110/95, від 07.02.1995 р.) у першу неділю квітня як професійне свято працівників геології, геодезії та картографії
- 4 – День створення НАТО
- 4 – Міжнародний день просвіти з питань мінної загрози і допомоги в діяльності, зв'язаної з розмінуванням. Відзначається згідно резолюції Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/97 від 18 січня 2006)
- 4 – 70 років від дня народження Леоніда Никифоровича Горлача (Коваленко), українського письменника (1941)
- 5 – 130 років від дня народження Дмитра Миколайовича Ревуцького, українського музикознавця, фольклориста, літературознавця (1881–1941)
- 7 – Міжнародний день пам'яті євреїв – жертв фашизму
- 7 – Всесвітній день здоров'я. У цей день у 1948 році вступив у дію Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHA /A.2/ Res.35)
- 8 – Міжнародний День циган. У цей день, в 1971року у Лондоні, відбувся Всесвітній конгрес циган, де були представники 30 країн світу. Цигани (роми) визнали себе єдиною не територіальною нацією і прийняли національні символи – прапор і гімн
- 10 – 90 років від дня народження Володимира Михайловича Ковалика, українського письменника (Чикаго) (1921)
- 11 – Міжнародний день звільнення в'язнів з фашистських концтаборів. 11 квітня 1945 року в'язні Бухенвальда підняли повстання і разом з армією США знищили табір, а в'язнів було визволено. Відзначається ця дата з 1945 року
- 11 – Всесвітній День боротьби з хворобою Паркінсона
- 12 – Всесвітній день авіації та космонавтики. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної авіаційної федерації

- 12** – День працівників ракетно-космічної галузі України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 230/97, від 13.03.1997 р.)
- 15** – Міжнародний день культури. Відмічається з 1999 року з ініціативи громадських організацій світу в день підписання (1935 р.) у Вашингтоні Договору про міжнародні норми охорони культурних цінностей (Пакт Реріха)
- 16** – День довкілля. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 855/98, від 06.08. 1998 р.) у третю суботу квітня
- 17** – Міжнародний день гемофілії. Відзначається за рішенням Всесвітньої федерації гемофілії та Всесвітньої організації охорони здоров'я щорічно в цей день
- 18** – Міжнародний день пам'яток та визначних місць
- 18** – День пам'яток історії та культури. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1062/99, від 23.08.1999 р.) у Міжнародний день пам'яток і визначних місць
- 19** – День Голокосту. Відзначається в пам'ять про євреїв – жертв нацизму. Цей день приурочено до початку повстання у Варшавському гетто 19 квітня 1943 року
- 19** – 80 років від дня народження Ростислава Івановича Доценка, українського письменника, перекладача (1931)
- 22** – День Землі. Вперше як міжнародна подія відзначалася у 1990 році. Знаменує початок довгострокових зусиль з рішення глобальних проблем, пов'язаних з охороною навколишнього середовища. Проводиться за ініціативою США, де традиційно відзначається з 1970 року
- 23** – Всесвітній день книги. Цей день засновано ЮНЕСКО в 1996 році 28-ою сесією в пам'ять про відомих письменників: Вільяма Шекспіра, Мігеля де Сервантеса і Гарсіласа де ла Вега (відомого під іменем Інка), які померли в один день – 23 квітня 1616 року. Випадковий збіг і став приводом для пропаганди книги. В цей день в книжкових магазинах і бібліотеках проходять зустрічі з письменниками, працюють книжкові ярмарки
- 23** – Всесвітній день книги і авторського права. Відзначається з ініціативи ООН (Резолюція 3.18 28-й сесії ЮНЕСКО)
- 23** – Всеукраїнський день психолога.

- 23 – 100 років від дня народження Олександра Якимовича Гаврилюка, українського письменника, публіциста (1911–1941)
- 23 – 50 років від дня народження Андрія Юрійовича Куркова, українського письменника (1961)
- 24 – Великдень (Пасха). Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу про працю України)
- 24 – Всесвітній день поріднених міст. Проводиться щорічно в останню неділю квітня за рішенням Всесвітньої федерації поріднених міст
- 24 – 110 років від дня народження Сави Захаровича Божка, українського письменника, журналіста, педагога (1901–1947)
- 24 – 70 років від дня народження Миколи Васильовича Хижняка, українського письменника (1941–2009)
- 25 – Всесвітній день боротьби проти малярії. Відзначається за рішенням Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я на 60-й сесії в травні 2007 року
- 26 – Міжнародний день пам'яті жертв радіаційних аварій. Відзначається за рішенням ООН
- 26 – День Чорнобильської трагедії (1986)
- 28 – Всесвітній день охорони праці. Щороку в багатьох країнах світу 28 квітня за пропозицією Канадського конгресу профспілок відзначається День пам'яті загиблих на виробництві. У 2001 р. Міжнародна організація праці (МОП) приєдналася до ініціативи профспілок, координованої Міжнародної Конфедерації вільних профспілок (МКВП), а з 2002 р. встановила 28 квітня Всесвітнім днем охорони праці (безпека праці та здоров'я). В Україні ця дата відзначається з 2003 року.
- 28 – 70 років від дня народження Ірини Володимирівни Жиленко, української поетеси (1941)
- 28 – 70 років від дня народження Володимира Антоновича Луценка, українського прозаїка-гумориста (1941)
- 29 – Міжнародний день танцю. Відзначається з 1982 року за рішенням ЮНЕСКО в день народження Ж.Ж.Новера, французького балетмейстера.

Травень

- 1 і 2 – День Міжнародної солідарності трудящих. Встановлено конгресом II Інтернаціоналу (Париж, 14-21 липня 1889 року). Святковий день (ст. 73 Кодексу законів про працю)
- 2 – 110 років від дня народження Віллі Бределя, німецького письменника, громадського діяча (1901–1964)
- 2 – 80 років від дня народження Ярослава Івановича Дзири, українського літературознавця, критика, перекладача (1931)
- 3 – Всесвітній день свободи преси. Відзначається щорічно, за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/DES/48/432, від 20 грудня 1993 року). Ця дата була обрана, щоб вшанувати Віднхукську декларацію про сприяння незалежній і плюралістичній пресі Африки, яка була прийнята 3 травня 1991 року
- 3 – Міжнародний день Сонця. Запроваджено в 1994 році Міжнародним товариством сонячної енергії (МТСЕ)
- 3 – 70 років від дня народження Валерія Петровича Бойченка, українського поета, перекладача, публіциста (1941)
- 4 – 70 років від дня народження Романа Михайловича Кудлика, українського поета, критика (1941)
- 4 – 60 років від дня народження Юрія Михайловича Дмитренка (Думич), українського письменника (1951)
- 5 – День Європи. Відзначається щорічно на честь дня (5 травня 1949 року), коли у Лондоні підписано Статут Ради Європи.
- 6 – День Святого Юрія
- 6 – 70 років від дня народження Миколи Горбаля, українського музиканта, поета, дисидента, члена Української Гельсінської Групи (1941)
- 7 – 150 років від дня народження Рабіндраната Тагора, індійського письменника, громадського діяча (1861–1941)
- 8 – Всесвітній день Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Відзначається з 1953 року
- 8 – День Матері. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 489/99, від 10.05.1999 р.) у другу неділю травня
- 8-9 – Дні пам'яті та примирення, присвячені пам'яті жертв другої світової війни. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/59/26)

- 9 – День Перемоги. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю)
- 9 – День Європи. Відзначається щорічно за рішенням, прийнятим лідерами країн – членів ЄС на зустрічі у Мілані у 1985 році
- 9 – 50 років від дня народження Віктора Володимировича Неборака, українського поета, есеїста, літературознавця (1961)
- 12 – Міжнародний день медичної сестри. Започатковано в 1971 році та відзначається на честь англійської медсестри Флоренс Найтінгейл у день її народження 12 травня 1820 року за рішенням Міжнародної організації Червоного Хреста
- 14 – 140 років від дня народження Василя Семеновича Стефаника, українського письменника (1871–1936)
- 15 – Міжнародний день сім'ї. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/47/237, від 20 вересня 1993 року)
- 15 – 20 років тому, Верховна Рада України вперше почала працювати у парламентському режимі (1990)
- 15 – День пам'яті померлих від СНІДу. Відзначається щорічно з 1983 року в третю неділю травня
- 15 – 120 років від дня народження Михайла Опанасовича Булгакова, російського письменника (1891–1940)
- 17 – Всесвітній день електрозв'язку. Відзначається з 1969 року за рішенням сесії Адміністративної ради Міжнародної спілки електрозв'язку в день заснування спілки (Резолюція 46. Конференції МСЕ)
- 18 – Міжнародний день музеїв. Відзначається щорічно за рішенням XI Генеральної Конференції Міжнародної ради музеїв, яка відбулась у травні 1977 року
- 20 – 50 років тому встановлено республіканські премії ім. Т. Г. Шевченка за видатні твори літератури, образотворчого мистецтва, музики, театрального мистецтва і кінематографії. Тепер – Національні премії України імені Т. Г. Шевченка в галузі літератури, журналістики і мистецтва (1961)
- 21 – День Європи. Враховуючи стратегічний курс України на європейську інтеграцію, цей День відзначається згідно з Указом Президента України (№ 339\03, від 19.04.2003р.) у третю суботу травня

- 21 – День науки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 145/97, від 14.02.1997 р.) у третю суботу травня як професійне свято
- 21 – Всесвітній день культурного різноманіття в ім'я діалогу та розвитку. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/57/249).
- 22 – Міжнародний день біологічного різноманіття. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/55/201)
- 22 – 150 років від дня перепоховання українського поета, художника, мислителя Тараса Григоровича Шевченка на Чернечій горі поблизу Канева (1861)
- 22 – 120 років від дня народження Йоганнеса-Роберта Бехера, німецького письменника, теоретика мистецтва і громадського діяча (1891–1958)
- 23 – 150 років від дня народження Йозефа Ріпл-Ронаї, угорського художника (1861–1927)
- 24 – День слов'янської писемності й культури. День рівноапостольних Кирила й Мефодія, вчителів слов'янських. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1096/2004, від 17.09.2004р.) щороку в цей день
- 24 – 100 років від дня народження Юрія Корецького, українського поета, літературознавця і перекладача (1911–1941)
- 25 – розпочинається Тиждень солідарності з народами усіх колоніальних територій, які борються за свободу, незалежність і права людини. Проводиться щорічно за закликм Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/54/91 1972 р.) і починається у день визволення Африки.
- 26 – 90 років від дня народження Олексія Івановича Максименка, українського поета (1921)
- 28 – День прикордонника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 431/03, від 21.05.2003 р.) як професійне свято, яке відзначатиметься щорічно в цей день
- 28 – День працівників видавництва, поліграфії і книгорозповсюдження. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 563/99, від 25.05.1999 р.) в останню суботу травня
- 29 – Міжнародний день миротворців ООН. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/57/129), в Україні згідно

з Указом Президента (№ 374/03, від 30.04.2003 р.) щороку в цей день

- 29 – День хіміка. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 219/94, від 07.05.1994 р.) в останню неділю травня як професійне свято хімічної та нафтохімічної промисловості
- 31 – Всесвітній день проти тютюну. Проводиться за ініціативою Всесвітньої організації охорони здоров'я (Резолюція 42.19 42-ї сесії ВОЗ)
- 31 – 80 років від дня народження Петра Петровича Кононенка, українського письменника (1931)

Червень

- 1 – Міжнародний день захисту дитини. Проводиться за рішенням МДФЖ, прийнятому у листопаді 1949 року
- 1 – День захисту дітей. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 568/98, від 30.05.1998 р.)
- 1 – 80 років від дня народження Володимира Яковича Бровченка, українського поета (1931)
- 4 – Міжнародний день безвинних дитячих жертв агресії. Проголошено Надзвичайною спеціальною сесією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/ES-7/8, від 19 серпня 1982 року)
- 4 – 70 років від народження Володимира Олександровича Мельника, українського літературознавця, критика (1941–1997)
- 5 – Всесвітній день навколишнього середовища. Проводиться згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/2994 (XXVII), від 15 грудня 1972 р.) у день, коли у Стокгольмі було відкрито Конференцію ООН з проблем навколишнього середовища людини
- 5 – День працівників водного господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 226/03, від 18.03.2003 р.) щороку у першу неділю червня
- 5 – 100 років від дня народження Івана Івановича Гриць-Дуди, українського актора, письменника, фольклориста, педагога (Словаччина) (1911-)
- 6 – День журналіста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 251/94, від 25.05.1994 р.) як професійне свято працівників засобів масової інформації

- 6 – 170 років від дня народження Елізи Ожешко, польської письменниці (1841–1910)
- 10 – 80 років від дня народження Степана Михайловича Литвина, українського поета, перекладача (1931)
- 10 – 60 років від дня народження Василя Миколайовича Шкляра, українського письменника (1951)
- 11 – 200 років від дня народження Віссаріона Григоровича Бєлінського, російського літературного критика, публіциста, філософа (1811–1848)
- 12 – День працівників легкої промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 285/94, від 9.06.1994 р.) у другу неділю червня як професійне свято працівників галузі
- 13 – Трійця
- 14 – Всесвітній день донора крові. Цей день засновано в травні 2005 року по ініціативі Міжнародної федерації товариств Червоного Хреста Червоного півмісяця, Міжнародного союзу переливання крові при підтримці Всесвітньої організації охорони здоров'я. Рішення було прийняте в 2006 році на 58 й сесії Асамблеї охорони здоров'я ВОЗ в Женеві
- 14 – 200 років від дня народження Гаррієт Бічер-Стоу, американської письменниці (1811–1896)
- 14 – 120 років від дня народження Євгена Коновальця, українського військового і політичного діяча, голови проводу ОУН (1891–1938)
- 17 – Всесвітній день боротьби з опустелюванням і засухами. Був проголошений Генеральною Асамблеєю ООН у 1994 році
- 18 – 330 років від дня народження Феофана Прокоповича, українського церковного і громадського діяча, вченого, письменника, викладача Києво-Могилянської академії (1681–1736)
- 19 – День медичного працівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 281/94, від 3.06.1994 р.) у третю неділю червня як професійне свято працівників галузі охорони здоров'я
- 20 – Всесвітній день біженців. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 4 грудня 2000 року
- 22 – День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1245/2000, від 17.11.2000 р.)

- 22 – 120 років від дня народження Петра Андрійовича Лісового (спр. прізви.: Сващенко), українського письменника (1891–1943)
- 23 – День державної служби ООН. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 291/03, від 04.04.2003 р.) у день державної служби Організації Об’єднаних Націй
- 23 – 170 років від дня народження Бенуа Малона, французького письменника, історика, автора розвідок про життя Т.Г.Шевченка (1841–1893)
- 24 – 50 років від дня народження Максима Віталійовича Стріхи, українського поета, перекладача, критика (1961)
- 25 – День митної служби України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 353/92, від 22.06.1992 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1991 році закону “Про митну службу в Україні
- 26 – Міжнародний день підтримки жертв тортур. Проголошено Генеральною Сесією ООН 12 грудня 1997 року
- 26 – Міжнародний день боротьби із зловживанням наркотиками і їх незаконним обігом Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (7 грудня 1987 року)
- 26 – День молоді. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 323/94, від 22.06.1994 р.) в останню неділю червня
- 26 – 140 років від дня народження Андрія Лободи, українського фольклориста, літературознавця і етнографа (1871–1931)
- 27 – Всесвітній день рибальства. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної конференції з урегулювання та розвитку рибальства, яка відбулась у липні 1984 року
- 28 – День Конституції України. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю)
- 28 – 360 років тому розпочалася битва під Берестечком між українським селянсько-козацьким військом і польською шляхтою (1651)
- 28 – 100 років від дня смерті Архипа Тесленка, українського письменника (1911)
- 30 – 70 років від дня народження Світлани Григорівни Барабаш, української поетеси, літературознавця (1941)

Липень

- 1 – Всесвітній день архітектури. Відзначається щорічно, проголошено Міжнародною спілкою архітекторів у 1985 році
- 1 – День архітектури України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 456/95, від 17.06.1995 р.) у Всесвітній день архітектури
- 2 – Міжнародний день спортивного журналіста. Відзначається за ініціативою Міжнародної асоціації спортивної преси з 1995 року
- 2 – Міжнародний день кооперативів. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (A/RES/47/90, 1992 р.) і відзначається у першу суботу липня, починаючи з 1995 року, коли в цей день святкувалось 100 років існування Міжнародного кооперативного союзу
- 3 – День флоту України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1053/2008, від 18.11.2008 р.) у першу неділю липня
- 4 – День судового експерта. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 424/2009, від 10.06.2009р.)
- 4 – 120 років від дня народження Петра Йосиповича Панча (Панченко), українського письменника (1891–1978)
- 4 – 70 років від дня народження Володимира Івановича Заремби, українського письменника (1941)
- 6 – 100 років від дня народження Петра Ілліча Кравчука, українського письменника, літературознавця, громадського діяча і журналіста (Канада) (1911–1997)
- 9 – 80 років від дня народження Юрія Миколайовича Кочубея, українського літературознавця, критика, перекладача (1931)
- 9 – 70 років від дня народження Віктора Васильовича Терена (Таран), українського поета (1941)
- 10 – День рибалки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 464/95, від 22.06.1995 р.) у другу неділю липня як професійне свято працівників рибного господарства
- 11 – Всесвітній день народонаселення. Відзначається за рішенням керівної ради Програми розвитку ООН (Рішення ПРООН 89/46, п. 21. 1989р.)
- 12 – День святих апостолів Петра і Павла

- 14 – 150 років від дня народження Августа Гарамбашича, хорватського поета, перекладача творів Т. Г. Шевченка (1861–1911)
- 16 – 21 рік тому Верховна Рада Української РСР прийняла Декларацію про державний суверенітет (1990)
- 16 – 80 років від дня народження Володимира Гавриловича Ковтуна, українського письменника, перекладача (1931)
- 17 – День металурга. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 187/93, від 03.06.1993р.) у третю неділю липня, як професійне свято працівників металургійної та гірничодобувної промисловості
- 18 – 200 років від дня народження Вільяма Мейкпіса Теккерея, англійського письменника (1811–1863)
- 20 – Міжнародний день шахів
- 20 – 100 років від дня народження Василя Степановича Кучера, українського письменника (1911–1967)
- 21 – 90 років від дня народження Бориса Олександрів (Грибінський), українського письменника, перекладача, журналіста (Канада) (1921–1979)
- 22 – 120 років від дня народження Сергія Володимировича Пилипенка (псевд.: Сергій Сліпий, Плугатар та ін.), українського письменника і публіциста (1891–1943)
- 24 – День святої княгині Ольги. Велика княгиня увійшла в історію як творець державного життя і культури Київської Русі
- 26 – 80 років від дня народження Івана Михайловича Дзюби, українського літературознавця, критика (1931)
- 27 – 1040 років тому підписано договір між князем Святославом і візантійським імператором Цимісієм, що високо підняв престиж Київської держави як європейської столиці (971)
- 28 – День хрещення Київської Русі – України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 668/2008, від 25.07.2008р.) щорічно 28 липня у день пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира
- 29 – Міжнародний день системного адміністратора. “Батьком” свята є американець Тед Кекатос, котрий вирішив, що хоч раз на рік системні адміністратори повинні відчувати вдячність з боку користувачів. Відзначається з 2000 року в останню п'ятницю липня

- 30 – 150 років від дня народження Любові Олександрівни Яновської, української письменниці (1861–1933)
- 31 – День працівників торгівлі. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 427/95, від 05.06.1995 р.) в останню неділю липня як професійне свято працівників торгівлі

Серпень

- 1 - 80 років від дня народження Іллі Галайди, українського письменника, педагога (Словаччина)(1931)
- 1 – 70 років від дня народження Василя Манолійовича Довгого, українського письменника (1941)
- 2 – День Святого Іллі
- 2 – Міжнародний день Голокосту ромів. В цей день 1944р. у концтаборі Аушвіц-Біркенау гітлерівські фашисти влаштували “циганську ніч”. Відзначається в Україні згідно з постановою Верховної Ради (№ 2085, від 8.10.2004 р.)
- 2 – День аеромобільних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 937/99, від 02.08.1999 р.)
- 3 – 180 років від дня народження Германа-Ігнатія Бідермана, визначного австрійського вченого, автора праці “Угорські русини, їх поселення, духовні устремління та історія” (1831–1892)
- 4 – 150 років від дня народження Трохима Зіньківського, українського письменника, фольклориста (1861–1891)
- 4 – 70 років від дня народження Івана Петровича Головченка, українського письменника (1941)
- 6 – День Хіросіми. Всесвітній день боротьби за заборону ядерної зброї. В цей день американська авіація здійснила атомне бомбардування японського міста Хіросіма (1945)
- 6 – Міжнародний день “Лікарі світу за мир”. Відзначається за рішенням виконкому Міжнародного руху “Лікарі світу за запобігання ядерної війни”
- 8 – День військ зв'язку. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 154/2000, від 01.02.2000 р.)
- 9 – Міжнародний день корінних народів світу. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/49/214, від 23 грудня 1994 р.) протягом Міжнародного десятиріччя корінних народів світу

- 9 – 100 років від дня народження Ореста Масикевича, українського письменника, перекладача (Румунія) (1911–1980)
- 10 – 80 років від дня народження Юрія Яковича Барабаша, українського літературознавця, критика (1931)
- 10 – 70 років від дня народження Романа Мар'яновича Лубківського, українського поета, перекладача, літературознавця (1941)
- 11 – 140 років від дня народження Єне Гелтої, угорського письменника (1871–1957)
- 12 – Міжнародний день молоді. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/54/120 1)
- 12 – 50 років від дня народження Марії Василівни Дзюби, української письменниці (1961)
- 14 – Вшанування Хреста Господнього (Перший Спас)
- 14 – 1023 роки тому відбулось хрещення населення Києва князем Володимиром (988)
- 14 – 430 років тому завершено друкування Острозької біблії (1581)
- 14 – День будівельника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 273/93, від 22.07.1993 р.) у другу неділю серпня як професійне свято працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів
- 14 – День працівників ветеринарної медицини. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1035/01, від 01.11.2001 р.) у другу неділю серпня як професійне свято
- 15 – День археолога. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 694/2008, від 06.08.2008 р.) в цей день
- 15 – 240 років від дня народження Вальтера Скотта, англійського письменника (1771–1832)
- 19 – Преображення Господнє (Другий Спас)
- 19 – День пасічника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 815/97, від 15.08.1997 р.), як професійне свято бджолярів
- 20 – 90 років від дня народження Миколи Яковича Зарудного, українського письменника, драматурга (1921–1991)
- 23 – День Державного Прапора України. Відзначається згідно з Указом Президента України (№ 987/2004, від 23.08.2004)
- 23 – Міжнародний день пам'яті жертв работоргівлі та її ліквідації (Рішення 8.2 150-ої сесії Виконавчої ради ЮНЕСКО)

- 23 – День пам'яті жертв тоталітарних та авторитарних режимів. Рішення пленарного засідання Європарламенту від 2 квітня 2009 року
- 23 – 100 років від дня народження Володимира Тимофійовича Конвісара, українського письменника (1911–1990)
- 24 – День незалежності України. Відзначається згідно з Постановою Верховної Ради України (№ 2143-XII, від 20.02.1992 р.) як державне загальнонародне свято. Вважається святковим неробочим днем (ст.73 Кодексу законів про працю)
- 27 – День авіації. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 305/93, від 16.08.1993р. та змінами, внесеними згідно з Указом № 119/96, від 10.02.1996р.) в останню суботу серпня як професійне свято військових і цивільних авіаторів та працівників авіаційної промисловості і транспорту
- 27 – 140 років від дня народження Теодора Драйзера, американського письменника і громадського діяча (1871–1945)
- 28 – Перша Пречиста, Успіння Пресвятої Богородиці
- 28 – День шахтаря. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 304/93, від 16.08.1993 р.) в останню неділю серпня як професійне свято працівників вугільної промисловості
- 29 – 90 років від дня народження Миколи Захаровича Романченка, українського письменника (1921–1991)

Вересень

- 1 – Всесвітній день миру. Відзначається в день початку Другої світової війни
- 1 – День знання. Відзначається з 1984 року
- 1 – 72 років від дня нападу фашистської Німеччини на Польщу. Початок Другої світової війни (1939)
- 2 – День нотаріату. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 211/2010, від 22.02.2010) щороку 2 вересня.
- 2 – 200 років від дня народження Івана Миколайовича Вагилевича, українського поета, мовознавця, етнографа, громадського діяча (1811–1866)
- 4 – 20 років тому над Будинком Верховної Ради України було піднято жовто-блакитний прапор (1991)

- 4 – День підприємця. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1110/98, від 05.10.1998 р.) у першу неділю вересня
- 4 – 170 років від дня народження Данила Мороза (псевд.: Костянтинівич, Недоля), українського письменника (1841–1894)
- 7 – День знищення військової іграшки. Відзначається з 1998 року за ініціативою Всесвітньої асоціації допомоги сиротам та дітям, які не мають батьківської опіки.
- 7 – 120 років тому перші українські емігранти прибули до Канади (1891)
- 8 – Міжнародний день грамотності. Відзначається системою ООН (резолюція 1.141 14-ої сесії ЮНЕСКО).
- 8 – Міжнародний день солідарності журналістів. Проводиться за рішенням IV конгресу Міжнародної організації журналістів, який відбувся у травні 1958 року
- 9 – Всесвітній день краси. Проводиться за ініціативою Міжнародного комітету естетики та косметології
- 10 – День фізичної культури і спорту. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 340/94, від 29.06.1994 р.) у другу суботу вересня
- 10 – День українського кіно. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 52/96, від 12.01.1996 р.) у другу суботу вересня як професійне свято працівників кінематографії
- 11 – День працівників нафтової, газової та нафтопереробної промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 302/93, від 12.08.1993 р.) у другу неділю вересня
- 11 – Міжнародний день пам'яті жертв фашизму. Відзначається щорічно у другу неділю вересня
- 11 – День танкіста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 922/97, від 29.08.1997 р.) у другу неділю вересня
- 12 – 90 років від дня народження Станіслава Лема, польського письменника (1921–2006)
- 13 – 80 років від дня народження Бориса Микитовича Харчука, українського письменника (1931–1988)
- 15 – День створення міжнародної екологічної організації Грінпіс
- 15 – 120 років від дня народження Агати Крісті, англійської письменниці (1891–1976)

- 16** – Міжнародний день збереження озонового шару. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН в день підписання Монреальського протоколу про речовини, які руйнують озоновий шар (A/RES/49/114) (1987 рік)
- 16** – 90 років від дня народження Михайла Семеновича Логвиненка (псевд.: М. Семенов, М. Лановий), український критик, літературознавець (1921–2002)
- 17** – День рятувника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 830/08, від 12.09.2008р.) щорічно 17 вересня
- 17** – День винахідника і раціоналізатора. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 443/94, від 16.08.1994 р.) у третю суботу вересня як свято винахідників і раціоналізаторів
- 17** – День фармацевтичного працівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1128/99, від 07.09.1999 р.) у третю суботу вересня
- 18** – День працівника лісу. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 356/93, від 28.08.1993 р.) у третю неділю вересня як професійне свято працівників лісового господарства, лісової, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості
- 20** – 100 років від дня народження Миколи Львовича Нагнибіди, українського поета(1911–1985)
- 20** – 70 років від дня народження Степана Гостиняка, українського поета, літературознавця, автора літ.-критичних статей : “Невідома українська п’еса початку ХУІІ століття” (1980), “Державотворчі намагання закарпатських українців у “Щоденнику” Василя Гренджі-Донського” (1994) (Словаччина) (1941)
- 21** – День миру. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 100/02, від 05.02.2002 р.) щорічно 21 вересня підтримуючи рішення Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/36/67; A/RES/55/282).
- 21** – Різдво Пресвятої Богородиці Марії (Друга Пречиста). Вшанування українських Богородичних ікон
- 22** – День партизанської слави. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1020/01, від 30.10.2001 р.) щорічно в цей день
- 22** – 120 років від дня народження Павла Носача, українського кобзаря (1890–1966)

- 24-30** – Всесвітній день моря. Відзначається за рішенням X сесії Асамблеї Міжурядової морської консультативної організації (ІМСО/С XXXУІІІ/21), яка відбулася у листопаді 1977 році. У різних країнах День моря святкується в найбільш доречний день останнього тижня вересня
- 25** – Міжнародний день глухонімих. Встановлено в пам'ять про створення Міжнародної Федерації глухонімих (1951 рік). Відзначається в останню неділю вересня
- 25** – День машинобудівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 361/93, від 08.09.1993 р.) у четверту неділю вересня як професійне свято працівників машинобудування і приладобудування
- 25** – 120 років від дня народження Івана Васильовича Ткачука, українського письменника, журналіста (1891–1948)
- 26** – Всесвітній день серця
- 26** – 110 років від дня народження Семена Дмитровича Скляренка, українського письменника (1901–1962)
- 27** – Свято Воздвиження Чесного Хреста Господнього
- 27** – Всесвітній день туризму. Засновано ІІІ сесією Генеральної асамблеї Всесвітньої туристської організації, яка відбулась у 1980 році
- 27** – День туризму. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1047/98, від 21.09.1998 р.)
- 28** – 360 років від дня підписання Білоцерківської угоди між Богданом Хмельницьким і польським гетьманом М. Потоцьким (1651)
- 28** – 90 років від дня народження Василя Федоровича Лисенка, українського письменника, літературознавця, редактора (1921–1993)
- 30** – День святих мучениць Віри, Надії, Любові та матері Софії
- 30** – День усиновлення. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1088/2008, від 27.11.2008р.) щорічно в цей день
- 30** – Всеукраїнський день бібліотек. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 471/98, від 14.05.1998 р.) щорічно в цей день
- 30** – 170 років від дня народження Михайла Петровича Драгоманова, українського філософа, публіциста, фольклориста, громадського діяча (1841–1896)

Жовтень

Жовтень – Міжнародний тиждень листа. Відзначається за рішенням Всесвітньої поштової спілки та завжди включає в себе 9 жовтня – Всесвітній день пошти

- 1** – Міжнародний день музики. Проводиться за рішенням Міжнародної музичної ради ЮНЕСКО
- 1** – День народження поштової листівки (Відень)
- 1** – Міжнародний день осіб похилого віку. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (A/RES/45/106, від 14 грудня 1990 р.)
- 1** – День ветерана. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1135/04, від 24.09.2004р.)
- 2** – День працівників освіти. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 513/94, від 11.09.1994 р.) у першу неділю жовтня як професійне свято працівників освіти
- 3** – 130 років від дня народження Михайла Степановича Возняка, українського літературознавця (1881–1954)
- 4** – Всесвітній день тварин
- 4 – 10** – Всесвітній тиждень космосу. Проголошено Міжнародною Федерацією астронавтики на честь запуску першого в світі штучного супутника Землі (А/54/68)
- 5** – Всесвітній день вчителів. Засновано ЮНЕСКО у 1994 році (UNESCOPRESSE vol.4, no.17, p 9)
- 6** – 130 років від дня народження Івана Антоновича Кочерги, українського письменника, драматурга (1881–1952)
- 8** – День юриста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1022/97, від 16.09.1997 р.)
- 8** – 90 років від дня народження Івана Антоновича Маценка, українського письменника (1921)
- 9** – Всесвітній день пошти. Проводиться за рішенням XIV конгресу Всесвітньої поштової спілки в день її створення (UPU/Tokyo Congress 1969/ Res. C. 11)
- 9** – День художника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1132/98, від 09.10.1998 р.) у другу неділю жовтня
- 10** – Всесвітній день охорони психічного здоров'я
- 12** – Міжнародний день по зменшенню небезпеки стихійних бід. В 2001 році Генеральна Асамблея ООН постановила щорічно

відмічати цей день в другу середу жовтня (резолюція 56/195 від 21 грудня)

- 14 – Міжнародний день стандартизації. Відзначається в день створення Міжнародної організації зі стандартизації
- 14 – Покрова Пресвятої Богородиці
- 14 – День Українського козацтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 966/99, від 07.08.1999 р.) в день свята Покрови Пречистої Богородиці
- 14 – 69 років тому утворено Українську повстанську армію (УПА) (1942)
- 15 – Всесвітній день сільської жінки. Засновано Організацією Об'єднаних Націй в 1997 році. Право на проведення надано фонду Всесвітнього жіночого конгресу (Женева, Швейцарія). Ініціатором відзначення цього свята в Україні стало Всеукраїнське громадське об'єднання “Рада жінок-фермерів України”, яке створено 1998 році
- 16 – Всесвітній день продовольства. Відзначається за рішенням Організації Об'єднаних Націй з питань продовольства і сільського господарства в день створення цієї організації (A/RES/35/70)
- 16 – День працівників харчової промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 714/95, від 08.08.1995 р.) у третю неділю жовтня як професійне свято працівників харчової промисловості
- 16 – 90 років від дня народження Степана Гапака, українського педагога, художника, скульптора, публіциста (Словаччина) (1921)
- 17 – Міжнародний день боротьби з бідністю. Проводиться за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/196, від 22 грудня 1992 р.)
- 18 – 93 роки тому у Львові було засновано Українську Національну Раду (ЗУНР – ЗОУНР) (1918)
- 20 – Міжнародний день авіадиспетчера. Міжнародна федерація асоціацій авіаційних диспетчерів була створена в Амстердамі 20 жовтня 1961 році. Федерація представляє інтереси більше сорока тисяч авіадиспетчерів з 127 країн світу
- 22 – 200 років від дня народження Ференца Ліста, угорського композитора, піаніста, диригента (1811–1886)

- 23** – 90 років з дня заснування Українського вільного університету у Чехословаччині (1921)
- 24-30** – Тиждень роззброєння. Проводиться щорічно за закликом спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (1978) і починається у день річниці заснування ООН
- 24** – День Організації Об'єднаних Націй. Проводиться в день, коли у 1945 році вступив у дію Статут ООН
- 24** – Всесвітній день інформації про розвиток. Проводиться за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/3038 (XXVII), від 19 грудня 1972 р.)
- 24** – 100 років від дня народження Оксани Керч (Я. Куліш), української письменниці, літературознавця, громадської діячки (США) (1911–1991)
- 25** – Міжнародний день боротьби жінок за мир
- 27** – 80 років від дня народження Юрія Тимофійовича Кочерги, українського письменника (1931)
- 28** – 22 роки тому Верховна Рада УРСР затвердила Закон про державний статус української мови (1989)
- 29** – 100 років від дня народження Івана Антоновича Цюпи, українського письменника, публіциста (1911–2004)
- 30** – День податкової служби України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1094/2000, від 29.09.2000 р.)
- 31** – День автомобіліста і дорожника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 452/93, від 13.10.1993 р.) в редакції Указу Президента (№ 1173/97, від 22.10.1997 р.) в останню неділю жовтня як професійне свято працівників автомобільного транспорту і дорожнього господарства
- 31** – Міжнародний день Чорного моря. Ініційовано громадськістю та владними структурами причорноморських країн
- 31** – Всесвітній день заощаджень. Цей день відзначають у багатьох країнах Європи, де громадяни користуються послугами банків і зберігають там свої заощадження. У 20-30 роках ХХ ст. Свято ощадності активно відзначали в Галичині
- 31** – 160 років від дня народження Івана Івановича Манжури (Іван Калічка), українського письменника, фольклориста-етнографа (1851–1893)

Листопад

- 1 – 20 років тому Верховна Рада України прийняла “Декларацію прав національностей України” (1991)
- 1 – 150 років від дня народження Дніпрові Чайки (спр.: Василевська Л.О.), української письменниці (1861–1927)
- 3 – День інженерних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1390/99, від 27.10.1999 р.)
- 3 – День ракетних військ і артилерії. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1215/97, від 31.10.1997 р.)
- 4 – День залізничника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1140/02, від 11.12.2002р)
- 5 – Всесвітній день чоловіків. Цей день було встановлено в 2000 році за ініціативою магістрату Відня (Австрія) і керівництва відділення ООН у Відні. Його святкують першої суботи листопада. Ключовим моментом цього заходу є щорічне вручення “Всесвітньої чоловічої премії” (бронзова копія роденівського “Мислителя”) видатним діячам політики, науки, бізнесу, культури і мистецтва.
- 6 – 200 років від дня народження Маркіяна Семеновича Шашкевича, українського письменника, культурно-громадського діяча (1811–1843)
- 6 – Міжнародний день запобігання експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів
- 6 – День працівника соціальної сфери. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 374/99, від 13.04.1999 р.) в першу неділю листопада
- 8 – 120 років від дня народження Олеся Досвітнього (О.Ф. Скрипаль), українського письменника, літературознавця (1891–1934)
- 9 – Всесвітній день якості. Відзначається за ініціативою міжнародних організацій зі стандартизації та якості, при підтримці ООН
- 9 – День української писемності та мови. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1241/97, від 6.11.1997 р.) в день вшанування пам’яті преподобного Нестора –літописця
- 9 – 93 роки тому Українська Національна Рада проголосила Західно-Українську Народну Республіку (1918)

- 10** – Всесвітній день молоді. Відзначається у день створення Всесвітньої Федерації демократичної молоді
- 11** – 190 років від дня народження Федора Михайловича Достоевського, російського письменника, публіциста (1821–1881)
- 11** – 70 років від дня народження Леоніда Миколайовича Талалаєва, українського поета (1941)
- 13** – Всесвітній день сліпих. Відзначається у день народження Валентина Гаюї, французького педагога, який у 1784 році заснував у Парижі перший у світі інтернат для сліпих
- 13** – 93 роки тому було створено Директорію Української Народної Республіки – найвищий орган державної влади (1918)
- 14** – Всесвітній день боротьби з діабетом. Спочатку відзначався у день народження Фредеріка Гранта Бантинга, канадського фізіолога, який винайшов гормон інсуліну. Посилаючись на резолюції Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я (WHA42.36 від 19 травня 1989 р.), Міжнародна діабетична федерація при участі ВООЗ з 1991 року відмічає як Всесвітній день боротьби з діабетом. Генеральна асамблея постановила оголосити 14 листопада 2007 року днем ООН (A/RES/61/225 від 18 січня 2007)
- 14** – 93 роки тому згідно із законом П. Скоропадського була заснована Українська академія наук (УАН) (тепер Національна Академія наук України) (1918)
- 16** – День працівників радіо, телебачення та зв'язку. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 667/94, від 11.11.1994 р.)
- 16** – Міжнародний день терпимості. Проголошено Генеральною сесією ООН 12 грудня 1996 року
- 17** – Міжнародний день студентів. Встановлено на Всесвітньому конгресі студентів у Празі у 1946 році
- 17** – День студента. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 659/99, від 16.07.1999 р.)
- 17** – Міжнародний день відмови від паління. Відзначається у третій четвер листопада
- 18** – 90 років від дня народження Дмитра Олексійовича Міщенка, українського письменника (1921)
- 19** – День працівників гідрометеорологічної служби. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 208/03, від 11.03.2003 р.)

- 19 – День скловиробника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1417/2003, від 9.12.2003)
- 19 – 300 років від дня народження Михайла Васильовича Ломоносова, російського вченого, поета (1711–1765)
- 20 – Всесвітній день дитини. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/836(IX)). Була схвалена Декларація прав дитини
- 20 – Всесвітній день іммігранта. Відзначається у третю неділю листопада за ініціативою національних єпископських конференцій
- 20 – День працівників сільського господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 428/93, від 07.10.1993 р.) у третю неділю листопада як професійне свято
- 21 – Всесвітній день привітань. Відзначається з 1973 року. Ідея проведення цього дня зародилася у братів Майкла та Брайяна Маккормак з американського штату Небраска як реакція на посилення міжнародної напруженості
- 21 – Всесвітній день телебачення. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1996 року
- 21 – 100 років від дня народження Василя Лозового (спр. прізви.: М.М. Ходаківський), українського письменника (1911–1995)
- 22 – День Свободи. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1619/2005, від 19.11.2005)
- 24 – Міжнародний день покупок. Вперше “День без покупок” був проведений у США (1992)
- 25 – Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/54/134)
- 26 – День пам’яті жертв голодомору. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1310/98, від 26.11.1998 р.) у четверту суботу листопада
- 27 – 110 років від дня народження Михайла Ореста, українського поета (1901–1963)
- 28 – 130 років від дня народження Стефана Цвейга, австрійського письменника (1881–1942)
- 29 – Міжнародний день солідарності з палестинським народом. Відзначається щорічно за закликом резолюції Генеральної

Асамблеї ООН (A/ RES/32/40B. (1977р.) у день, коли у 1947 році Генеральною Асамблеєю ООН було схвалено резолюцію про розділ Палестини

- 30 – 100 років від дня народження Андрія Семеновича Михайлюка, українського поета (1911–1937)
- 30 – 50 років від дня народження Володимира Івановича Горбаня, українського прозаїка-гумориста, драматурга (1961)

Грудень

- 1 – 20 років тому на всенародному референдумі підтверджено Акт проголошення незалежності України (1991)
- 1 – Всесвітній день боротьби зі СНІДом Проголошено Всесвітньою організацією охорони здоров'я (WHA41/1988/REC/1)
- 1 – День працівників прокуратури. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1190/2000, від 02.11.2000 р.) як професійне свято
- 1 – 50 років від дня народження Олександра Богдановича Гордона, українського поета, прозаїка, критика (1961)
- 2 – Міжнародний день скасування рабства. Відзначається в день схвалення Генеральною Асамблеєю ООН конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатації інших осіб
- 3 – Міжнародний день інвалідів. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (A /RES/47/3, від 14 жовтня 1992 р.)
- 5 – Міжнародний день добровольців в ім'я економічного та соціального розвитку. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/40/212, від 17 грудня 1985 р.)
- 5 – День працівників статистики. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1120/2002, від 02.12 2002 р.)
- 5 – 40 років тому відкрито пам'ятник Тарасу Григоровичу Шевченку у Буенос-Айресі (Аргентина (1971)
- 5 – 80 років від дня народження Григора Михайловича Тютюнника, українського письменника (1931–1980)
- 6 – День Збройних Сил України. Відзначається в Україні згідно з Постановою Верховної Ради (№ 3528–12, від 19.10.1993 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1991 році Закону України “Про Збройні Сили України”

- 6–12 – Всеукраїнський тиждень права. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1149/2008, від 8.12.2008р) з нагоди 60-ої річниці проголошення Загальної декларації прав людини
- 7 – Міжнародний день цивільної авіації. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/51/33), та за ініціативою Міжнародної організації цивільної авіації
- 7 – День місцевого самоврядування. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1250/2000, від 25.11.2000 р.)
- 7 – 200 років від дня народження Миколи Леонтієвича Устияновича, українського письменника і громадського діяча (1811–1885)
- 8 – 19 років від дня підписання у Бресті Білоруссю, Росією і Україною Біловезької Угоди про створення Співдружності Незалежних Держав. СРСР припинив існування як суб'єкт міжнародного права і геополітична реальність (1991)
- 8 – 110 років від дня народження Дмитра Прокоповича Гордієнка, українського письменника, журналіста (1901–1974)
- 10 – День прав людини. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/423(V)). Відзначається у день прийняття Загальної Декларації прав людини
- 10 – 190 років від дня народження Миколи Олексійовича Некрасова, російського поета, прозаїка, критика, видавця (1821–1878)
- 11 – Всесвітній день дитячого телемовлення. Проголошено на Міжнародному ринку телепрограм представниками Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) у квітні 1994 року
- 11 – Міжнародний день гір. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/57/245)
- 12 – День Сухопутних військ України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1167/97, від 18.10.1997 р.)
- 12 – 190 років від дня народження Гюстава Флобера, французького письменника (1821–1880)
- 12 – 70 років від дня народження Бориса Семеновича Хижняка, українського письменника (1941–2008)
- 15 – День працівників суду. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1318/2000, від 08.12.2000 р.) як професійне свято
- 16 – 90 років від дня народження Віктора Дмитровича Вакуленка, українського письменника, драматурга (1921–2000)

- 17 – День працівника державної виконавчої служби. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 569/2009, від 22.08.2009 р.) як професійне свято
- 18 – Міжнародний день мігрантів. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (A/RES/55/93).
- 18 – 69 років почалося визволення України від німецько-фашистських загарбників (1942)
- 18 – День енергетика. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 522/93, від 12.11.1993 р.) у третю неділю грудня як професійне свято працівників енергетики та електротехнічної промисловості
- 18 – 80 років від дня народження Михайлини Коцюбинської, українського літературознавця, критика, перекладача (1931)
- 19 – День Святого Миколая
- 19 – 140 років від дня народження Миколи Кіндратовича Вороного, українського поета, театрознавця, перекладача (1871–1942)
- 20 – Міжнародний день солідарності людей. Відзначається за рішенням Генеральної асамблеї ООН (резолюція 60/209)
- 20 – День міліції. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 567/92, від 17.11.1992 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1990 році Закону “Про міліцію”
- 21 – 150 років від дня народження Євгена Харлампійовича Чикаленка, українського громадського і культурного діяча, фольклориста, мемуариста, журналіста, мецената (1861–1929)
- 22 – День Ганни
- 22 – День української дипломатії
- 23 – 50 років від дня народження Василя Дмитровича Слапчука, українського поета, прозаїка, критика (1961)
- 24 – День працівників архівних установ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 1200/98, від 30.10.1998 р.) як професійне свято
- 29 – Міжнародний день біологічного різномайття. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (19 грудня 1994 року) і відзначається у день, коли вступила в дію Конвенція ООН про охорону біологічного різномайття.
- 30 – 80 років від дня народження Василя Михайловича Омельченка, українського письменника (1931)

**ПОКАЖЧИК ПРИЗВИЩ ЮВІЛЯНТІВ
ТА АВТОРІВ СТАТЕЙ ПРО НИХ**

А

Агата Крісті **438**
Андієвська Е. **422**
Андор Л. **8**
Аржевітін С.М. **26, 217**
Арсирій А.Т. **46**

Б

Бабота Л. **3, 215**
Баєр П.М. **28**
Байдебура П.А. **420**
Баконій З.В. **8**
Балагурі Е.А. **35**
Бандровська І.К. **40**
Банік М.І. **37**
Барабаш С.Г. **432**
Барабаш Ю.Я. **436**
Баран В.М. (див. Салаї Б.) **27**
Барнич Я. **35**
Барток Б. **17**
Барчій І.Є. **42**
Басараб М.В. **21**
Баяновська М.Р. **163, 331, 383**
Бедзір Н.П. **3, 189**
Бедзір Н.П. (див. Луценко Н.П.) **36**
Бедзір П.Ю. **10**
Белень М.О. **23, 191**
Белень-Пуглик М.І. **14, 117**
Белінський В.Г. **431**
Бережанин (див. Фогорашій І.) **17**
Берец М.В. **17**
Бернштейн М.Д. **419**
Бехер Й.-Р. **429**

Бідерман Г.-І. **30**
Біксей Л.І. **3, 120, 194, 203, 339**
Бірчак В.І. **15**
Бічер-Стоу Г. **431**
Блецкан Д.І. **30, 40**
Божок С.З. **426**
Бойченко В.П. **427**
Бойчук Ю.І. **41**
Бокшай Й.Й. **36**
Бокшай О.П. **18, 137**
Борканюк О.О. **8**
Бородіна Л.П. **23, 184**
Боролич Ю.Ю. **14**
Бочко М. **9**
Бредель В. **427**
Бровченко В.Я. **430**
Бубряк І.І. **16**
Булеца Б.-М.А. **47**
Буряк Ю.Г. **423**
Бучма А.М. **421**

В

Вагилевич І.М. **437**
Вайнраух К.О. **15**
Вакуленко В.Д. **448**
Ванга **418**
Василій (Пронін), архі-мандрит **34, 315**
Вашкеба І.М. **13, 107**
Ващиліна Н.М. **11**
Вегеш М.М. **3, 254**
Вергун Д.М. **38**
Вереш В. **28**
Висіч Н.Д. **32, 287**
Віднянський С.В. **18, 143**
Відор М. **21**
Вільний В.М. **419**

Вінтер Е. **323**
Вовканич І.І. **42**
Вовканич М.Д. **7**
Вовк М.П. **42**
Волощук В.С. (див. Поляк В.С.) **47**
Вольвачівна М. (М.С.) **423**
Воробець В.В. **3, 127**
Ворон А.М. **40**
Вороний М.К. **449**
Врабель М.А. **41**

Г

Габда В.В. **14, 114**
Габорець В.С. **4, 9, 208, 248, 356**
Габсбург Йосиф II, імператор **16, 122**
Гаврилюк О.Я. **426**
Гаджега В. **141, 321**
Гаджега В.М. **4**
Гайсак М.О. **13**
Галайда І. **435**
Галас К.Й. **19**
Галас М.І. **44**
Гальчинська-Куліш В.М. **416**
Гамор Ф.Д. **18**
Ганич М.М. **24, 196**
Гапак С. **442**
Гарамбашич А. **434**
Гарані Й.Й. **16**
Гармасій І.М. **4, 259**
Гафіяк М.І. **38**
Гвардіонов Б.О. **30, 269**
Гвоздяк В.М. **29**
Гелтої Є. **436**

- Геляс Я.Т. **42**
 Гендера М.М. **37**
 Гергей Ш. **418**
 Герзанич В.І. **43, 371**
 Геровський Г.Ю. **36**
 Герц Н.С. **37**
 Герц Ю.Д. **13**
 Гече Ф.Е. **28**
 Гірник В.М. **4, 212**
 Главачек Ф. **43**
 Глуханіч А. **17**
 Гнатюк В.М. **22**
 Годинка А.Р. **28**
 Гожец Я. **46**
 Головацький А.С. **42**
 Головченко І.П. **435**
 Гончар І.М. **418**
 Гончарова С.Ф. **46**
 Гораль-Пономаренко Н.М. **25**
 Горбаль М. **427**
 Горбань В.І. **447**
 Гордієнко Д.П. **448**
 Гордон О.Б. **447**
 Горзов І.П. **39**
 Горлач Л.Н. **424**
 Горлач С.А. **416**
 Горобець Тиберій (див. Черновецький С.М.) **417**
 Гостиняк С. **439**
 Готтієр Л. **12**
 Грабар І.Е. **17**
 Гранчак (див. Лемко О.І.) **20**
 Греневич О.С. **4, 289**
 Грибінський Б. (див. Олександрів Б.) **434**
 Грига А.І. **44**
 Гриць-Дуда І.І. **430**
 Губаль І.І. **9**
 Гудивок П.М. **20**
- Густі В.П. **4, 17, 112, 130**
- ### Г
- Ґаджега В. **15**
 Ґренджа-Донська З.В. (див. Данилюк А.) **8, 65**
- ### Д
- Данилюк А. (див. Ґренджа-Донська З.В.) **65**
 Данилюк Д.Д. **35**
 Дегтярьова Н. **116**
 Дей О.І. **423**
 Декамеліс І.Й. **48, 397**
 Делеган В.В. **4, 102, 243, 362**
 Дешко А. **47**
 Джек Лондон (див. Чейні Д.Г.) **416**
 Дзендзелівський Й.О. **16**
 Дзира Я.І. **427**
 Дзюба І.М. **434**
 Дзюба М.В. **436**
 Дідик І.М. **25, 201**
 Дмитерко Л.Д. **422**
 Дмитренко Ю.М. (див. Думич Ю.М.) **427**
 Добош А. **39, 347**
 Добош А.А. **32**
 Добош В.І. **25**
 Довгий В.М. **435**
 Долгош І.І. **29**
 Долгош-Сопко О.І. **4**
 Долішній М.І. **22**
 Домбровська (Ленерт) М.О. (див. Підгірянка М.) **18**
 Досвітній О. (див. Скрипаль О.Ф.) **444**
- Достоевський Ф.М. **445**
 Доценко Р.І. **425**
 Драбат Г. **422**
 Дравої Г. **22, 180**
 Драгоманов М.П. **33, 440**
 Драйзер Т. **437**
 Дробний І.С. **417**
 Друляк Ю. **19**
 Дудинський І. **59**
 Дудич І.І. **26**
 Думич Ю.М. (див. Дмитренко Ю.М.) **427**
 Дюрренмат Ф. **416**
- ### Е
- Еган Е. **28**
 Егреші Т. **22**
 Едельман А.І. **20**
 Епик Г.Д. **417**
 Ердевді М.М. **44**
 Еренбург І.Г. **418**
 Ержибет (Слизавета), королева **24**
 Есе Т. **62**
- ### Є
- Єршов Б.М. **19**
 Єршова І.І. **16**
- ### Ж
- Жаткович Г. **44**
 Желтвай В. **58**
 Желтвай І.І. **29**
 Желтвай М.В. **40**
 Жиленко І.В. **426**
 Жудер С.С. **35**
 Жупанин С.І. **9**

З

Завілопуло А.М. **31**
Залеський А.М. **31, 285**
Заремба В.І. **433**
Зарудний М.Я. **436**
Заславська Н.П. **14**
Заяць В.А. **42, 367**
Звенигородський В.Б. **23**
Зимомря М.І. **4, 43, 331, 374**
Зіньківський Т. **435**
Злоцький Ф. **37**

І

Іванчов Ф.В. **38**
Іванчо В.Ю. **11**
Іваньо І.В. **26**
Ігнатович О.С. **4, 135, 344**
Ільтьо І.І. **24**
Ірванець О.В. **417**

К

Кабалюк-Тисянська М.М. **37**
Кадаш К. **29**
Калічка Іван (див. Манжура І.І.) **443**
Карабелеш А.В. **35**
Карпенко В.О. **421**
Качала Л.О. **13**
Качан А.Л. **4, 171**
Кашшай А.М. **13**
Керекеш Ю.Ю. **27**
Керецман В.Ю. **8, 70**
Керча Ю.Ю. **7**
Керч О. (див. Куляш Я.) **443**
Кешеля Д.М. **39, 340**
Кивлицький Є. **419**
Кизак І. **46**

Кікінеші О.О. **39**
Кіш П.П. **31**
Климентюк М.В. **43**
Климбуш В. **58**
Климбуш О.Д. **12**
Ковальчук П.І. **423**
Ковач І.П. **56**
Ковач Ф.М. **421**
Ковач Ю.І. **13**
Ковтун В.Г. **434**
Козак І.Ю. **37**
Колесса Ф.М. **29**
Коломацький В. **11**
Колос І.В. **34**
Комаромі А. **41**
Комендар В.І. **14**
Комінарец І. **4, 166**
Конвісар В.Т. **437**
Коновалець Є. **431**
Кононенко П.П. **430**
Копинець А.М. **11**
Корабельщикова Н.І. **38**
Корецький Ю. **429**
Корж-Радько Л.А. **23**
Коробець Є.П. (див. Пацкан О.) **12**
Корсун О.М. **26**
Косач-Квітка Л.П. (див. Леся Українка) **420**
Костевич І.А. **43**
Костянтинович (див. Мороз Д.) **438**
Коцка А.А. **24**
Коцюбинська М. **449**
Кочерга І.А. **441**
Кочерга Ю.Т. **443**
Кочубей Ю.М. **433**
Кравчук П.І. **433**
Красницька Т.А. **8**
Крижанівський С.А. **416**
Кримський А.Ю. **416**

Кудлик Р.М. **427**
Кузьма М.П. **9**
Кукольник В.Г. **11**
Кукуруза П. **14**
Куліш Я. (див. Керч О.) **443**
Курій Г.М. (див. Малик Г.) **275**
Курков А.Ю. **426**
Куруц В.Ю. **10, 97**
Кучер В.С. **434**
Кушнір Б.Г. **4, 273**
Кушніренко М. **41**

Л

Левдар М. **34**
Легеза І.Й. **19**
Лемко О.І. (див. Гранчак) **20**
Лем С. **438**
Лендел С. В. **8**
Леся Українка (див. Косач-Квітка Л.П.) **420**
Лечига Й.Й. **15**
Литвин С.М. **431**
Лісовий П.А. **432**
Ліст Ф. **442**
Літераті Я. **8**
Лобода А. **432**
Лобода О. **369**
Лобода О.С. **4**
Логвиненко М.С. **439**
Лозовий В. (див. Ходаківський М.М.) **446**
Ломоносов М.В. **446**
Ломперт О.М. **383**
Лотоцький А.Л. **416**
Лубківський Р.М. **436**
Лукс (Грегершенне) А. **38**
Луценко В.А. **426**

Луценко Н.П. (див.
Бедзір Н.П.) **36**
Луценко Н.П. (див.
Мищенко Н.П.) **30**
Лучук О.П. (див. Се-
натович О.П.) **416**

М

Мадарас Ю. (див.
Марина Ю.) **58**
Мадяр Б. **59**
Мадяр-Новак В.В.
4, 10, 89, 90, 264,
366
Майданний В.Л. **27,**
245
Максименко О.І. **429**
Малик В.К. **420**
Малик Г. (див. Курій
Г.М.) **31, 275**
Малильо С.М. **44**
Малон Б. **432**
Мандельштам О.Е.
417
Манжура І.І. (див.
Калічка Іван) **443**
Манн Г. **423**
Маньо-Хрипак Н.П.
10
Маргітич І.А. **11**
Марина Ю. (див.
Мадарас Ю.) **58**
Маринець В.В. **4,**
308
Маркін Ф.Є. **39**
Марко В.П. **7**
Маркуш І.І. **33, 302**
Маркуш К.Є. **23**
Маркуш О.І. **39**
Мартович Лесь (О.С.)
419
Марченко Г.В. **11**
Масикевич О. **436**

Маценко І.А. **441**
Машкін М.В. **42**
Мегела І.П. **24**
Медвідь В.Г. **420**
Меденцій Д.І. **40**
Мейсарош К. **29**
Мележ П.І. **419**
Мельник В.О. **430**
Мендлик О. **27**
Метьюз В.К. **420**
Микита В.В. **11**
Милославський П.П.
26
Михайлюк А.С. **447**
Мишанич М.В. **41,**
364
Мишанич С.В. **31**
Мігалкович Й. **17**
Мікловда В.П. **45**
Мищенко Д.О. **445**
Мищенко Н.П. (див.
Луценко Н.П.) **30**
Могильницький А.Л.
421
Мокану Л.М. **46, 386**
Моланич І.О. **23**
Молнар І.І. **60**
Мороз Д. (див. Кос-
тянтинович Недо-
ля) **438**
М.С. **441**
Мураній І.І. **15**
Мураній М.І. **22**

Н

Набиванець Б.Й. **44**
Нагнибіда М.Л. **439**
Небесник І.І. **5, 349**
Небола І.І. **32**
Неборак В.В. **428**
Невицька І.П. **45**
Недоля (див. Мо-
роз Д.) **438**

Некрасов М.О. **448**
Неточасв В.І. **27, 235**
Нитка В.І. **5, 232**
Ніколайчук В.І. **27, 250**
Носач П. **439**
Няхай М. **26, 212**

О

Огієнко В.М. (див.
Чекотіло В.М.) **42**
Ожешко Е. **431**
Олашин М.В. **5, 74,**
146, 300, 312
Олександрів Б. (див.
Грибінський Б.)
434
Олексик І. **24**
Омельченко В.М.
449
Омельченко С.Б. **424**
Опачко І.І. **15**
Опіярі В.І. **36**
Орест М. **446**
Орлай І.С. **47**
Орсаг Л. **30**
Ортутай Е. **25**
Остапчук А.Я. **20**

П

Павленко Г.В. **21**
Пагіря В.В. **5, 316**
Пал Л.С. **262**
Панченко П.Й. (див.
Панч П.Й.) **433**
Панч П.Й. (див. Пан-
ченко П.Й.) **433**
Папп Ж. **29**
Парканій І. **7**
Пастелій І. **9**
Пастелій І. (див. Пас-
тельї Я.К.) **22**
Пастельї Я.К. (див.
Пастелій І.) **22**

- Пахучий О.О. **423**
 Пацкан О. (див. Коробець Є.П.) **12**
 Переньї І. Естергомський **61**
 Петій-Потапчук Н.Й. **5, 225**
 Петридес Я. **60**
 Петров І.Ю. **58**
 Петровцій Д.І. **39**
 Петровцій М.І. **44**
 Петрушевич А.С. **417**
 Пилипенко С.В. (див. Сергій Сліпий Плугатар) **434**
 Підгірянка М. (див. Домбровська (Ленер) М.О.) **18**
 Підмогильний В.П. **419**
 Плахотнюк В.М. **46**
 Плугатар (див. Пилипенко С.В.) **434**
 Повх Л.П. **21, 169**
 Погойда І.І. **12**
 Поливка І.А. **43**
 Поляк В.С. (див. Волощук В.С.) **47**
 Полянкер Г.І. **419**
 Пономаренко (Гораль) Н.М. **210**
 Пономаренко Н.С. **19, 150**
 Поп Д.І. **56**
 Попович В. **34**
 Попович Д.П. **12**
 Попович П.П. **20**
 Поп Ю.І. **15**
 Потоцький Я. **421**
 Почекутова О.І. **16, 126**
 Приймич М.В. **5, 160**
- Пронін (див. Василій (Пронін)) **315**
 Пура П.П. **28**
- Р**
- Ракоці Ференц II **17**
 Ребрик І.М. **7**
 Ревуцький Д.М. **424**
 Рейсман Г. **34**
 Рильський Т.Р. **416**
 Різдорфер М. **47**
 Ріпл-Ронаї Й. **429**
 Річеї Д. **28**
 Рішко М.В. **17**
 Рішко М.І. **46**
 Роглев Х.Й. **56**
 Романець О.С. **424**
 Роман І.Ю. **34**
 Романченко М.З. **437**
 Ромжа Т. єпископ **20, 156**
 Росул О.І. **35, 332**
 Росул Т.І. **5, 94**
 Рошахівський М.А. **10, 84**
 Руденко Х.Ю. **36**
- С**
- Сабінін А.С. **32, 297**
 Сабов В.В. **16**
 Савина О.Е. **38**
 Садовський М.К. (див. Тобілевич) **45**
 Саєнко О.І. **420**
 Сайдлер Е. **16**
 Салаї Б. (див. Баран В.М.) **27**
 Свалявчик В.П. **37, 338**
 Свенціцький І.С. **19**
 Свистак В.В. **20**
 Світлик П.М. **14**
- Секереш К.Ю. **25**
 Семак Д.Г. **47**
 Сенатович О.П. (див. Лучук О.П.) **416**
 Сенченко І.Ю. **419**
 Сенько І.М. **5, 68**
 Сергій Сліпий (див. Пилипенко С.В.) **434**
 Сидоряк М.І. **36**
 Симчера І.В. **44**
 Сирохман М.В. **5, 79, 153**
 Сіретій С.В. **15**
 Сікора Д.І. **38**
 Сільвай С. **10**
 Скакандій В.Ю. **14**
 Складенко С.Д. **440**
 Скотт В. **436**
 Скрипаль О.Ф. (див. Досвітній О.) **444**
 Скрипка В.В. **37**
 Слапчук В.Д. **449**
 Слісаренко О.А. **423**
 Смоланка В.І. **19**
 Сокач П.П. **25, 205**
 Соколов В.О. **27**
 Сочка В.В. **9, 76**
 Стадник О.А. **5, 395**
 Стадник П.М. **41**
 Станинець Ю.І. **33**
 Стебельський Б. **422**
 Стебун І.І. **417**
 Стегней С.Н. **31, 282**
 Стефанік В.С. **428**
 Стойка М.І. **12**
 Стріха М.В. **432**
 Сурнін В.Б. **33, 309**
 Сухан В.В. **32**
 Суховія М.-І. І. **21**
 Сюсько М.І. **5, 286, 373**

Т

Тагор Р. **427**
Талалай Л.М. **445**
Тарабан О. І. **8**
Таран В.В. (див. Терен В.В.) **433**
Теккерей В.М. **434**
Теличко В.Ф. **5, 179, 284, 388**
Тендюк Л.М. **421**
Терен В.В. (див. Таран В.В.) **433**
Тесленко А. **432**
Тесовська Н.А. **9**
Тиводар М.П. **11**
Тичина П.Г. **418**
Тіхий Ф. **24**
Ткачук І.В. **440**
Тобілевич М.К. (див. Садовський М.К.) **45**
Томашевська В.І. **28**
Томечек Я. **36**
Торіч З.З. **22**
Туниця Ю.Ю. **23**
Турянин І.І. **40**
Туряниця І.І. **24**
Тютюнник Г.М. **447**

Ф

Фабіан М.П. **19**
Фаринич О.О. **26**
Фегир В.В. **20**
Федака П.М. **5, 268, 336**
Федака С.Д. **5, 82, 125, 222, 280, 296**
Федак В.В. **319**
Феделеші К. **59**
Фединець А.О. **44**
Феєр В.І. **39**
Ференці Т. **42**

Ференц Н.С. **21**
Фесті А. **47**
Филипчак І. **418**
Фізер С.В. **12**
Фірцак Ю. **32, 290**
Фогорашій І. (див. Бережанин) **17**
Фольварочний В.І. **418**

Х

Харчук Б.М. **438**
Хевердле Ф. **60**
Хижняк Б.С. **448**
Химинець Ю. **29, 265**
Хланта І.В. **21**
Ходаківський М.М. (див. Лозовий В.) **446**
Ходанич Л.П. **6, 400**
Ходанич П.М. **27, 228**
Хоролець В.І. **46**

Ц

Цвейг С. **446**
Цібере В.М. **46, 390**
Цірікус К.І. **37**
Цюпа І.А. **443**

Ч

Чаварга І.М. **6, 300**
Чейні Д.Г. (див. Джек Лондон) **416**
Чекотіло В.М. (див. Огієнко) **42**
Чекрій Г.С. **22**
Ченгері Д.Г. **17**
Черкасенко С.Ф. **45**
Чернецький С.М. (див. Горобець Тиберій) **417**

Чикаленко Є.Х. **449**
Чонаді Д. **6, 182**
Чопей І.В. **6, 198**
Чопей Л. **36**
Чубач Г.Т. **416**
Чургович І. **10**

Ш

Шайтош Д. **13**
Шамякін І.П. **418**
Шафраньош І.І. **45**
Шашкевич М.С. **444**
Шевченко Т.Г. **421**
Шелепець В.І. **6, 28, 106, 257**
Шелепець К.І. **12, 103**
Шепа В.В. **18**
Шершун І.Г. **47**
Шкляр В.М. **431**
Шманько П.І. **41**
Шніцер М.Й. **29**
Шпала Ф. **37**
Шрамл Й. **9**
Шуаїбов О.К. **21**
Шульга І.Г. **30**

Ю

Югасевич І. (див. Склярський І.) **48, 402**
Юрош О.М. **6, 383**
Юсип-Якимович Ю.В. **9**

Я

Янович Й.Ф. **21, 39**
Яновська Л.О. **435**
Янчик О.І. **45**
Яса М. **13**
Яцко П. **26**

З М І С Т

<i>Від укладачів</i>	3
КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2011 РОКУ	7
ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ – 2011 рік	49
КРАЄЗНАВЧІ ЗНАМЕННІ ДАТИ	65
ЗІРКА ВАСИЛІВНА ҐРЕНДЖА-ДОНСЬКА (АЛІСА ДАНИЛЮК)	65
ВАСИЛЬ ЮРІЙОВИЧ КЕРЕЦМАН	70
ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ СОЧКА	76
ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ	80
МИХАЙЛО АНДРІЙОВИЧ РОЩАХІВСЬКИЙ	84
ВІРА ВАСИЛІВНА МАДЯР-НОВАК	90
ВАСИЛЬ ЮРІЙОВИЧ КУРУЦ	97
КАТЕРИНА ІЛЛІВНА ШЕЛЕПЕЦЬ	103
ІВАН МИХАЙЛОВИЧ ВАШКЕБА	107
ВЛАДИСЛАВ ВАСИЛЬОВИЧ ГАБДА	114
МАГДАЛИНА ІВАНІВНА БЕЛЕНЬ-ПУГЛИК	117
ЙОСИФ ІІ ГАБСБУРГ	122
ОЛЕНА ІВАНІВНА ПОЧЕКУТОВА	126
ВАСИЛЬ ПЕТРОВИЧ ГУСТІ	130
ОЛЕКСА ПЕТРОВИЧ БОКШАЙ	137
СТЕПАН ВАСИЛЬОВИЧ ВІДНЯНСЬКИЙ	143
НАДІЯ СТЕПАНІВНА ПОНОМАРЕНКО	150
ТЕОДОР РОМЖА	156
МАРІЯ РОМАНІВНА БАЯНОВСЬКА	163

ЛІДІЯ ПЕТРІВНА ПОВХ	169
УЖГОРОДСЬКЕ ДЕРЖАВНЕ МУЗИЧНЕ УЧИЛИЩЕ ім. Д. Є. ЗАДОРА	174
ГІЗЕЛЛА ДРАВОЇ	180
ЛЮДМИЛА ПАВЛІВНА БОРОДІНА	184
МИХАЙЛО ОЛЕКСІЙОВИЧ БЕЛЕНЬ	191
МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ ГАНИЧ	196
ІВАН МИХАЙЛОВИЧ ДІДИК	201
ПЕТРО ПЕТРОВИЧ СОКАЧ	205
НАДІЯ МИХАЙЛІВНА ПОНОМАРЕНКО (ГОРАЛЬ)	210
МАРУСЯ НЯХАЙ	212
СТАНІСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ АРЖЕВІТІН	217
ЗАСЛУЖЕНИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ЗАКАРПАТСЬКИЙ НАРОДНИЙ ХОР	224
ПЕТРО МИХАЙЛОВИЧ ХОДАНИЧ	228
ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ НЕТОЧАЄВ	235
ВСЕВОЛОД ЛЕОНТІЙОВИЧ МАЙДАННИЙ	245
ВІТАЛІЙ ІВАНОВИЧ НІКОЛАЙЧУК	250
ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ ШЕЛЕПЕЦЬ	257
ЛЮДВІГ СТЕПАНОВИЧ ПАЛ	262
ЮЛІАН ХИМИНЕЦЬ	265
БОРИС ОЛЕКСАНДРОВИЧ ГВАРДІОНОВ	269
ГАЛИНА МАЛИК (КУРІЙ ГАЛИНА МИКОЛАЇВНА)	275
СВІТЛАНА НУЦІЇВНА СТЕГНЕЙ	282
АНТОН МИКОЛАЙОВИЧ ЗАЛЕСЬКИЙ	285
НАТАЛІЯ ДМИТРІВНА ВИСІЧ	287
ЮЛІЙ ФІРЦАК	290
АНАТОЛІЙ СТЕПАНОВИЧ САБІНІН	297
ІВАН ІВАНОВИЧ МАРКУШ	302
ВОЛОДИМИР БОРИСОВИЧ СУРНІН	309
АРХІМАНДРИТ ВАСИЛІЙ (ПРОНІН)	315

ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ ФЕДАК	319
ЕДУАРД ВІНТЕР	323
ОМЕЛЯН ІВАНОВИЧ РОСУЛ	332
ВАСИЛЬ ПЕТРОВИЧ СВАЛЯВЧИК	338
ДМИТРО МИХАЙЛОВИЧ КЕШЕЛЯ	340
АНДРІЙ ДОБОШ	347
ЗАСЛУЖЕНИЙ САМОДІЯЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ ТАНЦЮ "ЮНІСТЬ ЗАКАРПАТТЯ" БУДИНКУ КУЛЬТУРИ ПРОФСПІЛОК	350
ПІДКАРПАТСЬКИЙ СОЮЗ МОЛОДИХ	357
МИХАЙЛО ВАСИЛЬОВИЧ МИШАНИЧ	364
ВАСИЛЬ АНДРІЙОВИЧ ЗАЯЦЬ	367
ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ ГЕРЗАНИЧ	371
МИКОЛА ІВАНОВИЧ ЗИМОМРЯ	374
ЛЮДМИЛА МИХАЙЛІВНА МОКАНУ	386
ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ ЦІБЕРЕ	390
ІОАНН ЙОСИФ ДЕКАМЕЛІС	397
ІВАН ЮГАСЕВИЧ СКЛЯРСЬКИЙ	402
КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2011 РІК	413
<i>Показчик прізвищ ювілянтів та авторів статей про них</i>	450

Довідкове видання

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НА 2011 РІК
Рекомендаційний бібліографічний посібник

УКЛАДАЧІ:

Н.М. Вачиля, О.В. Малинич, Г.В. Бобонич

за участі

І.М. Горват

(угорські краєзнавчі дати)

Випусковий редактор:

Л.О. Ільченко

Коректор:

Н.М. Панчук

Відповідальна за випуск

Л.З. Григаш

Видавництво Валерія Падяка

Ужгород, 88007, вул. Гагаріна 14/3 тел. (0312)-693132

E-mail <padyak@mail.uzhgorod.ua>

www.padyak.com

Директор В.І. ПАДЯК, к.ф.н.

(Свідоцтво Держкомінформу України ДК № 963 від 20.06.2002 р.)

Оригінал-макет: Л. Ільченко

Замовлення № 284. Підписано до друку 15.07.2009 р. Формат 60х84/16.
Папір офсет. Гарнітура: Times, Arial. Умов. друк. арк. 26,737. Тираж 500 прим.

Друкарня ТОВ "Папірус-Ф"

Ужгород, вул. Лермонтова, 25а

К17 Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2011 рік [Текст] :
реком. бібліограф. посіб./ Закарпат. облас. універс. наук. б-ка,
Від. краєзнав. л-ри; Інформ.-бібліогр. від. ; уклад. : Н.М. Вачиля,
О.В. Малинич, Г.В. Бобонич, І.М. Горват ; відп. за вип. Л.З. Гри-
гаш ; випуск. ред. Л.О. Ільченко. – Ужгород: Вид-во В.Падяка,
2010. – 460 с.

ISBN 978-966-387-048-9

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат у 2011 році. Основу календаря складають ґрунтовні наукові розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними карпатознавцями. Окремим розділом подано календар знаменних дат, які в 2011 році відзначатиме громадськість світу та України.

Представлені матеріали з успіхом можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо.

УДК 015

ББК 92